This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

106 d 14.

SKANDINAVISK

FAUNA

AF

S. NILSSON.

FOGLARNA.

FÖRSTA BANDET.

TREDJE UPPLAGAN.

LUND,
TRYCKT PÅ BOKHANDLAREN C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG,
UTI BERLINGSKA BOKTRYCKERIET,
1858.

Kongl. Maj:ts

Högst Betrodde Man,

En af Rikets Herrar f. d. Justitie-Kansler,

Riddare och Kommendör af Kongl. Maj:ts Orden,

Ledamot af Kongl. Vetenskaps Akademien m. m.

Högvälborne Herr Grefve

H. G. TROLLE WACHTMEISTER

vördnadsfullt tillegnadt.

Eders Excellens

värdes ynnestfullt mottaga denna ringa gärd af vördnadsfull tacksamhet. Jag har icke glömt att det var Eders Excellens, som år 1816, genom understöd och gällande förord, gjorde för mig möjligt att första gången besöka Skandinaviska halföns nordligare trakter, och att derunder samla ett kunskapsförråd, som satte mig i stånd att utgifva mitt första större ornithologiska Arbete. En längre tid förut hade Ers Excellens förärat Lunds Kongl. Universitet en af Ers Excellens sjelf anlagd fogelsamling — innehållande bland annat typerna för Ers Excellens's redan vid 18 års ålder författade och i Kongl. Vetenskaps Akademiens Hand-

lingar 1801 och 1802 intagna ypperliga Afhandling *om Sveriges Falkarter* — genom hvilken värdefulla skänk första grunden lades till Universitetets nu så rika ornithologiska Museum.

Ehuru, under en sednare tid, en annan bland Naturvetenskapens Chariter, tillvunnit sig Ers Excellens's hyllning, har dock Ers Excellens ständigt blifvit sin första kärlek trogen, hvilket ådagalagts genom de fortsatta ornithologiska bidrag och upplysningar, med hvilka jag ständigt blifvit hugnad. Härpå grundar jag det säkra hopp att, med samma välvilja, hvarmed Ers Excellens för ett och fyratio år sedan mottog mitt förut nämda första arbete, Ers Excellens äfven täckes mottaga detta, sannolikt sista, såsom ett svagt bevis på den djupa vördnad och innerliga tacksamhet, hvarmed jag till lifvets slut framhärdar

Eders Excellens's

ödmjukaste tjenare

S. Nilsson.

Förord.

Redan hafva tjugotre år förflutit sedan sista upplagan af detta arbete utkom, och under denna långa tid har Ornithologien blifvit med förkärlek bearbetad både hos oss och i utlandet, hvarigenom materialierna till denna nya upplaga i stor mängd hopat sig. Många vetenskapens idkare och vänner, äfven hos oss, hafva lemnat värdefulla bidrag, dels genom offentliggjorda afhandlingar, dels genom skrifna, mig enskilt meddelade uppsatser. Så mycket i min förmåga stått, har jag sökt begagna alla för ämnet användbara materialier, för att så vidt möjligt varit, bringa denna nya upplaga i jembredd med vetenskapens nuvarande utveckling, sådan jag uppfattat den *). Isynnerhet har jag ansett som pligt att begagna de meddelanden, jag mottagit skriftligt, och för hvilka jag härmed offentligt betygar min varma och uppriktiga tacksamhet.

Då jag, för att ernå större tydlighet för arternas bestämmande, sett mig föranlåten att dela ett eller annat vidlyftigare slägte i flera, har jag, liksom i Ichthyologien m. m. bibehållit det äldre namnet för det ena, merendels artrikaste. Så ofta jag ansett mig hafva kunnat, har jag dock undvikit nya generiska och specifika namn.

Bland de stora fördelar, af hvilka jag vid denna upplaga kunnat begagna åtskilliga, som icke, för tjugotre år sedan, i så rikt mått stodo till buds, äro de dels betydligt ökade, dels nyanlagda Zoologiska Muséer, hvilka numera, utom det i Hufvudstaden och vid begge Universiteterna, förefinnas ej blott i alla med Gymnasier, utan äfven med större Skolor försedda städer i Riket. Götheborg har länge egt ett Zoologiskt Museum; men först under sednare tiden har det genom invånarnes frikostighet blifvit betydligt förökadt, och genom dess nu varande Intendent H:r A. Malm väl ordnadt och underhållet. — Ett af de sednast tillkomna är det i Malmö anlagda, som hufvudsakligast genom den åldrige, numera tjenstfrie Embetsmannen, H:r Kammarrätts-Rådet och Riddaren Eberh. Qvensels outtröttliga nit och verksamhet, bringats till en, för ungdomens undervisning, gagnande utveckling. — Det Zoologiska Riksmuseum i Stockholm är,

*) Tryckningen af arbetet hade redan långt framskridit då jag fick tillgång till Cabanis' förträffliga *Journal für Ornithologie.* m. fl.

som sig bör, det största och rikaste af alla, och det utvidgas och förskönas allt jemnt genom dess föreståndare: Professorerna Sundevall, Lovén och Boheman. Dernäst står Universitetets Zoologiska Museum i Lund, som i sednare åren hufvudsakligast blifvit riktadt genom H:r Öfverste-Kammarjunkaren och Kommendören Friherre A. G. Gyllenkrooks samlingar af foglar, snäckor, koraller och fiskar, samt af H:r Kammarherren och Riddaren Friherre N. Gyllenstjernas fisksamling. — Upsala Universitets Zoologiska Museum, som äfven hade råkat i förfall, håller nu på att ånyo anläggas och ordnas af dess föreståndare H:r Professor W. Liljeborg.

Genom dessa Institutioner och medelst brukbara Läroböcker har Zoologiens studium blifvit i betydlig mån underlättadt. De unga män, som nu studera denna vetenskap, kunna ej göra sig ett begrepp om de svårigheter, med hvilka den yngling hade att kämpa, som för 40—50 år sedan här ville studera zoologi. Då funnos blott otillräckliga samlingar, ofullständiga Läroböcker, och hos vederbörande föga intresse för en vetenskap, som allmänt ansågs för onyttig, om ej skadlig, jemförelsevis med andra kunskapsarter, som längesedan inkräktat enväldet.

Under den tid som sedan förflutit, isynnerhet under de sista decennierna hafva förhållanden märkbart ändrats; ett allmännare intresse har blifvit väckt; hågen att sysselsätta sig med naturstudier har spridt sig bland den upplystare delen af nationen; naturvetenskaperna hafva blifvit mer populära och intagit en behörig plats i den offentliga undervisningen. Regering och Folkombud hafva omfattat dem med välvilja och befordrat dem genom anslag.

Under sådana förhållanden, hvaröfver hvarje naturvetenskapernas idkare måste känna den största tillfredsställelse, är jag förvissad att detta mitt arbete blir med samma välvilja, som de föregående, mottaget och begagnadt.

Lund i April 1858.

Sv. Nilsson.

Inledning.

§. 1. Foglarnas kännetecken m. m.

Med fogel förstå vi ett varmblodigt med ryggrad försedt djur, som lägger ägg, hvilka rufvas innan de kläckas, och hvars ungar aldrig däggas.

Foglarna hafva, bland alla djur, den varmaste blod; de hafva också af alla den mest utvecklade ställflyttningsförmåga; många tåga årligen genom luften, flygande från en zon af jorden till en annan, ofta stigande så högt att oväpnadt öga ej räcker dem; andra genomtåga verldshafven simmande och dykande; andra t. ex. *Sumphönorna*, skola derjemte genom löpande förflytta sig till skilda trakter efter olika årstider. Foglarne äro af alla djur de friaste, de lifligaste och gladaste.

Grunden till denna liflighet, denna blodens värma och denna muskelstyrka, som gör att så snabba och uthållande rörelser äro möjliga, ligger i blodens starka syrsättning. Af alla djur äro foglarna de som inandas den största mängd af atmosferisk luft, och följaktligen förbruka den största mängd af syrgas. Den luft, foglarna inandas, stannar ej i lungorna, som hos däggdjuren, den utgår genom runda öppningar på lungornas sidor och intränger i hela kroppen. Lungorna äro fastväxta vid ryggen och fylla ej bröstkaviteten, men genom de nämda hålen går luften ut i denna kavitet och derifrån, genom s. k. luftsäckar, som bildas af hinnor och stå genom öppningar med hvarandra i förening, ingår den till alla kroppsdelar, äfven in i benen, som äro mergtomma.

Hela fogeln kan derföre genom luftstrupen uppblåsas, så att äfven ben och vingar utspärras; hela fogeln är en respirationsorgan. Ja, om man t. ex. på armpipan af en död fogel gör ett hål och inblåser luft, så går denna ut genom luftstrupen, och fogeln gifver ett läte, liknande dess vanliga skrik. — Betrakta vi en fogels skelett, så finna vi att han med största lätthet bör kunna inpumpa och utpumpa en stor massa af atmosferisk luft. Bålen omgifves af en orörlig ryggrad, ett sköldlikt bröstben och mellan dessa af långa refben, som äro helt af ben och under midten försedda med en ledgång, genom hvilken bröstbenet kan starkt höjas och sänkas, liksom undersidan af en blåsbälg, genom hvilken rörelse luft inströmmar i kroppen, och utströmmar derifrån, genom den ständigt öppna luftstrupen. — *Bröstbenet* som utgör en mer eller mindre lång och bred sköld, har långs midten en mer eller mindre hög kam, på hvilken fästa sig starka muskler, som verka vid flygandet. Mellan *nyckelbenen* sitter ett V-formigt eller U-formigt ben, gaffelbenet (*furcula*) som under flygten hindrar att ej bröstet hopklämmes.

Foglarnes *hufvud* sitter på en mer eller mindre lång hals och nackens ledknappar ha liksom hopsmält till en enda, hvilket gör att hufvudet är mycket rörligare än hos däggdjuren och kan t. ex. hos *ugglan* vända sig nästan rundt omkring. *Käkarna* äro mer eller mindre utdragna till *näbb*. Hos alla landtfoglar och en stor del vattenfoglar äro käkbenen öfverdragna med en hård hornartad hylsa; hos de *vadare* och *simfoglar*, som hemta sina födoämnen ur dy och grumligt vatten, äro käkarna öfverdragna med mjuk, nervrik hud, och blott spetsen är vanligen hård. Ingen fogel har egentliga tänder d. v. s. ben som sitta liksom inkilade i käkbenen. Ingen fogel *tuggar* sina födoämnen med tillhjelp af

käkarna; dessa tjena blott att mottaga och *sluka* födan. Den tuggas egentligen i magen. Hos de växtätande foglarna, som hafva ganska tjocka och starka magmuskler, sammandragas och utvidgas dessa, hvarigenom de i magen inneslutna födoämnen *gnuggas* mellan de skarpa magväggarna. I en sådan fogelmage utgöras insidorna vanligen af en pargamentartad hård och skarp hud, som stundom i form af säck kan lätt skiljas från muskelmagen. De växtätande foglarna nedsvälja, jemte gräs, frön, kärnor m. m. äfven grus och småsten, som tjena i stället för tänder att befordra söndergnuggningen. De som lefva af kött, hafva tunnare magmuskler och nedsvälja aldrig småsten, grus och dylikt för att söndergnugga födan.

Utöron eller örflik saknas alltid hos foglarna; men hos en del, isynnerhet nattfoglar, som hafva stor öronöppning, är denna omgifven af styfva fjädrar, hvilka kunna utspärras i form af tratt och sämedelst stärka hörselförmågan. *Ögonen* äro starkt kullriga; synförmågan i hög grad utvecklad. Äfven är hörseln mycket fin, men smaksinnet synes vara särdeles slött. De sluka ofta utan urskiljning äfven hvad dem är skadligt.

Foglarna hafva alltid fyra *extremiteter:* de bakre för att gå eller simma; de främre vanligen för att flyga. *Främre extremiteterna* bestå mest af samma ben, som hos däggdjuren: på handlofvens och handens, som äro mer hopväxta, sitta de s. k. *främre vingpennorna, handpennorna* (*remiges primariæ l. primores*) vanligen 10; på tummen sitta smärre styfva fjädrar, som bilda *lillvingen* (*alula l. ala spuria*); på underarmen (*ulna* och *radius*) sitta *andra ordningens vingpennor, armpennorna* (*remiges secundariæ*) och på öfverarmen (*os humeri*) sitta *skul-*

derfjädrarna *). *Bakre extremiteterna* bestå af *låret* (*femur*), som alltid är kort och uppdraget i kroppen; *skenbenet* (*tibia* och *fibula*) kallades förr, men orätt, *låret;* dess öfra del är muskelfull och fjäderklädd, dess undra senbelagd, stundom naken. Det ben, som derefter följer svarar mot vresten och plattfoten: det har orätt blifvit kalladt *tibia;* nu kallas det *tarsen.* Den led, hvarigenom detta är förenadt med tibia, och som böjer sig bakåt kalla vi *hälleden* (fordom knäet). Vid nedra ändan af tarsen äro *tårna* genom ledgång fästade. Deras största och vanliga antal är fyra, hvaraf den, som svarar mot stortån, vanligen är rigtad bakåt, de andra framåt. Hos många foglar sitta de i samma plan; hos andra sitter baktån högre än de öfriga, hos andra har den försvunnit. *Stjerten* består af pennor, vanligen tolf till antalet, fästade på sidorna af det yttersta och största af *gökbenen* (*ossa coccygis*).

Alla foglar äro först täckta med *dun*, sedan derjemte med *fjädrar*. Dock gifvas exotiska foglar, hvilkas beklädnad nästan lika mycket liknar ragg som fjäder, t. ex. *Nya Hollands Kasuar*, och andra hos hvilka en del af fjädrarna har någon aflägsen likhet med fjäll t. ex. *Pinguinerna.*

Alla Skandinaviska foglar kunna *flyga*, sedan de blifvit fullväxta, med undantag af en enda, den sista i kedjan (*Alca impennis*), — så vida den nu mera är Skandinavisk — som aldrig erhåller flygförmågan. Men en stor del foglar, likväl blott *simfoglar*, förlora denna förmåga under ruggningstiden och erhålla då i stället förmågan att dyka, hvilken de hade som

*) Professor C. J. SUNDEVALL har i Vet. Akad. Handl. 1843 sid. 303 infört en ypperlig afhandling om *foglarnas vingar*, med plancher, till hvilken jag får hänvisa.

ungar, men förlorade då vingarna utbildades till flygt t. ex. arterna af slägtena *Anas*, *Anser* m. fl.

§. 2. Foglarnes flygt.

Den olika förmågan och beskaffenheten af flygten har sin grund i den olika konstruktionen af vingarna och stjerten. De foglar som ha 1:sta eller 2:dra handpennan längst, ha merendels den snabbaste flygt; om de tillika hafva stjerten spetsklufven eller spetsig, så kunna de göra de snabbaste evolutioner i luften. — En öfvad jägare känner redan på långt afstånd foglarna på flygten; hvarje fogelart har en egen flygt, ett eget sätt att röra sig i luften, som ögat kan fatta, men orden ej uttrycka. Några hafva dock helt egendomlig flygt: Hackspettarna flyga i vågor upp och ned; tornfalken står tidtals stilla flaxande på *ett* ställe i luften; gladan simmar der i vida kretsar med utbredda orörda vingar o. s. v. — Då de s. k. *Flockfoglarna* (I. Band. s. 186) flytta, sker det i mer eller mindre tätt slutna skaror, utan synbar ordning, t. ex. kajor, råkor, nötskrikor och starar m. fl. och de sistnämda bibehålla äfven sina tätt slutna leder då de, unga och gamla, under höstaftnarna göra sina vackra evolutioner i luften, innan de intaga sitt nattläger i en vass eller trädkrona. — Andra, som äfven flytta i flock, flyga derunder i en lång enkel rad, som ligger antingen på tvärs t. ex. hos brockfoglen, spofven och åtskilliga andra snäppfoglar, eller på långs med en sidogren t. ex. hos tranan m. fl.

§. 3. Foglarnes färgförändring; ruggning.

Alla foglar ombyta fjäderbetäckningen åtminstone *en* gång om året; många ombyta den två gånger, och några ymsa fjädrar flera gånger (riporna);

men hos ingen fogelart fällas vingpennor eller stjertpennor mer än *en* gång om året. De flesta, som rugga två eller flera gånger, erhålla genom ruggningen en drägt som är olik den förra. Dessa äro således bestämdt olika efter olika årstider; men äfven en stor del af dem, som rugga blott *en* gång om året, äro ganska olika under sommar och vinter t. ex. *säfsparfven*, *hämplingen*, *bofinken* o. s. v. Dessa få om hösten en yfvigare klädnad, än den de hade om sommaren; och mot våren fälla de fjäderkanterna, hvarigenom de erhålla en helt annan färg än förut. — Men det gifves äfven hos foglarna färgförändring *utan* ruggning: *Korsnäbbarna* och *tallbiten* ändra färg regelbundet äfven *mellan* ruggningarna; *Kornsparfvens* fjäderkanter äro om hösten gulbruna, om våren askegrå. Man har sett foglar, som i bur blifvit utan ruggning, dels blekare (hvita) dels mörkare (svarta) än i normala tillståndet. Sådan färgförändring utan ruggning, har hos oss länge varit känd. Äfven näbben undergår hos alla foglar färgförändring efter åldren och hos en stor del efter årstiderna; hos många är han om vintren gul, om sommaren hornbrun eller svart. Ögonens färg ändrar sig efter åldren. Klorna fällas årligen hos riporna.

§. 4. Foglarnas parförhållanden (conjugium) och tillgifvenhet för makan.

I den lefvande naturen firas förmälningen allestädes högtidligt. Då denna nalkas pryder sig växten med herrligt färgskiftande blomster; djuren och isynnerhet foglarna anlägga sin vackraste högtidsskrud; sjelfva fiskarna påkläda sig en mer glänsande drägt och öfverallt utvecklar sig mod och djerfhet, i följd af ökad styrka och stegrad lifsverksamhet. Bland foglarna, likasom af en stor del bland däggdjuren,

lefva de flesta parvis (*i monogami*) under fortplantningstiden. Blott hos några få arter samlar hannen kring sig ett större antal af honor t. ex. *tjädren* och *orren* bland foglarna, *hjorten* och *renen* bland däggdjuren. De hannar, som föra sådan seraljlefnad, vårda sig icke i ringaste mån om sin aflöda. Honorna aflägsna sig då de äro befruktade, och draga ensamma omsorg om ungarnas vård oeh uppfödande.

Men äfven hos de foglar, som under fortplantningstiden lefva parvis, är föreningen mycket olika. Hos några lemnar hannen sin hona, så snart hon börjar ligga; hos andra sitter han i granskapet af boet tills ungarna äro utkläckta, då han begifver sig bort; hos andra hjelper han modren att bära mat till ungarna; hos andra — och hos dem är föreningen intimast — deltaga begge makarna i allt, ljuft och ledt, bygga bo gemensamt, rufva äggen skiftevis, mata och vårda ungarna med förenade krafter.

Denna förening är, i allmänhet sagdt, intimast hos s. k. *Skogsfoglar* och *Roffoglar;* mindre hos *Vadare*, minst hos *Simfoglar* och *Höns*. Dock gifvas äfven här undantag.

Ingen enda Skandinavisk fogelart lefver uteslutande *parvis* vid annan årstid än fortplantningstiden; de öfriga tiderna af året finnas foglarna spridda eller vanligen i flock. Men äfven *då* fortsättes äktenskapet (om detta ord kan begagnas), så att de 2:ne foglar, hvilka under fortplantningstiden haft ungar sammans, fortfara att äfven under den öfriga delen af året visa hvarandra ömhet och tillgifvenhet *), —

*) Hvarje jägare kan lätt öfvertyga sig härom. Jag vill blott anföra ett par hithörande jagthändelser. Under en jagt i en skog midt i vintren, stötte jag på en familj af *Garrulus glandarius*, bestående af 7—8 st. Som jag behöfde en, för någon undersökning, närmade jag mig. De voro ovanligt skygga och flyttade sig undan. På långt håll

vid nästa parningstid utgöra dessa två samma åter hanne och hona vid samma bo *). Äktenskapet, som ingås redan mellan ungarna då de lemna nästet, varar således för lifstiden oafbrutet, och det ingås alldeles icke blott för att tillfredsställa könsdriften under den tid af året, då denna, enligt naturens ord-

---

lossade jag skottet på den närmsta; den föll ej, men skadsköts och blef sittande i trädet. Alla de andra togo flygten; men en enda blef qvar hos den sårade och sökte att på allt sätt leda mig från honom åt ett annat håll. Jag laddade och sköt denna. De två voro hanne och hona.

En annan gång, under senhösten, sköt jag en *Parus coeruleus*, äfven i flock. Alla flygtade sin kos, utom en, som flög länge i cirklar öfver det ställe, der han såg den träffade falla ned i gräset. Slutligen, då han ej kunde upptäcka honom, flög han än åt ett håll, än åt ett annat, allt jemt skrikande och med ängsliga läten kallande sin maka.

Utom egen erfarenhet, kan jag äfven som bevis åberopa andras. Brehm anför i Isis 1840 s. 427 att af *isfoglen* håller hanne och hona sig parvis samman, äfven under vintren; och Natterer berättade mig att då han i Brasilien träffade *papegojor* i flock, sutto de dock alltid parvis hannen hos sin hona. — Det samma varseblir man till och med hos *kajorna* då de sitta i rad på kroppåsen af ett tak, att 2 och 2 sitta merendels närmare hvarandra och något skilda från nästa par.

*) Detta är påtagligt genom flera fakta. Om den ena makan, t. ex. af ett par flyttfoglar, dödas, fortfar merendels den andra att vistas ensam hela sommaren i parets kläckort: och det händer ej sällan att hon nästa och de följande åren återvänder ensam så länge hon lefver. Exempel härpå hos *tranan* anför H:r Ljungdahl i Jägaref. Tidskr. 1834 n:r 5 sid. 298; och Pallas anför i Zoographia Rosso-Asiatica II. p. 213 om *vilda svanen* (Cygnus musicus) följande: — — "derefter fördela de sig parvis vid sina bon, och visa exempel af det trognaste äktenskap, ända till den grad att de icke blott alltid lefva oskiljaktigt sammans, utan äfven, att, om den ena makan dödas, den öfverlefvande hannen eller honan fortfar under många år att i enkestånd vistas vid de sjöar, der paret lefvat tillsammans. Rörande *storken* se Grabas Reise s. ...

ning, är verksam. Parföreningen hos foglarna synes vara grundad i en ädlare känsla, i tillgifvenhet, i ömhet, i något som liknar kärlek. Denna känsla uttrycker sig omisskänneligt i makarnas åtbörder af tillgifvenhet för hvarandra, i hannarnas vård om den rufvande honan, i sångfoglarnas sång. Ty säkert skulle denna än vildt raska, än yrt glada, än ömt klagande sång, om den kunde öfversättas på menniskors språk (d. v. s. om den känsla, som frambringat den, kunde i ord uttryckas) innehålla något som liknade erotiska hymner.

§. 5. Foglarnas fosterkärlek.

Det är en känd sak att foglarna i allmänhet ega en hög grad af fosterkärlek. De kasta sig i den ögonskenligaste lifsfara för att rädda sin afföda. Sjelfva hönan bortlägger sin pjunkighet, blir djerf och modig då det gäller att för en fiende (hund e. d.) försvara sina kycklingar. Men vanligen tror man att föräldrakärleken upphör med ungarnas utvecklade förmåga att sjelfva lifnära och försvara sig; jag har anledning att antaga ett annat förhållande, och liksom jag anser parföreningen varaktig för lifstiden, så anser jag föräldrakärleken, hos vissa arter, fortfara i flera år, eller intill dess ungarna sjelfva bygga hjonelag *). Den hos foglarna starkt utbildade foster-

*) Här några bevis: Som man vet, äro ungarna af *Gråtrutten* (*Larus argentatus*) II. sid. 321 i första året mycket mörkare än i 2:dra, och kunna således lätt skiljas från hvarandra, äfvensom de lätt skiljas från de gamla. Då dessas parningsdrift mot våren vaknar, drifva de ungarna bort ifrån sig. De liksom blygas att ha dessa närvarande vid sin könförrättning. Dessa taga då sin tillflygt till aflägsna vatten, mest insjöar, till och med i aflägsna fjälltrakter. Emellertid föröka sig de gamla, och lemna hela sin omvårdnad åt affödan för året. När denna på hösten

vården gör att de ej blott mot egna ungar utöfva en moderlig ömhet, utan vårda och uppföda af medlidande stundom äfven främmande ungar, till och med af helt annat slägte än de sjelfva, om de sakna vård af egna föräldrar. I Vet. Akad:s Zool. Årsber. för 1830. p. 49 anföres efter Blanchwall, att ett par skator åtogo sig vården om några korpungar som mistat sina föräldrar. H:r Brukspatron C. G. Löwenhjelm har genom bref meddelat mig att han en gång fann en kull ungar af *rödstjertsångaren* (sid. 318) som blefvo matade af en *svart och hvit flugsnappare*-hanne. Hit hörande exempel anförda af Pastor Snell förekomma äfven i Cabanis Journ. 1857. 1. Häft. sid. 374. Han omtalar att en hanne af *Lusciola Rubecula* i fångenskapen matade och värmde icke blott egna ungar, utan äfven främmande; att en dufunge uppfödde och vårdade ännu yngre dufungar o. s. v. Jfr äfven Glog. i Cab. Journ. 1854. p. 468 o. f.

§. 6. Naturens moderliga vård om sina alster, ådagalagd äfven inom fogelverlden.

Att den alstrande naturen äfven moderligt skyddar sina alster, derpå finna vi bevis allestädes äfven bland foglarnas klass, om vi blott eftersinna ändamålet med de företeelser, vi varseblifva. Här några exempel: Naturen kläder de värnlösa *riporna* om vintren i en drägt, lika hvit som den snö, bland

är fullväxt, infinna sig åter förra årets ungar hos sina föräldrar och blanda sig med sina yngre mörkare syskon, samt omfattas åter af föräldrarnas tillgifvenhet. Jag har, om hösten, i måsflockar af denna blandning, nedskjutit ungar af *förra* årets kull och jag har vanligen funnit att, då alla andra flyktat, en eller två gamla stannat öfver den döde samt med klagande läten och åtbörder uttryckt sitt deltagande och sin sorg. Lyckades det att fälla dessa, så var det alltid en hanne eller hona. Det är således intet tvifvel att det ju var föräldrarna till den aflidne.

hvilken de vistas, för att dölja dem för den hungriga falkens ständigt spejande blick, och om sommaren i en spräcklig drägt, närmast lik den mark, på hvilken de då lefva. Men hvad som ännu mer måste slå hvarje öppet sinne med förvåning, är att naturen, för samma fjällfoglars bibehållande, gjort ett undantag från den vanliga reglen att foglarnas klor, liksom näbbarna, qvarsitta oförändrade under hela lifstiden; hos riporna deremot fällas klorna 2:ne gånger om året — och utom denna anordning skulle de ej kunna lifnära sig i de snödigra trakter, som de blifvit skapade att bebo; de skulle svälta ihjäl redan första vintren. Nu hafva de blott om sommaren vanliga korta och trubbiga hönsklor; men om hösten då snö börjar falla, börja sommarklorna småningom fällas och andra långa spadlika och hvasskantade klor utväxa i deras ställe. Med dessa genomgräfva de isskorpan på snön och arbeta sig ned till marken, der blad och knoppar och frön finnas för deras underhåll. Om våren då snön smälter, fällas vinterklorna, som om sommaren skulle vara dem till hinder och nästa höst dessutom befinnas slöa och förslitna, och under deras utskjutna hylsor framkomma nya sommarklor.

Men hvad som framför allt annat vårdas bland fogelskaran är mödrarna med deras ägg och späda ungar; ty af mödrarnas vård beror hela artens existens. Honorna bland roffoglarna blefvo större och starkare än hannarna, för att i öppen fejd kunna försvara ägg och ungar; men hos de värnlösa foglarna, isynnerhet de särdeles nyttiga hönsfoglarna, der öppen strid ej var möjlig, uppfann naturen andra skyddsmedel. Hon klädde de mindre och svagare honorna i en drägt så lik den mark, på hvilken de rufva sina ägg eller värma sina späda ungar, att man ofta är nästan färdig att trampa på den ruf-

vande ripan eller rapphönan, innan man varseblir henne och hon flyger upp. Dessutom är den eljest enfaldiga hönan, vid denna tid, begåfvad med en hög grad af fintlighet och list, för att vilseleda fienden och föra honom bort från hennes späda skyddlingar. Hon ställer sig som vore hon oförmögen att flyga; liksom lam och vingbruten släpar hon sig fram på marken, och narrar derigenom hunden, till och med den sluge räfven att förfölja henne och derigenom aflägsnas från ungarna, som under tiden springa hvar åt sitt håll och gömma sig i gräset. Hannarna, som ej ha någon familj att vårda äro prydda med bjerta och lysande färger; men äfven dessa få en mer gråspräcklig och mindre lysande drägt då de fällt vingpennor och äro helt eller nästan oförmögna att flyga; och andhannen återfår derjemte vid samma tid sin redan med dundrägten förlorade förmåga att dyka — och undgår derigenom sina fiender. De honor som genom åkomma i äggstocken blifvit oförmögna att vara mödrar och få familj att vårda, och således ej derföre behöfva skyddsmedel att dölja sig, anlägga hannens mer brokiga, bjerta och lysande drägt. Än mer: de foglar, hvilkas honor ha brokiga och bjerta färger eller lägga hvita glänsande ägg, t. ex. *grafanden*, *stensqvättan*, *svalorna*, *hackspetten* m. fl., lägga ej sina ägg under öppen himmel, utan gräfva sig hål i brinkar eller inkrypa i ihåliga träd, för att der dölja sig sjelfva och äggen. Otaliga vedermälen af Försynens skyddande hand kunde uppräknas; de anförda må vara tillräckliga för att väcka den börjande naturforskarens uppmärksamhet på betydelsen af de fenoméner han ser omkring sig. Då han studerar de yttre formerna, bör han ej försumma att äfven vända sin håg åt studium af det inneboende lifvet, det allmänna verldsförnuftet, som genom dem i handling uppenbarar sig. Och just i detta studium består naturforsk-

ningens herrligaste del; ty det höjer tanken på det skapade till Skaparen, som tillika med lifvet skänkte den vårdande instinkten.

§. 7. Foglarnas bon och äggläggning, samt ungarnas uppfödande.

Nästan alla *Roffoglar* och s. k. *Skogsfoglar* bygga bo, och en stor del af de sednare bygga det med konst, och man kunde säga med smak. *Dagroffoglarna* lägga ett stort, af pinnar och ris hoplagdt näste; *Nattroffoglarna* lägga sina ägg på bale, i ihåliga träd, i bergsskrefvor eller på marken, stundom nästan utan bale. *Hönsen* lägga äggen på några strå e. d. i en håla på marken; *Klättrarna* lägga sina ägg i ihåliga träd, utom göken som värper i andra foglars bon; *Sparffoglar* och *Sångfoglar* bygga vanligen konstiga bon och fästa dem merendels på grenar i träd och buskar. *Vadarne* och *Simfoglarne* bygga (liksom Hönsen) aldrig konstiga bon. En del bygga i träd; största delen på marken. Hos de flesta som kläcka i träd underhålla föräldrarna sina ungar tills de blifvit flygväxta *) t. ex. *Ardea cinerea*, *Ciconia alba* och *nigra*, *Phalacrocorax* o. s. v. Härifrån undantages *Mergus Merganser*, *Fuligula Clangula* och *Anas Boschas* (då hon kläcker i träd), som genast föra sina ungar i vatten, så snart de äro kläckta. Hos de flesta foglar, som kläcka på marken, löpa ungarna ur boet och följa modren, så snart de äro utkläckta, undantagande hos de *Rof-* och *Skogsfoglar*, som kläcka på marken (t. ex. arterna af slägtet *Circus*, *Strix brachyotus*, *Alauda*, *Anthus*, *Emberiza miliaria* och *hortulana*, *Caprimulgus europæus* m. fl.), samt hos följande *Sim-*

*) De *mata* dem således verkligen.

foglar: Procellaria, Puffinus, Thalassidroma, Uria, Mormon, Alca.

Fogeläggens antal är högst olika hos skilda arter, från 1 till 20 och deröfver. I allmänhet lägga *Roffoglarna* och några fiskförtärande *Simfoglar* det minsta antalet; *Hönsfoglarna* och några insektätare t. ex. *Mesarna* det största*). Äggen äro olika äfven till storlek, form och färg. Af dem som lägga blott 1 är det i förhållande till foglens storlek, mycket stort. Hos *Roffoglarna* äro äggen mer runda, hos de *Gumpfotade* mer aflånga. Till färgen äro äggen dels enfärgade, hvita, gulbruna, blåaktiga; dels fläckiga; fläckarna afsättas ej på *en* gång, utan efter hand, och dessemellan afsättas lager af äggskalet. De sist afsatta fläckarne äro starkast färgade; de som ha blekare färg äro skylda af kalklager. Skrapar man bort detta, blir fläcken sådan som de sist afsatta, och som ligga på ytan. Alla ägg, som ha svarta fläckar, ha derjemte grå o. s. v.

§. 8. Foglarnes stamhåll och fördelning öfver jorden.

Hvarje art af lefvande varelse, och således äfven hvarje fogelart, har af naturen fått sig anvisad en viss zon af jorden, inom hvars gränser hvarje individ deraf lefver och rörer sig, och hvilken den aldrig sjelfmant och sällan ostraffadt lemnar. Somliga arter hafva en vidsträcktare zon, andra en inskränktare; för somliga är denna zon anvisad mot polerna, för andra mot æquatorn; för somliga ligger norra gränsen af zonen närmare snölinien (till och med inom den) för andra är den derifrån vidt af-

*) En mer utförlig uppsats i detta ämne af MARCEL DE SERRES finnes i öfversättning införd i FRORIEPS Notizer 1820. n:r 332. sid. 17.

lägsnad. Med *Snölinien* eller *Snögränsen* förstå vi en krumböjd yta, som vi tänka oss i atmosferen, uppöfver hvilken snön aldrig smälter *). Denna yta antages bilda från æquatorn mot polerna en parabel mot hafsytan. Hon ligger högst i granskapet af æquatorn och sänker sig mer och mer mot polerna. Under æquatorn i Amerika har v. Humboldt antagit den till 14,760 par. fot öfver hafvet; v. Buch har i Norge, under 61:sta breddgraden, bestämt den till 5,200 fot och under 71:sta breddgraden till 2,200 par. fot öfver hafsytan. Vid något öfver 80:de breddgraden möter den hafsytan; men ännu på Spetsbergens norra del, under 80:de graden, utkläcka många foglar sina ägg (Philips Reise nach dem Nordpol). Man träffar således snölinien antingen man bestiger ett högt fjäll, eller man gör en resa mot polen; och under begge dessa vandringar mot snölinien, i horisontel eller vertikal rigtning, passerar man norra gränsen för åtskilliga fogelarter. Riktigast föreställer man sig förhållandet, om man tänker sig jordklotet såsom utgörande tvenne alper med baserna lagda mot hvarandra vid æquatorn, och topparna vid polerna. Man träffar på sidorna af denna alp från æquatorn till polen liknande regionen för den organiska naturens alster, som då man från æquatorialtrakterna uppstiger på ett berg öfver snölinien. Ännu har ingen, så vidt jag vet, beräknat hur många hundra fot i vertikal rigtning, i detta hänseende, svara mot en breddgrad i horisontel; men säkert är att om man bestiger ett fjäll, möter man inom få timmar de samma foglars norra gräns, som man, under en resa i horisontel rigtning, ej möter på mindre tid än dagar och veckor. Norra gränsen för hvarje art bestämmes således genom afståndet från

*) v. Buch Gillb. Annal. 1812. 5. St. sid. 3.

snölinien, vare sig i horisontelt eller vertikalt afseende*). — Samma lagar ligga till grund för fördelningen af växtrikets alster; och der synas de tydligare, alldenstund dessa äro ständigt bundna vid en och samma plats. Äfven *under* hafsytan finnas bestämda regioner för vissa växter och djur, utom hvilka de sällan eller aldrig förekomma. Prof. Edw. Forbes har derom meddelat en sakrik uppsats, öfversatt i Frorieps Notizer XXXI. Band. n. 5. n:r 665. Juli 1844. sid. 65. Jémf. äfven Notiz. XXVIII. B. n. 602.

I 2:dra Bandet sid. 109 af detta arbete förekommer en indelning af Nordens fjälltrakter i fyra regioner. Jag skall här exempelvis anföra en fjälltrakt i vestra Norge under 60° 30′ nordlig bredd, samt uppräkna en del af de fogelarter, som derstädes, i hvardera af de angifna regionerna, om sommaren förekomma och hafva sin norra gräns:

1) Snöregionen: Här träffar man: *Emberiza nivalis; (Lestris Buffonii); Saxicola Oenanthe; Corvus Corax; Buteo Lagopus; Strix Nyctea; Strix Brachyotus; Lagopus alpina; (Anser albifrons); Charadrius apricarius; Totanus Calidris; Tringa alpina; (Tringa maritima); Larus canus* och *L. argentatus* vid fjällsjöarna (dock af de sistnämde mest de yngre), och 4 eller 5 arter af slägtet *Fuligula.*

2) Vide- och Björkregionen: *Anthus pratensis; Lusciola Svecica; Fringilla montifringilla;*

*) Vissa polarfoglar vistas *endast* i hafvet och besöka aldrig sjöarna på fjällen t. ex. *Fuligula spectabilis* och *mollissima, Procellaria, Mormon* m. fl. Dessa träffar man således aldrig vid snölinien i vertikal rigtning. Men deremot träffas en mängd andra arter vid snögränsen, den må sökas på fjällen eller vid hafsytan t. ex. *Emberiza nivalis; Lagopus alpina; Charadrius morinellus* o. fl. Om vintren flyttas snölinien ned och mot söder, och med den en stor del fjällfoglar.

Fr. linaria; Emberiza Schoeniclus; Motacilla flava; Ficedula Trochilus; Turdus Iliacus; T. torquatus; Lusciola phoenicurus; Parus palustris; P. sibiricus; Cinclus aquaticus; Lagopus subalpina; Totanus hypoleucos; Scolopax Gallinago; (Cygnus musicus); (Anser segetum); Anas Boschas och *Anas crecca.*

3) Barrskogsregionen: *Turdus pilaris; Garrulus infaustus; Fringilla chloris; Fr. Spinus; Fr. coelebs; Parus cristatus; P. ater; Picus martius; P. tridactylus; Regulus cristatus; Loxia curvirostra; Lusciola Rubecula; Sylvia hortensis; Turdus musicus; Anthus arboreus; Tetrao Urogallus; T. Tetrix; T. Bonasia.*

4) Bygden: *Corvus Cornix; Emberiza hortulana; E. citrinella; Motacilla alba; Fringilla domestica; Corvus Pica; Hirundo rustica.*

Denna lista, upptecknad under några fjällvandringar i nämde trakt 1826, kan hvarken vara fullständig eller i detalj riktig. Sedermera har jag tillagt några få arter efter tillkomna uppgifter. Hufvudresultatet ser man, att *de högre regionerna, som svara mot polartrakterna,* hysa långt flera fogelarter af den grupp, deri ungarna kläckas dunklädda och seende, än *i de lägre regionerna, som svara mot sydligare trakter,* der färre arter kläckas af dessa och flera af dem som födas nakna och blinda.

Samma resultat få vi, om vi jemföra (i horizontel rigtning) sydligare och nordligare länders inhemska fogel-faunor:

I trakten af Rom kläcka omkring tio gånger så många foglar af förra som af sednare grup-

*) *Inhemska foglar* äro *de,* som kläcka och sjelfva äro kläckta i landet; ej de, som äro födda under annan himmel, och här tillbringa någon tid af året.

pen; och i hela Italien ungefär 8½ gånger så många af de förra som af de sednare. (Enligt bref från Prins C. L. Bonaparte).

I *Sverige* kläcka blott omkring en femtedel fler af de förra än af de sednare.

På *Island* deremot har sednare gruppen öfverhand, och der kläcka deraf ungefär 3½ gång så många, som af förra gruppen.

På *Grönland* eger samma förhållande rum i ännu högre grad; ty der kläcka mer än 4 gånger så många *Simfoglar*, *Vadare* och *Höns*, som *Roffoglar*, *Klättrare* och andra *Skogsfoglar* *).

Den regeln gäller således äfven här, att de fullkomligare organismerna höra till de varma och tempererade trakterna af jorden; de ofullkomligare till polartrakterna.

Anmärkn. Rörande fogelarternas kläckställen hos oss har H:r Pastor H. D. J. Wallengren infört en förtjenstfull afhandling i Naumannia 1854. sid. 62. 1855. sid. 229 och 1856. sid. 97, under titel: *Brützonen der Vögel innerhalb Skandinavien.*

§. 9. Foglarnas flyttningar; rörelser i massa.

I föregående §. har jag nämt att hvarje fogelart har sin egen zon, inom hvars gränser hvarje individ deraf lefver och rörer sig. Foglarna kunna vara *stannfoglar* d. v. s. hvarje individ vistas under alla årstider i den trakt der han är född; eller *strykfoglar* d. v. s. individerna stryka kring under höst och vinter i andra trakter än der de blifvit kläckta, dock i samma land; eller slutligen *flyttfoglar*, d. v. s. sådana hvilkas individer flytta, under bestämda årstider, merendels från norr till söder och från söder

*) Detaljerna i dessa uppgifter äro utan tvifvel underkastade ändringar och rättelser, men resultatet, i allmänhet taget, är oföränderligt.

till norr, mellan mer eller mindre vidt aflägsna länder. I hvarje fogelarts zon *måste*, eller åtminstone *kan* finnas en trakt, der arten *synes vara* stationär, ehuru han i sjelfva verket äfven der är migratorisk. Om man antager att en viss fogelart t. ex. *Motacilla alba* har en zon, hvars längd från norr till söder är = AB och hvars bredd från vester till öster är = AC; om man vidare antager att de individer deraf, som kläcka i trakten af AC, flytta mot vintren till trakten af GH; de som kläcka i trakten af EF flytta till trakten af IK, och de som kläcka vid GH flytta under vintren till BD; så finnes i trakten af GH denna fogelart under alla årstider, vinter och sommar, utan att han derföre der eller annorstädes är stannfogel. Norr om denna trakt finnes arten endast om sommaren och söder om den förekommer han endast om vintren. Man torde häraf finna att äfven flyttfoglar af samma art kunna i olika trakter hafva olika utseende; ty de stå i ingen årstid under samma klimatiska inflytanden; de som kläcka vid AC komma aldrig till BD, och som de äro födda vid GH erfara aldrig det klimat, som råder vid AC.

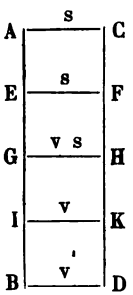

Den trakt, der arten *synes* stationär, ligger således i centren af zonen, men icke kan men antaga att arten *der* haft sin primitiva plats, hvarifrån den åt alla håll utspridt sig. I hvilken trakt en fogelart först uppkommit, är omöjligt att bestämma; till och med är det tvifvelaktigt om denna trakt legat inom dess nuvarande zon. Med temperaturens småningom skeende sänkning synes hela djurverlden småningom ha dragit sig mer och mer från polerna mot æquatorn, hvilket åtskilliga fenomener äfven antyda. De individer, som kläcka på ett nordligare ställe, flytta ej så långt åt söder, som de, hvilka kläckt på ett

sydligare. Häraf kommer det att *arten* intager, likaså väl om vintren som om sommaren, en bred gördel af jorden. Den rörer sig i massa från trakt till trakt, och som det synes, med bibehållande under alla årstider af individernas sydliga och nordliga läge till hvarandra.

I Faunorna visar sig stor rörlighet, och det gifvas väl knappt något land, hvars Fauna under ett följande sekel är fullkomligt lik med hvad den var i ett föregående. Denna rörlighet är, af lätt insedda skäl, märkbarast bland foglarna. — Likasom jag delat vår Skandinaviska Däggdjursfauna I. Del. sid. XVII, i anseende till dess ursprung, i *germanisk* och *siberisk;* anser jag mig äfven föranlåten att på samma sätt indela Fogelfaunan. I Fogelverlden finnes, åtminstone hos oss, en dubbel rörelse: nemligen en årlig efter meridianen från norr åt söder och tvärtom. Genom denna hafva vi från sydligare trakter fått åtskilliga arter, som småningom acklimatiserats, och vi få säkert efter hand flera; en annan rörelse i fogelverlden går från öster till vester. Som exempel får jag här, för kortheten skull, blott anföra: *Alauda alpestris*, som af Linné och hans samtida var känd endast som nordamerikansk, hade derefter flyttat öfver Berings-sundet och var af Pallas känd som isynnerhet talrik i Siberien. Sedan den tiden har hon småningom förlagt sina sommarställen mer och mer åt vester genom Ryssland in i Lappland, och sina vintervandringar nedåt Skandinavien (jemf. Fn. I. s. 443 o. f.). Samma förhållande är med flera. En af de sist inkomna är *Parus sibiricus* (Fn. I. s. 416) som först under 1:sta eller 2:dra decennium af innevarande århundrade inkommit inom Skandinaviens landamären. Många andra bevis kunde anföras på

tillökning genom invandringar af nya arter för vår Fauna *).

En stor märkvärdighet i foglarnes migrationshistoria är den omständighet att olika kön och olika åldrar merendels flytta på olika tid. Om våren anlända först hannarna 8—12—16 dagar före honorna. De infinna sig vanligen vid sina kläckställen och afbida der sina antågande honor. På de sanka ängfälten vid Lund, der *Vipan* infinner sig efter medlet eller mot slutet af Februari, ser man alltid först hannar i glesa flockar och kring 8 dagar efter dessas ankomst börja honor visa sig, hvarefter flocken fördelar sig parvis på fältet. Sådant är äfven förhållandet med *svarta* och *hvita flugsnapparen*. Denna kommer äfven i spridd flock och genomtågar Skånes trädgårdar från slutet af April. De första tågen som visa sig, utgöras af idel hannar; och först en veckas tid sednare, börja flockar af honor visa sig. I trakten kring kläckorten i skogarna infinna sig äfven dessa flockvis, men fördela sig snart parvis med de redan förut anlända hannarna och hvarje par uppsöker sitt gamla kläckställe.

Sedan fortplantnings-förrättningen är slutad, flytta äfven hannarne först, honorna vandra långt sednare. Det synes troligt, ehuru det icke, så vidt jag vet, är iakttaget, att hannarna, t. ex. af *Vanellus cristatus*, *Tringa subarquata* m. fl. infinna sig långt förr än honorna vid vinterstationerna i södren.

Foglarnas migrationer äro utan tvifvel ett af de märkvärdigaste af de många märkvärdiga fenomener, som Ornithologen har att framvisa. Här framstår *in-*

*) Deremot tyckas andra arter ha minskats, och en och annan nära nog försvunnit t. ex. *Larus minutus*, *Alca impennis*; minskats ha *Anas tadorna*, *Machetes pugnax*, *Ardea stellaris*, *Vanellus cristatus*, *Sterna nigra*, *Larus ridibundus*, *Charadrius apricarius* m. fl.

stinkten alldeles ren och oblandad. Foglen handlar synbart utan att sjelf veta hvarföre; han föres af en inre oemotståndlig drift, och han går dervid, utan *yttre* behof, ej sällan den ögonskenligaste lifsfara till mötes t. ex. då han (en liten sparffogel), lemnar nordliga spetsen af en kontinent och kastar sig ut i luften öfver den stormiga oceanen, för att efter flera hundra mils mödosam flygt få kläcka på en klippig ö i polarhafvet.

§. 10. Foglarnes Indelning *).

Foglarnas klass indelas, likasom de andra djurklasserna i *Ordningar*, *Familjer*, *Slägten* och *Arter*. Begreppet *art* är det mest bestämda, ty naturen sjelf antages hafva bestämt det, ehuru man icke kunnat i theorien finna en i alla afseenden adæquat definition för att i ord uttrycka bestämmandet. En öfvad blick är i detta afseende säkrare än alla definitioner; hos skilda arter finnas alltid någon olikhet antingen i hela habitus, eller skilda former, eller deras förhållande till hvarandra. Emellertid ändras äfven dessa förhållanden efter åldern, eller olika inflytelser, och stundom står äfven den mest öfvade Naturforskare villrådig om han skall antaga en gifven individ för egen art, eller varietet eller race af en annan — och i sanning är skillnaden mellan konstant varietet och art ganska fin. Emellertid har man kallat *art* alla de indivi-

*) H:r Professorn C. J. Sundevall har framställt ett eget system för foglarnas indelning, hvaruti *Sångfoglarna* såsom hela klassens representanter ställas främst. Detta system, likasom allt annat, som utgått från Professor S., säkert, om allt tages i betraktande, en af samtidens *lärdaste* Naturforskare, har sina stora förtjenster. Jag har dock ansett mig böra, äfven i denna upplaga, hufvudsakligen bibehålla den indelning, jag i de föregående begagnat, hvilken med några förändringar och modifikationer är Linnés.

der som i sina väsendtligaste delar hafva den största likhet med hvarandra, och som ursprungligen hafva uppkommit antingen af samma föräldrar eller af hvarandra, och hvilka, om de äro af olika kön, kunna med hvarandra frambringa fruktbar (fertil) afföda *). Hvarje särskilt *art* har Naturforskaren belagt med ett eget *artnamn* hvilket föregås af ett *slägtnamn;* och "det tillhör Naturforskarens förberedande studier att skaffa sig förmågan att redigt skilja de till arten skilda naturalstren. Denna förmåga är dock blott ett *medel för*, men alldeles icke *ändamålet med* hans vetenskap". "På samma sätt som den, hvilken vill lära sig att läsa och förstå en skald, ovilkorligen först måste lära sig att förstå de särskilta orden af det språk, på hvilket denna skald har sjungit, eller åtminstone att kunna bruka en ordbok öfver detta språk. Men icke kan man derföre påstå att hvar och en som kan bruka en ordbok öfver ett visst språk, eller som har i minnet alla dess ord och fraser, derföre kan fatta skönheterna hos de sublima skalder, eller idéerna hos de djupsinniga tänkare som författat på detta språk. Ännu orimligare vore det om man trodde att den, som till namnet kände allt från cedren till möglet, endast derföre kunde fatta och förstå naturen, eller ens ana dess inre väsende; ty Naturens bok hvartill Gud sjelf är Auctor, är sublimare än alla skalders och djupsinnigare än alla filosofers. — Naturalstren äro orden i Naturens bok" **).

Sedan Linnés tid hafva många försök blifvit, från olika synpunkter, gjorda, äfven med foglarnas indelning; men hittills har intet förmått att

*) Skand. Faun. 1:sta upplag. 1. Del. sid. IV. Äfven härifrån gifvas dock undantag.

**) Skand. Faun. 1:sta Del. sid. II—III.

göra oumbärligt, blott modifiera, den store mästarens odödliga verk. Medvetet eller omedvetet (ty han har, så vidt jag kan erinra mig, ingenstädes med ord uttryckt det) blef hans system så affattadt, att hvarje klass af Vetebraterna realiserade en viss idée, eller representerade ett visst organsystems högre utveckling: Däggdjuren det sensibla, Foglarna det irritabla, Amfibierna det reproduktiva och Fiskarna det propogativa. Onekligt är väl att däggdjuren i allmänhet ha mest utvecklade: hjernan och nervsystemet; foglarna respirationsorganerna samt hjertat med ådersystemet, och i följd deraf värma och muskelspänstighet; amfibierna nutritions-organerna och fiskarna lägga det största antalet af ägg *). Han låter hvarje klass börja med den Ordning som bäst representerar klassens idée, således Däggdjurens med *Quadrumanerna*, Foglarnas med *Roffoglarna*, Amfibierna med *Sköldpaddorna* o. s. v. Han börjar icke Foglarna med Papegojorna, ehuru han ganska väl visste att de äro analoga med Quadrumanerna, icke heller Däggdjuren med *Feræ*, ehuru han sjelf säger att de äro analoga med den grupp han sätter främst bland Foglarna, o. s. v. Han låter således, som ofvan nämdes, hvarje klass börja med den Ordning, som han ansett bäst representera klassens idée **).

*) Af dessa 4 grupper af organer eller organsystemer äro de två sednare gemensamma äfven för växterna, nemligen det ena för individens underhåll, det andra för artens fortsättning. De två förra äro uteslutande tillhöriga djurrikets invånare, det ena är verktyget för kroppens rörelser, ställflyttningsförmågan; det andra för själsverksamheten eller dess motsvarigheter.

**) Det vore orätt att sätta papegojorna främst bland foglarna, derföre att de äro analoga med aporna; och i allmänhet kan man antaga att den grupp i en lägre klass som mest liknar alstren i en högre, icke står högt i sin

Om idéen med foglarnes klass är att realisera: snabbhet, styrka, mod och liflighet, så finna vi dessa egenskaper mest utvecklade hos *Roffoglarna* och bland dem allramest hos *Falkarna*. Af denna anledning, och icke derföre att de lefva af rof, stå de främst. Men just deras organisation, deras starkt utvecklade irritabilitet, gör att de äro roffoglar *).

Man indelar hela fogelskaran i 2:ne afdelningar:

1) sådana *som födas* (kläckas, framkomma ur ägget) *nakna och blinda;* och

2) sådana *som födas dunklädda och med synförmåga.*

De förras ungar måste naturligtvis *alltid* matas; de sednares kunna ofta löpa och sjelfva söka sin föda, så snart de krupit ur ägget; men ofta måste äfven de en lång tid *matas* i boet, der de ligga tills de blifva fullväxta eller halfvuxna. De förra hafva alltid baktån i samma plan som framtårna; de sednare hafva baktån *merendels* högsittande, eller saknas den; dock stundom sittande i samma plan. — Till de förra höra *Skogsfoglar* och *Roffoglar;* till de sednare *Höns, Vadare* och *Simfoglar*. — Då nu i hela Djurriket den regel är allmänt gällande att ju fullkomligare arten är, desto större och längre vård behöfver dess afföda; så inser man att de foglar,

---

egen, t. ex. de amfibieartade bland Fiskarna, just af det skäl att hvarje klass vill realisera sin egen idée.

*) Närmast dem står onekligt i snabbhet, styrka och mod vissa *Sångfoglar* (ehuru falken hinner och griper i flygten till och med svalan), men äfven dessa äro roffoglar, lika skoningslösa och mer härjande än de egentligen så kallade; ty större delen, och deribland sjelfva fursten för skogarnas sångare, *näktergalen*, dödar säkert flera lif på en enda dag, än jagtfalken på en hel vecka; och hvad sångförmågan beträffar så är den accessorisk: orren, svanen och alfoglen sjunger äfven, och med vackrare toner och bättre takt, än mången s. k. sångfogel.

som höra till förra afdelningen, stå på en högre utvecklingsgrad än de, som höra till den sednare.

Anmärkn. Vid denna som vid alla Indelningar gifvas undantag. Enligt FABERS iakttagelser kläckas ungarna af *Sula Bassana* och *Phalacrocorax cristatus* små och helt nakna *). Med undantag af dessa och troligen några få andra, kläckas ungarna af de tre sistnämda Ordningarne icke blott dunklädda, utan en stor del andas redan i ägget. En af mina vänner fann, under en jagt, på en äng 3 st. ägg af *Vindspofven* (*Numenius Arquata*) hvilka han tog, för att förvara dem åt mig. Foglen flög omkring i luften med sin vanliga starkt hvisslande stämma, hvilken hvarje gång liksom härmades af ett svagt pipande ljud, som jägaren ej kunde begripa hvarifrån det kom. Slutligen fann han att det kom ur ett af de ägg, han upptagit och som var alldeles helt. Hvarje gång modren skrek, svarade ungen i ägget. — För att inhemta om hönsen eller gässen äro färdiga att kläcka, hålla hönsgummorna äggen upp vid örat och lyssna om de märka *pipet*. Allt detta bevisar att nämde foglar *andas* redan i ägget (ty eljest kunde de ej skrika) och den förstnämda händelsen visar att de äfven *höra* innan de framkläckas **).

Man har äfven varit af olika mening rörande hvilka foglar böra räknas till ett lands Fauna. Några vilja ej räkna andra dit, än dem man funnit häckande, och till och med under en längre tid bosatta i landet. Andra mena att man i det fallet skulle ur vår Fauna utesluta en stor mängd foglar, äfven så-

*) FABER Ueber das Leben der hochnord. Vögel s. 197.

**) Då D:r GLOGER, som i CABANIS Journal 1856 sid. 384 anfört händelsen, synes tro att ungen i ägget skrek af ångest och att han ej kunde höra modrens skrik, får jag tillägga att försöket upprepades ofta och länge, och att hvarje gång sedan modren skrikit, besvarades hon genast af ungens svagare, men liksom härmande stämma; dessemellan var han helt tyst, antingen hennes skrik följde tätare eller långsammare på hvarandra. Häraf synes följa att han verkligen hörde henne.

dana som under vissa årstider här eller i hafven utanför kusterna i talrik mängd förekomma och lifnära sig t. ex. *Procellaria, Puffinus, Thalassidroma, Anser leucopsis, Anser torquatus, Sula Bassana; Fuligula spectabilis; Mergulus alle* o. a. För min del anser jag att man bör i Faunan upptaga alla de fogelarter som visat sig i landet, isynnerhet om de äfven förekommit i tillgränsande länder, helst man kan vara säker att ej hvar tionde gång en sällsynt fogel infinner sig, detta kommer till kännares kunskap och blir antecknadt. För att likväl med en enda blick kunna öfverse hvilka fogelarter hittills blifvit funna kläckande inom Skandinaviska halföns gränser har jag bifogat hosgående *Öfversigt.*

Öfversigt af Skandinaviens Foglar *):

1:sta Bandet sid.

I. Ordn. Roffoglar.

I. Hökartade Roffoglar:

Falco Gyrfalco . . . . . 6.
„ †lanarius . . . . . 19.
„ peregrinus . . . . 21.
„ Subbuteo . . . . . 25.
„ Lithofalco . . . . 28.
„ *vespertinus . 32, 570.
„ Tinnunculus . . . 34.
Astur palumbarius . . . 39.
„ Nisus . . . . . 43.
Aquila Chrysaëtos . . . 47.
„ **nævia . . . . . 53.
„ albicilla . . . . . 56.
Pandion Haliaetus . . . 62.
Milvus regalis . . . . . 66.
Buteo vulgaris . . . . . 70.
„ Lagopus . . . . . 75.
Pernis apivorus . . . . 78.
Circus æruginosus . . . 82.
„ pallidus . . . . . 85.
„ *cineraceus . . . 87.
„ cyaneus . . . . . 90.

II. Uggleartade Roffoglar:

Strix nyctea . . . . . 96.
„ funerea . . . . . 101.
„ **psilodactyla l. nudipes . . . . 104.
„ passerina . . . . . 107.

1:sta Bandet sid.

Strix Bubo . . . . . 110.
„ Otus . . . . . 115.
„ brachyotus . . . . 117.
„ Lapponica . . . . 120.
„ liturata . . . . . 126.
„ Aluco . . . . . 124.
„ Tengmalmi . . . . 129.
„ **flammea . . . . 133.

II. Ordn. Skogsfoglar.

I. Underordn. **Med para tår:**

Picus Martius . . . . . 139.
„ viridis . . . . . 141.
„ canus . . . . . 144.
„ leuconotus . . . . 146.
„ major . . . . . 148.
„ medius . . . . . 150.
„ minor . . . . . 152.
„ tridactylus . . . . 154.
Iynx Torquilla . . . . . 157.
Cuculus canorus . . . . 160.

II. Underordn. **Med udda tår:**

1:sta Fam. **Kantnäbbar:**

*Alcedo Ipsida . . . . . 172.
**Merops Apiaster . . . 175.

2:dra Fam. **Tunnäbbar:**

Upupa Epos . . . . . 178.

*) * Betyder, då det står framför en art, att foglen ännu icke funnits häckande hos oss; ** att han blott tillfälligtvis någon gång visat sig här och † att man ännu ej med säkerhet vet om han är iakttagen här.

1:sta Bandet sid.
Certhia familiaris . . . 181.
Sitta europæa . . . . . 148.

3:dje Fam. **Kråkfoglar:**

Corvus Corax . . . . . 188.
„ Cornix . . . . . 192.
„ **(corone) . . . 195.
„ frugilegus . . . 196.
„ Monedula . . . . 200.
Pica caudata . . . . . 204.
Garrulus glandarius 210. 571.
„ infaustus . . . 213.
Caryocatactes guttatus 217. 571.
Sturnus vulgaris . . . . 223.
**Gracula rosea . . . . 229.
**Oriolus Galbula . . . 232.
Coracias garrula . . . . 235.

4:de Fam. **Sidensvansar:**

Bombycilla garrula 238, 571.

5:te Fam. **Bredmunnar:**

Caprimulgus europæus . 246.
Cypselus Apus . . . . . 250.
Hirundo rustica . . . . 253.
„ urbica . . . . . 261.
„ riparia . . . . . 262.

6:te Fam. **Haknäbbar:**

Muscicapa Grisola . . . 265.
„ **parva . . 268.
„ atricapilla . 269.
„ albicollis . . 273.
Lanius Excubitor . . . 276.
„ *minor . . . . . 279.
„ Collurio . . . . 281.
Saxicola Oenanthe . . . 286.
„ Rubetra . . . . 288.
„ **Rubicola . . 291.
Sylvia . . . . . 292.

1:o) **Trädsångare:**

Sylvia hortensis . . . . 294.
„ atricapilla . . . . 296.

1:sta Bandet sid.
Sylvia curruca . . . . . 298.
„ cinerea . . . . . 300.
„ nisoria . . . . . 302.

2:o) **Rödstjertar:**

Lusciola Philomela . . . 305.
„ †(Luscinia) . . 310.
„ Svecica . . . . 310.
„ Rubecula . . . 315.
„ Phoenicurus . 319.
„ *Tithys . 322, 571.

3:o) **Löfsångare:**

Ficedula Hippolais . . . 324.
„ Sibilatrix . . . 328.
„ Trochilus . . . 330.
„ abietina . . . . 333.

4:o) **Kärrsångare:**

Calamoherpe Schoenobænus . 336.
„ arundinacea 338.
„ *palustris . 340.
„ †(magnirostris) . . . 342.
„ turdina l. media . . 342.
Turdus viscivorus . . . 345.
„ **varius . . . . 348.
„ †(lunulatus) . . 350.
„ musicus . . . . 351.
„ iliacus . . . . . 356.
„ pilaris . . . . . 358.
„ torquatus . . . . 363.
„ Merula . . . . . 367.
Cinclus aquaticus . . . 371.
Motacilla alba . . . . . 375.
„ **Boarula . . 379.
„ flava . . . . . 381.
Anthus **Richardi 386, 572.
„ campestris . . . 388.
„ rupestris . . . . 390.
„ pratensis . . . . 394.

1:sta Bandet sid.
Anthus cervinus . . . . 396.
„ arboreus . . . . 398.
Accentor modularis . . 402.
Troglodytes eurpæus . 405.

7:de Fam. **Kägelnäbbar:**

1:o) **Mesfoglar:**

Parus major . . . . . 408.
„ ater . . . . . 411.
„ cristatus . . . . . 413.
„ sibiricus . . 414. 572.
„ palustris . . . . . 417.
„ borealis . . . . . 419.
„ coeruleus . . . . 422.
„ **cyanus . . . . 423.
„ caudatus . . . . 425.
Regulus cristatus . . . . 428.
„ †(ignicapillus) 430.
„ †(modestus) . 572.

2:o) **Sparffoglar:**

Alauda arvensis . . . . 432.
„ *cristata . 437. 572.
„ arborea . . . . . 439.
„ alpestris . . . . 442.
Emberiza miliaria . . . 449.
„ citrinella . . . . 454.
„ †(aureola) . . . 458.
„ Hortulana . . . 459.
„ Schoeniclus . . 462.
„ rustica . . 466, 572.
„ **pusilla . 469, 572.
„ Lapponica 472, 572.
„ nivalis . . . . . 475.
Fringilla linaria . . . . . 482.
„ spinus . . . . 487.
„ carduelis . . . 490.
„ cannabina . . 493.
„ flavirostris . . 497.
„ coelebs . . . . 500.
„ montifringilla . 503.
„ chloris . . . . 507.
„ domestica . . . 510.

1:sta Bandet sid.
Fringilla montana l. campestris . . . 518.
„ *erythrina . . . 521.
Coccothraustes vulgaris 549.
Pyrrhula vulgaris . . . . 524.
Corythus Enucleator . . 530.
Loxia pityopsittacus . . 535.
„ curvirostra . . . . 540.
„ *bifasciata . . . . 544.

8:de Fam. **Dufvor:**

Columba Palumbus . . . 554.
„ Oenas . . . . 558.
„ livia . . . . . 561.
„ *Turtur . . . 567.
„ **Gelastes . . 569.

2:dra Bandet sid.

III. Ordn. Hönsfoglar.

Pavo cristatus . . . . . 3.
Phasianus colchicus . . 11.
Gallus Bankiva . . . . . 13.
„ Sonneratii . . . 14.
„ domesticus 15. 572.
Meleagris Gallopavo . . 17.
Numida Meleagris . . . 24.
Perdix cinerea . . . . . 26.
„ coturnix . . . . 36.
Tetrao Bonasia . . . . . 40.
„ Urogallus . . . . 45.
„ Tetrix . . . . . 61.
„ „ urogallides 73.
„ „ Lagopides 87.
Lagopus subalpina . . . 93.
„ alpina . . 103, 573.

IV. Ordn. Kärrfoglar eller Vadare.

1:ta Fam. **Brockfoglar:**

Otis tarda . . . . . 115.
„ tetrax . . . . . 119.
„ **Houbara . . . . 122.

2:dra Bandet sid.
Charadrius Hiaticula . . 124.
„ minor . . . 127.
„ cantianus . 129.
„ Morinellus . 130.
„ apricarius . 135.
„ helveticus . 140.
Vanellus cristatus . . . 145.
Strepsilas collaris . . . 150.
Hæmatopus Ostralegus . 154.

2:dra Fam. **Hägrar:**

Grus cinerea . . . . . 159.
„ **Virgo . . . 164. 574.
Ciconia alba . . . . . 166.
„ nigra . . . . . 171.
Platalea **leucorodia . . 173.
Ardea cinerea . . . . . 176.
„ **purpurea . . . 180.
„ **alba . . . . . 182.
„ stellaris . . . . . 183.
„ **minuta . . . . 186.

3:dje Fam. **Långnäbbar:**

Ibis **Falcinellus . . . 190.
Numenius arquata . . . 193.
„ phoeopus . . 196.
Limosa melanura . . . 199.
„ rufa . . . . . 202.
„ †(cinerea) . . . 203.
Totanus Glottis . . . . . 207.
„ †(semipalmatus) 210.
„ fuscus . . . . . 211.
„ Calidris . . . . 215.
„ Ochropus . . . 217.
„ Glareola . . . . 220.
„ †(stagnatilis . . 222.
„ †(macularius) . 223.
„ hypoleucos . . . 224.
Machetes pugnax . . . 228.
Tringa maritima . . . . 235.
„ subarquata . . . 238.
„ alpina . . . . . 241.
„ (Schinzii) . . . 244.

2:dra Bandet sid.
Tringa platyrhincha . . 245.
„ minuta . . . . . 248.
„ Temminckii . . 250.
„ islandica . . . . 252.
Calidris arenaria . . . . 255.
Scolopax rusticula . . . 258.
„ major . . . . 266.
„ Gallinago . . 269.
„ (Brehmii) . . 273.
„ Gallinula . . . 273.

4:de Fam. **Sumphönor:**

Rallus aquaticus . . . . 278.
Gallinula Crex . . . . . 280.
„ Porzana . . . 284.
„ *pusilla . . . . 286.
„ chloropus . . 287.
Fulica atra . . . . . 289.

5:te Fam. **Simsnäppor:**

Phalaropus platyrhinchus 294.
„ angustirostris 296.
Recurvirostra Avocetta . 302.

V:te Ordn. Simfoglar.

1:sta Fam. **Mäsartade Foglar:**

Sterna Caspia . . . . . 310.
„ *cantiaca . . . . 312.
„ Dougalli . . . . 313.
„ Hirundo . . . . . 314.
„ arctica . . . . . 317.
„ minuta . . . . . 320.
„ nigra . . . . . 321.
„ **leucoptera . . 323.
Larus minutus . . . . . 327.
„ ridibundus . . . 329.
„ eburneus . . . . 331.
„ tridactylus . . . 332.
„ canus . . . . . 336.
„ argentatus . . . . 341.
„ leucopterus . . . 344.

2:dra Bandet sid.
Larus glaucus . . . . . 346.
„ marinus . . . . . 348.
„ fuscus . . . . . 351.
Lestris cataractes . . . 355.
„ pomarina . . . 357.
„ parasitica . . . 359.
„ Buffonii . . . . 364.
Procellaria *glacialis 367. 574.
Puffinus *anglorum . . 371.
„ †(major) . . . 375.
Thalassidroma *pelagica 373.
„ *Leachii 376.

2:dra Fam. **Gåsfoglar:**
Cygnus musicus . . . . 381.
„ *Bewickii . . . 385.
„ Olor . . . . . 386.
Anser cinereus . . . . . 391.
„ segetum . . . . . 396.
„ albifrons . . . . 401.
„ minutus . . . . . 404.
„ *leucopsis . . . . 406.
„ *torquatus . . . . 408.
„ **ruficollis . . . . 410.
Anas Tadorna . . . . . 414.
„ **rutila . . . . . 418.
„ clypeata . . . . . 420.
„ Boschas . . . . . 423.
„ domestica . . . . 429.
„ moschata . . . . 430.
„ (purpureo-viridis) 431.
„ acuta . . . . . 431.
„ strepera . . . . . 435.
„ Penelope . . . . . 437.
„ Querquedula . . . 440.
„ Crecca . . . . . 443.
Fuligula cristata . . . . 448.
„ marila . . . . . 451.
„ ferina . . . . . 456.
„ **(rufina) . . . 458.
„ fusca . . . . . 460.

2:dra Bandet sid.
Fuligula **perspicillata 463.
„ nigra . . . . . 465.
„ Clangula . . . 470.
„ *islandica . . . 474.
„ *Stelleri . . . . 475.
„ *histrionica . . 478.
„ glacialis . . . . 480.
„ mollissima . . 485.
„ *spectabilis . . 491.
Mergus Merganser . . . 495.
„ Serrator . . . . 502.
„ *albellus . . . . 505.

3:dje Fam. **Pelikaner:**
Sula *Bassana . . . . . 510.
Phalacrocorax Carbo . . 514.
„ (medius) 518.
„ Graculus 519.
Pelecanus **Onocrotalus 521.

4:de Fam. **Gumpfotade foglar:**
Podiceps cristatus . . . 524.
„ rubricollis . . 528.
„ cornutus . . . 530.
„ *auritus 532. 574.
„ minor . . . . . 535.
Colymbus glacialis . . . 538.
„ arcticus . . . 540.
„ septentrionalis 542.
Uria Troile . . . . . 544.
„ (ringvia) . . . . . 545.
„ (intermedia) . . . 548.
„ (Brünnickii) . . . . 548.
„ Grylle . . . . . 550.
„ (glacialis) . . . . . 554.
Mergulus *alle . . . . . 555.
Mormon arcticus . . . . 558.
Alca torda . . . . . 563.
„ *impennis . . . . 566.

Skandinaviens Foglar.

Första Ordningen.

Roffoglar (Accipitres *Linn.*).

Näbben *tjock och stark, kort eller medelmåttigt lång; öfverkäken vid roten klädd med näbbhud och i spetsen krökt till hake.*

Benen *vanligen korta och undersätsiga, åtminstone till hälleden fjäderklädda; tarserna trinda; tårna 3 framåt, 1 bakåt rigtad; baktån fästad i samma plan som framtårna. Klorna skarpa, mer eller mindre starka och krökta.*

Vingarna *starka. Stjerten bestående af 12 pennor.*

De foglar som höra till denna Ordning utmärka sig således genom starka, krökta och spetsiga näbbar och klor. Dessa mordvapen göra dem fruktansvärda för de flesta andra foglar, för de svagare bland Däggdjuren, Amfibierna och Fiskarna m. m. Hvad Rofdjuren äro i föregående klass, det äro Roffoglarna i denna.

Deras *Näbb*, som merendels alltid är kortare än hufvudet, är tjock och vanligen något hoptryckt. I den ofta gula, gröna eller blå hud (*cera*), hvarmed öfverkäken vid roten är klädd, ligga *Näsborrarna*. Dessa äro öppna, än nakna, än täckta af framåtliggande hårlika fjädrar. Vingarna stora, flygten merendels hög och snabb. Benen, alltid fjäderklädda nedom hälleden (knäet), stundom ända till klorna,

äro oftast muskelfulla och starka. *Tarserna* *) vanligen korta och undersätsiga, stundom längre och mer spensliga; tårna fyra skilda, den yttre stundom vändbar, stundom vid roten förenad med den mellersta genom en kort hudfåll; alla böjliga, på undre sidan knöliga och skråfliga, hvarigenom de desto lättare kunna fasthålla rofvet, samt väpnade med långa, starka spetsiga, krökta och retraktiga *klor*. *Stjerten* lång, medelmåttig eller stundom kortare än de hoplagda vingarna, består af 12 pennor.

Honan är större och starkare än hannen. De rugga blott en gång om året och de äro lika sommar och vinter; men könen äro oftast olika; ungarna äro olika de gamla och få hos de flesta ej sin beständiga drägt förr än efter flera års ålder.

Bland organerna för de yttre sinnen äro *Ögonen* mest utbildade; de äro stora eller medelmåttiga, starkt konvexa och synen skarp. *Öronöppningarna* äro hos Nattugglorna mycket stora, hos Daguggglorna och Falkarna äfven betydliga; hörseln, som hos Nattugglorna är särdeles fin, synes hos Örnarna vara slö **). Känselsinnet är konsentreradt i den nervrika och känsliga hud (cera) som bekläder näbbroten, isynnerhet hos Falkslägtet.

Roffoglarne utmärka sig i allmänhet genom mod och list. De äro väl icke fullt så läraktiga som en del *Klättrare* och *Sparffoglar* (Papegojan, Kanariefogeln, Steglitsen); icke heller hafva de någon utmärkt konstdrift att bygga eller sjunga. Dock kunna åtskilliga bland dem dresseras till jagt och nästan alla ***) bygga sig nästen, ehuru utan sär-

*) Så kallas den delen af benet, som är belägen mellan hälleden (knäet) och tårna; kunde äfven kallas *springbenen*.

**) Jfr Jägarförb. Tidskr. 1833, p. 554, 2:dra spalt.

***) Jfr *Strix nyctea*.

deles konst och skicklighet. Som rörelseorganer äro vingarna mycket mer utbildade än benen.

De föda sig alla af rof: de flesta jaga varmblodiga djur: däggdjur och foglar; andre gripa amfibier och fiskar; några få förtära nästan endast insekter. De komma alla deri öfverens att de helst lefva af djur, som de sjelfva dödat *) och blott en del tillgriper i nödfall äfven kadaver. De gripa sitt rof med klorna och då de bortflyga dermed, bära de det med tårna, ej med näbben.

Då tillfället medgifver äta de omåttligt, men de kunna också länge uthärda hunger. Med näbben uthugga de stycken af rofvet, hvilka de nedsvälja, jemte hår, fjädrar och ben. Dessa till näring otjenliga ämnen kasta de sedan åter upp ur magen i form af bollar. De dricka ej vatten; ty blodet eller saften af de rof, de förtära, släcker deras törst.

De flesta roffoglar vistas i vilda och ödsliga trakter. De ströfva merendels ensamma kring, och de lefva alla i engifte. De flesta tillreda sitt bo bland otillgängliga klippor eller i höga träd. Några få våga nalkas menniskors boningar och bebo gamla torn

*) Att här blott är fråga om Skandinaviens Roffoglar, behöfver jag knappt erinra. I de varmare klimaten, der de lefvande varelserna äro talrikare, och de döda hastigare öfvergå till förruttnelse, finnas Roffoglar, som lefva endast af döda djur och som synas vara af naturen bestämda att rensa landet från kadaver, hvilkas stinkande utdunstning snart skulle förpesta luften. Sådana Roffoglar äro *Gamarna*. I vårt kalla klimat behöfvas ej dessa naturens polisbetjenter; också finnas de här icke. Hr TEMMINCK, (i *Manuel d'Ornithologie*) anförer väl äfven norra Europas berg såsom stamhåll för *Vultur fulvus*, GMEL., och *Percnopterus*, LIN.; men aldrig har någon Naturforskare, så vidt jag känner, sjelf sett dessa foglar här; och om de blifvit lemnade med den uppgift att de kommit härifrån, så har detta helt visst haft sin grund i ett misstag.

och murar; några kläcka på marken. Blott honan ruar; hos en del bär hannen föda till henne under denna förrättning. Antalet af deras ägg, som merendels äro till skapnaden runda, till färgen hvita eller rostfärgade, med eller utan fläckar, öfverstiger nästan aldrig fyra *). De gamla bära rof till ungarna och lägga det i nästet. Ungarna qvarblifva i boet tills de äro flygfärdiga.

Köttet af de flesta är alldeles odugligt till föda för menniskor. Jemf. dock Wråken.

De indelas i Hökartade och Uggleartade Roffoglar.

1:o. Hökartade Roffoglar (Accipitres falconini).

Hufvudet *som är af medelmåttig storlek och har ögonen rigtade åt sidorna, är, äfven som halsen, tätt beklädt med fjädrar.*

Näbben *ofvan vid roten klädd med en stor, naken tjock och färgad hud, hvari näsborrarna ligga.*

Ögonbrynen *utgörande en utstående kant öfver ögonen.*

Tårna *aldrig fjäderklädda; den innersta och bakre, äfvensom deras klor, äro starkast, och den yttersta och mellersta oftast vid roten förenade genom en hud* **).

Fjäderbeklädnaden *fast, pennorna hårda och styfva; flygten merendels hög och snabb.*

---

*) Ett märkvärdigt undantag lemnar *Fjälluggla*n.

**) Endast Fiskörnarna *Aquila Albicilla* och *Pandion Haliætus* göra härifrån undantag. Hos den sistnämnda är uttån lika stor som intån, saknar föreningshud vid roten och är vändbar som hos Ugglorna.

Honan är ofta betydligt större än hannen och har merendels något olika färg. Ungarna äro i allmänhet mer spräckliga och fläckiga än de gamla; och de arter, som, sedan de fått sin beständiga drägt, hafva tvärgående fläckar och band, hafva deremot i de yngre åren långsgående fläckar.

Deras mage är nästan helt och hållet membranös; deras tarmkanal kort, deras blindtarmar ganska korta. Alla ben sakna merg och den i luftsäckarne innehållna luften intränger äfven i benens ihåligheter; bröstbenet är stort, bredt och hvälfdt, antingen alldeles helt, eller blott försedt med ett par små hål vid bakre brädden: dess kam är mycket hög, stark och konvex, — allt för att åt de starka flygmusklerna gifva desto större utrymme. Nyckelbenen äro starka. Gaffelbenet (*furcula*) är nästan halfcirkelformigt, bredt, starkt och mycket utspärradt, för att under de starka vingarnas rörelser hindra öfra ändarna af öfverarmens ben (*ossa humeri*) att tryckas mot hvarandra och klämma bröstet.

De *vistas* i skogar, öfver fält, öfver sjöar, floder eller träsk. Om dagen jaga de; om natten sitta de stilla och hvila på träd, på klippor eller torn.

De äro, efter olika arter, ganska olika till graden af styrka, snabbhet, mod och roflystnad. Dessa olikheter i lynnet uttrycka sig äfven genom olikheter i yttre formerna. Man indelar dem derefter i flera slägten.

Falkslägtet (Falco, *Bechst.*).

Näbben *kort och tjock, krökt ända från roten, ofvan något ryggad, på sidorna kullrig, försedd med en (stundom dubbel), spetsig tand bakom spetsen på hvardera sidan af öfverkäken och med ett motsvarande hak i underkäken.*

Näsborrarna *nästan runda och merendels i midten försedda med en upphöjd punkt.*

Vingarna *långa och spetsiga; den 2:dra vingpennan längst, och den 1:sta längre än eller nästan lika med den 4:de.*

Benen: *Tarserna starka, med nätformigt delad hud och fjädrade mer eller mindre långt nedom hälleden. Klorna mycket starka, krökta och spetsiga. Iris brun eller gul.*

De hithörande arterna föda sig endast af lefvande rof. De flesta förtära varmblodiga djur, foglar och mindre däggdjur, några få derjemte amfibier och insekter, ingen enda kadaver.

Dessa foglar ådagalägga den största skicklighet då de jaga. Deras långa och spetsiga vingar göra att flygten är utmärkt snabb. Förföljande sitt byte i flygten, kasta de sig stundom fram i bågformig rigtning med sådan hastighet att det hviner i luften, och de skjuta sig ofta från den största höjd, med pilens snabbhet, nästan lodrätt ned på rofvet.

De äro bland alla Roffoglar de läraktigaste, modigaste och lifligaste. Häraf har man vetat att draga fördel, genom att inöfva dem till jagt, hvartill de flesta arter kunna användas.

De bygga sitt näste i höga otillgängliga klippor eller ock i höga träd, i torn, i murar o. d. *).

Jagtfalk, (*Falco Gyrfalco* Lin. & Nilss.)

Artm. *Stjerten längre än de hoplagda vingarna, tecknad med talrika (kring 12) tvärband, eller*

---

*) Herr De la Malle har iakttagit att vissa arter bland dem gifva sina ungar en efter deras kommande lefnadssätt afpassad dressering. De lära dem ej blott att flyga och gripa rofvet, utan äfven att med skicklighet fatta det i luf-

hvit; tarsen något längre än mellantån utan klo, fjäderklädd nedom midten. Från näbbviken nedgår ett smalt svartaktigt eller intet streck.

Synonymi: Falco Gyrfalco, Islandicus, candicans, Groenlandicus, rusticolus, fuscus, umbrinus &c. Auctt. Sål. *Falco Gyrfalco* NILSS. Orn. Sv. I. p. 38. — *Faucon Gerfaut* TEM. Man. I. p. 17. — *Der Jagdfalke* BREHM, Lehr. p. 43. — *Gammal fogel: Falco Islandicus* LATH. Ind. p. 32. — WACHTM. Vet. Acad. Handl. 1801, p. 193. — *Falco candicans* GMEL. Syst. I. p. 275 (Gammal hanne). *Gerfault* BRISS. Orn. Pl. 30 f. 2 (Gammal hanne). — *Falco rusticolus* LIN. Fn. p. 19 (Äldre hona). — *Jagtfalk* Tidskr. för Jäg. 1832. p. 252. Pl. 12 (Äldre hona). — *Gerfault d'Islande* BRISS. I. Pl. 31. — *Ung fogel: Falco Gyrfalco* LIN. Fn. p. 22. Edw. Bird. t. 53. — *Falco fuscus* FABRIC. Fn. Groenl. p. 56. *Falco umbrinus* BILLB. Vet. Acad. Handl. 1809. p. 20 t. 6. *Jagdfalke* Die Vögel Europas von SUSEMIHL p. 33. tab. 7. fig. 1—2. — Sv. *Jagtfalk; Islandsfalk; Hvitfalk; Blåfot.* Lappl. *Riefsakfalle.*

Anmärkn. Det är icke af förhastande, utan i följd af långvarig undersökning af en mängd exemplar i alla åldrar och af begge könen, som jag, tvärt emot de flesta Ornithologers åsigter, ser mig nödsakad att vidhålla samma öfvertygelse, som jag redan för 40 år sedan uttalade i *Ornithologia Svecica* och för 22 år sedan i *Skandinavisk Fauna*, oaktadt hvad de i Braunschweig 1855 församlade Ornithologer yttrat om Ädelfalkarna (Se *Naumannia* V. 1855 p. 227 &c.) — Jag skall här i korthet redogöra för denna min öfvertygelse, genom att lemna komparativa beskrifningar öfver en del af de exemplar, jag samlat på härvarande Museum och nu har framför mig att beskrifva. Således först längdmåtten:

---

ten. H:r DE LA MALLE nämner ej arten, men troligast var det *Falco Tinnunculus*, kanske äfven *Peregrinus*. Jfr min Årsber. i K. V. Acad. år 1831 sid. 6.

N:r 1	L. 21 t.;	V. 15 t.;	S. 8 t.;	u. v. 2 t.;	T. $2\frac{1}{8}$ t.;	nakn. del $1\frac{1}{8}$ t.;	M. t. u. k. 2 t.
- 2	- 20 -	- 15 -	- $7\frac{1}{2}$ -	- - 2 -	- $2\frac{1}{4}$ -	- - 1 -	- - - - $2\frac{1}{8}$ -
- 3	- 21 -	- 15 -	- $7\frac{5}{8}$ -	- - 2 -	- $2\frac{3}{4}$ -	- - $1\frac{1}{16}$ -	- - - - $2\frac{1}{16}$ -
- 4	- 24 -	- 16 -	- 9 -	- - 3 -	- $2\frac{1}{4}$ -	- - $1\frac{1}{8}$ -	- - - - $2\frac{1}{8}$ -
- 5	- 24 -	- $16\frac{1}{2}$ -	- $9\frac{2}{8}$ -	- - 3 -	- $2\frac{5}{4}$ -	- - $1\frac{2}{8}$ -	- - - - $2\frac{2}{4}$ -
- 6	- $22\frac{1}{2}$ -	- $15\frac{1}{2}$ -	- 8 -	- - 2à3 -	- $2\frac{1}{4}$ -	- - 1 -	- - - - $2\frac{1}{8}$ -
- 7	- 24 -	- $16\frac{6}{8}$ -	- 9 -	- - 4 -	- $2\frac{2}{4}$ -	- - $1\frac{2}{8}$ -	- - - - $2\frac{2}{8}$ -
- 8	- $23\frac{1}{2}$ -	- 17 -	- $8\frac{2}{8}$ -	- - $3\frac{2}{8}$ -	- $2\frac{5}{4}$ -	- - $1\frac{3}{16}$ -	- - - - $2\frac{3}{16}$ -
- 9	- 27 -	- $16\frac{6}{8}$ -	- 9 -	- - 4 -	- $2\frac{5}{4}$ -	- - $1\frac{3}{16}$ -	- - - - $2\frac{3}{16}$ -
- 10	- 24 -	- $16\frac{1}{2}$ -	- 9 -	- - 4 -	- $2\frac{1}{4}$ -	- - $1\frac{1}{8}$ -	- - - - $2\frac{3}{16}$ -
- 11	- 25 -	- $16\frac{6}{8}$ -	- 9 -	- - 3 -	- $2\frac{5}{4}$ -	- - $1\frac{3}{8}$ -	- - - - $2\frac{3}{16}$ -
- -	- - -	- - -	- - -	- - - -	- - -	- - - -	- - - - - -
- 12	- 21 -	- $14\frac{6}{8}$ -	- 8 -	- - 3 -	- $2\frac{3}{4}$ -	- - $1\frac{1}{16}$ -	- - - - 2 -
- 13	- 22 -	- $15\frac{6}{8}$ -	- 9 -	- - $2\frac{1}{2}$ -	- $2\frac{5}{16}$ -	- - 1 -	- - - - $2\frac{2}{8}$ -
- 14	- 25 -	- $16\frac{1}{2}$ -	- 9 -	- - 3 -	- $2\frac{5}{16}$ -	- - $1\frac{1}{8}$ -	- - - - $2\frac{1}{8}$ -

Anmärkn. L. betyder längd; V. vingen fr. leden; S. stjerten; u. v. utom vingspetsarna; m. t. u. k. mellantån utan klo.

Färgbeskrifning: Kan delas i 2 serier; den första med fläckarna mer aflånga, den 2:dra mer tvära; dock finnes ingen bestämd gräns. Den 1:sta serien skall jag börja med de yngre och mörkare, samt fortgå till de äldre och ljusare; bredvid dessa sistnämnda sättas de ljusare af 2:dra serien:

N:r 1. En svartaktig fläck nedgår framom ögat på sidan af strupen, och bakom denna fläck är kinden under ögat grå med svarta småstreck. Strupen hvit med föga märkbara glesa små streck. Hufvudet ofvan samt öfriga öfra kroppsdelar gråbruna med mörkare spolar och bleka fjäderkanter; några få små runda bleka fläckar på skulderfjädrarna och vingtäckarna. Baköfver ögat nedgå hvita fläckar och bilda ett genom mörka fläckar afbrutet hvitt band tvärs på nacken; ett annat bildas af något större fläckar på halsryggen. Undre kroppsdelarna hvitaktiga, med talrika stora ovala eller aflånga mörkbruna fläckar, som på undre stjerttäckarna äro mindre och smalare och på de närmaste bilda oregelbundna tvärfläckar. På slaksidorna och några af de yttre lårfjädrarna ligga runda hvita fläckar på mörkbrun botten. Öf-

vergumpen och öfra stjerttäckarna dragande i gråblått med bleka ändkanter och afbrutna smala tvärband. Vingpennorna bruna, i infanet med hvitgula tvärfläckar; 2:dra vingpennan längst, 3:djes spets står 2:dras närmare än 1:stas. Stjerten, hvars sidopennor äro något kortare, är gråbrun med talrika grå spräckliga tvärband, hvit spets och ett hvitt afbrutet band bakom spetsen, hvilka band genom tvärfläckar fortsättas i infanet uppåt. Näbben blå med gul underkäksrot. Näbbhuden blå. Benen bleka, stötande i blått, klorna svarta. Ögonkretsen naken, blek. Mus. Lund. Ung Hanne: skjuten i Skåne i Oktober 1845.

N:r 2. Lik förra, men med något mörkare grundfärg ofvan, och ännu större svarta fläckar på undre kroppsdelarna; 3:dje vingpennans spets står närmare 1:stas än 2:dras. Mus. Lund. Ung fogel: fångad i trakten af Lund i Oktober månad.

N:r 3. Lik n:r 1; men rygg, skuldror och vingtäckare beströdda med flera små runda, gullhvita fläckar, samt afbrutna tvärstreck af samma färg på innersta vingpennorna; de yttre på utfanet med oregelbundna småfläckar. Undre kroppsdelarna, som hos de förra, men fläckarne något smalare, aflånga. Stjerten med 10 hvitgrå småspräckliga tvärband samt hvit spets och ett afbrutet hvitaktigt band bakom detta. Näbb och ben som hos de förra. Mus. Lund. Ung hona: skjuten i November månad ej långt från Lund.

N:r 4. Ofvan lik n:r 1, d. v. s. brungrå med svartaktiga spolstreck och bleka kanter, men nästan inga runda småfläckar. Öfvergumpen ej så blåaktig som hos hannarna. Stjertens smala tvärband hvitaktiga, småprickiga. Näbb och ben som hos de förra. Mus. Lund. Ung hona: skjuten i Skåne.

N:r 5. Ofvan lika de föregående, blott litet mörkare; men alla fjädrar på hufvudets öfra delar

hafva hvita kanter, liksom ögonbrynens på de föregående. Stjertens tvärband bilda stora ovala hvitgula tvärfläckar. Mus. Lund. Från Grönland genom D:r Kjærbölling.

N:r 6. Närmast lik n:r 3 med den skillnad att hufvudet och halsen ofvan hafva breda hvita fjäderkanter, eller med andra ord, äro hvita med svartaktiga långstreck. Af den svartaktiga fläcken fram under ögat är endast spår i svarta spolstreck. Öfvergumpen stöter icke i blått. Undre kroppsdelarnas bruna fläckar äro något smärre, ungefär som hos n:r 3. Stjertens tvärband gulhvita, afbrutna. Undre stjerttäckarnas fläckar smala spolstreck. Näbb och ben som hos föregående. Mus. Lund. *Från Island.* Skall vara hanne.

N:r 7. Mest lik n:r 6 på hufvudet, halsen och de öfra kroppsdelarna, med något bredare hvita fjäderkanter och flera hvita fläckar. De undre kroppsdelarna hvita, dragande något i gult, med ovala svartbruna fläckar på bröst, mage och lår. Ännu ser man en och annan rund hvit fläck på brun botten, på slaksidorna. Stjertens hvita tvärband alternerande *) och lika breda som de bruna. Benen blå.

N:r 8. Hufvud och hals ännu hvitare än hos de förra, så att blott fjäderspolarna ha ett smalt svart långsstreck på kalott och kinder. Öfra kroppsdelarna med breda hvita fjäderkanter, större hvita fläckar på de yttre vingpennorna och hvita vid spolen afbrutna tvärband på de inre; den ytterste med helt hvit utkant. Undre kroppsdelarna hvita med dragning i gult och med något glesare och smärre ovala bruna fläckar på bröst och mage. Undergump

*) Man har anfört denna karakter som specifik; men den är blott tillfällig, ty på detta samma exemplar ser man nya stjertpennor frambryta, som ha tvärbanden gående tvärs öfver hela pennan.

ofläckad, lår med smala långstreck. Inga runda hvita fläckar mera på brun botten på slaksidorna. Stjerten hvit, de två mellersta pennorna med hela bruna tvärband, mycket smalare än de mellan dem liggande hvita; de yttersta i utfanet fläckiga, de andra der spräckliga. Näbben ofvan blå, under och på sidorna gul. Benen blå.

N:r 9. Ofvan lik näst föregående. Undre kroppsdelarne äfvenså, med ännu mindre ovala upptill spetsiga bruna fläckar på bröst mage och sidor. Stjertens två mellersta pennor ha blott afbrutna bruna tvärband, den ytterste har i utfanet fläckar, de öfriga ofläckade hvita. Benen gröngula. Mus. Lund. *Från Island* genom Kjærbölling.

Anmärkn. På Museum i Malmö står en hona som är nästan lik denna; innersta vingpennorna och närmsta täckfjädrarna med bruna och hvita tvärband. Längd 24 t., vingen 17 t.

N:r 10. Hufvudet och öfra kroppsdelarna alldeles lika de två föregåendes; men de undra kroppsdelarnas bruna fläckar smärre, börjas med ett hårfint streck och slutas något bredare, således droppformiga. Låren nästan ofläckade. De två mellersta stjertpennorna med alternerande smalare gråbruna tvärband; de yttersta i utfanet fläckiga, de öfriga ofläckade. *Äldre hona.* Mus. Lund. Fundorten okänd. Brissons *Gerfault* Pl. XXX. f. 2. kommer den närmast.

N:r 11. Den hvitaste af de härvarande. Hufvudet hvitt, blott med korta hårsmala streck på spolarna, litet bredare på nacken. Öfra kroppsdelarna lika Fjällugglans, hvita beströdda med svartgrå breda, stundom något hjertformiga tvärfläckar. Undra kroppsdelarna hvita ofläckade; blott på lårfjädrarna några få glesa breda fyrkantiga småfläckar. Stjerten hvit, de två mellersta pennorna med smalare hela svart-

grå tvärband; alla de andra med svartgrå fläckar eller spräckliga i utfanet. Näbb och ben gulaktiga. Mus. Lund. Från Grönland.

Hit hörer *The Gyrfalcon* YARR. Brit. Birds I. p. 31. med figur. — På Kongl. Museum i Köpenhamn står en mycket gammal fogel af denna art, som är alldeles hvit utom några hjertformiga fläckar på ryggen och vingarna samt svarta vingspetsar. Längd 21 t., vingen 15¼ t., kallas *Falco Islandicus.*

Anmärkn. Således hafva vi här en oafbruten serie från de mörkaste gråbruna, som ha minst hvitt, till de hvitaste som ha minst brunt; och ingen som ser dem bredvid hvarandra kan tvifla på att de ju höra till en och samma art. Från den sista (n:r 11), som har fläckarna på ryggen breda hjertformiga och på sidorna af öfvergumpen bildande tvärband, är öfvergången lätt till följande serie, som genast kännes genom sina tvärband på öfra kroppsdelarna och isynnerhet på slaksida och lår. För att sätta de mest lika bredvid hvarandra, börjar jag denna serie med de äldsta, som ha mest hvitt och slutar med de yngsta som deraf förete minst.

N:r 12. Grundfärgen ofvan mörkgrå med någon dragning i blått; bakrygg och öfvergump ljusare blåaktiga. Alla öfra kroppsdelar: rygg, skuldror och vingar tecknade med hvita tvärband, som äro smalare på öfvergumpen. Hufvud och hals ofvan och på sidorna hvita med svartaktiga långsfläckar, isynnerhet smala på panna och kinder. Vingpennorna, den ytterste i utkanten smalt hvit, utåt med sågformiga fläckar, de andra med spräckliga fläckar. Undre kroppsdelarna hvita, något dragande i rostgult, med glesa små, smala droppformiga svarta fläckar, som börja med ett hårsmalt streck, på bröstsidorna, något större och bredare; nästan runda på magen; ännu större tvärfläckar och band på slaksidorna, lårfjädrarna och yttre stjerttäckarna. Stjerten med bruna och hvitaktiga, småprickiga, lika breda tvärband och

hvit spets. Näbben hornblå med gul näbbrot och hud. Benen gula. Mus. Lund.

Hit hörer *Falco Islandicus* B. FRIES Jägareförb. Tidskr. 1832. sid. 553. pl. 12., men det nu beskrifna exemplaret är från Grönland och skall vara Hollbölls *Falco arcticus*, enl. D:r Kjærbölling.

N:r 13. Grundfärgen ofvan på rygg, skuldror och vingar lik nästföregåendes, men de hvita tvärbanden äro något smalare och hufvudet ofvan mörkbrunt med hvita fjäderkanter nästan blott på pannan, samt ett streck öfver och bakom ögat, långt nedgående på sidan af nacken. Tvärs öfver halsryggen står ett hvitt band, afbrutet genom och tecknadt med svartaktiga fläckar. Från näbbviken nedgår en svartaktig fläck, bakom hvilken kinden under ögat är hvitgrå med smala svarta streck. Undre kroppsdelarne hvita med rostgul anstrykning och tecknade på undre halsen och öfra bröstet med aflånga, på öfriga bröstet med bredare, dels nästan runda, dels hjertformiga svarta fläckar; dessa bilda på magen tvärfläckar, och på sidor, lårfjädrar och undre stjerttäckare tvärband på smutsigt hvit botten. Stjertens alla pennor med bruna och blekgrå spräckliga tvärband och hvit spets. Näbben blå; benen gula. Mus. Lund.

Anmärkn. Detta är påtagligt *Falco rusticolus* LIN. Faun. 19. n:r 56, således Svensk; men det beskrifna exemplaret, erhållet hos D:r Kjærbölling, skall vara från Grönland.

N:r 14. På öfra delarna lik nästföregående; bakom den svartaktiga fläcken fram under ögat är kinden under ögat mer gråbrun med mörkare streck, och de hvita fläckarna på halsryggen mindre. På framryggen några små runda hvitaktiga fläckar. Undra kroppsdelarnas svartaktiga fläckar äro något större, men af samma form som hos den förra; äfvenså

stjerten m. m. lik förras. Näbben blå; fötterna ha troligen varit gula. Mus. Lund.

Anmärkn. Meddelad från Riksmuseum i Stockholm. Skall vara skjuten i Sverige. Hona. Denna är LINNÉS *F. Gyrfalco* Fn. Sv. p. 22. n. 64. BRISSONS *Gerfault d'Islande* pl. XXXI. hörer närmast hit; liknar äfven något n:r 3.

Till denna sednare serie hörer påtagligen SCHLEGELS *Falco candicans Isladicus*, sådan han beskrifvit den i *Revue critique* pag. 4. Att äfven LINNÉS *Falco rusticolus* och *Gyrfalco* höra hit är onekligt; men att *Gyrfalco* skulle vara betydligt mindre än *candicans Islandicus*, är såsom ses af de anförda måtten, icke förhållandet. H:r Prof. SCHLEGEL (i *Revue* pag. 5) yttrar sin förundran öfver att den rätta Norska *Gyrfalco* (som SCHLEGEL dock anser vara identisk med LINNÉS *Falco lanarius* Faun. Sv.) varit helt och hållet obekant för Skandinaviens naturforskare, ända till dess SCHLEGEL beskref den. H:r DEGLAND har uti Ornithol. européenne ansett sig böra upprepa detsamma, utan att ens ha något exemplar af fogeln. Ja, det vore visserligen förunderligt om så förhölle sig; nu är dock förhållandet att *Falco Gyrfalco* varit för oss bekant ända från LINNÉS tid; men vi känna äfven öfvergångarna från denna till *Falco candicans Islandicus* Auctt. hvarföre vi icke anse oss böra skilja dem i två eller flera arter.

Vistelseort och lefnadssätt: Jagtfalken bebor om sommaren endast bergiga och vilda trakter; aldrig jemna skogar. I alla klippfulla fjälltrakter så väl i Norrige som Sverige, träffas han icke sällsynt. Äfven förekommer han i de öfriga norra delarna af Europa och Asien t. ex. i Siberiens fjäll och i höga klippor i Uralska bergskedjan. De gamla stanna merendels qvar hela året i Norden; de unga flytta stundom åt sydligare trakter och träffas då, ehuru icke ofta, äfven i det södra Sverige, på Gottland och i Skåne. Så äro alla de tre här under N:r 1, 2, 3 och 4 beskrifna Jagtfalkarna tagna här i södra Skåne i Oktober och November månader, ej långt från Lund.

Den hvita, (antingen N:r 10 eller 11), har af H:r Carl Möller blifvit iakttagen under vintren vid Dagstorp, äfven här i Skåne.

Då man vandrar på fjällen, får man ej sällan se denna Falk jaga Ripor. Dess flygt är utomordentligt skön, snabb och uthållande. Dess syn är skarp, dess hörsel fin. Då han varseblir en fogel på marken, stannar han stundom i sin flygt och uppehåller sig stilla flaxande på samma ställe, troligen för att förmå fogeln att uppflyga; ty helst griper han honom i flygten eller i ett träd, sällan på marken. Under jagt efter foglar söker han alltid vinna höjden, och sedan han vunnit den, nedskjuter han i bågar på sitt rof med sådan fart att blott en strimma ses efter honom i luften. Mot slutet af Augusti kommer han stundom nära fram till husen och sätter sig på höga ställen, der han har vid utsigt. — Korpen är hans arffiende; de slåss ofta, men då flera korpar samla sig, måste falken gifva vika och flyga bort. Han är skygg, försigtig och slug.

Födoämnen: Dessa bestå i större foglar och mindre däggdjur. Isynnerhet lefver han af Harar, Ripor, Hjerpar, Orrar, Tjädrar, Vildgäss, Måsar, Teister, Änder m. fl.

Fortplantning: I öfversta delen af någon hög stel och otillgänglig klippa bygger han af ris och qvistar ett stort flackt näste, och lägger deri 3—4 lergula, brunfläckiga ägg. Ungarna uppfödas af begge de gamla, hvilka rikligen förse dem med dödade foglar *).

---

*) H:r Faber, (i Prodrom. der Isl. Ornith. p. 3), anser den hvita Falken med flera eller färre dunkla fläckar för en varietet, som H:r Faber såg endast om vintren. Säkert är det åtminstone att fogeln fortplantar sig innan han blir hvit; om ock denna drägt följer med åren.

Fångst: Som falkjagten hos oss är bortlagd, äfven som i en stor del af det öfriga Europa, så har äfven falkfångsten kommit ur bruk. Fordom drefs den årligen, äfven i vår Skandinaviska Nord. Det var mest Tyska och Nederländska falkonerare, som infunno sig hos oss för att fånga Falkar. Då man reser i Norden träffar man ännu åtskilliga minnen af deras besök, som upphört redan för 80—100 år sedan. På fjällryggen i det vestra Norrige hade de på flera höga, vidöppna ställen sina *Tobbehyttor* (Taubenhütten) t. ex. på den höga Säsnuten, på Sandflåen m. fl. st. äfven i Dowrefjällen, Dalfjällen, Herjeådalen och Jemtland. Emedan unga Falkar äro mest skickliga att dresseras till jagt, då deremot de, som öfverlefvat en vinter och således nära ett år egt sin frihet, äro svårare att tämja, så uppsökte man dels sjelfva nästet, ur hvilket ungarna togos, uppfödes och inöfvades, dels fångade man om hösten de utflugna ungarna. Men äfven de gamla hvita Falkarna, som fångades, kunde tämjas. En gammal man har för 40 år sedan berättat mig att i hans barndom infunno sig årligen Tyska Falkonerare i Halland. De anställde der sin falkfångst på två ställen, nemligen vid Falkenberg och vid Strandgården nära Halmstad. Den art de mest eftersökte och värdederade, kallade de *Blåfot* (sannolikt en ung *Gyrfalco*). Den method de nyttjade för att fånga denna var följande: I en kulle, hvarifrån man hade en vidsträckt utsigt, gräfde man en passande grop eller hydda, som man öfvertäckte med ett litet tak af torf. Detta låga tak uppbars af smala stolpar, mellan hvilka man ur hyddan kunde se sig omkring åt alla sidor. På taket hade man i en bur en lefvande *Varfogel* (*Lanius Excubitor*) som genom sitt skrik tillkännagaf Falkens ankomst, och som just af denna vakthållning fått sitt namn. Nära vid den underjordiska

ska kojan stodo två höga stänger i jorden. I öfversta ändan af hvardera stången var en trissa, i hvilken en lina gick, och vid det stycket af linan, som gick mellan stängerna, hade man bundit en lefvande dufva, som oupphörligt flaxade. Vid denna var en annan lina anbragt, med hvilken Falkjägaren i en hast kunde neddraga dufvan i en med slagnät försedd falkbur, som stod nedunder på marken. Så snart någon falk visade sig i luften, gaf varfogeln det genast tillkänna genom ett eget läte, och gjorde derigenom Jägaren uppmärksam. Då falken gjort några svängningar i luften, angrep han dufvan, som i samma ögonblick blef af Jägaren med linan neddragen i nämnda falkbur, och med dufvan följde äfven falken, hvarefter nätet genast drogs öfver och falken var fångad. Falken uttogs då med aktsamhet ur buren af falkoneren, som derefter beklädde dess hufvud med en lädermössa, hvilken gick ned öfver ögonen.

Ungefär på samma vis beskrifver H:r Hülphers i sin *Resa genom St. Kopparbergs Höfdingedöme* sid. 238, Holländska Falkonerernes method att fånga falkar i Dalfjällen. Utom *Jagtfalken* fångades äfven för samma ändamål *Pilegrimsfalken*, *Dufhöken* och kanske ändå flera arter. — Fångsten anställdes vanligen om hösten från Bartholomæi till Mårtensmessa. — I byn *Falkenwerth*, i det fordna Flandern, sysselsatte isynnerhet fångandet, uppfödandet och inöfvandet af falkar ett antal menniskor, som deraf hade sitt underhåll och höllo sin konst hemlig, samt försågo nästan hela Europa med dresserade falkar. En till jagt inöfvad falk kostade 6—800 Holländska gyllen (Bechst. 749). — Enligt en annons, införd i *Inrikes Tidningarne* N:r 87 för år 1761, hade samma år i Oktober sex Falkonerer från Ansback rest genom Linköping med 44 lefvande

falkar, som de fångat på fjällen mellan Jemtland och Norrige. — På ett fartyg, som den 1 September 1754 ankom från Island till Köpenhamn, medfördes 148 falkar.

Då man till jagt vill inöfva en falk, börjar man med att kufva dess vilda lynne samt att betaga honom lusten att flyga bort. Man sätter honom i ett tunnband, hvilket man upphänger fritt i en lina, så att det är rörligt. Så snart man märker att han vill sofva, stöter man till tunnbandet, hvarigenom han blir nödsakad att hålla sig fast, och följaktligen att ständigt vara vaken. I denna afsigt afvexla några jägare med hvarandra i tre dagar och 3 nätter. Falken blir genom detta fortsatta vakande utomordentligt spak och låter behandla sig efter godtycke. Kring benen på honom fäster man läderremmar, i hvilka man under dresseringen binder ett snöre. Ögonen äro betäckta af den förutnämnda läderhufvan, så att han ej oftare kan se sig omkring, än man sysselsätter hans uppmärksamhet. På venstra handen drager man en tjock läderhandske, hvarpå man sätter honom, samt vänjer honom småningom att äta ur handen. Derefter vänjer man honom småningom att på något afstånd flyga till handen och mottaga det rof, man visar honom. Sedan han flera gånger gjort detta med lätthet och utan att visa lust att flyga bort, tager man honom med sig ut i fria luften, (dock ännu ständigt bunden med ett långt snöre), och öfvar honom på något längre håll samt vänjer honom att liksom Jagthunden lyda ett visst appell och hvissling. Derefter inöfvar man honom på harar, rapphöns, änder, vildgäss o. s. v. (Se Bechst. 853). En utförlig beskrifning öfver Falkjagten se Sussemihl p. a. st. pag. 24 o. följ.

Fallgjagt synes fordom hafva varit ett temligen allmänt nöje för furstar och andra höga herrar. I

Orienten har den från urminnes tider varit öfvad, och till Skandinavien lärer denna konst hafva blifvit införd redan med de invandrande folkstammarna. Åtminstone omtalas den i flera af våra äldsta Sagor, såsom en den tiden allmänt känd och vid furstarnes hof idkad konst. Också har den länge bibehållit sig hos dem af våra kungar eller prinsar, som varit roade af jagt. Den var ännu i bruk under konung Fredrik I:s tid, och v. GREIFF berättar *) att hertig Fredrik Adolph (som dog 1803) hade vid Ekolsund och Lislena, låtit anställa en falkjagt af v. HAMM, som den tiden var Falkenär **). Baschkirerna äro ännu mycket begifna på denna jagt och deri mycket öfvade. Med lifsfara fånga de falkungarna ur sina nästen i de stela klipptrakterna, på det sätt att de varsamt klättra upp för tåg, eller sänka sig ned på linor. Från Ryska hofvet skickas falkonerare till Baschkirien för att fånga Jagtfalkar. De fånga dem på höjder af vidöppna fält med uppställda garn och en lefvande dufva (PALLAS). — Således väl ungefär på samma sätt, som de fångades hos oss.

Skada: Som Jagtfalken i hög grad förenar styrka och snabbhet med mod och list, så är han, i de trakter, der han uppehåller sig, en af de mest ödeläggande roffoglar. Sällan infinner han sig dock i bebodda och odlade trakter. Den skada han gör är derföre mindre märkbar.

Slagfalk (*Falco lanarius* LIN. Faun.).

Artm. *Ofvan gråbrun med rostfärgade fjäderkanter och ett hvitt band öfver ögat till nacken; inunder hvitaktig med långsgående svartaktiga fläckar. Stjerten längre än vingarna, gråbrun med ovala tvärfläckar på de inre*

*) Anteckningar sid. 110.

**) Ännu på 1830-talet fanns ett Falkonerare-boställe vid Stockholm och beboddes af en v. HAMM.

fanen och motsvarande runda på de yttre. Benen blå. Tarsen längre än mellantån.

Synonymi: *Falco Lanarius* LIN Faun. Svec. p. 22. — NILSS. Ornith. Svec. I. p. 44. n. 17. (yngre fogel). NILSS. Skand. Faun. II. I. p. 14.

Beskrifning: Ung fogel: Kroppen ofvan gråbrun med ett mörkare streck åt hvarje fjäderspole och rostfärgade fjäderkanter. Hufvudet ofvan svartaktigt; pannan, ett band öfver ögonen, samt nacken hvitaktiga med svarta långsgående linier och streck. Hufvudets sidor hvita; nedåt sidan af strupen från näbbviken går en aflång svart fläck. Kroppen inunder hvitaktig med svarta långsgående, upptill spetsiga fläckar, som på sidorna stå tätast. Strupen hvit, ofläckad. Undergumpen smutsigt hvit med bruna linier på fjäderspolarna. Vingpennornas inre fan med 8—12 gulaktigt hvita tvärstående ovala fläckar. Vingarnas undre täckfjädrar med hvita runda fläckar. Stjerten brungrå med hvit spets och 9—10 rostaktigt hvita, tvärstående ovala fläckar på inre fanen, hvilka fläckar nära stjertspetsen hafva några motsvarande runda på yttre fanen. Näbben blåaktig med svart spets. Benen blåa. Längd 1 fot 5 tum; tarsen $2\frac{3}{8}$ t.; mellan tån 2 t.; stjerten 7 t.; räcker $1\frac{1}{2}$ t. utom vingarna. — *Från Sverige.*

Anmärkn. Detta är den fogel, jag i Ornithol. Svecica I. p. 44. beskref under namn af *Falco lanarius* LIN. och som jag då ansåg för en tvifvelaktig art. Men en utmärkt Fransk Ornitholog som 1830 såg den hos mig i Stockholm, der den förvaras i Museum, ansåg den för en ung *Falco Lanarius.* Nu har jag den ej till hands att jemföra med en äldre fogel, hvilken uppgifves vara den verkliga *Falco Lanarius* och är från Galicien; af denna skall jag här bifoga en kort beskrifning.

Äldre hanne: Längd kring 20 tum; från vingleden $14\frac{1}{2}$ t.; Stjerten 8 t.; utom vingarna kring $1\frac{3}{4}$ t.; Tarsen 2 t.; mellan tån utan klo 1 t. Hufvudet ofvan hvitt med dragning i rostgult och tecknadt med långsgående smala svarta streck; halsrygg hvit med svarta fläckar. Öfra kroppsdelarna gråbruna med rostfärgade fjäderkanter. De inre vingpennorna och de långa skulderfjädrarna med rostgula rundaktiga eller tvära fläckar. Stjerten brungrå med rostgula fläckar, rundaktiga i yttre och tvärgående i inre fanet. och hvitaktig spets. Från näbbviken en obetydlig fläck af smala svarta streck; undre kroppsdelarna hvitaktiga, strupen ofläckad, bröstet med små rundaktiga fläckar, som blifva större

nedåt sidorna, störst och tätast på mage och lårfjädrar, der de äro bruna med svarta spolstreck. Mus. Lund. Genom D:r Kjærb.

Pelegrimsfalk (*Falco peregrinus* Lin.).

Artm. *Stjerten lika med de hoplagda vingarna, med 8—10 tvärfläckar eller tvärband och hvit spets. Tarsen lika med eller kortare än mellantån utan klo, fjäderklädd nästan blott till öfra tredjedelen. Under ögat nedgår en bred svart fläck och bakom denna en hvit.*

Synonymi: *Falco peregrinus* Lath. Ind. I. p. 33. — Nilss. Ornith. I. p. 42. — Pall. Zoogr. I. p. 327. — *Faucon Pèlerin* Tem. Man. I. p. 22. — *Wanderfalke* Bechst. Naturg. Deutschl. II. p. 744. — *Tannenfalke* d. s. st. pag. 759. — Brehm Lehrb. p. 49. — *Pelerine Falcon* Pen. Brit. Zool. I. p. 178 t. 20 n. 48. — Yarrel Brit. Birds. I. p. 37 med fig. — *Taubenfalk* Kejserl. & Blas. p. 28 & 134. — *Faucon pèlerin* Degl. Ornithol. europ. I. p. 102. — Sv. *Mindre Jagtfalk* Lapp. *Riefsakfalle.*

Beskrifning: Gammal hanne: Längd kring 16 t.; vingen 12½ t.; stjerten 5½ t.; tarsen nära 2 t.; mellantån med klo 2 t. 3 lin.; till klon 2 t. Rygg och vingtäckare askeblå med svarta spolar och svartaktiga tvärband; halsryggen svart; hufvudet ofvan svartaktigt, dragande något i blått med svarta spolstreck; öfvergumpen samt öfra och undra stjerttäckarna ljusblå med svartaktiga tvärband. Från ögat nedgår på sidorna af strupen en bred rent svart fläck, omgifven baktill och inunder af hvitt. Strupen hvit, ofläckad, halsen framtill och öfra bröstet hvita med rostgul anstrykning och stundom några få långsgående bruna streck; öfriga bröstet längs midten med runda eller hjertformiga småfläckar på sidorna, samt magen och låren gråaktigt hvita med talrika svartaktiga tvärstreck. Vingpennorna af 1:sta ordningen svartbruna med många (kring 12—15) rostgulaktigt hvita tvärfläckar i inre fanet. Stjerten grå med bruna tvärband, det sista bredast, och grå spets. Näbben blåaktig; iris

brun; ögonkrets, näbbhud och ben gula. *Mus. Lund.*

Hona: Längd 18 t.; vingen från vecket 14 t.; stjerten 7 t.; tarsen $2\frac{1}{16}$ t.; mellan tån $2\frac{2}{8}$ t. Hufvud och hals ofvan svarta; från näbbviken under ögat nedgår en svart fläck vid sidan af strupen. Rygg och vingtäckare gråbruna, med ljusare grå tvärstreck och ändkanter. Öfvergump och öfra stjerttäckare med afvexlande askeblå och mörkbruna tvärband. Strupe, framhals och öfverbröst hvita med rostgulaktig anstrykning och glesa svartbruna långsstreck på kräfvan, runda fläckar på öfverbröstet, öfriga bröstet, magen och lårfjädrarna rostgulaktiga med svartbruna tvärstreck. Stjerten brun med 10 grå tvärstreck och hvitaktig spets. *Mus. Lund.*

Unge första hösten: Ofvan mörkbrun med smala rostbruna fjäderkanter; pannan smutsigt hvit med svarta streck; ögontrakten svartaktig; en svart fläck från kinden under ögat på sidan af strupen. Bakom denna en stor gulhvit fläck med svarta streck. Från bak öfver ögonen ett blekt gult svartfläckigt band tvärs öfver nacken; fläckar af samma färg på halsryggen. Kroppens undra delar gulaktigt hvita, med långsgående svartbruna, nästan sammanlöpande fläckar på mage, bröst och lårfjädrar. Strupen ofläckad. Slaksidorna bruna med större rostgula rundaktiga parfläckar. Undre stjerttäckarna rostgula med bruna pilformiga fläckar. Stjerten brungrå med hvitgul spets och rostgula runda fläckar i utfänet och tvärband i infanet. Iris brun. Näbben hornbrun, vid roten blek; näbbhuden och munnvikarna blå, den nakna ögonkretsen blekblå. Ben och tår blekgula. Nilss. Illum. figur. Pl. 62. *Mus. Lund.*

Hona i 2:dra året på våren: Brun med rostgrå smala fjäderkanter på hufvud, rygg och vingar. Hvitaktiga fläckar öfver nacken och halsryggen. Un-

dra delarna hvita med rostgul anstrykning och smala mörkbruna långsfläckar på bröst mage och lårfjädrar, pilformiga på undre stjerttäckarna. På slaksidorna större hvita tvärfläckar. Stjerten gråbrun med 8 rostgula tvärfläckar i utfanet och tvärband i infanet. *Mus. Lund.*

Hona i 2:dra året? i öfvergångsdrägt, i Juli: Öfra kroppsdelarna: mellan de bruna fjädrarna med rostgrå kanter börja på rygg och skuldror framkomma andra med blåaktiga, på öfre stjerttäckarne blekare tvärband. Hvitaktiga fläckar i nacken och på halsryggen. På undre kroppsdelarna börja framkomma rostgula fjädrar, på öfverbröst med små ovala långsfläckar, på sidor, mage och lårfjädrar med svarta tvärfläckar eller streck.

Ung hanne: har öfra stjerttäckarna och stjertpennorna bruna med breda hvitgula tvärband och hvit stjertspets. Undra stjerttäckarna med pilformiga bruna fläckar. *Mus. Lund.*

Vistelseort och lefnadssätt: Pelegrimsfalken bebor bergiga trakter med stela klippor, synnerligast de nordligare delarne af vår halfö, så väl på fasta landet som på öarna; i det mellersta Sveriges bergiga skogar finnes han äfven här och der bosatt. På ön Orust i Bohuslän häckar han på berget *Falkfloget;* midt inne i Småland, häckar han äfven, likasom vid Götheborg. I Blekinge har han från urminnes tider häckat i samma klippa *) och i norra

*) I Blekinge har jag ej funnit honom bosatt mer än på ett enda ställe, nemligen i en hög och brant klippa vid namn *Wallhall* ¾ mil från Carlskamn. I remnorna i denna klippa bo årligen några par, och allmogen i orten försäkrar att de från urminnes tider der haft sitt tillhåll. De infinna sig i sista hälften af Mars, eller början af April, anställa ödeläggande härjningar bland vildt och tamt fjäderfä i grannskapet, och fara bort i November kring Mårtensdag.

Skåne är han bosatt vid Wånga (Wallengr.) och i Skäralid samt vid Odensjö (C. Möller). Pelegrimsfalken är flyttfogel som i slutet af September eller början af Oktober aflägsnar sig från Norden, och infinner sig då stundom ända ned i Italien, samt återvänder om våren i Februari, Mars eller början af April, i sällskap med de större flyttfoglarna: Vadare och simfoglar. Under dessa flyttningar träffar man honom icke mycket sällan på södra Skånes slätter, der han jagar större och mindre rof. Hans flygt är hög och ytterst snabb, och liksom föregående, fångar han sitt rof helst, om ej endast, i flygten. Mot häcktiden begifver han sig till klippfulla trakter, isynnerhet sådana der vatten, med ett större antal simfoglar, finnes i grannskapet. I de norra klippfulla trakterna af Norge och Sverige, mest i grannskapet af insjöar eller hafvet, finnes han bosatt på många ställen, ända inom polcirkeln.

Födoämnen: Han jagar på samma sätt som Jagtfalken. Isynnerhet anställer han jagt på de änder och simfoglar, hvilka bebo de hafsvikar eller sjöar, som finnas i grannskapet af hans stamhåll *). Eljest jagar han äfven alla andra slags större foglar: tjädrar, orrar, hjerpar, ripor, dufvor m. fl. som han öfverkommer. Sedan han i flygten gripit en fogel, bär han honom i klorna till en kal klippa eller en torr trädtopp, der han i ro förtär honom.

Då denna Falkart ej finnes bosatt på något annat ställe i orten, så tror allmogen att han ensamt tillhör denna gamla ättstupa, och derföre kallas han här allmänt *Walhöken.* I de norra klippfulla kusttrakterna af Norge har jag funnit honom bosatt på flera ställen, ända inom polcirkeln.

*) På Lovunnen, — en ö nära polcirkeln vid Norrska kusten, — bodde ett par i en klippa, hvilka dagligen gjorde nederlag bland den talrika svärm af Lunnefoglar, som bosatt sig på denna ö, då jag besökte den.

Fortplantning: Dess näste som är hoplagdt af torrt ris och pinnar, finner man i en bergskrefva eller i kronan af ett högt träd. H:r Kand. Wetterberg, som flera gånger i Småland funnit denna Falkart häckande, uppgifver att äggen, 4 till antalet, ligga på ett utstående klippstycke i en brant klippa, utan bale och vanligen dolda under en liten buske af björk eller En. Äggen 2—3—4 säges vara hvitaktiga eller rödgula och tätt beströdda med rödbruna små fläckar.

Nytta: Bland de Hökar, som fångades och inöfvades till jagt, intog denna art det andra rummet, näst efter den i förra artiklen beskrifna *Gyrfalco.* Baschkirerna fånga ännu årligen dess ungar i höga stela klippor och inöfva dem till jagt. Hos Kalmuckernas och Tartarernas furstar och förnäma är denna falkart för nämnde ändamål ännu i stort anseende och vårdas sorgfälligt.

Lärkfalk (*Falco Subbuteo*, Lin.).

Artm. *Stjerten kortare än vingarna och på undre sidan tecknad med 10—12 tvärband. Undergump och lårfjädrar rödbruna (gammal) eller gulaktiga, svartfläckiga (ung); under ögat en halfmånformig svart fläck; strupe och halssidor hvita; bröst och mage med långsgående svarta fläckar; 1:sta vingpennan längre än 4:de.*

Synonymi: *Falco Subbuteo* Lin. Fn. Sv. p. 20. — Lath. Ind. Orn. I. p. 47. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 46. — *Faucon Hobereau* Tem. Man. d'Orn. I. p. 25. — *Baumfalke* Bechst. Nat. Deutschl. II. p. 764. — Brehm, Lehrb. p. 50. — Kejserl. & Blas. Wirbelth. XXVIII. p. 134. — Degland Ornith. europ. I. p. 406. — *Hobby*, Yarr. Brit. Birds. I. p. 45. — Norr. *Lærkefalk.* Fin.? —

Beskrifning: Gammal hanne: Längd kring 12 t.; från vingleden 10½ t.; stjerten 5 t.; tarsen 1⅜ t.; mellantån 1⅜ t. Rygg, vingtäckare och öfvergump

mörkt askeblå med svartaktiga fjäderspolar. Hufvud och hals ofvan svartaktiga med svarta långstreck. Halsens sidor hvita med en stor halfmånformig svart fläck under ögonen; denna fläck har spetsarna nedåt vända och den främre bildar ett band på sidan af strupen. Strupen hvit. Bröst och mage gulaktigt hvita med långsgående svarta fläckar. Lårfjädrar, undergump och undre stjerttäckare roströda. Stjerten kortare än de hoplagda vingarna, nästan tvär, med de 2 mellersta pennorna litet längre, smalspetsade, synes ofvan enfärgad som ryggen; men sidopennorna hafva i inre fanen talrika (kring 10) mörkbruna och rostgula tvärstreck, hvilka isynnerhet synas på undra sidan. Vingpennorna svartaktiga med ovala rostgula tvärfläckar på inre fanen. 1:sta vingpennan längre än 3:dje. Iris brun. Näbbhud, ögonlock och ben gula. *Mus. Lund.*

Hona: Längd kring 13 t.; vingen 10½ t.; stjerten 5½ t. Ofvan mörkt gråbrun med hvita fläckar på halsryggen. Fläckarna på bröst och mage svarta eller svartbruna. Det roströda på låren och undergumpen mattare.

Ung hanne af ett eller två år: Ofvan med bruna fjädrar bland de mörkt askeblå på ryggen och bland de svarta på hufvudet. Lårens och undergumpens roströda färg mattare än hos den gamle, och med aflånga, droppformiga, svartaktiga fläckar på låren. Stjertpennorna med rostgula tvärband i båda fanen och med rostgul spets; de yttersta i utfanet ofläckade. *Mus. Lund.*

Års unge: Ofvan mörkbrun med rostgulaktiga fjäderkanter. Halsryggens fläckar och halssidorna gulhvita. Strupen hvit. Bröst och mage gulaktigt hvita med stora bruna fläckar. Stjertpennorna i spetsen hvitaktiga. Vingpennorna svarta med hvitaktiga spetskanter, 1:sta kortare än 3:dje, längre än 4:de. Skenk-

lar och undergump rostgula med långsgående svartaktiga fläckar, på undre stjerttäckarna pilformiga. Näbbhuden och ögonlocken blåaktiga. Benen blekt gula. *Mus. Lund.*

Vistelseort och lefnadssätt: Denna Falkart tillhör mera de södra än de norra landskapen af Skandinavien. I Skåne finnes han bosatt i åtskilliga skogar och lundar, och är här en af de allmännaste i i sitt slägte. Äfven förekommer han på Öland och i södra Norge, vid Götheborg är han allmän (Malml.); men i de norra trakterna af halfön ser man honom icke. Han bebor mer jemna än bergiga skogar, han har mest sitt stamhåll i skogsbrynen eller i kanten af sådana skogar, lundar eller större trädgårdar, som ligga nära intill fält, der han på småfogel kan anställa jagt. Om dagarna vistas han derföre ständigt på fältet, och endast om nätterna hvilar han sig i skogen. Dess flygt är utomordentligt hastig; då han söker sitt rof, far han fram med pilens snabbhet öfver marken, och han griper till och med svalan i flygten. Han har det gemensamt med de föregående falkarterna att han oftast, om ej alltid, griper sitt rof i flygten. Detta tyckas lärkorna, som isynnerhet äro blottställda för hans förföljelser, af instinkt känna; ty så snart de bli honom varse i luften, kasta de sig genast ned till marken och söka gömma sig bland gräs eller buskar. Finna de ej denna tillflygtsort, skynda de upp i luften så högt som möjligt, för att ej hafva fienden öfver hufvudet. Härigenom blir det honom ofta svårt att ertappa dem; ty liksom de föregående, fångar han sitt rof genom att från höjden störta ned öfver det i lodrätt rigtning.

Hos oss är han en flyttfogel, som vandrar bort om hösten i slutet af September, i Oktober eller början af November, i sällskap med en mängd finkar, sparfvar och andra småfoglar, hvilka då i ska-

ror lemna oss, och återkommer med dem om våren mellan den 20 och 30 April, eller i början af Maj. Någon gång stannar en och annan qvar under vintern.

Födoämnen: Dessa bestå hufvudsakligen i småfoglar af alla slag, isynnerhet sånglärkor; äfven unga rapphöns, vaktlar, snäppor, beckasiner m. fl. Också förtär han ofta fältmöss och skalbaggar.

Fortplantning: Redan i Maj månad parar han sig. Sitt bo bygger han i kronan af höga träd eller ock inreder han åt sig ett gammalt öfvergifvet kråkbo. Der tillfället medgifver, skall han äfven stundom bygga i bergsrefvor. I Skånes löfskogar häckar han på många ställen. Kommer man i grannskapet, förråder han sitt näste genom fortsatt skrik och derigenom att han slår ned i bågar öfver hufvudet på den som nalkas. Dess ägg, 3—4 till antalet, äro afrundade, hvitaktiga med oregelbundna grå och olivbruna fläckar.

Dvergfalk (*Falco Lithofalco*, Gmel.).

Artm. *Stjerten längre än vingarna, hos* hannen *gråblå med bredt svart ändband och hvit spets; hos* honan *och unga fogeln brun med 6—7 gulaktiga smalare tvärband. Kinder och halssidor med bruna långsstreck. 1:sta vingpennan kortare än 4:de.*

Synonymi: *Falco Lithofalco*, Nilss. Orn. Sv. I. p. 48. — *Le Rochier* Buff. Ois. I. p. 268. pl. 447 (gammal). — *Emérillon* pl. enl. 468 (yngre). — *Falco Æsalon* Lath. Ind. Orn. I. p. 49 (yngre fogel). — Pall. Zoogr. I. p. 336. — *Zwergfalke* Bechst. Nat. Deutschl. II. p. 787. — Brehm. Lerb. I. p. 51. — *Merlin* Yarr. Brit. Birds, I. p. 53. med fig. — *Falco Æsalon* Kejserl. & Blas. XXVIII. p. 135. — Degland I. p. 109. — Lapp. *Cicasfalle.*

Beskrifning: Gammal hanne: Längd 11 t.; från vingleden nära $8\frac{1}{2}$ t.; tars. $1\frac{1}{2}$ t.; mellantån utan klo $1\frac{5}{16}$ t.; stjerten $4\frac{1}{2}$ t. Näbben hornblå med svart

spets och blek rot; näbbhud och ögonlock bleka; benen höggula; klorna svarta; iris mörkbrun. Vingpennorna: 2 längst, 3 föga kortare; 1 litet kortare än 4.

Hela fogeln ofvan gråblå med ett långsgående svart streck åt hvarje fjäderspole. Ögonbryn, kinder och en ring kring halsrygggen rostgula med svartaktiga långsstreck; strupen hvit, ofläckad; de andra nedre kroppsdelarne gulaktigt blekt rostbruna, med långsgående svarta, nedtill droppformiga streck. Vingpennorna svarta med hvita tvärfläckar i inre fanet; den yttersta i utkanten hvit. Stjerten, som till ¾ betäckes af vingarna, är nästan tvär, (dock är den yttersta pennan kortare än de andra), gråblå med ett bredt svart band bakom den hvita spetsen, och 4—5 svarta tvärfläckar på infanen. Nilss. *Illum. figur. pl. 41.* — *Mus. Lund.*

Hona: (Skjuten i början af April): Större än hannen. Längd 1 fot 1 tum; vingbredden 2 fot 3 tum; iris mörkbrun; benen blekgula; näbben blåhvit med svart spets. Ryggen, skuldrorna och de små vingtäckarne dunkelt blågrå med smala rostfärgade fjäderkanter och svarta streck åt spolarna. Hufvudet ofvan brunt med inblandad rostfärg och långsgående svarta streck. Pannan samt ett streck öfver ögonen hvitaktiga med svarta smålinier. En rostfärgad ring med mörka fläckar omger halsryggen. Strupen hvit, ofläckad; på dess sidor under ögonen ett smalt brunt streck; der bakom på kinderna smala bruna streck. Bröstet och magen hvita, stötande i gult och tecknade med aflånga rödbruna fläckar, genom hvilka den svarta fjäderspolen går. Undergumpen, lårfjädrarne och de nedra stjerttäckarne hvitaktiga, stötande i smutsigt gult, och de två sednare med smala långsgående bruna streck. Vingpennorna mörkbruna, i inre fanen med ljust rostgrå tvärstreck, i yttre med

fläckar af samma färg hos den ytterste i utkanten. Stjerten svartbrun med smala smutsigt rostgula tvärstreck och hvitaktig spets.

Yngre hona: Längd 12½ t.; vingen nära 9 t.; stjerten 5 t. Ofvan brungrå med svarta långstreck, rostgula fjäderkanter och runda småfläckar. Under gulaktigt hvit med svartaktiga långsfläckar; hvit strupe med ett smalt svartaktigt band på hvardera sidan. Stjerten med 6 blekgula tvärband och hvit spets. — *Mus. Lund.*

Annu yngre hona: (Skjuten om hösten). Näbbhuden blek, ofvan grönaktig; iris och ögonlockens kant mörkbruna; munnvikarna och näbben ljusgrå, den sednare mot spetsen svartaktig; benen gula; klorna svarta.

Ryggen, skuldrorna och vingtäckarne brunaktigt askegrå med smala rostfärgade fjäderkanter och svarta streck längs åt spolarna. Hufvudet ofvan brunt med rostfärgade fjäderkanter och bredare svarta långsstreck. Pannan samt ett streck öfver ögonen hvitaktiga med svarta smålinier. Under ögat en liten svart fläck, och från näbbviken på sidan af strupen ett af svarta långsstreck bestående litet band. Kring halsen en hvitaktig af svartbruna fläckar afbruten ring. Strupen hvit, ofläckad. Bröst, mage, lår och undergump hvitaktiga med rostgul anstrykning och mörkt rödbruna långsfläckar, genom hvilka den svarta fjäderspolen går. Dessa fläckar, som äro större och tättstående på bröstet, sidorna och främre magen, något mindre och glesare på låren, saknas nästan alldeles på bakre delen af magen och på undergumpen, samt äro pilformiga på nedre stjerttäckarne. Vingpennorna och deras större täckfjädrar mörkbruna och skönt tecknade, i yttre fanen med rundaktiga roströda, i inre fanen med något blekare och större ovala tvärfläckar. Nedra vingtäckarna rödbruna med

hvita runda fläckar. Stjerten tvär (dock den yttersta pennan något kortare) mörkbrun med 5—6 smala hvitaktigt rostgula tvärband och hvit spets.

Varierar tillfälligtvis: En rent hvit varietet af hona, med näbb och klor äfven hvita, finnes i Lunds Museum.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna Falkart, som bland de Skandinaviska är den minsta, tillbringar sommaren och fortplantar sig i de norra trakterne af halfön. Inom och i grannskapet af polcirkeln finnes han under denna årstid talrikt i bergiga klippfulla trakter. Dess södra gränslinia synes mig ungefär inträffa med Tornfalkens norra, och redan så sydligt som Trondhjem, är han af Tornfalken utträngd. Enligt H:r Malmlén är han dock allmän vid Götheborg och häckar äfven der; äfvensom på Gottland (Wallengr.). Till utseende, flygt och lefnadssätt kommer han närmast Lärkfalken, och det är nästan endast på storleken som man kan skilja dem då de, på något afstånd, hålla jagt efter småfoglar.

Om hösten i September och Oktober, eller i November och början af December, flyttar dvergfalken mot södern, ofta under denna flyttning följande de från norden utvandrande stora skarorna af bergfinkar och snösparfvar, hvilka utgöra en betydlig del af hans förtäring. Likväl är dessas utvandring icke, som man trott, orsaken till dvergfalkens flyttning; ty han infinner sig i mängd på Skånes åkerfält, äfven långt förr än nämnde foglar anlända från Norden. Här håller han ifrig jagt efter lärkor, finkar och andra sparffoglar. Äfven förgriper han sig stundom på vaktlar och rapphöns. Då Jägaren med sin hund uppstöter någon rapphöna eller vaktel, är dvergfalken stundom tillreds att förfölja den. Liksom de förra, kastar han sig med pilens fart ned från luften öfver sitt rof. Han är utomordentligt för-

sigtig och slug, så att man sällan kommer honom inom skotthåll, om ej då han förföljer någon fogel. Efter November ses han sällan hos oss, dock någon gång äfven under vintern, under hvilken årstid man träffar honom i det södra Europa. Om våren i Mars eller April återvänder han hit och ses då stundom i trädgårdarna och på fälten.

Födoämnen: Lärkor, finkarter, sparfarter och andra småfoglar, samt stundom äfven vaktlar, dufvor och rapphöns.

Fortplantning: I södra Sverige fortplantar han sig icke, så vidt man vet *). Men i de norra skogfulla och bergiga landskapen, bygger han sitt näste i träd eller bergsrefvor. Dess ägg 5—6 till antalet likna mest Tornfalkens, äro rödbruna tätt beströdda med mörkbruna fläckar.

Jagt och fångst: Fångas ibland på limspö, då han slår efter lockfogeln. Skjutes i flygten då han jagar lärkor och andra sparfvar.

Nytta: Äfven denna lilla falkart har varit använd till Falkjagt. PALLAS berättar att Kejsarinnan CATHARINA II i Ryssland var särdeles road deraf, och att årligen sådana falkar fångades och dresserades till jagt, men om hösten, sedan jagten var slut, gaf hon dem åter sin frihet.

Rödbent Falk (*Falco vespertinus* LIN.).
— *rufipes* BESECKE).

Artm. *Stjerten af samma längd som vingarna. Öfra kroppsdelarna gråblå med eller utan bruna tvärband. Benen rödgula. Klorna gulaktiga. 1:sta vingpennan lika med eller längre än 3:dje.*

Synonymi: *Falco vespertinus* LIN. Syst. Nat. I. p. 129. — PALL. Zoogr. I. p. 334. — CH. BONAPARTE (Birds)

*) Dock vid Götheborg, enligt H:r MALMLÉN.

p. 4. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. XXVIII & 136. — DEGLAND Ornithol. europ. I. p. 112. — *Falco rufipes* BESECHE Vögel Kurlands p. 13 tab. 3—4. — MEYER Vögel Liv- und Esthl. p. 23. — SUSEMIHL Vögel Europas tab. 13. fig. 1, 2, 3.

Beskrifning: Gammal hanne: Blågrå, ofvan mörkare nästan svartblå, under ljusare. Lårfjädrar och undre stjerttäckare brunröda; vingarna blygrå, enfärgade med svarta spolar; 1:sta vingpennan litet längre än 3:dje. Stjerten svart, enfärgad. Näbb och och klor blekgula med svartaktiga spetsar. Längd 12 t.; vingen 10 t.; stjerten $5\frac{1}{2}$ t.; tarsen $1\frac{3}{16}$ t.; mellantån utan klo $1\frac{1}{16}$ t. *Mus. Lund.*

Gammal hona: Rygg, skuldror och vingtäckare askeblå med svartaktiga spolar och bruna tvärband. Stjerten af samma färg med 7 tvärband, det sista bredt, och rostgul spets. Hufvud och hals ofvan rostgula med svarta spolar. En liten svart fläck kring och isynnerhet under ögat; strupe och halssidor samt halsen framtill hvita med svag rostgul anstrykning. Alla öfrige undre kroppsdelar rödbruna med några få svartaktiga spolstreck på slaksidorna. Vingpennorna grå med talrika hvita tvärfläckar i infanet. Längd $12\frac{1}{2}$ t.; vingen $10\frac{2}{8}$ t.; stjerten $5\frac{2}{8}$ t.; tarsen $1\frac{1}{8}$ t.; mellan tån 1 t. *Mus. Lund.*

Ung hona (i 2:dra året): Lik förra, men tvärbanden på rygg och skuldror äro bredare och svartaktiga. Undre kroppsdelarnas grundfärg rödbrun, beströdd med smärre ovala svarta långsfläckar på bröst och mage. Undre vingtäckarne hvita med svarta tvärfläckar. *Mus. Lund.*

Vistelseort och lefnadssätt: Denna lilla vackra Falk tillhör egentligen de östra trakterna af Europa: Ryssland, Pohlen och Ungern m. fl. Han har väl ännu icke blifvit anmärkt hos oss; men då han blifvit skjuten eller sedd i trakter, nästan rundt omkring

oss: i Esthland och Lifland af Meyer, i Kurland af Besecke, mellan Petersburg och Hvita hafvet af Liljeborg, på Læssö af Kjærbölling, samt på flera ställen i Danmark och Holstein; så är det sannolikt att han äfven kommer att upptäckas hos oss. Han vistas i skogarna, helst i småskog eller, enligt Pallas, på öppna fält, och i granskapet af vatten, och han är föga skygg. Der flera finnas, lefva de i sällskap i större eller mindre flockar. Om aftonen före solnedgången roa de sig att sväfva kring i luften öfver och förbi hvarandra. Derefter sätta de sig i något träd tätt tillsammans, 30—40 i samma träd. Professor Nordmann har flera gånger (i Odessa) i *ett* skott fält öfver ett dussin (Degl.).

Tornfalk (*Falco Tinnunculus*, LIN.).

Artm. *Manteln rödbrun med svarta fläckar eller tvärstreck. Stjerten starkt afrundad, längre än vingarna, med ett bredt svart band bakom den hvitaktiga spetsen.*

Synonymi: *Falco Tinnunculus* LIN. RETZ. LATH. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 49. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. XXIX. 136. — DEGLAND Ornith. I. p. 114. — *La Cresserelle* BUFF. Ois. I. p. 379. — Pl. enl. 401. — *Faucon Cresserelle* TEMM. Man. Orn. I. p. 29. — *Der Thurmfalke* BECHST. Nat. Deutschl. II. p. 798. — BREHM. Lehrb. p. 54. *Kestrel* YARR. I. 57. — Sv. *Tornfalk*. Fin. *Kyhkystenhaukka*.

Beskrifning: Gammal hanne: Hufvudet ofvan blågrått med bruna fjäderspolar. Ryggen, skuldrorna och vingtäckarna brunröda med små, glesa, hjertformiga, svarta fläckar. Undra kroppsdelarna blekt rostgula med svarta långsgående streck eller droppformiga fläckar på bröst mage och sidor. Strupe och lårfjädrar ofläckade. Pannan hvitaktig, ett svartaktigt streck under ögat på sidan af strupen. Vingpennorna svartaktiga, i inre fanen tecknade med hvita tvärfläckar. Undra vingtäckarna hvita, tecknade med små

svarta eller hjertlika fläckar. Stjerten blågrå med ett bredt svart band bakom den temligen bredt hvita blekt askeblå spetsen; infanen med svarta tvärfläckar. Näbben vid roten hvitaktig, i spetsen svart; näbbhuden gröngul; ögonkretsen mest naken; ögonlocken dock dunklädda; ögonhåren öfver och under ögat svarta borst. Iris brun. Benen höggula; klorna svarta. Längd 13½—14 t.; vingen 10 t.; 1:sta vingpennan litet kortare än 4:de; 2:dra knappt längre än 3:dje; 8 lika 20.

Gammal hona: Något större än hannen, stundom 15½—16 t. lång. Ofvan blekare rödbrun, på hufvudet med långsgående svartbruna streck, på de öfra delarna med svartbruna tvärband. Stjerten rödbrun 10—12 svarta tvärband, af hvilka ett bredare bakom den gulaktigt hvita spetsen. Undra kroppsdelarna blekt rostgula med långsgående svarta temligen smala fläckar. Strupen och undergumpen stundom utan bruna långslinier. — Då hon blir mycket gammal, får hon ibland hannens färg.

Ungen liknar honan, men har talrikare långsstreck på hufvudet och tätare tvärband på ryggen; pannan är smutsigt hvitaktig; undre kroppsdelarna rostgula med täta bruna långsfläckar på bröst och mage. Från näbbviken nedgår ett otydligt svartaktigt streck. Näbbhuden gröngul; benen blekgula. — Denna ansågs af Bechstein för egen art och kallades *Falco brunneus.*

Vistelseort och lefnadssätt: Tornfalken har sitt namn deraf att han ofta har sitt tillhåll i torn; och hos oss är han den enda falkart, som der väljer sin bostad. Likväl förekommer han äfven i skogar och och bland berg. Hos oss, här i södra Sverige, är han en af de allmännaste roffoglar, äfven som han onekligen är en af de vackraste. Egentligen tillhör han, liksom lärkfalken, mer de södra än de norra

trakterna af vår halfö. Mot norden blir han efter hand glesare, och isynnerhet finner man honom mer sällan, ju mer man nalkas polcirkeln, inom hvilken han än mera sällan förekommer. Dock finnes han ännu temligen långt åt norden, såsom vid Trondhiem, der han icke är sällsynt, och vid Tarrock vid Bindalsfjorden på gränsen af Helgeland, der han finnes bosatt i höga klippor. Äfven har jag funnit honom bosatt i det vestra Norges fjelltrakter, högt öfver trädens vegetationsgräns och nära den höjd, der de ständigt liggande drifvorna börja visa sig. Han bor här alltid i höga branta klippor.

I jemna eller odlade trakter har han sitt stamhåll i skogarna, mest i skogsbrynen eller i träd som gränsa till fält, samt i gamla torn och kyrkor, stundom midt inne i städerna. I Lunds kyrktorn finnes han likväl icke bosatt. Flera gånger om våren har man dock sett ett par anlända, som der försökt att bosätta sig; men de hafva ständigt blifvit anfallna och oroade af de der i mängd boende kajor, hvarföre de alltid, efter en eller två veckor, lemna stridsfältet och begifvit sig bort.

Tornfalken är flyttfogel och anländer till oss om våren vid slutet af Mars eller i början af April, samt flyttar bort om hösten i September eller Oktober. Om hösten under flyttningstiden är han isynnerhet talrik här i Skåne på släta fält, der ensamt stående träd finnas, på hvilkas högsta toppar eller torra grenar han ofta sitter.

Liksom alla sina samslägtingar (de egentliga falkarna) är han munter och liflig; liksom dessa har han lätt och snabb flygt samt skarp syn. Från en betydlig höjd i luften upptäcker han under sig på marken en liten fogel eller råtta. För att så mycket säkrare träffa sitt rof, stannar han då i flygten och uppehåller sig der en stund flaxande på samma punkt,

hvarunder det på afstånd nästan ser ut som han hängde i en snara i luften; men i ett ögonblick ser man honom derefter i en lodrätt rigtning nedstörta på sitt byte. I flygten förmår han dock ej fånga någon fogel och äfven på marken förfelar han ofta sitt rof, oaktadt han länge sigtat derpå, emedan han ej har den styrka eller säkerhet i klorna, som de andra äfven mindre falkarterna *). Dess

Födoämnen bestå derföre mest i råttor af alla slag, ödlor (*Lacerta agilis*), hvaraf man ibland finner både kräfva och mage fullproppade, samt grodor, gräshoppor, och skalkaggar. Fogelungar, äfven af rapphöns och vaktlar, angriper och förtär han; också någon gång en fullväxt rapphöna; men dufvor anfaller han sällan och stundom har han sitt bo i skogen i samma trakt som vilddufvorna. — Han blir ofta sjelf ett rof för *dufhöken*. (C. Möll.).

Fortplantning: I hål och remnor i gamla murar och torn, äfven midt inne i de största städer, bygger han sitt näste. I skogarna lägger han sina ägg i hål uti gamla ekar och andra ihåliga träd, och äfven någon gång på deras grenar, isynnerhet i gamla kråkbon. Dess 3—4 ägg, som man finner i Maj, äro ovalt globformiga, rödbruna, beströdda med mörkare (svartbruna) orediga punkter eller fläckar. (Längd 1½ tum; tjockl. 1 tum 2 lin.). De variera ganska mycket; ibland äro de hvitaktiga och blott smutsiga af bruna punkter. — Ungarna kunna lätt tämjas och blifva då mycket spaka; de lära snart känna sin egare, framkomma då han kallar dem och kunna äf-

*) En gång (den 5 September) såg jag honom skjuta ned pilsnabbt med nedsträckta ben och klor och upphemta en *Gryllus migratorius*; en annan gång den 24 September höll han jagt efter en sådan, som lik en fladermus flaxade kring i luften, så att falken ej kunde få fatt henne; hon kastade sig ned i åkerstubben och dolde sig.

ven vänjas att fritt flyga ut och sjelfmant återvända hem.

Hökslägtet (Astur, *Bechst.*).

Näbben, *som ända från roten är krökt, och på sidorna hoptryckt, saknar spetsig sidotand, men har en märkbart utdragen hvass flik i midten af öfverkäksbrädden* *).

Näsborrarna *äggformiga, glest täckta af framåtliggande hårlika fjädrar.*

Benen *fjädertäckta något nedom hälleden; tarsen längre än mellantån med klo; benöfverdraget framtill deladt i tvärliggande plåtar; mellantån mycket längre än de öfriga. Klorna mycket starka, hvassa och krökta.*

Vingarna *korta: 4:de vingpennan längst; 5:te föga kortare; 1:sta mycket kortare än 2:dra, lika med 2:dra ordningens; 2:dra kortare än 6:te.*

Stjerten *lång, räcker med bakre hälften utom de hoplagda vingarna.*

Hökarna kännas lätt från falkarna genom sin rundade näbbflik och sina korta trubbiga vingar, samt långa bandade stjert. De äro modiga och djerfva, och komma i flera afseenden närmast falkarna. Likasom dessa kunna de också tämjas och inöfvas till jagt. Deras flygt är snabb, äfven då de ej synas röra vingarna; ofta glida de hastigt fram med nästan orörda vingar tätt öfver marken eller hustaken, för att oförmodadt störta sig på höns eller dufvor på gården.

Under parningstiden ser man dem stundom beskrifva kretsar högt i luften. De äro listiga och till-

*) Denna motsvaras af en dylik utdragen hvass egg i underkäken, och af dessa sönderskäras födoämnena nästan som af sax-käftarna i en sax.

tagsna och lefva helst af rof, som de sjelfva dödat. Om vintren gå de äfven på as *). Foglar gripa de ofta i flygten. De bygga i höga träd, eller der tillfället medgifver, i otillgängliga klippor. Deras tillhåll om sommaren äro stora skogar, isynnerhet der berg finnas. Om hösten, vintren och våren ströfva de vidt omkring efter rof, och förekomma då äfven på slättlandet.

Hanne och hona äro till storleken mycket olika, och de unga till färgen mycket olika de gamla.

Dufhök (*Astur palumbarius*, LIN.).

Artm. *Ofvan blåaktigt eller brunaktigt grå, inunder hvit (eller hvitaktig) med mörkbruna långsfläckar eller tvärstreck. Stjerten afrundad, med 4—5 breda grå och mörkbruna tvärband och hvitaktig spets.*

Tarserna *till hälften fjädrade, och tåhuden vid roten nätformig. Intåns 1:sta led* **) *räcker slutet af mellantåns 2:dra.*

Synonymi: *Falco palumbarius* LIN. Fn. p. 23. — NILSS. Orn. Svec. I. p. 23. — *L'Autour* BUFF. Ois. I. p. 230. — Pl. enl. 418. — TEMM. Man. d'Ornith. I. p. 55. — *Hünerhabicht* BECHST. Nat. D. II. p. 711. — GLOGER Handbuch I. p. 47. — *Goshawk* YARR. Brit. Birds. I. p. 62. — *Falco gallinarius* GMEL., Syst. I. p. 266. (yngre fogel). — *Falco gentilis* LIN. Fn. p. 20. (yngre fogel). — *Astur palumbarius* KEYSERL. & BLAS. p. 142. — Sv. *Hönshök, Dufhök, Slaghök.* Fin. *Kanahaukka.* Lapp. *Cuonjafalle.*

Beskrifning: Hona: Längd kring 24—25 t.; vingen från leden 1 fot 3 t.; näbb. 1 t. 3 lin.; stjert. 10½—11 t.; utom vingarna 5—6 t.; tars. 3⅜ t.; mel-

*) Ej på rutna, men friska. Dufhöken besöker under denna årstid ej sällan luderplatsar, och fångas der stundom i trampjern.

**) Egentligen 2:dra.

lantån utan klo 2 t. 2 l., med klo 2 t. 5 l.; baktån 1 t. 3 l.; klon 1 t. 3 l. — Näbben svart, vid roten blåaktig; näbbhuden gröngul. Näsborrarna, rundaktigt ovala, vikiga. Iris, munnvikar och ögonkanter gula; trakten mellan öga och näbb belagd med borst. Benen gula; klorna svarta.

Gammal fogel: Hufvudet ofvan svartbrunt med ett bredt, hvitt, fläckigt streck, som går från pannan öfver ögonen bort åt nacken och förenar sig der med det från andra sidan. Stundom större hvita fläckar på halsryggen. Alla öfriga delar ofvan gråbruna, efter olika ålder mer eller mindre dragande i blått; inunder hvit med svartgrå fjäderspolar och tvärgående vågiga streck. Stjerten lång med fyra eller fem en tum breda grå och svartbruna tvärband samt hvitaktig spets.

Hannen är betydligt mindre: Längd kring 20—21 t.; från vingleden 13 t.; stjert. 8½—9 t.; tars. 3 t. — Färgen ofvan mer askeblå, eljest lik honans.

Ung fogel i första året: Ofvan mörkbrun med rödbruna eller rostgula fjäderkanter, som isynnerhet äro breda på hufvudet och halsen. Ögonbrynen, hufvudets och halsens sidor af en hvitaktig rostfärg med långsgående bruna streck. Flera hvitaktigt rostgula fläckar i nacken. Inunder är grundfärgen hvitaktig, stötande i rostgult med långsgående mörkbruna fläckar, som på skenklarna och undergumpen äro smalare, på sidorna bredare, nästan hjertformiga. Stjertens svartbruna tvärband äro ofta genom en hvitaktig linia skilda från de grå. Iris hvitaktigt grå. Nilss. *Illumin. fig. pl. 110.*

Varierar på många sätt. Än förekommer han helt och hållet hvit; än hvit med långsgående rödbrunaktiga fläckar på kroppens öfra delar och långsgående linier af samma färg på dess nedra delar; än äro ryggens och vingarnes täckfjädrar kantade med

hvitt eller grått o. s. v. De 2 förstnämda varieteterna äro sällsynta; den sista mer allmän.

Anmärkn. Om våren, redan i April månad, börjar färgförändringen, då, bland de fjädrar på nedra kroppsdelarna, som charakterisera den yngre fogeln (neml. ockragula med mörkbruna långsfläckar) hvita fjädrar med mörkbruna tvärstreck börja synas. Här finnas flera sådana exemplar, fångade i April, hvilka tillhöra *Falco gallinarius* Auctor; men med några fjädrar af *Falco palumbarius* på mage och lår.

Vistelseort och lefnadssätt: Dufhöken är kringspridd öfver en vidsträckt del af jorden. Han förekommer i hela Skandinavien och i de flesta länder af Europa. Efter Pallas är han allmän i hela Ryssland och Siberien, äfven i dess nordligaste trakter. I norra Amerika finnes han också, enligt prins Bonaparte, men är der mer sällsynt. Han tillhör mera norden än södren; redan i öfra Italien och Sardinien är han sällsynt. Enligt Yarrel är han äfven i södra England sällsynt, och H:r Thompson kan ej med säkerhet införa honom bland Irlands foglar. Hos oss deremot är han en af de allmännaste och skadligaste roffoglar. Sommaren tillbringar han i skogarna, mest i det öfra Sverige, der de flesta gamla stanna qvar under hela året; men de yngre flytta mot vintrens annalkande åt södren och träffas derföre under senhösten i mängd på Skånes fält. Dufhöken är djerf och stark. Ofta infinner han sig vid gårdarna och stjäler höns. Han använder stundom dervid en förvånande list. För att ej märkas och skrämma, följer han marken, skjuter upp åt taket så nära att han nästan tyckes vidröra det med magen, skjuter lika nära öfver ryggåsen och ned åt andra taksidan, så att hönsen ej märka honom förr än han är midt ibland dem och hugger med klorna den han först räcker. — I luften skjuter han rakt fram på sitt rof, utan att, som falken, kasta sig ned i båge eller

lodrätt från en höjd. Deremot har jag sett honom då han bortjagat korpen, kasta sig om i luften med klorna uppåt sträckta mot fienden.

Födoämnen: För de svagare vilda och tama foglarna är dufhöken en farlig fiende. Skogshöns och dufvor, äfvensom tama höns, ankor och unga gäss anfaller och dödar han; unga och gamla harar angriper han oförsynt, stundom äfven då de drifvas af jagthundar; igelkottar, mullvadar och fältmöss blifva äfven hans rof. Någon gång griper han kajor, kråkor, skrikor o. s. v., han till och med slåss med sjelfva korpen och bortjagar honom, om denne kommer i den trakt der höken har sitt bo.

Fortplantning: Dufhöken bygger sitt näste på de högsta träden i täta skogar. Dess ägg 3—4 till antalet, äro blåaktigt eller grönaktigt hvita med bruna fläckar och streck. De läggas i slutet af April och början af Maj. Om honan under liggningstiden skjutes, ruar hannen äggen tilldess ungarna äro kläckta, hvilka han äfven på egen hand uppföder. (Ekstr.).

Jagt och fångst: Bland de roffoglar, som man om hösten fångar i *Hökburen*, är detta den som oftast förekommer, — åtminstone här i Skåne. Man nyttjar i denna bur en lefvande hvit dufva, som lockfogel, hvilken han på ett betydligt afstånd upptäcker och vill anfalla. Med bössa nedskjuter man honom merendels i flygten. — Äfven fångas han på några ställen genom följande method, som blifvit mig meddelad 1829 af landtjägaren Gren (densamme som iakttagit orrens sommardrägt; jfr 2:dra Band. s. ...) Man flår en orre och tillhugger en träkloss så att han passar till kropp, hvaröfver skinnet sys, sedan man förut borrat hål i nedra sidan af klossen, hvari en stång sättes. Derefter tillspetsas ståltrådar af 7 tums längd och en hulling göres på hvardera sidan under spetsen. Dessa ståltrådar slås in (medelst ett skrufstycke)

i 3 rader, nemligen 4 i den mellersta längs ryggen och 3 i hvardera sidoraden, hvilken sitter snedt uppåt. Denna bulvan uppreses på en lång stång, så att han står upp öfver en björktopp. Då höken hugger i, spetsas han på hullingarna. De som angripa men komma lösa, bli dock så rädda, att de ej mer anfalla någon orre. I *Jägare-Förb. Tidskr.* 2. sid. 409 finnes samma method med någon förändring utförligt beskrifven. — Gren fångar äfven hökar med sax, på en hög brädställning. En fogel nyttjas till bete och fjädrar, fastklibbade genom blod, dölja saxen.

Sparfhök (*Falco Nisus*, Lin.).

Artm. *Ofvan blåaktigt mörkgrå, (eller gråbrun) oftast med hvita fläckar i nacken; inunder hvit med långsgående linier på strupen och tvärgående streck på bröstet, magen och skenklarna. Stjerten tvär, askegrå med fem svartaktiga tvärband och hvitaktig spets.*

Tarserna *spensliga, fjädrade blott till en fjerdedel. Intåns första led ej längre än mellantåns.*

Synonomi: *Falco Nisus* Lin. Fn. Sv. p. 23. — Wachtm. Vet. Acad. Handl. 1802. p. 272. — Nilss. Ornith. Sv. I. p. 36. — *L'Epervier* Buff. Ois I. p. 255. Pl. enl. 464. 412. — *Sparrow Hawk*, Syn. I. p. 99. id. Suppl. I. p. 26. Yarr. I. p. 57. Thompson *Ireland* I. p. 63. — *Der Finkenhabicht* Bechst. Nat. Deutschl. II. p. 726. — Brehm, Lehrb. p. 40. — Norr. *Spurvehög;* Fin. *Varpuisten haukka.*

Gammal hanne: Längd kring 12—12½ t.; från vingleden 8 t.; stjerten 5½ t.; utom vingarna kring 2—3 t.; tarsen 2 t. 2 l.; mellantån 1 t. 3 l.; klon 3 l.; baktån 4 l. Näbben svart, vid roten ljusblå. Näbbhuden gröngul. Näsborrarna äggformiga, framåt spetsiga. Iris skönt gul. Benen gula. Klorna svarta. Ofvan svartaktigt gråblå, merendels med några hvita fläckar i nacken och stundom några dylika på skul-

derfjädrarna samt på de innersta vingtäckarna. Ett hvitt, afbrutet streck öfver ögat, stundom knappt märkbart. Halsen på sidorna med rostgul anstrykning. Undra kroppsdelarna hvita med ett svartaktigt streck åt hvarje fjäderspole, och med rödbruna tvärstreck på bröst, mage och undergump, dessa äro bredare på bröstet, smalare och glesare på mage, lårfjädrar och undergump. Vingpennorna gråbruna med mörkbruna tvärband och hvita tvärfläckar i infanet. Stjerten blåaktigt grå med 5 svartaktiga tvärband och hvit spets; dess undra täckfjädrar hvita, ofläckade. Nilss. *Illum. fig. pl. 107* (för mycket ljusblå).

Honan är betydligt större än hannen; längd kring 15 t., vingen 10 t.; stjerten $7\frac{1}{2}$ t. Ofvan mer gråbrun och mindre askeblå, än hannen. Ett hvitt streck-tecknadt band öfver ögonen och hvita fläckar i nacken; inunder hvit med gråbruna tvärstreck; på strupen långsgående linier. Vingar och stjert som hos hannen.

Yngre hanne: Ofvan mörkare gråbrun och mindre askeblå, än den gamle. Pannan rostgråaktig. De nedra kroppsdelarnas tvärstreck bredare med blandning af svartbrunt och rostgult.

Yngre hona: Ofvan mörkt gråbrun med rostbruna fjäderkanter, isynnerhet på vingtäckarne och öfvergumpen; inunder med talrikare långstreck på strupen och bredare tvärstreck på de andra delarna, samt med en liten rostgul fläck vid spetsen af hvarje fjäder på bröst och sidor.

Ungarna i första året: Ofvan mörkbruna med rostbruna fjäderkanter; pannan och ögonbrynen med hvitaktiga streck. Hvita fläckar i nacken. Inunder hvitaktiga med rostgul anstrykning; strupen tecknad med streck, bröstet med svartaktiga spollinier och hjertformiga fläckar, samt magen och sidorna med tvärgående band, dels bruna dels rostfärgade med brun infattning.

Vistelseort och lefnadssätt: Sparfhöken finnes i alla landskap af Skandinaviska halfön, från Skåne ända till Norrland. Dess gräns mot norden är likväl ännu icke känd. Om sommaren har han sitt tillhåll i skogarna, isynnerhet i sådana, som äro bergiga och gränsa till flacka fält; äfven förekommer han i jemna skogstrakter t. ex. kring Ringsjön i Skåne. Om hösten lemnar han skogarna och följer de bortgående sparf-skarorna åt Skånska fälten samt stundom vidare åt sydligare länder. Om en del, som det synes, flytta bort mot vintren, så göra dock ej alla det, ty man finner dem ej sällan, äfven under vintren, på fälten och vid gårdarna, åtminstone i det södra Sverige.

Sparfhöken är försigtig, modig och listig. Han flyger sällan mycket högt, utan merendels tätt vid marken, der han framsväfvar med den största snabbhet, och ofta utan att märkbart röra vingarna. Denna lilla hökart injagar förskräckelse hos de flesta småfoglar, och de söka att gömma sig vid dess åsyn. Dock förföljes han med skrik af några t. ex. ringärlan, svalan o. s. v.

Födoämnen: Isynnerhet foglar af mindre storlek: lärkor, sparfvar, finkar, dufvor m. m., vilda och tama höns m. m. Liksom dess närmaste anförvandt *Dufhöken*, sväfvar han ej länge öfver sitt rof, utan så snart han på långt afstånd upptäcker det, anfaller han det med pilens snabbhet, merendels från sidan, griper det med klorna, slår det antingen under sig till marken, eller, om han förmår, flyger bort med det till ett träd eller en sten, der han förtär det. Utom foglar förtär han äfven mullvadar, näbbmöss, fältlemlar m. m.

Fortplantning: Dess näste finner man i höga träd, mest i barrskogar, i Maj och Juni månader. Äggen, 3—5 till antalet, äro smutsigt hvita med lef-

verbruna fläckar, hvilka i synnerhet bilda en krans kring den tjockare ändan. (Längd 1 t. 5½ l.; tjocklek 1 t. 3 l.). De ruas endast af honan i 3 veckor, under hvilken tid hannen säges föda henne.

Örnslägtet (Aquila *Briss.*).

Näbben *mycket stark, jemförelsevis temligen lång, rät, endast i spetsen krökt till en lång nedgående hake; sidoflik föga märkbar.*

Näsborrarna *snedt ovala; trakten mellan näbb och öga belagd med borst.*

Hufvudet *och halsryggen täckta med långa fjädrar.*

Benen *mycket starka; tarsen fjädrad till midten, derefter framtill belagd med plåtar eller fjäderklädd ända till tårna; tarsens understa del och tårnas första leder med retikulerad hud; mellantån längst, antingen fri eller vid roten förenad med uttån genom en hud; klorna stora, krökta, spetsiga, inunder platta med skarpa kanter, mellersta inåt rännlad.*

Stjerten *bred, något afrundad, något längre än, eller af samma längd som de hoplagda vingarna.*

Vingarna *långa och breda; 1:sta vingpennan kort, något kortare än 7:de, nästan lika med 8:de; 2:dra kortare än 3:dje; denna och 4:de eller 5:te längst.*

Örnarna utgöra de största arter i slägtet, och de starkaste af alla roffoglar. Med klorna gripa de lefvande rof och bära dem till sina ungar; men de lefva ej uteslutande af sådana rof som de sjelfva dödat, utan i nödfall kasta de sig äfven på kadaver och man ser dem der oftare än *Hökarna*. De flesta arter lefva isynnerhet af däggdjur och större foglar; andra nära sig hufvudsakligen af fiskar.

Deras flygt är hög och skön, de röra derunder

vingarna med säkra och starka slag och ett visst majestät. Deras blick är skarp och deras mod djerft.

Vi ega af denna gruppp *Landtörnar* och *Hafsörnar*. Dessa skiljas derigenom att de förra hafva tarserna fjäderklädda ända till tårna; de sednare blott till midten.

1) Landt-Örnar (*Aquila*, Cuv.).

Hafva tarserna fjäderklädda ända till tårna och mellersta tån till första leden förenad med uttån genom en hudfåll.

De vistas i vilda trakter bland skogar och berg, isynnerhet i norden af vår halfö. Om vintern ströfva de ned på slättlanden. Deras ställning är nästan rak, deras flygt hög och snabb. Den första arten lefver af varmblodiga djur, däggdjur och foglar, den andra äfven af amfibier. De bygga sitt näste på stora träd eller höga bergspetsar.

Kungsörn (*Aquila Chrysaëtos*, Lin.).

Artm. *Hufvud och hals ofvan brungula, inunder svarta; kroppen ofvan mörkbrun, med eller utan inblandadt grått, under svartaktig med eller utan rostbrunt. Stjerten något afrundad, antingen längre än vingarna och då från roten till* $\frac{2}{3}$ *hvit* (yngre) *eller knappt längre än vingarna och då från roten till* $\frac{2}{3}$ *grårmarmorerad och derefter svartbrun* (äldre).

Synonymi: *Falco Chrysaëtos* Nilss. Ornith. Sv. I. p. 1, der synonymerna för den äldre (*Chrysaëtos*) och den yngre (*fulvus*) särskilt anföras. Jag vill här tillägga: *Aquila Chrysaëtos* Ch. Bonap. Birds. p. 2. — Keyserl. & Blas. Wirbelth. XXX. p. 138. — *Aquila fulva* Degland Ornith. europ. p. 24. — *Äldre fogel: Falco Chrysaëtos* Nilss. Illum. fig. I. pl. 16. — *Der Nordische Goldadler* Brehm Isis 1830. p. 103. — *Yngre fogel:*

Kungsörn (*Falco fulvus* Nilss. Illum. fig. I. pl. 1:a. — *Plattköpfiger Steinadler* Brehm Isis 1830. p. 97. — Sv. *Landtörn, Gullörn, Kungsörn.* Fin. *Korpi* eller *Kokko.*

Beskrifning: Härvid bör märkas att honan är märkbart större än hannen och att dessutom den unge foglens stjert är längre än den äldres, både i och för sig sjelf och i förhållande till vingarna.

Längd: Hannen kring 2 fot 7—8—10 t. (vingbredden 6 f. 6 t.); stjerten 12 à 13 t., räcker ej utom vingspetsarna; från vingleden 24 à 25 t.; tarsen 3⅝ t. — *Honan* 3 f. (vingbreden 7 f. 5—6 t.) från vingvecket 2 f. 3 t.; stjerten 15 t.; utom vingarna — t.; tarsen 4 t.; mellantån utan klo 2⅝ t.

Den gamle foglen har hufvudet och halsen ofvan täckta med långa smala tillspetsade rödbruna fjädrar, som i kanterna och spetsarna äro blekare gulbruna, pannan brunaktig; rygg, skuldror och vingtäckare mörkbruna, stundom mer enfärgade, men ofta med blekgrå och brungrå fjädrar inblandade. Af undra delarna äro underhakan och strupen svarta; hals, bröst och mage svarta med rödbruna fjäderkanter, som i synnerhet äro breda och märkbara på bröstet, hvilket deraf synes rödbrunt med svarta långsfläckar. Vingpennorna af första ordningen svarta, räcka med spetsarna till stjertspetsen, äro mycket smalspetsiga, 4—5 lika långa, längst; 6 mycket kortare än 3; 1 lika med 8 eller 9. Stjerten något afrundad, från roten ⅔ oregelbundet spräcklig af brunt och askegrått, derefter enfärgadt svartbrun med grå spetskant; det mellersta paret stundom marmoreradt ut mot spetsen. Tarsfjädrarna rostbruna. Näbben blåaktig, utåt svart; näbbhuden och mungiporna gula; tårna blekgula, nästan perlgrå. Klorna svarta.

Ung fogel: Det rostbruna på öfra delen af hufvud och hals är dunklare och intager en mindre

rymd, än hos de gamla. Både pannan och hjessan äro mörkbruna. Skuldror och vingar täckta med svarta och gråbruna fjädrar. Underhakan och strupen svarta; halsen för öfrigt, samt bröstet, magen och de långa lårfjädrarna brunaktigt svarta. Tarserna och insidan af låren hvita. Stjerten hvit från roten till två tredjedelar af sin längd, derefter svart. Dess undre täckfjädrar smutsigt hvita; de öfre hvita, mot spetsen svarta.

Anmärkn. Vid jemförelsen af unga och gamla exemplar af denna art, finner man att de unga af samma kön merendels synas större än de äldre. Isynnerhet äro vingar och stjertpennor längre. Hos några exemplar som nu stå, framför mig är förhållandet följande:

Hanne: Gammal:	Längd 31 t.	Ving. 24 t.	Stjert. 14½ t.	utom ving. 1½ t.	
	— 33 -	— 25 -	— 13½ -	— — 0 -	
— *Ung?*	— 32 -	— 25 -	— 15 -	— — 2 -	
Hona: Gammal:	— 35 -	— 27½ -	— 15 -	— — 2 -	
— *Ung:*	— 35½ -	— 29 -	— 16½ -	— — 2½ -	

Denna skillnad röjer sig till och med hos skelettet, då de äldres ben (ossa) äro tunnare och liksom hopdragne, mer än de yngres. Att stjertpennorne hos de äldre äro betydligt kortare, är en temligen allmän regel.

Varierar tillfälligtvis: 1) helt hvit. Denna blef för längre tid sedan skjuten i Skåne. 2) Hvit på rygg, hoplagda vingar och stjert; hufvud och hals rostbrunaktiga; mage, lår och baksida af tarser, nedre stjerttäckarne och stjertens yttre tredjedel stötande i rostgrått; tarserna framtill hvitaktiga; en och annan stor hvit fläck på magen. — Skjuten i Skåne, förvarades i Kabinettet på Björnstorp, nu i Museum i Lund.

Vistelseort och lefnadssätt: Kungsörnen har sitt stamhåll i stora och bergiga skogar, icke blott i Europa, utan äfven i Asien. På Skandinavien vistas han isynnerhet i de norra bergiga och skogfulla landskapen i de inre delarne af landet; men i kusttrakterna är han långt mindre allmän än hafsörnen. På

Skånes slättbygder synes han väl endast under sina ströftåg om hösten och vintren, och då isynnerhet de yngre; de äldre visa sig här mera sällan. Örnen är en i hög grad modig, grym och glupsk roffogel. Dess fruktansvärda vapen, näbb och klor, äro utomordentligt starka, krökta och spetsiga. Äfven de väldiga vingarna användas stundom som anfallsvapen, och örnens vingslag ega en nästan otrolig styrka. Då örnen jagar hare på snön och slår honom med vingen, befinnes haren merendels ligga död flera alnar från det ställe der vingslaget träffat marken, och snön är genom ett enda vingslag uppkastad till betydligt djup, äfven då fast skare finnes derpå. Kroppen är undersättsig, benen och vingarna muskelfulla och kraftiga; dess ålder skall, om man kan sätta tro till uppgifterna räcka öfver hundrade år. Dess ställning är rak och majestätisk, dess syn skarp, dess rörelser raska, dess flygt snabb. Af alla Europas eller gamla verldens foglar flyger denna högst, hvarföre han af forntidens folk blef kallad *himmelens fogel* eller *Jupiters budbärare*, och åt denne hedniske gud var han helgad *), liksom påfogeln åt Juno och ugglan åt Minerva.

Födoämnen: Dessa bestå af varmblodiga djur, nemligen däggande djur, såsom harar, räfvar, lamm, unga getter o. s. v., samt större foglar, såsom gäss, orrar, tjädrar, ripor, tranor, storkar m. fl. Äfven anfaller han och dödar unga hjortar, renar, rådjur och kalfvar. Då örnen huggit klorna i ett rof, bortför han det lefvande genom luften antingen till en klippa eller till sitt näste. Man har påstått att han ej förmår höja sig upp från marken med ett rof af någon betydlig tyngd; icke derföre att han saknar styrka

*) Förmodligen var det dock *Falco imperialis*, som var helgad åt Jupiter.

att föra det genom luften, utan derföre att vingarna äro långa och benen korta. Då klorna häfta i ett rof, har man sagt, kan han således icke gifva åt benen den spänstighet som fordras, för att häfva honom så högt från marken, att vingarna kunna nog utveckla sig, eller få nog luft under sig. Dock lärer han kunna lyfta sig i luften med rof af temlig tyngd. (Se artikl. *nytta* och *skada*). Af de större djur, som han fäller, förtär han likväl på stället så mycket han förmår, och afhugger derefter stora stycken, hvilka han förer till sitt näste. Hanne och hona jaga merendels tillsamman, eller åtminstone i samma trakt, under alla årstider, undantagande när honan ruar sina ägg; ty då jagar hannen ensam och bär föda till sin maka. Likasom alla roffoglar, uppkastar örnen hvarje morgon de bollar af hår och fjädrar, hvilka samla sig i dess mage, hvarigenom kräfvan blir rensad och hans aptit ökad. — Då han ej har tillgång på lefvande djur, går han på friska kadaver, och man träffar honom ej sällan, isynnerhet vintertiden, der döda hästar blifvit utlagda. Sällan eller aldrig dricker han vatten; ty blodet af de djur han dödar är tillräckligt att släcka hans törst.

Fortplantning: Dess näste, som ej bygges blott för ett år, utan för hela lifstiden, är nära 3 alnar i genomsnitt, och fullkomligt platt, utan någon märklig fördjupning, samt hopflätadt af torrt ris och käppar, betäckta med ljung, rör och grästorfvor. Detta näste bygger han på en klippa eller på ett mycket högt träd. I medlet af Mars månad lägger honan två, sällan tre ägg af smutsigt hvit färg och tecknade med rödbruna fläckar. Efter en månads rufning utkläckas ungarna. Så snart dessa flyga, blifva de utdrifna för att sjelfva jaga, och så snart de förmå att sjelfva föda sig, få de ej längre vistas inom föräldrarnas jagtpark. — Att det är farligt att taga

örnungar ur nästet, innan de gamla blifvit dödade, behöfver knappt erinras. Jemf. *Jägareförb. Tidskr.* 2. p. 94.

Jagt och fångst: Om vintern skjutas örnar vid skottkoja på luder. — På inrättandet och begagnandet af en sådan luderkoja har H:r Grefve Chr. W. Dücker meddelat en intressant beskrifning i *Jägareförb. Tidskr.* 2. p. 553. — Enligt H:r W. v. Wright fångas örn om vintern lätt i slagjern, som läggas vid åteln. Ders. st. sid. 692.

Nytta och skada: Den skada de göra ser man af deras födoämnen. Man påstår sig hafva exempel på att små barn, som varit lemnade ute i skogstrakter, der denna örn haft sitt näste i grannskapet, blifvit af honom anfallna och bortförda. Pontoppidan omtalar, i sin Norrska Naturalhistoria, (II. sid. 169.) en sådan händelse, hvilken skall hafva tilldragit sig år 1737 i Norderhougs socken i Ringerige. En gosse af 2 års ålder låg naken och lekte för sig sjelf på marken ej långt ifrån sina föräldrar, som der arbetade. I en hast slog en örn ner ur luften, högg klorna uti gossen och förde honom bort med sig i föräldrarnas åsyn, som ej nog hastigt kunde komma till, för att rädda deras barn. — Lyckligare skall en dylik stöld ha aflupit på en af Orkadiska öarna, der en moder, som var sysselsatt att hemta ved, hade under denna förrättning lagt sitt späda insvepta barn ifrån sig på marken. En örn infann sig, högg sina klor i barnets svepning och bortförde det genom luften. På modrens skrik och jemmerrop anlände snart fyra män, som genast rodde till det ställe der de visste att örnen hade sitt näste, samt återförde barnet oskadadt. (Raji Prodr. Hist. Nat. Scot. Lib. III. P. II. p. 14). — I *Isis* för 1839. H. VIII. p. 597 omtalas att Schinz från Zürich skall ha berättat för H:r Moquin Taudon i Toulouse att en örn (*Falco Fulvus*) i Al-

perna tagit och flugit bort med en fem års gammal flicka. Händelsen omtalas ännu utförligare i *L'Institut* för 1839. 1:re Section, Cronique scientifique N:r 1. (för d. 6. Jan. 1839). Der berättas att, i Canton Vaud nära Alesse, två små flickor, den ena af 5, den andra af 2 års ålder lekte tillsammans, då en örn störtade ned på den förstnämda, och, oaktadt det andra barnets skri och några bönders ankomst, bortförde henne genom luften. Efter trägna efterspaningar på klipporna i trakten, fann man ej annat än en sko och en strumpa som tillhört barnet, samt örnens näste med två ungar och en mängd ben af getter och lamm. Två månader efter händelsen fann dock en herde barnets sönderslitna kropp, liggande på en klippa, kring en half lieu från det ställe der det blef gripet och bortfördt. — En nästan dylik olyckshändelse berättas från Lexviksstrand i Norge i H:r Lloyds' *Scandinavian Adventures* II. p. 242. "Si fabula vera."

På vissa trakter skall fattigt folk veta att draga fördel af de örnnästen som finnas i deras grannskap. De besöka dem dagligen då örnarne äro ute på jagt, och borttaga det färska villebråd, som blifvit fördt till ungarna; sedan desse blifvit flygvuxne, fastbinda de dem i nästet, för att så mycket längre förmå örnarna att skatta åt dem.

Småörn, fläckig örn (*Aquila nævia*, Briss.).

Artm. *Hufvud och hals gråbruna; kroppen ofvan brun, med eller utan hvita fläckar, inunder rostgrå med eller utan svarta långsfläckar. Stjerten af vingarnas längd, brun med otydliga eller inga tvärstreck och gråaktig spetskant.*

Synonymi: *Falco nævius* Gmel. Syst. I. p. 258. Lath. Ind. I. p. 14. — Nilss. Ornith. Svec. I. p. 7. — *Aquila nævia* Briss. Orn. I. p. 425. — Keyserl. & Blas. Wir-

belth. XXX. p. 138. — DEGLAND Ornith. europ. I. p. 30. — BONAP. Conspect. Gener. av. I. p. 14. — KJÆRBÖLL. Danm. Fugl. p. 8. — *Der Schreier* BECHST. Nat. Deutschl. II. p. 266. — *Schrei-Adler* SUSEMIHL tab. 20 (gammal) 21 (ung). — *Aquila clanga* PALL. Zoogr. I. p. 351. — *Falco maculatus* GMEL. l. c. — LILJEBORG Observationes Zoologicæ II. p. 44. — Sv. *Smådrn* eller *Skrikörn.*

Beskrifning: Gammal hanne: Längd kring 24—25 t.; vingen 19 t.; stjerten 9 t.; tarsen 3½ t.; mellantån utan klo 2 t.; med klo 3 t.; näsborrarna rundaktiga med en vik ofvan. Hela kroppen brun med blekare, i rostgrått dragande fjäderkanter, isynnerhet på hufvudet och de mindre vingtäckarna; de stora skulderfjädrarna och de yttre vingpennorna svarta. Undre kroppsdelarna gråbruna med dragning i rostgrått. Stjerten brun med rostgrå spetskant och otydliga grå tvärband på de flesta pennor; de äro dessutom vid roten rent hvita, men detta döljes af öfverliggande fjädrar. Undre stjerttäckarna gråbruna med hvitaktiga spetskanter och tvärstreck. Lår- och tarsfjädrar rostgråbruna, de sednare otydligt fläckiga. Tårna blekgula; klorna svarta. *Mus. Lund.*

Hona: Längd kring 26 t.; från vingleden 21 t.; stjerten 10 t.; tarsen 4 t.; mellantån utan klo 2⅜ t.; med klo 3 t. 1 l.; baktån med klo 2 t.; näbben från viken till spetsen 2 t. 2 l. Näbbhud och tår gula. Hufvudet ofvan och öfra halsryggen bruna med rostgrå fjäderkanter och bleka spetsar; hufvudets sidor och strupen blekare brungrå. Framrygg, vingtäckare och vingar ofvan mörkbruna med hvitaktiga (gråhvita) fläckar glest strödda på skuldror och vingtäckare; inre vingpennorna med breda hvitaktiga ändkanter. En och annan fjäder på skuldran stålgrå med otydliga svartaktiga tvärstreck. Bröst och mage rostgrå med svartaktiga långsfläckar. Undre

stjerttäckarne hvita ofläckade. Lårfjädrarna svarta med hvita fläckar långs spolspetsarna. Tarsfjädrarna rostgrå, ofvan tårötterna blekgrå. Stjertpennorna bruna, de mellersta baktill grå med otydliga svarta tvärstreck; stjertspetsen blekgrå.

Anmärkn. Lägger man skulderfjädrarna åt sidan, så ser man att hela mellersta och bakre ryggen är hvit och svartfläckig. Skiljer sig vid första ögonkastet från föregående art, genom mindre storlek och tunnare samt, i förhållande, högre ben.

Vistelseort och lefnadssätt: Småörnen tillhör mest de östra och södra trakterna af Europa, äfvensom det nordliga och södra Asien; han förekommer i södra Frankrike och på Pyrenéerna. I Lithauen skall han vara mycket allmän; i norra Tyskland förekommer han sällan, dock skall han häcka i Meklenburg (enligt Zander) och han har blifvit skjuten i Slesvig enligt Faber.

På Skandinaviska halfön hafva hittills, ej mer än två, der fällda exemplar blifvit tillvaratagna, nemligen det ena en gammal hanne, som i början af detta århundrade blef skjuten i Lappland och, jemte andra foglar, sänd till Paykullska samlingarna i Uppland, der det beskrefs och infördes i *Ornithol. Svecia* 1816; det andra, en äldre hona, som skjöts vid Sallerup här i Skåne den 23:dje September 1842, blef af dervarande studeranden C. Knockenhauer skänkt till Lunds Zoologiska Museum, der det nu förvaras. Fogeln är att anse som en af de sällsyntaste, tillhörande vår Fauna.

Beträffande dess stamhåll, så uppehåller han sig i bergiga skogstrakter, men äfven på slättmarker på södra Rysslands stepper. — Hvad lefnadssättet beträffar, skall han i mycket likna *Wråken*, vara trög och feg, hvarföre han sällan angriper andra än smärre, mer värnlösa djur. Liksom *Wråken*, låter han ofta

höra ett jemrande skrik, hvarföre han på de flesta språk fått namn af *Skrikörn.*

2) Hafsörnar (*Haliaëtus*, Savigny).

Tarserna *blott till hälften fjäderklädda; lårfjädrarna, likasom hos de föregående, mycket långa; intäns förening med mellantån knappt märkbar.*

De hafva vanligen sitt stamhåll nära stränderna af insjöar floder eller hafvet. De lefva så väl af fisk som af däggdjur och foglar; de utgöra i flera hänseenden föreningslänken mellan *Landtörnarna* och *Fiskljusarna.* Äfven visa de i lynne och lefnadssätt någon likhet med *Gamarna;* då de hvila sig sitta de vanligen med hängande vingar; och de synas helst lefva af döda djur och fiskar, äfven sedan dessa börjat gå till förruttnelse.

Vanlig Hafsörn (*Aquila Albicilla*, Lin.).

Artm. *Näbben gul, fjäderklädnaden brungrå, mer eller mindre blek, isynnerhet på hufvud och hals, stjerten vigglik, rent hvit, ej längre än vingarna* (gammal). *Näbben hornbrun, fjäderklädnaden rostgrå med svarta fläckar; hufvudet och halsen ofvan svartaktiga; stjerten längre än vingarna, mer eller mindre gråspräcklig* (ung).

Synonymi: *Falco Albicilla* Lin. Fn. p. 19. Lath. Ind. I. p. 9. — Ödm. Act. Upsal. IV. p. 229. — Wachtm. Wet. Akad. Handl. 1801. p. 175. — Nilss. Sv. I. p. 2. — *Aquila Albicilla* Brehm Lehrb. p. 22. — *Aigle Pygargue* Tem. Man. II. p. 49. — *Der Fischadler* Bechst. Nat. Deutschl. II. p. 222. — Susemihl tab. 25 (gammal hanne, allt för mörk) tab. 26 (unge) — *Yngre: Falco ossifragus* Nilss. Ornith. I. p. 14. — *Stora Hafsörnen* Jägareförb. Tidskr. I. p. 14. fig. till 4:de Häft. — *Aquila borealis* Brehm Ornis. I. p. .. —

Sv. *Hafsörn*; Norr. *Söörn*; Fin. *Kalakotka*; Lapp. *Goasskem.*

Beskrifning: Gammal fogel: Längd kring 36 t.; från vingleden 28 t.; vingvidden 7 fot några tum; stjerten kring 12 t., de mellersta pennorna; sidopennorna 2 t. kortare. Näbben från viken rakt fram 3 t. 2 l.; tars. 4 t.; mellantån utan klo 3 t. — Näbben stor och stark, något hoptryckt, rät ut till den nedhängande långa spetsen, gul äfven som iris. Näbbhuden grön. Näsborrarna snedt aflånga, smala. Benen tjocka och starka; tarsernas hud på nakna delen nätformig, äfvensom tårna skönt citrongula. Klorna svarta stora, krökta, spetsiga, på undra sidan rännlade. Hufvudets och halsens fjädrar smala långspetsiga. Vingarna stora och breda; 1:sta vingpennan lika med 8:de; 2:dra lika med eller något kortare än 6:te; 3:dje eller 4:de längst. Stjerten rent hvit, lika med eller kortare än vingarna, vigglik med de mellersta pennorna mer tillspetsade, de andra mer tvärtrubbiga.

Hela fjäderklädnaden gråbrun, med blekare grå breda fjäderkanter; hufvud och hals ännu blekare grå, stundom hvitaktigt grå. Bröst och mage bruna med blekgrå fläckar (fjäderspetsar). Vingpennorna af 1:sta ordningen svarta med hvita spolar och utfanet från roten utåt askegråtts; lårfjädrar och undre stjerrttäckare mörkt sotbruna. Öfra stjerttäckarna bruna, de närmsta hvita med brun spets.

Yngre fogel: Längd kring 40 t.; vingvidden 8 fot; från vingleden 28½ à 29 t.; näbb 3 t. 4 l.; tarsen 3 t. 6 l. Stjerten som räcker 2 tum utom vingspetsarna har mellersta pennan något öfver 14 tum och sidopennorna 12 tum.

Näbben hornbrun, lång, tjock och stark med lång, nedhängande spets, och 2½ tum bredt gap, samt munnvikarna tillbakagående bak midten under

ögat; underkäkens rot och kanter samt öfverkäkens kant i midten gulaktiga. Näbbhud, munvikar och ögonlockskanter gula. Näsborrarna snedt liggande, aflångt ovala. Iris brun. Halsen klädd med långa långspetsiga fjädrar. Tarser och tår skönt citrongula.

Hufvudet och halsen svartbruna med rostgrå fjäderkanter eller fjäderspetsar; ryggen hvitgrå och brunfläckig; skulderfjädrarna, de öfra lika ryggen, de nedra bruna; vingtäckarna de små brungrå, de större bruna med hvita fläckar. Nedre kroppsdelarna blekt rostgrå med brun spole och brun fläck vid spetsen af hvarje fjäder; bröst och skenkelfjädrar bruna. Vingpennorna svartbruna; de innersta hvitspräckliga. Stjertpennorna i inre fanet spräckliga af blekt, rostgrått och brunt, i spetsen och utfanet enfärgadt svartbruna; de mellersta i begge fanen spräckliga. Öfra och nedra stjerttäckarne hvitspräckliga med bruna spetsar.

Ännu yngre: Hona: Längd 41 t. 4 l.; vingbredden 8 f. 4 t.; stjerten, som räcker 2 tum utom vingspetsarna, har de mellersta stjertpennorna, 16 t. och sidopennorna 14 t. Hufvud och hals svartaktiga med en liten rostgrå spets på hvarje fjäder; rygg, skuldror och vingtäckare rostgråbruna med en svart fläck vid spetsen af hvarje fjäder. Stjertpennorna svarta; sidopennorna i inre fanet och de mellersta i begge fanen rostgråspräckliga.

Ung fogel i första året: Hufvud ofvan och hals svarta med en ljusare rostgrå spets på hvarje fjäder, som är från roten till midten hvit. Rygg, skuldror och vingar ofvan rostgrå med svarta fläckar; (ty hvarje fjäder är rödbrunaktigt grå och slutas med svart); inunder rostgrå med långsgående svarta fläckar, der och hvar på bröstet stundom med hvitaktig infattning. Vingpennorna svarta. Stjertpennorna vid roten, i yttre fanet och i spetsen svart-

bruna, i inre fanet hvitgråaktiga, mer eller mindre spräckliga af bruna småfläckar. — Näbben svart. Näbbhuden svart. Iris brun. Benen gula.

Ung fogel i andra året: Hufvud och hals något ljusare bruna eller gråbruna med ännu blekare fjäderspetsar; alla andra öfra kroppsdelar mörkbruna med något ljusare gråbruna fjäderkanter. På nedra kroppsdelarna är hvarje fjäder från roten utåt hvit med yttre delen brun och ett brunt streck åt spolen. Det hvita på stjertpennorna ökadt, men ännu är dock roten och spetsen af hvarje penna svartaktiga och det öfriga mer eller mindre småfläckigt. Näbben ljusbrun, vid roten gulaktig. Näbbhuden gulaktig. Iris blekare brun än hos föregående. Benen gula.

Anmärkn. 1. Dessa beskrifningar öfver unga hafsörnar äro gjorda efter exemplar, hvilka Hans Exc. H:r Grefve TROLLE WACHTMEISTER låtit som ungar taga ur nästet och uppföda. De förvaras nu uppstoppade på Akad:s Museum i Lund. — Den gulaktiga färgen på näbbroten och näbbhuden erhålla ej ungarna förrän de äro två år gamla.

Anmärkn. 2. Ju äldre foglen är, desto blekare är hans brungrå kroppsbeklädnad och desto ljusare äro hufvud och hals. I Grillska Museum på Söderfors förvarades, under N:r 3, en *mycket gammal* hafsörn, som hade hufvudet, halsen och öfra delen af bröstet temligen rent hvita, endast med bruna fjäderspolar; strupe och stjert voro snöhvita; rygg och vingtäckare blekt askegrå. Kanske dock att foglen var betydligt utblekt. Enligt Tyzenhauz undergår foglen årliga förändringar till 10:de året.

Anmärkn. 3. Det vill synas att här finnas två racer af af denna fogelart, en större som förekommer i de nordligaste trakterna (Alb. Ossifragus) man träffar exemplar som hålla ända till $4\frac{1}{2}$ alnar mellan vingspetsarna, och en mindre, som är vanligast i de sydligare.

Vistelseort och lefnadssätt: Hafsörnen vistas helst i bergstrakter och i skogar, som finnas i grannskapet af insjöar, stora floder eller hafvet. Vid hafs-

kusterna ser man honom ofta sitta på klippor eller stora stenar och lura på rof. Om vintren är han ej sällsynt vid det södra Sveriges hafskuster, och då dessa blifva tillfrusna, begifver han sig ut på isen vid sidan af det öppna vattnet. Om sommaren träffas han mer sällan i det sydliga och mellersta Sverige; men oftare har han denna årstid förekommit mig i halföns nordligare trakter, ända inom polcirkeln. Han är icke så modig eller listig som landtörnen. Blott några timmar om dagen jagar han lefvande rof, eller håller måltid på något kadaver; den öfriga tiden sitter han vanligen stilla och hvilar sig i toppen af något högt träd, på en klippa eller sten, från hvilken han har en vidsträckt utsigt. I denna sin fallenhet för lättja, äfvensom deri att han förtär ruttnande kadaver, visar han såsom förut är nämdt, någon förvandtskap med gamarna. Dess lukt måste vara utmärkt fin; ty på ett otroligt afstånd uppvädrar han kadaver; så framt det icke är genom synförmågan han upptäcker dem. Dess läte då han sväfvar i kretsar högt i luften öfver nästet, är ett gällt, hvisslande: *cri-cri-cri-cri-cri.* I fångenskapen blir han lätt tam, isynnerhet om han som unge uppfödes, och visar då mera feghet än mod. Man försäkrar att han då aldrig ofredar tama foglar, om han ock går lös bland dem på gården; utan tvärtom skyddar han dem, genom sin närvaro, från de mindre roffoglar, som skulle vilja angripa dem. — I *Jägareförb. Tidskr.* 2. p. 475, finnes en intressant uppsats om en tam hafsörn.

Födopämnen: Dessa äro isynnerhet större fiskar, så väl hafs- som insjö-fiskar, samt vatten-foglar, såsom gäss, änder, hägrar, alkor m. m. Äfven angriper han unga skälhundar, som simma i vattenbrynet. Någon gång slår han sina krokiga klor i de gamla; men då dessa äro af en större och starkare art, måste han med lifvet plikta för sin djerfhet. Ty

så snart skälen märker sig vara angripen, rusar han genast ned under hafsytan, och örnen, som ej nog hastigt kan lossa klorna, måste mot sin vilja göra honom sällskap *). Samma öde väntar honom stundom då han hugger klorna i någon helleflundra. Af däggande djur blifva oftast lamm, kid, harar och grisar hans rof. Ofta går han på as, och nöjer sig äfven med dem, som redan börjat öfvergå till förruttnelse; till och med ruttnade och på stranden uppkastade fiskar uppsöker och förtär han med begärlighet. Huru han röfvar fisk från *Fiskljusen*, se pag. 65.

Fortplantning: Vid hafskusten, på öarna eller i grannskapet af någon insjö, stundom ända till ¼ mil från vatten, bygger hafsörnen ett stort flackt näste, af käppar och ris eller tångrötter, bäddadt med mossa och halm, än på högsta spetsen af höga otillgängliga klippor, än i böga träd. Dess ägg som läggas i början af April, äro hvita, (Längd 2⅞ t.; tjock 2⅛ t.) till antalet två, stundom tre, af hvilka dock sällan mer än två, stundom blott *en* unge utkläckes, och blir vid lif. De gamla bära flitigt lefvande rof till sina ungar, som det synes, för att tidigt lära dem att sjelfva mörda. Dessa rof bestå af mindre däggdjur, såsom harar, fjällräfvar m. m. samt foglar, isynnerhet vattenfoglar och större fiskar.

Anmärkn. De hafsörnar, som man träffar vid nästet, hafva alltid hvit stjert. Således fortplantar fogeln sig icke

*) En af mina vänner, en utmärkt naturforskare, har uppgifvit följande: Denna örn lägger sig stundom på hafsytan och kan ligga der som en gås, så länge han behagar. Då han vill flyga upp sätter han vingarna rakt i vädret. En örn var i färde med att slå efter en *Svärta*, men då hon dök undan, tittade en Skäl upp; i denna högg örnen sina klor, men i ögonblicket drog skälen honom under vattenytan och de försvunno begge utan att mera synas till.

förr än han fått sin beständiga färg. H:r Faber har gjort samma anmärkning och tror att foglen ej fortplantar sig förr än i 10:de lefnadsåret.

Jagt och fångst: Man skjuter honom på luder vid skottkoja. Äfven fastnar han stundom i räfsaxen, då han vill borttaga betet.

Nytta och skada: Ses ofvanföre under artiklen *Födoämnen.* Äfven denna örn skall någon gång hafva röfvat och bortfört barn till sina ungar. Se Bechst. och Ödmann p. a. st.

Fiskljuseslägtet (Pandion *Savigny*).

Näbben *kortare och mindre än hos örnarna, hoptryckt-trind; öfverkäken böjd till stark hake och utan spår till sidotand.*

Näsborrarna *snedt aflånga, ofvan med hinna utan hårfjädrar. Lårfjädrarna korta. Tarserna korta, starka, blott framtill på öfra delen fjäderklädda, för öfrigt med nätformigt delad hud. Tårna inunder med taggiga vårtor; uttån fri vändbar. Klorna stora, halfcirkelformigt krökta och spetsiga, hoptryckt-trinda, äfven på undre sidan (icke urgröpta). Vingarna långa; 2:dra och 3:dje pennan längst; 1:sta nästan lika med 5:te.*

De vistas i grannskapet af vatten och flytta till blidare klimat, då dessa tillfrysa. De lefva mest af fisk, på hvilken de från luften nedstörta och fånga med klorna under vattenytan.

Fiskljuse (*Pandion Haliaëtus*, Lin.).

Artm. *Mage och lår hvita; öfra kroppsdelarna bruna, med eller utan hvita fjäderkanter och hvita fläckar i nacken; ben och näbbhud blå;*

stjerten kortare än vingarna, på undra sidan med tvärband.

Synonymi: *Falco Haliaëtus* LIN. Fn.p. 22. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 16. — *Le Balbuzard* BUFF. Ois I. p. 103. t. 2. enl. 414. — TEMM. Man. I. p. 47. — *Osprey* LATH. Syn. I. p. 45. — YARR. Brit. Birds I. p. 25. — *Der Flussadler* BECHST. Nat. Deutschl. II. p. 557. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. XXIX. p. 136. — SUSEMIHL Vögel Europ. tab. 24. — *Balbuzard fluviatile* DEGLAND Orn. europ. I. p. 45. — Sv. *Fiskljuse, Fiskhök, Sjöhök*; Smål. *Fisktjuf*; Norr. *Fiskörn*; Fin. *Sääksiläinen*; Lapp. *Çicfa.*

Beskrifning: Gammal hanne: Längd kring 2 fot; från vingleden 1 f. 6 t.; stjerten 7½ t.; näbben från viken 1 t. 4 l.; tarsen 2 t. 2 l. Näbben trind något hoptryckt, med lång hake; trakten mellan öga och näbb borstbeväxt. Halsryggen med långa spetsiga fjädrar.

Hufvudet ofvan mörkbrunt med gulaktigt hvita fjäderkanter; nacken och en del af halsryggen gulaktigt hvita med långsgående bruna streck. Från näbben, genom ögonen på sidan af halsen nedlöper ett bredt mörkbrunt band. Alla andra öfra kroppsdelar bruna, der och hvar med grå fjäderkanter. Alla nedra delar hvita, på öfra delarna af bröstet och kräfvan rostgula fläckar med bruna streck åt fjäderspolarna. Stjerten kortare än de hoplagda vingarna, tvär, dess sidopennor i inre fanet med hvita och bruna tvärband; dess mellersta pennor enfärgade, askegråbruna, alla i spetsen hvitaktiga. Näbben svart. Iris gul. Näbbhud och fötter blå; tarserna belagda med små skråfliga fjäll. Tårna inunder med skarpa taggar; den yttre vändbar, saknar hudfåll vid roten. Klorna trinda nästan lika stora, halfcirkelformigt böjda.

Honan är större och har fläckarna på kräfvan sammanlöpande.

Ung fogel: Hufvud och hals ofvan svarta med

hvita fjäderkanter, ett bredt svart band genom ögonen nedåt halsen; vingtäckare och skuldror svartbruna med hvitaktiga smala fjäderkanter; framhalsen ned till bröstbenet brunaktig; haka och strupe hvita; bröst, buk och lår hvita med eller utan bruna småfläckar på låren. Nedra stjerttäckarne stötande i rostgult. Vingpennorna svarta med hvitaktiga spetskanter; spetsen bandad med grått och brunt.

Anmärkn. 1. *Varierar* betydligt: 1:o) undre kroppsdelarna hvita; en rostbrun med bruna spolfläckar försedd fläck på kräfvan. 2:o) kräfvan brun med hvita fjäderkanter ofvan. Stjerten som alltid har hvit spetskant, är mer eller mindre bandad af grått och brunt.

Anmärkn. 2. Troligen hörer *Falco Lapponicus* SPARRM. i Svensk Ornithologi, som varietet till denna art.

Vistelseort och lefnadssätt: Fiskljusen är hos oss en flyttfogel, som lemnar våra kuster vid vintrens början, då insjöar och floder tillfrysa, och återvänder om våren vid islossningen. Han förekommer i alla landskap af halfön, ända inom polcirkeln. I Skåne och i de nordligaste trakterna af Norrige och Lappland är han mindre allmän, men talrikare träffas han i Rikets mellersta landskap. Likväl förekommer han och häckar i skogarna äfven vid Skånes sjöar; isynnerhet vistas han i sådana bergiga eller jemna skogar, som gränsa till insjöar och floder på flera ställen här i Skåne. Mera sällan infinner han sig vid hafsstränderna, om icke i vissa trakter vid Östersjöns kuster och öar, der han skall vara talrik. Dess syn är utmärkt skarp, och han kan, från en betydlig höjd, upptäcka fiskens rörelser i vattenytan. Dess flygt är sväfvande, och då han varseblifver något rof, flaxar han deröfver, likt tornfalken, med uppåtrigtade vingar och nedsträckta ben tills han, pilsnabbt nedstörtande, hugger det under vattenytan och bortflyger med det i klorna, till sina ungar.

Födoämnen: Dessa bestå nästan endast i fiskar,

isynnerhet insjöfiskar, hvilka han upptäcker i vattenbrynet och angriper med klorna. Han säges kunna ur vattnet upplyfta dem som väga ända till flera skålp.; men stundom händer det att han hugger klorna uti större fiskar, t. ex. stora gäddor, hvilka draga honom med sig ned under vattenytan. Sitt rof förtär han sällan på stället; vanligen flyger han dermed bort till något träd, der han i all maklighet uppäter det. Der en hafsörn vistas i grannskapet passar han på när fiskljusen fångat en fisk, störtar sig på honom med häftighet och tvingar honom att släppa sitt rof, hvilket örnen då griper, merendels innan det hunnit vattenytan. Det är således samma förhållande mellan hafsörnen och fiskljusen, som mellan labben och fiskmåsen, hvarom på sitt ställe.

Fortplantning: Fiskljusen bygger sitt näste af ris, käppar och pinnar i kronan af höga träd i skogen, stundom $\frac{1}{2}$ eller $\frac{3}{4}$ mil från närmsta vatten. Det är tätt och starkt bygdt, helt flackt ofvan, och invändigt fodradt med mossa och grästorfvor. Dess ägg, vanligen 2—3, sällan 4, träffas i medlet af Juni och äro nästan ovala, gulaktigt hvita, belagda med stora och små rödbruna fläckar, som i och kring större ändan, ofta äro sammanlöpande, stundom äro fläckarne mycket stora, svartbruna och sammanlöpande, stundom ganska små glesa och blekt rostbruna. (Längd 2 t. 3 l. till 2 t. 5 l., tjockl. 1 t. $6\frac{1}{2}$ à 7 l.).

Gladeslägtet (Milvus *Briss.*).

Näbben *hoptryckt, med smal rygg och knappt utdragen sidokant.* Näsborrarna *sneda ovala.* Skenkelfjädrarna *långa;* tarserna *korta, framtill till hälften fjädrade, för öfrigt plåtbelagda.* Klorna *jemförelsevis korta, mer svaga och mindre krökta; uttän vid roten genom hud före-*

nad med mellantån. Vingarna *långa smala; 1:sta vingpennan lika med 7:de, 2:dra kortare än 5:te, 3:dje nästan lika med 4:de som är längst.* Stjerten *mycket lång, bred klufven.*

Gladorna äro temligen stora roffoglar, och efter deras storlek rädda och fega. De angripa aldrig rofvet i flygten, utan endast då det sitter eller går kasta de sig derpå. Deras utmärkt långa vingar och breda stjert göra att flygten är lätt, hög och utmärkt vacker. Med nästan orörda vingar synas de ofta liksom simma i luften och deri beskrifva bågar och kretsar öfver och omkring hvarandra, ofta till en stor höjd, då luften är hög och klar.

Glada (*Milvus regalis*, Briss.).

Artm. *Ofvan rödbrun med blekare fjäderkanter; inunder roströd med svartbruna långsstreck. Hufvud och hals hvitaktiga med bruna streck. Stjerten mycket klufven, rödbrun med mer eller mindre tydliga svartaktiga tvärstreck på infanen.*

Synonymi: *Falco Milvus* Lin. Fn. Sv. p. 20. — Lath. Ind. Ornith. I. p. 20. — Nilss. Ornith. Sv. I. p. 25. (med uteslutande af de synonymer som höra till *F. ater*). — *Milan royal* Briss. Ois. p. 197. Pl. enl. 422. Tem. Man. I. p. 59. — *The Kite* Yarr. Brit. Birds. I. p. 71. med fig. — *Rother Milan,* Bechst. Nat. D. II. p. 591. Brehm, Lehrb. p. 30. — *Milvus regalis* Keyserl. & Blas. pl. XXX. och 139. Degland Orn. europ. I. p. 62. (nb. Diagnosen på *Milv. ægyptius* p. 65. synes passa bäst på vår allmänna glada). Susemihl tab. 30. — Borkh. Teutsche Ornith. 5. häft. 1. 2. — Sv. *Glada;* I Skåne: *Glänta;* i Smål. *Ormvåka;* Norr. *Glente;* Fin. *Sääski; Kala-Sääski; Kokkolindu.*

Beskrifning: Hanne: Hufvud och hals hvitaktiga med långsgående bruna streck. Rygg och vingtäckare mörkt rödbruna eller mörkbruna med rost-

bruna och hvitaktiga fjäderkanter. Bröst och mage brunröda, (ljusare rödbruna) med svartbruna streck långs åt fjäderspolarna. De långa skenkelfjädrarna, undergumpen och stjerttäckarne blekt rostbruna med svartbruna fjäderspolar. De yttre vingpennorna svarta; de inre svartaktaktiga eller svartgrå med rostbrunaktiga eller hvitgrå kanter. Stjerten mycket klufven, rödbrun med svartaktiga tvärstreck, som isynnerhet synas på de inre fanen. Näbben svart eller hornbrun. Näbbhuden och benen gula. Iris blekgul. Längd 2 f. 2 à 4 t.; från vingleden 1 f. 7½ à 8½ t.; stjerten 13 à 13½ t.; tarsen 2⅓ t. *Nilss. Illum. fig. pl. 40.*

Honan något större, ofvan svartbrun med breda rödbruna eller hvitaktiga fjäderkanter; hufvudet och halsen samt kroppens nedra delar hvitaktigt rödbruna med ett svartaktigt streck långs åt spolen af hvarje fjäder.

Unge som nyligen lemnat nästet: Fjädrarna på hufvudet och halsen äro kortare, afrundade rostbruna, mot spetsen blekare, smutsigt hvita, med ett svart streck åt spolen. Ryggen och vingtäckarne åt midten svarta, i kanterna rödbruna. Näbbhuden, munvikarne och nedre näbbroten gula. Benen ljust gula. Iris blekgrå.

Vistelseort och lefnadssätt: Gladan är mer eller mindre allmän i nästan hela Europa, de nordligaste delarna undantagna. Dock är hon sällsynt i det södra England och Irland. Deremot förekommer hon oftare i Frankrike och är mycket allmän i Italien, isynnerhet i granskapet af boskapshjordar. Talrikt skall hon förekomma i Tysklands vidsträckta skogar samt i de tempererade delarna af Ryssland och Siberien, der hon likväl sällan öfverskrider Lenafloden; i de nordligaste trakterna saknas hon alldeles. I södra Norge och i mellersta och södra Sverige är

hon, om sommaren, en allmän roffogel; om vintren ser man högst sällan någon enslig här i Skåne; de flesta flytta bort under September månad, hvarunder de talrikt förekomma på Skånes slättbygd och de sista försvinna vanligast kring medlet af Oktober.

Om våren återvänder Gladan till Skåne i Mars månad, vanligen mellan den 20:de och 25:te, stundom något tidigare *). Hon anses derföre som ett af vårens säkraste förebud, och då landtmannen i Skåne ser en Glada i luften, är han temligen säker att vintren är öfverstånden **).

Gladans stamhåll om sommaren äro skogar, så väl bergiga som jemna och isynnerhet sådana som gränsa till flacka fält. Hon är af naturen trög, feg och skygg. Af korpar och kråkor låter hon bortjaga sig, och hon använder mot dem inga andra vapen än sina vingar, med hvilka hon, så hastigt och så högt som möjligt, söker att undfly deras förföljelser. Också är hennes flygt utmärkt hög och skön. Ofta då luften är klar och ren stiger hon till en sådan

*) År 1837 skall gladan ha blifvit sedd i södra Skåne d. 12 Mars, och 1850 den 10 Mars. Märkvärdigt är att hon vanligen visar sig tidigare i mellersta Sverige än i södra Skåne. Enligt anteckningar, benäget meddelade af Handlanden H:r Malmlén, anlände gladan till Götheborg 1849 d. 7:de Mars; 1851 den 28:de Febr., 1852 den 3:dje Mars; 1853 den 10:de Mars, 1855 den 20:de Mars. Enligt Prosten Ekströms mångåriga anteckningar anländer gladan till Mörkö före medlet af Mars; och vid Stockholm har jag tre år å rad sett henne redan då isen ännu täckte fjärdarna och snön marken.

**) Dock finnas äfven undantag från denna regel. År 1850 anlände gladan till södra Skåne den 10 Mars. Under hela första hälften af nämnde månad var ovanligt vackert väder, och vår-arbetet var redan börjadt på flera ställen; men kring den 15:de började stark frost, som först utan, sedan med snö ihöll till den 25:te. Kring den 20—21 frös det om nätterna starkare än förut under hela vintren.

höjd, att hon för det oväpnade ögat synes blott som en liten punkt; och med alldeles orörda vingar sväfvar hon ej sällan kring i vida kretsar, hvarvid hon blott med stjertens rörelser styrer och rigtar sin kosa. Af dess högre flygt slutar landtmannen till fortfarande vackert väder, och då hon sväfvar närmare jordytan anser han det som ett förebud till storm och regn. Om natten hvilar hon sig i träd, om dagen ser man henne oftare sitta på stenar eller jordklimpar. Under flygten låter hon stundom höra ett hvisslande skrik.

Födoämnen: Dessa bestå endast i mindre och svagare djur, samt fogelungar, amfibier och maskar. Alldeles oskicklig att gripa någon fogel i flygten, anställer hon jagt på gåsungar, ankungar, kycklingar, unga rapphöns, lärkor o. s. v. Fältmöss, mullvadar, och råttor, samt ödlor, grodor, ormar, ormslår m. m. blifva ofta hennes rof, och dermed föder hon äfven sina ungar. Ofta går hon på kadaver, och ej sällan förtär hon döda och ruttnade fiskar, som flyta på vattenytan.

Fortplantning: Sitt näste bygger hon i toppen af höga träd. Dess underbädd består af större rispinnar, och inuti af mindre qvistar, stundom af strån, mossa och ull. Äggens antal 3, af grönaktig färg, temligen glest beströdda med små och några större lefverbruna fläckar. (Längd 2 t. 3 l.; tjocklek 1 t. 7 l.).

Anmärkn. Då ägget urblåses blir det gråaktigt med grön anstrykning och sedan det någon tid legat i samlingen blir grundfärgen smutsigt hvit och derefter rent hvit. (Ekstr.).

Wråkslägtet (Buteo, *Cuv.*).

Näbben *liten (mindre än hos gladan) krökt från roten, utåt hoptryckt men ej platt på sidorna;*

öfverkäksfliken knappt märkbar; näbbviken gående tillbaka midt under ögat. Trakten mellan näbb och öga täckt med borsthår, hvaraf de rundaktiga näsborrarna till en del skylas. Tarserna *antingen blott i öfra delen framtill eller ända till tårna fjäderklädda, i förra fallet framtill belagda med tvärplåtar.* Stjerten *något rundad, föga längre än vingarna. Dessa äro långa; 1:sta vingpennan kort; 2:dra lika med 5:te, 3:dje eller 4:de längst.*

Wråkarna utmärka sig genom trög flygt med breda och trubbiga vingar; dock ser man dem stundom sväfva i kretsar skrufformigt ganska högt i luften. Deras hufvud är stort, deras kropp undersättsig och kort; men deras näbb är liten i förhållande till kroppsstorleken; deras tår äro korta och deras klor sakna den styrka och spänstighet, som man träffar hos de flesta andra roffoglar. Också fånga de aldrig något rof i flygten. De lefva derföre blott af svagare, mera värnlösa djur, såsom fogelungar, fältmöss, grodor, ödlor, insekter och maskar. De bygga sitt näste på träd eller bergspetsar.

Orm-Wråk (*Buteo vulgaris*, Raji).

Artm. *Tarserna bara, plåtbelagda; stjerten föga längre än vingarna, med blek spets och ofvan tecknad med 10 grå tvärband. Kroppsfärgen mörkbrun, inunder än med hvita eller gula tvärfläckar, än hvit med bruna fläckar.*

Synonymi: *Buteo vulgaris* Raji Syn. Av. p. 16. — *Falco Buteo* Lin. Fn. p. 21. Syst. I. p. 127. — Lath. I. p. 23. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 28. — *La Buse* Buff. Ois. I. p. 206. — Pl. enl. 419. — *Common Buzzard* Pen. Brit. Zool. I. p. 188. — Yarr. Brit. Birds I. p. 82. fig. — *Mäuse-Buzzard* Bechst. Nat. D. II. p. 623. *Der Mäuse-Buzzard* Brehm Lehrb. p. 33. — Wråk v. Wright Sv. fogl. Häft. 13. — *Buteo vulgaris* Degland

Orn. eur. I. p. 53. — Sv. *Qvidfogel, Musvåg, Ormvråk, Musvråk, Slaghök;* Norr. *Skiörvingeswaag;* Fin. *Hijarenbarokka.*

Beskrifning: Längd 1 f. 8 à 9 t.; vingbredden 4 f.; från vingleden 1 f. 4 à 4¼ t.; tarsen nära 3 t.; stjerten 9 t.; utom vingarna knappt 1 t.

Färgen varierar otroligt; stundom är hela fjäderklädnaden mycket mörkt brun eller svartbrun; på hufvud och hals enfärgad, på skuldror och vingtäckare med rödgråaktiga fjäderkanter. Strupen hvitaktig med långsgående mörkbruna streck. Nedra delen af bröstet samt magen och undergumpen tecknade med hvita vågformiga tvärstreck. Stjertens nedra täckfjädrar med mörkbruna och hvita eller rostgula tvärstreck. Vingens nedra täckfjädrar svarta med hvita eller roströda tvärlinier. Lårfjädrarna långa, svartbruna, ofläckade. Stjerten svagt rundad, med talrika rödgrå tvärstreck och ett bredt svart tvärband framför den rödgrå spetsen. — Näbben svart. Näbbhuden, ögonringen och benen gula. *Nilss. Illumin. fig. pl. 108.*

Yngre fogel: Ofvan mörkbrun med grå eller rostfärgade fjäderkanter, isynnerhet på hufvud, skuldror och vingtäckare. Strupen hvitaktig med långsgående bruna streck. Halsen framtill och öfra delen af bröstet med stora mörkbruna fläckar, som nästan löpa sammans, eller dess fjädrar äro kantade med hvitaktigt. Undra delen af bröstet och magen smutsigt hvit med hjertformiga mörkbruna fläckar. Låren mörkbruna med rostfärgade kanter och fläckar. Undergumpen smutsigt hvit (eller gulaktigt hvit), med glesa, spetsiga tvärfläckar. Stjerten med talrika (10—12) grå tvärstreck och rostgrå spets. Näbben svart. Näbbhud och ben gula. Iris grå.

Varierar till den grad att ganska få individer fullkomligt likna hvarandra.

Variet. 1. Hufvudet och hela kroppen hvita, stötande i ockerfärg med bruna fläckar på ryggen, och några glesa af samma färg vid sidorna af bröstet. Vingpennorna bruna med hvita spetsar. Stjerten i inre hälften hvit, i yttre askegrå med bruna tvärlinier och hvit spets.

Variet. 2. Hufvudet och hela kroppen inunder hvita med några få bruna fläckar på hjessan. Från näbbviken nedåt sidan af halsen står en rad af bruna fläckar. På bröstet stå talrika, nästan sammanlöpande, på magen små och glesa, bruna fläckar. De mindre vingtäckarna hvita med bruna fläckar.

Variet. 3. Hufvud och hals samt rygg och vingtäckare bruna med blekt rostfärgade fjäderkanter, isynnerhet på främre delen af halsen och på vingtäckarne. Under ögonen en hvitaktig aflång fläck. Bröst, mage och undergump hvita, ofläckade, med svag rostgul anstrykning. Öfvergumpen rostgulaktigt hvit, med en stor brun fläck i midten. Stjertpennorna vid roten och vid spolarne rostgulaktigt hvita med talrika grå och bruna tvärlinier.

Variet. 4. Hufvud och hals hvita med glesa bruna fläckar. Rygg och vingtäckare bruna med breda hvita fjäderkanter. Bröst och mage samt låren utvändigt hvita ofläckade. Låren invändigt och undergumpen hvitaktigt rostfärgade. De mellersta stjertpennorna hvita med bruna tvärband; de öfriga med grå och bruna tvärband.

Anmärkn. Till varieteterne af denna art höra *F. albidus* Gmel. och *Spotted Falcon*, Pen. m. fl.

Vistelseort och lefnadssätt: Ormvråken är en af de allmännaste roffoglar i Sverige. I Skåne förekommer han i mängd, isynnerhet höst och vår, då han flyttar till och från Europas sydligare länder. En eller annan qvarstannar likväl hos oss under lindriga

vintrar *). Äfven träffas han i rikets öfra landskap och i det sydligare Norge. I Dalarna är han allmän (Lundborg). Någon gång förekommer han till och med i Lappmarken. De flesta flytta bort från Skåne i i Oktober och återkomma i Mars och April. Om hösten, då de flytta, visa de sig stundom i större antal, likväl alltid spridda. Om sommaren vistas vråken i skogar, som gränsa till ängar och fält, på hvilka sednare han merendels om dagen uppehåller sig. Han är en af de trögaste och oskickligaste roffoglar; ofta sitter han hela timmarna hopkrumpen på ett träd eller en trädgårdsstör, och endast den yttersta hunger drifver honom att jaga. Dess flygt är långsam och trög; stundom, särdeles vårtiden, flyger han dock högt och svänger sig kring i vida kretsar, nästan som gladan. Han har en hög, men klagande stämma, (*Gaah!*) hvilken han ej sällan låter höra, så väl då han flyger som då han sitter.

Födoämnen: Dessa bestå isynnerhet i amfibier, såsom ormar, ormslår, grodor, ödlor m. m. samt stora insekter, såsom gräshoppor o. d. Äfven förtär han regnmaskar, sniglar, snäckor m. m. Med sin långsamma flygt och stora oskicklighet kommer han lättast åt dessa rof. Råttor, fältmöss, näbbmöss, mullvadar m. m. anfallas och förtäras äfven af honom. Bland andra djur griper han nästan endast harungar samt fogelungar. Då han har ungar, griper han dock stundom äfven större rof; så har jag en gång funnit en orrhöna i dess näste. — Äfven går han ofta på kadaver.

Fortplantning: Dess näste finner man i sko-

*) Då jag skref detta (den 16 Januari) 1835 syntes en vråk sväfva öfver Lund. Den hade, under hela den lindriga vintern, uppehållit sig här. Under vintern 1853—54 uppehöll sig en vråk vid Svenstorp och lifnärde sig med råttor, som han fångade i hjelmarna.

garna på stora träd, isynnerhet på gamla ekar eller bokar; äfven på höga granar. Dess ägg, 3—4 till antalet, äro ovala hvitaktiga, med grönaktig anstrykning och glest lefverbruna fläckar. (Längd 2 t. 2 l.; tjocklek 1 t. 6 l.).

Nytta och skada: Ormvråken är mer nyttig än skadlig, emedan han förtär flera för menniskan skadliga än nyttiga djur. Kring Lyon, der han i mängd skall finnas om vintren, spisas han och anses för välsmaklig. Det har hittills för de flesta varit obekant att samma förhållande eger rum vid Skånes sydligaste kust. I Skanör och isynnerhet i Falsterbo fångas årligen en stor mängd af dessa hökar och användas i hushållet. I Oktober månad, då de flytta öfver Skåne mot sydligare länder, uppehålla de sig längre eller kortare tid på denna yttersta landtudde, för att invänta passande vestlig vind för öfverfarten. De samlas då oftast i stort antal och sätta sig om nätterna i träden, mest pilträd, som finnas i nämnda städer. Om aftonen sedan det blifvit mörkt gå två karlar ut på fångst, den ene försedd med en säck, den andre med en kort påk. Den sednare klifver tyst upp i trädet, der han kan skymta att foglar sitta; den förre stannar på marken. Då den som klifver kommit upp så långt att han kan räcka en fogel, griper han honom med venstra handen om båda benen och med den högra vrider han halsen omkring på honom, eller ock ger han honom af påken ett slag på skallen, och kastar honom derpå ned, då den andre, som står på marken, upptager och stoppar honom i säcken. På detta sätt kunna två personer under en afton fånga 30—40 stycken; enl. en annan uppgift af Borgm. C. ända till 70 à 80 st. Kapt. E. berättade att 20 st. fångats en afton i ett och samma träd. Jagten lyckas bäst i mörka aftnar och då det blåser, så att fogeln ej hör bullret. Sammanlagdt,

fångas årligen flera hundrade. Af de sålunda fångade hökarne kokas eller stekas en del färska och sägas vara ganska välsmakande, eller ock kokas soppa på dem; större delen insaltas, af somliga hushåll hela fjerdingar fulla, och användas till vinterföda; på dessa "kokar man mat." — Äfven af *Fjösbenta Wråken* fås en och annan och användes på samma sätt. — Bruket är gammalt; men jag hörde en sägen att för många år sedan skall ett fartyg från södra Europa ha strandat på kusten, och att besättningen lärt invånarna att fånga och använda dessa foglar på nämnda sätt.

Det förtjenar anmärkas att redan Plinius omtalar att *vråken* blifvit på Baleariska öarna använd till mat och ansetts läcker. "Ibi et buteo, accipitrum "generis, in honore mensarum est." *Plin. Hist. Nat. L. X. cap. LXIX.*

Yarrel berättar p. 84. att vid Uxbridge fanns en tam vråkhona, som årligen ruade och utkläckte hönsägg, samt matade och vårdade sina fosterbarn.

Fjösbent Wråk (*Buteo Lagopus*, (Brünn.).

Artm. *Benen fjäderklädda ända till tårna; stjerten från roten utåt* $\frac{2}{3}$ *hvit.*

Synonymi: *Falco Lagopus* Brünn. Orn. bor. p. 4 N:r 15. — Retz. Fn. p. 62. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 8. (med uteslutande af ett par synonymer). Illum. fig. 2. B. pl. 127. — *Graafalk Lippe* Parel. Act. Nidros I. V. p. 417. — Leem Lappl. p. 236. not. (unge). — *Raufüssiger Bussard* Bechst. Nat. D. II. p. 647. — Brehm Lehrb. p. 34. — *Roug-legged Buzzard* Yarr. I. p. 87. — *Buse-patice* Degl. I. p. 55. — Sv. *Gråfalk*; Norr. *Graafalk*; Fin. *Lapinhaukka*; Lapp. *Biekau, boaimos.*

Beskrifning: Längd 23—24 t.; från vingleden 18 t.; stjerten $8\frac{1}{2}$—9 t.; tarsen nära 3 t.; näbben från viken $1\frac{6}{8}$ t. Näbben svart. Iris brun, stötande i gult. Näbbhud, munvikar och tår gula. Stjerten

nästan tvär, knappt längre än vingarna. 1:sta vingpennan ej längre än de innersta; 2:dra knappt längre än 6:te; 3:dje och 5:te nästan lika; 4:de längst.

Gammal fogel: Hufvud, halsrygg, strupe och bröst samt lårfjädrar och tarser rostgulaktiga eller hvitgulaktiga med mörkbruna långsgående streck och fläckar. Trakten mellan ögon och näbb beklädd af svarta hår. Rygg och vingar ofvan mörkbruna med rostgula eller hvitaktiga fjäderkanter. Magen tvärsöfver, från ena sidan till den andra, mörkbrun, stundom med hvita fläckar. Låren och tarserna rostgulaktiga, de förra med större, de sednare med mindre bruna fläckar. Vingpennorna af första ordningen från spetsen öfver midten svarta, i yttre fanen dunkelt askegrå, i inre vid roten hvita. Stjerten från roten utåt rostgulaktigt hvit, derefter svartbrun och i spetsen kantad med hvitgrått. Dess öfre täckfjädrar gulaktigt hvita, med mörkbruna fläckar; de nedra blekt rostgulaktiga, ofläckade.

Honan har mera hvitt och mindre rostgult. Hufvud, hals och bröst hvita med svartbruna långsstreck och fläckar. Stjerten från roten till två tredjedelar rent hvit. Lår, ben och nedre stjerttäckare smutsigt hvita; de förra med bruna fläckar.

Ungarna i början klädda med hvitgrå dun; iris grå; tårna bleka.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna roffogel tillbringar hos oss sommaren i de norra trakterna af halfön, bland fjällar och berg, i Norge, Norrland och Lappland. I Skåne förekommer han nästan endast under sina vandringar till och från sydligare länder. Någon gång synes han bli här äfven under vintern. Den 1:ste Februari 1854 sågs en vid Nöbbelöf. Han flyttar bort i Oktober och återvänder i April, stundom flocktals, mest med vildgässen både bort och åter.

I dess tröga och låga flygt samt ängsliga, hop-

krymta ställning, igenkänner man lätt dess nära slägtskap med Ormvråken. Han är dock något modigare än denna, och skall kunna inöfvas till harfångst. Med ufven lefver han i ständigt krig. — Om hösten flyger han lågt öfver slätterna och liksom framglider tätt öfver jordytan. Han kännes lätt genom sin till större delen hvita stjert. Om sommaren under fortplantningstiden stiger han högt i luften och svänger sig der omkring i vida kretsar samt slår i bågar ned öfver den som nalkas hans näste. Han träffas vid denna årstid bland de nakna fjällen och snödrifvorna i norra och vestra Norge, och i Lappland. Dess läte är ett högt och klagande *kahaa*, som liknar ormvråkens melankoliska skrik och passar fullkomligt till de rysliga trakter, hvilka han bebor.

Födoämnen: Dessa bestå isynnerhet af råttor och möss af alla slag samt grodor, ormar och insekter. Äfven förtär han ungharar och fogelungar. Der kaniner finnas uppsöker han och fångar dem. Sina ungar fodrar han mest med fjäll-lemlar, som finnas i mängd i de trakter, han bebor. Äfven torde han dertill använda fjällrip-kycklingar.

Fortplantning: Dess näste har jag funnit på höga afsatser af branta klippväggar på fjällen i det vestra Norge. Det är vidt, platt och består af torra ris och pinnar af en och dvergbjörk. Kring den 20:de Juli fann jag i boet 4 ungar, hvaraf 3 voro större och den 4:de något mindre. En af de större låg död i boet. Kring ungarna var nästet garneradt med döda fjäll-lemlar, alla friska och troligen tagna samma dag.

Bi-Wråkslägtet (Pernis *Cuv.*).

Trakten *mellan ögat och näbben, som hos alla andra roffoglar är bar och hårbeväxt, är hos*

denna betäckt med små täta fjällikt lagda fjädrar. Tarserna *korta, på framsidan till nära hälften fjäderklädda; på den nakna delen, äfvensom på tårna är huden nätformigt delad. Klorna föga krökta; mellantån längst och i insidan icke hoptryckt.* Näbben *hoptryckt med mycket smal rygg och utan sidoflik; näsborrarna snedt sittande långa och smala, ofvan täckta af en bar hinna: stjerten lång och afrundad;* vingarna *långa, 3:dje vingpennan längst, 4:de föga kortare; 2:dra närmast lik 5:te; 1:sta närmast lik 7:de.*

Bivråkarna kännas genast genom den fjäderklädda trakten mellan ögat och näbben. De äro ej alldeles så tröga och fega som vråkarna; deras flygt är mer lätt och snabb, deras kropp mindre undersättsig; de lefva mest af insekter isynnerhet bi, humlor o. s. v. I Europa förekommer ej mer än en art, nemligen:

Bi-Wråken (*Pernis apivorus*, Lin.).

Artm. *Stjerten lång, afrundad, gråaktig, tecknad med 3—4 svartbruna tvärband, mellan hvilka de grå hafva bruna tvärstreck.*

Synonymi: *Falco apivorus* Lin. Fn. Sv. p. 23. — Lath. Ind. Orn. I. p. 25. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 31. — *Buse bondrée* Tem. Man. I. p. 67. — *Wespenbussard* och *grausnäbblicher Bussard*, Bechst. Nat. D. II. p. 656. och 654. — Keyserl. & Blas. Wirb. XXIX. p. 137. *Honey Buzzard* Yarr. I. p. 91. — *Wespenfalke* Brehm p. 36. — Sv. *Slaghök, Wesphök*; Nor. *Hvepsehög*; Fin. *Pouta haaka.*

Beskrifving: Då *bivråken* flyger, kännes han lätt derigenom att vingarna inunder synas hvita med svarta pennspetsar och tvärband. — *Gammal hanne:* Längd 23—24 t.; från vingleden 17 t.; stjerten 10

t., utom vingarna öfver 2 t.; tarsen 2 t. 1 l. Näbbhuden brun; näbben svartbrun, vid roten inunder gulaktig; tarserna temligen starka, framtill till nära midten, fjäderklädda derefter bara med nätformigt delad hud. Klorna svarta. Iris och fötterna gula. — Öfra kroppsdelarna gråbruna; hufvudet ofvan och på sidorna askegrått; undra kroppsdelarna hvita; strupen med smala streck; framhalsen med smala svartbruna fläckar, som på bröstet äro bredare ovala, med svarta spolstreck, på sidorna och lårfjädrarna tvära, bilda på undre stjerttäckarne bruna tvärband. Vingpennorna grå, med svarta tvärband och lång svart spets, samt smal blek spetskant. Stjerten nästan tvär, grå med blek spetskant och 3 svarta bruna tvärband, det yttersta bredast och vidt skildt från det nästa, mellanrummet med smala mindre tydliga tvärband.

En annan gammal hanne: Längd 22 t.; vingen från leden 16 t.; stjerten 10 t., utom vingen 2½ t.; tarsen 2 t. 1 l. Ofvan gråbrun med blekare fjäderkanter och mörka spolstreck; hufvudet ofvan och på sidorna grått; undra kroppsdelarna rostbruna med svarta spolstreck och hvita tvärband på bröst, mage, lårfjädrar och undre stjerttäckare. Vingpennorna som hos förra; de innersta blekgrå. Klorna blekbruna.

Gammal hona: Längd 24—25 t.; från vingleden 17½—18 t.; tarsen 2 t. 2 l. Öfra kroppsdelarna mörkbruna med rostgrå fjäderkanter; hufvudets fjädrar svartbruna med rostgula, i pannan och nacken hvitaktiga kanter; ett blekt streck öfver ögat och en rostgrå fläck på tinningarna. Strupen hvitaktig med svarta spolstreck och en rent svart fläck på sidorna nedtill. Öfriga undre kroppsdelar rostbruna med svarta spolstreck och hvita tvärband på mage, sidor och lårfjädrar. Stjerten gråspräcklig med fyra mörkbruna

tvärband. Vingpennorna brungrå med svarta tvärband och lång svartaktig spets.

Gammal hanne, varietet: Svartaktig, sotfärgad, med framskymtande hvita fjäderkanter i nacken och hvita prickar framom ögonen. Stjerten som vanligt.

Ung fogel: Näbbhud, näbbrot och ben gula. (En annan har näbbhud, mungipor och ben gula. Iris brungrå. Underkäken vid roten gul, derefter hvit till nära hälften, och derefter jemte öfverkäken svart). Ofvan svartbrun med en liten hvit fläck i spetsen af hvarje fjäder på hufvud och hals. Inunder hvitaktig, på strupen med bruna streck, på bröst och mage med breda fläckar; på lår och undergump tvärfläckar.

En annan ung fogel: Hufvud och hals hvita med svarta fläckar; ett svart hvitprickigt band genom ögonen. Ofvan svart med talrika hvita fläckar på vingarna; inunder hvit med rostgul anstrykning och bruna streck långs fjäderspolarna. Stjertspetsen hvit.

Anmärkn. Bivråken varierar i ungdomen så, att man knappt finner två yngre exemplar lika hvarandra. Stundom är hufvud och hals ofvan rostfärgade med bruna och hvitaktiga småfläckar; pannan hvitaktig; genom ögat en brun fläck. Inunder rostfärgad med bruna spolstreck. Hit hörer *Falco dubius* Sparrm.

Vistelseort och lefnadssätt: Bivråken tillhör isynnerhet de östliga länderna af Europa; äfven hos oss förekommer han mer i de östra än vestra traktrakterna af landet. I Halland och Bohuslän är han mera sällsynt äfven under flyttningstiderna, deremot är han då temligen talrik i trakten kring Trolle-Ljungby, så att han der ofta träffas lika talrik på flyttningståget som ormvråken, enligt pastor Wallengren, som på en dag under hösten kunnat fälla 6—8 st. Under sommaren deremot är foglen i dervarande skogar sällsynt; men H:r Wallengren har dock tem-

ligen ofta träffat hans näste både der, vid Hörröd och vid Oppmanna m. fl. st. Mest kläcker han i öfra Sverige och H:rr v. Seth funno hans näste med ägg vid Luleå-elfven nära polcirkeln, i Juli månad. Under höstflyttningen, som inträffar i sednare hälften af Augusti och förra af September, flyger han merendels lågt; men under vårflyttningen, i April och Maj, är flygten hög och sker i kretsar, liksom ormvråkens, med hvilken han stundom äfven i färg har likhet, så att man lätt kan förblanda dessa begge arter (Wallengr.). Dess ljud är ett hvisslande och långdraget: *kik, kik, kik*, hvilket han dock endast låter höra under fortplantningstiden.

Födoämnen: Liksom vråkarna, kan denna hökart ingenting fånga i flygten. De stickande insekterna, såsom humlor, bin, vespor, ha i honom en hufvud-fiende. Han sprätter ut deras bon och bär dessa med pupporna till sina ungar. Också förtär han så många vespor o. d., som han kan snappa upp. Utom insekter förtär han äfven fältmöss, mullvadar, grodor, ödlor och oskadliga ormarter; stundom regnmaskar och sniglar. I nödfall kastar han sig på kadaver.

Fortplantning: I skogen lägger han sitt näste merendels på en trädtopp. Dess 3—4 ägg (af form och storlek som hönsägg), äro gulröda, belagda med stora rödbruna orediga fläckar; stundom äro fläckarna så talrika och hopgående, att grundfärgen knappt synes. (Längd 2 t. $\frac{1}{2}$ l.; tjocklek 1 t. $4\frac{1}{2}$ l.). De träffas i Maj och Juni. De späda ungarna näras i början med vespor, bi, larver och puppor; derefter födas de mest med amfibier, grodor och ödlor m. m. Dock skall fogeln i fångna tillståndet vara trög och envis, och merendels vägra att emottaga föda. (Wallengr.).

Kärrhökslägtet (Circus, *Savigny*).

Hufvudets *sidor omgifna med en krans af täta temligen små och mot den trubbigt afrundade spetsen bredare fjädrar.*

Näbben *hoptryckt med knappt märkbar sidoflik; näsborrarna horisontelt ovala med öfra brädden rät och parallel med näbbryggen.*

Benen *höga spensliga, framtill äfven som tårna plåtbelagda; uttån genom hudflik till första leden förenad med mellantån. Klorna föga krökta; undertill platta.*

Vingarna *långa, vanligen något kortare än den långa något afrundade stjerten; 1:sta vingpennan kort, lika med 6:te eller 7:de; 3—4 längst.*

Kärrhökarna äro, i jemförelse med vråkarna, smärta, med långa vingar och höga ben; de äro också mindre oviga och oskickliga än dessa; men de sakna det mod och den styrka som utmärker falkarna och hökarna. De flyga oftast liksom glidande fram lågt öfver marken, och de nedkasta sig med temlig snabbhet öfver sitt rof. De vistas merendels i låga sumpiga trakter bland kärr och moras, der de äfven bygga sitt näste lågt vid marken bland säf och gräs. Deras föda består mest i amfibier och fiskar; äfven förtära de foglar och små däggdjur. De äro alla flyttfoglar och skola här i Sverige ej gå nordligare än till Uppland (v. Seth).

Rostbrun Kärrhök (*Circus æruginosus*, Lin.).

Artm. *Halskragen otydlig, framtill afbruten; 4:de vingpennan längst, 2:dra kommer närmare 5:te än 4:de; 2—5 i utfanet inskurna, 1—4 i infanet. Stjerten något afrundad, dess yttersta penna af vingens längd. Vingarna inunder*

utan tvärband; lårfjädrar och undre stjerttäckare enfärgade bruna. Från vingleden 16½ t. (hannen) — 17½ t. (honan).

Synonymi: *Falco æruginosus* LIN. Fn. p. 23. — GMEL. Syst. I. p. 167. — *Falco rufus* LATH. Ind. Orn. I. p. 25. — GMEL. Syst. I. p. 266. — RETZ. Fn. 65. — — NILSS. Ornith. I. p. 21. — *Wasserweihe* BECHST. Nat. Deutschl. II. p. 683. — SUSEMIHL p. 87. t. 36. — BREHM, Lehrb. I. p. 58. — *Rödbrun kärrhök* NILSS. Fn. I. p. 69. — BONAPARTE Birds p. 5. — *Sumpweihe* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. 141. — YARR. Brit. I. p. 97. m. fig. — KJÆRB. Danm. Fugle sid. 32. — SCHLEGEL *Revue* p. V. — *Busard Ordinaire* DEGL. I. p. 71. KÖRNER Skand. foglar pl. 5. f. 17. — Sv. *Kärrhök;* Norr. *Sumphög.*

Beskrifning: Gammal hanne: Längd 22—23 t.; vingen 16 à 16½ t.; tarsen 3 t. 3 l.; mellantån utan klon 1 t. 6 l.; stjerten 9 t. Hufvud, halsrygg och strupe rostgula med svartbruna streck längs spolarna. En brun fläck genom och bakom ögonen. Öfra kroppsdelarna bruna, med de korta täckfjädrarna långs öfverarmen rostgula. Undre kroppsdelarna sotbruna med ett bredt rostgult brunfläckigt band öfver bröstet. Vingarna inunder gråbruna utan tvärband. Stjerten enfärgadt brun med blek spets; den yttersta pennan i infanet gulspräcklig. *Mus. Lund.*

Ännu äldre hanne: På hufvudet och strupen långsgående smala svartaktiga fläckar med rostgula fjäderkanter. Ofvan mörkbrun, de närmsta vingtäckarna askegrå; inunder rostgul med bruna långsfläckar. Lår och undre stjerttäckare roströda, enfärgade. Susem. tab. 36. fig. 1. *Mus. Lund.*

Gammal hona: Längd 23 t.; vingen 17½ t.; stjerten 9¾ t.; tarsen 3 t. 6 l.; mellantån 1 t. 6½ l. — Hufvud, halsrygg, framrygg och strupe hvita med rostgul anstrykning och svartbruna långsstreck. En blekbrunaktig fläck genom ögonen. Öfra kroppsdelarna gråbruna med en stor hvit, rostgulaktig fläck

längs vingarna och en dylik längs skuldrorna. Undra kroppsdelarna sotbruna med rostgula fjäderkanter på framhalsen; bröstet tvärsöfver hvitaktigt med bruna långsfläckar. Mage, sidor, lårfjädrar och undre stjerttäckare enfärgadt sotbruna eller roströda. Vingarna inunder som förra. Stjerten enfärgadt rostgrå, de två yttersta i infanet spräckliga af brunakaktigt och rostgult. Susem. fig. 2. *Mus. Lund.*

Yngre hona: Hufvud, halsrygg, strupe blekt rostgula; en svart fläck genom ögat nedåt sidan af halsen. Ofvan mörkt sotbrun med bleka spetsar på stjert, vingpennor och längre täckfjädrar. Undre kroppsdelar sotbruna dragande i rödbrunt. Susem. fig. 3.

Unge om sommaren (i Juli): Hufvud, halsrygg och strupe bjärt rödgula med eller utan bruna spolstreck; en svart fläck genom och bakom ögat; hela kroppen svartbrun med mer eller mindre märkbara rostbruna fjäderkanter på vingtäckarna. Öfra stjerttäckarna bruna med roströda spetskanter. Undre kroppsdelarna och lårfjädrarna sotbruna, enfärgade. Stjerten med rostgrå spets, enfärgadt svartbrun, den yttersta pennan i infanet rostgulspräcklig. *Mus. Lund.*

Längre fram i tiden bleknar hufvudets färg.

Vistelseort och lefnadssätt: Rostbruna kärrhöken är på de flesta ställen mindre allmän; dock förekommer han och häckar årligen vid de större insjöarna i södra Skåne, såsom vid Näsbyholm m. fl. st. Äfven häckar han årligen vid Nosaby och i Oppmanna trakten (enl. Wallengr.). Enligt H:r Malmlén är han allmän vid Götheborg, der han också häckar; äfvensom i södra Norge.

Han har sitt stamhåll på sumpiga ställen bland rör och större vass vid sidan af floder och insjöar, eller på sumpiga ängar med buskar, eller öfver åkerfält, som gränsa till något vatten. Liksom samsläg-

tingarna är han en flyttfogel, som anländer till oss om våren i Mars eller April, och flyttar bort om hösten i Oktober eller början af November. Dess *föda* består af unga vattenfoglar, grodor, ödlor, vattenråttor och fiskar; äfven angriper han andra foglars reddar och plundrar dem på ägg och ungar. I brist på annat förtär han äfven sniglar och insekter. Sitt *näste* lägger han på marken bland rör och säf, eller i buskar nära vid vatten. Äggen 3—4, grönaktigt blåhvita, ovala, längd 1 t. 7½ l. i diam. 12 l. läggas i Maj.

Blek Kärrhök (*Circus pallidus*, SYKES).

Artm. *Halskragen framtill otydlig; på sidorna ofläckad: 3:dje vingpennan längst; 2:dras spets kommer den 4:des mycket närmare än den 5:tes; 1:sta lika med eller litet längre än 6:te; stjerten betydligt längre än vingarna; öfra stjerttäckarna hvita.*

Hanne: *Ofvan blågrå eller brungrå, inunder hvit ofläckad. Halskragen på sidorna hvitaktig. Stjertpennorna bandade; öfra stjerttäckarna hvita med grå tvärband.*

Hona: *Ofvan brun, inunder rostgul med smala långsfläckar. Halskragen på sidorna rostgul, enfärgad. Öfre stjerttäckarna hvita med brun spolfläck. Vingarna och stjerten inunder hvita med svartaktiga tvärband.*

Synonymi: *Circus pallidus* SYKES Proced. of the Zool. Societ. 1832. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. XXXI. p. 141. — *Strigiceps pallidus* BONAP. Comparat List of Birds p. 5. — DEGLAND Orn. europ. I. p. 80. — SUNDEVALL Vet. Akad. Öfversigt 1856. p. 74. — *Strigiceps Swainsoni* MALM Götheborgs Vetensk. och Vitterh. Samh. Handl. 1853. p. 54. (honan utförligt beskrifven).

Beskrifning: Äldre hona: Längd kring 18 t.; från vingleden 14½ t.; tarsen 3 t.; mellantån utan

klo 1 t. 3½ l.; klon 4½ l.; baktån 6 l.; klon 5 l. Alla klorna hoptryckta, föga krökta. Stjerten 9 t., föga afrundad, räcker nära 2 t. utom vingarna. Vingarna: 1:sta vingpennan lika med 6; 2 mycket längre än 5; 3 längst; 2, 3, 4 i utfanet inskurna; 1—4 i utfanet i midten grå. *Färg:* ofvan brun, under rostgul; en hvit fläck under ögat och under denna en svartbrun halfmånformig; under denna, från hakan kring sidorna af öfra halsen till sidorna af nacken, ett böjdt band af smärre fjädrar af ljusgul (blekt gulaktig) färg. Stjertpennorna den yttersta rostgul med otydliga grå tvärband, de följande med rostgula och mörkbruna tvärband; de mellersta med grå och bruna tvärband. — Skjuten på Gottland den 9 Maj 1834 af Ingeniör J. Wahlberg. — *Mus. Stockholm.*

Hona (*yngre?*) Längd kring 18 t.; från vingleden nära 14 t.; stjerten nära 9 t.; tarsen 3 t.; 1:sta vingpennan nästan lika med 6:te, 2 mycket längre än 5:te; 3 längst; 4 föga kortare; 2, 3, 4 i utfanet inskurna. Stjerten mörkbrun med 3 blekt rostgula tvärband och spets; de mellersta med grå tvärband. Ofvan mörkbrun; på halsryggen blekt rostgul med långsgående mörkbruna småfläckar; panna och ögonbryn med rostbruna fjäderkanter; bak öfver ögat en blekt rostgul fläck; under ögat en hvit fläck och under denna en mörkbrun; under denna är halskragen blekt gulaktig utan fläckar. Undra kroppsdelarna blekt rostgula med långsgående bruna fläckar på bröst, mage och sidor. Tarserna framtill med 15—16 tvärplåtar. Skjuten vid Lund 1834, af D:r Svedenborg. *Mus. Lund.*

Vistelseort och lefnadssätt: Denna kärrhökart, som egentligen synes ha sitt hem i Afrika och Indien och som äfven förekommer i Spanien, Frankrike, m. m. samt någon gång i Tyskland, har äfven helt oförmodadt träffats hos oss, och det icke blott

en gång och på *ett*, utan på *tre* vidt skilda ställen. Det första exemplaret blef skjutet på Gottland den 9 Maj 1834 af Ingeniören J. Wahlberg. Detta exemplar, som Professor Sundevall tillåtit mig se och beskrifva, instämmer i allt väsendtligt med det andra, som samma år 1834 blifvit skjutet här i Skåne nära Lund af D:r Svedenborg, men årstiden är icke antecknad; det tredje hittills i Sverige anmärkta exemplaret blef skjutet vid Götheborg den 3 Juni 1853 af Instrumentmakaren J. G. Malmsiö. Det förvaras i Götheborgs Zoologiska Museum. Alla dessa exemplar äro honor; hannen har ännu icke förekommit hos oss. Enligt Wahlberg häckar foglen på Gottland. Hvad foglens *lefnadssätt* beträffar, känner man derom hittills föga. H:r Malm berättar att sistnämnda exemplar från slutet af April nästan dagligen uppehållit sig i grannskapets trädgårdar och derunder borttagit flera dufvor. "Då han åt, satt han endast på marken, men eljest fick man se honom så väl i träd som på marken."

Mindre Kärrhök (*Circus cineraceus*, MONTAGY).

Artm. *Halskragen mindre tydlig, framtill afbruten. 3:dje vingpennan längst, den 2:dras spets kommer mycket närmare den 4:des än den 5:tes; 1:sta lika med eller litet kortare än 6:te. Stjerten ej längre än vingarna. Öfra stjerttäckarne hvita.*

Hanne: *Ofvan blågrå med svart tvärfläck öfver vingen, inunder på hals och bröst blågrå, för öfrigt hvit med rödbruna spolfläckar, på sidorna med rödbruna och hvita tvärband. Längd kring 16 t.; vingen 15 t.; stjerten 8½ t.*

Hona: *Ofvan brun med rostbruna fjäderkanter; inunder starkt rostgul (rödbrun) med eller*

utan bruna spolstreck. Halskragen på sidorna rostgul, med eller utan bruna småfläckar. Vingarna inunder nästan blott på de yttersta pennorna med svarta tvärfläckar. Längd 17 t.; vingen 13½ t.; stjerten 8⅝ à 8⅝ t.

Synonymi: *Falco cineraceus* MONTAGY Transact. LIN. Societ. IX. p. 188. — *Circus cineraceus* KEYSERL. & BLAS. Wirb. XXXI. 141. — DEGLAND Orn. europ. I. p. 76. — MONTAGY'S *Harrier* YARR. Brit. I. p. 107. — *Strigiceps cineraceus* BONAP. List of Birds p. 5. — *Mindre körrhök* (Falco cineraceus) NILSS. Illum. fig. II. B. pl. 165 med text. — KÖRNER Skand. Fogl. pl. 6. f. 19. — *Graa Kjærhöy* KJÆRB. Danmarks Fugle p. 35. tab. V. fig. (hanne).

Beskrifning: Gammal hanne: Längd 16 t.; vingen 15 t.; stjerten 8½ t.; tarsen 2 t. 2 l.; mellantån utan klo 1 t. 1 l.; baktån 4 l.; stjerten föga afrundad, dock den yttersta pennan ½ t. kortare än den följande och 1 t. kortare än den mellersta; vingarna spetsiga, lika med stjerten; 1:sta vingpennan litet kortare än 6:te; 2:dra mycket längre, föga kortare än 4:de, mycket kortare än 3:dje som är längst. Hufvudet och öfra kroppsdelarna blågrå med brun anstrykning på rygg och skuldror, samt hvita fläckar på halsryggen. Vingarna ofvan, samt halsen framtill på sidorna och öfra bröstet något ljusare blågrå med en svart fläck tvärsöfver midten af vingen; vingpennorna svarta. Öfriga bröstet, mage, lårfjädrar och undre stjerttäckare hvita med rödbruna långsfläckar, som på slaksidorna bilda tvärband. Undre vingtäckarna hvita med tvärfläckar. Stjertpennorna, de mellersta enfärgade askegrå, sidopennorna med 4—5 hvita och rostbruna tvärband. *Mus. Lund.*

Gammal hona: Längd 17 t.; vingen nära 14 t.; stjerten 8 t. 6 l.; tarsen 2 t. 3 l. Ofvan brun med rostgrå fjäderkanter, bredast på vingtäckarna och de innersta vingpennorna; hvitaktiga fläckar

nacken; en hvitaktig fläck under ögat, under hvilken står en större mörkbrun fläck; under denna är halskragen på sidan blekt rostgul med svartaktiga småfläckar. Undra kroppsdelarna rostgula eller rödbruna utan fläckar. Vingpennorna mörkbruna 2—4 med grå utfan. Stjertpennorna med mörkbruna och rostgulaktigt hvita tvärband, och hvitaktig spets, den yttersta rostgul med otydliga tvärband. Vingar och stjert synas inunder hvitaktiga med svartaktiga tvärband.

Ung hona: Ofvan mörkbrun med bronsglans och smala rostgula, på vingtäckarne bredare rostgrå fjäderkanter; hufvudet ofvan svartaktigt med brunröda fjäderkanter, som i nacken öfvergå till hvitgula; genom ögat en liten mörk fläck och deromkring öfver och under ögat en större hvit fläck, denna sednare under och baktill omgifven af en svart. Alla undra kroppsdelar mörkt gulbruna, enfärgade med några svarta spolstreck på hals och bröst; vingpennorna svartaktiga, de inre med hvitaktiga spetskanter. Stjertens mellersta pennor mörkbruna med knappt synliga tvärband; de öfriga rostgula med 3—4 svartaktiga tvärband; alla i spetsen blekt rostgrå. 1:sta vingpennan kortare än 5:te; 2:dra lika med 4:de, något kortare än 3:dje, som är längst; från vingleden $14\frac{6}{8}$ t. *Mus. Lund.*

Ung hanne: Från vingleden $14\frac{2}{8}$ t. Ofvan lik nästföregående men nackefläckarna mer hvita. Underkäken till nära spetsen och öfverkäken till hälften blek gulaktig. Undre kroppsdelarna som hos förra; vingpennorna 2—5 i utfanet grå; stjertpennorna med blek spets, bruna och grå, de yttersta med blekt rostgula tvärband. *Mus. Lund.*

Vistelseort och lefnadssätt: De blå *kärrhökarna* hafva först i sednare åren blifvit, hos oss, till sina arter behörigen skilda, hvarföre det ännu är

omöjligt att bestämma om den ena eller andra arten högst sällan eller oftare här förekommer *).

Mindre kärrhöken tillhör egentligen det sydligare Europa. Redan i Frankrike är han flyttfogel. Han håller sig mest i kärraktiga trakter och lefver af insekter, smärre foglar och fogelägg, samt små däggdjur och amfibier. Sitt näste lägger han på marken; äggen 4—5 hvitgrå eller hvita utan fläckar. Han anses kläcka i Danmark; ännu har man icke hos oss funnit dess bo.

Kärrhök med halskrage (*Circus strigiceps*, Nilss. Orn. Sv.) **).
— *cyaneus*, Auctt.).

Artm. *Halskragen tydlig, utstående, fortsatt framtill kring strupen; 3:dje och 4:de vingpennan längst, den 2:dras spets kommer mycket närmare den 5:tes än den 3:djes; 1:sta lika med, eller litet kortare än 7:de. Stjerten längre än vingarna. Öfra stjerttäckarne hvita.*

Hanne: *Ofvan blågrå, inunder på hals och bröst blågrå, för öfrigt hvit ofläckad med svarta vingpennor. Vingarna inunder från roten till midten hvita, derefter svarta. Längd 17—18*

*) Så mycket veta vi dock med visshet att tre om icke fyra exemplar af den nu ifrågavarande blifvit skjutna här i Skåne. Det ena, en ung hona, skjuten af artisten H:r Körner å staden Lunds ägor i slutet af September 1839; det andra en ung hanne, skjuten vid Hjularöd äfven af H:r Körner d. 20:de Aug. 1841; det tredje en ung fogel skjuten vid Nosaby under hösten 1852 omtalas af Wallengren i bref till mig. För ett par andra exemplar på härvarande Museum är ingen lokal utsatt; sådant var äfven förhållandet med exemplaren i Paykullska Museum, der ett och annat, som af ägaren uppgafs vara Svenskt, blef infördt i *Ornith. Sv.* som varietet under *F. cyaneus*.

**) Då den yfviga halskragen uppreses, liknar hufvudet mycket ett ugglehufvud; deraf namnet. Jfr. Yarr. fig. p. 10.

t.; vingen 13½ à 14 t.; stjerten 8 à 9 t.; tarsen 2 t. 6 à 7 l.

Hona: *Ofvan brun, inunder rostgul med långsgående bruna fläckar. Halskragen på sidorna svartfläckig. Vingarna inunder med hvita och svartaktiga tvärband. Längd 20—21 t.; vingen 15 t.; stjerten 9 t.; tarsen 3 t.*

Synonymi: *Falco cyaneus* & *pygargus* LIN. Syst. I. p. 126. — GMEL. Syst. I. p. 277. — *Falco strigiceps* NILSS. Orn. Sv. I. p. 22. (med uteslutande af några synonymer). — *Circus pygargus* & *cyaneus* CUV. Regn. Anim. I. p. 337. — *Strigiceps pygargus* BONAP. Birds p. 5. — *Circus cyaneus* KEYSERL. & BLAS. p. 31. — DEGLAND I. p. 74. — NILSS. Illum. fig. I. pl. ♂. och ♀. (första upplagan). *Hen Harrier* YARR. Brit. Birds I. p. 101 med fig. ♂. och *Ringtail* p. 160. ♀. — *Ois. S:t Martin* BUFF. Ois. I. p. 112. — *Blaa Kjækhög* KJÆRB. Danm. fugle p. 33. — KÖRNER Skand. fogl. pl. 6. f. 18. a. b. Sv. *Kärrhök.*

Beskrifning: Gammal hanne: Hufvudet, ryggen och vingarna ofvan blågrå; i nacken några små hvita och bruna fläckar; halskragen på sidorna med små bruna och hvita fläckar. Halsen framtill och öfra delen af bröstet ljust blågrå; mage, sidor, skenklar, undergump och vingarnas undre täckfjädrar rent hvita. Vingpennorna af första ordningen svarta, vid roten invändigt hvita; de af andra ordningen blågrå med hvit spetskant, de undre vingtäckarna hvita. Stjerten hoplagd, ofvan blågrå: de 2 mellersta pennorna nästan enfärgade, de 2 yttersta hvitgrå med brungrå tvärfläckar. De undra blågrå med brungrå tvärstreck. Stjertens öfra täckfjädrar hvita.

Gammal hona: Alla öfra kroppsdelar mörkbruna med rostgula fjäderkanter på hufvud, hals och vingtäckare. Halskragen hvitaktig småfläckig af svart; hufvudets sidor hvita med en brun fläck på öron-

trakten. Mellan öga och näbb en svartaktig fläck, som går nedåt sidan af munviken. Undre kroppsdelarna rostgula eller tegelfärgade med långsgående bruna fläckar, som på hals och bröst äro bredare, på mage och lår bilda smala långsstreck. Vingpennorna utåt dunkelt grå med glest stående svartaktiga tvärband. Stjertens mellersta pennor dunkelt askegrå med 5 svartaktiga tvärband; de öfriga med rostgula och svartaktiga tvärband, alla i spetsen rostgulaktiga. Öfra stjerttäckarna hvita med en liten rödbrun fläck i midten af hvardera. Näbben svart, vid roten inunder blek. Munvikarna gulgröna. Näbbhuden gul. Iris rödgul. Benen gula.

Ung hanne: Färgen, som hos unga honan, med några flera rostgula runda fläckar på vingtäckare och skuldror samt hvitaktiga spetskanter på 2:dra ordningens vingpennor och grå utfan på 1:sta. Stjerten med 4 mörkbruna breda tvärband, mellan hvilka 3 något smalare blekt rostgula, samt blekt rostgul spets.

Ung hona: Halskragen hvitaktig, småfläckig af svart; hufvudets sidor öfver kragen svarta, tecknade med en hvit fläck bak ögat öfver och under. Öfra kroppsdelarna mörkbruna med rostgula fjäderkanter på nacke och halsrygg, dylika på några vingtäckare och några runda på skuldran. Undre kroppsdelarna rostgula med bruna långsfläckar på hals, bröst och mage samt spolstreck på skenklar och undre stjerttäckare. Stjerten mörkbrun med rostgrå spetskant; alla sidopennorna med 4 svartbruna tvärband, det bakersta bredast, och 3 rostgula; de 2 mellersta otydligt bandade. Vingarna under hvita med smalare svarta tvärband; undre vingtäckarne svartbruna med hvita kanter. Öfvergump brun, på sidorna och stjerttäckarna hvita med brun spetsig långsfläck på spolen.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna kärrhök ses

här i Sverige endast under sina flyttningar vår och höst; mest om hösten i September, Oktober och November; men sällan om våren i Mars och April. Den 1:ste Februari 1854 såg jag ett exemplar af denna art sväfva lågt öfver fälten vid Nöbbelöf, hvilket är högst ovanligt. Äfven denna art uppehåller sig vid kärr eller sväfvar öfver åkerfält och ängar, tätt vid marken, och sätter sig mycket sällan på träd. Han är skygg och försigtig, och derföre svår att få inom skotthåll. Hans mesta föda består i smärre gnagare, små och medelstora foglar, samt deras ungar och ägg. Sitt näste lägger han på marken bland rör och vass, eller på en tufva i vattnet. Äggen, 4—5, skola vara hvitgrå utan fläckar.

2:o. Uggleartade Roffoglar (Accipitres strigini).

Hufvudet *stort, med yfviga fjädrar; ögonen rigtade framåt, omgifna med en vid krets af styfva, med hårlika strålar försedda fjädrar, hvilka från ögat såsom medelpunkt utgå strålformigt åt alla sidor och framtill nästan skyla näbben, baktill betäcka öronöppningen. Denna krets är omgifven med en krans* (halskrage) *af små, täta, upprättstående styfva fjädrar.*

Näbben *krökt ända från roten och der beklädd med en* (*stundom nog otydlig*) *näbbhud, vid hvars främre kant näsborrarna ligga, samt till större delen gömd bland de nämnda framåtliggande borstlika fjädrarne.*

Tarserna *alltid och tårna merendels tätt beklädda med mjuka yfviga fjädrar.*

Tårna *ända till roten skillda: en bakåt, tre framåt rigtade, af hvilka likväl uttån kan äfven vändas tillbaka* (digitus versatilis).

Fjäderklädnaden *oftast mjuk, pennornas fan veka; flygten derföre merendels långsam och tyst.*

Hos ugglorna är fjäderklädnaden mer dunig, mjuk och silkeslen. Näbb och klor äro utbildade till roffångst, och af yttre sinnen äro syn- och hörselorganerna isynnerhet starkt utvecklade. Allt detta är afpassadt efter det lefnadssätt, de blefvo bestämda att föra. Somliga blefvo nemligen bestämda att mest vara i rörelse i skymningen och om natten, för att söka sin föda. Hos dessa äro *ögonen* merendels stora, framstående och kullriga, för att samla de svaga ljusstrålarna; *öronöppningarna* äro mycket stora, kunna öppnas och tillslutas medelst ett half-lock (en klaff), och äro omgifna af styfva fjädrar, hvilka än mer utvidga öppningen då klaffen öppnas; härigenom äro de i stånd att märka det minsta buller och ljud i natten, och derefter vägleda sig till rofvet. För att lättare kunna öfverumpla detta, blef fjäderklädnaden ytterst mjuk och flygten tyst. Om dagen dölja de sig på mörka ställen i bergsrefvor eller murar eller bland löfven i trädkronor och buskar, emedan de äro besvärade af solljuset. Framkomma de om dagen, blifva de med skrik och larm förföljda af skator, kråkor och sparfvar, hvilka samla sig kring dem och ofreda dem på allt sätt. — Andra deremot sky mindre dagsljuset; deras ögon äro ej så stora, deras öronöppning har ingen klaff, och deras fjäderklädnad är mindre yfvig.

Ugglorna gripa sitt rof mest på marken, och det består merendels i smärre däggdjur, isynnerhet råttor och markmöss. Likväl gripa en del äfven fogeln i flygten eller i trädkronorna. De häcka i ihåliga träd, på trädens grenar, i bergskrefvor, på marken. De lefva i engifte och honan ruar äggen. Dessa

äro hvita, ofläckade, vanligen runda och till antalet 3—4. Fjällugglan lägger större antal.

Ungarna som äro dunklädda och grå, och som hos de flesta arter ha ögonkretsarna mörka, rugga under första hösten och få då de gamles drägt *). Hos de äldre är ruggningen enkel. — Somliga arter äro sträckfoglar eller flyttfoglar; under höst eller vinter infinna sig dessa, hvilka om sommaren bebo den högre norden, familjvis i det södra Sverige t. ex. *Strix Tengmalmi* och *Otus* i trädgårdarna; *Str. brachyotus* bland högt gräs på kärrängar; *Str. nyctea* på åkerfälten, o. s. v. Men *Str. Lapponica* och *liturata* har man aldrig sett i södra Sverige.

Anmärkn. Deras mage är mer muskulös än hökarnas; deras tarmkanal kort (till kroppslängden som $3\frac{1}{2}$—$4\frac{1}{7}$ till 1), deras blindtarmar långa och i bottnen utvidgade; bröstbenet smalt, kort och baktill medelst två djupa hak på hvardera sidan inskuret. Äfven gaffelbenet är mycket svagare än hos hökarna. Det är nemligen V-formigt, föga utspärradt, samt spensligt och tunnt. Häraf kommer att flygten merendels är svag och föga uthållande.

Hithörande foglar kunna ej lämpligt delas i flera slägten, utan bibehållas i *ett*, nemligen:

Uggleslägtet (Strix, *Lin.*)

som tillräckligt igenkännas af de för gruppen uppgifna karaktererna. Men de kunna och böra, både genom yttre kännemärken och skildt lefnadssätt, delas i 2:ne afdelningar: *Dagugglor* och *Nattugglor*.

1) Dagugglor (*Striges diurnæ*).

Öronöppningen *oval, af medelmåttig storlek och*

*) Härifrån gör *Fjällugglan* undantag; hon får ej sin fullt utbildade drägt förr än efter flera år. Häri liknar hon sin sambo på fjällen *Falco Gyrfalco*.

utan klaff. Ögonkretsen mindre, samt upptill afbruten.

Kroppsformen synes mindre undersättsig, derigenom att fjädrarne äro mindre utpösta; hufvudet jemförelsevis mindre; fjäderklädnaden något styfvare.

Hithörande ugglor jaga ofta om dagen, utan att märkbart besväras af dess ljus, och deras flygt är högre och snabbare än nattugglornas. I anseende till lefnadssättet, äfven som till kroppsformen, stå de således mellan *kärrhökarna* och *nattugglorna*. De Skandinaviska arterna kunna indelas i följande:

A) *Utan märkbara fjädertofsar på pannan* (Noctua, *Sav.*, *Cuv.*). *).

Fjälluggla (*Strix nyctea*, Lin.).

Artm. *Hvit, mer eller mindre tecknad med svartgrå fläckar och tvärstreck, ansigte och fötter ofläckade; näbb och klor svarta. Iris gul.*

Synonymi: *Strix nyctea* Lin. Fn. p. 25. Retz. Fn. p. 78. Lin. Syst. I. p. 132. — Liljeb. Observ. Zoolog. II. p. 29. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 56. — Illum. fig. pl. 93. (hona). — *Chouette Harfang* Temm. Man. d'Orn. I. p. 82. — Delg. p. 127. — *Strix nivea* Thunb. Vet. Akad. Handl. 1798. p. 184. (gammal hanne). — *White Owl* Edw. Glean. 2. till 61. — *Snowy Owl* Yarr. Brit. I. p. 141. — *Nyctea candida* Bonap. Birds p. 6. — *Harfang* Blumenb. Abbild. t. 75. (hona). — Wils. Amer. Orn. IV. p. 53. pl. 32. f. 1. (hona) — Sv. *Fjälluggla, Snöuggla, Harfång;* Herj. *Fjällberguf;* Norr. *Sneeugle, Qvit-örn* **); Fin. *Yökkö;* Lapp. *Skuolfe.* — Körner pl. 6. 1.

---

*) Härvid bör dock erinras att de flesta slätthufvade daguglor, då de blifva skrämda eller onda, kunna uppresa ett par korta fjädrar öfver ögonen, så att de synas likna hornugglor.

**) *Strix scandiaca* som i Linnés F:na härleder sig från *Bubo scandianus* Rudb., *Av. pict.* tillhör helt visst denna art, som äfven, liksom *Str. brachyotus, passerina* m. fl.

Beskrifning: Hufvudet jemförelsevis temligen litet, öronöppningen liten oval ($\frac{3}{4}$ t. lång). Ögonkretsen rent hvit, ofläckad, temligen stor och täckt med långa excentriska hårlika fjädrar; men upptill afbruten; näbben svart, till största delen dold bland borstlika fjädrar; ögonringen skönt citrongul; benen och tårna klädda med mycket yfviga hårlika fjädrar, som dölja de svarta klorna så att nästan blott spetsarna synas. Öfriga fjäderklädnaden mindre mjuk, ungefär som hos falkarna, men tät och i bottnen försedd med yfviga täta dun. Stjerten afrundad, längre än vingarna; 3:dje vingpennan längst.

Hona: Längd kring 2 f.; vingbredden 5 f. 4 t.; stjerten 9 t., räcker 3 t. utom de hoplagda vingarna. — Hela fjäderklädnaden hvit, (dock ej så snöhvit som hos hannen, utan stötande i smutsigt gult) tecknad med talrika mörkbruna eller svartgrå fläckar, som på öfra delen af hufvudet och baksidan af halsen äro små och rundaktiga; på ryggen, skuldrorna och vingtäckarna bilda större tvärstående fläckar, samt på bröst, buk och sidor tvärband. Vingpennorna tecknade med svartbruna tvärband och stjerten i yttre delen försedd med 2—3 tvärband. Ansigte, strupe, undergump, ben och de långa nedre stjerttäckarna hvita, ofläckade. *Nilss. Illum. figur. pl. 93. Mus. Lund.*

Hanne: Längd 1 f. 10$\frac{1}{2}$—11 t.; vingbredden 4 f. 8—10 t.; stjerten 8$\frac{1}{4}$ t., räcker nära 2 t. utom

---

kan uppresa små fjädrar öfver ögonen, hvilka af artisten blifvit aftecknade och kanske förstorade. Rudbeckska figuren, hvarefter LINNÉ infört fogeln i Fauna, har troligen längesedan gått förlorad; men en numera afliden Svensk naturhistorikus, som sett den i Grillska Bibliotheket på Söderfors, har försäkrat mig att han fann den föreställa *Str. nyctea.*

vingspetsarna. Hela fjäderklädnaden snöhvit, antingen utan alla fläckar eller också här och der tecknad med några smärre glesa mörkbruna eller svartgrå fläckar, som blifva mindre och glesare, ju äldre fogeln är.

Hos *yngre hannar* finnas fläckar strödda på öfra delen af hufvudet, på skuldrorna och vingtäckarna, på vingpennorna och på bröstet. Efter hand försvinna de, med undantag af dem, som sitta vid spetsen af vingpennorna och slutligen försvinna äfven dessa, så att mycket gamla hannar äro snöhvita, nästan utan alla fläckar.

Ungarna, som först äro klädda med gråbrunt dun och gråbruna något gråspräckliga fjädrar, få efter första ruggningen en fjäderklädnad, som är tecknad med hvita och bruna tvärband på öfra kroppsdelarne bredare, på undre smalare och mer våglika. Äfven stjert- och vingpennor äro hvita med bruna tvärband. Ögonkrets, haka och ben rent hvita; undre stjerttäckarne hvita med glesa och små bruna tvärstreck. *Mus. Lund.*

Anmärkn. Jag har sett denna art midt under sommaren på fjällryggen och haft tillfälle öfvertyga mig att den icke ändrar färg efter årstiderna, utan är lika vinter och sommar.

Vistelseort och lefnadssätt: Fjällugglan tillhör polartrakterna så väl af Europa och Asien som Amerika. I nordöstra delen af Asien, Siberien och Kamtschatka är hon allmännast; på Grönland och i norra Amerika mindre talrik; på New-foundland skall hon dock finnas i stort antal. Glesare förekommer hon i norden af Skandinavien. Hon bebor endast de inre delarna af landet; till kusttrakterna nedjagas hon blott stundom om vintern af snö och urväder. I Finmarkens öknar äfven som på fjällen i det inre af Svenska Lappmarkerna och på Norges inre högfjäll-

trakter tillbringar hon sommaren och utkläcker sina ungar på fjällplanerna öfver trädgränsen. Hon är allmän på fjällen de år, då fjällmössen der förekomma i större antal; eljest icke; — att hon flyger och jagar midt på dagen, utan att besväras af solljuset, kan jag af erfarenhet intyga. Också äro nätterna, der hon om sommaren vistas, nästan lika ljusa som dagarna.

Om sommaren träffas hon alltid parvis, men ganska glest spridd öfver fjällhedarna. Hon är då mycket skygg och flyger stundom högt och med raska vingslag, likt en af de större hökarna. Under flygten låter hon stundom höra ett sträft skrik: *krä-u, krä-u.* De, som jag under sommaren sett på fjällhedarna, hafva mellan hög och temligen snabb flygt, hvilat sig på stenar och bergskullar. Honan låter då ofta höra ett gällt och fint skrik: *rick, rick, rick, rick,* kastar sig på marken liksom vingskjuten och ligger der stundom som död med utbredda vingar. Troligen har hon, under sådana gebärder, sina ungar i grannskapet, och vill genom egen fara leda faran från dem.

Der hon förekommer, uppehåller hon sig alltid på vidöppna fält och sitter vanligen på stenar, eller uppstående bergsknallar. Mot vintern gör hon utvandringar från fjällen åt sydligare trakter. Nästan alla senhöstar eller vintrar träffar man henne på Skånes vidsträckta åkerfält, äfven i trakten kring Lund. Stundom infinner hon sig der redan mot slutet af Oktober; stundom ej förr än i December. Dess tidigare eller sednare ankomst synes bero af vintrens. Under året 1832, då frost och snö kommo mycket sent, visade fjällugglan sig icke i Skåne förr än i December månad: men under en månads tid, från början af December till början af Januari, skjötos i trakten kring Lund ej mindre än fyra, och ännu flera sågos. Under dessa vandringar sitter

fjällugglan på stenar, jordtorfvor eller gärdsgårdar, aldrig i träd. Ofta sitter hon bland gräset vid sidan af en mosse; troligen för att lura på råttor. Hon flyger vanligen ej långa stycken åt gången; men är dock skygg och svår att komma inom skotthåll. Äfven under vandringarna förekommer hon parvis, så att der *en* träffas, ser man merendels ännu *en* i grannskapet. Isynnerhet hannen är rent hvit, så att han ofta glänser hvitare än sjelfva snön, på hvilken han sitter. Mycket sydligare än Skåne vandrar denna fogel väl icke ofta i Europa; ty sällan visar han sig i det norra Tyskland, och än mera sällan i det sydligare Europa; dock förekommer han någon gång såväl i England som i Irland (Thompson). I Amerika flyttar han om vintern mycket längre åt söder och han är då alldeles icke sällsynt vid Philadelphia, som dock ligger under mellersta Spaniens och norra Greklands latitud.

Födoämnen: På fjällen lefver hon isynnerhet af *fjällemlar*, liksom *fjösbenta vråken*. Dock säges hon äfven anfalla ripor (?) och harar. Äfven under sina vandringar åt söder lefver hon mest af råttor och fältlemlar. I mer än ett halft tjog, som jag öppnat här i Skåne, har jag aldrig funnit lemningar efter annat rof än dessa sistnämda. Dock har en trovärdig jägare försäkrat mig att han, under vintern 1832, på ett åkerfält här i Skåne, sett en fjälluggla flyga upp från en till hälften förtärd hare*). Rapphöns synes hon ej ofreda, ehuru hon stundom vistas på fält der de förekomma.

Fortplantning: Fjällugglan vistas om sommaren på högfjällen, alltid öfver skogsregionen. Här lägger

*) Detta instämmer äfven med PALLA's erfarenhet att fjällugglan väl ibland förgriper sig på harar, men nöjer sig merendels med råttarter. *Zoogr.* I. p. 313.

hon sina ägg på fjällplatåen, antingen på en liten kulle eller uppstående klippa. De ligga i en obetydlig fördjupning i marken, utan annan bale än några få strån på bottnen och några af foglens egna fjädrar deromkring (Liljeb.). Äggen läggas i större antal än af någon annan roffogel *); Prof. Liljeborg fann i en redde 7, och Lapparna i Ostfinmarken uppgifva antalet till 8—10. Äggen äro stora som hönsägg, hvita, mer aflånga än vanliga uggleägg, neml. längd $2\frac{7}{8}$; tjocklek $1\frac{3}{4}$, och lika mycket afsmalnande åt båda ändarna **). *Lunds Mus.* Om alla äggen utkläckas och alla ungarna uppfödas, känner man ännu icke. Prof. Liljeborg såg i slutet af Augusti 5—6 ungar tillsamman med ett par gamla.

Hökuggla (*Strix funerea*, LATH.).

Artm. *Ofvan brun tecknad med hvita fläckar, isynnerhet längs skuldrorna och på hufvudet; inunder hvit med tvärgående bruna streck. En halfmånformig svart fläck bakom ögonen. Stjerten lång, vigglik, brun med hvit spets och 7—8 hvita smala tvärstreck.*

Synonymi: *Strix ulula* LIN. Fn. Svec. p. 26. Syst. I. p. 133. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 64. (med uteslutande af några synonymer). — BONAP. Consp. gen. Av. I. p. 36. — *Strix funerea* TENGM. Vet. Akad. Handl. 1793. — RETZ. Fn. p. 83. — LATH. Ind. Orn. I. p. 86. — — DEGLAND Orn. europ. I. p. 122. — *Strix nisoria* MEYER Vögel Liv- u. Esthl. p. 31. — *Little Hawk Owl* Edw. II. tab. 62. — WILS. Americ. Ornith. VI. pl.

---

*) Jemf. dock Kjærböll:s uppgift om *Minerv. uggla* s. 106.

**) W. Liljeborg Vet. Akad:s Öfversigt 1844. sid. 212. H:r Köpman A. G. Nordwi i Ostfinmarken (Mortensnæs) har benäget i bref meddelat mig följande underrättelse: "Lapperne paastaae *eenstemmig* att *Strix nyctea* lægger "8—10 Æg i Steenurd paa Höifjeldenes Plateau i en lille "fordybning, uden att denne er udforet med Fjer eller "Straa" o. s. v.

50. f. 6. — *Chouette à longue queue de Sibirie*, BUFF. pl. enl. 463. — *Habichtseule* BECHST. N. D. II. p. 984. — BREHM Lehrb. p. 68. — *Hökuggla*, v. WRIGHT Sv. fogl. 6. häft. — KÖRNERS fogl. 6. f. 2. — Lapp. *Girjelodde.*

Beskrifning: Hufvudet temligen litet och kroppen smärt, långlagd, med lång vigglik stjert. Öronöppningarna ovala; dessa och ögonen mindre än hos de flesta i detta slägte; ögonens diameter blott ½ tum. Ögonkretsen upptill afbruten, hvit med många svarta borst mellan ögat och näbben, och isynnerhet under näbben.

Hufvudet och halsen ofvan svartaktiga, tätt beströdda med hvita fläckar, som på hufvudet äro små och runda. Från bakre delen af ögat går ett svart band, som böjer sig i en båge kring örat och slutas ned på sidan af halsen. Bakom detta står en stor hvit fläck, och bakom denna, på båda sidor af halsryggen, en svart fläck, och en dylik finnes midt på halsryggen. Kroppen ofvan brun med hvita fläckar; dessa äro större och stå tätt på skuldrorna, på hvilkas utsida de nästan bilda en enda mycket lång hvit fläck. Framryggen nästan ofläckad; öfvergumpen tecknad med hvita tvärband, och vingtäckarne med rundaktiga hvita fläckar. Nedra kroppsdelarna hvita med tättstående tvärlinier på bröst, mage och undergump. Strupen gråaktig. Tvärt öfver bröstet går ett hvitt bredt band, nästan utan fläckar. Benen ända till klorna klädda med yfviga fjädrar, smutsigt hvita med otydliga bruna tvärstreck. Vingpennorna bruna, i inre fanet och (hos de flesta) i yttre kanten med hvita runda eller på tvärs ovala fläckar. Stjerten brun, vigglik, med hvit spets och 7—8 hvita tvärlinier, som på inre fanen af sidopennorna bilda bredare band. Näbben gul med svarta käkkanter; stundom är underkäken nästan helt svart. Iris ljusgul. Längden 14½—15 t.; från vingleden till spet-

sen 9½ t. Stjerten 7¼ t., räcker 3½ t. utom vingarna, vigglik; sidopennorna 1½ t. kortare än de mellersta. 1:sta vingpennan lika med 6:te; 3:dje längst. — Ett annat exemplar: längd 15½ eller nära 16 t.; stjerten utom vingarna 3½ t., från vingleden 9 t. 5 l. Näbben blekt gröngul med käkkanter och underkäk mörka (hornblå). Iris skönt höggul. Skjuten den 20 Oktober.

Vistelseort och lefnadssätt: Dess egentliga stamhåll äro de subalpinska skogarna i norden af Sverige och Norge. I Herjeådalen, Dalarna, norra Wermland o. s. v. förekommer hon temligen talrikt. (Enligt Lundborg skall hon dock förekomma sparsamt i Dalarna). Hon intager samma trakter som *Lafskrikan*, nemligen öfra delen af skogsregionen (tallregionen) på sidan af fjällen. Hon vistas således ej så högt som fjällugglan, ty hon går icke öfver skogsregionens gräns. Der träffar man henne i Juli familjvis af 5—6 stycken, hvaraf de 3 eller 4 äro flygväxta ungar. Under senhösten i September, Oktober och under vintren stryker hon vidt omkring åt sydligare orter och träffas då äfven, ehuru mer sällan, i södra Skånes skogar och trädgårdar. Men äfven om sommaren lärer ett och annat par uppehålla sig och kläcka i tallskogarna i norra Skåne, enligt Pastor Wallengrens iakttagelser.

I sitt lefnadssätt har hon mycket gemensamt med falkarna. I flygtens snabbhet och raskhet liknar hon mer en falk än en uggla. Hon ser ganska väl, äfven midt på ljusa dagen och vet att undvika skytten. Också jagar hon, liksom falkarna, midt på dagen, utan att det minsta besväras af solljuset. Vanligen sätter hon sig på högsta spetsen af någon hög gran, med rak kropp och hängande stjert. Stundom höjer hon stjerten liksom göken, med hvilken hon då, på något afstånd, har en icke obetydlig

likhet. Hon sitter aldrig gömd bland löfven, utan alltid öppet, helst på en torr gren. I sällskap med ungarna låter hon skytten komma inom håll, eljest är hon temligen skygg.

Födoämnen: Dessa bestå af råttor, lemlar och foglar.

Fortplantning: Hon säges häcka på höga träd och lägga 3—4 hvita ägg.

Minervas uggla (*Strix psilodactyla*, NILSS.).

Artm. *Tårna glest belagda med borstlika hår; kroppen ofvan gråbrun, beströdd med hvita fläckar; bröstet och magen rostgulaktigt hvita, det förra med sammanlöpande, den sednare med långsgående bruna fläckar. Stjerten knappt längre än vingarna, med 4—5 hvitaktiga tvärstreck och spets.*

Synonymi: *Strix psilodactyla* NILSS. Skand. F:na 2:dra uppl. 1824. sid. 88. — DEGLAND Ornith. europ. I. p. 132. — *Strix nudipes* NILSS. Orn. Sv. I. p. 68. — *Strix passerina* LATH. BECHST. TEMM. BREHM m. fl. — *Strix noctua* LICHTENST. Catal. p. 618. — BONAP. Osservazioni pag. 48. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. XXXII. 144.

Anmärkn. De flesta sednare författare kalla denna uggla *Strix noctua* RETZ. och anföra dervid RETZII Fn. Sv. pag. 84. n. 35. Äfven jag har begått samma misstag i nästföregående upplagan af *Skand:s Fauna.* Men sedan jag fått flera och bättre exemplar af fogeln och ytterligare granskat hvad RETZIUS anfört om sin *Str. noctua,* finner jag att han icke då känt ifrågavarande art. RETZIUS säger pag. 85 att han haft exemplar af 6 tums längd och andra af 8 tum (således har han haft mer än *ett* exemplar) och så lika hvarandra att TENGMALMS beskrifning passat på begge. Sjelf tviflar han att den han (RETZ.) kallat *passerina* varit derifrån skild art. Men jag vet bestämdt att här i Lund icke funnits mer än ett exemplar af nu ifrågavarande uggla, förr än för få år sedan, och långt efter RETZII död.

Dessutom säger RETZ. om sin *Str. noctua: digiti ad ungues fere plumosi, obsolete maculati,* hvilket af en så noggrann beskrifvare som Prof. RETZ., aldrig kunnat sägas om *Strix psilodactyla.* Efter allt utseende hade det exemplar, det enda i Sverige hittills funna, som togs i Lomma kyrka, ännu icke blifvit funnet år 1800 då RETZIUS utgaf sin *Fauna Svecica.*

Beskrifning: Längd kring 9 t.; från vingleden 6 à 6 t. 2 l.; stjerten 2 t. 6 l.; tarsen 1 t. 2 l. Hela fogeln ofvan gråbrun, stundom med svag rostbrun anstrykning, beströdd med hvita rundaktiga fläckar, som på hufvudet äro mindre och tätare, på halsryggen och framryggen större, på öfriga ryggen glesa, på vingtäckarna talrikare och af en ärts eller bönas storlek. Mellan den hvita strupen och det hvita öfverbröstet ett gråaktigt tvärband. Under den blekgråaktiga upptill afbrutna ögonkretsen står ett hvitaktigt band och derunder ett svart. Bröst och mage rostgulaktigt hvita med bruna fläckar, på magen smalare långsgående. Undre stjerttäckarna och de korta dunfjädrarna på *tarserna* rent hvita; *tårna* ofvan glest belagda med borstlika tilltryckta hvita hår. *Stjerten* föga längre än vingarna, tvär, af ryggens färg med hvitaktig spets och 4—5 hvita eller rostgulaktigt hvita tvärband. *Vingpennorna* bruna, i inre fanet med tvärt ovala i yttre kanten med trekantiga eller halfrunda fläckar, hvarigenom den hoplagda vingen synes nästan rutig. 1:sta vingpennan lika med 6:te; 2:dra som 5:te, 3:dje längst. Näbben gulaktig, stark; iris gul. Ögonkretsen ofullkomlig, upptill afbruten; öronöppningen oval, ej stor; tarserna temligen höga; klorna bruna, krökta och hvassa. *Mus. Lund.*

Vistelseort och lefnadssätt: Denna uggla tillhör egentligen och mest det sydligaste och södra Europa: Grekland, Italien, Frankrike m. m.; äfven

förekommer hon i Tyskland, i Jutland och på Fyen temligen talrikt (Kjærböll.) och om jag ej misstager mig var det denna lilla uggla som jag för flera år sedan en afton såg och hörde bland träden vid ett värdshus på Möen. Hos oss har hon ej träffats mer än en enda gång, då hon blef tagen i Lomma kyrka, belägen nära kusten af sundet, dit hon sannolikt förirrat sig från någon af Danska öarna. Hon uppehåller sig mest på ödsliga ställen i gamla kyrkor, i hål i murar och ruiner, under hustak eller i skogar med ihåliga träd. Hon skall vara mest i rörelse i skymningen; dock äfven om dagen. Dess föda består af småfogel, råttor och näbbmöss. Hon skall lägga 3—4, (efter D:r Kjærbölling ända till 7) hvita ägg. (Längd 1 t. 3 l.; diam. 1½ t.).

Anmärkn. Det var denna uggla, som de gamle kallade *Minervæ noctua* eller *Minervæ avis* (Minervas uggla, Minervas fogel) och som Grekerna satte som symbol på Vishetsgudinnans hjelm. Minerva hade sitt tempel i Athen och denna stad var helgad åt henne. Här fans också ifrågavarande uggla i sådan mängd att ett ordspråk hade bildadt sig af det innehåll, att man *sände ugglor till Athén*, om man gjorde något i hög grad öfverflödigt. *Γλαυκ'ες Αθήνας* betydde precist detsamma som vårt Svenska ordspråk: *bära vatten till brunnen.* Sannolikt blef fogeln derigenom först stadens symbol eller stadens vapen (man finner den på mynt, slagna i Athén, utan någon Minervasbild) och sedan dess skyddsgudinnas symbol eller vapen. På samma sätt ha flera landskap både i Sverige och annorstädes tagit till vapen någon djurart, som der isynhet förekommer. Så endast kan jag föreställa mig huru en uggla kunnat få sin plats på Vishetsgudinnans hjelm. Men vare härmed hur som helst, så är det säkert att ifrågavarande fogel ännu förekommer bland ruinerna i Athén. Jag har i Muséer sett honom derifrån, och han liknar fullkomligt de exemplar, hvilka stå framför mig och af hvilka ett blifvit dödadt här i Skåne.

Sparfuggla (*Strix passerina*, LIN.).

Artm. *Tårna tätt beklädda med dunlika och hårlika fjädrar ända till klorna; kroppen ofvan gråbrun, beströdd med hvitaktiga punkter och småfläckar, inunder hvit med bruna långsfläckar; stjerten betydligt (1¼ à 1½ t.) längre än vingarna, med 4—5 hvita smala tvärstreck och hvit spets.*

Synonymi: *Strix passerina* LIN. Fn. n. 79. — RUDBECKS aves pictæ fol. 163. — TENGMALM Vet. Akad. Handl. 1793. pag. 294. och derefter införd i RETZ. Fn. p. 86. — NILSS. Ornith. Svec. I. p. 69. Illum. fig. pl. 3. — BONAP. Conspect. gen. av. I. p. 36. — *Strix pygmæa* BECHST. N. D. II. p. 978. — MEYER *Strix noctua* RETZ. Fn. p. 85. RETZII beskrifning; men TENGMALMS beskrifning hörer till *Str. Tengmalmi*). — BREHM Lehrb. p. 75. — *Str. acadica* TEMM. Man. I. p. 96. (men ej författarnes *Str. acadica*, som är en Amerikansk art och hvaröfver finnes en figur i WILS. Americ. Orn. IV. pl. 34. f. 1.) — *Strix passerina* BONAP. Osservazioni &c. pag. 51. (der en fullständig synonymi förefinnes). — DEGLAND Orn. europ. I. p. 136. — *Sparfuggla* SVARZ Svensk Zoologi H. 10. fig. 56. — v. WRIGHTS Svensk. fogl. H. 21.

Beskrifning: Hannen: Stor som en domherre med något större hufvud. Längd 6¼—½ t. stundom nära 7 t.; vingbredden 11 t.; från vingleden 4 t.; stjerten 2⅛ t., räcker kring 1 t. utom vingarna; tarsen $\frac{11}{16}$ t.; näbben ½ t. Hela fogeln är ofvan mörkbrun med askegrå anstrykning, samt beströdd med hvita eller rostgulaktigt hvita punkter och småfläckar. Öron och kinder med tvärgående, böjda, hvita och svartaktiga linier; mellan öga och näbb en svartaktig fläck; nedra kroppsdelarna hvita; från strupen nedgår åt båda sidor under kinderna en rent hvit fläck, som utbreder sig och bildar en trekant; bröstet tecknadt med bruna nästan sammanlöpande fläckar, som på dess sidor äro tvärgående; magen

med skilda långsgående streck. Vingarna bruna, i yttre kanten och i inre fanet med hvita fläckar. Stjerten temligen lång, mest tvär, brun med hvitaktig spets och 4—5 hvita, med mörkbrunt infattade tvärlinier.

Näbben gröngul med ljusare spets. Näbbhuden uppdrifven, hvälfd bakom de rundaktiga näsborrarna. Iris skönt gul. Ögonlockens kanter bruna. Ögonkretsen liten, ofullkomlig, upptill afbruten. Öronöppningen liten, oval. Tarser och tår tätt beklädda med yfviga, dunlika, hvita, utvändigt stundom något brunaktiga fjädrar, ända till klorna; dessa äro svartbruna, temligen långa, mycket spetsiga; fotsålorna gula. 1:sta vingpennan = 9:de; 2:dra = 6:te; 3:dje och 4:de längst. Hos andra exemplar är 1:sta vingpennan = 10:de; 2:dra = 6:te; 3:dje och 4:de lika och längst. Hos andra; 1:sta = 11:te; 2:dra = 6:te; 3:dje och 4:de lika och längst.

Honan är större, dess längd $7\frac{1}{8}$ till $7\frac{6}{8}$ eller nära 8 t.; vingvidden $13\frac{1}{2}$ från vingleden $4\frac{1}{4}$ t.; stjerten $2\frac{3}{8}$ t., utom vingarna $1\frac{1}{2}$ t. Färgen som hos hannen, utom det att hon ofvan stöter mindre i askeblått och dess bruna långsfläckar inunder äro glesare.

Anmärkn. Då man har sparfugglan i bur, och hon oroas, reser hon upp öfver hufvudet ett par fjädrar af ungefär $\frac{1}{4}$ tums längd. (*Gadamer i bref*).

Vistelseort och lefnadssätt: Sparfugglan är en af Sveriges mindre allmänna foglar. Dess egentliga stamhåll, der hon mest förekommer om sommaren och häckar, äro rikets mellersta landskap: Upland, Södermanland, Westmanland, Wermland, Småland, Bohuslän o. s. v. Hon häckar vid Götheborg, enligt H:r Malmlén, och vid Kalmar enligt H:r Westerlund; men i den högre norden synes hon aldrig förekomma, och i södra Sverige blott under höst och

vinter. Likasom de flesta foglar, förekommer denna under sina ströftåg somliga år mer talrikt, under andra mer sällsynt. Under vintren 1843—44 var sparfugglan i nordöstra Skåne ganska allmän, så att inom Ljungby pastorat skjötos åtminstone 7 exemplar (Wallengr.). Äfven har Professor Sundevall anmärkt att under år 1844 var denna uggla, likasom *nötkråkan*, temligen allmän i nästan alla trakter af Svea och Götha land, så att ända från Blekinge och södra delen af Kronobergs län, ända till trakten af Östersund och Hernösand, hafva till honom inkommit exemplar af, eller underrättelse om, mer än 50 under vintren dödade sparfugglor. Äfven till det sydligaste Skåne kommer hon då och då, under senhöst och vinter. Vid Balkåkra skjötos 1850 tre exemplar; 1854 vid Börringe ett o. s. v.

Sparfugglan har sitt tillhåll i skogarna och är föga skygg. Hon är en verklig *daguggla*, som både flyger och jagar midt på ljusa dagen, utan att märkbart besväras af dess sken. Måhända besväras hon dock något af starkare dagsljus. Då hon om vintertiden framkommer till gårdarna, blir hon, liksom andra roffoglar, omgifven af sparfvar, hvilka med skrik och larm följa efter henne. Dock ser man dem alltid hålla sig på vederbörligt afstånd och vid dess minsta rörelse, draga de sig undan. De tyckas af instinkt känna sin fara; ty sparfugglan flyger ganska snabbt, samt eger både mod och styrka att tukta dem.

I bur blir denna lilla vackra uggla genast tam och kan lätt underhållas med småfoglar. Hon klättrar både med näbb och klor, liksom en papegoja. Hon klapprar stundom med näbben och låter ibland höra ett skirrande skrik: *kirr*, *kirr*. Hon äter såväl om dagen som om natten; men så länge man står öfver henne eller ljuset är tändt, förtär hon icke

sitt rof; hon blott dödar det, om det är lefvande, emedan hon troligen befarar att det skall undslippa henne. Innan hon förtär fogeln, afrycker hon fjädrarna och kastar dem åt sidorna. Likväl nedsväljer hon många; ty i dess mage träffar man alltid hår och fjädrar af de rof hon förtärt*).

Födoämnen: Råttor och småfoglar, om vintren mesarter, hvilka hon fångar äfven midt på ljusa dagen.

Fortplantning: Sitt bo lägger hon uti ihåliga träd. Dess ägg äro hvita till antalet vanligen 4.

B) *Med fjädertofsar på pannan* (*Bubo*, Cuv.).

Berguf (*Strix Bubo*, Lin.).

Artm. *Fjädertofsarna långa, svarta, blott i inre brädden rostgula. Ofvan svart, spräcklig med rostgult och grått; inunder rostgul med svarta långsfläckar och på mage och sidor smala tvärvågor.*

Synonymi: *Strix Bubo* Lin. Fn. p. 24. — Tengm. Vet. Acad. Handl. 1793. p. 236. — Lath. Ind. I. p. 51. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 52. — *Hibou grand-Duc* Tem. Man. I. p. 101. — Degland Orn. europ. I. p. 41. — *Eagle Owl* Pen. Brit. I. p. 202. — Yarr. I. p. 114. — *Der Uhu* Bechst. Nat. Deutschl. II. p. 333. — Brehm Lehrb. p. 76. — *Berguf* v. Wright Sv. Fogl. Häft. 5. — Sv. *Uf, Hornuf, Berguf*; Norr. *Biergugle, Berg-Ule, Roper.*

Anmärkn. Bubo scandianus Rudb. *Av. pictæ*, hvarifrån *Strix scandiaca* Lin. Fn. Sv. är tagen, är antingen en hvitaktig varietet af denna, eller sannolikast en *Strix nyctea*, som af artisten fått öronfjädrar. Jemf. sid. 97.

Beskrifning: Hona: Längd 28 t.; vingbredden 5½ fot; näbben 2 t.; från vingleden 20 t.; stjerten 11

*) Jag har en längre tid haft henne i bur. Jemf. äfven Jägarf. Tidsk. II. p. 698, samt Vet. Akad. Öfversigt 1835. p. 97.

t.; tarsen 3 t. — Näbben tjock, starkt krökt, svartblå, synes blott med yttre hälften utom de svarta borst, som omgifva den. Ögonen temligen stora, eldröda, med öfra ögonlocket svart, och framom dem en hvit fläck. Öronöppningen ovalt rund, nära 1 t. lång, omgifven af en rörlig hudfåll, beväxt med styfvare fjädrar, som efter behag kunna öppnas och tillslutas, dock utan klaff. Fjädertofsarna, som framskjuta 2½ tum öfver allmänna fjäderklädnaden, äro rent svarta och blott i inre kanten rostgula och spräckliga. Hakan är hvitaktig, och på strupen sitter en stor hvit tvärfläck. Fötterna äro ludna af fjädrar ända ut till klorna; dessa äro stora, skarpa, hornfärgade och vid roten ljusbruna. Stjerten rundad och ett par tum längre än vingarna. Dessa hafva 1:sta vingpennan föga längre än 6:te; 2:dra = 4:de, litet kortare än 3:dje, som är längst.

Hufvudet svart något spräckligt med grått. Ansigtet brungrått och spräckigt med svart. Alla öfra kroppsdelar svarta med rostgula eller hvitaktiga spräckliga fläckar. Nedre kroppsdelarna rostgula med svarta långsstreck och svartaktiga tvärvågor; de förra märkbarast på bröstet och dess sidór, de sednare talrikast på magen och slaksidorna; benen och nedre stjerttäckarne smutsigt rostgula med svartaktiga vågor. Stjerten tecknad med svartbruna och rostgula spräckliga band; de mellersta pennorna gråspräckliga. *Nilss. Illum. fig. pl. 21.*

Hanne: Längd 25 t.; från vingleden 18 t.; stjerten 10½ t. afrundad, räcker 2 t. utom vingarna, har mörkare fjäderklädnad och den hvita fläcken på strupen är ren och tydlig.

Unge (till dels ännu dunklädd): Längd 1 f. 6 t.; vingbredden 3 f. 6 t. — Näbben hornsvart med hvitaktig näbbrygg och nedre käkkanter. Iris saffrangul; fötterna blekgula; tårna vid spetsen nakna,

blyfärgade; klorna vid roten af samma färg utåt hornbruna. Öfver ögonen en svart fläck, framom den en hvit, och bakom denna en brun. Hakan hvit. Vingpennorna svartaktiga och spräckliga med grått och rostgult. Kroppen klädd med yfviga dun, grå med bruna tvärstreck. (Tagen i början af Juni).

Vistelseort och lefnadssätt: Bergufven förekommer mindre sällsynt nästan öfverallt på halfön, från Skåne ända upp i polar-länderne. Dess tillhåll äro bergiga och klippfulla trakter, så väl skogbeväxta som nakna. Äfven förekommer han på de klippiga och skoglösa öarne vid Nordlandens och Finnmarkens kuster. I Bohuslän är han allmän långt ut i skären, nästan i hvart berg (Ekstr.). — I Dalarna skall han dock förekomma sparsamt (Lundborg).

Bergufven besväras icke mycket af dagsljuset; man ser honom ofta jaga före skymningen, och då han sittande blir någon menniska varse, uppflyger han merendels redan på ett betydligt afstånd. Om dagen flyger han vanligen lågt; men om aftonen stiger han ofta ganska högt i luften. Dess rysligt tjutande stämma höres under nattens stillhet vidt omkring. Den har, på afstånd hörd, någon likhet med en i lifsfara stadd menniskas nödrop, och den har ej sällan, hos vidskepligt folk, gifvit anledning till spökhistorier *).

*) I kustbygderne och på öarne i det norra Norge omtalar man en gast, som man kallar *Roperen*, och som stundom om nätterna låter höra sig från de klippfulla öarna, der han med ängsligt *båt-båt!* tillropar de förbiseglande. Denna förmenta gast, som fiskarena tro vara någon drunknad kamrat, är ingen annan än bergufven. — I Tyskland skall bergufven, genom sitt skrik och larm, isynnerhet under fortplantningstiden, ha gifvit anledning till fabeln om den *vilda Jägaren*. Jag bör likväl anmärka, att i det fallet är Tyskarnes *wilder Jäger* alldeles icke det samma som det man hos oss kallar *Odens jagt*, och som

Bergufven är, liksom de flesta roffoglar, föga sällskaplig, och *ett* par tåler vanligen icke att ett annat vistas inom dess jagtbana, hvilken dock är temligen vidsträckt. Man ser derföre sällan mer än två bergufvar i samma trakt.

Alla foglar, isynnerhet de kråkartade, yttra ett utmärkt hat mot ufven, samt skrika och larma så snart han visar sig. Så ofta tillfället medgifver döljer han sig derföre sorgfälligt om dagarna i hålor och springor, i klippor, torn, ihåliga träd, eller i täta snår, vid trädstammen, i lummiga trädkronor o. s. v. Märker honom en kråka, skata eller skrika, gör hon genast larm; alla andra kråkor, skator, kajor, korpar m. fl. som finnas i grannskapet, skynda till stället; hvar och en skriker på sitt vis och tränger sig fram så nära han vågar. Man kan, derföre, äfven på långt afstånd, på kråkornas skrik och larm, varseblifva hvar de upptäckt en sådan roffogel. Ser man nemligen en mängd kråkor flyga i en krets i luften med skrik och larm öfver en viss fläck, och derpå slå ned samt åter sväfva upp, så kan man nästan vara säker att der sitter en berguf; men han hämnas också på kråkorna då han kan, genom att anfalla och äta upp dem.

Ufven är en bland de allra skadligaste roffoglar för vildbanan. En förståndig jägare, som vill draga riktig nytta af sin jagt-revier, bör derföre söka hindra ufven att der bosätta sig. Han delar eljest med honom, och han gör ej mycket urval: tuppen eller hönan, harhannen eller den ungstinna honan,

---

man får höra i luften om aftnarne efter solnedgången i November och December månader, isynnerhet i vissa trakter af Luggude och Onsjö härader i Skåne. Detta läte liknar temligen en stöfvarejagt, och lär härleda sig från någon mot söder flyttande sjöfogel-art. Se vidare härom artiklen *Wildgås.*

— allt är honom lika godt, om han är hungrig och kommer i håll. Väl gör han någon nytta derigenom att han äfven dödar ett och annat skadedjur; men denna nytta kan på långt när ej motväga den skada han stiftar. Råttor och mullvadar försmår han väl icke alldeles, men de äro för små för hans matlust, och han kan således icke göra sig någon möda för att erhålla dem. De bortplockas långt mera af de smärre ugglearterna.

Ufven är så mycket farligare för jagtbanan, som han jagar mest då de andra foglarna sitta trygga och hvila, då djuren äro mest framme och mest i rörelse. Han smyger sig lättare på rofvet, emedan hans flygt är tyst och utan allt buller. Största förödelsen anställer han bland skogsfogel och harar; äfven anfaller och dödar han unga kalfvar af hjortslägtet (rådjur, ren), samt vattenfoglar och större vadare. — Att han någon gång skulle ha anfallit barn, har man på flera ställen uppgifvit; men jag känner ej uppgifternas tillförlitlighet.

Då han under snöfulla vintrar gifver sig ut på de stora slätterna i Skåne, sker det väl isynnerhet för att jaga hare. I skymningen är han då mest i rörelse; under ljusa dagar skyler han sig, så godt han kan, bakom en sten eller gärdesgård. Äfven har man under stränga vintrar sett honom på isen bland isbergen utanför kusten af Skåne. Han lurar på harar, som under denna årstid äfven ströfva omkring. Träffar han en räf, som är ute i samma ärende som han, skonas denna icke heller.

Födoämnen: Dessa bestå hufvudsakligen i harar, mullvadar, råttor och möss. Räfven är icke heller säker för honom. Äfven dödar han unga kalfvar af hjortslägtet. Större foglar, såsom tjädrar, orrar, hjerpar, änder m. m. blifva ofta hans rof.

Fortplantning: Ufven lägger sitt bo uti bergsklyftor. Han häckar äfven i nordöstra Skånes skogar, vid Wånga, Håkanryd och Kjuge (Wallengr.). Äggen, som äro vanligen 2—3, högst sällan 4, nästan runda och till färgen hvita, ruas i 3 veckor. Ungarna sitta länge i nästet och äro mycket glupska, hvarföre deras föräldrar, isynnerhet under denna tiden, döda mycket villebråd och föra till dem; och det är just härigenom som de blifva allra skadligast för vildbanan.

Fångst: I trakten af boet kan han fångas med slagjern, då man nyttjar kött till bete, helst af sådana djur, som han sjelf tagit och fört till boet. Saxen döljes med mossa, gräs och löf. *v. Wright Jägarf. Tidskr. sid. 692.*

2) Nattugglor (*Ulula*, Bonap.).

Öronöppningen *stor, halfmånformig, försedd med en klaff. Ögonkretsen stor, fullständig.*

Kroppsformen undersättsig; hufvudet mycket stort; fjäderklädnaden mjuk.

De hithörande ugglorna bländas mer eller mindre af dagsljuset, hvarföre de om dagen dölja sig sorgfälligt på mörka ställen i skogarna bland löf och qvistar, i ihåliga träd, i murar, torn o. s. v. och framkomma först i skymningen, då de anställa sin jagt.

A) *Med fjädertofsar på pannan.*

Skogsuf (*Strix otus*, Lin.).

Artm. *Fjädertofsarna långa. Ofvan sprücklig med brunt, rostgult och grått; inunder rostgul med långsgående bruna fläckar. Stjerten kort. Sidopennorna med 6—8 bruna tvärstreck.*

Synonymi: *Strix otus* Lin. Fn. p. 24. — Lath. Ind. Orn. I. p. 53. — Nilss. Orn. I. p. 34. — *Le moyen Duc ou Hibou* Buff. Ois. I. p. 342. pl. enl. 29. —

DEGL. Orn. europ. I. p. 144. — *Die mittlere Ohreule* BREHM Lehrb. p. 78. — *Wald-Ohreule* KYSERL. & BLAS. XXXII. 143. — *Longeared Owl* LATH. Syn. I. p. 121. — YARR. p. 124. — Sv. *Hornuggla.*

Beskrifning: Längd 14 t.; vingbredden 3 f.; från vingleden 11½ t.; stjerten 6 t.; tarsen 1½ t. Hela foglen ofvan fint spräcklig af brunt, rostgult och grått, samt långs åt fjäderspolarna tecknad med smala bruna fläckar. På skuldrorna och vingtäckarna stå några rundaktiga hvita fläckar. Öronfjädrarne 6—8 till antalet och 2 tum långa, (1½ tum utom öfriga fjädrarna) svarta, i inre kanten hvita, i yttre rostgula. Inunder är foglen rostgul med långsgående, vattrade, bruna fläckar på bröst och mage. Undergumpen och benen ofläckade. Vingpennorna vid roten rostfärgade, utåt tecknade med bruna tvärband. Stjerten nästan tvär; sidopennorna rostgrå med talrika bruna tvärstreck; de mellersta spräckliga. Ögonkretsen stor, grå med iblandad rostfärg på dess bakre del, och hvit framtill, närmast ögat svart, omgifven med en krans af täta fjällikt lagda, med hvitgult och brunt spräckliga fjädrar. Öronöppningen mycket stor, tillslutes framtill med en flik. Näbben svart. Iris brandgul. Stjerten 1 tum kortare än vingarna.

Honan är större och något ljusare till färgen.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna uggla hörer, åtminstone i det södra Sverige, till de mindre sällsynta arterna. Vid Götheborg är hon allmän året om (Malmlén). Om sommaren har hon sitt tillhåll i täta skogar, isynnerhet i sådana der många gamla och ihåliga träd finnas, så väl i södra som mellersta Sverige; om vintren besöker hon ej sällan de mindre skogslundar och trädgårdar, som finnas på Skånes slättbygd, och stundom ser man henne äfven i gamla förfallna stenbyggnader och torn i städerna.

Hon tillhör mera natten och är mer ömtålig för dagsljuset än bergufven. Om dagen sitter hon derföre oftast dold bland de tätaste snår, eller på någon gren och tryckt till stammen, eller ock i något hål. Hon är icke heller så skygg som ufven. — Om en del af dessa ugglor flyttar mot vintren åt sydligare länder, vet man ännu icke bestämdt; men säkert är det åtminstone att de mot vintrens annalkande stryka omkring, stundom i flockar af 10—15, och infinna sig då i trakter der de eljest aldrig förekomma.

Födoämnen: Dess förnämsta föda består i råttor och möss af alla slag: fältmöss, vattenlemlar, mullvadar, näbbmöss o. s. v. Äfven förtär hon skalbaggar.

Fortplantning: Vanligen lägger hon sina ägg i något gammalt öfvergifvet kråkbo, dufbo, eller ekorrebo; sällan i ihåliga träd eller stenklyftor. Äggen 4—5, hvita, nästan runda, läggas i Mars eller April.

Under parningstiden företer hon, enligt Gadamers iakttagelser, en ovanlig flygt, hvarvid hon taktmessigt höjer och sänker sig, och dervid slår vingarna samman så att ett starkt klatschande ljud uppkommer. *Naumannia 1852, II. B. 3. H. p. 12* *).

Kortörad Uf (*Strix brachyotus*, LATH.).

Artm. *Fjädertofsarna korta: Ofvan tecknad med mörkbruna och rostgula fläckar; inunder blekt rostgul med långsgående bruna streck; stjerten kort; sidopennorna med 3—4 bruna tvärstreck.*

Synonymi: *Strix brachyotus* LATH. Ind. I. p. 55. n. 11 — *Strix tota flammea* RUDB. av. pict. — LIN. Fn. n.

---

*) *Strix brachyotus* företer samma besynnerliga fenomén under fortplantningstiden. Se denna Fauna sid. 119.

73. — *Strix brachyara* NILSS. Orn. Sv. I. p. 62. — *Hibou brachyôte* TEM. Man. d'Orn. I. p. 99. — *Chouette ou grand Chevêche* BUFF. p. enl. 438. — *Strix arctica* SPARRM. Mus. Carls. III. n. 51. — *Skort eared Owl*, PEN. Brit. Zool. I. p. 204. n. 66. — YARR. Brit. Birds I. p. 128. med fig. — *Die Kurzöhrige Ohreule*, BECHST. N. D. II. p. 909. — BREHM Lehr. p. 79. — *Sumpfohreule* KEYSERL. & BLAS. XXXII. 143. — Sv. *Kärruggla.*

Anmärkn. Denna uggla och en figur deröfver hos Rudbeck har varit den enda anledningen till intagandet af *Strix flammea* i LINNÉS Fn. Svec.

Beskrifning: Längd 13—13½ t.; från vingleden 12½—13 t.; stjerten 5⅝ t.; tarsen 1½ t. Kroppsformen som hos föregående art; men hufvudet mindre. Öronöppningen stor, halfmånformig. Ögontrakten temligen stor med en svart fläck, hvari ögonen ligga. Ögonkretsens bräm småspräcklig af svartbrunt och rostgult. Öfver öronen på pannan sitta några få (2—4) fjädrar, kring ¾ tum längre än de andra, och hvilka fogeln efter behag kan uppresa. På en död fogel ligga de ned och öfverses då lätt.

Hela fogeln ofvan mörkbrun med rostgula fjäderkanter på hufvud och hals samt dessutom rostgula fläckar på ryggen och vingarna; inunder ljust rostgul med långsgående bruna streck på bröst och mage. Undergump och ben ofläckade. Underhakan hvit. Vingpennorna af första ordningen vid roten rostfärgade, utåt med bruna och rostfärgade tvärband. Stjerten med rostfärgade och bruna tvärband och hvitaktig spets, är ½ tum kortare än vingarna. Näbben svart. Iris gul.

Vistelseort och lefnadssätt: Om sommaren vistas denna uggla i fjälltrakterna af vår halfö, så väl inom som utom polcirkeln, dock ser man henne aldrig ner i skogarna, utan i videregionen *) och på

*) Jemför Inledningen.

fjällen ända upp bland drifvorna *). Dess flygt är, vid denna årstid, hög och lika snabb som vråkens. Stundom, förmodligen då man nalkas dess bo eller ungar, stiger hon högt i luften och slår vingarna sammans under sig med täta slag, hvarunder hon sänker sig lodrätt ned; och denna manöver upprepas ofta. Hennes skrik under sommaren liknar nästan en hundvalps skällande: *wau-au-au.*

Endast under våren och hösten, vid dagjemningstiderna, i Mars och September, flyttar hon öfver det södra Sverige till och från norden och träffas då här i södra Skåne. Från medlet af Mars (stundom från början) eller nngefär på samma tid som *enkla beckasinen*, ser man henne mest bland tufvor och gräs, vid sidan af kärr och mossar. I September träffas hon endast på sommardrifna åkrar, i potatisstycken, i gropar o. s. v. Här sitter hon vanligen dold om dagen och stundom träffar man ett större antal tillsammans. Sällan sätter hon sig upp i en pilhäck, ett träd, eller på en jordvall o. s. v. — Om våren är hon mer skygg, om hösten mindre rädd.

Födoämnen: De utgöras mest af råttarter. Der hon om sommaren har sitt stamhåll, finnes isynnerhet en talrik mängd af fjällmöss, och der hon under flyttningstiderna uppehåller sig, är vanligen godt förråd på markmöss. Faun. I. p. 372.

Fortplantning: Kläcker vanligen i den högre norden. Hon lägger der sitt näste på marken på en tufva o. d., bland högt gräs. Äggen äro 3—4 rundaktiga och hvita.

---

*) Enligt H:r Malmléns iakttagelser förekommer hon likväl vid Götheborg äfven om sommaren. Också skall hon häcka på flera ställen i Danmark, enligt D:r Kjærbölling, Danm. Fugle p. 50.

Nytta: Gagnar ganska mycket genom att utrota skadliga råttarter.

Lappuggla (*Strix Lapponica*, SPARRM.).

Artm. *Ögonkretsarna askegrå med cirkelformiga bruna streck. Ofvan tvärspräcklig af brunt och gulaktigt, nedan hvitaktig med bruna fläckar; skuldror och vingtäckare hvitfläckiga; stjerten lång, gråbrun med grå tvärband och mörkbrun spets.*

Synonymi: *Strix Lapponica* SPARRM. Mus. Carlson. 5. (med en misslyckad figur). — *Lappuggla* NILSS. Illumin. fig. häft. X. pl. 71. (de hvita fläckarna på skuldror m. m. ej nog utmärkta). — Jägarförb. Tidskr. 1833. häftet II. med en god fig., en dylik i LLOYDS Scandin. Adventures I. p. 279. — SUSEMIHL tab. 40. p. 115. — *Strix barbata* PALL. Zoograph. I. p. 318. — GLOGER Handb. Vögel-Europ. I. p. 110. — *Strix cinerea* BONAP. Conspect. gen. av. I. p. 53. — Sv. *Lappuggla.*

Beskrifning: Hanne: 24 t. lång; från vingleden 17½ t.; stjerten 12 t., räcker 3½ t. utom vingarna; 1:sta vingpennan 2½ t. kortare än 2:dra; denna 1½ t. kortare än 3:dje; 4:de och 5:te en half tum längre och längst; stjerten rundad; dess sidopennor 1½ tum kortare än de mellersta.

Hufvudet mycket stort; näbben blekgul, nästan helt och hållet gömd bland hvita i spetsen svarta hår. Ögonen mycket små; iris gul. Ögonkretsarna mycket stora och hela, askegrå med kretsformiga bruna linier och en stor böjd hvit fläck framtill mellan näbb och öga, samt innanför denna på inre sidan om ögat en halfmånformig svart fläck. Ögonkretsarna omgifna med en bräm af styfvare, med smala gula och svarta streck tecknade fjädrar. Öronöppningarna temligen stora (1 tum) försedda med en klaff framtill. Benen klädda med yfviga hårlika

fjädrar ända till klorna, hvilkas inre hvita hälft de skyla; den yttre är svart.

Hufvudet ofvan och nacken tecknade med bruna och gulaktiga tvärstreck, hvarigenom dessa delar synas ofvan beströdda med bruna och gulaktiga vågor. Ryggen och vingtäckarne på tvärs spräckliga med hvitt och gulaktigt. Några stora hvita fläckar stå på de närmsta vingtäckarna och skulderfjädrarna. Vingpennorna mörkbruna med kortare hvita eller gråspräckliga tvärband, som i inre fanet äro bredare och rostgula. Den yttersta utan fläckar i yttre fanet. Nedra kroppsdelarna på halsen och öfra bröstet hvitaktiga med rostgrå anstrykning, långsgående bruna fläckar och vågiga tvärlinier: nedre delen af bröstet samt magen hvita med långsgående bruna fläckar utan sidovågor. Slaksidorna och stjertens nedre täckfjädrar med tvärgående vågformiga linier. Stjerten gråbrun, med spetsen mörkare brun, med 5—6 en half tum breda gråspräckliga tvärband: spetsen dunklare svartaktig; på nedra sidan är stjerten hvitaktig, på inre pennfanen spräcklig med ett bredt mörkbrunt band i spetsen. Benen smutsigt hvita med otydliga bruna tvärlinier. Vingarnas nedre täckfjädrar bruna med tätt strödda hvita fläckar.

Hona: Längd 27—28 t.; från vingleden 19 t.; stjerten 14 t., starkt afrundad; utom vingarna kring 4 t.; 1:sta vingpennan lika med eller något kortare än 9:de; 2:dra lika med 7:de; 3:dje litet kortare än 6:te; 4:de och 5:te längst.

Äfven honan har ögonkretsarna grå med cirkelformiga svartaktiga streck. En svart fläck omger ögat ofvan och innan. En bred svart fläck på strupen med ett hvitt band på sidorna under ögonkretsen. En långsgående hvit fläck på hvardera skuldran och hvita fläckar på vingtäckarna. Yttre vingpennorna bruna med hvitaktiga stundom spräckliga

tvärband och smal eller ingen hvitaktig spets. Hufvudet ofvan beströdt med bruna och hvitaktiga tvärstreck. Halsryggen och ryggen med bruna långsstreck och spräckliga af bruna tvärstreck på grå botten. Undre kroppsdelarna hvitaktiga med bruna långsfläckar på bröstet, åt sidorna vattrade med brunt; bukfjädrarna utan vattring. Sidor och undre stjerttäckare hvita med bruna tvärstreck. Benen grå, otydligt vattrade, fjäderklädda ut på klorna.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna präktiga uggla, som i storlek täflar med sjelfva ufven, har sitt egentliga stamhåll i Norrlands och Lapplands ödsliga skogstrakter och går icke, som fjällugglan, upp på de nakna snöfjällen. I Ångermanland och vidare uppåt Jemtland förekommer hon icke sällan i skogarna (Mesch.). I trakten kring Lycksele och Sorsele i Umeå Lappmark finnes lappugglan i temligt antal (H:rne v. Seth 1842). I Umeå och Luleå Lappmarker förekommer hon *isynnerhet under lemmelår*, annars sparsamt (C. G. Lövenhjelm). Hon synes således vara mer eller mindre allmän i en trakt af Lappmarkerna, i samma mån som der för året finnes större eller mindre tillgång på fjällmöss.

Ehuru hon ej, som de flesta andra ugglor, ströfvar vidt omkring mot vintren, har hon dock en och annan gång förekommit i sydligare trakter än dess egentliga zon: i November 1844 blef en lappuggla skjuten i sydöstra hörnet af Dalarna (Lundborg, *Öfversigt 1846. p. 40.*) på hösten (den 25:te September 1832) blef ett exemplar skjutet vid Fiholmen i Södermanland (*Jägarförb. p. a. st.*). Ett exemplar som blifvit skjutet i Wermland vid norra sidan af Wenern, omtalas af Mag:r Hammargren i *Öfvers. 1853. p. 121.* och ett annat, som hösten 1855 eftersattes och drunknade i Wenern, omnämnes af samma skicklige naturforskare i *Öfvers. 1856.*

p. 76. Till Finland skall hon ej så sällan förflyga sig, och en gång (hösten 1832) har man träffat henne i nordligaste delen af Tyskland, i Gumbinnen i Preussen (*Gloger, Vögel Europ. I. p. 111.*). I fjälltrakterna i det östliga Siberien, i klippfulla trakter kring Jenisej, förekommer hon, ehuru mera sällan; men vid Lenafloden och på Kamtschatka är hon talrik.

Hvad dess lefnadssätt beträffar, så vet man att hon om sommaren vistas i ödsliga, menniskotomma skogar och är icke särdeles besvärad af dagsljuset, helst hon är nödsakad att under de långa merendels klara sommardagarna flyga ut på jagt för att lifnära sig (jemför Gloger p. a. st.). Man erinrar sig nemligen att i den höga nord, der hon vistas är full dag, under flera månader, nästan hela dygnet. Det är troligtvis för att ej bländas af dess starka sken som hon har ögonen så ovanligt små i jemförelse med kroppsstorleken. Att hon likväl äfven kan, liksom andra ugglor, se och uppsöka sitt rof i skymning, är tydligt deraf att i samma trakter der hon vistas är under flera månaders tid nästan ingen annan dager öfver skog och mark, än det ljus stjernorna och norrskenet sprida. Då hon sällan är utsatt för efterspaningar, är hon föga skygg, åtminstone under sina vandringar, men mera rädd vid boet (Gloger); hennes läte skall likna ufvens: *huhuhuhu.* Då hon sitter, vrider hon hufvudet och snor det besynnerligt omkring, hvilket gifver henne ett underligt utseende (Pall.).

H:r Musei Intendenten Malm fick i Lappland den underrättelsen att lappugglan "ofta kommer, liksom "*Strix Aluco* Lin. i det södra Sverige, nattetid fram "till menniskors boningar." *Ornithologiska Bidrag &c.* Köpenhamn 1844. p. 14. *).

*) H:r Lundborg berättar om lappugglan följande be-

Födoämnen utgöres hufvudsakligen af fjällmöss, jordråttor och dylikt (Gloger), men utan allt tvifvel äfven af fogel och hare.

Fortplantning: Enligt H:rna v. Seth, som år 1842 företogo en naturhistorisk resa i Lappmarkerna, bygger lappugglan ett mycket stort näste i ett högt träd, eller på en hög stubbe, och lägger deri 2—3 smutsigt hvita ägg, som äro helt ovala (begge ändarna nästan alldeles lika): Längd 2 t. 2 lin.; största diameter 1 t. 6 l. *).

Slaguggla (*Strix liturata*, Thunb.).

Artm. *Ögonkretsarna grå med strålformiga svarta streck. Ofvan med långsgående svartbruna fläckar och hvitaktiga fjäderkanter; på skuldrorna en aflång hvit fläck; nedunder hvitaktig med smala bruna långsfläckar. Stjerten lång vigglik med 5—6 bruna och grå tvärband.*

Synonymi: *Strix liturata* Tengm. Vet. Akad. Handl. 1793. p. 267. — Retz. Fn. p. 79. — Nilss. Ornith. Sv. I. p. 59. — Degland Orn. eur. I. 124. — *Strix Uralensis* Pall. Reis. I. p. 455. — Zoogr. rosso-assiat. I. p. 319. — Bonap. Conspect. gen. av. I. p. 53. — Lepechin Reis. II. p. 181. tab. 3. — Tem. I. 84. — *Strix macroura* Mey. Liv- u. Esthl. p. 29. — *Ulula uralensis* Keyserl. & Blas. XXXII. 142. — *Habichts Tageule* Glog. Vög. Eur. I. p. 98.

---

synnerliga händelse: "Denna uggla anföll en dräng som var sysselsatt med dikning på en större öppen moss-äng, och försökte att slå fast i hans rygg. Sedan han befriat sig från ugglan, blef den stillasittande medan han gick hem efter bössa, sköt ett bomskott på henne, och återgick hem för att ladda; hvarefter han i andra skottet fällde ugglan. Den var en hona och högst mager. *Öfversigt 1846. p. 41.*

*) H:r Häradshöfding Carl G. v. Seth har, jemte annat, skänkt ett *Lappuggle-ägg* till härvarande Zoologiska Museets äggsamling.

Beskrifning: Längd 24—26 t.; från vingleden 15 à 15½ t.; stjerten 12 à 12½ t., utom vingarna 5—6 t.; tarsen 2½ t. Näbben gul. Klorna bruna, vid roten gulaktiga. Ögonen små med brun (?) iris. Öronöppningen stor med klaff framtill. Ögonkretsen som är stor ock hel, grå eller brungrå, med svartaktiga fjäderspolar är rundt omgifven med en krans af täta fjällikt lagda, hvita, svartfläckiga fjädrar. Stjerten lång och vigglik; 1:sta vingpennan något kortare än 10:de; 2:dra lika med 7:de; 3:dje något kortare än 6:te; 5:te längst.

Till hela formuttrycket (habitus) närmast lik *kattugglan* med undantag af den långa vigglika stjerten. Liksom hos denna är hufvudet stort och kroppen undersättsig. Hufvudet ofvan och ryggen med svartaktiga långsfläckar och breda hvita fjäderkanter. En långsgående större hvit fläck på hvardera skuldran, och talrika hvita fläckar på vingarna. Undre kroppsdelarna hvita med svag rostgul anstrykning och långsgående smala svartaktiga fläckar. Mage, undergump och undre stjerttäckare hvitaktiga ofläckade. Lårfjädrarna äfven ofläckade, men med rostgul anstrykning; tarser och tår med otydligt gråbruna småfläckar. Yttre vingpennorna med grå tvärband. Stjerten brun med 5 grå tvärband och grå spets.

Anmärkn. Strix Lindrothii SPARRM. är en utblekt varietet af denna.

Vistelseort och lefnadssätt: I de klippfulla skogarna i Sveriges och Norges nordliga (ehuru icke nordligaste) landskap, förekommer denna uggla, och som det synes, icke just sällsynt. Hon har blifvit skjuten i Dalarna, Jemtland och Lycksele Lappmark, enligt v. Seth; vid Karesuando, enligt Malm; i norra Wermland, derifrån jag fått exemplar, skjutet den 2 Juni af Hofjägm. H. Falk, synes hon fort-

planta sig. Äfven förekommer hon i Upsala-trakten, men är der högst sällsynt (Mesch.). Också torde hon förekomma i Finland; ty i Livland och Esthland är hon temligen talrik i skogarna (Meyer pag. 31). I Ryssland är hon äfven talrik, och på Uralska bergen, isynnerhet i de klippfulla trakterna, är hon den allmännaste af alla ugglor. Likasom till utseendet, skall hon äfven till lefnadssättet likna kattugglan, och ehuru hon mest vistas i skogarna, infinner hon sig dock någon gång (Pall.), ej sällan (Mey.) inne vid menniskors boningar. Att hon är en verklig nattuggla intygar Pallas, som ofta haft tillfälle att iakttaga denna fogel (*coecutit interdiu* och *interdiu coeca* Pall.); det samma intygar äfven hofjägm. Falk *).

Födoämnen: Jordråttor, markmöss, samt smärre och större foglar.

Fortplantning: I bergsrefvor eller i stora ihåliga träd lägger hon 3—4 hvita ägg.

Kattuggla (*Strix Aluco*, Lin.).

Artm. *Ögonkretsarna ljust grå (hos honan utåt rostgula) framåt hvitaktiga med svarta spolar. Ofvan spräcklig af brunt, grått, rostgult och hvitt med långsgående bruna fläckar; på skuldror och vingtäckare hvita fläckar; nedan hvitaktig med långsgående svartbruna i kanterna vattrade fläckar. Stjerten något afrundad. Iris svartbrun.*

Synonymi: *Strix Aluco* & *Stridula* Lin. Fn. Sv. n. 72 och 77. — *Str. Aluco* Retz. Fn. p. 80. — Nilss. Orn. I. p. 60. — *Chouette hulotte* Tem. I. 89. — Degland I. p. 130. — *Nacht-Kautz* Bechst. II. 930.

---

*) De underrättelser H:r Malm fått (Ornith. Bidrag s. 14) att hon om dagen ser bättre än *lappugglan* och lika godt som *hökugglan*, torde derföre fordra vidare bekräftelse.

Brehm Lehrb. p. 70. — *Ulula Aluco* Keyserl. & Blas. XXXIII. 143. — Sv. *Nattuggla, Kattuggla, Skrikuggla*; Norr. *Nat-ugle*; Fin. *Tarhapöllö*.

Beskrifning: Om man i stället för tvärvågorna, hvaraf de mörkbruna långsfläckarna infattas, tänker sig hvita kanter, samt stjerten längre och vigglik, så har man fullkomligt bilden af föregående art, både till form och färg.

Hufvudet mycket stort. Kroppen kort och undersättsig. Ögonen stora, framstående. Iris svart. Näbben gulaktig, till större delen gömd bland de borstlika fjädrarna; näbbhuden grönaktig. Ögonkretsen stor, fullkomlig, ljust grå, med afbrutet svartaktiga fjäderspolar och framtill med många svarta hårlika strålfjädrar, omgifves med en krets (bräm) af täta, fjällikt lagda, af brunt, rostgult och hvitt tvärfläckade fjädrar. Öronöppningen stor, något mer än 1 tum lång med en flik (klaff) framtill, som tillslutar honom. Benen och tårna klädda med smutsigt hvita, utåt småfläckiga dunfjädrar; tårna i yttersta ändan något nakna. Klorna vid roten gulaktiga, utåt svartaktiga.

Alla öfra kroppsdelar tecknade med långsgående mörkbruna fläckar, mellan hvilka de äro fint på tvärs spräckliga med brunt, rostgult eller grått och hvitt: hufvudet ofvan, halsen och främre ryggen mer mörka, de bruna fläckarna mer svartaktiga och tättstående. På de yttre skulderfjädrarne stå stora hvita fläckar, som tillsammans bilda ett långsgående rent hvitt band. På vingarnas större täckfjädrar finnas äfven stora hvita fläckar. Nedra kroppsdelarna hvitaktiga med långsgående svartbruna, i kanterne med brunt på rostgul botten vattrade fläckar. Undergumpen hvit med bruna pil-lika fläckar. Vingpennorna med bruna och rostgrå, oredigt fläckiga tvärband. Stjerten kantig eller något rundad, dess pen-

nor med bruna och rostgrå oredigt fläckiga tvärband och hvitaktig spets; det mellersta pennparet helt spräckligt, utan tvärband. Längd 14—15 tum; vingbredden 2 f. 10 t., från vingleden 11 t.; stjerten 6½ t., räcker nära 2 t. utom vingarna. 1:sta vingpennan mycket kortare än 2:dra, af lika längd med 10:de; 2:dra kortare än 6:te; 3:dje kortare än 4:de, som jemte 5:te äro längst.

Honan är i allmänhet mera rödbrun än hannen; nemligen ofvan rödbrun der hannen är grå eller hvit, den stora fläcken på skuldrorna samt grundfärgen på nedra kroppsdelarna rostgulaktigt hvit. Ögonkretsen rostbrunaktigt grå, framtill (vid näbben) med många svarta hårlika fjäderstrålar.

Ungarna före ruggningen, med gråbruna tvärstreck ofvan och under. Stjerten med hvitaktig spetskant.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna är den allmännaste af alla våra ugglor. Dess stamhåll är om sommaren skogarna, isynnerhet täta löfskogar med gamla ihåliga träd. Här sitter hon dold om dagen i bergsklyftor, i hål uti träd, eller bland de tätaste grenar och snår. Först i skymningen lemnar hon denna hviloplats och flyger ut på jagt. Om vintren visar hon sig ej sällan i trädgårdarne och vid husen, äfven på slättbygden. Här och der bor hon äfven under sommaren i kyrktorn på slättbygden, der planteringar finnas, i hvilka hon om nätterna fångar markmöss och foglar. I lador, fähus och foderskullar träffas hon ofta under vintren. Dess flygt sker utan det minsta buller, emedan dess vingpennor äro utomordentligt mjuka och veka. Under parningstiden har hannen ett tjutande läte: *huh-huh-huh-huhuh.* Honans läte är deremot mer skrikande.

Födoämnen: Denna uggla jagar aldrig om dagen, utan blott i skymningen eller månskenet. Hon

förtär råttor, fältmöss, mullvadar, samt grodor och skalbaggar. Också griper hon någon gång småfoglar då de sofva, eller då de äro fångade i snara. Om vintren, då råttorna samla sig i ladorna och sädesstackarna, infinner hon sig äfven der och förtär dem. Stundom besöker hon också dufslagen.

Fortplantning: Till näste väljer hon vanligen något öfvergifvet korpbo eller kråkbo; stundom ihåliga träd, bergshålor o. s. v. Dess 3—4 hvita, nästan runda ägg (längd 1 t. 7 l.; diam. 1 t. 4¾ l.) finner man vanligen i början af April. Under äggen finnes nästan ingen bale, blott litet smolk.

Nytta och skada: Denna uggla, liksom dess flesta samslägtingar, är mycket mer nyttig än skadlig. Hon förtär och utrotar en mängd skadliga råttarter, och högst sällan griper hon någon ung dufva eller annan nyttig fogel. — Då hon om aftonen skriker och kommer fram till husen, anses hon bebåda väderskifte.

Perluggla (*Strix Tengmalmi*, Gmel.).

Artm. *Ofvan brun med hvita fläckar; under hvit, bröstet skuggadt med gråbrunt och tecknadt med hvita fläckar; stjerten med parvis ställda hvita fläckar och dylika i de yttre fanen af de främre vingpennorna. Fötterna yfvigt dunklädda ända ut på klorna.*

Synonymi: *Strix funerea* Nilss. Orn. Sv. I. p. 66. — *Noctua major* &c. Rudb. av. pictæ fol. 170. och derifrån *Strix funerea* Lin. Fn. Sv. n. 72. — *Noctua major* &c. Rudb. av. pict. fol. 165. och derifrån *Strix* . . . . . Lin. Fn. n. 74. — *Strix noctua* Tengm. Vet. Acad. Handl. 1793. p. 289 och derifrån *Strix noctua* Retz. Fn. p. 84—85. (Tengmalms diagnos och beskrifning). — *Strix Tengmalmi* Gmel. Syst. I. p. 291. — Lath. Ind. I. p. 64. — Temm. Man. d'Ornith. I. p. 94. — Bonaparte Osservazioni p. 53. — Nilss. Illum. fig.

pl. 140. — DEGLAND I. p. 134. — *Strix dasypus* BECHST. Nat. Deutschl. II. p. 972. — MEYER Liv- u. Esthl. p. 37. — *Nyctale Tengmalmi* KEYSERL. & BLAS. XXXII. 143. — v. WRIGHT Sv. Fogl. 14. Häft. — KÖRN. Skand. Fogl. 8. f. 11. —Sv. *Perluggla.*

Beskrifning: Längd 9½—10 t.; vingbredden 22 t.; från vingleden 6½ t.; stjerten 3⅝ t., är knappt 1 t. längre än vingarna; tarsen kort, knappt 1 t. Hufvudet mycket stort, näbben gulaktig (bleknar efter foglens död), till en stor del gömd i framåtliggande hårlika fjädrar från ögonkretsen. Näsborrarna runda med uppdrifven hvälfd näbbhud. Iris skönt gul. Ögonkretsen, som är stor, fullkomlig, hvit, utåt skuggad af svarta fjäderstrålar och inåt (mellan öga och näbb) tecknad med en svart fläck, omgifves med en krans (en bräm) af svartbruna hvitfläckiga fjädrar. Öronöppningen stor. Klorna svartaktiga, långa, mycket skarpa. Fjäderklädnaden mycket yfvig, tät och silkesmjuk.

Hela foglen ofvan mörkt gråbrun, stötande något i kastanjbrunt med hvita fläckar; dessa äro på hufvudet små rundaktiga och talrikare, på halsryggen och skulderfjädrarna större och bredare (bilda tillsammans på de sednare en stor långsgående fläck), på ryggen få eller inga, på vingtäckarna små, runda, perlformiga. Nedre kroppsdelarna tecknade med oregelbundna bruna och hvita fläckar: nemligen hvarje fjäder brun med en rund hvit fläck i hvardera fanet, eller ett hvitt band framför spetsen. Benen täckta ända till klorna med täta yfviga dunlika fjädrar, smutsigt hvita, oredigt brunfläckiga. Vingarna af ryggens färg; de yttersta vingpennorna i yttre kanten och i inre fanet med hvita fläckar. Stjerten kantig, brun med 4—5 parstående hvita fläckar; spetsen enfärgad (ej hvit). — *Honan:* längd kring 10 t.; från vingleden 7 t.; stjerten 4 t., räcker 1

t. utom vingarna. 1:sta vingpennan kortare än 7:de; 2:dra något kortare än 3:dje, som är litet längre än 4:de och längst.

Vistelseort och lefnadssätt: Perlugglans stamhåll under sommaren äro stora och vilda skogar i norra trakterna af Skandinaviska halfön. I norra delen af Wermland, Dalarna, Herjeådalen m. m. samt i Norge, åtminstone ända till fjällryggen, förekommer hon under nämnde årstid. Huru långt mot norden eller södern hon hos oss om sommaren finnes, och om hon i en trakt är mer allmän eller mer sällsynt, känner man ännu icke bestämdt; ty såsom mera tillhörande natten än dagen, är dess historia svår att utreda och åtminstone ännu icke fullständigt utredd *). Mot vintrens annalkande, i Oktober och November månader, äfvensom under sjelfva vintren till Februari och Mars, förekommer hon i Skånes skogar, planteringar och trädgårdar, somliga år i stort antal, andra år mera sällan eller alls icke. Enligt mina anteckningar har hon infunnit sig här i större antal 1838, 1840, 1844 och 1854. Under Oktober månad 1840 infunno sig perlugglor i stort antal i trädgårdarna uti och kring Lund. "Många exemplar skjötos, en del ihjälslogos med störar, andra dödades af kattor." Redan i September (d. 23:dje) 1844 började de infinna sig i parken vid Nöbbelöfs prestgård, der de äfven under följande Oktober månad förekommo. I nordöstra Skåne har perlugglan, enligt benäget meddelade iakttagelser af Pastor Wallengren, samtidigt med sparfugglan, under vintren 1843—44

*) Säkert är emellertid att hon ej öfverskrider skogsregionen på fjällens sidor, och hon synes der ej gå så högt som hökugglan. Märkligt är att hon hittills ej blifvit funnen häckande i mellersta Sveriges eller norra Skånes barrskogar, då hon häckar både i Schweitz och Frankrike, och som det påstås, äfven i Danmark.

visat sig talrikt och sedan årligen återkommit. I November, December och Februari månader har H:r Wallengren hvarje år sedan 1844 sjelf sett den der, eller erhållit den skjuten. Oftast har han träffat den uti de busksnår och den ungskog, der donor för kramsfogel blifvit utsatta, "och det är skäl förmoda att hon icke underlåtit att biträda vid vittjandet af donorna."

Enligt underrättelser, meddelade af C. Möller, var perlugglan äfven i hans trakt allmän 1844.

Någon har gjort den iakttagelse, att då denna uggla om hösten visar sig här i Skåne i större antal, blir alltid den instundande vintren sträng.

Perlugglan är i hög grad besvärad af dagsljuset; man ser henne aldrig jaga om dagen, hon döljer sig alltid då bland de tätaste grenarna eller tryckt mot stammen. Blir hon uppskrämd t. ex. af en kastad sten eller dylikt, så flyger hon väl omsider; men dess flygt är osäker ock vacklande, och hon sätter sig åter så snart hon finner ett passande gömställe. Hon sitter aldrig högt, vanligen 2—3—4 alnar öfver marken och kan då lätt fångas, isynnerhet om två personer gå sakta mot henne från motsatta håll. Hon sitter då med tillslutna ögon, men då hon märker något, ehuru sakta, buller af den som nalkas henne åt framsidan, öppnar hon stundom den stora öronklaffen, så att örats öppning synes bar och omgifven af en kort vid tub; nalkas han småningom närmare, så öppnar hon begge ögonen och stirrar på honom. Om han då genom rörelser med handen eller lågt hvisslande eller smackande läte, fäster hennes uppmärksamhet, så kan den som sakta nalkas henne från ryggsidan, lätt gripa henne med blotta handen. Hon kan underhållas i bur med småfogel, är vacker, men liksom alla roffoglar, frätgirig och osnygg.

Födoämnen äro isynnerhet råttor och småfoglar; äfven skall hon förtära insekter.

Fortplantning: Hon säges lägga sina 3—4 hvita rundaktiga ägg uti ihåliga träd.

Tornuggla (*Strix flammea*, Gmel.).

Artm. *Ögonkretsen hvitaktig, omgifven af en roströd krans; undra kroppsdelarna rostgula med ytterst små svarta fläckar, de öfra askegrå fint vattrade samt beströdda med små svarta och hvita i rader liggande fläckar. Tårna med glesa hår.*

Synonymi: *Strix flammea* Lin. Syst. I. p. 133. (men icke *Str. capite lævi corpore luteo* Lin. Fn. Sv. n. 73. som är tagen af Rudbecks *Str. tota flammea* av. pictæ hvilken tillhör *Str. brachyotos*). — *Chouette effraie* Temm. I. p. 91. — Degl. I. p. 137. — *Schleuerkautz* Bechst. 2. I. p. 947. — Brehm p. 72. — *Slörugle* Kjærb. Danm. Fugle sid. 45.

Längd kring 14½ t.; från vingleden 12 t.; vingarna längre än stjerten; 1:sta vingpennan längre än 3:dje; 1:sta eller 2:dra längst; stjerten 5 t., något urnupen; tarserna höga 2 t. 2 l.

Ögonkretsarna stora fullständiga, hvitaktiga med en svart fläck vid näbbsidan och omgifna af en krans af fjällikt stående roströda fjädrar. Iris svartblå eller svartbrun. Näbben blekgul, från roten rät, i spetsen krumböjd. Ofvan dels rostgul, mest askegrå, fint vattrad med bruna ziczac-streck och försedd med en liten svart fläck, omgifven och afbruten med hvitt. Vingpennorna i yttre fanen rostgula med gråvattrade tvärfläckar, i inre hvitaktiga med svarta fläckar. Den yttersta stjertpennan nästan hvit, de följande i yttre fanet rostgula, de mellersta helt rostgula, alla med 3 bruna gråspräckliga tvärstreck och gråspräcklig spets. Undre kroppsdelarna mer eller min-

dre blekt rostgula glest beströdda med svarta punkter. Benen till hälften fjäderklädda, derefter belagda med dun, som slutas med hår. Tårna nakna, blott glest belagda med tilltryckta hår.

Vistelseort: Bebor hela Europa med undantag af dess nordliga delar. Hos oss blott tillfälligtvis *); på Danska öarna sällsynt, i Hertigdömena mindre sällsynt, i Tyskland allmän, i Frankrike af alla ugglor den allmännaste.

Dess tillhåll är torn, kyrkor och andra gamla stenbyggnader, äfven som bergsrefvor. Mest i närheten af menniskor i byar och städer. Om dagen sitter hon och sofver på ett mörkt ställe, i skymningen flyger hon ut och hela natten ströfvar hon kring markerna efter rof.

Födoämnen: Hufvudsakligast råttor, möss och fältmöss, mullvadar och näbbmöss, af hvilka hon förtär en stor mängd och är derföre för jordbrukaren en af de mest nyttiga foglar i de trakter hon bebor. Skada gör hon nästan ingen.

Fortplantning: I hål i murar &c. lägger hon 3—4, sällan 5 ägg, af hvit färg och något aflånga. Längd 1 t. 5 l., största bredd 1 t. 2 l. (Degl.).

---

*) Ett exemplar blef skjutet på ett fartyg i hamnen vid Ystad i Oktober 1834 och insändt till Lunds Museum af H:r Ingeniör M. Löfdahl.

Andra Ordningen.

Skogsfoglar (Sylvicolæ *Vieill.*).

Näbben *af mycket olika form, men aldrig sådan som de föregående och aldrig vid roten försedd med vaxhud* (*cera*).

Benen *oftast till knäleden fjäderklädda; tårna 3 framåt, 1 bakåt, eller 2 framåt, 2 bakåt, sällan 2 framtår 1 baktå; framtårna antingen helt skilda, eller den yttre mer eller mindre* hopväxt *med mellantån; hos Caprimulgus* förenad genom en hudfåll vid roten. Baktån, *sitter i samma plan som framtårna;* klorna *hoptryckta, merendels svaga.*

Stjerten *bestående af 12, sällan af 10 pennor.*

Hos hithörande foglar är honan vanligen mindre, och mindre vacker än hannen. De rugga i allmänhet blott en gång om året, om hösten*), men en stor del fälla fjäderbrämarne om våren, hvarigenom deras sommardrägt blir olik och oftast vackrare än deras vinterdrägt. De flesta hafva sitt tillhåll i skogarna; andra vistas på slätter; andra bland klippor och skär. De lefva af säd, frukter, bär, insekter; några döda och förtära mindre och svagare däggdjur, foglar och amfibier. De lefva i engifte med undantag af göken. Begge makarna bygga nästet, rua äggen och fostra ungarna, till hvilka de bära föda i näbben, äfven någon tid efter att de lemnat boet. Äggen vanligen 5—6, stundom flera

*) I sydligare klimat lära några rugga 2:ne gånger om året.

eller färre. Bo tillredes af alla, och af några med beundransvärd konstfärdighet. — Till denna Ordning höra de bästa byggmästare, liksom de största *sångare* i hela klassen.

Anmärkn. Från föregående Ordning (Roffoglarna) utgå liksom två utgreningar till dessa: från *Falkarna* är öfvergången helt naturlig till *Törnskatorna*, och från *Ugglorna*, som ha mycket papegojlikt i utseende, sätt att i bur klättra med näbb och klor, samt i åtskilliga gebärder, synes våra en tydlig öfvergång till *Papegojorna* bland *Klättrarna*. Vår Fauna har inga Papegojor; vi börja derföre Ordningen med följande klättrare:

Första Underordningen: **Partåiga foglar,** (*Zygodactyli*). **Klättrare.**

Två tår framåt och två bakåt rigtade. Den inre baktån saknas ibland.

Näbben, *som har hela käkkanter, är dels rät, mångkantig eller trind, dels böjd och hoptryckt.*

De foglar, som höra till denna grupp, vistas i skogarna, der de lefva parvis eller spridda; och de samlas aldrig i tätt slutna flockar. De antingen klättra på trädens stammar, eller kunna åtminstone fasthålla sig på dem under det de plocka sin föda. Deras mesta födoämnen bestå i insekter, larver och puppor: några förtära derjemte kärnor af nötter, ållon och frön af barrträden. — Deras mage är muskulös. Köttet af en del är hårdt och odugligt; af andra ätligt och godt.

De som sjelfva utkläcka sina ungar, lägga äggen uti ihåliga träd, merendels utan annan bale än ruttet trä.

Första Familjen: **Hackspettar** (*Sagittilingues*, Illig.).

Näbben *helt rät, långdraget kegelformig kantig eller trind, med hela käkkanter.* Tungan, *som*

kan långt utdragas, är metmasklik, öfverdragen med klibbigt slem och väpnad med hornartad spets.

Benen *korta, undersättsiga;* baktårna *alldeles skilda, dock är den yttre aldrig vändbar; den inre saknas ibland;* framtårna *vid roten hopväxta.*

Hithörande foglar vistas i skogarna, der de lefva af insekter, mest sådana som dölja sig i springorna i barken och som de framdraga derur med sin långa klibbiga tunga. De häcka i ihåliga träd och lägga 4—10 hvita ofläckade ägg.

Hackspettslägtet (Picus, *Lin.*).

Näbben *lång eller medelmåttig, rät, kantig, långdraget pyramidformig, mot spetsen vigglikt tillskärpt.*

Näsborrarna *ovala, täckta med framåtliggande borst.*

Benen *undersättsiga; klorna mycket starka, krökta och spetsiga. Sällan saknas inre baktån.*

Stjerten *vigglik, bestående af 10 styfva, tillspetsade, elastiska och något nedböjda pennor, utom sidopennorna, som äro mycket kortare och hafva mjuk spets.*

Tungan *metmasklik, i spetsen hornartad, försedd med hårlika bakåt rigtade hullningar.*

Vingarna *medelmåttiga; 1:sta vingpennan mycket kort; 2:dra mycket kortare än 3:dje; 4:de och 5:te längst.*

Honan är vanligen något olik *hannen. Ungarna* mycket olika de gamla.

Hackspettarna vistas mest i stora skogar der gamla murkna träd finnas. De träffas vanligen parvis, stundom (om hösten) familjvis, sällan ensamma.

De klättra uppåt och snedt åt sidan, men sällan nedåt på trädstammarna, för att bortplocka och förtära insekter och larver; och till detta ändamål synes hela deras organisation vara lämpad: *näbb*, *fötter* och *stjert* äro isynnerhet utbildade. *Stjerten*, som består af elastiska nedböjda pennor med nedböjda styfva sidofan, är en säker stödjepunkt för dem då de klättra på trädstammarna, och ökar genom sin spänstighet styrkan af deras slag med näbbarne på träden. *Näbben* är stark, tillskärpt och bildad att borra i de murkna träden. Tungan, som är trind, klibbig, och i spetsen försedd med ett tunnt ben, väpnadt i kanterne med hullningar, kan långt utdragas (isynnerhet hos grönspetten). Benen korta; de krökta, spetsiga klorna starka, och isynnerhet yttre baktån med sin klo mycket stark, för att gifva säkert stöd under klättrandet. De hugga runda hål på sidan af murkna träd, hvilka de äfven urhålka. Då de höra eller lukta någon insekt under barken eller i den murkna veden, bulta de med näbben så länge tills antingen insekten kommer ut för att se hvad som är å färde, eller de hackat hål och kommit in i veden. Insekten genomborras då med den spetsiga tungan eller blir dervid fastklibbad. Då de någon gång röra sig på marken, sker det genom att hoppa jemfota.

Hackspettarna lefva i engifte och begge könen rua äggen skiftevis. De äro nästan ständigt i rörelse för att söka sin föda. Sällan ser man dem stilla om dagarna. Om nätterna sofva de i ihåliga träd, dit de äfven under oväder om dagarna taga sin tillflykt. Hannarne af somliga arter anställa, under parningstiden, ett surrande buller, likt en hvirfvel på trumma, hvilket uppkommer genom ett hastigt bultande på en torr gren. — De äro icke flyttfoglar (om ej till en del af vissa arters individer),

men mot vintren ströfva de flesta arter vidt omkring. De synas hafva förkänsla af inträffande väderskifte: hvarföre flera arter bland dem, af allmogen, anses för väderspåmän. De innehade också en betydlig plats bland de gamla Romarnes auspicier. — För skogarne äro de bland de nyttigaste foglar, derigenom att de förtära en mängd för träden skadliga insekter.

1) *Hackspettar med 4 tår.*

Svart Hackspett (*Picus Martius*, Lin.).

Artm. *Svart: hos* hannen *är hela hufvan, hos* honan *blott nacken karmosinröd.*

Synonymi: *Picus martius* Lin. Fn. p. 34. — Syst. I. p. 173. — Lath. Ind. I. p. 224. — Nilss. Orn. I. p. 102. — *Le Pic noir* Buff. Ois. VII. p. 41. t. 2. — Pl. enl. 596. — *Great black Woodpecker* Pen. Arct. Zool. II. p. 276. A. — Yarr. Brit. Birds. I. p. 132. — *Schwarzspecht* Bechst. Nat. Deutschl. II. p. 994. — Brehm Nat. d. Vög. I. p. 133. — Körn. 9. f. 1. — Sv. *Spillkråka, Tillkråka, Svartspett;* Norr. *Svartspet.*

Beskrifning: Denna är den största hackspett i Europa. Dess längd 18 t. och vingbredden nära 30 t.; från vingleden 10 t.; stjerten 8 t., utom vingen 3½ t. — Näbben (vid roten) hvitaktig, utåt mot spetsen svartblå. Iris strågul. Benen blygrå. Hela fjäderklädnaden rent svart, utom öfra delen af hufvudet från pannan till nacken, som hos *hannen* är karmosinröd. Stundom finnes på magen en roströd anstrykning. *Nilss. Illum. fig. pl. 88.*

Honan är något mindre och har blott nacken karmosinröd.

Vistelseort och lefnadssätt: Spillkråkan vistas i stora bergiga skogar i Sverige och Norge. Hon uppehåller sig mer bland barrträd än löfträd; hon flyttar icke, utan vistas ständigt i den trakt, der hon

en gång valt sin boning. I södra Skåne förekommer hon icke; blott högst sällan förirrar sig någon enda dit och visar sig i någon tallplantering. Men i provinsens norra, till Småland gränsande barrskogar, träffas hon ständigt, ehuru sparsamt. I Småland, Blekinge, Halland m. m. är hon i vissa trakter icke sällsynt, och i de öfra landskapens stora täta barrskogar, förekommer hon ännu oftare. På en mils afstånd från Götheborg är hon allmän och häckar äfven der (M:lén). Också förekommer hon på öar med skog t. ex. på Gottland (Andrée) på Oroust (Ekstr. och Wright). Åt norden har jag sett henne ända inom polcirkeln, och på fjällens sidor så högt upp som barrskog växer. Der man finner *en*, träffar man vanligen begge könen, och stundom hela familjen. Dess flygt är merendels kort, ehuru temligen snabb, och derunder bär hon hufvudet och nacken högt. Hon flyger från en trädstam till en annan, hugger klorna deri, samt understödjes af den styfva, elastiska stjerten, och klättrar således längs uppåt eller omkring stammarna. Genom sin fina lukt eller skarpa hörsel upptäcker hon insekten under barken och i den murkna veden. Hon hugger då hål deri, för att uttaga och förtära insekten. Äfven gör hon stora runda hål på sidan af trädstammarna, för att deri antingen lägga sina ägg, eller hafva en tillflykt under inträffande oväder. Sådana träd äro alltid, åtminstone invändigt, murkna: och hvarken denna eller någon annan hackspettart angriper ett fullkomligt friskt träd. Då hon flyger från ett träd eller en skogspark till en annan, låter hon ofta höra ett knirrande läte: *tirr, tirr, tirr;* och sittande på en trädstam ropar hon stundom ängsligt: *kli-äh, kli-äh, kli-äh;* eller *klih, klih, klih.* Oftast skriker hon i regnväder. Dess sång eller skrik börjar tidigt om våren, redan i början af Mars. — Hon är den skyg-

gaste af alla hackspettar och svår att komma inom skotthåll.

Födoämnen: Dessa bestå isynnerhet i myror och andra insekter, samt puppor och larver af många slag t. ex. skalbaggar, vesp-larver, bålgetingar, m. fl. Äfven hackar hon stora hål i myrstackarna, isynnerhet om vintren, för att förtära myrorna och deras puppor. Hon säges också förtära bär och frön.

Fortplantning: I Mars och April parar hon sig, och i ett ihåligt murket träd, vanligen en tall, som hon sjelf urhålkat, lägger hon 3—4 hvita, glänsande, ofläckade ägg, utan konstgjord bale.

Jagt: Som hon är ganska skygg, kommer jägaren henne sällan inom håll, om han ej genom list kan locka henne. Då han märker henne i grannskapet, stannar han mellan buskarna; tager en nyckel eller knif och bultar dermed på bösskolfven. Svartspetten, som förmodar det vara en kamrat, hvilken funnit något rof, flyger dit, sätter sig på en trädstam och kan då i hast skjutas. (Jag har sjelf, stundom med och stundom utan framgång försökt denna method). Den lyckas mest under parningstiden. — Man bör dock icke, om ej för vetenskapligt bruk, döda henne, ty dess *nytta* att förtära skadliga skogsinsekter är ganska stor. Dess kött är segt och har elak smak. *Skada* gör hon ingen.

Grön Hackspett (*Picus viridis*, Lin.).

Artm. *Ofvan grön med karmosinröd hufva och svart ögontrakt; nedra kroppsdelarne grönaktigt grå; alla stjertpennorna med talrika blekare tvärstreck. Längd 13½—14 t.; från vingleden 7 t.*

Synonymi: *Picus viridis* Lin. Fn. p. 35. — Retz. Fn. p. 102. — Lin. Syst. I. p. 175. — Lath. Ind. I. p. 234. — *Pic vert* Buff. Ois. VII. p. 23. f. I. Pl. enl.

371, 879. — *Green Wodpecker* PEN. Brit. Zool. I. n. 84. — YARR. I. p. 137. — *Der Grünspect* BECHST. Nat. Deutschl. II. p. 1007. — BREHM Nat. Vög. I. p. 134. — *Gröngöling* v. WRIGHT Sv. Fogl. Häft. 25. — KÖRN. Skand. Fogl. 9. f. 2. — NILSS. Illum. fig. pl. 130. — Sv. *Grönspett, Gyllenränna, Gröngöling;* Norr. *Gertrudsfogel;* Fin. *Kärki.*

Beskrifning: Gammal hanne: Hufvudet ofvan, från pannan till nacken, glänsande karmosinrödt med gråblå bottenfärg. Hufvudets sidor från näbben ända bakom ögonen till örtrakten svarta, med ett karmosinrödt streck från näbbviken bakåt (in uti det svarta). Stundom äro äfven nackens sidor bak öronen svarta. Halsen ofvan, ryggen, skuldrorna, vingtäckarna och de sekundära vingpennornas yttre fan, skönt gröna, stundom dock med askegrå anstrykning. Öfvergumpen glänsande gröngul. Nedra kroppsdelarne samt en bred trakt uppåt sidan af halsen och örtrakten, askegråa, med gulaktig anstrykning på bröstet och magen. Vingpennorna svartaktiga, på inre fanen tecknade med tvärstående ovala hvita fläckar; de af första ordningen och deras täckfjädrar äfven i yttre fanen med hvitaktiga mindre fläckar. Vingarnas nedre täckfjädrar grönaktigt hvita, med bruna tvärstreck. Stjertpennorna svartaktiga med grönaktiga tvärstreck. — Näbben svartaktig, inunder vid roten grönaktig. Ögonringen hvit. Benen grönaktigt blygrå. Stjerten 4 t. 6 l.; utom vingen $2\frac{1}{2}$ tum.

Honan har något mindre svart på hufvudets sidor och saknar det röda strecket bak näbbviken.

Unge om hösten: Hufvan rödprickig, på askegrå botten; ryggen och skuldrorna brunaktiga med hvitaktiga fläckar och det hela med grönaktig anstrykning. Öfvergumpen skönt gul, med svarta och hvitaktiga fläckar. Nedra kroppsdelarna och hufvudets sidor smutsigt hvita, beströdda med svarta fläc-

kar. Ett svart hvitprickigt streck från underkäksroten.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna art finnes mera i löfskogarna än den föregående; han träffas äfven i skogsbrynen, och bland ensamt stående träd på fälten eller längs floderna. Han förekommer temligen allmänt både i Skåne och de öfriga provinserna långt åt norden. Vid Götheborg är han allmän året om (Malmlén); på Orust den allmännaste näst *P. major* (v. Wright). Jag har äfven sett honom norr om fjällryggen; dock endast ner i dalbygderna, ej på fjällen. Han är ej så rädd som föregående, ehuru dock temligen försigtig. Dess flygt är snabb och sker i långa vertikala bågar, derigenom att han vexelvis flaxande uppstiger, och derefter med hoplagda vingar skjuter snedt nedåt. Dess gång är hoppande. Ofta ser man honom på marken vid murkna stubbar och myrstackar. I murkna träd hugger han stora runda hål, och löper dervid tidtals rundt kring trädstammen för att efterse om några insekter och maskar kommit fram. Om hösten ströfvar han familjvis kring, och förekommer då stundom äfven i trädgårdarna m. m. Dess gälla och starka skrik: *gi, gi, gi, gi!* låter han ofta höra, isynnerhet mot regn och oväder. I Norge, der han fått namn af *Gertrudsfogel*, har en utmärkt Meteorolog försäkrat mig att Grönspetten förkunnar väderleken förut kring 3 dygn. Har han ett lågt, entonigt läte, blir vädret vackert; skriker han starkt blir regn och oväder; kommer han in till husen och skriker, blir det än värre.

Födoämnen: Myror, myrlarver samt andra insekter, deras puppor och larver utgöra grönspettens kost. Denna art har längst tunga af alla hackspettar; med henne genomsöker han mossan, barken och hålen i de murkna träden. Äfven gräfver han med näb-

ben stora strutformiga hål i myrstackarna, isynnerhet vintertiden då marken är snötäckt.

Fortplantning: I Mars månad, då dess parning här i Skåne infaller, har hannen ett eget gällt skrik för att kalla sin hona *). Denna svarar honom med ett svagare läte. Då könen träffas, para de sig vanligen på sidan af en trädstam, hvilken de, under egna kärliga ljud, ofta löpa rund omkring efter hvarandra. Honan lägger sina 5—8 hvita glänsande ägg (1¼ t. långa 1 t. tjocka) i ett murket träd, till hvars ihålighet fogeln gjort en rund öppning på sidan af stammen, oftast högt (10—20 alnar) från marken.

Nytta och skada: Grönspetten gagnar skogarna genom att förstöra en mängd skadliga insekter, larver och maskar. Dess kött är ätligt, men segt. Ungarnas är deremot förträffligt och skall smaka som kyckling. *Skada* gör han ingen, om han ej någon gång, vid gårdar belägna i skogen, fått vanan att infinna sig vid bikuperna.

Gråhöfdad Hackspett (*Picus canus*, Gmel.).

Artm. *Grön, med hufvudet och nedra kroppsdelarna askegrå. Pannan* (hos hannen) *karmosinröd. Ett svart streck från näsborrarna till ögat, och ett dylikt åt sidan af strupen. Blott de 2 mellersta stjertpennorna med ljusare tvärstreck. Längden 12 t.; från vingleden 6⅛ t.*

Synonymi: *Picus viridis Norvegicus* Briss. Orn. IV. p. 18. — *Picus Norvegicus* Lath. Ind. I. p. 236. — *Picus canus* Gmel. Syst. I. p. 437. — *Picus caniceps*. Nilss. Orn. Sv. I. p. 105. — *Picus viridi-canus* Bechst. Deutschl. II. p. 1017. — *Grey-headed green Woodpecker* Pen. Arct. II. p. 277. Edw. t. 65. — *Grau-*

*) Detta kallas i Södermanland *Vårspel* och höres gerna, som ett förebud till snar vår. (Ekstr.).

specht BREHM Lehrb. I. p. 135. — *Mindre Grönspetten, Gråhöfdade Grönspetten* RUDB. aves pict. fol. 123. *Gråhöfdad Grönspett* NILSS. Illum. fig. pl. 156. — KÖRN. Skand. Fogl. 9. f. 3.

Beskrifning: Hannen: Pannan karmosinröd. Från näsborrarna till ögonen går ett smalt svart band, och från underkäken vid sidan af strupen ett svart, stundom nästan dubbelt streck. För öfrigt är hela hufvudet och halsen askegrå med några små långsgående svartaktiga fläckar på hjessan. Rygg och vingtäckare gröna. Öfvergumpen gröngul, glänsande. Alla nedra kroppsdelar ljust askegrå med svag grön anstrykning. Vingpennorna mörkbruna med tvärstående hvita fläckar i inre fanen, och dylika men smärre i yttre fanen. Stjertpennorna svartgröna, enfärgade, utom de två mellersta, som äro tecknade med otydliga tvärstreck. — Näbben svagare än hos föregående, blåaktigt brun, inunder vid roten gröngul. Iris röd. Benen grågröna. Stjerten 5 t.

Honan saknar helt och hållet karmosinrödt på pannan; i dess ställe finnes några små bruna fläckar. Ryggens gröna färg har askegrå anstrykning.

Vistelseort och lefnadssätt: I det södra Sverige träffas väl aldrig denna art, om ej under stränga vintrar med mycken snö. I Småland, Upland och Westmanland träffas han då och då; i de nordligare trakterna: Wermland, Dalarne, Herjedalen, samt i Norge (t. ex. i Wossebygden) synes han oftare förekomma. Vid Götheborg är han mindre allmän och förekommer endast om vintren, sällan om hösten. På Oroust träffas han ej sällan (Ekstr. & v. Wright). I Ryssland från Petersburg till Wolga och i hela Siberien förekommer han talrikt, och helt visst finnes han äfven i Finland. Deremot förekommer han icke i England. Hos oss är han allestädes mer sällsynt än föregående, hvars lefnadssätt han delar, och hvars

läte han äfven har, ehuru det är något klenare och lätt igenkänneligt.

Fortplantning: Sina hvita glänsande ägg lägger han i ihåliga träd. Han häckar inne i Småland (Wetterb., Wallengr.) äfven som på ett par mils afstånd från Götheborg (M:lén), men ännu oftare i mer nordliga trakter af vår halfö.

Födoämnen: De samma som föregåendes.

Hvitryggig Hackspett (*Picus leuconotus*, BECHST.).

Artm. *Svart och hvitbrokig: bakre ryggen och öfvergumpen rent hvita. Hufvudet ofvan hos* hannen *rödt, hos* honan *svart. Bröst och magsidor med svarta långsstreck. Längd 10¼—10¾ t. (10½—11 t.), från vingleden 6 t.*

Synonymi: *Picus leuconotus* BECHST. Nat. Deutschl. II. p. 1034. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 107. — CUV. Regn. anim. I. p. 450. — *Der weissrückige Specht* BREHM Lehrb. I. p. 138. — GLOGER Vögel Eur. I. p. 460. — *Picus varius major* RUDB. av. pict. fol. 121 (honan), 122 (hannen). — *Picus major variet. medius.* SPARRM. Sv. Orn. (RUDBECKS figur) *). — KÖRN. Skand. F. 9. f. 4.

Beskrifning: Hanne: Längd 10¾ t.; vingbredden 17 t.; stjerten utom vingen 1½ t. Iris nötbrun. Näbben hornblå. Benen blygrå. — Hufvudet ofvan karmosinrödt; pannan hvit, stötande i rostbrunt. Kring och bakom ögat en stor hvit fläck; en annan nedåt bakre sidorna af halsen. Strupen hvit. Från underkäken går ett svart streck bakåt under ögat och utbreder sig bakom örat samt nedlöper på sidan af strupen till bröstet. Bröstet hvitt med gröngul anstrykning; svarta smala långsstreck på bröst och sidor. Mage och undergump röda. Halsen of-

*) Både denna och föregående art voro således redan kända af RUDBECK.

van och främre ryggen samt de små vingtäckarne glänsande svarta; mellersta och bakre delen af ryggen hvita. De större vingtäckarna i yttre hälften hvita; de innersta vingpennorna med svarta och hvita tvärband; de öfriga svarta med parstående hvita fläckar. Stjertens sidopennor hvitaktiga med svarta tvärfläckar och svart rot; de 4 mellersta pennorna svarta, ofläckade. De öfra stjerttäckarna svarta. *Nilss. Illum. fig. pl. 58.*

Honan: Längd 10¼ t.; hufvudet ofvan svart; pannan hvit, stötande i rostbrunt. Färgen för öfrigt som hos hannen.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna art förekommer sporadiskt på vår halfö; dock tillhör han mer de nordligare trakterna deraf, än de nordligaste och södra. I de täta tallskogarna i öfra Wermland har jag funnit honom temligen allmän och han säges äfven förekomma allmänt i öfra Upland; äfven har jag träffat honom i tallskogarna i Hallingdalen uti Norge ända upp mot Aal. I Södermanland är han sällsynt och visar sig endast någon gång under vintren. I norra delarna af Småland, särdeles i de nordöstra, är han temligen allmän. Förekommer äfven och häckar på Gottland vid Westerby (Wallengr.). I Skåne är han sällsynt; är dock skjuten der äfven om sommaren t. ex. i Timansskogen under Osbyholm i medlet af Maj; i en trädgård här i Lund har jag en gång sett honom i medlet af December. Denna art föredrager jemna trakter för bergiga, och han vistas helst i täta skogshult med gamla och murkna tallar. I lefnadssättet liknar han de andra *brokiga hackspettarna* och han har nästan samma läte som följande. Han är icke särdeles rädd; men i höga skogshult håller han sig mest högt uppe på stammarna. Vanligen träffas han parvis om sommaren och familjvis om hösten och vintren.

Födoämnen: Insekter, såsom skalbaggar, myror, insektlarver, puppor m. m., hvilka han, likasom de andra hackspettarna, uppsöker under barken på murkna träd.

Fortplantning: Hvitryggiga hackspetten häckar i Småland allmänt (Wetterb.) på Gottland här och der (Wallengr.) i de öfra landskapen på flera ställen. Han säges lägga från 4 till 7 hvita glänsande ägg i något murket träd, hvari han sjelf, liksom de andra hackspettarne, hackat hål.

Nytta och skada: Som dess samslägtingars. Köttet är ätligt.

Större Hackspett (*Picus major*, Lin.).

Artm. *Svart och hvitbrokig, med rygg och öfvergump svarta samt en stor hvit fläck på hvardera skuldran. Hufvudet ofvan svart. Nacken hos* hannen *karmosinröd, hos* honan *svart. Undre stjerttäckarna karmosinröda; bröstet och magsidorna utan långsstreck. Längd 10—10½ t.; vingbredden 4 fot 5½ t., från vingleden 4¼ t.*

Synonymi: *Picus major* Lin. Fn. p. 35. — Retz. p. 103. — Lin. Syst. I. p. 176. — Lath. I. 228. — *Le Pic varié ou épeiche* Buff. Ois. VII. p. 57. Pl. enl. 196. 595. — *Great spotted Woodpecker* Pen. Brit. Zool. p. 243. n. 85. — Yarr. I. p. 148. — *Der grosse Buntspecht* Bechst. Nat. Deutschl. II. p. 1022. — Brehm Lehrb. I. p. 137. — Gloger Vög. Eur. I. p. 458. — v. Wright Sv. Fogl. Häft. 15. ♂. och ♀. *unge* Häft. 33. Körn. Skand. Fogl. 9. f. 5. — Sv. *Hackspett, Skogsknarr.*

Beskrifning: Hannen: På pannan ett hvitaktigt eller brunaktigt band. Näsborrarnas täckfjädrar svarta. Öfra delen af hufvudet svart. Öfver nacken ett bredt karmosinrödt tvärband. Från nähbviken nedgår ett svart band, som utvidgar sig på sidan af halsen och sträcker sig nedåt sidan af bröstet. Från sidan af pannan, genom ögonen och bakåt öfver hörselgången

står en hvit fläck. En annan aflång, nästan trekantig står på sidan af halsryggen, och en dylik aflång, men mycket större, på hvardera skuldran. Halsen baktill, ryggen, öfvergumpen och de mindre vingtäckarna svarta med blåaktig glans. De nedra kroppsdelarna hvita med mer eller mindre märkbar rosenröd (eller smutsfärgad) anstrykning. Undergumpen och de nedra stjerttäckarna karmosinröda. Vingpennorna svarta med hvita parvis ställda fläckar i inre och yttre fanet. Stjertpennorna: de 4 mellersta svarta, enfärgade; de öfriga mot ändan hvitaktiga med svarta tvärband. Näbben dunkelt blågrå; inunder ljusare. Iris ljusröd. Benen gröngrå.

Honan saknar det karmosinröda tvärbandet öfver nacken. Pannan är smutsigt brunaktig eller sotbrun. Fläckarna på sidan af hufvudet och halsen smutsigt hvita; den hvita fläcken på skuldran mindre, och de nedre kroppsdelarne med dunklare smutsigt rödbrunaktig anstrykning.

Ung fogel om hösten: Skuldrorna smutsigt hvita med svarta fläckar vid kanterna; kalotten mynjeröd; pannan grå; kroppssidorna med långsgående svarta streck. — I denna drägt liknar han *Pic. medius*, från hvilken han skiljes genom tjockare näbb och större storlek.

Senare på hösten (i September) får *unghannen* ett karmosinrödt band öfver nacken och småningom fälles den röda kalotten.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna hackspett förekommer i alla gamla skogar, så väl löfskogar som barrskogar, från Skåne ända långt upp i Norge och Lappland. Äfven finnes han på öarna; på Oroust är han den allmännaste af alla hackspettar hela året om (v. Wright), på Tjörn (Ekstr.). Han finnes mer i jemna än bergiga trakter: ströfvar mot vintren nedåt södra slättbygderna och förekommer höst och

vår i det södra Skånes trädgårdar. Han är en munter och liflig fogel, som flyger och klättrar snabbt. Dess skrik är ett gällt: *gick, gick, gick.* Han uppehåller sig mest i toppen och bland grenarna af träden, och man ser honom mer sällan på marken än grönspetten. Dock ser man honom stundom om vintren vid myrstackarna, i hvilka han, likasom sistnämde, hackar runda djupa hål. Under parningstiden förorsakar han det förutnämda surrande lätet, derigenom att han med näbben, liksom på en trumma, slår på någon torr gren i toppen af ett högt träd. Det höres i slutet af April.

Födoämnen: Insekter, larver, puppor, trädmaskar, frön af tall och gran, ollon och nötter m. m. För att plocka frön af kottarna sätter han dem, liksom *nötväckan,* fast i en springa i något träd *).

Fortplantning: Liksom samslägtingarne lägger han sina 5—6 hvita glänsande ägg (L. $1\frac{1}{4}$ t.; tj. $\frac{7}{8}$ t.) i ett ihåligt träd, hvari han sjelf gör sig en rund öppning.

Nytta: Han gagnar både skogar och trädgårdar genom att förtära en mängd skadliga insekter och larver. Köttet är föga godt; men kan förtäras höst och vinter.

Jagt och fångst: Skjutes lätt på trädstammarna. Kan äfven fångas i snara vid myrstackarna om vintren; men bör skonas, för den nytta, han gör skogarna.

Mellanspett (*Picus medius,* Lin.).

Artm. *Svart och hvitbrokig; rygg och öfvergump svarta; hufvan karmosinröd; bröstet och ma-*

*) Enligt Bechst. har han vissa träd, som han begagnar för detta ändamål; och flera hackspettar begagna samma springa. — I våra barrskogar ser man träd, vid hvilka flera hundrade kottar ligga samlade af hackspetten.

gen hvitaktiga med svarta långsstreck åt sidorna. Längd 8½ t.; vingbredden 14½—15 t. Eller: längd 8 t. 6 l.; från vingleden 5 t. 6 l.; stjerten 3½ t., utom vingarna 1 t. 3 l.

Synonymi: *Picus medius* LIN. Fn. p. 35. n. 101. — Syst. Nat. I. p. 176. — LATH. Ind. I. p. 229. — *Pic varié à tête rouge* BUFF. Pl. enl. 611. — *Middle Woodpecker* PEN. Brit. I. p. 244. 86. — *Der Weisspecht* BECHST. Nat. Deutschl. II. p. 1029. — *Mittelspecht* BREHM Lehrb. p. 139.

Beskrifning: Hanne: Pannan gråblack; öfra delen af hufvudet och nacken karmosinröda. Strupen, hufvudets och halsens sidor hvita med ett svart band, som börjar vid näbbviken och utbreder sig till en nästan trekantig fläck på sidan af halsen. Halsryggen, ryggen och öfvergumpen svarta. Skuldrorna hvita. Vingarna svarta med hvita parstående fläckar i båda fanen. Bröstet hvitt med gulaktig och magen hvit med rödaktig anstrykning och med långsgående svarta streck åt deras sidor. Undergumpen och nedre stjerttäckarne karmosinröda; stjertens sidopennor mot ändarna hvita med svarta tvärstreck; de 4 mellersta helt svarta. Iris brun, omgifven af en hvitaktig ring. Näbben kortare, mer hoptryckt och svagare än hos de föregående, vid roten blyfärgad, vid spetsen blåaktigt svart.

Honan har den röda färgen på hufvudet mindre liflig. Bandet från näbbviken gråaktigt, mindre tydligt.

Vistelseort och lefnadssätt: Af alla våra hackspettar är denna den enda, som blott förekommer i de södra, aldrig i de norra delarna af halfön. I Skåne är han temligen allmän i samma skogar som föregående, och träffas der oftare än de. Isynnerhet ser man honom i gamla skogshult, der ekar och aspar finnas. Om vintren kommer han ej sällan in

i trädgårdarna här i Lund. Vid Götheborg är han sällsynt; dock är han der sedd en eller annan gång (M:lén). Vid Christiania vet jag ej att mer än ett exemplar blifvit skjutet (Esm.). — I det norra Sverige har jag aldrig sett honom; till och med i mellersta Sverige, i Södermanland och kring Stockholm, saknas han. Han delar lefnadssättet med föregående; under hösten och vintren ströfvar han omkring, och träffas då, som nämndes, ej sällan i trädgårdarne på Skånes slättbyggd.

Fortplantning: Sina 4—5—7 hvita, glänsande ägg (L. $\frac{1}{16}$ t.; tj. $\frac{13}{16}$ t.) lägger han i något ihåligt träd, högt upp från marken.

Födoämnen: Insekter, larver, ollon och nötter.

Nytta och skada: Som föregåendes.

Lilla Hackspetten (*Picus minor*, Lin.).

Artm. *Svart och hvitbrokig; ryggen hvit med svarta tvärband; hjessan hos* hannen *karmosinröd, hos* honan *hvit. Längd 6 t.*

Synonymi: *Picus minor* Lin. Fn. p. 104. — Retz. Fn. p. 104. — Nilss. Ornith. Sv. I. p. 111. — Lin. Syst. Nat. I. p. 177. — Lath. Ind. I. p. 229. — *Petit épeiche* Buff. Ois. VII. p. 62. Pl. enl. 598. — *Lesser spotted Woodpecker* Pen. Brit. Zool. I. n. 87. t. 37. — Yarr. I. p. 154. — *Kleiner Buntspecht* Bechst. N. D. II. p. 1039. — Brehm Lehrb. I. p. 141. — v. Wright Sv. Fogl. 5. Häft. ♂. och ♀. — *Lilla Hackspetten* Sparrm. Sv. Orn. (god figur). — Lapp. *Cicas caitne.*

Beskrifning: Hanne: Hjessan karmosinröd; pannan hvitaktig; nacken, halsen ofvan och öfra delen af ryggen samt de små vingtäckarne svarta; öfriga ryggen hvit med smala svarta tvärband. Från näbben genom ögat till tinningarne en smutsigt hvit fläck. Halsryggen vid sidorna hvit. Från näbbviken nedgår ett svart band och utvidgar sig till en fläck på sidan af halsen. Vingarna svarta med 5—6 hvita

tvärband, då de äro hoplagde. Alla nedra kroppsdelar smutsigt hvita med fina svarta långsstreck, på sidan af bröstet. Stjertens fyra mellersta pennor svarta, enfärgade; de öfriga hvitaktiga med svarta tvärstreck. — Näbben hornblå, under vid roten blekare. Iris brunröd; benen blyfärgade. Längd 6—6½ t.; från vingleden 4 t.; stjerten 2½ t., utom vingen 1 t. *Nilss. Illum. fig. pl. 29.*

Honan har pannan brunaktig och främre delen af hjessan smutsigt hvit, med eller utan svarta prickar, bakre delen svart. De svartaktiga långsstrecken på bröstet och sidorna äro talrikare. *Nilss. Illum. fig. pl. 29.*

Ung hanne (i Juli): Hufvudet ofvan rosenrödt, med svart rot och svarta kanter på hvarje fjäder. Öfver ögat en hvit fläck och en större vid sidan af halsryggen. På örat en brunaktig fläck och bakom den en svart. Nedre kroppsdelarna smutsigt rosenröda med svarta fläckar på sidorna. Iris röd; benen gröngrå. Näbben mörkt blyfärgad.

Vistelseort och lefnadssätt: Under sommaren ser man aldrig denna hackspett i södra Skåne; blott om vintren, sedan snö fallit, träffas han här någon gång. I norra Skåne har jag dock sett flygväxta ungar i Juli. I Småland säges han förekomma sällan om sommaren; men i de nordligare landskapen träffas han oftare. I Södermanland är han, under hvarje årstid mindre sällsynt. Vid Götheborg är han allmän och träffas der året om (M:lén). På Oroust, i skogstrakter, vissa år temligen allmän, andra år osynlig (v. Wright). På Tjörn allmännast om vintren (Ekstr.). I Dalarna, Herjeådalen och öfra Wermland är han äfven allmän. I Norge har jag sett honom på flera ställen, äfven i fjälltrakterna *), och på

*) Man har nekat att han förekommer i Norge; men utan grund. Norden är hans egentliga hem.

fjällens sidor går han upp i granens och tallens region. Han träffas så väl i barrskogar som löfskogar, och uppehåller sig oftast lågt ned på mindre trädstammar, samt hoppar ofta på marken. Isynnerhet ses han ofta på gärdsgårdstörar. I norden träffar man honom mest i låg, men gammal björkskog. Dess läte är ett klent *gick, gick,* och han är föga skygg.

Födoämnen: Insekter, larver, puppor och maskar, som han uppsöker på de murkna träden och i mossan.

Fortplantning: I ett ihåligt träd lägger han 5—7 hvita glänsande ägg (L. $\frac{13}{16}$ t.; tj. $\frac{5}{8}$ t.) och han begagnar dertill samma träd flera år efter hvarandra.

2) *Med 3 tår; blott 1 baktå.*

Tretåig Hackspett (*Picus tridactylus,* Lin.).

Artm. *Svart och hvitbrokig; hjessan hos hannen guldgul, hos honan hvit och svartfläckig. De 6 mellersta stjertpennorna svarta, ofläckade.*

Synonymi: *Picus tridactylus* Lin. Fn. p. 36. — Syst. I. p. 177. Lath. Ind. I. p. 243. — *Tree-toed Woodpecker* Edw. Glan. t. 144. — *Der dreyzehige Specht* Bechst. Nat. Deutschl. II. p. 1044. — Brehm Lehrb. p. 142. — v. Wright Sv. Fogl. 20 Häft. ♂. och ♀. — Lapp. *Caitne.*

Beskrifning: Hanne: Längd $9\frac{1}{4}$—$9\frac{1}{2}$ t.; från vingleden 5 t.; stjerten $3\frac{1}{2}$ t., utom vingen $2\frac{1}{2}$ t. Näbben bred, ofvan och i spetsen hornblå, inunder hvitaktig. Iris brun; benen blyfärgade. Hjessan guldgul, glänsande; pannan svart och hvitfläckig. Nacken och öfverhalsen äro rent svarta och glänsande i blått med ett hvitt streck från ögonen nedåt sidan af halsryggen, och ett annat något bredare från öfra näbbroten nedåt sidan af halsen. Öfra kroppsdelarna äro svarta, dock något stötande i sotfärg, med ett

hvitt band längs åt ryggen, samt hvit öfvergump. Detta band är smalare hos hannen, bredare hos honan; de inre vingpennorna, med större hvita fläckar i spetsen; de yttre med smärre, hvita parfläckar; nedre kroppsdelarna hvita, med rosenfärgad anstrykning och svarta långsstreck på sidorna af bröstet, samt tvärstreck på sidorna af magen och undergumpen; den rosenfärgade anstrykningen märkes äfven på den hvita ryggen, straxt efter sedan fogeln är skjuten. Stjertens 6 mellersta pennor rent hvita, ofläckade; sidopennorna med gulaktiga fläckar mot spetsen. *Nilss. Illum. fig. pl. 53.*

Honan saknar gult på hjessan; denna jemte pannan är tecknad med svarta och hvita fläckar: bröstet har färre svarta fläckar, och tvärstrecken på magen och slaksidorna äro mindre tydliga än hos hannen.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna hackspett som förr blifvit ansedd för en stor sällsynthet, är i vissa trakter af vår halfö temligen talrik. I Dalarne, Herjeådalen och öfra Wermland söker man honom sällan förgäfves i täta skogshult, bland gamla murkna tallar, eller i sådana barrskogar, som skogselden gått öfver, och der hela skogsfältet står torrt. Han förekommer äfven ända ned i Småland och Östergöthland, och i skogarna vid Linköping skall han oftare träffas. Någon gång om vintren förekommer han vid Götheborg (M:lén). På Oroust har H:r v. Wright sett honom om höstarna 1844 och 1845. En gång har han blifvit skjuten vid Tjörns prestgård af Prosten Ekström. I Skåne har han hittills icke visat sig. — Han klättrar på trädstammarna så väl högt som lågt. I sällskap med honom träffas ofta *Picus leuconotus, major* m. fl. Han kännes äfven på afstånd från sina brokiga samslägtingar med mörkare färg. I Norge har jag ock sett honom långt åt nor-

den; men han synes mig vara talrikare i de inre trakterna af landet än i kustbygderna. Han föredrager jemna skogar för bergiga och klippfulla. Lätet *gick, gick*, har han gemensamt med flera samslägtingar; men han har derjemte ett eget skirrande läte.

Födoämnen: Insekter, larver, puppor, frön af barrträd.

Fortplantning: Han säges lägga 4—5 hvita, glänsande ägg i ett ihåligt träd.

Nytta: Gagnar som de föregående; skadar alls icke. Köttet godt.

Göktytslägtet (Iynx *), *Lin.*).

Näbben *något kortare än hufvudet, långdraget kegelformig, rät, trind, spetsig vid roten nedtryckt, utåt hoptryckt. Käkarne med hela kanter.*

Näsborrarne *vid näbbroten smala, bara, öppna sig tätt vid hvarandra, således nära vid näbbryggen, och täckas nedtill af en hinna.*

Tungan *metmasklik, långt utsträckbar med hornartad spets, men utan hullingar.*

Benen *klättrefötter; de båda framtårna vid roten hopvuxna; baktårna alldeles skilda; klorna mycket krökta och spetsiga.*

Stjertens *pennor mjuka (icke klättrestjert, som hos föregående slägte).*

Vingarna *temligen korta, trubbiga; 1:sta vingpennan ganska kort, kortare än närmsta vingtäckarna; 2:dra nästan lika med 3:dje, som är längst.*

---

*) Mythen berättar att *Iynx* var en nymph, dotter af *Echo*, och utöfvade åtskilliga häxerier. Genom dess konster blef *Jupiter* förälskad i Aurora. Den svartsjuka *Juno* förvandlade då *Iynx* i den fogel, som här beskrifves.

Göktytorna hafva i lefnadssättet mycken likhet med hackspettarna. Liksom dessa lägga de sina hvita ofläckade ägg uti ihåliga träd, och föda sig af insekter och larver, hvilka de med den klibbiga masklika tungan upphemta bland mossa eller i springor under barken. Man ser dem ofta hoppa på marken; äfven kunna de klättra på snedstående trädgrenar, samt något litet på upprättstående stammar. Dock hacka de ej hål i träden, som hackspettarna, ej heller kunna de med sin mjuka stjert uthållande klättra på stammarna. — Den hos oss förekommande arten är flyttfogel.

Göktytan (*Iynx Torquilla*, Lin.).

Artm. *Ofvan grå med svarta, hvita och rostfärgade streck och punkter; inunder rostgulaktig med svarta tvärlinier och trekantiga småfläckar. Längd 7 tum.*

Synonymi: *Iynx Torquilla* Lin. Fn. Sv. p. 34. — Retz. p. 100. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 114. — Lin. Syst. p. 172. — Lath. Ind. I. p. 223. — *Le Torcol* Buff. Ois. VII. p. 84. t. 3. pl. enl. 698. — *Wryneck* Pen. Brit. I. p. 237. n. 88. t. 96. — Yarr. Brit. Birds I. p. 158. — *Der Wendehals* Bechst. Nat. Deutschl. II. p. 1048. — v. Wright Sv. Fogl. 14. Häft. — Sv. *Göktyta* eller *Göktita*; Oroust *Såvipa*; Norr. *Sågouk*; Fin. *Käen-piika.*

Beskrifning: Ofvan askegrå med rostbrun anstrykning och fint spräcklig af brunt, rostgult och svart. Hufvudet något ljusare askegrått, tecknadt med små svartaktiga och hvita fläckar. Från nacken till midten af ryggen sträcker sig ett bredt svartaktigt band, och de innersta vingpennorna äro långs spolen svarta. De yttre vingpennorna i yttre fanet med afvexlande fyrkantiga rostgula och svartaktiga fläckar. Nedra kroppsdelarna hvitaktiga med rostgul anstrykning på strupe och framhals, hvilka delar jemte sidorne och

undergumpen dessutom äro tecknade med svarta tvärlinier. Bröst och mage hvita med mycket små svartaktiga trekantiga fläckar. Stjerten starkt rundad, fint spräcklig af grått och brunt, samt tecknad med 4—5 svarta tvärstreck. Näbb och ben olivbruna. Iris brungul. Längd 7 tum.

Vistelseort och lefnadssätt: Göktytan förekommer om sommaren i skogarna, så väl i Skåne som i de öfriga provinserna af Sverige och Norge, långt upp mot norden. Hon vistas såväl i barrskogar som löfskogar. Hon är allmän och häckar vid Götheborg (M:lén) och på Oroust (v. Wright). Ingenstädes har jag sett henne så talrik, som i dalbygderne, i det mellersta Norge t. ex. i Hallingdalen, Hemsedalen o. s. v. (i medlet af Juni). — Äfven förekommer hon nordanfjälls.

Hon anländer till Skåne i April *) och hannen låter under parningstiden, isynnerhet efter ett ljumt regn, höra sitt gälla skrik: *gi, gi, gi, gi!* hvarvid han oftast sitter på en torr gren i toppen af ett högt träd. I Skåne, liksom på flera ställen, spår bonden vackert väder då han hörer göktytan skrika. I Norge kallas foglen *Sågouk* d. ä. så-gök, sädesgök, och på Oroust *Såvipa*, förmodligen deraf att han höres skrika under såningstiden. Tidigt om hösten redan mot slutet af Augusti, flyttar göktytan vanligtvis härifrån.

---

*) Enligt benäget meddelande af Handl. H:r Malmlén anlände hon till trakten af Götheborg:

1849	April	13:de	och afgick	vid slutet af	Augusti.
1850	„	10:de	d:o	d:o	d:o.
1851	„	5:te	d:o	d:o	d:o.
1852	„	15:de	d:o	d:o	d:o.
1853	„	20:de	d:o	början af	Oktober.
1854	„	—	d:o	slutet af	Augusti.
1855	„	30:de	d:o	d:o	d:o.

Denna fogel har en helt egen och besynnerlig vana, som äfven gifvit honom dess latinska namn *Torquilla.* Den består deri att han förlänger halsen, vrider hufvudet så att det kommer att ligga bak på ryggen och vänder ut och in på ögonen. Man märker detta bäst om man håller foglen i handen. Äfven en flygvuxen unge har samma rörelser. Han slingrar sig som en orm, och dess gråa färg, med det svarta långsgående bandet, har äfven någon likhet med huggormens. De långa fjädrarne på hufvudet kan foglen uppresa som en tofs.

Födoämnen: Myror och insekt-larver, som han uppsöker på träden och bland mossan på marken.

Fortplantning: Sina 7—10 glänsande, hvita rundaktiga ägg, lägger hon på en bale af mossa, hår och ull i något hål i ett träd, som hon dock ej sjelf hackat. (L. 7 l.; tj. 5½ l.).

Nytta: Förtär skadliga insekter. Köttet är om hösten fett och godt.

Andra familjen: **Gökar** (*Amphiboli,* Bonap.).

Näbben *något nedböjd med bågformig rygg. Tungan mjuk, kort.*

Benen *korta; den yttre framtån vändbar.*

Af denna familj finnes ej mer än ett slägte och deraf *en* art, som om sommaren besöker vår nord.

Gökslägtet (Cuculus, *Lin.*).

Näbben *kortare än hufvudet, utåt hoptryckt, något nedböjd, med bågformig rygg och hela käkkanter.*

Näsborrarna, *som ligga vid näbbroten på sidan, äro rundaktiga och omgifna med en naken i kanten uppstående hud.*

Benen *korta, fjäderklädda nedom knäet; två tår framåt, vid roten hopvuxna; två bakåt, alldeles skillda. Klorna mycket krökta och spetsiga.*

Stjerten *lång, vigglik, bestående af 10 mjuka pennor.*

Vingarna *medelmåttiga spetsiga; 1:sta vingpennan knappt hälften så lång som 3:dje; 2:dra något kortare än 3:dje, som är längst.*

De foglar som höra hit lefva spridda i skogarna, och äro ganska vilda och skygga. Deras flygt är snabb och lätt; de hvila på trädens grenar och på spetsen af störar o. d. De lefva af larver och insekter.

Hos vår hithörande art träffas en egen, för alla våra andra foglar främmande märkvärdighet, bestående deri att han aldrig sjelf bygger bo eller utkläcker sina ungar. Honan lägger sitt ägg i en främmande fogels näste, utan att sedan på minsta vis taga del i dess ruande, eller i ungens utkläckning och uppfödande. Denna omsorg lemnas åt den fogel, som boet tillhör, och som merendels är en *sångare* eller *ärla*, eller *piplärka*, eller en annan insektätande eller fröätande sparffogel. Gökhonan tros årligen lägga 4—6 ägg, 1 i hvart näste, som hon på förenämda sätt besöker. — Könen äro olika; och ungarna mycket olika de gamla.

Gök (*Cuculus canorus*, Lin.).

Artm. *Benen gula; bröstet och magen hvita med svartaktiga vågor. Stjerten svartaktig med hvit spets och på sidopennorna hvita fläckar.*

Synonymi: *Cuculus canorus* Lin. Fn. p. 33. — Retz. Fn. p. 99. — Lin. Syst. I. 168. — *Coucou gris* Buff. Ois. VI. p. 305. pl. enl. 811. — Degl. Ornith. eur. I. p. 166. — *Cuckoo* Pen. Brit. I. p. 232. — Yarr. Brit.

Brit. Birds II. p. 189. *Gemeiner Kuckuk* Bechst. Nat. D. II. p. 1121. — *Aschgrauer Kuckuk* Brehm Lehrb. p. 124. — *Gök* v. Wright Sv. F. 16. H. — Körn. Sk. F. 8. f. 1.

Beskrifning: Gammal hanne: Längd $14\frac{3}{8}$—$14\frac{1}{2}$ t.; vingbredden 2 f. 1 t.; från vingleden kring 9 t.; tarsen $\frac{6}{8}$ t.; näbben från viken 1 t. 1 l.; stjerten nära 7 t. är 2 t. 1 l. utom vingarna. 1:sta vingpennan något kortare än 7:de; 2:dra litet längre än 4:de; 3:dje längst. — Näbben svart, vid roten inunder gul, munvikarna och ögonlockens kanter, iris och benen skönt gula. — Alla öfra kroppsdelar blåaktigt askegrå, på rygg, skuldror och vingtäckare dunklare, på hufvud, hals, öfvergump och stjerttäckare ljusare; halsen från undernäbben till bröstet ljust askeblå; bröstet, magen, sidorna och nedra vingtäckarna hvita med svartgrå tvärband. Undergumpen och nedra stjerttäckarna rostgula; de sednare med svarta tvärfläckar. Vingpennorna svartbruna med hvita tvärfläckar på inre fanet. Stjertpennorna svarta med hvita spetsar och smärre hvita fläckar vid spolen samt i inre kanten; den yttersta pennan har hvita fläckar i begge kanterna, de mellersta i ingendera. *Nilss. Illum. fig. pl. 125.*

Gammal hona: Litet mindre än hannen; längd 14 t.; vingbredden 23 t.; från vingvecket 8 t. 5 l. Öfra kroppsdelarna askegrå, med gråbrun anstrykning isynnerhet på framrygg, skuldror och vingtäckare. Några rostgula punkter i yttre kanten af de större vingtäckarna. Hon är således mindre blå och mer gråbrun än hannen; hufvudet och ryggen äro också mer ensfärgade; halsen ljust askeblå med rostgul anstrykning isynnerhet nedtill, der den är tecknad med svartgrå tvärband och försedd med ett mer eller mindre tydligt rostgult bälte, som afsmalnar, men blir vanligen starkare färgadt uppåt halsens sidor. Bröst, mage och sidor som hos hannen; un-

dergump och nedra stjerttäckare blekare med större tvärfläckar. Vingarna, som hos hannen. Stjerten svartaktig, tecknad som hannens, ibland med hvita fläckar vid spolen (ända ut, och i begge kanterna äfven hos de mellerste). *Nilss. Illum. fig. 124.*

Anmärkn. I texten till *Rödbruna göken* Illum. fig. 9:de Häft. yttrade jag genom glömska att jag aldrig sett någon *Grå gökhona.* Sådan hade jag ej blott sett (äfven detsamma exemplar som Professor Fries omnämner i *Jägar-Förb. Tidskr.* sid. 218), utan äfven riktigt beskrifvit i Ornith. Svec. I. p. 117.

Unge som nyss lemnat boet: Ofvan mörkt gråbrun med smala hvita fjäderbrämar och flera rent hvita fjädrar i nacken; vingtäckarna, isynnerhet de större, något fläckiga med rostbrunt; vingpennorna kantade med hvitt; nedra kroppsdelarna hvita med svartgrå tvärband, som stå glesare på bröst och mage, tätare på framhalsen. Stjertpennorna svartaktiga med hvita spetsar och hvita fläckar vid spolen och kanterna. — Längd kring 6½ t.

En annan af samma storlek är ofvan mindre mörk och mer spräcklig på tvärs med rostbrunt på vingar och rygg. Nedra delarnas hvita färg mindre ren, mer gulaktig.

Ungar, sådana de talrikt förekomma från Juli till September:

a) Öfra kroppsdelarna mörkt gråbruna (öfvergumpen mer gråblå) med en större hvit fläck i nacken, och smala hvita spetskanter, samt på vingtäckare, skuldror och vingpennor med smärre roströda oregelbundna fläckar. Nedra kroppsdelarna smutsigt hvita med svartgrå tvärband från underkäksroten till anus, dessa äro bredare på halsen, smalare på bröstet. Vingpennorna svartaktiga med hvita spetskanter: i inre fanen större ovala, i yttra smärre roströda, kantiga fläckar. Stjertpennorna svarta med hvit spets och 6—8 hvita fläckar vid spolen, hvilka

genom roströda streck äro förenade med hvita fläckar i kanterna.

b) Öfra kroppsdelarna tecknade med rostgula och gråbruna tvärband, men hvarje fjäder slutas med en smal hvit kant; en större hvit fläck i nacken; öfvergumpen roströd med bruna fläckar och hvita, smala spetskanter. Nedra kroppsdelarna, som hos förra. Vingarna med större roströda fläckar. Stjertpennorna med afvexlande svartaktiga och roströda vinkliga band, samt hvit spets och hvita fläckar vid spolen och inkanten. — Denna utgör öfvergången till

Rödbruna göken: Hufvud, hals, rygg och vingtäckare rödbruna, med svartaktiga tvärband; öfvergumpen och öfra stjerttäckarna brunröda, med glesa, svarta småfläckar, och stundom nästan utan fläckar. Alla nedra kroppsdelar smutsigt hvita, eller hvita med rostgulaktig anstrykning isynnerhet på halsen, samt med svartaktiga tvärband, som på halsen äro smalast och stå något tätare, på bröstet och magen något bredare, men glesare. Vingpennorna mörkbruna m. m. som hos förra. Stjertpennorna rödbruna med hvit spets, ett bredt svart band samt spetsvinkliga tvärstreck, mellan hvilka vid spolarna stå hvita fläckar.

Synonymi: *Cuculus hepaticus* SPARRM. Mus. Carls. 3. t. 55. — *Cuculus rufus* BECHST. Nat. Deutschl. II. p. 495. — BREHM Lehrb. p. 125. — *Gökhona* NILSS. Illum. fig. Häft. 9. pl. 66. — v. WRIGHT Sv. Fogl. Häft. 25. — KÖRN. Skand. Fogl. 8. f. 1. b.

Anmärkn. Jag har på sistnämnda ställe kallat *Rödbruna göken Vanlig gökhona* derföre att den oftare fallit mig i händerna än den grå, och derföre att alla dem jag öppnat varit honor. Jag har dissekerat ett stort antal i Maj och Juni månader, då fogeln icke just är sällsynt, hvarken i Skåne eller mellersta Sverige. Att dessa icke varit unga, till fortplantning omogna individer, är så mycket säkrare som de alla hade mer och mindre utvecklade ägg i äggstocken, och jag träffat

flera, hos hvilka äggledarens beskaffenhet visade att de redan under året värpt. Prosten Ekström har, år 1831, vänskapsfullt meddelat mig följande erfarenhetsrön: "De *röda gökar* jag skjutit hafva alla varit honor. Den 17 Juni förl. år, skjöts en *röd gökhona*, som, då den öppnades, hade ett ägg färdigt att värpas, ett annat stort som ett litet körsbär och flera som ärter m. m." Äfven andra vänner af jagt och zoologi i fäderneslandet hafva enstämmigt försäkrat mig att de *rödbruna gökar*, de träffat, alla varit *honor*. Möjligen kunna dock äfven *hannar* finnas, utan att de derföre utgöra en egen art. Flera fogelspecies variera lika betydligt.

Vistelselseort och lefnadssätt: Göken förekommer öfver hela Skandinavien, i alla de trakter der skog eller buskar växa, från det sydligaste Skåne, ända upp på sidorna af fjällen i Norge och Lappland. Han förekommer der så högt upp som björk- och videskogen finnes, och stundom träffar man honom flygande öfver snöfälten, för att komma från en buxbeväxt daltrakt till en annan. Han är, enligt min erfarenhet, lika så talrik i norden som i södern af vår halfö. Likväl träffas han ingenstädes i mängd, aldrig i flock, ej en gång i familj, utan ensam eller ock parvis spridd öfver landet. Han är allmän i Bohusskären och galer på nakna bergen äfven på de yttersta skären i Pater-noster skären (Ekstr.). Jfr äfven v. Wright Götheb. Vetensk. Handl. 1850. p. 68.

Han är till hela sin art en flyttfogel, som under hösten, i slutet af Augusti eller början af September, begifver sig åt sydligare länder, der han tillbringar vintren under en blidare himmel än sitt fosterlands. I första hälften af Maj *) återvänder göken till oss, i sällskap med våren, och gifver, efter några dagar, sin ankomst tillkänna genom sin fåtoniga, men ej

*) Till Skåne anländer han under olika år från den 5:te till den 15 Maj; och enligt H:r Malmléns benäget meddelade uppgifter är förhållandet detsamma vid Götheborg.

obehagliga sång.*) Denna sång, som blott består i ett ofta upprepadt *guck-guck*, låter han, i mildt väder och isynnerhet efter ett ljumt regn, höra från en trädtopp i en skogspark, lund eller trädgård. I stilla och hög luft höres den vidt omkring, och man får ej sällan höra flera på en gång, hvilka tyckas täfla att skrika öfver hvarandra. Då göken sitter på en gren och galer, låter han vingarna hänga, slår stjerten upp samt nickar starkt med hufvud och kropp, hvar gång han ropar sitt *guck-guck*. Detta skrik är ett slags kärlekssång, hvarmed han kallar en hona, som under fortplantningstiden merendels vistas i samma trakt som hannen; ty älskogsdriften synes hos dessa foglar vara ganska starkt utvecklad och till den grad mäktig, att den helt och hållet förqväft fosterkärleken. Honan svarar honom med ett helt olika läte, som ungefär kan utttryckas med *plitt-plitt-plitt*. Då hannen hörer detta, blir hans sång ett raskare *kukukuh*, *kukukuh*, hvarefter han jagar henne bland trädtopparne med ett under flygten nästan skrattande: *ko-ko-schaschascha*.

Kring medlet af Juli upphör göken hos oss att gala, och bönderna i Skåne säga att han tystnar då han ser den första höstacken. Orsaken till tystnaden är likväl ingen annan än den, att parningstiden då är förbi och honan har lagt hela antalet af sina ägg.

Utom Skandinavien förekommer göken i nästan hela Enropa och Asien. I hela Siberien hör man honom, och i Kamtschatka börjar han gala kring d. 10 Juni (Pall.). Han är flyttfogel i hela Europa. Till

*) Efter det väderstreck, i hvilket göken första gången om våren höres, spå de skrockfulla hvad under året skall hända dem: Höres han från norr, väntas motgång; från söder död; från öster medgång; från vester lycka. Jemf. Böttiger Foglarne sid. 12.

Italien anländer han i April och flytter derifrån i September (Bonap.).

Fortplantning: Bland de största märkvärdigheter, som göken företer, är dess fortplantning, hvilken också utgör en af de besynnerligaste anomalier i naturen. Denna fogel tillreder nemligen aldrig sjelf något näste, utan lägger sina ägg i fremmande foglars bo, ett i hvart, och lemnar ägarna till dessa bon hela omsorgen att utkläcka hans ägg och uppföda hans ungar *). Vid slutet af Maj eller början af Juni börjar gökhonan här i Skåne att lägga ägg. Hon uppsöker då ett färdigt bo, tillhörigt någon *ärla, sångare,* eller annan insektätande, mer sällan fröätande sångfogel, och lägger deri blott ett enda ägg. Detta är, efter gökens storlek, ganska litet, hvitaktigt, gråaktigt, gulaktigt, olivgrönt o. s. v., vanligen beströdt med grå och bruna eller rödbruna fläckar **). Då gökhonan efter 6—8 dagar åter är färdig att lägga ett ägg,

*) Samma egenhet företer den Amerikanska *Icterus pecoris* Wils. Am. Orn. II. p. 145. Bonap. Synops. p. 53.

**) H:r Kunz har i *Naumannia I. sid. 51.* ådagalagt att gökens ägg har samma färg och teckning som den fogels ägg, i hvars bo det blifvit inlagdt. Således äro de gökägg, som finnas i boet hos *Calamoh. turdina* och *arundinacea* grönaktiga, liksom rörsångares ägg, då deremot de gökägg, som blifvit lagda i reddar tillhöriga *Motacilla alba, flava* och *Anthus* äro grå och tecknade som äggen af dessa foglar. H:r Baldamus har ännu utförligare bevisat att samma märkvärdiga förhållande, i de flesta fall, eger rum (*Naumannia III. sid. 307*). Sedan faktum således ansetts fullständigt, genom vidsträckt erfarenhet, bekräftadt, har H:r Baldamus sökt förklara ändamålet dermed, och ansett sig böra antaga att detta egna förhållande grundar sig på en naturlag, som har till ändamål gökartens bibehållande. Derigenom, nemligen att gökägget är till färgen likt de öfriga i boet befintliga äggen, blifva boets ägare ej uppmärksamma på att det är ett främmande, bland deras egna insmuggladt ägg, hvarföre de rua och utkläcka det, som deras eget. (*Baldam. p. a. st. sid. 317*).

uppsöker hon ett annat bo, o. s. v., ända till dess hon lagt sina 4—6 ägg. — På hvad sätt hon transporterar sitt ägg i det främmande nästet, har man länge icke vetat. Enligt Vaillants iakttagelse, hvilken också bekräftas af Savi och flera (jfr *Naumannia III. p. 324. 12.*) värper gökhonan sitt ägg på marken och bär det derefter med näbben i nästet. Också kan man ej på annat sätt förklara huru ett gökägg kan komma in t. ex. uti en *gärdsmygs* näste, som är ofvan tillslutet och blott på ena sidan försedt med ett litet rundt hål. Äggen ruas då af de främmande foglarne, utan att modren vidare bekymrar sig derom. Efter 15 dygn utkläckes ungen. Sedan han blifvit utkläckt, och medan han ännu är blind, skall han med ryggen uttränga eller utlyfta de ungar, som egentligen tillhöra boet, för att ensam blifva föremål för sina fostrares omvårdnad. Dessa visa honom också samma ömhet och vård, som om han vore deras egen afföda; ja de låta sina egna ungar förstöras, och de utmärgla sig sjelfva, t. o. m. stundom dö af arbete, mödor och svält, för att kunna uppföda en främmande unge, vida större och glupskare, än de begge två tillsammans *). I tre veckor

Mot denna förklaring kan dock måhända åtskilligt invändas. Man har, så vidt jag vet, ännu ej ådagalagt att en sångfogel ej fortsätter att rua och utkläcka sina ägg, om man bland dem insmugit ett olika färgadt ägg af en annan sångfogelart. I samma näste finner man ju ofta helt olikt färgade ägg af en och samma fogel. Det är en bekant sak att vår vanliga höna ruar och kläcker, om man bland hennes egna hvita ägg, inlägger rostgula af s. k. *Kinesiska höns;* till och med ruar och utkläcker hon ägg af kalkon, tjäderhöna m. fl. Iakttagelsen, rörande gökäggens olika färg efter de olika sångfoglars, i hvilkas bo de blifvit lagda, är dock märkvärdig och förtjenar, äfven hos oss, Ornithologernas uppmärksamhet.

*) Detta förhållande har Professor Böttiger beskrifvit i det vackra skaldestycket *Årlorna.* (Foglarne sid. 10).

skall han, enligt Jenner, qvarblifva i boet. Derefter födes han ännu i 5 veckor af sina fostrare.

Att gökungarna uppfödas af andra foglar än sina föräldrar, derom kan hvar och en genom iakttagelser lätt öfvertyga sig. Om man i Juli eller Augusti vandrar ut i skogen, får man ej sällan höra ett skarpt, abrupt och ofta upprepadt fogelskrik. Närmar man sig detta, märker man att det kommer från en gråbrun fogel af en trasts storlek och utseende, hvilken sitter bland grenarne i en lägre trädkrona, eller på en gärdsgårdsstör o. d. Om man då håller sig stilla, får man snart se ett par *södesärlor* eller *rödstjertar*, eller ett par andra sångfoglar, den ena efter den andra, komma med larver i näbben och skynda till gökungen, som vid deras annalkande öppnar ett vidt gap och begärligt slukar hvad de deri nedkasta, och som ej tiger längre än de ögonblick, han är sysselsatt att mottaga och svälja. Man ser tydligt fosterföräldrarnes bryderi att skaffa honom nog föda: intet ögonblick hvila de: ruggiga med afnötta fjädrar, se de långt sämre ut än alla foglar, jag sett, under det de uppföda egna ungar. Går man närmare och de märka den annalkande, gifva de genast genom ängsliga skrik tillkänna sin ömhet om gökungen och varna honom för faran. Han flyttar sig då till ett annat träd, men fortsätter der genast sitt förra skrik och småfoglarna sina trägna uppfostringsomsorger.

John Blackwall har gjort den iakttagelsen att gökungen stundom uppfödes af flere än tvenne foglar, och att desse till och med kunna tillhöra olika arter. I grannskapet af York hade en person, under sommaren 1827, funnit ett bo af jernsparfven (*Accentor modularis*), hvari en gökunge låg. Detta bo med gökungen tog han med sig hem och lade det i en bur, hvilken han uppsatte på spetsen af en

stång i sin trädgård. Fosterföräldrarne uppsökte snart fången, och fortforo att flitigt bära föda till honom: men då de, oaktadt den största ansträngning, ej förmådde att tillfredsställa dess tilltagande glupskhet, fingo de till sitt biträde en tredje jernsparf. I samma mån som gökungen växte, behöfde han mer föda; och nu infann sig äfven en fogel af en helt annan art, nemligen en *Grå flugsnappare* (*Muscicapa grisola*), som biträdde att bära föda till den glupske gökungen. — Professor Rasch har gjort samma iakttagelse. Två *busksqvättor* blefvo assisterade af en *trädgårdssångare*. Nyt Magaz. I. p. 362.

Man har trott att *göken* frampå hösten underginge förvandling och blefve *hök;* och denna fördom lärer ännu ej vara helt och hållet utrotad. Linné har väl i sitt Natursystem motsagt den *); men han har på samma ställe fortplantat en med denna ganska nära beslägtad fördom, att nemligen göken förtär, utom larver, äfven småfoglar **), samt att han i rötmånaden otacksamt dödar och uppäter sin fostermoder. Denna sistnämda saga är gammal, och redan hos Romarne var det ett ordspråk att kalla en otacksam menniska Cuculus ingratus (en otacksam gök). — Äfven i *Ströms Beskrivelse over Söndmör I. p. 229.* berättas att en gökunge, som blef tagen i boet och satt i bur under en husvägg, hvarje dag matades af en liten fogel "*tills den otacksamme göken ändtligen grep sin välgörare och åt upp honom.*" Dylika berättelser nödgas man antingen rent af förklara för dikter, eller ock, för att tillerkänna dem någon grund, antaga, såsom förut nämdes, att den lilla fostermodren, genom svält och strapaser att skaffa nog föda åt den glupska gökungen, omsider dukat under och

*) "*Non in Falconem transmutatur.*" Syst. Nat. I. p. 168. **) *Victitat larvis et passeribus.*

funnits död vid hans bur *), då man inbillat sig att gökungen gripit och dödat henne. Anledningen till sagan att göken blir hök är eljest påtagligt den likhet, som på något afstånd skönjes mellan honom och *sparfhöken* (Falco nisus). Göken har något höklikt i flygt och utseende, då man ser honom hastigt framskjutande mellan trädkronorna i en skog, kan man lätt taga honom för en hök. Men göken kan med sin svaga näbb och sina svaga fötter icke vara roffogel, och han *förvandlas* likaså litet, som någon annan fogel. Men oaktadt denna besynnerlighet, som man pådiktat göken, af sig sjelf bortfaller, gifver ändå hans besynnerliga ekonomi nog ämnen till allvarliga betraktelser.

En annan märkvärdighet, som göken företer, är anatomisk och består deri att magen på inre sidan oftast är luden af hår, som sitta tätt och regelbundet, samt bilda en hvirfvel på hvardera af de mot hvarandra liggande magmusklarne. Stundom är denna magfäll vackert rödbrun och glänsande. Man har länge varit af olika mening huruvida dessa hår tillhörde den inre lösa hinnan i gökmagen och hade derifrån utväxt, eller de härledde sig från de håriga insektlarver, hvilka göken förtärt. Slutligen har det blifvit bevisadt att den sista meningen är den riktiga och att nämnde hår isynnerhet tillhöra larver af *Phalœna Caja* Lin. Dylika larvhår finnas ej blott hos vår europeiska gök; Wilson har äfven funnit dem i magen hos den amerikanska *Cuculus carolinensis* (Wils. Orn. IV. p. 15).

Födoämnen: Göken är en glupsk fogel, som hvarje dag behöfver en stor mängd föda. Larver, isynnerhet de starkt hår bevuxna, utgöra dess egentliga näring; äfven förtär han skalbaggar och andra insekter.

*) Detta har äfven, för några år sedan, inträffat i en trädgård här i Lund.

Andra Underordningen: **Med opara (udda) tår** (*Anisodactyli.*)

Tre tår framåt, en bakåt; den yttre framtån vanligen mer eller mindre hopväxt *med mellantån sällan* (*blott hos* Caprimulgus), *förenad genom hudfåll.*

Första Familjen: **Kantnäbbar** (*Angulirostres*, Illig.). (*Syndactyli*, Cuv.).

Benen *mycket korta, nakna upp öfver knäna; både* uttån *och* intån *hopväxta med* mellantån *till den näst yttersta leden.*

Näbben *lång, rät eller något böjd, spetsig, hoptryckt; ofvan och under försedd med kant.* Tungan *kort.*

De hithörande foglar vistas nära vatten. Deras flygt är utmärkt skarp och deras läte skirrande och högt. Som deras ben äro allt för korta för att gå eller springa på marken, så sätta de sig, liksom *tornsvalan*, knappt någonsin på jorden, utan alltid på höga föremål, träd, stenar o. d. Deras föda består i insekter, som de fånga i luften eller fiskar, som de uppsnappa nära vid vattenytan. De häcka i hål i sandkullar eller stela stränder och lägga ett större antal runda, hvita glänsande ägg.

Isfogelslägtet (Alcedo, *Lin.*).

Näbben *långdragen, helt rät, kantig, klufven ända under ögat, utåt starkt hoptryckt, i spetsen skarp.*

Näsborrarna *vid näbbroten, ofvan begränsade af en till stor del naken hinna.*

Benen *medelmättigt undersättsiga;* mellantån *1½*

gång så lång som tarsen; baktån *vid roten bred;* klorna *hoptryckta krökta, starka.*
Kroppen *undersättsig; vingar och stjert korta.*

Blåryggig Isfogel (*Alcedo Ispida*, LIN.).

Artm. *Längs ryggen skönt azurblå; hufvud och vingar ofvan beströdda med azurblå prickar; nedra kroppsdelarna och ett band genom ögonen roströda; strupen hvitaktig.*

Synonymi: *Alcedo Ispida* LIN. LATH. PALL. — *Martin-pecheur* BUFF. Ois. pl. enl. 77. — TEM. Man. I. p. 423. — DELG. Ornith. I. p. 620. — *Kingsfisher* PEN. Brit. Zool. — YARR. Brit. Birds II. p. 223. — *Eisvogel* BECHST. N. D. II. p. 1106. — GLOGER Handb. I. p. 440. *Alcedine commune* RANZ. Orn. III. p. 141. — NILSS. Illum. fig. II. pl. 136. — *Iisfugl* KJÆRB. Danm. F. p. 75.

Beskrifning: Längd kring 7 t. till $7\frac{5}{8}$ t.; från vingleden 3 t. 1 l.; stjerten kort 1 t. 4 l.; näbben från munviken 1 t. 7 l., från pannan 1 t. 3 l.; tarsen 3 l.; mellantån 6 l.; uttån 5 l.; intån $3\frac{1}{2}$ l.; baktån 3 l. Vingarna korta: 2:dra och 3:dje vingpennan längst; 4:de litet kortare. — Näbben mörkbrun vid roten inunder rödaktig. Benen gulröda (mynjefärgade). Hufvudet ofvan, halsryggen och ett band från underkäksroten nedåt sidan af halsen mycket mörka, nästan svartaktigt gröna; de förra beströdda med små himmelsblå fläckar; skuldror och vingtäckare äfven mörkt gröna och de sednare beströdda med dylika blåa fläckar som hufvudet. Genom ögonen ett brunrödt streck, som ned på halssidan öfvergår i en bredare rödaktigt hvit fläck, och af samma färg äro underhakan och strupen; de öfriga kroppsdelarna skönt roströda, bröstet dunklast. Ryggen, isynnerhet bakryggen och de långa stjerttäckarna skönt beryllblå, hvilken färg blir bakåt intensivare; stjerten dunklare blå, sedd från sidan skönt azurblå.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna vackra fogel tillhör egentligen sydligare trakter än vår nordiska halfö. Från Seland och Hertigdömena, som väl kunna anses för dess nuvarande egentliga gräns åt norden, finnes han utspridd öfver en stor del af den gamla verlden; han träffas i hela det öfriga Europa och ända ned till Senegambien i Afrika; och från England sträcker sig dess zon öfver Asien ända till Jenisej och ut till Japan (Gloger p. 441). — I Frankrike är han spridd öfver allt och är allmän från norr till söder; i Tyskland förekommer han i en och samma trakt under somliga år talrikt i andra sällsynt eller alls icke. I Danmark och i Hertigdömena finnes han enslig eller parvis spridd öfverallt, men alls icke talrikt. Äfven skall han häcka i Danmark (Kjærböll.). — Hos oss, i Skåne, har man ännu icke någonstädes funnit honom bosatt. Han visar sig här under sommar och höst blott som ströffogel, stundom enslig, stundom parvis, der lokalen är passande. Under sommaren och hösten 1835 och 1836 såg man honom öfver åarna vid Qvistofta, Wallåkra, Hvidarp, Hoby och på flera ställen. Förut hade man varseblifvit honom vid Årup och Bjersgård, äfven som 1852 (enligt D:r Smitt) i Halland, vid ån ofvan Halmstad; och enligt Ekström, skall han äfven hafva blifvit sedd vid Horningsholm i Södermanland.

Isfoglen vistas vid floder, åar och insjöar med branta bräddar och helst der stränderna äro omgifna af träd eller buskar. Han sätter sig vanligen på någon öfver vattnet hängande gren eller någon öfver dess yta uppstående påle, sten eller dylikt; och han väljer till vistelseort helst dolda stilla ställen, der han får lefva ostördt och fiska i fred. Med sina korta ben, går han aldrig; han flyger då han vill flytta sig. Dess flygt sker med täta vingslag, är derföre surrande, men dock pilsnabb. Vanligen flyger han

tätt öfver vattenytan, merendels rakt fram, men icke i långa sträckor åt gången; sällan öfver ett par hundra steg. Hans läte är mycket gällt och skarpt pipande "*en staccato.*" Vanligen är han utomordentligt skygg och försigtig. Som han alldeles icke är af sällskapligt lynne, tåler han aldrig någon af sina likar inom den trakt, han valt sig till stamhåll. Träffas de der, så uppstår slagsmål och den svagare måste rymma fältet. Då han icke är sysselsatt med att förtära sin föda eller kämpa med kamrater, sitter han långa stunder utan minsta rörelse i samma ställning och lurar då vanligtvis på rof.

Födoämnen: Dessa utgöras af fisk, som han fångar på det sätt att han från den plats, der han sitter öfver vattnet, störtar sig ned deri, med hoplagda vingar och hufvudet nedåt vändt, för att med den spetsiga och raka näbben gripa sitt rof. Sedan han några ögonblick alldeles försvunnit, uppkommer han med tillhjelp af vingarna, nästan på samma ställe der han störtat sig ned, och flyger till sin hviloplats, der han förtär sitt rof. Stundom fladdrar han på samma fläck ett par alnar öfver vattenytan, liksom tärnan och vissa roffoglar, för att upptäcka någon fisk, hvarefter han nedstörtar lodrätt på sitt byte.

Fortplantning: I ett hål i åbrinken lägger han 5—7 hvita glänsande ägg.

Biätareslägtet (Merops, *Lin.*).

Näbben *temligen lång, något bågböjd, klufven tillbaka under ögat, spetsig, utåt starkt hoptryckt, försedd med ryggkant.*

Näsborrarna *vid roten på sidan, öppna, rundaktiga, glest täckta med hår från pannan.*

Benen *medelmåttigt undersättsiga;* mellantån *längre än* tarsen; *denna ganska kort.*

Vingarna *långa och spetsiga; 1:sta vingpennan ganska kort; 2:dra längst; de följande starkt aftagande.*

Stjerten *lång, med de 2 mellersta pennorna spetsiga och mycket längre än de andra.*

Biätarena tillhöra de varma klimaten och vistas der hufvudsakligast på sandiga fält och vid brinkar. De lefva af bi, vespor humlor gräshoppor och andra insekter, hvilka de, liksom svalorna, fånga i flygten eller bortplocka då de komma ut eller flyga in i sina bo. De stryka kring i flock från en trakt till en annan; och låta under flygten höra ett skarpt hvisslande skrik. Deras flygt är ytterst snabb och de flyga nästan hela dagen, liksom tornsvalorna, med hvilka de i många fall dela lefnadssätt. — Till häckställen gräfva de sjelfva åt sig hål och gångar i jorden, vid brädden af vatten och lägga deri sina ägg på en underbädd af mossa.

Biätare (*Merops apiaster*, Lin.).

Artm. *Ryggen och vingtäckarne brunröda; strupen gul, omgifven af svart; kroppen inunder blågrön (sjögrön). — Stor som en trast.*

Synonymi: *Merops apiaster* Lin. Syst. I. p. 182. — Nilss. Orn. Sv. II. p. 262. — *Le Guepier* Buff. Ois. VI. p. 480. t. 23. pl. enl. 938. — Degl. Orn. europ. I. p. 616. — Tem. Man. I. 420. — *Gemeiner Bienenfresser* Bechst. Nat. Deutschl. II. p. 1099. — Gloger Vögel Eur. I. p. 437. — *Gelbkehliger Bienenfresser* Brehm Lehrb. p. 117. — Körn. Skand. Fogl. 10. f. 3.

Beskrifning: Pannan hvit med grönaktig och blå anstrykning upptill och öfver ögonen. Hufvudet ofvan och halsryggen kastanjbruna, hvilken färg på framryggen och vingtäckarne öfvergår i brunröd; den öfriga ryggen rostgul. Från näbbviken genom ögat till hörseltrakten går ett svart band. Öfra delen af

framhalsen guldgul, hvilken färg nedtill slutas med ett svart band. Nedra kroppsdelarna grönaktigt blå, hvilken färg blir ljusare bakåt undergumpen. Vingpennorna, de främre och innersta utvändigt blågröna; de af 2:dra ordningen äro brunröda och slutas med ett bredt svart band. Stjerten blågrön, tvär, de två mellersta pennorne nästan en tum längre än de andre och tillspetsade. Längd 10½ t., utom de 2 mellerste som äro ⅝ t. längre; från vingleden 6 t.; näbben 1 t. 3 l.; tarsen ½ t.

Honan har i allmänhet blekare färger och *ungarna* kännas derigenom att alla stjertpennorna äro lika långa.

Vistelseort och lefnadssätt: Biätaren tillhör egentligen de varmare delarna af Europa och Asien samt Afrika. På andra sidan Alperna och Pyrenéerna, i Spanien och Italien, Sicilien och Sardinien, äfvensom i Turkiet och Grekland är han allmän. Likaledes i södra Ryssland. Mindre allmänt förekommer han i Frankrike, Schweitz och södra Tyskland; sällan i öfriga Tyskland och Schlesien (der han dock stundom häckar); högst sällan visar sig någon i södra och mellersta Sverige. Dock har han en och annan gång äfven här blifvit iakttagen. I Juni månad 1816 såg man ett par, hanne och hona, i en by nära Ystad, der de vistades vid en bäck, och hade valt sitt stamhåll i en bredvidstående hög ask. Sedan de der uppehållit sig en veckas tid, blef den ena dödskjuten, den andra, som äfven träffades af skottet, kröp in i en jordvall och kunde ej återfinnas. Det skjutna exemplaret förvaras på Museum i Lund. — I Juli eller Augusti 1829 blef en fogel af denna art skjuten vid Sandåker i Högsäters socken på Dahl. Exemplaret skall förvaras i en privat samling i Stockholm (Hardin). — Äfven har denna fogel en gång

under sommaren visat sig vid Hörningsholm i Södermanland (Ekström i bref).

Andra Familjen: **Tunnäbbar** (*Tenuirostres* Cuv.).

Benen *korta, fjäderklädda nedom knäleden; tårna helt skilda, eller uttån blott till första leden hopväxt med mellantån.*

Näbben *tunn, lång eller medelmåttig, med hela kåkkanter, spetsig rät och långdraget-kegelformig, eller hoptryckt och böjd. Tungan ej utskjutbar.*

De hithörande foglar vistas i skogarna, ensamma eller parvis och de hafva ingen egentlig sång. Några klättra på trädstammarna och lefva af insekter, som de uppsöka under barken; några förtära äfven kärnor och frön. De lägga sina ägg i hål i träd eller i springor, och bygga inga konstiga bon.

Härfogelslägtet (Upupa, *Lin.*).

Fjäderkam *på hufvudet.*

Näbben *lång, tunn, något bågböjd, vid roten trekantig, utåt hoptryckt och spetsig.*

Näsborrarna *vid näbbroten på sidan, öppna, nästan runda.*

Benen *korta; tarsen af mellantåns längd; denna hopväxt med uttån till första leden; klorna korta föga bågböjda; den bakersta nästan rät.*

Stjerten *tvär, lång, bestående af tio mjuka pennor.*

Vingarna *medelmåttiga; 1:sta vingpennan temligen kort; 2:dra något kortare än 7:de; 3:dje kortare än 4:de och 5:te, som äro längst.*

Tungan *mycket kort.*

Härfoglen vistas oftare på marken än på träden. På fuktiga skogsängar söker han insekter och larver,

som utgöra hans näring. Han lägger sitt bo i ihåliga träd, eller i springor af klippor och gamla murar. Om sommaren lefver han parvis i skogarna; om hösten träffas han mest familjvis under sina resor åt sydligare länder. Om vintren finnes han aldrig hos oss. Han ruggar 2 gånger om året, dock utan att ändra färg. Ungarna äro lika de gamla.

Härfogel (*Upupa Epops*, Lin.).

Artm. *Fjäderkammen rostgul med svarta spetsar; ryggen och vingarna svarta med gulaktigt hvita tvärband; stjerten svart med ett hvitt tvärband.*

Synonymi: *Upupa Epops*, Lin. Sv. p. 37. — Retz. Fn. p. 107. — Lath. Ind. I. p. 277. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 96. — *La Huppe* Buff. Ois. VI. p. 439. t. 21. pl. enl. 52. — Degl. Orn. eur. I. p. 610. — *Hoopoe* Lath. Syn. II. p. 687. — Edw. t. 345. — Yarr. Brit. II. p. 175. — *Gemeiner Wiedehopf* Bechst. N. D. II. p. 197. — *Härfogel* v. Wright Häft. 8. Sv. Fogl. — Sv. *Härfogel*; Skån. *Popp*; Hall. *Oäringsfogel*; Norr. *Herfugl.*

Beskrifning: Längd $10\frac{6}{8}$—$11\frac{1}{2}$ t.; näbben 2 t.; från vingleden 6 t. stjerten $4\frac{1}{2}$ t., räcker $1\frac{1}{2}$ t. utom vingarna och är helt tvär; tarsen 6 l.; mellantån 5 l.; baktån 3 l. På hufvudet från pannan till nacken sitta två rader af långa fjädrar, hvilka bilda en $2\frac{1}{2}$ t. hög fjäderkam, som efter behag kan uppresas och nedfällas. Dessa fjädrar äro rostgula och under den svarta spetsen blekare hvitaktiga. Hufvudet, halsen, bröstet och öfra delen af ryggen rödgrå med rostgul anstrykning. Ryggen, skuldrorna och vingarna svarta med gulaktigt hvita tvärband. Öfvergumpen rent hvit. Magen hvit med långsgående svarta streck. Vingpennorna svarta; de främre (10) med ett bredt rent hvitt tvärband; de af 2:dra ordningen med fyra hvita tvärband; de innersta bredt kantade med rost-

gulaktigt. Stjerten svart med ett bredt hvitt bågböjdt tvärband; dess öfra täckfjädrar svarta; dess undra hvita. — Näbben svart, vid roten inunder köttfärgad. Tungan mycket kort, pillik. Benen grå. Iris brun. *Nilss. Illum. fig. pl. 39.*

Honan är något mindre; dess fjäderkam är kortare och färgerna blekare samt mindre rena.

Ungarna: Då de lemna nästet, hafva de kortare, nästan rak näbb, fjäderkammen kort, och färgteckningen mindre utmärkt.

Vistelseort och lefnadssätt: Härfoglen förekommer i skogiga och buskrika trakter, helst i granskapet af sumpiga ställen. Han finnes, ehuru allestädes sparsamt, i det sydliga och mellersta Sverige, samt i grefskaperna i Norge. Häckar äfven här och der på Gottland (Andrée). Vid Upsala högst sällsynt (Mesch.). I de norra trakterna af Sverige och norr om fjällryggen i Norge förekommer han äfven högst sällan. Som flyttfogel anländer han vanligen till Skåne den 25 April. Om hösten sedan ungarna äro utflugna, träffas han i sällskap af 6—7 i lågländta busktrakter, och på betesmarker. Han uppehåller sig då vanligen på marken, men flyger merendels i träd, då han blir uppjagad. Kring medlet af Augusti eller i September flyttar han bort och förekommer då stundom äfven på slättbygden. Härfoglen är orolig och skygg. På marken löper han ganska snabbt, och då han blir rädd eller ond slår han fjäderkammen upp; då han löper eller flyger låter han den ligga ned. Ofta får man i skogarna höra dess besynnerliga läte: *Opp-opp-opp! Opp-opp-opp!* som han ofta upprepar. Och emedan man derunder sällan får se foglen, som är ganska skygg och som, då man nalkas, flyttar sig undan och låter höra samma läte från ett annat håll; så har någongång denna fogel gifvit anledning till spökhistorier

och ej sällan blifvit räknad bland elaka förebåd af krig och dyr tid. Från detta skrock härleder sig dess Svenska namn: *Härfogel*, och dess Halländska benämning: *Oäringsfogel*. Hans Skånska namn *Popp*, har afseende på hans läte.

Födoämnen: Insekter, isynnerhet sådana som uppehålla sig på sumpiga ställen eller i boskapens spillning; äfven myror och myrägg. För att uppgräfva dessa födoämnen, begagnar han sig af sin långa näbb.

Fortplantning: I ihåliga träd eller i hål i klippor och murar; sällan på marken. På en underbädd af kogödsel och rispinnar lägger honan 4—5 grågulaktiga aflånga ofläckade ägg. (Längd 1 t. ½ l.; tjocklek 6 l.).

Nytta: Härfoglen förtär skadliga insekter. — Ungarna blifva mycket tama om de tagas ur boet och uppfödas. I början bör man gifva dem mjölmaskar, myrägg och insekter. Sedan hålla de till godo med kokadt kött, bröd, o. s. v.

Trädkryparesläktet (Certhia *Lin.*).

Näbben *medelmåttigt lång, mycket tunn, vid roten trekantig, utåt hoptryckt, mycket spetsig, något bågböjd och med hela käkkanter.*

Näsborrarna *vid näbbroten, bara, aflånga, öppna sig under och framom en hvälfd hinna.*

Benen *korta;* framtårna *vid roten hopvuxna till första leden;* klorna *mycket hoptryckta, krökta och spetsiga;* bakklon *störst, mycket längre än tån och krökt.*

Stjerten *vigglik, bestående af styfva, spetsiga och något nedböjda pennor.*

Vingarna *mycket trubbiga; 1:sta vingpennan kort;*

2:dra lika med 3:dje; denna något kortare än 4:de och 5:te som äro längst.

De träffas i skogar, parker och trädgårdar, om sommaren parvis, om hösten och vintren ensamma eller i små spridda sällskap; ofta deltaga de i ströftågen med titor och kungsfoglar. De klättra på trädens stammar, liksom hackspettarna; de hoppa dervid jemföttes och stödja sig på den styfva elastiska stjerten, hvilken äfven tjenar dem derunder som en häfstång. De lefva af insekter och larver; de rugga blott en gång om året och hannen är något större än honan.

Trädkrypare (*Certhia familiaris*, LIN.).

Artm. *Ofvan fläckig af brunt, rostgult och hvitaktigt; inunder hvit eller silfvergrå; öfver de utbredda vingarna ett gulaktigt hvitt tvärband.*

Synonymi: *Certhia familiaris* LIN. Fn. p. 38. — RETZ. Fn. Sv. p. 108. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 98. — LATH. Ind. I. p. 280. — *Le Grimpereau*, BUFF. Ois. V. p. 591. t. 21. f. 1. — DEGL. Orn. eur. I. p. 604. — Pl. enl. 681. f. 1. — SPARRM. Sv. Orn. f. — *Common Creeper* LATH. Syn. II. p. 701. — Suppl. p. 126. — *Gemeiner Baumläufer* BECHST. Naturg. D. II. p. 550. — GLOG. Vögel eur. I. p. 381. — *Motacilla scolopacina* Norske Vidd. Selsk. nye Skrift. II. p. 367. m. f. — Sv. *Trädkrypare*; Fin. *Vilulindu.*

Beskrifning: Längd nära $5\frac{1}{2}$ t.; vingbredden 8 t.; från vingleden $2\frac{1}{2}$ t.; stjerten 2 t. 3 l.; utom vingarna 1 t. 3 l.; tarsen $5\frac{1}{3}$ l.; baktån 3 l.; bakklon 3 l. Hufvudet och halsen ofvan mörkbruna, beströdda med blekt rostgula långsstreck. Ryggen och skuldrorna mer rostbruna, beströdda med hvitaktiga fläckar; öfvergumpen rostbrun; öfver ögonen ett hvitaktigt streck; alla nedre kroppsdelar hvita eller silfvergrå med rostfärgad anstrykning på un-

dergumpen och slaksidorna. Vingpennorna svartbruna med hvitaktig spetsfläck; ett matt, rostgulaktigt band går öfver dem alla, utom de tre yttersta; yttre kanten hos de mellersta utåt rostgrå; öfra vingtäckarne svarta och bruna med hvitaktiga spetsfläckar; undra hvita. Stjertpennorna rostgrå, i inre fanet mer bruna, styfva, tillspetsade. Näbben ofvan svartbrun, inunder hvitaktig. Iris brun. Benen gråbruna. Bakklon af baktåns längd. *Nilss. Illum. fig. pl. 67.*

Vistelseort och lefnadssätt: Denna fogel tillhör mera de södra än de norra trakterna af vår halfö. Likväl förekommer han äfven i Sveriges mellersta landskap och i Norge, i hvars vestra delar jag sett honom under sommaren; dock blott i sådana trakter der lönnen växer och hvetet mognar. Vid Upsala är han allmän. Norr om fjällryggen är han ganska sällsynt och troligen visar sig derstädes blott någon enda, som förflugit sig dit. Deremot är han året om allmän på öarna i Bohuslän och vid Götheborg; träffas äfven på Gottland. Om hösten, i Oktober, infinner han sig i parker och trädgårdar till och med på södra Skånes slättbygder, stundom i större antal. Några flytta, men de flesta stanna qvar hos oss under vintren. — I trädgårdarna finnes han till slutet af Mars. Med största lätthet och skicklighet klättrar han på trädstammarna, och han är så litet skygg, att man kan gå nära in till honom, utan att han flyger. Under det han klättrar har han ständigt hufvudet uppåt vändt, och han kan icke, såsom nötväckan, vända det nedåt eller åt sidorna. Han kan äfven klättra på undre sidan af grenarna.

Födoämnen: Insekter, larver, puppor och insektägg, hvilka han flitigt uppsöker i barken på träden.

Fortplantning: Dess bo träffar man merendels mellan lossnad gammal bark och trädet eller uti ihå-

liga träd. Det är konstlöst sammanlagdt af småpinnar, grässtrå, ull, fjäder, den fina ytterbarken på björk m. m. Äggen 6—9 hvita, beströdda mer eller mindre, men mest kring tjockare ändan, med rostbruna prickar. (Längd 5½ l.; tjocklek 4 l.). Honan ruar ensam; men förses derunder med födoämnen af hannen, som också hjelper till att uppföda ungarna.

Nytta: Denna lilla fogel förtär många för skogarna skadliga insekter.

Nötväckeslägtet (Sitta, *Lin.*).

Näbben *medelmåttig, rät, långsträckt-kegelformig, trind, vid roten knappt nedtryckt, utåt något litet hoptryckt, ofvan och under lika tillspetsad.*

Näsborrarna *rundaktiga, glest skylda af framåtliggande hår.*

Benen: *tarserna korta med sneda inskärningar; tårna långa med hoptryckta, krökta, spetsiga klor; isynnerhet är baktån lång och dess klo stark.*

Stjerten *tvär, mjuk, bestående af 12 pennor.*

Vingarna: *1:sta vingpennan kort; 2:dra föga längre än 1:de, mycket kortare än 3:dje; denna litet kortare än 4:de, som jemte 5:te är längst.*

Nötväckorna klättra på trädstammarna både uppåt, nedåt och i alla rigtningar. Deras lefnadssätt närmar dem dels till hackspettarna och dels till mesarna. De flytta icke bort, utan finnas i våra skogar vinter och sommar. De lefva af insekter och larver; om höst och vinter af ollon och nötter, kärnor och frön. De bygga i ihåliga träd och lägga ett stort antal ägg. Könen äro olika, och ungarna föga olika de gamla.

Nötväcka (*Sitta europæa*, Lin.).

Artm. *Ofvan gråblå med ett svart streck genom ögonen och nedåt sidorna af halsen; inunder hvitaktig. Stjertpennorna svarta med en hvit fläck bakom den grå spetsen; de två mellersta blågrå.*

Synonymi: *Sitta europæa* Lin. p. 37. — Retz. Fn. p. 106. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 100. — Glog. Vögel eur. p. 377. — Tem. Man. I. p. 407. — Degl. Orn. eur. I. p. 60. — *La Sitelle* Buff. Ois. V. p. 460. f. 20. — Pl. enl. 623. f. 1. — *Nuthatch* Lath. Syn. II. 648. — Suppl. p. 117. — Yarr. Brit. Birds I. p. 183. — *Sitta cæsia* Mey. & Wolf, Brehm m. fl. — *Der Kleiber*, Bechst. Nat. Deutschl. II. p. 1061. — *Nötväcka* v. Wrights Sv. Fögl. 8. Häft. — Sv. *Nötväcka*; Norr. *Nötväcke, Egde, Eremit.*

Anmärkning till Synonymien: Jag har haft tillfälle att noga undersöka och jemföra ett större antal exemplar af vår Svenska *Sitta europæa* Lin. och den Tyska *Sitta cæsia* Mey. & Wolf, och kan intyga att, hvad storleken mellan de Skånska, Danska och Tyska beträffar, så väl af hela foglen, som dess enskilta delar, finnes icke den ringaste skillnad, icke heller i formen eller längden af näbb, ben o. s. v. Jag har för mig exemplar, hvilka på millimétren öfverensstämma; andra åter äro sålunda olika, att än är *Sitta europæa*, än *cæsia* litet större. Den enda skillnad inskränker sig till *färgen* på bröst och mage, som hos den Tyska vanligen är rödaktigt rostgul; men denna färg varierar: man träffar honor af *Sitta cæsia*, som ha dessa delar *rostgulaktigt hvita* (Glog.) och sådana exemplar af *Sitta europæa* träffa vi ganska ofta i södra Sverige. I lefnadssätt, flygt, läte, m. m. äro de också fullkomligt lika. — Om *Sitta uralensis* hörer till samma art, kan jag ej bestämma, ty jag har inga exemplar till hands; men det synes högst sannolikt. — Jemf. *Vet. Akad:s Öfvers. 1851. p. 275.*

Den inunder rostgula varieteten *förekommer* i hela södra Europa och ända upp till Seeland å ena sidan, samt till Lifland och Esthland å andra. Längre åt norr äro undre kroppsdelarne blekare.

Beskrifning: Längd kring 6 t. *); vingbredden $9\frac{1}{2}$ t.; från vingleden $3\frac{1}{2}$ t.; stjerten nära 2 t., utom vingarna 3—5 l.; näbben från pannan 5 l.; från näsborrarna $4\frac{1}{2}$ l.; från föreningen af underkäksgrenarna $4\frac{1}{2}$ l.; tarsen $6\frac{3}{4}$ eller nära 7 l.; mellantån 5 l.; klon 2 eller $2\frac{1}{4}$ l.; baktån 4 l.; klon 3 l.; alla klorna mycket starkt hoptryckta och spetsiga. Hela foglen undersättsig och kort. Alla öfra kroppsdelar gråblå, från näsborrarna genom ögat och vidare åt sidan af halsen går ett svart band. Undre kroppsdelarna hvita med svag gulaktig eller rostgul anstrykning på bröst och mage. Slaksidorna och skenklarna roströda. Vingpennorna mörkbruna; de inre af ryggens färg. Stjerten temligen kort, dess pennor svarta; de 3—4 yttre med en hvit fläck mot spetsen; alla i sjelfva spetsen grå; de två mellersta öfver allt gråblå. De undra stjerttäckarne hvita, från roten och utåt sidorna roströda. — Näbben svartaktig, inunder från roten utåt hvitaktig. Iris nötbrun. Benen gulaktigt grå.

Honan, som är något mindre, har mindre lifliga färger och det svarta bandet något smalare.

Vistelseort och lefnadssätt: Nötväckan förekommer allmänt i skogarna i det södra Sverige. Äfven träffas hon i Norge och i det öfra Sverige. Förekommer äfven på öarna i Bohuslän. Vid Upsala är hon allmän (Mesch.). Dess gräns åt Norden är dock ännu ej bestämd. Hon blir qvar hos oss hela året, bebor om sommaren isynnerhet löfskogar, der gamla ekar, bokar o. s. v. finnas; om hösten och vintren ströfvar hon omkring och besöker då äfven trädgårdarna. Denna fogel är alldeles icke skygg. Ständigt är han i rörelse, klättrar på trädstammarna uppåt, nedåt och åt sidorna. Dess lockton är ett

*) Man träffar exemplar af $5\frac{1}{2}$, $5\frac{3}{4}$, 6, $6\frac{1}{4}$ tums längd.

gällt och hastigt hvisslande; *tjutt, tjutt, tjutjutt, tjutjutt!* eller *tvät, tvät, tvät, tvät.* Om natten döljer han sig i hål i träd.

Födoämnen: Isynnerhet insekter, hvilka han uppsöker i trädens bark. Om hösten förtär han äfven ollon och nötter. Dessa sätter han fast i en springa i barken, ställer sig deröfver med hufvudet nedåtvändt, bultar derpå med näbben, hvarvid han använder hela kroppens tyngd, och öppnar på detta sätt skalet och uttager kärnan. — I fångenskapen kan man föda honom med hampfrön, hafra, bröd och gröppning, som blifvit uppmjukadt i mjölk. — I fria tillståndet samlar han förråd af sitt öfverflöd i hål i träd. Äfven i fångenskapen märker man denna dess instinkt att undangömma det öfverflödiga till en annan måltid.

Fortplantning: Han häckar i gamla ihåliga träd. Då öppningen är för stor, tillsmetar han den med våt jord, så att den ej blir större än att han jemt kan gå in och ut. Äggen 6—7 hvita, beströdda med röda fläckar. Begge makarna rua vexelvis.

Nytta och skada: Köttet är ätligt. — Om hösten gör foglen skada på nötskogarna; men han gör i allmänhet stor nytta genom att utrota en mängd för skogarna skadliga insekter.

Tredje Familjen: **Kråkfoglar** eller **Flockfoglar** (*Gregarii*, Illig.).

Näbben *kegelformig eller knifformig, mer eller mindre stark, medelmåttigt lång, spetsig, oftast mer eller mindre hoptryckt, något böjd eller rät.*

Benen *temligen undersättsiga;* tarserna *med tvära inskärningar;* tårna *helt skilda eller ock den yttre hopväxt med den mellersta till första leden.*

De hithörande foglarna hafva sitt tillhåll i skogar och lundar; några bland dem uppehålla sig i grannskapet af menniskors boningar. Efter fortplantningstiden och sedan ungarna äro flygga, slå sig unga och gamla sammans i stora skaror, och ströfva kring i skogarna eller öfver fälten. Några till och med fortplanta sig i kolonier, der dock hvarje par eger sin ekonomi skilld från de öfrigas. De lefva i engifte. De äro omnivorer, d. v. s. njuta så väl animalisk som vegetabilisk föda: frön, nötter, frukter, insekter, maskar; några äfven rödblodiga, till och med varmblodiga djur. De bygga i träd (några få i hål i murar, torn och byggnader) och lägga kring 6 ägg, som antingen ruas vexelvis af begge könen eller ock bär hannen mat till sin hona, under det hon ligger. De rugga ej mer än en gång om året. Köttet är segt och mer eller mindre osmakligt.

Korpslägtet (Corvus, *Lin.*).

Näbben *tjock och stark, af medelmåttig längd, utåt hoptryckt, ofvan kullrig, något litet nedböjd. Näbbsömmen efter hela sin längd något bågformigt böjd; käkkanterna hvassa, hela, eller den öfra med otydligt hak.*

Näsborrarna *vid näbbroten, rundaktiga och alldeles täckta med talrika framåtliggande styfva borstlika fjädrar.*

Fjäderklädnaden *fast och hård; icke yfvig som hos* Skrikorna.

Benen: tarserna *undersättsiga; temligen höga och framtill med tvära inskärningar.* Uttån *vid roten hopväxt.* Gången *framstigande.*

Vingarna *långa med smala spettsiga (under flygten skilda) pennor. 1:sta vingpennan af medelmåttig längd; 3:dje och 4:de längst.*

Stjerten *tvär eller afrundad.* Flygten *hög och uthållig.*

Könen äro lika och ungarna få redan i första året sin beständiga drägt. De rugga blott *en* gång om året. De lefva merendels i stora flockar under alla årstider, utom fortplantningstiden, och några fortplanta sig äfven kolonivis. De häcka i kronorna af höga träd, några i klippor, torn eller ihåliga träd. — De äro i egentlig mening allätande (omnivora); ty de förtära utan åtskillnad animalisk och vegetabilisk föda, så väl frön, säd, kärnor, frukt och grönsaker, som insekter, maskar, ägg, fisk, afskräden och as m. m. De hafva en ytterst fin lukt och de kunna på ett betydligt afstånd uppvädra ett kadaver. De bruka nästan alla att gömma sitt öfverflöd till en annan måltid. Äfven hafva de den besynnerliga instinkten att samla och undangömma allt det som glänser, fastän de icke kunna använda det, t. ex. silfverskedar, mynt, ringar m. m. samt andra glänsande metallbitar. Äfven glödande kol bära de stundom bort i sina gömställen. — De utmärka sig genom list, slughet och läraktighet. Dessa egenskaper göra dem också skickliga att mottaga ett slags uppfostran. Några arter kunna äfven lära att temligen redigt tala.

Korp (*Corvus Corax*, Lin.).

Artm. *Svart med purpurglans; stjerten starkt afrundad; dess sidopennor kortare än vingarna.*

Synonymi: *Corvus Corax* Lin. Fn. Sv. p. 29. — Retz. Fn. p. 90. — Nilss. Ornith. Sv. I. p. 78. — Gmel. Syst. I. p. 364. — *Le Corbeau* Buff. Ois. III. p. 13. t. 2. Pl. enl. 495. — *Raven* Lath. Syn. I. p. 367. — *Kolkrabe* Bechst. N. D. II. p. 1148. — v. Wrights Sv. Fogl. 4. Häft. — Körn. Skand. Fogl. 11. f. 1. — Sv. *Korp*; Skån. *Ravn*; Fin. *Kaarne*; Lapp. *Bolffan, Garanas, Buldogas.*

Beskrifning: Längd 2 fot à 2 f. 2½ t.; vingbredden 4 f. 2 à 4 t.; från vingvecket 16½ à 17 t.; de hoplagda vingarna 2 t. kortare än stjerten och ½ tum längre än stjertens sidopennor; 1:sta vingpennan nästan lika med 8:de; 2:dra kortare än 5:te, längre än 6:te; 3:dje och 4:de längst; stjerten 9 t., starkt afrundad. — Näbben längre än hufvudet, stor och tjock, trubbig, kullrig, med öfverkäkens spets nedåt rigtad, från viken 3 t.; höjden vid roten 1 t. 1 l., täckt af framåtlagda borst utöfver halfva sin längd, glänsande svart, äfvensom benen; tarsen 3 t., framtill belagd med 6—7 halfringar. Iris med två cirklar, af hvilka den inre är gråbrun, den yttre hvit. Halsen framtill täckt med långa spetsiga fjädrar. — Hela fjäderklädnaden svart med grönaktig och purpurglans.

Honan är litet mindre, men eljest lik hannen.

Varierar tillfälligtvis: 1) svart; kalott, ansigte, strupe hvita med strödda svarta fjädrar; vingpennorna hvita, några af de främre med svartgrå kant eller spole; smärre vingtäckarne hvita; mage och sidor hvita med svartaktiga fjädrar. 2) Helt hvit eller gulaktigt hvit.

Anmärkn. Hvita korpar äro, liksom de flesta *albinos*-varieteter, mycket sällsynta. På Færöarna blir korpen oftare än annorstädes hvit eller hvitbrokig. Att den Færöiska *Corv. leucophœus* VIEILL. ej är egen art utan varietet af *Corv. Corax* har Graba fullständigt ådagalagt i sin *Reise nach Færö. p. 51.*

Vistelseort och lefnadssätt: Korpen förekommer i alla trakter af Skandinavien, från det sydligaste Skåne till de nordligaste delarna af Lappland. Han vistas om sommaren så väl i de stora skogarna i det inre landet, som i skogslundarne och någon gång i trädgårdarna på Skånes slättbygd, samt på nordens snöfjäll och de nakna, klippfulla öarna i Bohuslän och vid Norges kuster. — Dock är han, i allmänhet sagdt,

en sträckfogel, som om sommaren förekommer mera i skogarna, och om vintren infinner sig mera på slätterna och vid kusterna. Alla arter af detta slägte utmärka sig genom en ytterst fin lukt; dock skall korpen häri öfverträffa dem alla. Denna egenskap gör att han på ett förvånande afstånd kan uppvädra ett kadaver. Slug och försigtig låter han sällan jägaren komma inom skotthåll *).

Dess flygt är hög och skön, isynnerhet om våren under fortplantningstiden, då hanne och hona, vid klart väder, stiga till en betydlig höjd i luften och sväfva der omkring i kretsar. Härvid låter han stundom höra ett välljudande: *klong, klong,* och som detta läte sällan höres, är en sägen i somliga trakter gängse att korpen ej kan slå *klong* förr än han är hundra år gammal **). Dess skrik är eljest ett sträft *krak, krak* eller *kruck, kruck.*

Både unga och gamla kunna lätt tämjas och lära äfven att uttala vissa ord. Man underhåller stundom tama korpar på värdshusen i Tyskland och p. fl. st. hvilka med sitt prat roa gästerna ***).

---

*) Vid fiskarekojorna på Norges öar är dock korpen mer tam och mindre rädd än jag funnit honom på något annat ställe. Troligen derföre att han der aldrig efterställes.

**) Mythen förtäljer att korpen var hvit, men genom en honom af solguden Febus tilldelad förbannelse, blef han svart. Dock skall äfven på detta straff följa försoning. Härpå syftar Böttigers sköna sång *Korpen: Foglarne* s. 8. 36.

Mig sjelf en gammal sägen spår,
Att blir jag en gång hundra år,
Då nalkas min försoning, —
Och badande i glans jag går
Med sång till Gudars boning.

***) Man berättar många anekdoter om tama korpar, som kunnat tala. Under Kejsare Tiberii tid gjorde en tam korp, en lång tid, mycket uppseende i Rom, derigenom att han

Mot roffoglarna förer korpen ett ständigt krig, och om flera korpar på samma gång göra anfall, måste äfven modiga roffoglar gifva vika för dem. — Man beskyllar korpen för tjufnad, och derifrån har man ordspråket: *stjäla som en korp.* Detta kommer deraf att korpen, liksom alla hans familjmedlemmar, uppsnappar och undangömmer allt hvad som glänser. — Man påstår att denna fogel verkligen skall hinna till en ganska hög ålder, nemligen ända till hundra år och deröfver.

Födoämnen: Korpen är af en rofgirig natur. Ofta griper han unga dufvor, änder, ripor samt andra vilda och tama ungfoglar. Ripor och andra hönsfoglar, som blifvit fångade i snarorna, uppäter han ej sällan. Äfven stjäler han fogelägg och förer dem bort i näbben. Unga harar, lamm, mullvadar, näbbmöss, råttor m. m., blifva ofta hans rof. På Tjörn, i Bohuslän, der han i mängd häckar i bergen, tager han ofta lamm och stundom äfven gamla får på de yttersta skären. Han hugger ut ögonen, och då fåret derefter löper mot berget eller störtar ner och bryter sig, hugga korparna ihjäl och äta upp det*). Liksom måsarna uppsöker han musslor, sjöborrar m. m. vid stranden, fattar dem med näbben och uppflyger med dem öfver någon klippa, mot hvilken

---

om morgonen flög till torget och rådsplatsen, och der helsade först kejsaren, sedan Prinsarna Germanicus och Drusus, och derefter Romerska folket. Då denna korp sedermera blef ihjälslagen af en skomakare, hvars arbete han nedsudlat, gaf folket honom en präktig begrafning, samt utdref och dödade banemannen. — Då kejsare Augustus en gång kom tillbaka till Rom från en seger, hälsades han af en korp som ropade mot honom: *Ave Cæsar, Victor, Imperator!* (Välkommen kejsare, segrare, herrskare).

*) Samma sätt att döda får, genom att först hugga ut ögonen på dem, använder hvita korpen på Færöarna. Jfr. Graba p. 55.

gårdarna. Om vintren ser man dem icke i de inre, skogiga trakterna af landet. De infinna sig då vid städer och byar, der afskräden blifvit utkastade, på gödselhögar, på kadaver, på vägarne vid hästspillningen, vid hafskusterne, och sedan desse lagt sig, vid brädden af det öppna vattnet o. s. v. — Kråkan är icke alldeles så skygg eller så slug som dess samslägtingar, och jägaren kan lättare komma henne inom skotthåll, så framt hon ej någon gång blifvit anskjuten, eller misstänker försåt; ty då är hon mycket försigtig och rädd. Liksom korpen och måsarna, vet äfven hon att flyga upp i luften med de musslor, sjöborrar m. m., som hon vill krossa, och att låta dem falla ned på en klippa.

Födoämnen: Kråkan lefver i allmänhet af alla de ämnen, hvaraf menniskor och djur taga sin föda. Om våren följer hon plogen och upplockar maskar och insektlarver m. m. Om sommaren förtär hon möss, grodor, insekter och deras larver, musslor och snäckor, kräftor, fiskar, fogelungar, fogelägg m. m. Om hösten gör hon ofta skada i trädgårdarna på körsbär och andra trädfrukter. Om vintren förtär hon afskräden, korn och frön, isynnerhet i gödslen; kadaver och ruttnade samt till stranden uppkastade fiskar tyckas alltid utgöra hennes läckraste kost. I Norge och i Norrland säges hon förtära orrhöns och ripor, som fastnat i snarorna. Anskjutna och sårade harar och foglar blifva äfven ofta hennes rof.

Fortplantning: Sitt näste bygger hon i träd, så väl midt inne i täta och stora skogar, som i skogsbrynen, i smärre lundar, äfvensom i trädgårdarna på Skånes slättbygd. Boet är temligen starkt hoplagdt af större risqvistar med jordtorfvor mellan, och det är inuti bäddadt med mindre qvistar, mossa, ull och hår. Äggen, som man vanligen finner kring den 20:de April, äro 5—6 grönaktigt grå, tätt beströdda

med större och mindre gråbruna fläckar. (Längd 1 t. 5½ l.; tjocklek 1 t. 2 l.). — De gamla uppsöka årligen samma näste och inreda det att å nyo hysa deras afföda.

Anmärkn. I vestra skärgårdarna, der inga träd finnas, bygger kråkan på de högsta klipporna och i bergsrefvorna der hon tillreder sig ett stort bo af ris, pinnar, tång m. m. Äfven häraf ser man att instinkten ändras, eller åtminstone modifieras efter lokalen.

Nytta och skada: Dess kött, som är segt och illa luktande, ätes i allmänhet icke. Dock förtäres det någon gång om vintren, och det finnes de som sätta mycket värde på Thormånads-kråkor. Eljest gagnar kråkan mest derigenom att hon förtär en mängd skadliga insektlarver och maskar. Hon skadar derigenom att hon förstör ägg och ungar af nyttiga foglar; i Norge och Norrland derigenom att hon uppäter ripor, orrhöns, hjerpar m. m. som fångats i snarorna. I trädgårdarna gör hon stor skada på körsbär och äter stundom äfven annan frukt; men sällan upplockar hon den utsådda säden på åkrarna.

Anmärkn. Kråkan förekommer i somliga länder svart, likasom korpen på Færöarna ofta är hvitfläckig. Den svarta varieteten af kråkan upptogs af Linné och efter honom af de flesta Ornithologer som egen art under namn af

Svart Kråka (*Corvus Corone*, Lin.).

Hon skiljes från korpen och råkan derigenom att storlek och näbbform äro helt och hållet som gråkråkans; färgen svart; fjäderspolarna på halsryggen synliga; stjerten föga afrundad, äfven dess sidopennor längre än vingarna.

Stundom är hon helt svart med mer eller mindre blå (violet) glans. Stundom äro fjädrarne kantade med grått på bröst, mage och rygg, hvarigenom hon äfven till färgen närmar sig gråkråkan.

Svarta kråkan förekommer allmän i Frankrike, i vissa trakter af Tyskland, samt i östra trakterna af Siberien och Kamtschatka. I Sverige är hon ytterst sällsynt. Jag tror mig hafva sett henne en och annan gång under vintren; men jag har ej haft tillfälle att undersöka något i Sverige med säkerhet skjutet exemplar. Uppgiften att hon skulle finnas på Gottland och Öland har sin grund i ett misstag af G. Billberg *) som tog råkan (*Corvus frugilegus*) för denna **). Doktor Andrées uppgift i Wet. Akad:s Handl:r 1841. sid. 208. att hon är allmän på Gottland, har blifvit af honom sjelf rättad i Wet. Akad:s Öfversigt 1844. p. 76. Pastor Wallengren har meddelat att de exemplar, som blifvit inskickade till Gymnasii Muséet i Wisby under namn af *C. Corone*, äro ungar till *Corvus frugilegus*. Samma utmärkte Ornitholog har äfven, rörande ifrågavarande fogel, lemnat mig följande underrättelse: "Vid Diebzig i Anholt träffade jag den förlidet år (1855) parad med grå kråkan, hvilket visar att detta icke endast inträffar utanför dess egentliga häckzon, utan äfven inom densamma, och således näppeligen kan anses härleda sig af brist på individer. I vestra Tyskland är den lika allmän om icke allmännare än grå kråkan, hvaremot den i östra delarna är vida sparsammare."

Således kan väl knappast betviflas att svarta kråkan är varietet af den grå.

Råka (*Corvus frugilegus*, Lin.).

Artm. *Svart med stark stålblå glans, isynnerhet på hufvud och hals; näbben tillspetsad och nästan rät; inga fjäderspolar synliga på halsryggen.*

Synonymi: *Corvus fregilegus* Lin. Fn. p. 29. — Retz. Fn. p. 91. — Nilss. Orn. l. p. 81. — Lath. Ind. I. p. 152. — *Le Freux ou la Frayonne* Buff. Ois. III. p. 55. Pl. enl. 484. — *Die Saatkrähe* Bechst. Nat. Deutschl. II. p. 1167. — Brehm 94. — Glog. I. p. 155. — Degl. I. p. 316.

---

*) Wet. Akad:s Handl:r 1809. p. 193.

**) Den *C. Corone*, som Linné upptog i sin Fauna p. 29. n. 86. och som hade *plumæ ad rostrum detritæ* var helt visst en *C. frugileus*, som förflugit sig till Westerbotten, der den någon gång visar sig.

Beskrifning: Denna art är spensligare än kråkan och har längre, tunnare, spetsigare näbb, hvars söm är föga böjd under hela sin längd och minst mot spetsen. Längd 1 fot $6\frac{1}{2}$ t.; vingbredd 2 f. $10\frac{1}{2}$ t. à 3 f.; från vingvecket $12\frac{1}{2}$ t.; näbben från viken 2 t. 3 l.; tarsen $2\frac{3}{16}$ t.; mellantån 1 t. 7 l.; stjerten 7 t., föga rundad. — Fjäderklädnaden på hufvudet och halsen helt olik den som finnes hos korpen eller kråkan: den är helt silkeslik, utan att man ser någon särskildt fjäder eller fjäderspole: den är starkt och herrligt glänsande med blå glans, som skiftar i purpur. Äfven de öfriga kroppsdelarna äro glänsande, ehuru ej så starkt, och glansen på vingar och stjert skiftande i grönt och purpur.

Ungarna ha glans endast på vingarna; alla andra kroppsdelar äro dunkla. Näsborrarna äro, liksom hos de andra kråkarterna, dolda af framåtliggande styfva borst, och kinderna samt hakan fjäderklädda. Sådan är fogeln hela första vintern och de unga återvända sådana till oss. Men då dessa börja borra i jorden efter sin föda, bortnötas småningom fjädrarna kring näbben och försvinna helt och hållet vid nästa ruggning, utan att någonsin mer återkomma. Fogeln får då en naken liksom skabbig hud kring näbbroten.

Anmärkn. Corvus clericus SPARRM. Mus. Carlson. 1 t. 2. som blifvit ansedd än för egen art, än för varietet af *Corvus Corax* m. m. är i sjelfva verket ej annat än en unge af *Corvus frugilegus*, som nyligen lemnat nästet och som till en del är albino. Originalexemplaret förvaras i Stockholms Museum.

Vistelseort och lefnadssätt: Det tillhör denna fogels skaplynne att vistas på öppna flacka fält, vid hvilka skogslundar eller ensamt stående träd finnas. Hos oss förekommer hon derföre mest på södra Skånes vidöppna slätter och har sitt stamhåll i de stora almar och askar, som der finnas vid byar och går-

dar eller i skogslundarna. Äfven förekommer han och häckar i skogslundarna på Öland och Gottland. I nordöstra Skåne häckar han ej, men infinner sig der årligen under flyttningstiderna; en och annan blir qvar under vintren (Wallengr.). Hon infinner sig stundom i större flock vid Götheborg i April; men häckar der icke (M:lén). Äfven visar hon sig om våren på Tjörn (Ekstr.). Längre åt norr är råkan mer sällsynt, ehuru hon då och då visar sig i trakten kring Stockholm tidigt om våren, redan då isen ännu täcker fjärdarna och snön marken *). Hon skall till och med förekomma i Ångermanland **). Bland Finlands foglar är hon upptagen i *Fauna Fennica* af Sadelin, och bland Norges af Siebke.

Råkan är flyttfogel, som lemnar oss om hösten i Oktober eller början af November och återvänder tidigt om våren mot slutet af Februari (den 23:dje, 26:te och 28:de) eller i början af Mars. Redan i medlet af Juni månad träffar man de gamle med deras flygväxta ungar spridda på fälten. De mata ungarna genom att uppsöka larver, maskar o. d., som de stoppa i näbben på dem. Småningom lära ungarna att sjelfva uppsöka sin föda. De samlas derefter i större skaror och ströfva kring åkerfälten i hela September, Oktober och ofta in i November.

Då råkan anländer om våren, omkring den 23:dje och 28:de Februari (vid samma tid som vipan återkommer) förråder hon snart sin ankomst genom sitt gälla och vidriga skrik: *gaarb*, *gaarb*, och redan före slutet af månaden, ser man henne merendels i stora skaror vid sina bon. Sällan bor ett eller annat par ensamt, utan der de valt sitt

*) Att ett par visat sig i Södermanland midt under vintren, se Jägaref. Tidskr. p. 58.

**) A. st. sid. 288.

stamhåll för sommaren, finnes merendels en större koloni, hvilken genom sitt ständiga skrik gör ett gräsligt larm. Om hösten, sedan ungarna äro utflugna, slå sig flera kolonier tillsammans och träffas då, som nämdes, stundom i stora skaror, på de inbergade åkerfälten, ofta i sällskap med kajor, kråkor och korpar. Om aftnarna begifva de sig till en skog, lund eller trädgård, der höga träd finnas, i hvilka de hvila sig öfver natten. Hos oss tillbringar sällan en eller annan vintren; men de finnas då i södra Tyskland, Frankrike, Italien o. s. v.

Födoämnen: Om våren följa de plogen och upplocka maskar, insekter och larver; äfven borra de med näbben i jorden för att åtkomma dessa, samt någon gång de utsådda och uppmjukade sädeskornen. Dessutom förtära de fältmöss, snäckor, gräsrötter m. m.

Fortplantning: Då råkorna om våren återkomma, uppsöka de gamle genast sina förra nästen och de unga bygga sig nya. Dessa bygga de i höga träd i skogsbryn, som gränsa till åkerfält, i lundar och trädgårdar. På ett och samma träd finnes ofta ett stort antal nästen, ej sällan tätt vid hvarandra, och då två träd stå nära tillsammans, lägga de stundom reddar på qvistarne från begge. Dessa nästen äro byggda af ris och qvistar, samt inuti belagda med jord, mossa, hår och ull. Deras ägg, 4—5 till antalet, äro långlagda, bleka, grönaktigt gråa, glest beströdda med fläckar af askegrå och brun färg. (L. 1 t. 7 l.; tj. 1 t. 1½ l.). I slutet af Maj eller i början af Juni äro ungarna flygvuxna och träffas då på grenarna vid nästet, der de länge låta föda sig af de gamla. Om de här märka någon fara, t. ex. ett lossadt skott e. d., smyga de sig åter genast i nästet, samt ligga der tysta och orörliga tills faran är

förbi, då de åter, gemensamt med de gamla, skrika med full hals.

Nytta och skada: De förtära många skadliga insekter, larver och maskar, och ersätta härmed fullkomligt den skada de göra derigenom, att de uppplocka några sädeskorn af de nysådda åkrarna. För ärtåkrar skola de dock vara mest skadliga, emedan de med sin spetsiga näbb borra i myllan och upphemta de sådda ärterne, äfven som de afbita den nyss uppkomna brodden. — Ungarna anses af en del som läckra. Innan de stekas eller kokas, afflås den flottiga huden, då köttet blir hvitare och bättre.

Kaja (*Corvus Monedula*, Lin.).

Artm. *Hufvan svart; nacken och tinningarne askegrå.*

Synonymi: *Corvus Monedula* Lin. Fn. p. 30. — Retz. Fn. p. 93. — Lath. Ind. I. p. 154. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 84. Illum. fig. 10. H. pl. 82. — v. Wright 12. H. — *Le Choucas* Buff. Ois. III. pl 69. Pl. enl. 523. — *Jackdaw* Lath. Syn. I. p. 378. — *Die Dohle* Bechst. Nat. Deutschl. II. p. 1213. — *Kaja* v. Wright Sv. Fogl. H. 12. — Körn. Skand. Fogl. 12. f. 5. — Sv. *Kaja*; Sk. *Allika*; Norr. *Kaa, Kaje, Ravnkaate*; Fin. *Hakkinen, Naakka.*

Beskrifning: Om våren: Pannan och hjessan svarta, med skön blå glans; nacken, halsryggen, samt hufvudets och halsens sidor ljust askegrå, eller liksom pudrade med blekt spansgrönt, och denna färg är ljusast bakom hjessan, samt blir småningom mindre ljus på halsen och öfverryggen. Alla de andra öfra kroppsdelarna svarta med violett glans. De nedra kroppsdelarna svarta. Iris hvit. Näbb och ben svarta. Längd $13\frac{1}{2}$—$13\frac{3}{4}$ t.; vingbredd 27 t. *Nilss. Illum. fig. pl. 82.*

Honan: Glansen på fjädrarna är mattare, nedra kroppsdelarna ha askegrå anstrykning; nackens ljusgrå färg sträcker sig ej långt ned åt ryggen.

Varierar tillfälligtvis: Hela fjäderbeklädnaden helt hvit eller något stötande i rostgult. Näbb och klor hvita, stötande i blått. Iris hvit, stundom röd. Benen hvitgulaktiga. — *Mus. Lund.*

Vistelseort och lefnadssätt: Kajan förekommer nästan öfver allt i städer, på kyrktorn och klockstaplar m. m. i det södra Sverige, samt i Norge ända till fjällryggen. Norr om denna är hon mindre allmän, men träffas dock t. o. m. norr om Trondhiem på flera ställen; och kyrkan vid det i historien märkvärdiga Sticklerstad är den yttersta punkt i norden, åtminstone åt detta håll, der kajor träffas. I Fahlun skall hon finnas i stor mängd och jemte sparfven, göra skada på trädgårdsfrukter. Vid Carlstad allmän; på öarna i Bohuslän och vid Christiania blott under flyttningstiderna.

Kajan lefver vanligen i större eller mindre kolonier under hela året, i byggnader, i städer, i kyrkmurar och fästningar. Dessa kolonier bilda isynnerhet större och mer slutna flockar under hösten och vintren. Då våren nalkas fördelas de parvis, dock så att hufvudstammen intager den större byggnad, hvari den under de förra åren bott, och de par, som ej kunna eller få bygga der, sprida sig ut i grannskapet och uppsöka någon skorstenspipa eller annat passande ställe för sin boning. Äfven träffar man dem bosatta i trägårdarna och stundom i skogarna, isynnerhet bland gamla glesa ekar, i hvilkas ihåliga stammar de kläcka. Kajan har således det gemensamt med råkan att hon helst bygger i koloni; men hon skiljer sig derigenom att då råkan bygger i topparna och yttersta grenarna af de högsta träden, bygger kajan endast i ihåliga stammar samt i remnor och hål i murar. Begge fogelarterna slå sig i flock mot hösten, ofta blandade med hvarandra och med kråkorna, och ströfva då omkring

med skrik och larm om dagarna från det ena fältet till det andra; mot solnedgången lemna de fälten och söka trädkronor i byar, lundar och skogar, för att der tillbringa natten. Men mot vinterns annalkande tåga alla råkor mot sydligare länder, så att knappt någon enda blir qvar hos oss öfver den kalla årstiden; de infinna sig då, i November, i Italien, i så talrika skaror att de kläda åkrar och ängar helt svarta. Kajorna deremot blifva qvar hos oss under hela vintren, ej blott i Skåne utan till och med i Upland. Men de, som om sommaren bebo skogstrakter, flytta om vintren till slättbygder och städer, der de slå sig tillsammans med sina likar.

Kajan är, liksom dess samslägtingar, en slug och skygg fogel; men i allmänhet är hon mycket lifligare än dessa, och snabbare i alla sina rörelser. Nästan beständigt hörer man dess något klagande eller jamande: *jaah, jaah,* eller *jäck, jäck;* och der många bo tillsammans uppstämma de ofta samfällt ett hiskeligt skrik, som likväl icke är på långt när så starkt eller oangenämt som råkornas. Då en roffogel visar sig i grannskapet af deras boning, samla de sig genast och förfölja honom ett långt stycke bort. Kajan har den underliga instinkten gemensamt med alla andra kråkfoglar att hon uppsnappar och undangömmer allt det som glänser och som hon kan bära bort. Alla glänsande metallstycken, till och med glödande kol uppsnappar hon; om hon tror sig vara obemärkt, springer eller flyger hon bort med dem och öfverhöljer dem med pinnar, stickor, småsten e. d. för att gömma dem.

Kajan blir lätt tam, och fattar tillgifvenhet för den, som matar och vårdar henne. Man kan lära henne att tala vissa ord, att lyda appell o. s. v.

Födoämnen: Liksom föregående art, följer äfven denna plogen och upplockar regnmaskar, insekt-

larver o. d. Ofta sätter hon sig på ryggen på svin och får, för att bortplocka insekter. Äfven förtär hon fogelägg, säd, skidfrukter, körsbär och andra trädgårdsfrukter, och hon afbiter ej sällan de nyss uppkomna köksväxterna. Om vintren äter hon, i sällskap med sina samslägtingar, kadaver och afskräden, samt gödsel och de deri liggande kornen.

Fortplantning: I gamla torn, fästningar, kyrkor och andra byggnader, isynnerhet i städer, bygga kajorna sina nästen, oftast flera bredvid hvarandra, i remnor, i skorstenar, under taken o. s. v. Äfven lägga de sitt bo uti ihåliga träd, så väl i trädgårdar som i skogar *). Kajorna märkas redan mot slutet af Februari månad hafva ingått hjonelag. Man ser dem då sitta på takåsen parvis 2 och 2 tätt tillsammans och något skilda från de andra paren, om de än tillsammans utgöra en större flock och blanda sig då de flyga. De börja redan i Mars månad bära pinnar till sitt bo. Begge könen hjelpa hvarandra träget vid denna vigtiga förrättning, och då pinnen befinnes för tung, ser man ibland begge fatta den med näbben om hvar sin ända, för att gemensamt forsla den upp i nästet. Då de se sitt tillhåll, plundra de på pinnar de skatbon och råkreddar, som finnas i deras grannskap. Äfven stjäla de från hvarandra. Ovanan att snatta är gemensam för alla kråkfoglar. Vanligen sitter derföre den ena makan i boet och lägger pinnarna i ordning, under det den andra hemtar mer byggnadsämne. Parningen, som infaller i sista hälften af April förrättas i

*) I ett ihåligt träd på Lundagård bygger årligen ett par. I den s. k. Fäladsskogen vid Roslätt, i en gammal skog vid Rönneholm och p. fl. st. i Skåne, bygga de årligen i ihåliga träd i skogen. Äfven så vid Klefshult, i Småland, i stor mängd; vid Hörningsholm i Södermanland o. s. v.

boet. Honan lägger vanligen 6 ägg, som på en blek blågrön botten äro beströdda med svartbruna och grå punkter och fläckar. (Längd 1½ t.; tjocklek 1 t.).

Skatslägtet (Pica, *Lin.*).

Näbben *grof och stark, något hoptryckt, med trindad rygg och hvassa käkkanter; öfverkäken något nedböjd med eller utan hak bakom spetsen.*
Näsborrarna *dolda af framåtliggande borst.*
Vingarna *korta, trubbiga; 1:sta vingpennan smal, lieformig med inskuret infan; 2:dra kortare än 8:de; 3:dje kortare än 6:te; 4:de och 5:te längst.*
Stjerten *mycket lång, vigglik.*
Benen *undersättsiga; gången hoppande jemföttes.*

Skatorna skiljas från kråkorna, med hvilka de öfverensstämma i näbbens form och omnivora diet, isynnerhet genom vingarnas och stjertens beskaffenhet, genom flygten, som mest är låg, sväfvande och ojemn, genom gången, som är hoppande. De hafva samma vana som hela familjen att stjäla och gömma föremål, äfven sådana som ej kunna vara dem till minsta nytta.

Skata (*Pica caudata*, Lin.).

Artm. *Svart med blå och grön glans; skuldrorna, nedra delen af bröstet och magen hvita; stjerten lång och vigglik.*

Synonymi: *Pica caudata* Lin. Syst. Nat. VI. edit. p. 19. *Corvus Pica* Lin. Fn. Sv. edit. II. p. 31. — Retz. Fn. p. 95. — Lath. Ind. I. p. 162. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 85. Pl. enl. 488. — *Magpie* Lath. Syn. I. p. 395. — Wils. Americ. Orn. IV. p. 75. Pl. 35. f. 2. — Yarr. Brit. Birds. II. p. 109. — *Elster* Bechst. Nat.

Deutschl. II. p. 1267. — BREHM Lehrh. p. 98. — *Skata* v. WRIGHTS Sv. Fogl. H. 22. — Sv. *Skata;* Upl. *Skjura;* Gottl. *Skära;* Norr. *Skjur, Skjor, Skjer, Tunfugl;* Stördal. *Skära;* Fin. *Harakka;* Lapp. *Ruossa, Garanas.*

Beskrifning: Hufvudet, halsen, ryggen och öfra delen af bröstet sammets-svarta. Vingarna svarta med en skön blå och vid vingroten grön glans (på de hoplagda); nedra delen af bröstet, magen, sidorna och skuldrorna rent hvita. Låren, undergumpen och stjerttäckarna svarta. Vingpennorna af första ordningen svarta, i inre fanen hvita, men kantade i spetsen och uppåt inre sidan med svart. Stjerten lång, vigglik, svart med grön och blå glans. Iris brun. Näbb och ben svarta. *Nilss. Illum. fig. 2. Band. pl. 145.*

Varierar tillfälligtvis: 1) Helt hvit, äfven näbb och ben hvita. Iris röd. — 2) hvit, på hufvud och hals samt på några af ving- och stjertpennorna rostfärgad; näbben hvit, benen svartaktiga. Sparrm. Sv. Ornith. — 3) Grå der den vanliga är svart. Iris röd. Näbb och ben svarta. Sparrm. Mus. Carlsson. t. 53. — 4) Smutsigt grå der den vanliga är svart. Stjerten hvitaktig. Näbb och ben svarta. Kallas *Corvus Lapponicus* af Thunb. Wet. Akad. Handl. 1798. p. 178. — *Corvus Tornensis* Sparrm. Sv. Ornith. med fig.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna fogel tillhör mer de norra än de södra trakterna af Europa. Hos oss förekommer skatan öfverallt der menniskor bosatt sig, från Skåne ända långt inom polcirkeln, så väl på slättlanden, som i dalbygderna och i fjälltrakterna; ja hon synes verkeligen tilltaga i mängd mot norden. Så förekommer hon i stor mängd vid gårdarna på Dowrefjäll och i Rörås. Hon träffas ända upp till Alten och Hammarfest i Westfinmarken; deremot

skall hon mer sällan visa sig i Ostfinnmarken *). — I den högre norden bygger hon ofta i skogarne, aflägset från menniskors boningar; i södra Sverige märkes detta aldrig. På Tjörn är hon allmän; men i Skanör och på ön Hven finnes hon icke bosatt, och man har anmärkt, att då en skata visar sig på dessa ställen, är det ett säkert förebåd till en snart inträffande storm. Skatan tillbringar hela året hos oss. Äfven i flygten skiljer hon sig märkbart från korpslägtet; dess flygt är nemligen mer tung och långsam, med ryckvis hopslagna och dessemellan hastigt rörda vingar. Detta kommer af vingpennornas egna förhållanden, och af den långa vigglika stjerten. Skatan flyger derföre, isynnerhet i blåsväder, blott kortare sträckor. Då hon sitter på höga ställen, vänder hon hufvudet mot vinden, ty den långa stjerten följer luftdraget som en flöj. I stilla väder med kall och ren luft sitter hon vanligen på högsta spetsen af träd o. d. — Ehuru skatan nästan alltid uppehåller sig i grannskapet af menniskor, är hon likväl skygg och misstrogen, så att hon sällan låter jägaren komma inom skotthåll. — Äfven skatan har den vanan att bortföra och gömma glänsande saker, och äfven hon kan lära att eftersäga ord. Hon blir ganska tam och visar sin egare mycken tillgifvenhet. — Ofta sätter hon sig på boskapen, isynnerhet svinen, och bortplockar ohyra **).

Födoämnen: Om vintren lefver hon af afskräden från köken, af kadaver, gödsel, insektpuppor,

---

*) Dock har hon der Lappska namn. Vid Karesuando är hon sällsynt (v. Wright); men träffas dock ända upp mot Alten och Hammerfest. I Enare är hon ej bosatt (Malm).

**) Då detta endast inträffar med svin som äro bekajade med löss, har allmogen bildat sig ett naivt ordspråk: "Skatan ser nog hvilken sugga hon skall rida på."

rönnbär, oxelbär och flera bärsorter, säd, gräsrötter m. m., stundom af råttor och småfogel. Om sommaren förtär hon regnmaskar, insekter, larver, jordfrukter, körsbär, äpplen, ållon, äfven ägg och fogelungar. Då hon finner mer föda än hon kan förtära, bär hon det öfverflödiga bort och gömmer det tills hon åter blir hungrig.

Fortplantning: Redan i Februari börjar vanligen skatan att bygga sitt bo *). Detta lägger hon oftast i toppen stundom inne i kronan af höga träd, som finnas nära husen **). Det är tätt sammanflätadt af ris och pinnar, har till underlag jord och torfvor, samt är inuti fodradt med rötter o. d., öfver sig har det ett tak af taggigt ris, till skydd mot oväder och roffoglar, och på sidan finnes *en*, stundom två ingångar. Dess ägg som man vanligen finner kring medlet af April, äro till antalet vanligen 5—6, till formen långa, till färgen bleka, stötande i grönt, tätt beströdda med grönbruna vid ena ändan nästan sammanlöpande fläckar och punkter. (Längd 1 t. $2\frac{1}{2}$ l.; tjockl. 1 t.).

Nytta och skada: Skatan är nyttig derigenom att hon förtär många skadliga insekter och maskar; men hon skadar ofta derigenom att hon dödar och förer till sina ungar så väl tama som vilda fogelungar. Äfven sönderhackar hon ofta fogelägg. I trädgårdarna afbiter hon om vintren knopparne, om

*) I Jägaref. Tidskr. II. p. 563. anföres att hon *alltid lägger första qvisten till sitt bo julafton*; således börjar hon sitt arbete redan vid vintersolståndet.

**) Man har velat göra den iakttagelse att då skatan bygger högt upp i trädtoppen, blir sommaren regnig; bygger hon deremot lågt inne bland grenarna, blir sommaren torr: — det förra säges hon göra för att från grenarna undvika regndropp i nästet, det sednare för att i hettan få skugga.

sommaren förtär hon plommon och andra trädfrukter, men isynnerhet körsbär. Halmtaken skadar hon om vintern, då hon i dem söker efter puppor o. s. v. Hon är således nyttig på fälten, men skadlig i trädgårdarne och vid hus med halmtak.

Jagt och fångst: Då skatan är, som nämdes, mycket misstrogen och försigtig, kommer man henne vanligen icke inom skotthåll, så vida man ej dervid döljer sig för henne. För att utrota henne, eller åtminstone minska hennes antal på de ställen der hon är skadlig, brukar man flera medel, hvilka äfven kunna användas mot dess anförvandter: kråkor, kajor och korpar. Man gör sig strutar af papper, hvilka man invändigt bestryker med fogellim, och lägger i dem ett stycke rått kött, samt nedsticker dem i jorden eller i snön på de ställen, der skatan brukar infinna sig. Då hon med näbben vill upphemta köttbiten, blir struten fastsittande kring hufvudet, så att hon alldeles icke kan se. Hon flyger då vanligen rakt i luften, så högt hon förmår, och faller derefter åter lodrätt ned, samt träffas merendels död. — På små fisk-krokar, så stora att skatan kan jemt svälja dem, fångar man henne, då man på dem fäster en liten köttbit och upphänger dem i snören på grenar i de träd, der skator pläga sitta. — Om man under vintren kastar ut blod, tarmar e. d. af något slagtadt djur, samlas vanligen derpå en mängd skator, kajor, kråkor m. m. och sitta ofta tätt tillsammans. Man kan då lätt skjuta dem från ett på passande afstånd anlagdt skjul. — Äfven dödar man dem om man bland nämde läckerhet strör räfkaka (*Strychnos Nux vomica* Lin.), som fås på Apotheken. — Också kan man fånga dem i donor, eller på limspön, då man nyttjar kött e. d. till lockmat. För att afhålla skator från ett körsbärs-

träd, då bären börja mogna, hänger man deri en död skata.

Skrikeslägtet (Garrulus, *Briss.* & *Cuv.*).

Näbben *kortare än hufvudet, aflångt-kegelformig, alldeles rät, trind eller något hoptryckt; öfverkäken knappt längre, i yttersta spetsen litet nedböjd; underkäken rät; den öfra eller begge bak spetsen med ett hak. Näbbsömmen helt rät.*

Näsborrarna *vid näbbroten ovala, täckta af framåtliggande styfva fjädrar, med hårlika skilda utspärrade strålar.*

Fjäderbeklädnaden *yfvig, silkeslen, med utspärrade fjäderstrålar.*

Hufvudet *ofvan betäckt med långa, yfviga fjädrar, som fogeln efter behag kan uppresa.*

Benen: *tarsen längre än mellantån och framtill med tvära inskärningar;* uttån *hopväxt till första leden.*

Vingarna: *1:sta vingpennan medelmåttig och bred; 2:dra lika med 10:de; 3:dje kortare än 7:de; 4:de kortare eller lika med 6:te; 5:te längst.*

Stjerten *lång, nästan tvär, eller afrundad.*

Skrikorna vistas om sommaren i täta och vilda skogar, der hvarje par lefver skildt. De äro icke flyttfoglar; men efter fortplantningstiden stryka de omkring i skogarna med sina ungar, då ofta flera familjer slå sig tillsammans. De äro icke särdeles rädda, men dock lifliga och oroliga foglar, som ständigt äro i rörelse. Då man kommer dem nära, flyga de undan med gälla och genomträngande skrik. Deras flygt är mycket olik korparnas, hvilket redan

vingarnas olika byggnad tillkännagifver: den är tyst nästan som ugglornas, hvilket kommer deraf att fjädrarna äro mjuka och yfviga, liksom hos dessa. Flygten är derföre ojemn, något lik skatornas, eller ock sväfva de med utbredda nästan orörda vingar, mellan de lägre grenarna och vid marken. De lefva så väl af ollon och bär, som af insekter, maskar, foglar och mindre däggdjur. De synas i allmänhet vara mer rofgiriga än de flesta arter i samma familj, och de närma sig i detta afseende, mera *Törnskatorna*. De visa också i flera afseenden någon öfverensstämmelse med *Mesarna*. De bygga uti ihåliga träd eller på trädens grenar.

Nötskrika (*Garrulus glandarius*, (LIN.).

Artm. *Rödbrunaktigt grå med svart stjert, hvit öfver- och undergump, samt blå vingtäckare med svarta tvärstreck.*

Synonymi: *Corvus glandarius* LIN. Fn. p. 30. — RETZ. Fn. p. 93. — *Lanius glandarius* NILSS. Orn. Sv. I. p. 75. — *Le Geai* BUFF. Ois. III. p. 107. t. 8. Pl. enl. 481. — *Garrulus* BRISS. Orn. II. p. 47. — *Jay* LATH. Syn. I. p. 384. — *Nötskrika* Sv. Zool. Häft. V. n. 26. — v. WRIGHT Sv. Fogl. H. 17. — *Eichelkrähe* BECHST. Nat. Deutschl. II. p. 1243. — Sv. *Nötskrika, Ållonskrika;* Österg. *Kornskrika;* Skån. *Skogskata;* Fin. *Närhi, Ruvisräkkä.*

Beskrifning: Längd 13½—14 t.; vingbredd 20 t. 4 l.; från vingleden 7 t. 4 l.; stjerten 6 t. 3 l., utom vingarna 2 t. 6 l.; näbben från viken 1 t. 3 l.; tarsen 1 t. 5—6 l. — Grundfärgen ofvan och inunder askegrå med rödlätt anstrykning, dock så att halsen ofvan och på sidorna stöter mera i rödt; ryggen och bröstet mera i askegrått. Främre delen af hufvudet hvitaktig med svarta fläckar och långsgående streck. Bakom underkäken på sidan af strupen ett svart band. Strupen hvitaktig. Öfver- och

undergumpen rent hvita. Vingpennorna af första ordningen svartaktiga och i yttre fanet hvitgrå, utom den första som är enfärgadt svartaktig; de 4—5 följande svarta, i midten af yttre fanet perlhvita (hvaraf en stor hvit fläck uppkommer på den hoplagda vingen), de följande svarta; de innersta brunröda med svart spets; de större vingtäckarne skönt azurblå med svarta tvärstreck. Stjerten nästan tvär, svart. Näbben svart. Iris gråhvit. Benen brunaktigt köttfärgade, stötande i brunt. *Nilss. Illumin. fig. pl. 30.*

Vistelseort och lefnadssätt: Nötskrikan har sitt tillhåll i skogarna och träffas så väl i löfskogar som barrskogar; dock synes hon föredraga de förstnämda och isynnerhet dem i hvilka ekar finnas. Allmännast förekommer hon i de sydligare och mellersta landskapen af halfön; likväl träffas hon äfven, fastän mera sällan, norr om fjällryggen t. ex. i skogarna norr om Trondhiem samt i södra Ångermanland. Inom polcirkeln eller i dess grannskap finnes hon icke *).

Nötskrikan har, liksom dess samslägtingar, något eget i utseende och lefnadssätt, som skiljer henne från kråkorna, med hvilka hon af Linné m. fl. blifvit förenad, och som närmar henne mera törnskatorna. Med ett sträft skrik: *gääk, gääk,* flyger hon undan då man kommer henne nära, men hon sätter sig snart åter. Dess flygt är sväfvande och tyst. Hon är nästan i ständig rörelse, äfven då hon sitter, och hoppar oupphörligt på trädens grenar eller på marken. Vanligen flyger hon blott korta sträckor från ett träd till ett annat. Endast om hösten och vintern, då hon vandrar familjvis eller flockvis, från en skog eller lund till en annan, flyger hon längre och

*) Hon påstods dock om hösten visa sig vid Qvickjock (Löwenh.).

och högre. Hon besöker då äfven någon gång trädgårdarna på Skånes stora slättbygd. Under dessa ströftåg i skogarna, ser man stundom ett ganska stort antal församlade; dock flyga de aldrig tätt sammans, utan spridda. Egentliga flyttfoglar äro de icke; blott ströffoglar, liksom *lafskrikan.* Vid Götheborg är hon allmän året om (M:lén). På Tjörn någon gång om hösten. Hon kan tämjas och lärer sig då, liksom *skatan,* att efterhärma ord.

Födoämnen: Under hösten och hela vintren lefver hon isynnerhet af ållon, hvilka hon dels plockar af träden, dels på marken sedan de fallit ned, och hon kan äfven genom sin fina lukt, uppvädra dem under snön. Dessutom förtär hon insekter, maskar, fogelägg, bär och frukter. Foglar som fastnat i donorna blifva ej sällan hennes rof. På de åkrar, som gränsa till skogslundar der hon har sitt stamhåll, gör hon ofta skada på den mogna säden *). I trädgården upprycker hon stundom de nyss uppkomna köksväxterna och förtär äfven de mogna skidfrukterna.

Fortplantning: Nötskrikan lägger sina ägg i ihåliga träd, mest i gamla ekar. Äggen 5—6 blekt blågröna, beströdda med små olivbruna och grå punkter. (Längd 1 t. $1\frac{1}{3}$ l.; tjockl. 7 l.).

Jagt och fångst: Man skjuter nötskrikan lättast om man döljer sig och efterhärmar hennes skrik. Ofta fångar hon sig i donor med rönnbär, hvilka hon mycket tycker om. — Bechstein uppgifver ett artigt sätt att fånga henne i mängd, hvilket i korthet är följande: under nötskrikans sträcktid om hösten, väljer man i skogen, der denna fogel plägar vistas, en gran eller tall, som åtminstone i en om-

*) Deröfver klagas både i Sverige och Norge.

krets af 6—8 steg står skild från andra träd. Från denna borthugger man de öfverflödiga grenarna och låter blott några i spiralform kring stammen sitta qvar. Äfven dessa stympar man så att de blott äro 5—6 spann långa. På dessa skär man hak i hvilka man fästar limspön längs åt grenarna, dock icke liggande på grenarna utan något uppstående. Kring stammen bygger man på marken en hydda af tjocka grenar, hvilka ofvantill glest täcka henne. På hyddan ställer man en lefvande eller uppstoppad uggla, som man med ett snöre eller en käpp ned i hyddan sätter i rörelse. Före soluppgången eller ock före dess nedgång sätter man sig i hyddan och härmar en ugglas skrik, genom en dertill inrättad pipa. Vid detta skrik samla sig en mängd nötskrikor, sätta sig på limspöna och nedfalla med dem i hyddan. Äfven en mängd andra foglar, såsom hackspettar, skator, rödhakar, mesar, trastar o. s. v. framlockas af detta skrik och blifva fångade.

Lafskrika (*Garrulus infaustus*, (LIN.).

Artm. *Rödbrunaktigt grå med svartbrunt hufvud; vingtäckarne, öfver- och undergumpen samt stjerten roströda med de två mellersta stjertpennorna askegrå.*

Synonymi: *Lanius infaustus* LIN. Syst. I. p. 138. — *Corvus infaustus* LIN. Fn. p. 32. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 87. II. p. 261. — Mus. Carlsson. t. 76. (god fig.). — *Geai de Siberie* BUFF. Ois. III. p. 118. Pl. enl. 608. — *Garrulus infaustus* BOIES Reise durch Norw. på flera ställen. — MALM Orn. Bidr. s. 15. — v. WRIGHT H. 28. — KÖRN. 13. 1. — Sv. *Lafskrika*; Dal. *Enskrika*; Herjed. *Telltjuxa, Lafskrika*; Ångerm. *Flarskrika*; Jemtl. *Rödtjuxa*; Norr. *Lavskriig, Röfuhre*; Guldbrd. *Reudskjöve* (Rödstjert) och *Lavskrike*; Werdal. *Reudtjuxa* (Rödstjert); vestra Norr. *Tolleskrikja, Skogaskjör*; *Fin. Hevo-harakka, Kuukainen*; Lapp. *Guofsak.*

Beskrifning: Mindre och spensligare än nötskrikan, som hon mest liknar till kroppsformer, fjäderbeklädnad och lefnadssätt, dock är näbben mer trind och knappt utåt hoptryckt. Längd 11½—12 t.; vingbredden 16¼ à 17 t.; från vingleden 5 t. 2 à 5 t. 4 l.; stjerten 5 t. 4 l. à 4½ l., utom vingspetsarna 3 t.; näbben från viken nära 1 t. 2 l.; tarsen 1½ t. à 1 t. 5 l.; mellantån 1 1/16 t.; baktån 6½ l.

Kroppen askegrå, mer eller mindre stötande i rödbrunt; hufvudet svartbrunt; de fjädrar som betäcka näbbroten och näsborrarna blekt rostgula. De nedre vingtäckarne, de större öfra, öfvergumpen, undergumpen, skenklarna, samt stjertpennorna, (utom de två mellersta), brunröda. Vingpennorna mörkbruna, de inre helt och hållet samt yttre fanen af de öfriga, och de två mellersta stjertpennorna, brunaktigt askegrå. — Stjerten starkt afrundad; dess sidopennor vid pass 1 tum kortare än de mellersta. Näbb, ben och klor svarta. Iris mörkbrun. *Nilss. Illum. fig. pl. 54.*

Honan är alldeles lik hannen, men mindre.

Vistelseort och lefnadssätt: Lafskrikan är, i de norra trakterna af vår halfö, en ganska allmän fogel, och förekommer der ännu talrikare än *nötskrikan* i de södra trakterna. I Herjedalen, i norra delen af Dalarne och Wermland, i Werdalen, i Guldbrandsdalen, i vestra Norge och i andra nära fjällen belägna skogiga landskap i Sverige, Lappland och Norge ända inom polcirkeln, finnes hon i mängd och träffas isynnerhet om hösten och vintren under sina ströftåg i skogarna. Någon gång träffar man henne under nämde årstid i långt sydligare trakter, t. ex. vid Stockholm och Christiania; men sällan. Dess stamhåll om sommaren äro täta barrskogar, der hvarje par bor ensamt; hon går äfven upp i björkregionen (Löwenh.). — Säkrast träffas hon på fjällsidorna

i öfra brynet af granskogen, der den börjar blanda sig med tallskogen; någon gång sitter hon tyst och är då svår att upptäcka bland de täta barren; men merendels dröjer det ej länge förr än hon, genom ett eget, nästan ugglelikt skrik, förråder hvar hon finnes. Hon är mycket mer nyfiken än rädd; ty vanligen kommer hon sväfvande ned från trädtopparna mot vandraren, för att närmare betrakta honom. Ehuru hon således är temligen oblyg, har jag dock aldrig märkt henne vara så närgången, som Linné, under sin resa i Lappland, funnit henne. Han berättar, att lafskrikan ofta var så näsvis, att hon ej blott vågade sig fram till honom och hans sällskap, utan äfven tog mat från dem då de åto *). Också skall det ha händt, att då en bonde under sitt arbete i skogen, kommit i närheten af hennes bo, hon varit så närgången, att hon satt sig på hans hatt.

Lafskrikan uppehåller sig dels på marken för att söka insekter och puppor bland renlafven, hvaraf marken i de trakter, der hon vistas, vanligen är hvitklädd, dels bland grenarna och barren, der hon stundom, fästad med sina skarpa klor, ses nedhänga liksom mesarna, för att plocka insekter. Stundom sätter hon sig på öfversta toppen af en hög gran och låter derifrån höra åtskilliga hvisslande ljud, som skola föreställa hennes sång.

Födoämnen: Lafskrikan är af rofgirig natur, liksom dess samslägtinge *nötskrikan*. Ej sällan håller hon jagt efter smärre foglar och ofta förtär hon de större som fastnat i snaror, t. ex. orrhöns, ripor, hjerpar, så att endast skrofvet ligger qvar, då

*) Något ditåt hände H:r Lloyd i Wermland. En Lafskrika satte sig på hans skidor, som lågo på marken nästan tätt bredvid honom, och helt ogeneradt backade bort lefradt blod, som händelsevis fallit på dem. *Scand. Advent. II. p. 339.*

ägaren till snarorna kommer att vittja dem. Äfven griper och uppäter hon mindre däggdjur, såsom råttor och möss. Jemte dessa födoämnen, samt insekter, larver och puppor, förtär hon äfven bär, t. ex. enbär, blåbär o. s. v.

Fortplantning: Sitt bo säges hon lägga i en tall eller gran, 3—4 alnar från marken. Det håller ungefär 6 tum i diameter och är sammansatt af laf eller mossa, strå, hår och dun. I April eller Maj, kanske tidigare, medan snön ännu ligger djup i skogen, skall honan lägga 5—6 ägg, som äro något mindre än skatägg. I början af Juni ser man redan utflugna ungar, och kring den 20:de Juni har jag sett dem följa de gamla, som mata dem med insekter och larver.

Nytta och skada: Lafskrikan utrotar en mängd för skogarne skadliga insekter, samt deras larver och puppor, och är derigenom en mycket nyttig fogel. Betydlig skada gör hon ofta genom att förtära de skogshöns, som fastnat i snarorna, och som utgöra en af de hufvudsakligaste inkomster för invånarne i dessa nordliga trakter.

Nötkråkeslägtet (Caryocatactes *), *Gesn.* & *Raj.*—*Lin.* Syst. edit. VI. p. 19).

Näbben *längre än hufvudet, långdraget-kegelformig, rak, nästan trind, slutas med en nedtryckt trubbig spets; öfverkäken längre, sak-*

*) Ännu anser sig en och annan ej böra antaga denna benämning, ehuru den är vida äldre än *Nucifraga*, och dessutom äfven i sednare åren antagen t. ex. ej blott i *Orn. Svecica* (1816), utan äfven af Cuvier i *Regne anim.* (1817) af Schlegel i *Revue* (1844). — Karakteren *guttatus* har redan af Frisch blifvit använd bland de specifika kännetecknen; äfven af Vieillot.

nar ryggkant; underkäken inuti försedd med en långsgående knöl.

Näsborrarna *vid näbbroten, runda, öppna, skylda af styfva framåtliggande fjädrar från pannan.*

Benen: *tarsen med omkring 8 inskärningar och längre än mellantån, som är hopväxt med utån till första leden; klorna krökta spetsiga; baktåns och mellantåns lika och längst.*

Vingarna: *1:sta vingpennan medelmåttig; 2:dra nästan lika med 8:de; 4:de längst.*

Nötkråkorna utgöra en tydlig öfvergångslänk mellan skrikorna och hackspettarna. De flyga och hoppa likt de förra, och liksom de sednare sätta de sig på trädens stammar, samt slå och borra i barken med näbben. De lefva af insekter, nötter, kärnor och frukter. De bygga i ihåliga träd. Om hösten slå de sig i flera familjer flockvis tillsammans och ströfva kring i skogarna. Könen äro nästan lika, och ungarna föga olika de gamla.

Nötkråka *) (*Caryocatactes guttatus*, NILSS.).

Artm. *Brun, beströdd med hvita droppformiga fläckar; vingar och stjert svarta; stjertens spets och nedra täckfjädrarna hvita.*

Synonymi: *Caryocatactes guttatus* NILSS. Orn. Sv. I. p. 90. — *Corvus Caryocatactes* LIN. Fn. p. 31. — RETZ. p. 94. — *Pica abietum nigra guttata* FRISCH aves t. 56. — *Nucifraga Caryocatactes* BRISS. Orn. II. p. 59. tab 1. fig. 1. — TEM. Man. d'Orn. p. 117. — *Le Casse-Noix* BUFF. Ois. III. p. 122. t. 9. Pl. enl. 50. — DEGL. Orn. eur. I. p. 337. — Edw. Av. t. 240. —

*) Genom ett tryckfel i LINNÉS Fauna, hvilket hittills blifvit fortsatt, har foglen oriktigt kommit att heta *Nötkraka*; i kollegier, skrifna under LINNÉS föreläsningar, kallas hon *Nötkråka*, och så lärer hon kallas af folket i åtskilliga af de trakter, der hon förekommer och har namn.

Nutcracker LATH. Syn. I. p. 400. — Suppl. p. 82. — *Der Tannenheher* BECHST. Nat. Deutschl. II. p. 1257. — *Nötkråka* NILSS. Illum. fig. 8. H. — v. WRIGHT Sv. Fogl. 6. H. — Sv. *Nötkråka, Nötknäcka;* Öl. *Nötskrika;* Norr. *Nöddekraake.*

Beskrifning: Kroppens hela fjäderbeklädnad, liksom hos *skrikorna,* lång, mjuk, yfvig och dunlik, isynnerhet på bakryggen och sidorna. Hufvudet mörkbrunt, pannan mörkare svartaktig, hufvan ofläckad. Näsfjädrarna hvita, med svarta kanter. Ett hvitt streck mellan näbb och öga. Rygg, skuldror, hufvudets sidor och alla nedre kroppsdelar bruna, beströdda med hvita, dropplika fläckar, som ofvan äro något mindre och glesare, under större, tätare och stundom hoplöpande. Öfvergumpen baktill rostbrun. Vingarna svarta; 1:sta vingpennan stundom med en hvit spetsfläck, och de mellersta med hvita spetskanter; vingtäckarne svarta med hvita spetsfläckar. Stjerten afrundad; stjertpennorna svarta, de två mellersta stundom enfärgade oftast i spetsen hvita, hvilken färg tilltager i bredd på de följande, så att sidopennorna hafva bredare hvita spetsar. Nedre stjerttäckarne rent hvita; de öfra svarta. Näbb och ben svarta. — Längd 1 fot 2 t.; vingbredden 1 f. 11¾ t. till 2 f.; stjerten utom vingarna 1½ t. *Nilss. Illum. fig. pl. 48. Körn. Skand. Fogl. 11. a.*

Anmärkn. Till storleken, äfven som till näbbens längd och tjocklek, varierar denna fogel något. Hannen är i allmänhet något större än honan. Honans längd är 13 t.; vingbredden 20½ t.; från vingleden 7 t. 2 l. o. s. v. — Bland den mängd exemplar, jag nu har för mig för att jemföra, vill jag anmärka följande:

N:r 1	Näbb. fr. gipan 2 t. 1 l.	fr. pann. 1 t. 6½ l.	fr. vingl. 7 t. 4 l.	Stj. 4 t. 6 l.
- 2	- - - 1 - 7 -	- - 1 - 4 -	- - 7 - 2 -	- 4 - 5 -
- 3	- - - 2 - 1½ -	- - 1 - 7½ -	- - 7 - 4 -	- 4 - 6 -

N:r 1	Tars. 1 t. 5 l	mellantå 1 t. 3½ l.	klon 4 l.	baktån 1 t. 1 l.	deraf klon 4½ l.
- 2	- 1 - 4 -	- 1 - 2 -	- 3½ -	- 1 - ½ -	- - 4 -

Somliga exemplar hafva näbben alldeles rät, lika tillspetsad ofvan och nedan och käkarna nästan lika

långa; andra hafva öfverkäken litet mer kullrig, och betydligt längre samt i spetsen litet nedböjd och platt framom underkäken. Öfverkäken, som alltid är i spetsen trubbigt afrundad, är än helbräddad, än bakom spetsen försedd med ett otydligt hak.

Af dessa olikheter har man velat bilda 2:ne skilda arter, som BREHM kallat *Nucifr. macrorhynchos* och *Nucifr. brachyrhynchos*; men utan skäl. Mångfaldigandet af species har ofta sin grund i fattigdomen på specimina.

Vistelseort och lefnadssätt: Nötkråkan har sitt egentliga stamhåll och fortplantar sig årligen i halföns-mellersta landskap. Här vistas hon i bergiga och tätt skogbeväxta trakter, så väl i barrskog som löfskog. Om hösten besöker hon gerna hasselskogar. Hon synes vara fläcktals spridd öfver landet, så att hon uti en trakt förekommer mera talrikt, i en annan tillgränsande mera glest eller alls icke. Så finnes hon "i otrolig mängd och fortplantar sig i Hesselskogs pastorat på Dalsland" (Mag:r Hammargren i bref); men deremot förekommer hon högst sällan i några tillgränsande trakter af samma landskap. Huru långt hon hos oss förekommer åt norden, vet man icke bestämdt, ty liksom domherren och sidensvansen döljer hon sig sorgfälligt under fortplantningstiden; men i Norge har jag träffat henne ända upp i Stördalen, ofvan Trondhiem. Om hösten är hon temligen allmän vid Christiania (Rasch.). Att hon förekommer i Siberiens nordligaste delar och är talrik ända upp i Kamtschatka, berättar oss Pallas. Den trakt, hvari hon fästat sin bostad, öfvergifver hon sällan; detta inträffar likväl under obestämda mer eller mindre skilda perioder, då hon liksom fjällråttan företager utvandringar, i större eller mindre flockar, stundom i oerhörda skaror, som nästan samtidigt visa sig öfver en stor del af jorden. Den sista stora utvandringen skedde år 1844, då nötkråkan i stort antal

nästan samtidigt visade sig ej blott i hela Svea och Göta rike *), Norrland och Lappland **), Norge, Finland och tillgränsande trakter af Ryssland, utan äfven i Danmark, Tyskland och ända ut i Badiska landet ***), i en stor del af Frankrike, Belgien †) och t. o. m. märkte man spår deraf i England ††). Så vidt man vet, drogo alla dessa skaror mycket långsamt i allmänhet i en rigtning från norr åt söder. Men hvarifrån kom nästan på *en* gång denna tallösa mängd, som spridde sig öfver landet? Man kan ej gerna antaga att den kommit från Lappmarkerna, då ingen af våra resande Ornithologer någonsin funnit foglen der om sommaren. I Finland och kring Petersburg förmodade man att skarorna kommit från Siberien; men säkert utan grund (Bref fr. V. Falck).

Enligt mina anteckningar började nötkråkan ströfva ned öfver södra Skåne 1844 *i början af September* och erhölls då från vidt skilda trakter, på samma tid; såsom en okänd fogel insändes hon i mer eller mindre talrika exemplar från Görarp, Näsbyholm, Skarhult, Qviinge, Krageholm, Hjularöd m. fl. ställen. Under hela September och ända till efter medlet af Oktober fortforo insändningarna äfven från de sydligaste trakterna af Skånska slättbygden, der foglarna infunno sig i trädgårdar och planteringar; efter denna tid aftogo de småningom i mängd, men visade sig dock ännu länge, ehuru mera glest eller ensliga. Vid samma tid som hon i så stora skaror besökte södra och nordvestra Skåne, infann hon sig äfven i lika stor mängd i provinsens nordöstra trakter (kring Ljungby m. fl. st.). Man har uppgifvit att de nå-

*) Jemf. SUNDEVALL Vet. Akad:s Öfversigt 1844. s. 188.
**) Vet. Akad:s Handl. 1845. s. 451.
***) Vet. Akad:s Öfversigt 1845. s. 166.
†) DEGL. p. a. st. sid. 338.
††) YARR. Brit. Birds. II. p. 129.

göt tidigare allmänt visat sig i Svèa land nemligen under Augusti månad (Sundev.); men vid Götheborg voro de *allmännast* i början af Oktober (Mesch.), hvilket också var förhållandet i södra Skåne, äfvensom ströftåget i norra Lappland inträffade i Oktober månad (Löwenh. Vet. Akad. Handl. 1845. p. 451). Vid samma tid i Oktober 1844 visade den sig i mängd på Möen (Kjærb. p. 88). I Frankrike infann sig tåget, liksom här, i medio af September och varade till November (Degl. p. 338). Märkvärdigt är äfven att hvar helst dylika ströftåg förmärkas, befinnas de alltid hafva sin rigtning mot söder, äfven i trakter som ligga långt norr om *nötkråkans* kända kläckställen. I Aftonbladet n:r 259 för år 1850 omtalas *från Torneå* att nötkråkan visat sig der i början af Oktober och syntes vara stadd på flyttning *söder ut.* Den troddes hafva häckat der uppe, men var för allmogen okänd. Detta och annat dylikt tyckes kunna leda oss till den förmodan att foglen har sin häckzon vida mer utvidgad åt norr, än man förmodat. Dylika, ehuru icke så noga iakttagna, utvandringar, hafva inträffat åtskilliga gånger förut med längre eller kortare mellantider, äfven i Sverige. Sedan sista ströftåget hafva årligen om hösten visat sig flera eller färre af dessa foglar i trakter, der man förr ej varseblifvit dem t. ex. på flera ställen i södra Skåne. Redan i medlet af Augusti (1845 o. s. v.) har Past. Wallengren sett spridda individer deraf i furuskogarna vid Ljungby, der det största antalet visat sig i September, aftagit i Oktober, men en och annan qvarblifvit under hela vintren. Wallengren anser det troligt att nötkråkan häckar i norra Skåne eller i Småland.

Beträffande dess lefnadssätt, så synes hon deri mest likna lafskrikan. Liksom denna gömmer hon sig tyst mellan täta grenar, blad och barr i sko-

garna; dess flygt är, liksom dennas, tyst sväfvande och lätt, merendels lågt vid marken. Äfven liknar hon lafskrikan deri att hon är föga skygg och att, då hon ströfvar kring, sker det i glesa flockar eller familjvis, sällan enskildt. Hennes läte har mer likhet med hackspettarnas.

Födoämnen: Om sommaren isynnerhet insekter och larver, som hon uppsöker under trädens bark. Äfven förtär hon daggmaskar och sniglar. Om hösten äter hon ollon, nötter, frön af tall och gran, rönnbär m. m. Ollon och nötter sväljer hon alldeles hela, fyller matstrupen (kräfvan) dermed och flyger så med dem till en säker ort, der hon åter kastar upp dem, och gömmer dem antingen till vinterföda, eller knäcker dem stycke för stycke, uppäter kärnorna och sväljer äfven skalen, hvilka tjena som krossningsmedel för kärnorna. Dessa nötskal äro i början större och kantiga, men afnötas småningom, blifva mindre och runda. Om vintren uppsöker hon äfven nötter under snön och, i brist på annat, hafrekorn i hästspillningen på vägarne. — Äfven förtär hon foglar, som fastnat i snaror. Fogelungar och ägg skola ej heller vara säkra för henne. De som iakttogos vid Sorsele och Qvickjock hade ådragit sig uppmärksamhet genom sin snålhet efter kött (Löwenh.).

Fortplantning: I täta bergiga skogar lägger hon sitt bo i ihåliga träd. Äggen 5—6 smutsigt gulbruna med små rostfärgade och mörkbruna fläckar och punkter. Hon förmodas häcka i mycket sydligare och nordligare skogar, än der hon hittills blifvit om sommaren iakttagen.

Jagt och fångst: Hon är alldeles icke skygg och kan lätt fällas med skjutgevär. Om hösten fastnar hon stundom i de med rönnbär försedda donor, som utsättas för kramsfoglar.

Nytta: Köttet skall kunna ätas.

Stareslägtet (Sturnus, *Lin.*).

Näbben *långdraget kegelformig, nedtryckt, rät; öfverkäken vid roten med en i pannan inskjutande rygg, i spetsen mycket nedtryckt, trubbigt afrundad, knappt böjd, i kanterna utstående och hel; mungiporna nedåt böjda.*

Näsborrarna *vid näbbroten på sidan, äggformiga, ofvan halftäckta med en hvälfd bar hud.*

Benen: *tarserna längre än mellantån; sidotårna mest lika och mycket kortare; baktån undersättsig, dess klo störst.*

Vingarna *långa; 1:sta vingpennan ytterst liten; 2:dra längst.*

Stjerten *temligen kort, urnupen.*

Könen äro mest lika, men ungarna mycket olika de gamla; dessa äro om våren vackrast; de rugga fullständigt blott en gång om året, nemligen om hösten; om våren sker brämfällning. De lefva isynnerhet af insekter och larver. De bygga uti ihåliga träd, i murar, under tak o. s. v. Sedan ungarna äro utflugna, samla de sig i stora täta skaror, som svärma kring och småningom flytta åt sydligare länder.

Anmärkn. Stararne skiljas från alla andra kråkfoglar, derigenom att de ha näbben nedtryckt efter hela sin längd, och icke hoptryckt; käkbräddarna äro hela utan hak bakom spetsen i den öfra. Till lefnadssättet likna de nötkråkan, deri att de lägga sina ägg uti ihåliga träd, äfven som till färgen deri att de på svart botten äro beströdda med hvitaktiga småfläckar.

Stare (*Sturnus vulgaris*, Lin.).

Artm. *Svart med purpurröd, grön och blå metallglans; ofvan, stundom äfven inunder beströdd med små blekt rostgula fläckar.*

Synonymi: *Sturnus vulgaris* Lin. Fn. p. 77. — Retz. Fn. p. 224. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 264. — Pall. Zoogr.

I. p. 418. — LATH. Ind. I. p. 231. — *L'Etourneau* BUFF. Ois. III. p. 176. t. 15. Pl. enl. 75. — TEM. Man. I. p. 132. — *Stare* LATH. Syn. III. p. 2. — Suppl. p. 137. — *Gemeiner Staar* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 816. — KÖRN. Skand. Fogl. II. b. — Sv. *Stare*; Norr. *Stär*; Fin. *Varpulainen.*

Beskrifning: Längd 8½—8¾ t.; vingbredden 15—15½ t.; näbben 1 t.; från vingvecket 5 t. 2—3 l.; stjerten 2 t. 2—4 l.; tarsen 1 t. 2 l.

Hanne i vårdrägt: Hela foglens grundfärg är svart och skönt glänsande, på hufvudet och strupen af purpur, på främre ryggen och främre bröstet af metallgrönt, på vingtäckarna, bakre ryggen, bröstet och sidorna azurblått. Alla öfra kroppsdelar ända från nacken beströdda med små blekt roströda trekantiga fläckar; ty fjädrarna äro mycket smala och spetsiga och spetsarna ha denna färg. Alla undre kroppsdelar ofläckade, utom vingarnes och stjertens nedre täckfjädrar, som äro kantade med rostgulaktigt hvitt. Vingpennorna svartaktiga, mot spetsen mörkt askegrå, omgifna af ett svart band och kantade utvändigt med rostgult. Stjerten tvär; dess pennor mörkt askegrå, med svart spole och omgifna med ett svart band, samt smalt kantade med rostgult. Näbben under fortplantningstiden blekgul; vid roten inunder hvit; de öfriga årstiderna är näbben svart. Benen brunt-köttfärgade. Iris brun.

Honan är mindre glänsande; öfvergumpens fjädrar kantade med rostgrått; magen och undergumpen med talrika, stundom sammanlöpande hvita fläckar. Näbben har mindre gult.

Ungarna före ruggningen: Gråbruna, ofläckade; vingarna och stjerten af samma färg, men med smala rostbruna eller (på vingpennorna af 2:dra ordningen) hvitgrå kanter. Strupen hvitgrå, ett blekt streck öfver ögonen. Magen med hvitaktiga fjäderkanter.

Anmärkn. I slutet af Augusti och i September rugga stararna, och efter denna tid äro:

Unga och gamla efter höstruggningen till grundfärgen lika de gamla i vårdrägt och med samma glans; men alla öfra kroppsdelar ända från näbbroten äro tätt beströdda med blekt rostbruna (på halsryggen än blekare) fläckar; och dessa fläckar äro ej så trekantiga, ty fjädrarna, äfven de afsmalnande, äro ej så spetsiga, utan i spetsen mer afrundade. Bakryggens fjädrar bredt kantade med rödbrunt. Nedre kroppsdelarna beströdda med hvita, på halsen små och runda, på bröstet och magen något större (stundom tvärs ovala) fläckar, alla nästan tvådelade genom ett svart streck. Ving- och stjertpennor med breda rostbruna kanter. Näbben svartaktig. Benen rödbruna.

Anmärkn. Fjäderymsningen hos de unga, hvarigenom den gråbruna färgen ombytes till den svarta glänsande och fläckiga, börjar på bröstet och öfvergumpen, fortsättes derefter på midten af främre ryggen, på skuldrorna, vingpennorna och deras närmaste täckfjädrar, deras mindre täckfjädrar, stjertpennorna; derefter på öfra delarna af hufvudet, sist på strupen och hufvudets sidor.

Varierar tillfälligtvis: 1) Hvit, antingen helt och hållet, eller på en och annan kroppsdel. 2) Rostgul; hvita pennspolar samt blekbruna ben och näbb.

Vistelseort och lefnadssätt: Starar finnas om sommaren i de flesta skogstrakter af vår halfö, från södra Skåne ända inom polcirkeln. I Helgeland uti Nordlanden äro de icke sällsynta och i Salten förekomma de äfven. Dock synes detta fögderi utgöra deras gräns mot norden; ty i Finmarken förekomma de icke. I norra delen af Ångermanland upphöra de. Till Qvickjock komma några (4—6 stycken komma hvarje vår) från Saltens dal i Norge (Löwenh.).

Staren är flyttfogel, som om sommaren bebor

de norra och mellersta, om vintren de sydligaste delarna af Europa. Under sistnämde årstid, från Oktober till Mars, är han ytterst talrik på ängar och betesmarker i Italien; i början eller kring medlet af Mars börjar han redan visa sig i smärre flockar på ängarna i Skåne och dessa flockar ökas under loppet af månaden. Någon gång börjar han infinna sig redan i Februari.

I början af April börja stararna här i Skåne fördela sig parvis vid sina kläckställen i skogarna; dock ser man ännu kring den 5—8 April en och annan flock qvar på ängarna. I mellersta Sverige infinna de sig vid sina kläckställen något före medlet af April, der de parvis fördelt sig för sin fortplantning. Från slutet af April, till medlet af Maj finner man starägg. Kring den 20:de Maj börja stararna mata sina ungar; och nyss utflugna ungar finnas från början till medlet af Juni. Efter denna tid slå sig småningom flera familjer tillsammans i stora täta skaror och ströfva kring på ängar och betesmarker. Ofta ser man dem hela dagen söka sin föda bland boskapen. Mot aftnarna svärma de omkring med hvinande buller i tallösa skaror, som i luften beskrifva mångfaldiga olika rörelser. Om nätterna hvila de öfver i trädkronor och buskar på fälten, eller i hvassen på rör och säf, och man hör ett larmande qvitter långt ut på natten. I September och Oktober träffas de ännu flocktals, för sig sjelfva eller, här i Skåne, blandade med *råkor*. I sistnämde månad försvinna de härifrån småningom — således just vid samma tid som de börja samla sig i stora skaror i Italien. I Schweitz, der de äfven kläcka, blir en del qvar i lindriga vintrar; hos oss träffas de högst sällan under vintren *).

*) En gång har jag sett en stare midt i vintren vid

Staren är af naturen en sällskaplig fogel, som ej blott under sträcktiden lefver flockvis, utan som äfven under fortplantningstiden, liksom råkan och björktrasten, ofta bildar talrika kolonier. I gamla eklundar, belägna vid ett fält, eller i höga trädbyggnader, kyrkor, klockstaplar o. d., belägna i skogstrakter, häckar han ofta i mängd och flera par hafva ej sällan sina bon i samma träd eller i samma byggnad.

Staren är liflig och munter, och blir i fångenskapen snart tam. Han har, liksom arterna af korpslägtet, förmågan att lära eftersäga ord, och han lärer sig äfven att efterhärma andra djurs och foglars läten och sång, samt att hvissla vis-melodier o. d. Dess naturliga sång består af hvarjehanda besynnerliga surrande och hvisslande toner. Honan sjunger äfven; men ej så bra som hannen.

Födoämnen: Insekter, larver, daggmaskar, sniglar och åtskilliga slags frön och korn. Ofta sätta stararna sig på ryggen af får och annan boskap för att bortplocka flugor, brömsar och andra insekter. Stundom kasta de sig på kadaver i sällskap med kråkor och kajor; kanske likväl blott för att uppsöka maskar och insekter. — I fångenskapen kan man föda dem med bröd eller korngröpe, som blifvit i mjölk uppmjukadt. Stundom ger man dem krossade hampfrön, mask, kött, ost m. m. De höra således till omnivorerna liksom de andra flockfoglar (*Grega-*

Malmö, der han i sällskap med kajor sökte sin föda på gödselhögarna; ett par gånger har jag sett en och annan vid Lund. I Jägaref. Tidskr. II. sid. 564, omtalas att en flock af omkring 20 st. uppehållit sig vid Götheborg från årets början till ut mot våren. — Äfven sedd på Gottland under vintren p. a. st. sid. 173. — Det lärer blott inträffa i mycket lindriga vintrar, att en och annan liten flock blir qvar.

rii). Äfven böra de ständigt hafva ett kärl med vatten, för att kunna bada sig.

Fortplantning: I hål i gamla träd, i klockstaplar, under taken, i murar o. s. v., lägga de sina bon. Äfven bygga de i ihåliga trädstycken (hålkar) som ha en öppning på sidan och som man uppsätter der de hafva sitt tillhåll. Sådana hålkar uppsättas fram vid husen på långa stänger, på växande träd eller på sjelfva husväggen, på Öland, i sydvestra Norge och i många trakter af Ryssland, der staren anses som gästvän och fredas af husegaren, isynnerhet derföre att han håller fruktträden rena för insekter och maskar. Boet består af strån, löf, hår, ull, fjädrar m. m. och är utan konst sammanlagdt. Äggen 4—6 ljust blågröna, ofläckade. (Längd 1 t. 2 l.; tjockl. 7 l.). Ungarna uppfödas med insektlarver. De ungar, som man tager ur nästet och uppföder, lära lättare än de gamla att eftersäga ord, att hvissla arior o. d.

Jagt och fångst: Då de icke äro särdeles skygga, samt flyga eller sitta flockvis tätt tillsammans, kan man lätt med ett skott fina hagel nedlägga ett stort antal. Isynnerhet kan man lätt öfverraska dem om aftnarna i träden eller vassen, der de slagit ned för att hvila öfver natten. I Tyskland brukar man äfven fånga dem med slagnät.

Nytta: Köttet af unga starar är ätligt, ehuru visst icke läckert. Stararna gagna mest derigenom att de förtära en mängd skadliga och besvärliga insekter, gräshoppor, flugor o. s. v. samt larver.

Drosselslägtet (Gracula, *Cuv.*).

(*Acridotheres*, Ranz.; Vieill.; *Pastor*, Tem.).

Näbben *långdraget kegelformig, nästan rät, utåt hoptryckt; öfverkäken mot spetsen, något båg-*

böjd, bakom spetsen försedd med ett nästan omärkligt hak; näbbryggen i pannan inskjutande; gapet bredt, klufvet ända under ögonen med nedåt böjda munvikar.

Näsborrarna *på sidan ovala, ofvan omgifna af en till hälften fjäderklädd hud.*

Benen *undersättsiga; tarserna med tvära inskärningar längre än mellantån, som är mycket längre än sidotårna och vid roten hopväxt med den yttre; sidotårna mest lika; baktån undersättsig, dess klo störst.*

Vingarna *temligen långa spetsiga; 1:sta vingpennan ytterst liten, mycket kortare än närmsta vingtäckarna; 2:dra ock 3:dje längst.*

Hufvudet *med fjädertofs.*

Stjerten *tvär.*

Könen äro mest lika, men ungarna mycket olika de gamla. Till lefnadssättet likna de stararna; liksom dessa ströfva de kring i stora skaror, slå sig också till dem då de blifvit skilda från sina likar; följa boskapen på betesplatserna och uppsnappa insekter; sätta sig ofta på boskapens ryggar och bortplocka ohyran. Eljest lefva de hufvudsakligen af gräshoppor, hvilkas skaror de förfölja och bidraga att förtära. De bygga i ihåliga träd, i hål i gamla murar och i remnor i klippor. De lägga 5—6 ägg. De rugga ej mer än en gång om året. De tillhöra egentligen de varma klimaten, der de isynnerhet gagna genom att förtära en mängd gräshoppor och andra skadliga insekter.

Rosenfärgad Drossel (*Gracula rosea*, Cuv.).

Artm. *Rosenröd; hufvud, vingar och stjert svarta; hufvudets fjädertofs tillbakaböjd öfver nacken.*

Synonymi: *Turdus roseus* Lin. Fn. Sv. p. 79. — Retz. Fn. p. 229. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 182. — *Sturnus*

roseus PALL. Zoogr. I. p. 420. — *Pastor roseus* TEM. Man. I. p. 136. — DELG. Orn. eur. I. p. 346. — SCHAGERSTR. Vet. Acad. Handl. 1831. p. 66. tab. 1. — *Merle couleur de rose* BUFF. Ois. III. p. 348. t. 22. Pl. enl. 251. — *Rose-coloured Ouzel* PEN. Brit. Zool. II. p. 627. append. t. 5. — *Rosenfarbiger Vievogel* BREHM Lehrb. p. 279. — *Hirtenvogel* GLOG. I. p. 169. — KÖRN. Skand. Fogl. II. c. — *Acridotero roseo* RANZ. Elem. V. p. 177 *).

Beskrifning: Längd kring $8\frac{1}{2}$—$8\frac{6}{8}$ t.; från vingvecket 5 t.; stjerten $2\frac{1}{2}$ t., utom vingarna 1 t.; näbben från viken $1\frac{1}{4}$ t. från pannan $\frac{6}{8}$ tum; tarsen 1 t. $2\frac{1}{2}$ l.; mellantån utan klo 1 t.; baktån nära $\frac{5}{8}$ t. — Nacken försedd med tofs och långa spetsiga, nedåt böjda fjädrar; näbben röd, underkäkens grenar på sidorna svarta. Benen bleka, smutsigt perlgrå stötande i brunt. Ögonen temligen små med mörkbrun iris. 1:sta vingpennan mycket liten; 2:dra längst af alla; stjerten tvär. Hela hufvudet och halsen svarta med blå- och purpurglans. Vingarna och stjerten svartbruna med violett glans; de största vingtäckarna och de innersta vingpennorna med smala rosenfärgade brämar; nedra stjerttäckarne svarta med hvita brämar. Hela öfriga kroppen skönt rosenröd. Skenklarna svartaktiga. *Nilss. Illum. fig. II. pl. 159.*

Honan har kortare tofs och mindre lifliga färger; det rosenröda är der och hvar blandadt med brunt.

Vistelseort och lefnadssätt: Dess egentliga fä-

*) H:r RANZANI gör följande citation (af Ornith. Svec. I. p. 183. observ.) som synes tarfva rättelse: "NILSSON aggiunge, che di là (della Lapponia) emigra regolarmente ogni anno per andare nella Finlandia, e nella Russia." — Så förhåller det sig icke; men säkert är att då foglen, som man säkert vet, någon gång visar sig i Lappland, så har han kommit dit genom Finland och Ryssland, i hvars södra delar han träffas i mängd. Då och då skjutes han enslig äfven vid Petersburg.

dernesland är södra Asiens öknar. Dock infinner han sig årligen och regelbundet på sina ströftåg i södra Italien och södra Spanien, europeiska Turkiet, södra Ryssland o. s. v.; mer sällan i Frankrike; visar sig blott enslig och mycket sällan i Tyskland och England. Synes emellertid oftare förekomma i Schlesien, der man någon gång sett hela svärmar genomtåga *). I Sverige visar han sig ytterst sällan och då blott enslig. Dock har han i sednare åren åtminstone 3 gånger blifvit skjuten inom Skånes gränser: vid Landskrona, Christianstad och Lund (se texten till *Illum. fig.*). Dessutom i Westergöthland, Dalsland, vid Nyköping, i Dalarna ofvan Fahlun m. fl. st. Han har äfven i sednare åren blifvit skjuten i Lappland.

I lefnadssättet liknar han stararna; han vistas i skaror, löper på marken, följer boskapen på betet, sätter sig på dess rygg och bortplockar insektlarver m. m.; förföljer äfven och förstör vandrande gräshoppor, hvarigenom han är en för södren ganska nyttig fogel. Han säges lägga sina 5—6 ägg i hål i murar, stenhögar, träd o. s. v.

Gyllingslägtet (Oriolus, *Lin.*).

Näbben *kegelformig, utdragen, försedd med ryggkant och något böjd efter hela sin längd, samt utåt hoptryckt; käkkanterna vertikala, öfverkäken bak spetsen med ett hak inskuren.*

Näsborrarna *på sidan af näbbroten, bara, horisontelt aflångt ovala, ligga i nedre kanten af en stor näsgrop, ofvan täckt med en hinna.*

---

*) Glogers Übersicht der Säugthiere &c. Schlesiens p. 22.

Benen: *tarserna framtill med tvära inskärningar och icke längre än mellantån, som vid roten är hopväxt med uttån.*

Vingarna *långa; 1:sta vingpennan medelmåttig; 2:dra kortare än 3:dje som är längst.*

Stjerten *medelmåttig, tvär.*

Könen äro olika, och ungarna lika honan. Alla arter af detta slägte tillhöra gamla kontinenten. De vistas i skogar och buskmark, om sommaren parvis, om hösten flockvis. De äro ytterst skygga och de, som bebo kalla eller tempererade trakter, flytta mot vintren till varmare himmelsstreck. Alla äro i Europa flyttfoglar. Deras bo, som är bygdt med mycken konst, finnes fästadt vid spetsen af någon gren i ett högt träd. — De lefva af insekter och bär. — Hos hannarna är alltid den gula färgen herrskande; honorna hafva mindre vackra grönaktiga färger. De rugga en gång om året.

Sommargylling (*Oriolus Galbula*, Lin.).

Artm. *De fem yttersta stjertpennorna på hvar sida i spetsen samt öfra och nedra stjerttäckarna gula. Öfra kroppsdelarna gula eller gröna. 1:sta vingpennan hälften så lång som de följande.*

Synonymi: *Oriolus Galbula* Lin. Syst. Nat. I. p. 160. — Sparrm. Sv. Orn. (med figur öfver hanne, hona och bo). — *Coracias Oriolus* Lin. Fn. p. 33. — *Coracias Galbula* Bechst. Nat. Deutschl. II. p. 1272. — *Gelber Pirol* Brehm Lehrb. p. 114. — *Turdus Oriolus* Pall. Zoogr. p. 444. — *Loriot* Degl. Orn. eur. I. p. 450. Sv. *Gylling, Gultrast, Sommarguling*; Finl. *Kuhankeittäjä, Keldalindu.*

Beskrifning: Stor som en koltrast. Längd kring $9\frac{1}{4}$—10 t.; från vingvecket 6 t.; stjerten $3\frac{1}{2}$ t.; tarsen $\frac{7}{8}$—1 t.; mellantån med klo 1 t.; näbben

från pannskelet $7\frac{1}{2}$ l. Inga framliggande fjädrar på näbbroten.

Hannen: Höggul med ett streck mellan näbb och öga, samt vingar och stjert svarta. På vingarna står en liten gul fläck, som kommer af spetsarna af de yttersta (bland de närmsta) vingtäckarna; de 5 stjertpennorna på hvardera sidan med långa, gula spetsar. Näbben brunröd; iris mörkbrun; benen blyfärgade.

Honan: Ofvan gulgrön, inunder hvitaktig med svarta småfläckar långs fjäderspolarna. Sidorna, vingarnas och stjertens nedre täckfjädrar höggula. Vingpennorna svartbruna, de inre med grön anstrykning, de yttre med grå kanter. Stjertpennorna gröna, utåt mörkbruna, i spetsarna gula.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna är en af Sveriges sällsyntaste foglar och jag vet blott två tillfällen då han i sednare åren blifvit sedd eller skjuten i det södra Sverige. I April månad 1829 sågs en hanne i ett träd på Hallandsås *). En hona af samma art blef skjuten under hösten 1825 i en tallplantering vid Ellinge **). Kring Hedemora i Dalarna visar han sig stundom, och i Westerbotten skall han äfven vara sedd. I Finland deremot förekommer han i flera skogar, isynnerhet i björkskogar nära sjöstranden, och i Karelen och Savolax skall han finnas talrikt. Han är öfverallt i dessa trakter en flyttfogel, som kommer sent om våren och återvänder tidigt om hösten. Han är liflig och skygg, flyger hastigt från en trakt af skogen till en annan, vistas ständigt i de tätaste och bladrikaste trädkro-

*) Den som såg fogeln beskref honom vara stor som en snöskata och helt gul, utom vingarna som voro mörka. Han var mycket skygg.

**) Af H:r Kapten v. Mühlenfels. Detta exemplar förvaras på Museum i Lund.

norna; har en hög hvisslande lockton och en sång, som något liknar trastens, men är ej så melodisk.

Födoämnen: Om våren och sommaren lefver han af insekter; då bären mogna uppsöker han och förtär dem; körsbär utgöra hans käraste kost; man fångar honom derför lättast i donor med körsbär till lockmat.

Fortplantning: Han bygger det konstigaste näste af alla Svenska fogelarter. Det är sammanflätadt af fina grässtrån, rötter, mossa, ull m. m., till formen liknande en djup korg eller pung, och fästadt i en klyka af en gren i något träd eller buske, samt der fastbundet med bast, ull, eller gräs. Det synes utvändigt hvitaktigt af lafvar och tunn näfverbark, hvarmed det blifvit beklädt. Man träffar deri 4—5 hvita ägg, som kring den tjockare ändan äro glest beströdda med svartbruna fläckar och punkter.

Blåkråkslägtet (Coracias, *Lin.*).

Näbben *vid näbbroten bar (utan framliggande fjädrar) medelmåttig, stark, hoptryckt, nästan rak; öfverkäken ofvan kullrig, i spetsen nedböjd nedom underkäken; näbbsömmen något böjd.*

Näsborrarna *på sidan vid näbbroten bilda en snedt liggande springa, bara, ofvan med en fjäderklädd hud försedda.*

Munvikarna *kantade med styfva borst.*

Benen: *tarsen framtill med tvära inskärningar, kortare än mellantån; tårna alldeles skilda; bakklon och inklon minst.*

Vingarna *långa; 1:sta vingpennan föga kortare än 2:dra, som jemte 3:dje är längst.*

De hithörande arter äro föga olika till ålder och kön. De uppehålla sig parvis i gamla skogar,

der ihåliga träd finnas, och de äro vilda och rädda. Deras föda består hufvudsakligen i stora insekter, isynnerhet skalbaggar. De lägga sina ägg i hål uti träd. Färgerna på deras fjädrar äro lysande och vackra.

Blåkråka (*Coracias garrula*, LIN.).

Artm. *Blågrön, med brunröd rygg och svarta vingpennor.*

Synonymi: *Coracias garrula* LIN. Fn. p. 32. — RETZ. Fn. p. 97. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 92. — *Le Rollier* BUFF. Ois. III. p. 135. t. 70. Pl. enl. 486. — DEGL. Orn. eur. I. p. 613. — *Roller* LATH. Syn. I. p. 406. — YARR. II. p. 211. — *Die blaue Racke* BECHST. N. D. II. p. 1282. — *Blåkråka* NILSS. Illum. fig. II. pl. 135. — Sv. *Blåkråka, Spansk Kråka;* Smål. *Drottning Kerstis Kråka;* (Hon skall först ha visat sig der i Drottning Christinas tid). Fin. *Sini Vares.*

Beskrifning: Hufvudet ofvan och halsen ljusblå med grön anstrykning och ett blekare spanskgrönt streck åt hvarje fjäder frampå halsen; ryggen, skuldrorna och de innersta vingpennorna brunröda, bröstet, magen och de nedra vingtäckarna maringröna. Vingarnas större täckfjädrar af samma färg, men något mörkare; de mindre vingtäckarna glänsande skönt violblå. Vingpennorna svarta med blå glans, inunder skönt violblå. Stjertens mellersta pennor blågröna; de öfriga från roten öfver midten blå med mörkbrunt infan; i bakre delen hvitgrönaktiga; den yttersta längre än de andra, i spetsen afsmalnande och svart. — Näbben svart, vid roten inunder brun. Ögonkretsen bar. Iris brungrå. Benen gulaktiga. Klorna svarta. Längd $13\frac{1}{2}$ t.; från vingleden 8 t. 1 l.; tarsen $7\frac{1}{2}$ l.

Vistelseort och lefnadssätt: Blåkråkan är en af Sveriges vackraste foglar; så höga färger och sådan färgglans varseblir man knappast hos någon annan, åtminstone hos ingen som regelbundet bebor

vår Skandinaviska nord. Blåkråkan träffas om sommaren parvis i de flesta löfskogar i det södra och mellersta Sverige. Äfven på Djurgården vid Stockholm ser man henne. Mellan Örebro och Westerås träffas hon talrikt. I norra Wermland sällan (Hammargr.). Vid Helsingfors skjutes hon stundom (Falck). Hon förekommer blott tillfälligtvis i Norge (Rasch). Isynnerhet finner man henne bland gamla ekar och bokar, i hvilkas ihåliga stammar hon lägger sina ägg och på hvilkas torra grenar hon helst sitter. Som flyttfogel lemnar hon oss i Augusti eller kring medlet af September och träffas då enslig bland träden på Skånska slättbygden; hon återvänder om våren i början af Maj. Hon är en skygg och vild fogel, som icke låter tämja sig, och som sällan låter jägaren komma inom skotthåll. Dess vingar äro långa och spetsiga; dess flygt är derföre snabb och har någon likhet med dufvans. Ofta tumlar hon kring i luften med sina kamrater och låter derunder ständigt höra sitt sträfva och starka läte: *rack, rack, rack.*

Födoämnen: Dessa bestå hufvudsakligen i insekter, larver, regnmaskar, sniglar och snäckor; äfven säges hon äta unga grodor och ödlor. Om hösten skall hon också förtära korn och annan säd samt bär, ollon m. m.

Fortplantning: Sitt bo lägger hon uti ihåliga träd. Det är bygdt af ris, qvistar och mossa samt invändigt fodradt med fjäder och hår. Dess ägg 4—6, äro glänsande hvita, ofläckade. (Längd 1 t. 3½ l.; tjockl. 1 t. 1 l.).

Nytta: Dess kött skall om hösten, då hon är mycket fet, vara välsmakande, och skall isynnerhet i Grekland, der foglen är allmän, vara mycket omtyckt.

Fjerde Familjen: **Sidensvansar** (*Sericati*, Illig., Bonap.).

Näbben *kort, rät, nedtryckt och bred från roten ut mot spetsen der den är hoptryckt; öfverkäken bakom spetsen med ett hak. Gapet bredt.*

Benen: *tarserna temligen korta, undersättsiga och framtill ringlade; baktån något bred och stark; klorna hoptryckta, krökta, spetsiga.*

Anmärkn. Af denna i södra Amerika vidlyftiga familj eger norra Amerika och Europa ej mer än ett enda slägte, hvaraf i hela Europa ej finnes mer än en enda art.

Sidensvansslägtet (Bombycilla, *Briss.*).

Fjädertofs *öfver nacken; pergamentartade röda tillsatser på spetsarna af armpennorna.*

Näbben — — *bredt trekantig vid roten, hoptryckt vid spetsen, der käkarna äro böjda mot hvarandra och bakom spetsen försedda med ett hak.*

Näsborrarna *vid roten ovala, täckta af framåtliggande, korta, styfva, hårlika fjädrar.*

Benen: *korta, uttån och mellantån vid roten hopväxta; tarsen af mellantåns längd med klo.*

Vingarna *temligen långa; 1:sta vingpennan litet spetsig, kortare än närmsta täckfjädrar; 2:dra föga kortare än 3:dje, som är längst.*

Honan är föga olik hannen och har, liksom han, tofs i nacken och pergamentartade lackröda tillsatser på 2:dra ordningens vingpennor. Fjäderklädnaden mycket mjuk och silkeslik. De rugga en gång om året. — Vistas parvis under fortplantningstiden, eljest familjvis eller i flock; stryka vidt omkring; lefva om sommaren af insekter, om vintren af bär.

Sidensvans (*Bombycilla garrula*).

Artm. *Askegrå med rödbrun anstrykning; nacken med tofs; vingarna svarta med hvita och gula fläckar; stjerten med gult spetsband och rödbruna nedre täckfjädrar.*

Synonymi: *Lanius garrulus* LIN. Fn. Sv. p. 28. — *Ampelis garrulus* Syst. Nat. p. 297. — RETZ. Fn. p. 231. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 184. — EKSTR. Jägaref. Tidskrift p. 705. — v. WRIGHT Sv. Fogl. Häftet ... fig. — *Le jaseur de Bohème* BUFF. Ois. III. p. 429. t. 26. Pl. enl. 261. — *Bombycivora garrula* TEM. I. p. 124. — DEGL. Orn. eur. I. p. 349. — *Parus Bombycilla* PALL. Zoogr. I. p. 548. — *Bohemian chatterer* LATH. Syn. III. p. 91. — PEN. Arct. Zool. II. p. 346. — YARR. Brit. I. p. 388. — *Seidenschwanz* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 410. — GLOG. I. p. 389. — Sv. Zool. Häft. 6. N:r 32. — *Sidensvans* NILSS. Illum. fig. I. pl. 43. — Sv. *Sidensvans*; Smål. *Rönnbärshane*; Westerb. *Toppsparf*; Fin. *Jouhi-lindu*; Lapp. *Kukainen.*

Beskrifning: Längd 8—8$\frac{1}{8}$ t.; vingbredden 14 t.; stjerten utom vingarna $\frac{7}{8}$ t.; från vingleden 4$\frac{6}{8}$ t.; näbben från pannskelet $\frac{4}{8}$ t.; från näbbviken nära $\frac{7}{8}$ t.; tarsen $\frac{7}{8}$ t.; mellantån 7$\frac{1}{2}$ l. — Näbben svart, mot roten hvitaktig. Iris brun eller röd. Benen svarta eller svartbruna.

Sidensvansen är en af Europas vackraste foglar. Hela fjäderklädnaden, med undantag af vingar och stjert, är mjuk, silkeslen och temligen yfvig; hufvans fjädrar äro långa och bilda 1$\frac{1}{2}$ t. hög tofs, som vanligen hänger ned öfver nacken, men som äfven kan uppresas.

Öfre och nedre kroppsdelarna askegrå med rödbrun anstrykning, som är dunklast på ryggen och vingtäckarna samt öfvergår oförmärkt på öfvergumpen i askeblått, och på pannan och ögonbrynen i brunrödt. Ett streck öfver näbbroten, ett bredt band genom ögonen samt underhakan och strupen äro

rent sammetssvarta; underkäkens rotgrenar hvita. Magen är blekt askegrå med gulaktig anstrykning; undergumpen och de långa nedre stjerttäckarne rödbruna. Vingpennorna af första ordningen svarta (från 3 till 10) vid spetsen kantade utvändigt med gult (som är bredast och vackrast på 6 till 10) spetsbrädden inåt med hvitt; de följande svartgrå och hvaraf de 7 hafva en aflång, hvit fläck i yttre fanet vid spetsen, och hvardera slutas med en pergamentartad, aflång, zinoberröd tillsats. De närmsta vingtäckarne på de yttre vingpennorna äro svarta och hafva en bred hvit spets. Stjerten tvär mot roten askegrå, småningom mot spetsen svart, slutas med ett bredt gult band. Hos mycket gamla foglar hafva sjertpennorna i spetsen dylika pergamentartade tillsatser som vingpennorna; men likväl ej så stora. De börja på det mellersta pennparet och ökas sedan med hvarje år åt sidorna. *Nilss. Illum. fig. pl. 43, gammal hanne.*

Honan skiljes från hannen nästan endast genom något kortare tofs och armpennornas bihang mindre.

Ungarna sakna den hvita kanten i spetsen på de större vingpennorna.

Vistelseort och lefnadssätt: Sidensvansen infinner sig endast mot vintren i de södra och mellersta delarna af halfön. Då han först visar sig der, kan man vara säker att frost och snö ej länge uteblifva. I trakten kring Stockholm ser man honom vanligen i flock kring medlet af Oktober, och ungefär vid samma tid eller något förr inträffa dess skaror vid Petersburg *). I trakten af Götheborg är han all-

*) "Sidensvansen ankommer till S:t Petersburg vid början af Oktober, gamla stilen, och qvarstannar 5 à 6 veckor, då han är otroligt allmän i stora skockar på rönnträ-

män hvarje vinter "ibland i sådan mängd att fyllda säckar deraf införas till torgs" (M:lén). "Vid Christiania förekommer han om hösten och vintren, och synes nästan hvartannat år vara talrik" (Rasch). — Der han infinner sig, visar han sig alltid i större eller mindre flockar och stundom i mycket stora skaror.

I södra Skåne infann han sig, i början af innevarande århundrade, hvarje senhöst och fångades i donor med rönnbär, sedan tiden för fångsten af de andra kramsfoglarna var förbi. Men efter den tiden såg jag honom icke på många år i södra Skåne. Först 1848 i medlet af Januari inträffade stora skaror deraf så väl i norra som östra och vestra Skåne; och kring den 25:te i samma månad infunno de sig flockvis i trädgårdarna här i Lund, der de några dagar uppehöllo sig dels i trädkronorna och åto bär af oxel och hagtorn eller knopp, och dels på snön der de plockade frö o. d. Samma vinter 1847—48 anlände Sidensvansen i betydligare antal till Oroust, der han icke heller under sednare 25—30 åren iakttagits (W. v. Wright). Under samma vinter infunno de sig äfven i stor mängd vid Trolle-Ljungby, der de under de nästföregående 6 åren icke visat sig (Wallengr. i bref). Äfven de derefter följande vintrarna 1849 och 1850 ankommo sidensvansar i större svärmar, der de eljest varit sällsynta t. ex. till Tjörn 1849 (Ekstr.), till Wram 1850 (Liljeb.), till Ugglarp äfven 1850 (Uggla). Samma vinter 1849—50 infunno de sig äfven i stor mängd i Danmark (Kjærb.).

Således uteblifver denna fogel stundom under en lång följd af år från vissa trakter, och infinner

---

den och dödas till tusendtal m. m." (Grefve Mannerh. i bref).

sig derefter mot vintren på en gång i stora skaror. Detta synes ådagalägga att sidensvansen, likasom nötkråkan, är fläcktals (sporadiskt) utspridd öfver landet, och att här måste finnas trakter der äfven *han*, liksom *hon* om sommaren "i otrolig mängd förekommer och fortplantar sig" *).

Som förut är nämdt, anländer sidensvansen, mot vintren till de södra landskapen, antingen familjvis eller flockvis; och man träffar honom här äfven midt under vintren. Dock uppehåller sig en flock vanligen icke länge på samma ställe, utan stryker kring efter sin föda från en trakt till en annan; stundom stadnar han likväl längre, isynnerhet der rönnbär och andra bärsorter finnas; och han fångas ofta i donor bland andra kramsfoglar. Sidensvansen är nog trög och dum i sina rörelser, dock är han, enligt min erfarenhet, ofta rätt skygg, isynnerhet utåt våren och låter då ej gerna jägaren komma inom skotthåll, om denne ej kan dölja sig. Dess sång, som han om vintren i klart väder låter höra, är låg och föga melodisk. Dess flygt är snabb; ty vingarna äro långa och spetsiga.

Födoämnen: Om vintren lefver han isynnerhet af åtskilliga slags bär, såsom rönnbär, oxelbär, berberisbär, enbär, hagtornbär, m. fl. samt trädknoppar. Äfven söker han denna årstid, då marken är bar, på våta ställen insekter och puppor. Om våren och troligen äfven om sommaren lefver han af insekter, hvilka han från toppen af ett träd fångar i luften på sam-

*) Man kan antaga som en temligen allmän regel att de foglar, som under höst och vinter samla sig och stryka kring i täta skaror, bo om sommaren kolonivis, mer eller mindre tätt sammans t. ex. *råkan, björktrasten, kajan, staren* m. fl., äfvensom flera arter af dufslägtet; likaså *Tringa alpina, Charadrius apricarius* och *morinellus*, samt åtskilliga simfoglar, der de i full frihet och fred få kläcka.

ma sätt som flugsnapparne. — I kammaren håller han till godo med alla slags spis, och lärer vara en bland de största storätare; ty han skall, enligt Bechsteins iakttagelse, nästan dagligen förtära en portion föda af lika vigt som han sjelf *).

Fortplantning: Vid vintrens slut återvända sidensvansarna till de norra trakternas barrskogar, der flockarna småningom upplösas och foglarna fördela sig parvis för fortplantning. Att deras häckplatser på vår halfö hufvudsakligast, ehuru visst icke uteslutande, finnas i Lappmarkernas täta och ödsliga barrskogar, är numera till full visshet ådagalagdt. H:r W. v. Wright, som år 1832 gjorde en resa i norra Lappmarkerna, fann sidensvansen mycket allmän under kläckningstiden omkring 67° 20′ nordlig bredd, och vid Ketkesuando under 68° 11′ voro dessa foglar ännu allmännare. De exemplar, som der och vid Palajocki (68° 20′) skjöts, visade påtagligt att då, just vid midsommarstiden, foglens häcktid var inne **). H:rne v. Seth, som reste i Lappland år 1842, hade den godheten att efter hemkomsten meddela mig åtskilliga zoologiska iakttagelser, bland hvilka rörande sidensvansen följande: Den spordes vid Gellivare att vistas i sumpiga skogstrakter. Han troddes der mest uppehålla sig i östra trakterna och komma från Finland. Pastor Björkman berättade att då han en gång låg stilla ute på en holme, kom en sidensvans och kröp in i en kullfallen ruten trädstock, hvari Björkman då fann 4 (3?) stycken gråaktiga finspräckliga ägg, som han jemförde med ägg af björktrasten. — Friherre C. G. Lövenhjelm, som under sommaren 1843 reste i Norrland och

*) Häri kan han således jemföras med *näbbmössen.* Skand. Faun. I. sid. 80.

**) Jägaref. Tidskr. 1832. sid. 289.

Luleå Lappmark, hörde uppgifvas att sidensvansen fans i skogarna vid Jockmock och Gellivare. Pastor Björkman omtalade äfven för honom, att han en gång vid Jockmock och en gång vid Gellivare funnit denna fogels bo. Båda gångerna hade han funnit det liggande i ett murket träds ihåliga ända, 2—3 alnar från marken. Det hade bestått af grässtrån, fjäder och något renhår. [Fogeln hade vid utflygandet från boet låtit höra sin vanliga lockton?] På ena stället lågo deri 6—7 små ungar, på andra 3 st. blåhvita med svarta streck och fläckar tecknade ägg*). Man finner att Pastor Björkman omtalat samma händelse för H:rr Löwenhjelm och v. Seth, ehuru den blifvit något olika uppfattad.

Således veta vi nu med visshet att sidensvansen häckar på flera ställen i Lappmarkerna. H:r v. Wright antager hans kläckningsort inom Skandinavien emellan 67° 30′ och 68° 20′ nordl. br. Men vi kunna med all säkerhet antaga att den sträcker sig vida längre åt söder, troligtvis ned till 60:de nordl. br. Man har om sommaren sett sidensvansungar i norra Wermland **). Deremot är det märkvärdigt att H:r Malm icke nämner honom hvarken vid Enare eller Utsjocki; icke heller uppräknar H:r Nordwi honom bland Östfinmarkens foglar. — Orsaken att man så sällan finner hans bo, är dels att han kläcker i ödsliga trakter bland grof barrskog, och dels troligtvis äfven att han liksom sin Nordamerikanska samslägtinge *Bombycilla carolinensis* vet att, under fortplantningstiden, iakttaga en beundransvärd tystnad och

*) Wet. Akad. Handl. 1843. sid. 391.

**) Man har uppgifvit ännu mycket sydligare ställen, der sidensvansen skulle ha funnits häckande. Kanske något par, en eller annan gång, blir efter om våren och stadnar på sydliga ställen, liksom i Tyskland, der några qvarblifva på Mähriska och Sudetbergen, enligt Glog. p. 389.

aflägsna sig långt från boet, så snart han på afstånd märker någon nalkas det. Om man också stiger i trädet der boet är, och undersöker äggen eller ungarna, får man hvarken se föräldrarna eller höra en klagande ton af dem. Dessa bon finnas derföre mer sällan än många andra (Wils. Americ. Orn. I. p. 109). På samma sätt kan det förhålla sig med vår Europeiska sidensvans.

Nytta: Dess kött är välsmakligt och sundt.

Jagt och fångst: Sidensvansen fångas i donor med rönnbär bland andra kramsfoglar; äfven skjutes han i de rönnträd, der han slår ned för att äta. Jemf. Ekstr. Jägaref. Tidskr. p. 707.

Femte Familjen: **Svalartade Foglar** (*Chelidones*, Vieill.) eller **Bredmunnar** (*Fissirostres*, Cuv.).

Näbben *ganska kort, vid roten mycket nedtryckt och ganska bred, klufven långt tillbaka (under ögonen), hvaraf gapet är utomordentligt stort; öfverkäken i spetsen nedböjd.*

Benen *mycket korta; tårna mest skillda eller vid roten förenade genom en hud; baktån, hos somliga äfven framåt vändbar eller åtminstone inåt rigtad; klorna krökta, spetsiga.*

Vingarna *långa, oftast mycket långa och mycket spetsiga.*

Kön och ålder föga olika; ruggning en gång om året. De lefva af insekter, som de fånga i flygten och de njuta aldrig andra födoämnen. Deras flygt är snabb. De äro alla flyttfoglar.

Anmärkn. Dessa foglar blefvo danade att fånga i luften fladdrande insekter, mest af Lepidopternas Ordning. Några fingo på sin lott att bortfånga dem, som flyga om dagen; andra dem, som flyga om natten. De behöfde dertill ingen näbb, utan blott ett stort klibbigt gap att sätta mot rofvet. De behöfde inga ben för

denna förrättning; men starka spetsiga vingar för att snabbt röra sig i luften. Efter detta lefnadssätt är således deras organisation inrättad: näbb och ben ha vikit tillbaka, vingar och gap äro i högsta grad utbildade. Benen tjena dem sällan att gå; dertill äro de för korta: men att sitta på, eller haka sig fast med. Då de jaga insekter i luften, hålla de näbben öppen. — De lefva i engifte. Alla arter äro i Europa flyttfoglar.

Nattskärreslägtet (Caprimulgus, *Lin.*).

Stjerten *afrundad, bestående af 10 pennor.*

Vingarna *långa: 1:sta vingpennan litet kortare än 3:dje; 2:dra något längre, längst.*

Benen *korta; 3 tår framåt, förenade till första leden genom en hinna; 1 bakåt, inåtrigtad, jemte dess klo mycket kort*); mellantån mycket längre än de andra; dess klo inåt kamlikt tantad.*

Näbben *mycket kort, nedtryckt, klufven ända bak under ögonen, så att gapet är utomordentligt stort; öfverkäken i spetsen nedåt och underkäken uppåt böjd; munviken kantad med styfva framåtrigtade borst.*

Näsborrarna *vid näbbroten, utgöra korta utåt och framåt rigtade tuber.*

Dessa foglar ha bland alla svalartade det största gap och de längsta, styfvaste morrhår, hvilka ännu mer utvidga ingången till gapet. De äro, liksom nattugglorna bland roffoglarna, nattfoglar, som sitta stilla om dagen och flyga ut blott i skymningen

*) Foglen stödjer sig tydligt på den korta tarsen och tårna; han kan troligen ej höja sig på benen; han ligger alltid, då han ej flyger.

och gryningen, för att jaga. Deras föda består uteslutande i flygande insekter. Liksom ugglorna bländas de af dagsljuset och liksom dessa hafva de stora ögon och stora öron. Deras fjädrar äro mjuka, och deras flygt sker utan buller. De rugga en gång om året. Hannarna skiljas från honorna genom hvita fläckar på de yttersta stjertpennorna. Ungarna äro föga olika de gamla.

Nattskärra (*Caprimulgus europæus*, LIN.).

Artm. *Ofvan gråspräcklig med långsgående svarta fläckar och streck; inunder med rostgulaktiga och svartbruna tvärstreck.*

Synonymi: *Caprimulgus Europæus* LIN. Fn. p. 100. — RETZ. Fn. p. 275. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 288. — *L'Engoulevent* BUFF. Ois. VI. p. 512. Pl. enl. 193. — *European Goatsucker* LATH. Syn. IV. p. 593. — Suppl. p. 194. — *Nightjar* YARR. Brit. Birds. II. p. 270. — *Succhiacapre europeo* RANZ. Element. IV. p. 199. — *Der europäische Tagschläfer* BECHST. Nat. D. III. p. 939. — GLOG. Vögel Europ. I. p. 429. — *Nattskärra* KÖRN. Skand. Fogl. 13. f. 5. — Sv. *Nattskräfva, Nattskärra, Nattblacka, Kärrgylta;* Norr. *Qvällknarr; Natteravn.*

Beskrifning: Hanne: Längd 10¾ t.; vingbredden 22 t.; från vingleden 8 t. 2 l.; stjerten utom vingarna 2 t. — Morrhårens styfva borst röras lätt och (troligen) genom egna muskler, af foglen paralellt med näbbsömmen; denna är S-formig. Gapet ofantligt, blekt köttfärgadt. Tungan liten, spetsig. Näbben svart. Ögonen stora, svarta; ögonlockskanten rostgul; blinkhinnan blåaktig med svart kant; öronöppningarna stora; benen gråbruna; klorna svartbruna. Hela fjäderklädnaden spräcklig af askegrått, svart, rostgult och hvitaktigt. På hufvudet och längs åt ryggen finnes svarta långsgående streck och fläckar. Öfver vingarna går ett perlband af rostgulak-

tiga fläckar och längs åt näbbviken går under ögat ett hvitt streck. Nedra kroppsdelarna tecknade med rostgula och svartaktiga tvärstreck. Vingpennorna svartbruna med rostgula fläckar i yttre fanen och en stor rund hvit fläck i inre fanet på hvardera af de tre yttersta. Stjerten spräcklig af askegrått, rostgult och svartaktigt samt tecknad med 9—10 svartaktiga tvärband; de två yttersta pennorna slutas med en bred rent hvit spets.

Honan har hela fjäderklädnaden betydligt blekare askegrå, och de svarta strecken, isynnerhet stjertens tvärstreck, mycket smalare. Hon saknar dessutom alldeles de stora hvita fläckarne på inre fanet af vingpennorna och den hvita spetsen på de yttersta stjertpennorna.

Varierar tillfälligtvis helt hvit. *Mus. Lund.*

Vistelseort och lefnadssätt: Nattskärran vistas i skogarna, isynnerhet på sådana ställen, der mycken ljung och få träd finnas. Äfven ligger hon om dagen på stenar och klippor, merendels på södra sidan vid skogsbrynen; ty hon tycker om varma platsar. Först i skymningen flyger hon ut och fångar insekter tills det blir helt mörkt. Äfven jagar hon i månskenet och om morgonen i gryningen. Således är hon, liksom ugglorna, en nattlig fogel och sitter, liksom de, stilla om dagen. Dock skiljer hon sig från dem deruti, att då ugglorna krypa in i hål, i torn eller träd, eller sätta sig i en kyrka, eller bland de tätaste grenarna för att undfly solstrålarna, och gömma sig på de dunklaste ställen, så lägger nattskärran sig på en sten eller längs en gren o. s. v., oftast midt i solbaddet. Här ligger hon, med tillslutna ögon liksom en nattuggla (sid. 132) och lemnar endast en liten springa qvar, genom hvilken hon märker om någon fara gifves. Nalkas man henne sakta i varmt, stilla väder midt på dagen, så märker man

att ögonspringan småningom utvidgas med hvart steg man tager. Stannar man, ökas hon ej, utan blir sig lik eller minskas; men går man närmare, blir slutligen ögat fullt öppet och fogeln flyger upp genom en lätt svängning; snart kastar hon sig dock åter ned antingen på släta marken, på en sten eller längs en gren, hvarvid vingarna hänga på sidan och hufvudet sträckes fram. Här ligger hon orörlig. Man ser henne aldrig löpa. Under vackra aftnar i Maj och Juni månader får man ofta i skogarne höra dess besynnerliga sång: *irrrrr* eller *urrrrr!* som har någon likhet med ljudet af en källfrö eller med bullret af en surrande spinnrock. Liggande på en torr gren, fortsätter hon denna sång med vissa afbrott, och då flera finnas i en och samma trakt af skogen, skärra de vexelvis och liksom aflösa hvarandra, hvilket under en vacker sommarafton gör en rätt angenäm musik. Nattskärran finnes ej blott i det södra Sverige, utan äfven i dess nordligare trakter och i Norge. Som flyttfogel anländer hon i början af Maj*) och flyttar bort i sednare hälften af Augusti och i September. Under Augusti och September månader träffar man henne ofta i skymningen på ängar och betesmarker på Skånska slättbygden. Då hon jagar, flyger hon med öppen näbb, och de insekter hon träffar fastna lätt i dess vida klibbiga gap.

Fodoämnen: Öfver lågländta öppna fält jagar nattskärran flygande insekter så väl med mjuka som hårda vingar: skalbaggar, dagfjärilar, nattfjärilar m. fl.

Fortplantning: På marken bland ljungen, utan bale, i hål i träd eller i en bergsskrefva lägger ho-

*) Förekommer i trädgårdarna vid Lund och på Skånska slätten under genomtåget om våren från vid pass den 8:de till den 25:te Maj, och om hösten från medlet af Augusti till in i September. I Oktober har hon försvunnit.

nan två aflånga hvita glänsande ägg, öfverallt marmorerade med bruna och grå fläckar. (Längd 1 t. 3 l.; tjockl. 7½ l.).

Nytta: Hon förtär en mängd för skogarna skadliga insekter. — Dess kött har en angenäm smak.

Tornsvaleslägtet (Cypselus, *Illig.*).

Stjerten *klufven, bestående af 10 pennor.*

Vingarna *mycket långa, sabelformiga, spetsiga; 1:sta vingpennan föga kortare än 2:dra, som är längst; de öfriga småningom starkt aftagande.*

Benen: *tarserna korta och fjäderklädda: alla framåtrigtade* *) *undersättsiga, hoptryckta, klufna ända till roten, de två mellersta mest lika; klorna mycket starka, hoptryckta, krökta, spetsiga.*

Näbben *mycket kort, utåt något hoptryckt, inåt mycket nedtryckt och bred, klufven ända midt under ögonen; öfverkäken i spetsen nedböjd, underkäken rät; munviken saknar borsthår.*

Näsborrarna *klufna längs sidan af näbbryggen, öppna med uppböjda kanter.*

De äro föga olika efter kön och ålder; de rugga blott en gång om året, vid samma tid som svalorna; de lefva liksom dessa af insekter, som de fånga i luften, och i detta element äro de nästan oupphörligt i rörelse. Aldrig ser man dem sätta sig på marken; sällan på upphöjda platser; de hvila i sina bon eller gömställen, som alltid äro belägna högt. Deras flygt är utomordentligt snabb och de synas dervid knappt röra vingarna. I springor i höga murar och torn, eller i klippor samt ihåliga träd lägga de sitt bo.

---

*) Eller egentligen 2 åt hvardera sidan. De gripa således om föremål ungefär på samma sätt som Chameleonten.

Tornsvala (*Cypselus Apus*, Illig.).

Artm. *Svartaktig med hvitaktig strupe; från vingleden 7 tum.*

Synonymi: *Hirundo Apus* Lin. Fn. Sv. p. 99. — Retz. Fn. Sv. p. 275. — Nilss. Orn. I. ... — *Le grand Martinet* Buff. Ois. VI. p. 643. Pl. enl. 542. f. 2. — *Zwift* Lath. Synops. IV. p. 584. — *Le Martinet de muraille* Tem. Man. I. p. 434. — *The Zwift* Yarr. II. p. 260. — *Thurmschwalbe* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 929. — *Segler* Glog. Vögel I. p. 421. — Körn. Skand. Fogl. 14. — Sv. *Tornsvala, Ringsvala;* Norr. *Svartsuli, Fjeldsulu.*

Beskrifning: Längd till stjertspetsen 7¼ t.; vingbredden 16½ t.; vingarna längre än stjerten 1½ t.; tarsen 3½ l. — Tarserna framtill fjäderklädda, baktill samt tårna nakna, ljusbruna; klorna mycket krökta och hvassa; näbben svart; iris mörkbrun.

Strupen hvitaktig; hela öfriga fjäderklädnaden svartbrun med mer eller mindre märkbar grönaktig metallglans på ryggen, öfvergumpen, bröstet och magen. *Nilss. Illum. fig. pl. 37.*

Honan är föga skild från hannen.

Vistelseort och lefnadssätt: Tornsvalan anländer till Lund en vacker Majnatt, vanligen före medlet af månaden *), och gifver genast följande morgon sin

*) År 1824 kom hon till Lund den 12:te; 1825 den 5:te; 1832 den 8:de och 1833 den 12:te Maj. År 1855, då våren var ovanligt kall, blåsig och regnig, sågs hon ej här förrän den 1:ste Juni, och då träffades hon död eller halfdöd liggande på marken. — Vid Götheborg der hon är mycket allmän, anlände hon:

1849	Maj	13:de	och afgick	i slutet af Augusti.	
1850	„	10:de	d:o	i början af September.	
1851	„	4:de	d:o	d:o	d:o.
1852	„	9:de	d:o	i slutet af Augusti.	
1853	„	10:de	d:o	i medlet och d. 21:ste Sept.	
1854	„	14:de	d:o	i början af September.	

A. Malmlén.

ankomst tillkänna genom sina pilsnabba kretsar i luften och sitt skarpt hvisslande genomträngande skrik. Hon förekommer icke blott i halföns södra och mellersta trakter, utan äfven i dess nordligare delar. I Trondhjem och än mer åt norden, i Stördalen, finnes hon i mängd. Mellan Luleå och Qvickjock fann H:r Löwenhjelm henne 1843; 1845 fann han henne allmän i Umeå och Piteå Lappmark. Vid Karesuando sällsynt (v. Wright). Vid Enare sällsynt, vid Juckasjerwi något allmännare (Malm). Vid kyrkor, torn, klockstaplar och andra höga byggnader lefver hon vanligen i större eller mindre antal. Merendels alltid träffar man en hel koloni, der hon uppslagit sin bostad. Blott i skogarna träffar man henne endast parvis boende i ihåliga träd. — Tornsvalan flyger både högt och snabbt. Med orörda, styfva vingar genomskär hon luften med pilens fart, och det torde knappt gifvas någon fogel, som i jemförelse med dess storlek, flyger snabbare än denna. Ofta flyger hon i större eller mindre sällskap och låter under flygten höra sitt hvassa genomträngande skrik. Hon hvilar sig i sitt näste eller på taken, och man ser henne aldrig sätta sig på marken, emedan hennes långa vingar och korta ben skulle ibland göra det svårt om ej omöjligt för henne att åter flyga upp*).

*) Jag har gjort försök med lefvande och friska tornsvalor. Denna fogel kan aldrig resa sig rakt på sina korta tarser, utan stödjer sig alltid på baksidan af dem. Om man lägger henne på en slät och hård yta: ett bord, ett trägolf o. s. v., flyger hon derifrån upp på det sätt att hon med de långa elastiska vingarna slår mot ytan, hvarigenom kroppen studsar upp så högt att hon får luft under vingarna. Från en mjuk eller gräsbeväxt mark kan hon knappt uppflyga. Sällan sätter hon sig på horisontela föremål; vanligen hänger hon sig på perpendikulära. Äfven i bur hänger hon sig på sidorna och under taket; på pinnen sätter hon sig aldrig och hon kan ej få fäste.

Födoämnen: Insekter, merendels sådana som flyga högt; äfven vatteninsekter.

Fortplantning: Bygger i ihåliga träd i skogarna, under tegelpannor på höga hus, i springor i murar, i torn, i klippbranter o. s. v. Äggen 2, aflånga, hvita. (Längd 1 t.; tjockl. 4½ l.).

Svaleslägtet (Hirundo, *Lin.*).

Stjerten *klufven, bestående af 12 pennor.*
Vingarna *långa; spetsiga; 1:sta vingpennan längst.*
Benen: *tarser, tår och klor spensliga; tre tår framåt, en bakåt; mellantån längst, hopväxt med uttån till första leden.*
Näbben *utåt trind, inåt trekantig, nedtryckt och bred, klufven ända under främre delen af ögat; öfverkäken i spetsen litet nedböjd; underkäken rät; kring munnen korta borst.*
Näsborrarna *vid roten, aflånga, till en del slutna genom en bar hinna.*

Svalorna lefva af myggor, dagsländor och andra insekter, som fladdra öfver vatten. De uppehålla sig derföre helst på sådana ställen, der dessa träffas. Deras flygt är utomordentligt lätt och snabb och de tyckas liksom simma i luften. De ej blott fånga sitt rof, utan de släcka äfven sin törst och bada sig under flygten. De häcka kolonivis. De bygga sina nästen af våt jord, lera o. d. och fodra dem inuti med fjädrar. En del tillreda sitt bo i jordbranter eller klippor. De äro alla flyttfoglar och samlas i stora flockar före afflyttningen *). I mulet väder flyga de lågt; men då luften är ren, sväfva de högt deri. De

*) Jemf. *Vet. Akad:s Öfversigt 1850. sid. 161.* — Äfven här gäller således regeln att de foglar som flytta eller ströfva kring flockvis, häcka kolonivis.

rugga ej mer än en gång om året, i Januari eller Februari månad; således under det de äro borta från oss och vistas i varmare länder (Natterer, enligt Temminck, Nitzsch enligt Sundevall) hvarom också hvar och en kan sjelf öfvertyga sig. Efter första ruggningen likna ungarna de gamle; till dess äro de dem olika. Jag vill för öfrigt hänvisa till texten till *Ladusvalan* i Illum. fig. II. pl. 131, som är för vidlyftig att här införa.

Ladusvala (*Hirundo rustica*, LIN.).

Artm. *Svart med blå glans; pannan och strupen rödbruna; bröstet, magen och undergumpen hvitaktiga. Stjertpennorna med en hvit fläck i inre fanet; de yttersta mycket långa och smala. Längd 7 t.; från vingleden nära 5 t.*

Synonymi: *Hirundo rustica* LIN. Fn. p. 98. — RETZ. Fn. p. 273. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 280. — *Hirondelle de cheminée* BUFF. Ois. VI. p. 591. t. 25. f. 1. Pl. enl. 553. f. 1. — *Chimney Swallow* LATH. Syn. IV. p. 561. — Suppl. I. p. 192. — *Die rauchschwalbe* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 902. — BREHM Lehrb. 392. — v. WRIGHT Sv. Fogl. . . . — *Ladusvala* NILSS. Illum. fig. II. pl. 131. — Sv. *Ladusvala*; Norr. *Ladesvala*; Dowrefj. *Sulu*.

Beskrifning: Pannan och strupen mörkt rödbruna. Alla öfra kroppsdelar, samt halsen på sidorna och framtill ända till bröstet svarta med blå glans. Alla öfriga undra kroppsdelar hvita med rostbrun anstrykning. Stjertpennorna svarta med en stor hvit fläck i inre fanet; de två mellersta enfärgade; den yttersta på hvardera sidan mycket smal och lång. Längd 7—7½ t.; vingbredden 13 t.

Honan har mindre rödbrunt på pannan och det svarta frampå halsen går ej så långt ned. Nedra kroppsdelarna äro mer hvita och de yttre stjertpennorna ej så långa.

Varierar tillfälligtvis: helt hvit, eller gulaktig; stundom med flera eller färre hvita fjädrar bland de vanliga.

Vistelseort och lefnadssätt: *) Ladusvalan vistas om sommaren vid husen och gårdarne öfverallt på vår halfö, från Skåne ända inom polcirkeln. Vid Trondhjem förekommer hon i mängd, äfvensom norr om denna stad i Stördalen och Sparbo. Vid Mo, innanför Ranenfjorden, har jag äfven sett henne; dock blir hon der sällsyntare ju mer man närmar sig polcirkeln, inom hvilken hon dock på sina ställen går temligen långt. Hon kläcker emellan Luleå och Qvickjock (Löwenhj.). Vid Karesuando sällsynt. I Kyre inom Enare område sparsamt (Malm). Någon gång ser man henne likväl vid Hundholmen; men aldrig på Lofoden **). Äfven vistas hon vid hus och gårdar i fjälltrakterna, såsom i Rörås och på Dowrefjäll.

Denna art, så väl som alla svalor, är flyttfogel, hvilken lemnar oss om hösten, i början af Oktober, och återvänder om våren. Till Skåne komma de första svalor vanligen mellan den 22:dre och 26:te April, stundom ej förr än första veckan af Maj. Till Rörås anlända de kring den 20:de Maj; men till gårdarna på Dowrefjäll voro de ännu icke ankomna den 1 Juni. Hennes bortflyttning från södra Sverige inträffar vanligen i slutet af September eller i början af Oktober. Då senhösten är ovanligt vacker, såsom 1834, ser man henne i mängd ännu den 15:de Oktober. Stundom ser man en och annan här vid.

*) Jemf. texten till *Ladusvalan* i Illum. figurer till Faun. II. B. Jemf. äfven YARR. Brit. Birds. II. p. 231, der fullständiga uppgifter finnas öfver svalans resor och vintertillhåll i sydliga länder.

**) En enda gång skall man ha sett henne på Mortensnäs i Ostfinmarken (KEIL. Reis. p. 17).

Lund ännu kring den 20:de Oktober. Enligt H:r Malmlén afgingo de allmänt 1853 från trakten af Götheborg den 20:de Oktober; de sista den 9:de November.

Denna svala kan flyga ganska snabbt; dock ser man henne ofta sväfva saktare i luften. Då himlen är klar och ren, stiger hon stundom till en betydlig höjd; då det är mulet och regnigt sväfvar hon lågt vid jordytan eller vattenytan. Orsaken härtill är den, att de insekter, hon fångar i flygten, stiga högt då luften är klar, men vistas vid jordytan då luften är mulen. Härifrån har det kommit att svalan, genom en högre eller lägre flygt, tros bebåda torka eller regn. Utomordentligt grannsynt, är hon på visst sätt en väktare för andra foglar, höns, kycklingar, dufvor m. fl. som finnas vid den gård eller hus, der hon bor. Så snart hon blir en roffogel varse, gifver hon det genast tillkänna med ett hvasst läte: *zifit*, hvars betydelse de nämda värnlösa foglarna ganska väl förstå. De lemna i ögonblicket sin föda, koxa kring efter den hotande faran, och löpa i skjul om varningen förnyas. Liksom *ringärlan* förföljer hon äfven de roffoglar, som närma sig. Dess qvittrande och knirkande sång, låter hon ofta, under vackra dagar, höra från skorstenarna och taken *).

*) Skalden Böttiger har egnat svalan en utmärkt vacker sång i *Foglarne* sid. 5, deri hennes lefnad både naturhistoriskt sant och poëtiskt skönt skildras. Häraf ett kort utdrag:

Mot nordens haf jag sträcker färden
Med ljumma vindar alla år:
Ett budskap från den södra verlden
Jag kommer dit med sol och vår.

— — — — — — — — — — —

Men när den kulna hösten stundar,
Och natt blir lång och himlen grå,
Från alla tak och alla lundar
Vi samlas alla svalor då:

Innan svalorna om hösten flytta bort, samla de sig på höga hus, stackar eller rör och vass vid dammar och insjöar. Mot slutet af Augusti och början af September samla de sig mer och mer och sätta sig isynnerhet i långa rader på elektriska telegraftrådarna. Då kall och mulen väderlek i första hälften af September inträffar, ser man dem ibland på nämda ställen till hundrade eller tusendtals, och på en gång, vanligen under natten, flyttar hela skaran bort. Man har sett dem höja sig upp i luftens regioner och försvinna. Svalorna vandra då åt varmare länder och skola isynnerhet förekomma i Afrika och Indien under den tid de saknas hos oss. Dock sträcka de aldrig sina resor ut öfver vändkretsen. Om våren återvända de, ej i sällskap, utan ensliga eller parvis.

Anmärkning om svalornas vintertillhåll: Man skulle väl anse sig hafva skäl till den förmodan, att en så orimlig barnsaga, som den om *svalors vinterdvala under isen på botten af dammar och kärr*, numera icke blefve trodd eller på fullt allvar berättad, aldraminst af någon, som i närvarande tid gjorde anspråk på naturhistoriska kunskaper. Så förhåller det sig likväl icke; ännu söker man att genom missförstådda eller oredigt från lång tid tillbaka erinrade, eller kanske t. o. m. diktade händelser, leda nämde orimlighet i bevis. Anmärkningsvärdt är dock att alla de sagor, man derom berättar, har man hört som barn af mormor eller farmor, eller annan mycket trovärdig person, eller också hafva de tilldragit sig i ens egen barndom. Mellan händelsen och berättaren har alltid åtminstone ett fjerdedels, oftast mer än ett halft sekel förflutit. Det vill derföre synas, som om det vore absolut nödvändigt att se händelsen genom dimman af en lång tidrymd, för att deraf erhålla den behöriga illusionen.

Vi tätt oss till hvarandra smyga
Och ordna ett gemensamt tåg,
Och med ett stumt farväl vi flyga
Till öarna i Hellas' våg.

Händelsen berättad i sin sanna enkelhet från i går eller i förgår eller t. o. m. från sistförflutna åren, skulle utan allt tvifvel kunna förklaras, utan behof af ett dylikt underverk, som svalans *vinterdvala* bland halmen af ett tak, bland stenarna af en qvarndam eller på botten af ett tillfruset vatten *). Det gifvas visserligen många under i naturen, många fenomener, som fylla sinnet med häpnad och förvåning; men uppenbara orimligheter gifvas likväl platt icke, — och sådan i högsta grad skulle dock svalornas vintersömn vara, isynnerhet under isen. Naturen gör ingenting förgäfves; dess verk förråda Mästarens vishet, dess handlingar röja den största ändamålsenlighet. Nu veta vi likväl, att af alla foglar ega svalorna den mest utbildade flygapparat och den mest uthållande flygt. Hvem kan föreställa sig att Skaparen utrustat svalorna med dessa så starkt utbildade flygredskap och denna förmåga af uthållande flygt, för att mot den annalkande vintern, då alla andra insektätande foglar, äfven de med korta svaga vingar försedda, flyga undan till varmare zoner, låta dem ymkligt krypa ned i gyttjan bland grodor och vattenkryp, och der, skendöda och stelnade, dölja sig tills våren återvänder! Någon har yttrat att då menniskan vill dikta i Skaparens stora plan, måste hon dikta ädelt eller ljuger hon påtagligt. Jag känner ingen fulare orimligare dikt, än den ifrågavarande. Men icke nog härmed: den som har något begrepp om animala lifsfunktionerna och om vilkoren för deras utöfning, stöter här på flera uppenbara orimligheter. Alla foglar rugga (ymsa fjäderbeklädnaden) åtminstone *en* gång om året. För att inom få veckor alstra så utomordentliga produkter, som hela fjädermassan sammantagen, fordras organismens hela ansträngning, en ökad djurisk värma, lifskrafternas utomordentliga stegring. Ruggningen infaller derföre, genom Naturens visa inrättning, alltid på en årstid, då fogeln har största tillgång på näringsmedel och då vitaliteten är stegrad till sin högsta kraft. Ja flera fogelarter, som under blidare himmel reguliert

*) Förr trodde man detsamma om vipor, storkar och andra flyttfoglar; nu återstå här och der dylika sagor blott om svalorna.

rugga 2:ne gånger om året, förmå icke, i vårt oblidare klimat, rugga mer än *en* gång, af brist på tillräckligt uppstegrad vitalitet för denna, en så hög grad af ansträngning fordrande förrättning. Och denna förrättning, denna lifskrafternas högsta potentiering, skulle svalan kunna undergå under ett tillstånd af dvala och skendöd i gyttjan under isen! Ty det är en sanning, hvarom en hvar lätt kan öfvertyga sig, att då svalan försvinner om hösten har hon gamla slitna fjädrar med mindre glans och nästan sotig färg, och då hon om våren åter visar sig, har hon en ny glänsande svart fjäderbeklädnad. Denna har hon således fått i gyttjan på sjöbottnen!

Man har sökt bringa den fula dikten om svalornas vinterdvala i vattnet, i analogi med flera kända fenomener i naturen; men det kan aldrig lyckas. Det finnes en omätlig skillnad i vitala förhållanden hos en groda och en fogel. Vi känna hittills intet enda exempel af något *varmblodigt* djur, som tillbringar vintern i dvala i vatten. Björnen, gräflingen, marmotten m. fl. sofva i flera månader, inbäddade i mossa; och läderlappen kryper för samma ändamål in i något ihåligt träd, i en springa uti en mur o. s. v. Vitalitetetens hufvudfunktioner assimilationen och sekretionen fortsättas oafbrutet, ehuru i hög grad minskade. Kroppen afmagrar och djuret, som är fett då det lägger sig att sofva, är magert då det uppvaknar. Med svalorna är förhållandet motsatt, ty de äro fetare om våren då de anlända, än om hösten då de försvinna.

För att bestyrka orimligheten har man kallat till vittnen de gamla. Sjelfva Aristoteles har blifvit framdragen för att intyga att svalorna tillbringa vintern i gyttjan under vatten. Något sådant finnes likväl icke hos Aristoteles. Tvertom står just på de citerade ställen helt annat, nemligen i 12:te kapitlet: "Äfven flytta ringdufvor och skogsdufvor, och de tåla icke att tillbringa vintern hos oss, likaså turturdufvor och *svalor;* men klippdufvorna blifva qvar." Och mot slutet af 16:de kapitlet: "Af ringdufvorna gömma sig en del, andra gömma sig icke *utan flytta bort med svalorna.*" Väl läser man i början af sistnämnda kapitel: "Några foglar begifva sig till trakter, som äro föga aflägsna från dem, i hvilka de vanligen uppehålla sig t. ex.

svalor och glador; andra vandra ej, utan dölja sig. Man har nemligen träffat många svalor, utan fjädrar, i bergsklyftor." . . . . . Men hvem inser icke att den store Naturforskaren, Verldsherrskarens ungdomslärare, som till sina undersökningar hade att begagna tusentals menniskor, utsända kring hela den då kända verlden, blifvit missledd af någon, som ej förstått språket i det land, der han samlat sina uppgifter och som menat att frågan var om *svalor*, då der talades om *fladermöss*. Men att svalorna skulle tillbringa vintren i gyttja under vatten, var obekant äfven för Aristoteles. Också Herodotus visste att svalorna mot vintren flyttade från kalla och tempererade länder, men blefvo qvar i heta. I 22:dra kapitlet af 2:dra boken yttrar han sig om Æthiopien: "menniskorna äro der svarta af hetta och *glador och svalor dröja der qvar hela året om och flytta icke.*" — Sagan om svalornas vinterläger i vatten tillhör således en nyare tid. Men hvarföre vara vidlyftig! Ingen Ornitholog i Europa eller Amerika finnes nu mera, som ej anser berättelsen om svalans vintersömn i gyttjan under ett vatten, för en orimlig dikt.

P. S. Det här införda blef intaget som text till *Illuminerade Figurer* 17:de Häft. år 1836 och forts. i 20:de Häft. år 1840. — Nio år derefter, eller 1849, inlemnades till Vetensk. Akad:n i Stockholm, från en Prost Edberg, en uppgift att han, förmodligen som barn, sett svalor uppfiskas med isnot från bottnen af en insjö (Vet. Akad:s Öfversigt 1849. sid. 181). Med anledning deraf, och bland annat för att få reda på orsaken till den s. k. folktron om svalornas vinterstation i gyttjan på bottnen af insjöar och andra vatten, utsatte Professor Sundevall, och de andre Intendenterna vid Vet. Akad:s Museum, tre premier af 30, 20 och 10 R:dr B:ko för dem som skaffade svalor, hvilka bevisligen blifvit under dåvarande vinter med isnot uppfiskade inom den 15:de Mars. Resultatet blef det man kunde vänta: åtskilliga lösa uppgifter, men inga bevis. Jfr Vet. Akad:s Öfvers. 1850. sid. 6. 1854. sid. 135. — Vare långt ifrån mig att vilja tadla det tvekande och osäkra, som röjes i min lärde väns uppgifna motiver till premierna; hvar och en följer sin öfvertygelse. *Min* öfvertygelse är att enda medlet att utrota gamla fördomar, är att lära allmänheten att bättre känna naturföremålen. Jag är förvissad att ifråga-

varande orimliga skrock icke fortsättes af den yngre mer praktiskt bildade generationen.

Ytterligare tillägg ur Fn. 1835. p. 207: Till Skåne anländer svalan vanligen ej förr än sjöar och åar redan i flera månader varit öppna, till det öfra Sverige anländer hon merendels kort efter islossningen, kanske någon gång före den, då den inträffar ovanligt sent. Deraf har allt för väl kunnat hända, att en eller annan svala kunnat, i öfra Sverige, ha fallit i en vak och blifvit uppfiskad. En sålunda förfrusen fogel har väl ock möjligen kunnat qvickna vid, då han blifvit intagen i varmt rum. Allt detta bevisar ingenting mot svalans migration . . . eller för dess vinterstation i vatten.

Födoämnen: Åtskilliga slags insekter med mjuka vingar, såsom myggor, flugor, dagsländor, humlor, bi, mal, samt små fjärillar m. fl.

Fortplantning: I städer, byar och torp bygger denna svala sitt bo inuti husen, i lador, stall, förstugor m. m., under taken vid bjelkar, sparrverk, läkten, fönsterramar o. s. v. Boet bygges af våt, klibbig jord, blandad med halm eller hö. Det liknar till formen ett halfklott, och har ofvan en öppning, hvarigenom foglen kan flyga in och ut. Invändigt är det fodradt med mossa, gräs och fjäder. De gamla nästen repareras och begagnas åter det följande året. Svalan lägger ej sällan två kullar om året, hvaraf den sednare ej utkläckes förrän i slutet af Augusti. Hennes 5—6 ägg äro aflånga, hvita, beströdda med rostfärgade små fläckar och punkter. (Längd 7 l.; tjockl. $4\frac{1}{2}$ l.) *).

Nytta: Svalorna gagna genom att förtära en mängd skadliga insekter. — På somliga ställen i Tyskland, Italien och Spanien ätas svalor; men detta brukas icke hos oss.

---

*) Det, som i *Tidskr. för Jägare* sid. 320, anföres om svalornas parning, synes ej instämma med det väl kända förhållande, att de lefva fullkomligt i engifte.

Hussvala (*Hirundo urbica*, LIN.).

Artm. *Ofvan svart med blå glans; inunder samt öfvergumpen hvita; stjertpennorna ofläckade; tarser och tår dunklädda. Längd 5½ t.; från vingleden 4 t.*

Synonymi: *Hirundo urbica* LIN. Fn. p. 88. — RETZ. Fn. p. 273. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 283. — *Hirondelle à cul blanc* BUFF. Ois. VI. p. 64. t. 25. f. 2. Pl. enl. 542. f. 2. — *Martin* LATH. Syn. IV. p. 564. Suppl. I. p. 192. — YARR. Brit. Birds II. p. 245. — *Die Hausschwalbe* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 912. — KÖRN. Skand. Fogl. 14. f. 2. — Sv. *Hussvala.*

Beskrifning: Hela hufvudet ofvan samt ryggen och skuldrorna svarta med blå glans. Vingar och stjert svarta utan glans. Stjerten klufven, dess pennor ofläckade. Alla nedre kroppsdelar samt öfvergumpen hvita. Tarserna och tårna glest fjädrade med hvita dun.

Honan kan knappt skiljas från hannen.

Ungarna om hösten: Ofvan matt svarta med hvita spetskanter på de innersta vingpennorna; framhalsen och öfverbröstet med grå anstrykning.

Varierar tillfälligtvis helt hvit, eller ock mer och mindre hvitaktig. — På samma sätt variera alla arter af detta slägte.

Vistelseort och lefnadssätt: Äfven denna svala finnes om sommaren i de flesta trakter af halfön, ända inom polcirkeln. Vid Trondhjem och i Stördalen förekommer hon ännu i mängd; och vid Ranenfjorden har jag sett henne på flera ställen, t. ex. vid Hemnäs, Mo. Förekommer i stor mängd i Lappmarkerna (Löwenh., Malm). I bergiga trakter finner man henne stundom i stort antal bosatt högt uppe i remnorna af höga och branta klippväggar *). Som flyttfogel anländer hon till Skåne nå-

*) Så fann jag henne 1816 i talrik mängd bosatt i en

got sednare än ladusvalan *), eller kring början af Maj. I det södra Sverige är hon allmän vid kyrkor och andra höga byggnader. Hon flyger högre än ladusvalan, men mindre snabbt. Hon flyttar bort i September.

Födoämnen: Insekter.

Fortplantning: Nästet bygges af våt, klibbig jord och fästes utanpå husen under taklisten, under bjelkhufvuden o. s. v. Det är invändigt fodradt med fjäder och honan lägger deri 3—5 hvita ofläckade glänsande ägg. (Längd $6\frac{1}{3}$ l.; tjockl. $5\frac{1}{2}$ l.).

Strandsvala (*Hirundo riparia*, LIN.).

Antm. *Gråbrun; strupen, magen och undergumpen hvita. Längd 5 t.; från vingleden nära $4\frac{1}{2}$ t.*

Synonymi: *Hirundo riparia* LIN. Fn. p. 99. — RETZ. Fn. p. 274. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 284. — *L'Hirondelle de rivage* BUFF. Ois. VI. p. 623. Pl. enl. 543. f. 2. — *Sand-Martin* LATH. Syn. IV. p. 568. — *Uferschwalbe* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 925. — Sv. *Strandsvala, Backsvala, Jordsvala.*

Beskrifning: Alla öfra kroppsdelar och ett bredt band fram öfver bröstet gråbruna eller musblack. Strupen, nedra delen af bröstet, magen och nedre stjerttäckarne hvita. Vingarna och stjerten svartbruna, den sednare klufven, kortare än vingarne, enfärgad. Tarsen och tårna bara, endast några få dun vid roten af baktån. Näbben svart. Iris brun. Benen svartbruna.

---

klippa mellan Tarrock och Wigestad; (H:r BOIE såg en dylik koloni i en klippa på Alstenö (BOIE Reise p. 111) och under min sednare resa 1826 fann jag henne på åtskilliga ställen bland fjällklipporna i vestra Norge. — Enligt Rasch i Sillejord; enligt Löwenhj. i Lappland; i Bohuslän v. Wright.

*) Detta är äfven förhållandet vid Götheborg enligt M:lén; till Oroust kommer hon några dagar förr än ladusvalan (v. Wright).

Vistelseort och lefnadssätt: Strandsvalan förekommer temligen talrikt, äfven inom polcirkeln. I sandbackarna i Ranenfjorden finnes hon i mängd bosatt; och vid Saltenfjorden träffades hon i Augusti under sitt återtåg från ännu nordligare länder. Vid Lycksele-Qvickjock på vissa ställen talrik (Löwenhj.). Allmän vid Karesuando (v. Wright). Häckar i stor mängd vid Kyre; förekommer vid Kamatjoki och Tanafloden (Malm). I Skåne är hon allmän i jordbrinkar, i sandiga stränder vid åar, sandgropar, lergrafvar, jordvallar, och i höga stenbroar. Som flyttfogel anländer hon ungefär på samma tid som hussvalan eller litet sednare, nemligen mot slutet af April, och träffas genast vid sina boplatsar. I slutet af Augusti och i början af September flyttar hon bort.

Födoämnen: Insekter, som lefva i vattnet och i luften.

Fortplantning: I jordbrinkar, sandiga branter o. s. v. gräfver hon horizontela gångar, ofta af flera alnars längd, och lägger in vid bottnen af dem sitt näste, som består af gräsrötter och fjädrar. Äggen 5—6, aflånga, hvita. (Längd 6 l.; tjockl. 4 l.). Stundom bygger hon i ihåliga träd.

Sjette Familjen: **Haknäbbar** (*Dentirostres* Cuv.) eller **Sångfoglar** (*Canori* *) Illig., Bonap.).

Näbben *kort eller medelmåttig, mer eller mindre tunn, syllik; öfverkäken i spetsen litet krökt och bak spetsen försedd med ett hak.*

---

*) Benämningen *Oscines*, som betyder det samma, användes af Pallas i *Zoogr. Rosso-Asiat.* (1811) för en stor del landtfoglar, utom roffoglar och höns; Prof. Sundevall har i Vet. Akad:s Handl. 1835 användt samma benämning, men med betydlig inskränkning. Här tagas *Canori* ännu inskränktare.

Näsborrarna, *till hälften täckta af en hinna, nakna eller glest belagda med hår.*

Benen *merendels tunna och spensliga; uttån hopvuxen med mellantån genom första tåleden.*

Vingarna *medelmåttiga.*

Stjerten *bestående af 12 pennor.*

De flesta hithörande foglar utmärka sig genom en tonfull och harmonisk sång. De flesta låta höra den ur skogar och buskar; några uppstämma den i kärr bland rör och vass, och några få lifva dermed sandhedarna och klipporna. — De lefva i engifte, parvis skilda, och de lägga vanligen flera kullar om året. Alla bygga konstgjorda bon. — De nära sig under sommaren af insekter och de flesta förtära om hösten bär. Största antalet är flyttfoglar, som lemna oss före vintrens annalkande. Deras kött är läckert.

Flugsnappareslägtet (Muscicapa, *Lin.*).

Näbben *temligen kort, stark, rät, ryggad, trekantig, vid roten nedtryckt, bred med raka sidolinier och knappt inböjda käkkanter; öfverkäken i spetsen mer eller mindre nedböjd och bakom spetsen försedd med ett hak; munvikarna kantade med styfva borsthår.*

Näsborrarna *vid näbbroten rundaktiga, med eller utan hvälfd hinna, till hälften dolda af framåtliggande glesa hårfjädrar.*

Benen *spensliga; tarserna släta eller nästan släta, längre än mellantån; baktån af uttåns längd; klorna hoptryckta, spetsiga; baktåns störst och mest krökt.*

Vingarna *långa; 1:sta vingpennan kort; 2:dra nästan lika med 5:te eller 6:te; 3:dje och 4:de längst.*

Stjerten *tvär eller inskuren, till hälften eller mer täckt af vingarna.*

Flugsnapparna vistas spridda i skogarna; de äro flyttfoglar, som komma sent och gå tidigt bort; de lefva endast af flugor och andra insekter, hvilka de upptäcka från någon trädtopp eller torr gren, fånga i flygten och återvända derefter till deras förra plats. Då de någon gång kasta sig ned på marken, sker det blott hastigt för att uppsnappa en insekt. Då de sitta, röra de tätt och hastigt vingarna, liksom för att ständigt vara färdiga till utflygt. Af våra Svenska arter anses de två rugga 2:ne gånger om året, och både hanne, hona och ungar blifva om höstan nästan lika *), de andra rugga blott en gång om året, och könen äro ständigt nästan lika. *Före* första ruggningen äro ungarna tätt beströdda med bleka gulaktiga fläckar. Flugsnapparna äro mycket nyttiga genom att förtära en mängd skadliga insekter.

Anmärkn. Man kan ej misskänna ett närmande till *svalorna*, så väl till former som lefnadssätt. De kallas också, i somliga trakter, *trädsvalor*. Det breda gapet, på sidorna kantadt med styfva borst, är egnadt att i flygten uppsnappa insekter, och de långa spetsiga vingarna göra flygten snabb.

Grå Flugsnappare (*Muscicapa Grisola*, Lin.).

Artm. *Ofvan brungrå med mörkbruna fläckar på hufvudet; inunder hvit med gråbruna långsfläckar på hals och bröst; stjertpennorna enfärgade gråbruna; 1:sta vingpennan knappt längre än närmsta vingtäckare; 2:dra litet längre än 5:te.*

---

*) Enligt Temminck skola de rugga blott *en* gång om året; samma mening antager Degland. Då de anlända till oss äro de i full sommardrägt.

Synonymi: *Muscicapa Grisola* LIN. Syst. Nat. I. p. 328. — RETZ. Fn. p. 251. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 187. — — DEGL. Orn. eur. I. p. 372. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. LX. p. 195. — *Le gobe mouche* BUFF. Ois. IV. p. 517. t. 25. f. 2. Pl. enl. 565. f. 1. — *Spetted Flycatcher* LATH. Syn. III. p. 323. — YARR. Brit. Birds. I. p. 172. — *Geflechter Fliegenfänger* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 421. — GLOG. Vögel eur. I. p. 405.

Beskrifning: Längd 6 t.; näbben från viken 6 l.; från pannan 3⅔ l.; från vingleden 3 t. 4—5 l.; stjerten 2 t. 2 l.; räcker ¾ eller nära 1 t. utom vingarna; tarsen 5 l.; mellantån med klo 4½ l. — 1:sta vingpennan knappt längre än närmsta täckfjädrar, 2 något längre än 5:te; 3:dje längst. — Hufvudet ofvan mörkbrunt med grå fjäderkanter eller ock grått med en långsgående svartbrun fläck åt spolen af hvarje fjäder; pannans fjädrar med hvitgrå kanter. Halsen ofvan, ryggen, skuldrorna och öfvergumpen brunaktigt grå. Vingpennorna mörkbruna, de inre jemte de större täckfjädrarna kantade med hvitgrått. Stjerten något klufven (urnupen), mörkbrun, dess yttre pennor utvändigt och nästan alla i spetsen, kantade med grått. Nedra kroppsdelarna hvita med långsgående brungrå streck på hals och bröst; strupen midtåt samt magen ofläckade. — Näbben långdragen, svart, inunder vid roten rundplattad, blek. Näsborrarna runda, belagda med glesa hår. Iris brun. Benen svartbruna.

Honan knappt märkbart skilld från hannen.

Unge som nyss lemnat boet: Näbben gråbrun. Benen grå. — Ofvan mörkbrun, beströdd med rostgulaktiga fläckar; inunder hvitaktig; halsen framtill och bröstet skuggade med smutsigt brunt eller svartaktigt och med dylika gulaktiga fläckar. Vingarna svartaktiga med rostgula kanter på de bakre vingpennorna och de större täckfjädrarna. Stjertpennorna bruna utan hvita kanter.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna fogelart förekommer hos oss i skogarne temligen allmänt, från Skåne ända inom polcirkeln *), och så väl i kustbygderna och på öarna t. ex. på Tjörn, som i de inre trakterna af landet. Som flyttfogel lemnar han oss midt i September och återvänder knappt förr än den 5—10 Maj. Under vårtiden ända mot slutet af Maj, träffas han äfven i trädgårdarne i Skåne; han håller sig då merendels i kronorna af de högre träden och förråder sig snart genom ett pipande läte: *'ist, 'ist.* Derefter sprider han sig i skogarna. I September flyttar han bort.

Under fortplantningstiden är han, enligt min erfarenhet, mera sällsynt i Skåne än i Sveriges öfriga skogiga landskap. Deremot förekommer han under sträcktiden om hösten, i Augusti och början af September, ganska talrik här i södra Sverige. Då han sitter i högsta toppen af ett träd eller på en torr qvist och får se en insekt i luften eller ned vid marken, flyger han genast ut och fångar den, samt återvänder merendels tillbaka till sitt förra ställe. Han har samma vana som sina samslägtingar, att då han sitter, ofta och hastigt lyfta på vingarna, liksom för att ständigt vara färdig till jagt på insekter. Från medlet af Maj hör man honom sjunga i trädkronorna. Dess sång är mycket afvexlande, men ytterst låg, så att den ej höres om man ej står helt nära. Den består af åtskilliga pipande och knirrande läten.

Födoämnen: Hos oss förtär han endast insekter, såsom flugor, brömsar, vespor, bi, fjärilar o. s. v. Huru han fångar dem är redan nämdt.

Fortplantning: Han är bland de sista foglar, som bygga bo; i Juni träffar man dess ägg. Man

*) Jag fann honom äfven bosatt i Fondalen nära glacièren.

finner dem i ihåliga träd, stockar, stubbar m. m., i ingröpningar på sidan af träden; äfven på en tjock gren vid stammen; vid en gärdsgård eller vägg af flätadt ris o. s. v. Boet, som består af mossa, strå och gräsrötter, är inuti fodradt med ull och fjäder. Äggen 5, gulaktigt eller gråaktigt hvita, beströdda med grå och orediga bruna fläckar. (Längd 6 l.; tjockl. 4½ l.). De ruas vexelvis af båda könen.

Liten Flugsnappare (*Muscicapa parva*, Bechst.).

Artm. *Ofvan brungrå enfärgad, inunder hvitaktig utan fläckar, på bröstet skuggad med rostgrått. Stjertpennorna svartaktiga, de 4 yttre på hvardera sidan öfver midten hvita; 2:dra vingpennan kortare än 5:te; 1:sta betydligt längre än närmsta vingtäckare.*

Synonymi: *Muscicapa parva* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 422. — Keyserl. & Blas. LXI. 195. — Glog. Vögel Eur. I. p. 401. — Degl. Orn. eur. I. p. 377. — Sehleg. Revue p. XXIII. — Kjærb. Danm. Fugle p. 118. — *Erythrosterna parva* Bonap. Conspect. Av. I. p. 318.

Beskrifning: Längd 4 t. 6 l.; från vingleden 2 t. 5 l.; stjerten nära 1 t. 7 l.; tarsen 6 l.; mellantån 4½ l.; baktån 3⅓ l.; näbb från viken 4½ l. Pannan, hufvudet ofvan och alla öfra kroppsdelar enfärgade brungrå med mer eller mindre olivbrun anstrykning; hufvudets och halsens sidor mer grå; vingpennorna bruna med rostgulaktiga eller rostgrå kanter, isynnerhet på de inre. Öfra stjerttäckarna (de närmsta) svarta; stjertpennorna svartaktiga, de 4 yttre på hvardera sidan med ett bredt hvitt tvärband öfver midten, hvilket hos de 3 går öfver hela pennan, på den 4:de öfver yttre fanet. De undra kroppsdelarna rostgråaktigt hvita med rostgulaktig anstrykning på hals och slaksidor. Näbb och ben bruna. *Mus. Lund.*

Könen äro, enligt de exemplar jag har till hands, temligen lika. Här finnes dock ingen rätt gammal hanne.

Vistelseort och lefnadssätt: Lilla flugsnapparen tillhör egentligen de sydöstra trakterna af Europa och de sydligare delarna af Asien, der han förekommer äfven i Ostindien. I Europa träffas han mest i österrikiska och sydryska staterna, i Ungern, Galicien, Krim, vid Wien, Odessa m. m. Äfven är han funnen i Schweitz, Frankrike och Italien, samt i Thüringen, Schlesien, Pommern. På Seeland skall, enl. Kjærböll., ett exemplar hafva blifvit skjutet nära Köpenhamn; ett blef fångadt lefvande på ett ångfartyg i Stockholms södra skärgård den 24 Maj 1855 (Vet. Akad:s Öfvers. 1855). Öfverallt anses han vara sällsynt, hvilket mest lärer komma deraf att han är svår att upptäcka. Han är en af de flyttfoglar, som sednast anlända och förmodligen först bortgå. Under flyttningarne besöker han lundar och trädgårdar, men under fortplantningstiden bebor han mest bergiga med barrskog beväxta trakter. Här fladdrar han i trädkronorna och går mycket sällan ned bland buskar eller grenar. Han är ytterst liflig, försigtig och skygg, och är oupphörligt i rörelse, så att han lätt på afstånd kan förblandas med de mindre löfsångarne, isynnerhet *gransångaren*, om ej det hvita på stjerten röjer honom. Sitt bo med 4 ägg lägger han, enligt Gloger, på en gren nära stammen.

Svart- och Hvit Flugsnappare (*Muscicapa atricapilla*, Lin.).

Artm. *Ofvan svart* (*hannen*) *eller gråbrun* (*honan*); *under hvit* (*hannen*) *eller hvitgrå* (*honan*); *på vingens inre flygpennor en större hvit fläck; men ingen* synlig *på de främre;*

2:dra vingpennan kortare än 5:te; 1:sta litet längre än närmsta vingtäckarna; 1—4—6 enfärgade; stjertens 2—3 sidopennor i utfanet, till ut mot spetsen hvita. Hannen har pannan hvit, men ingen hvit halsring.

Synonymi: *Muscicapa atricapilla* LIN. Syst. Nat. I. p. 326. n. 9. — RETZ. Fn. Sv. p. 250. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 187. — GMEL. Syst. I. p. 935. — LATH. Ind. Orn. I. p. 467 (med uteslutande af några synonymer). — *Muscicapa atricapilla* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 431. — BONAP. Birds p. 25. — KEYSERL. & BLAS. LXI. 195. — DEGL. Orn. eur. I. p. 373. — KJÆRB. p. 117. — *Muscicapa Muscipeta* Id. ibid. 435. — *Gold Finch* Edw. Birds t. 30. f. 1. hannen; fig. 2. honan eller ungen. — *Muscicapa luctuosa* TEM. Man. d'Orn. I. p. 155. — GLOG. Vögel eur. I. p. 403. — Östergöthl. *Trädsvala.*

Beskrifning: Gammal hanne om våren: Hela fogeln ofvan samt hufvudets och halsens sidor rent svarta, med rödaktigt askegrå öfvergump och en tvärgående hvit fläck i pannan. Nedra ögonlocket med hvita dun. Vingarna svarta med en stor baktill långsgående, framtill tvärgående hvit fläck, hvilken kommer deraf att de långa vingtäckarne och de tre innersta vingpennorna äro rent hvita, undantagande inre kanten, der de sednare äro svarta. Dessutom äro vingpennorna från 5:te eller 6:te till 16:de i yttre fanet nära roten hvita, men på de 4—5 yttersta saknas detta. 1:sta vingpennan kort, stundom ej mycket längre än närmsta täckfjädrarna; 2:dra litet kortare än 5:te. Stjerten rent svart; de två yttersta pennorna i yttre fanet nästan ända till spetsen hvita; den 3:dje stundom i yttre kanten hvit. Hela fogeln inunder rent hvit. — Näbben glänsande svart. Iris svartbrun. Benen svarta. Stjerten tvär, räcker $\frac{2}{3}$ t. utom vingarna. — Längd $5\frac{1}{2}$ t.; från vingleden 3 t. 1 l.; tarsen 6 l.; vingbredden $9\frac{1}{2}$ t. *Nilss. Illum. fig. pl. 52. fig. 1.*

Hona i vårdrägt: Ofvan gråbrun; pannan öfver näbbroten något ljusare, smutsigt gulaktig. Den långa fläcken på de hoplagda vingarna smalare än hos hannen och smutsigt hvit. Stjerten svartaktig, dess tre yttersta pennor i yttre fanet hvita, samt i spetsen smalt kantade med hvitt, stundom blott något blekare. Stjertens närmaste, långa, öfra täckfjädrar svarta eller svartaktiga. Hela fogeln inunder hvit med grågulaktig svag anstrykning på hals, bröst och sidor. Längd $5\frac{1}{8}$ t.; från vingleden 3 t. *Nilss. Illum. fig. pl. 52. fig. 2.*

Yngre hanne (i 3:dje året?) De svarta öfra kroppsdelarna blandade med grått; de små vingtäckarna brungrå; tvärdelen af vingfläcken äfven som pannfläcken mindre; öfvergumpen rödaktigt askegrå; stjerttäckarna rent svarta.

Unga och gamla i höstdrägt: Pannan, hufvudet och halsen ofvan, samt ryggen och skuldrorna dunkelt bruna, knappt stötande i olivbrunt. Strupen, halsen framtill, bröstet och slaksidorna med brunaktig anstrykning, blandad med gult. Magen hvit. Vingarna svartaktiga. Dess pennor från 6 till 16 i yttre fanet nära roten gulaktigt hvita; de 3 innersta utvändigt, och de längsta vingtäckarne i spetsen kantade med samma färg; häraf uppkommer ett smalt gulaktigt hvitt band öfver den hoplagda vingen. Stjerten svartaktig, dess 2 eller 3 yttersta sidopennor i yttre fanet hvita. — Ungfoglarna hafva starkare brungul anstrykning på bröstet.

Unge före ruggningen: Ofvan gråbrun, beströdd med bleka gulgrå små fläckar; inunder hvitaktig med gråaktig anstrykning och små svartaktiga fläckar på bröstet. Vingfläcken hvitgul. De tre ytterste stjertpennorna i yttre fanet från roten utåt hvita.

Unge tagen ur boet har alls ingen vingfläck.

Vistelseort och lefnadssätt m. m.: Denna fogel synes för några decennier sedan hafva varit sällsynt på vår halfö; nu deremot förekommer han talrikt i skogarna på många ställen både i Sverige, Norge och långt upp i Lappland. Som flyttfogel börjar han visa sig kring den 25:te April, stundom först i början af Maj, så väl i det södra Skåne, som kring Stockholm. Hannen kommer alltid förut, och honan 6—8 dagar sednare. Hannen anländer nästan samtidigt med *Sylv. Trochilus* och *Anthus arboreus.* Under förbifarten träffas de då i stort antal i trädgårdarna i södra Skåne. Kring medlet af Maj är sträcktiden förbi, då de försvunnit ur trädgårdarna: de träffas då parvis i skogarna, så väl i Skåne som i Lappland och Norge, ända inom polcirkeln. Han är allmän i Dalarna (Lundb.); här och der vid foten af fjällen, Lycksele, Qvickjock (Löwenhj.); förekommer äfven kring Stockholm talrikt i skogarna. Träffas äfven på Gottland, ehuru sparsammare än följande art. — Denna fogelart uppehåller sig vanligen på trädens lägsta grenar, gör derifrån sina utflygter, då han varseblir en förbiflygande insekt, och återvänder vanligen till samma gren. Då han sitter och lurar på insekter, klipper han ofta och snabbt i luften med vingarna, liksom för att ständigt vara färdig till utflygt. Dess sång, som han låter höra från en gren eller från toppen af ett träd, består af några ganska välljudande och rena toner. — Sedan ungarna blifvit fullväxta, i sista hälften af Juli och i hela Augusti månad, förekomma de tillika med de gamla, ganska talrikt i skogarna i det södra Sverige. I Augusti och början af September hvimla trädgårdarna i södra Skåne af denna fogelart. Hannar, honor och ungar äro då alla nästan lika. Kring medlet af September månad försvinna de småningom.

Födoämnen: Liksom föregående art, lefver äf-

ven denna endast af insekter, hvilka han fångar i luften eller plockar på bladen.

Fortplantning: Sitt bo lägger han uti ihåliga träd eller mellan trädrötter, o. s. v. Det består af grässtrån, tunn bark m. m. I Juni månad finner man deri 4—5 mycket ljusblå, ofläckade ägg. (Längd 6 l.; tjockl. 4½ l.).

Anmärkn. Så väl vid Stockholm, (i Solna skogen) som på flera ställen i Skåne, har man iakttagit en *Muscicapa*, som fortplantar sig och således är fullmogen, men hvars hanne eger samma gråa färg, som honan hos *Musc. atricapilla.* Jag har haft tillfälle att noga granska den; men som jag ej kunnat upptäcka minsta skillnad i näbbens eller öfriga konstanta delars form, så anser jag den blott för en årsgammal hanne af den vanliga *Musc. atricapilla*, hvilken således fortplantar sig innan han får sin rena svart- och hvita drägt.

Hvithalsad Flugsnappare (*Muscicapa albicollis*, Tem.).

Artm. *Ofvan svart eller gråbrun, under hvit eller hvitgrå. På vingens inre flygpennor en stor hvit fläck och en mindre framom midten af de främre; 2:dra vingpennan längre än 5:te; stjertens 2—3 sidopennor i utfanet hvita. Hannen har pannan och en ring kring halsen hvita.*

Synonymi: *Muscicapa collaris* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 427. — Glog. Vögel eur. I. p. 402. — *Muscicapa albicollis* Temm. Man. I. p. 153. — Schleg. Rev. p. XXII. — Degl. Ornith. europ. I. p. 376. — Keyserl. & Blas. Wirbelth. p. LXI. 196. — Müll. Zool. Dan. pl. 136. — Mewes Wet. Akad:s Öfversigt 1846. p. 222. 1856. p. 272.

Beskrifning: Gammal hanne om våren: Ofvan rent svart med hvit eller hvitaktig öfvergump, hvitt band kring halsen och en stor hvit fläck på pannan. Vingarna svarta med en stor långsgående hvit fläck på de inre vingpennorna och deras täckfjädrar,

samt en mindre framom midten af de yttre (främre) vingpennorna, hvilka från roten till en tredjedel äro rent hvita; 1:sta vingpennan enfärgad, knappt längre än de närmaste täckfjädrarna; 2:dra i yttre fanet enfärgad, längre än eller lika med 5:te; 3:dje och alla följande från roten till $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$ af sin längd hvita. Stjerten svart, de 2 yttersta pennorna i yttre fanet nästan ända till spetsen hvita; den 3:dje stundom i yttre kanten hvit. Näbb och ben smala. Stjerten tvär, räcker $\frac{2}{3}$ t. utom vingarna. Längd 5 t. 4 l.; från vingleden 3 t. 2 l.; tarsen 6 l.; mellantån $5\frac{1}{3}$ l.; baktån 4 l.

Hona i vårdrägt: Lik honan af näst föregående art, från hvilka hon skiljes genom en större hvit vingfläck på de mellersta flygpennorna och som äfven är synlig på de främre; kring halsryggen något mer grå än på de andra öfra kroppsdelarna.

Ung hanne i slutet af Augusti: Ofvan brun som en bofink med något mer grå öfvergump; bröst och sidor brungula, magen hvit, strupen gulaktig.

Ungarna före ruggningen äro, liksom hos föregående art, ofvan beströdda med gula fläckar och på bröst och sidor med svartaktiga. Hos hanungen äro fläckarna på halsryggen mer hvita.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna art, som egentligen tillhör det sydligare Europa: Italien, Frankrike, södra Tyskland, har i sednare åren befunnits förekomma och häcka på Gottland, der han icke är sällsynt och derifrån Professor Liljeborg, äfvensom Konservatorn Mewes och Pastor Wallengren hemfört talrika exemplar af begge könen och i alla åldrar. Enligt H:r Mewes är han ej sällsynt öfver hela södra delen af ön, der gamla enstaka ekar finnas i närheten af någon bäck; allmännast fans den häcka vid Tingstäde. Pastor Wallengren fann den talrikt på östra delarna af ön. Vid Myrvälder, Slite,

Westerby och Gute, isynnerhet på sistnämda ställe allmän. Han har äfven börjat visa sig här i Skåne; på Lunds Museum står ett, af Mag:r E. Berlin skänkt exemplar, som i Maj 1842 blifvit skjutet vid lilla Köpinge, ej långt från Ystad. Äfven har samma fogelart visat sig vid Götheborg, der tre hannar sågos d. 8 Maj 1840 (M:lén i bref). Också har han några gånger förekommit i Danmark, i Seland och på Möen. Till lefnadssättet, äfvensom till utseendet liknar han mest föregående art. Vid parningstiden sjunger han flitigt och högljudt. Hans sång har H:r Mewes sökt uttrycka med orden: *hvit, hvit, hit-tsih hety, tåa tåa tsitt-tse tse quing* eller *fink*. Vid fara höres af båda makarna ett långdraget *ip*, eller *düp zeck, zeck*. Pastor Wallengren har funnit största likhet emellan locktonen hos denna och svarta mesen, eller ett pipande *'st, 'st;* äfven likt gråa flugsnapparens, men i en annan tonart. — Foglen häckar i ihåliga träd. Äggen 5—6 blekt blågröna utan fläckar. Redan i början af Juni fann Wallengr. ungarna kläckta, och i slutet af samma månad skjöt han ungar, som nyligen lemnat nästet och som matades af föräldrarna.

Törnskateslägtet (Lanius, *Lin.*).

Näbben *undersättsig, rät, mycket hoptryckt och med bågböjd näbbrygg; käkarna i spetsen böjda mot hvarandra; den öfra längre, bakom den starkt böjda spetsen försedd med en spetsig tand.*

Munvikarna *ofvan kantade med styfva utstående borst.*

Näsborrarna *äggrunda, glest täckta med borstlika fjädrar från pannan.*

Benen *undersätsiga; tarsen längre än mellantån, framtill med tvära inskärningar; baktån stark,*

vid roten bred. Klorna temligen krökta, spetsiga.

Vingarna *medelmåttiga; 1:sta vingpennan temligen kort; 2:dra kortare än 3:dje, som jemte 4:de är längst.*

Stjerten *lång, mer eller mindre afrundad.*

De foglar, som höra till detta slägte, utmärka sig genom mod och rofgirighet. De äro till lefnadssättet verkliga roffoglar. Liksom de smärre bland dessa, förtära de, utom små däggdjur och foglar, äfven insekter. Deras näbb, som är stark, hoptryckt och bakom den nedkrökta spetsen försedd med ett hak, bakom hvilket bildas en tand, liknar temligen falkarnas, men deras klor äro svagare. De gripa derföre rofvet med näbben, men fasthålla det med klorna under det de sönderhugga det. Då de flyga dermed, bära de det i klorna. — De hafva sitt tillhåll i skogar och bland buskar. De hafva om våren en icke obehaglig sång, och en af våra Svenska arter utmärker sig genom förmågan att härma andra sångfoglars toner. I lefnadssätt, läte och sedvanor tyckas de mig förråda en icke obetydlig förvandtskap med skrikorna, och de utgöra en omisskännelig föreningslänk mellan roffoglarna och sångfoglarna. En af våra arter blir qvar om vintren; de andra flytta åt sydligare länder.

Större Törnskata (*Lanius Excubitor*, Lin.).

Artm. *Ofvan ljust askeblå, inunder hvit. Genom ögonen ett svart band; pannan hvitaktig; vingarna svarta med enkel eller dubbel hvit fläck; stjerten vigglik, svart, i sidorna och spetsen hvit; 1:sta vingpennan bred, räcker förbi vingfläcken.*

Synonymi: *Lanius Excubitor* Lin. Fn. 27. — Retz. Fn. p. 87. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 74. — *Pie-grièche*

grise BUFF. Ois. I. p. 296. t. 20. Pl. enl. 445. — *Great cinereous Skrike* LATH. Syn. I. p. 160. — *Gemeiner Würger* BECHST. Nat. Deutschl. II. p. 1306. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. LX. — *Större Törnskata* NILSS. Illum. fig. II. pl. 141. — Sk. *Warfogel.*

Beskrifning: Längd kring 9 t. 6 l. à 10 t.; från vingleden 4 t. 6 l.; stjerten 4 t. 5 l.; utom vingarna $3\frac{1}{2}$ t. Näbben från pannan $\frac{11}{16}$ t.; från munviken 1 t. 1 l.; tarsen 1 t. 1 l.; mellantån $\frac{7}{8}$ t.; baktån nära $\frac{6}{8}$ t. Hufvudet och halsen ofvan samt ryggen och öfvergumpen ljust blågrå. Från näsborrarna genom ögonen går ett svart band, som på örontrakten utvidgar sig. Från den hvitaktiga pannan bortgår öfver ögonen ett smalt hvitt streck. Axelfjädrarna mer eller mindre märkbart hvita. Nedre kroppsdelarna hvita, stundom med svag anstrykning af rostgult eller rosenfärg. Vingarna svarta med en större dubbel hvit fläck i midten. Vingpennorna af 2:dra ordningen i spetsen kantade med hvitt. Stjerten lång, starkt afrundad eller nästan vigglik, svart; den yttersta pennan hvit med ett svart streck vid spolen i midten; den andra i hela yttre fanet, vid roten och i bakre hälften hvit; hos de följande aftager gradvis det hvita, hvarmed de slutas, och det mellersta paret är stundom helt svart. Näbb och ben svarta; iris brun; 1:sta vingpennan temligen kort dock bred och afrundad, i utkanten grå, räcker ett stycke förbi den hvita vingfläcken; 2:dra och 6:te mycket kortare än 3:dje, som jemte 4:de är längst.

Honan har den ljust askeblå färgen ofvan mer matt; inunder smutsigt hvit, fint vattrad med grått.

Ungarna likna nästan honan.

Vistelseort och lefnadssätt: Varfogeln förekommer sporadiskt hos oss; i Skåne är han sällsynt, men häckar dock vid Osbyholm. H:r v. Seth har äfven sett honom om sommaren i Östergötland.

Vid Götheborg är han allmän och häckar (M:lén). I Dalarna är han sällsynt (Lundb.). Vid Christiania visar han sig blott höst och vinter, och äfven då sällan (Rasch). Samma förhållande eger rum i det sydliga Skåne; vid Lund ses han blott höst och vinter, och då enslig. Deremot är han om sommaren allmän midt inne i Lappmarkerna t. ex. vid Karesuando, enligt W. v. Wright (Jägarf. Tidskr. p. 289). H:r Löwenhj. såg honom i Lappland här och der i skogarna närmare fjällen, mellan Hornafvan och Tjeggelvas, vid Qvickjock m. fl. ställen. H:r Malm fann honom vid Enare och Warangerfjorden, ehuru sällan. — De som i Oktober och under vintren ses vid Lund, och öfriga Skånska slätten, träffas vanligtvis i pilhäckar. I skogstrakterna skall han om vintren något oftare förekomma t. ex. vid Billinge och Gunnaröd (Möll.). Han har sitt tillhåll i skogsbryn, buskar och ensamt stående träd i grannskapet af öppna fält. Om vintren, då han stryker vidt omkring efter sin näring, ser man honom merendels sitta på högsta spetsen af ett träd eller en buske, för att se sig om efter rof. Han är skygg och flyger vanligen bort på ganska långt afstånd. Hans flygt liknar hackspettens, sker ryckvis och är bågformig uppåt och nedåt. Då han sitter, utbreder han ofta stjerten och slår honom upp och ned, liksom följande art. — Varfogeln är modig och tilltagsen; han bortjagar äfven de starkare roffoglar, som nalkas hans stamhåll. Då han blir varse någon falk eller hök, gifver han det tillkänna genom ett eget skarpt skrik, och varnar derigenom sparfvar och andra småfoglar att rädda sig. Denna egenskap har gifvit honom sitt namn och gjort honom skicklig att användas som väktare vid falkfångsten (se sid. 16). Till lynne och lefnadssätt är han sjelf en roffogel, och om han egde en styrka i klorna och en snabbhet i vingarna som svarade mot

hans mod och tilltagsenhet, så skulle han säkert för småfoglarna vara en af de farligaste.

Födoämnen: Dessa bestå isynnerhet i fältmöss, råttor, sparfvar, finkar, lärkor, mesar och andra småfoglar. Stundom anfaller han äfven större foglar, men det lyckas honom sällan att bemäktiga sig någon, om ej dem, som fastnat i snara. I anseende till sina svaga fötter, griper han alltid sitt rof med näbben, slår det genast till marken och dödar det. Blir han uppskrämd, så bär han, liksom falkarna, sitt rof med sig i klorna. Om sommaren förtär han, utom ödlor, grodor, ormslår och fogelungar, dessutom, och framför allt, större insekter, med hvilka han föder sina ungar.

Fortplantning: Sitt bo bygger Varfoglen i träd och i buskar. Det är stort och består af ris, pinnar, strå och mossa m. m., samt invändigt fodradt med hår och ull. Äggen 5—7 grönaktigt hvita, marmorerade med bruna och grå streck. (Längd 1 t. $\frac{3}{4}$ l.; tjockl. 6 l.).

Fångst: Jag har sett honom fångad bland sparfvar på en gård, under vintren. Säkert hade han infunnit sig för att äta sparfvar, ej korn. Eljest skjutes han med hagel; men är svår att komma åt.

Svartpannad Törnskata (*Lanius minor*, Gmel.).

Artm. *Ofvan ljust askeblå, nunder rosenfärgad på bröst och sidor; på pannan och genom ögonen ett bredt svart band. Vingarna svarta med en hvit fläck; stjerten svart, i sidorna hvit; 1:sta vingpennan smal, spetsig, räcker blott till fläcken.*

Synonymi: *Lanius minor* Gmel. Syst. I. p. 308. — Tem. Man. I. p. 144. — *Lanius italicus* Lath. Ind. I. p. 71. — *Pie grièche d'Italie* Buff. pl. enl. 32. f. 1. — Degl. Orn. europ. I. p. 385. — *Schwarzstirniger Wür-*

ger GLOGER Vögel Eur. I. p. 133. — *Svartpannad Törnskata* NILSS. Illum. fig. II B. pl. 155.

Beskrifning: Hanne: Längd 9 t.; från vingleden 4 t. 6 l.; stjerten 3 t. 2 l., utom vingarna 1 t. 4 l.; tarsen 1 t. 1 l.; mellantån nära 1 t.; stjerten afrundad. Näbben tjock svart; benen bruna; ögonen svarta. — Hufvudet ofvan, halsen ofvan och på sidorna, ryggen och skuldrorna ljust askeblå. På pannan ett bredt svart band, som går genom ögonen och slutar bakom hörseltrakten. Nedra kroppsdelarna hvita med stark rosenfärgad anstrykning på bröst och sidor. Vingarna svarta: de 9 första vingpennorna (från 2 till 10) från roten till midten hvita, hvaraf uppkommer en hvit snedt rutformig fläck på vingen; de innersta vingpennorna med bleka, stundom hvita spetskanter. Stjertens två yttersta pennor helt hvita; de två följande hvita med till en del brun spole, och stundom en oredig mörk fläck i infanet; de följande (3:dje) från roten till öfver midten hvita samt med bred hvit spets; hos de följande aftager det hvita vid roten och vid spetsen, så att de mellersta äro helt svarta. 1:sta vingpennan kort, smal och spetsig, räcker blott till fläcken; 2:dra nästan lika med 3:dje som är längst.

Honan är något mindre och har mindre rena färger.

Vistelseort och lefnadssätt: Svartpannade törnskatan blef första gången skjuten och tillvaratagen i Sverige, den 29 Maj 1837, då en hona fälldes vid Lackalänga, ej långt från Lund. Der voro två — förmodligen hanne och hona. H:r Pastor Wallengren har en gång, för några år sedan vid Ljungby sett denna art, utan att likväl då vara i tillfälle att skjuta exemplaret; men den 20:de Maj 1856 skjöt han en hanne, hvilken var ensam och uppehöll sig uti busksnår, liksom *L. Collurio.* Jag har under en

resa en gång sett ett exemplar nära Hafgård i södra Skåne. Han är äfven skjuten i Danmark; men tillhör egentligen det södra Europa: Spanien, Italien, Frankrike och södra Tyskland. Han vistas i skogarna och förer der samma lefnadssätt som föregående. I Frankrike, der han häckar på höga träd eller buskar, har man gjort den iakttagelsen, att han bygger sitt näste af välluktande örter. Det hörer till undantagen att ej finna det belagdt med vilda äterneller. (Degl.).

Brunryggad Törnskata (*Lanius Collurio*, LIN.).

Artm. *Ryggen rödbrun; hufvudet, halsryggen och öfvergumpen hos hannen askeblå, hos honan gråaktigt rödbruna. Nedre delarne hvita, hos hannen med rosenröd anstrykning, hos honan med bruna vågor.*

Synonymi: *Lanius Collurio* LIN. Fn. Sv. p. 27. — RETZ. Fn. Sv. p. 88. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 72. — *Pie-grièche ecorcheur* BUFF. Ois. I. p. 304. t. 21. pl. enl. 31. f. 2. (hannen) f. 1. (honan). — DEGL. Orn. eur. I. p. 391. — *Red-backed Skrike* YARR. I. p. 161. — *Der rothrückige Würger* BECHST. Nat. Deutschl. II. p. 1355. — *Törnskata* v. WRIGHT Sv. Fogl. 8. Häft. fig. ♂. och ♀. — KÖRN. Skand. Fogl. pl. 15. f. 2. a. 6. — Sv. *Törnskata.*

Beskrifning: Hanne i vårdrägt: Hufvudet ofvan, halsryggen och öfvergumpen blåaktigt askegrå; pannan och ett streck öfver ögonen ljusare. Öfver näbbroten går ett svart streck och från näbben genom ögat till örtrakten ett bredt rent svart band. Rygg, skuldror och vingtäckare skönt brunröda, glänsande. Alla nedra delar hvita med rosenröd anstrykning, som är starkast på halsen, bröstet och sidorna, och på dessa sistnämnda öfvergår denna färg småningom i ryggens. Magen, stjertens och vingarnas nedra täckfjädrar rent hvita. Vingarna svartbruna

utan hvit fläck; pennorna kantade med brunrödt, isynnerhet de innersta och med blekare spetskanter. Stjerten lång, afrundad, isynnerhet den yttersta pennan mycket kortare än den 2:dra; denna kortare än den 3:dje; de 2 eller 4 mellersta helt svarta; de öfriga från roten till två tredjedelar af sin längd hvita med svarta spolar och hvita ändkanter; för öfrigt svarta. — Längd kring 7 t.; från vingvecket $3\frac{6}{8}$ à $3\frac{7}{8}$ t.; stjerten 3 t.; utom vingarna $1\frac{3}{4}$ t.; tarsen $7\frac{2}{3}$ l.; mellantån $6\frac{1}{2}$ l. — Näbben blåaktigt svart. Iris brun. Benen mörkt blyfärgade med 6 tvära inskärningar på tarshuden. — 1:sta vingpennan kort och smal, dock längre än närmsta vingtäckarna; 2:dra litet längre än eller lika med 5:te; 3:dje längst.

Honan är mycket olik hannen; ofvan matt rödbrun, halsryggen och öfvergumpen med askegrå anstrykning. Genom ögat till örat går ett brunt streck. Strupen, mellersta delen af magen samt undergumpen och undre stjerttäckarne hvita ofläckade. Bröstet samt magens och halsens sidor med bruna vågiga streck. Skulderfjädrarna och vingtäckarna rödbruna. Vingpennorna och de närmstas täckfjädrar mörkbruna med rödbruna kanter. Stjerten rödbrun, vid roten mer grå, mot spetsen mer mörk; den yttersta pennan kantad med en hvitaktig bräm, inom hvilken finnes vid spetsen en svartaktig linia. De 4 mellersta rostbruna enfärgade. Näbben svartbrun.

Ungarna likna honan; men äro ofvan rostbruna, tecknade med svarta vågiga tvärstreck. Inunder mattgulaktigt hvita med mörka vågor på bröst och sidor. Inre vingpennorna med breda rostgula kanter kring en svart linia. De mörka vågformiga strecken försvinna småningom.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna törnskata förekommer allmänt i Sveriges södra trakter; mera sparsamt träffas hon i dess mellersta landskap; dock

skall hon vara allmän i Dalarna (Lundb.), äfven som i trakten af Christiania. Likaså är hon allmän på Gottland (Andrée). Hon är en flyttfogel som lemnar oss i början af September och återvänder efter medlet af Maj. Dess tillhåll äro buskar, isynnerhet sådana, som äro täta och taggiga t. ex. hagtorn, törne, och slånbuskar, belägna på öppna fält. På dessa sitter hon merendels i yttersta spetsen af en gren eller ock på en gärdsgårdsstör o. d. Hannens sång är både vacker och uthållande, och han härmar på ett förvånande sätt de foglar, som bo i hans grannskap. Äfven då han hålles i bur, efterhärmar han de foglars sång, som finnas i samma rum. Då man nalkas den buske, der han har sina ungar, hoppar han ond och orolig på qvistarna, utbreder stjerten, rörer honom än åt ena, än åt andra sidan, och skriker med full hals sitt *gäck, gäck, gäck.* De foglar, som händelsevis närma sig hans näste, förföljer han genast med skrik och hugg.

Födoämnen: Dessa bestå isynnerhet af insekter, såsom skalbaggar, gräshoppor, brömsar o. d. Äfven unga möss, unga foglar, grodor och ödlor. Han har den besynnerliga vanan att spetsa nämde födoämnen d. v. s. att fästa dem på taggarna af de buskar, på hvilka han uppehåller sig. Man träffar ofta på taggarna af sådana buskar, isynnerhet ned mot marken, ett ganska stort antal insekter fästade, och bland dem antingen hela eller styckade ödlor, grodor, möss och småfoglar. Då de flesta andra foglar genast uppsluka de födoämnen, som träffas, och sitta overksamma då de äro mätta, så håller denna deremot ordentliga måltider, och samlar förut allt hvad han öfverkommer *).

*) Något dylikt, fast icke så regelbundet, märkes äfven hos korpar och skrikor; ty äfven de samla mer än de

Fortplantning: Sitt bo bygger han i en tät buske. Det är stort efter foglens storlek och består utvändigt af grofva grässtrån, stjelkar och rötter, hvarpå följer ett lag af mossa; invändigt är det bäddadt med fint gräs. Äggen 5—6, hvitaktiga, stötande i gult, med rostfärgade fläckar, som bilda en krans kring den tjockare ändan. (Längd $7\frac{1}{2}$ l.; tjockl. $5\frac{1}{2}$ l.). Under det honan ruar äggen, samlar hannen födoämnen åt henne och spetsar dem på taggar vid boet. Dessemellan sjunger han i hennes granskap.

Jagt och fångst: Som törnskatan icke är rädd, kan han lätt fällas med skjutgevär. Vill man fånga honom lefvande, sätter man *spränklor* antingen på den buske, der han vanligen uppehåller sig, eller ock på störar af 3—5 alnars längd, hvilka man slår ned i marken några steg från busken. Han fångas i snaror som sättas kring lockfogeln, hvilken han likt en roffogel angriper. Också fångar man honom, om man tager en lefvande insekt, t. ex. en gräshoppa, bröms e. d., fastbinder den genom ett tagel vid ett par ben och låter den fladdra, samt lägger *limspön* dervid och drifver fogeln sakta till stället.

Nytta och skada: Denna fogels kött är välsmakande. Äfven gagnar han derigenom att han förtär en mängd skadliga insekter. Han gör ingen skada.

Sqvätteslägtet (Saxicola, *Bechst.*).

Näbben *rät, tunn, vid roten något mer bred än hög, framåt koptryckt, klufven nära under ögonen, och öfver mungiporna kantad med borst; öfverkäken något längre, ryggad, i spetsen nedböjd, och bak spetsen försedd med ett hak.*

---

kunna förtära, och de nedgräfva för framtida behof det öfverflödiga i mossa eller i jorden. Jemf. sid. 207.

Näsborrarna *vid näbbroten, äggformiga, ofvan halftäckta af en bar hud.*

Benen *med höga, hoptryckta spensliga och släta tarser, blott nedtill med ett par inskärningar; bakklon kortare än baktån och krökt.*

Vingarna *temligen långa: 2:dra och 3:dje eller 3:dje och 4:de längst.*

Stjerten *tvär, med mer eller mindre än hälften utom vingarna.*

Könen äro olika och ungarna olika de gamla. — De hafva i sitt utseende och lefnadssätt åtskilligt gemensamt med *flugsnapparne*, och de utgöra på visst sätt en öfvergång från dem till *sångarne*, med hvilka de förr blefvo förenade i ett och samma slägte. De uppehålla sig vanligen på steniga och öppna ställen, på klippor, stenhögar och stengärden; en del vistas på odlade ställen, på åkrar, ängar och betesmarker eller på buskar, men förekomma aldrig i täta djupa skogar. De sätta sig merendels på upphöjda ställen: stenar, buskar eller en uppstående tistel e. d. på en åker. — De äro lifliga och muntra. Deras tarser äro långa och de löpa snabbt, samt fånga under loppet insekter, hvilka utgöra deras enda näring. De lägga sitt bo på marken eller i hål bland stenar. De rugga ej mer än en gång om året; men de undergå derjemte en *bräm-fällning* *) om våren, då deras drägt blir olik vinterdrägten, och isynnerhet hannarna, som äro olika honorna, få under nämde årstid en helt annan färg än den de bära om hösten. De äro flyttfoglar, som lemna oss mot vintren och återvända om våren.

---

*) Hvad jag förstår med *brämfällning*, som jag ofta kommer att nämna, skall jag förklara under *sparfslägtet*.

Stensqvätta (*Saxicola Oenanthe*, LIN.).

Artm. *Ryggen grå, öfvergumpen, pannan och ett streck öfver ögonen hvita; genom ögonen ett svartaktigt band; stjerten hvit med svart spets.*

Synonymi: *Saxicola Oenanthe* NILSS. Orn. Sv. I. p. 197. — *Motacilla Oenanthe* LIN. Fn. Sv. p. 93. — RETZ. Fn. Sv. p. 295. — *Vitiflora* BRISS. Orn. III. p. 449—454. — *Sylvia Oenanthe* LATH. Ind. Orn. I. p. 529. — *Cul-blanc ou Vitrec* BUFF. Ois. V. p. 237. — Pl. enl. 554. f. 1. 2. — *Traquet motteux* DEGL. Orn. I. p. 482. — *Wheat-ear* LATH. Syn. IV. p. 465. — YARR. Brit. I. p. 276. — *Weisschwänziger Steinschmätzer* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 675. — *Stensqvätta* v. WRIGHT Sv. Fogl. Häft. 9. ♂. ♀. om våren (före brämfällningen) Häft. 17. ♂. ♀. om sommaren (efter brämfällningen). — Sv. *Stensqvätta, Stengölp;* Norr. *Stendolp.*

Beskrifning: Hannen om sommaren: Hufvudet och halsen ofvan samt ryggen ljust askegrå. Pannan, ett streck öfver ögonen samt hakan hvita. Från näsborrarna genom ögonen ett svart band, som utvidgar sig på tinningarna; framhalsen och bröstet mer eller mindre starkt rostgula; magen och undergumpen hvitaktiga. Vingarna svarta, räcka ut förbi midten af stjerten. 1:sta vingpennan mycket kortare än närmsta vingtäckarne; 2:dra nästan lika med 4:de, 3:dje längst. De sekundära vingpennorna i spetsen kantade med blekt rostgrått. Stjertpennorna från roten till $\frac{2}{3}$, det mellersta pennparet till $\frac{1}{3}$ hvita, för öfrigt svarta. Öfra stjerttäckarna hvita. — Näbb och ben svarta; iris brun. Längd 6 t.; vingbredden 12 t. *Nilss. Illum. fig. pl. 65.*

Honan: Öfra kroppsdelarna brungrå med rostgråaktig panna och en brun fläck på tinningarna; halsen framtill och bröstet rostbrunaktiga; magen och undergumpen med rostgul anstrykning. Vin-

garna bruna der hannens äro svarta. Stjertens hvita färg mindre utbredd.

Foglen i höstdrägt efter ruggningen: Öfra kroppsdelarna gråbruna med rostbrun anstrykning. Halsen framtill, bröstet och sidorna rostbrunaktiga. Ett svartaktigt streck mellan näbb och öga. Underhakan, magen och undergumpen hvitaktiga med rostbrunaktig anstrykning. Vingarna svarta med rostbruna kanter både på pennor och täckfjädrar, samt de förra i spetsen rostbrunaktigt hvita. Stjerten från roten öfver midten rent hvit, (utom de två mellersta pennorna, som blott vid roten äro hvita), för öfrigt svart med rostbrunaktigt hvita spetskanter. Öfra stjerttäckarne rent svarta.

Vistelseort och lefnadssätt: Stensqvättan är en af de allmännaste foglar på hela den Skandinaviska halfön, och förekommer så väl i det sydligaste Skåne, som i det nordligaste Norge och Lappland. Hon träffas icke blott i de lägre regionerna, utan äfven på fjällen högt öfver trädgränsen, och stundom i grannskapet af den ständigt liggande snön. På Dowrefjäll såg jag henne på Harbacken och på flera fjälltoppar, äfven högst uppe på Mofjället, på Middagsfjället vid glacièren i Fondalen samt på andra fjäll både inom och utom polarkretsen. Äfven H:r Malm såg henne öfverallt, t. o. m. på de högsta fjällen i Finmarken. Samma förhållande råder i vestra Norge; och på mången kal klipppa i ishafvet ser man af landtfoglar endast denna och skärpiplärkan. Dessutom förekommer hon t. o. m. på Island och Grönland. — Dess stamhåll äro, öfver allt, steniga och för skog blottade trakter, klippor, stenhögar, stengärdsgårdar o. s. v.

Stensqvättan är en orolig och munter fogel. Med utmärkt snabbhet löper hon efter insekter på stenar och på marken. Då man nalkas hennes bo,

visar hon sig isynnerhet orolig, flyger från en sten eller stör till en annan, bockar sig, utbreder stjerten och ropar *hit-acktacktack, hit.* Som flyttfogel kommer hon vanligen till södra Skåne mellan den 3:dje och 10:de April och i slutet af Maj anländer hon till Dowrefjäll *). Om hösten före flyttningen träffas hon familjvis i södra Skåne antingen på fälten eller på stenarna längs sjöstranden. I September flyttar hon åt sydligare länder.

Födoämnen: Dessa äro blott insekter, isynnerhet smärre skalinsekter och flugor.

Fortplantning: Mellan stenarna i gärdsgårdar, i stenrösen, i hål och remnor i klippor o. s. v., lägger hon sitt näste. Detta består af gräsrötter och strå, och är inuti belagdt med fjäder, ull och hår. Äggen 6, sällan 7, grönaktigt hvita eller mycket ljusblå. (Längd 6½ l.; tjockl. 5 l.). — Då honan lemnar nästet för att söka föda åt sig, ruas äggen af hannen. Då ungarna blifvit utkläckta, näras de af båda föräldrarna, som gemensamt bära föda till dem i näbben.

Hvithakad Busksqvätta (*Saxicola Rubetra*, Lin.).

Artm. *Ofvan svart med rostgrå fjäderkanter; ett band öfver ögat och en fläck på vingen samt hakan och sidorna af strupen, hvita; halsen framtill rostgul; en svart fläck genom och bakom ögonen. Stjertpennorna från roten utåt hvita, för öfrigt svartbruna.*

Synonymi: *Saxicola Rubetra* Nilss. Orn. Sv. I. p. 194. — *Motacilla Rubetra* Lin. Fn. Sv. p. 93. — Retz. Fn. Sv. p. 260. — *Sylvia Rubetra* Lath. Ind. Orn. I.

---

*) De första som anlända ha ännu något qvar af höstdrägtens rostbruna fjäderkanter. Jemf. v. Wright Sv. Fogl. Häft. 9. ♂. ♀.

p. 252. — *Grand Traquet ou Tarier* BUFF. Ois. V. p. 224. Pl. enl. 678. f. 2. — *Whin-chat* LATH. Syn. IV. p. 454. — YARR. Brit. I. p. 272. — *Braunkehliger Steinschmätzer* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 684. — NILSS. Illum. fig. pl. 31.

Beskrifning: Hanne i vårdrägt: Hufvudet, ryggen och skuldrorna svarta med rostgrå fjäderkanter, hvilka äro smalast (stundom nästan inga) på hufvudet, samt bredast och stundom mer roströda på öfvergumpen. Från näsborrarna öfver ögonen till nacken går ett hvitt band. Från munviken på sidan af hufvudet under och genom ögat en stor svart fläck, stundom blandad med rostgult. Från den hvita hakan nedlöper på hvardera sidan af strupen och öfriga halsen ett hvitt streck; halsen framtill och bröstet vackert rostgula. Magen hvit; sidorna och undergumpen med rostgul anstrykning. Vingarna svartaktiga med en stor aflång hvit fläck, och en mindre under denna vid vingkanten. Stjerten från roten till midten hvit; dess pennspolar, yttre hälft samt mellersta pennpar svartbruna. — Näbb och ben svarta. Iris brun. Längd 5 t.; vingbredden 9 t. 4 l.; från vingleden 3 t.; tarsen 7 l.; mellantån 6 l. baktån 3¾ l. 1:sta vingpennan smal, spetsig, föga längre än täckfjädrarna; 2:dra litet kortare än 3:dje, mycket längre än 6:te.

Honan har strecket öfver ögat rostgulaktigt, vingfläcken mindre; det svarta breda bandet under ögat är otydligare, och på tinningarna finnes en rödbrunaktig fläck.

Ungarna om hösten: De gråbruna eller rödbruna fjäderkanterna på de öfra kroppsdelarna äro bredare, hvaraf foglen synes ofvan gråaktigt rödbrun, beströdd med svarta fläckar, och hvarje fjäder slutas med en hvitaktig kant. Strecket öfver ögat, halsen framtill, bröstet och sidorna hvitaktiga med

rostgul anstrykning, som på bröstet är starkast och har der några små, otydliga fläckar. På örontrakten står en brun fläck. Vingarna svarta med rostbruna pennkanter och fjäderkanter; den hvita vingfläcken saknas helt och hållet. Det hvita på stjertpennorna är mindre och mindre rent; i spetsen äro de bredt kantade med blekt rostbrunt.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna fogel är hos oss temligen allmän och träffas så väl i det sydligaste Skåne som i Lappland, åtminstone upp till polcirkeln (Löwenhj.). Han vistas mest i buskiga trakter, skogsbryn, ängar och åkerfält; aldrig i stora täta skogar, sällan på helt kal stenig mark. Som flyttfogel anländer han till Skåne kring den 25:te April, stundom under första veckan af Maj. Merendels sitter han på högsta toppen af en buske och på åkrarna hvilar han sig vanligen på en öfver säden uppstående tistel e. d. Härifrån gör han sina utfarter då han varseblir någon insekt i luften eller på marken och fångar den i hast, nästan på samma sätt som flugsnapparne. — Liksom föregående är denna fogel munter och orolig. Då man nalkas honom flyger han än hit än dit, rörer stjerten upp och ned, skriker och väsnas. Under flyttningen om hösten är han tyst och rädd samt söker blott komma undan. Dess sång, som ej är oangenäm, får man isynnerhet höra sent om aftonen och tidigt om morgonen, stundom hela natten, isynnerhet efter ett ljumt regn. — H:r Löwenhjelm fann hans sång i de ödsliga polartrakterna bestå af klarare, fylligare och långt vackrare toner, än dem man af samma fogel får höra i mellersta Sverige. — Om hösten under flyttningstiden träffas han, liksom föregående, familjvis ofta på sommardrifna åkrar, der han sitter på de upphöjda jordklimparna. I September flyttar han bort.

Födoämnen: Insekter och larver.

Fortplantning: Dess näste, som består af gräs, strå och mossa, och som inuti är belagdt med hästhår och fjäder, träffas vanligen på marken bland gräs och buskar, mer sällan i en buske lågt ned vid jorden. Äggen 4—6 blågröna, ofläckade. (Längd nära 6 l.; tjockl. 4½ l.).

Svarthakad Busksqvätta (*Saxicola Rubicola*, LIN.).

Artm. *Strupen svart; intet hvitt band öfver ögonen; stjertpennorna enfärgade svartbruna. 1:sta vingpennan mycket längre än närmsta vingtäckarna. Bröstet roströdt; en fläck på vingen och halsens sidor hvita.*

Synonymi: *Motacilla Rubicola* LIN. Syst. I. p. 332. n. 17. — *Sylvia Rubicola* LATH. Ind. I. 523. — TEM. Man. I. p. 140. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. LIX. 192. — DEGL. Orn. eur. I. p. 496. — KJÆRB. Danm. Fugle p. 152.

Beskrifning: Hanne: Ofvan svart med smala rostgrå fjäderkanter; en hvit fläck på vingen och en större på sidorna af halsen; hufvudet ofvan svart, blandadt med något rostgrått; på sidorna upp genom ögonen samt hakan och strupen rent svarta. Bröst och sidor roströda, mage och undergump hvitaktiga med rostgul anstrykning. Vingarna kortare än halfva stjerten, de innersta pennorna med blekt rostgrå temligen breda kanter. Från vingleden 2 t. 5 l.; stjerten 1 t. 5 l.; tarsen 7½ l.; mellantån 6 l.; baktån 4 l. — 1:sta vingpennan mycket längre än närmsta vingtäckarna; 2:dra mycket kortare än 3:dje, kortare än 6:te.

Vistelseort och lefnadssätt: Förekommer i södra och mellersta Europa; dock synes hon allestädes mindre allmän än förra. I Danmark har hon några gånger blifvit fälld, och vårt Museum har i Gyllenkrokska donationen ett exemplar från Helgo-

land. En gång har hon blifvit skjuten vid Malmö af Konservatorn Salé, den 24:de December 1851. (Wet. Akad. Öfvers. 1852. p. 116). Hon hade således kommit på villekulla och troligen råkat åt norr i stället för söder; ty i de trakter, der hon vanligen vistas, kommer hon i April och går bort i September, likasom vanliga busksqvättan, hvilken hon till lefnadssätt mest liknar. I södra Frankrike och Italien qvarblir hon hela året. Hon är lätt att, äfven på afstånd, skilja från den förra; hela hufvudet och strupen synas svarta med en stor hvit fläck på hvardera sidan af halsen. Hon vistas och kläcker i backiga, buskbeväxta trakter eller bland snår och ljung på högländta ställen. Äggen blekt blågröna med otydliga rostbruna fläckar.

Sångareslägtet (Sylvia, *Lath.*).

Näbben *rät, syllik, mer eller mindre tunn, spetsig, nästan alltid något hoptryckt och försedd med ryggkant; öfverkäken i spetsen vanligen litet nedböjd och bak spetsen med ett hak; underkäken rät.*

Näsborrarna *vid näbbroten, ofvan halftäckta af en bar hinna.*

Benen *mer eller mindre spensliga; tarsen längre än mellantån; bakklon kortare än baktån, hoptryckt och böjd.*

Vingarna *medelmåttiga; 1:sta vingpennan kort, eller ganska kort; 2:dra kortare än 3:dje, som merendels jemte 4:de är längst; af de innersta vingpennorna är ingen längre än de andra sekundära (armpennorna), och alla äro mycket kortare än de primära (svingpennorna).*

Alla hithörande arter äro små, med mer eller mindre långsträckt och smärt kropp. De vistas till

största delen i skogarna bland lummiga träd och buskar; några bebo säf, rör och vass vid sidan af åar, grafvar och insjöar. De äro alla sångfoglar och isynnerhet utmärka sig de flesta bland de förstnämda genom en skön och melodisk röst. De äro lifliga och muntra; de flesta äro föga skygga, om de ej blifvit ofredade. Deras föda består om sommaren endast af maskar och insekter, hvilka de flesta, icke som flugsnapparne fånga i flygten, utan plocka från löfven, qvistarna och säfven, som de derföre ständigt genomleta. Om hösten förtära somliga arter bär. De flytta aldrig flockvis och häcka icke kolonivis. De flesta äro trätgiriga och bitas ofta med sina likar, då de komma inom hvarandras område. De rugga ej mer än en gång om året och könen äro sällan mycket olika. Stundom är skillnaden knappt märkbar. De äro alla hos oss flyttfoglar, som lemna oss om hösten och återvända om våren. Af en enda art blir stundom en eller annan qvar i södra Sverige under lindriga vintrar. De kläcka en eller två gånger om året och tillreda mer eller mindre konstiga bo.

Detta vidlyftiga slägte har i sednare åren blifvit deladt i flera, af hvilka jag anser mig här böra upptaga följande:

1:o. **Trädsångareslägtet** (*Sylvia*, Keyserl. & Blas.). (*Carruca*, Bechst.).

Näbben, *jemförelsevis, något undersättsig, vid roten lika hög som bred, framåt mer hög än bred, med något inböjda sidolinier, ryggad, ryggen vid roten rät, framåt något böjd. Näsborrarna ovala, halftäckta med en naken hud.*

Benen: *tarserna temligen undersättsiga, framtill efter hela deras längd med inskärningar; klorna svaga, bakklon störst, krökt.*

Vingarna *medelmåttiga, 1:sta vingpennan kort, 2:dra ofta kortare än 5:te; 3:dje längst.*
Stjerten *temligen lång utom vingarna, tvär eller urnupen.*

Den grå färgen är hos detta slägte förherrskande.

Alla hithörande foglar äro lifliga och oroliga. De vistas i skogar, buskar och trädgårdar. Liksom näbbformen har någon aflägsen likhet med trastarnas, dela de äfven med dem lefnadssätt, så att, oaktadt de om sommaren lefva af insekter och larver, förtära de alla om hösten bär, såsom röda vinbär, krusbär, körsbär, fläderbär och de som qvarblifva till senhösten, äfven rönnbär. Alla sjunga, mer och mindre väl. Alla flytta bort om hösten och återkomma om våren.

Trädgårdssångare (*Sylvia hortensis*, Bechst.).

Artm. *Hufvud och rygg ensfärgade brungrå med olivgrön anstrykning; bröst och sidor ljusgrå med rostgulaktig anstrykning; 1:sta vingpennan smal, spetsig och kortare än de närmsta täckfjädrarna; 2:dra längre än 4:de. Benen blyfärgade.*

Synonymi: *Sylvia hortensis* Nilss. Orn. Sv. I. p. 284. Degl. Orn. eur. I. p. 527. — *Motacilla salicaria* Lin. Fn. Sv. p. 90. — *Motacilla Hippolais* Tengm. Vet. Acad. Handl. 1783. p. 53. — *La petite Fauvette* Buff. pl. enl. 579. f. 2. — *Die graue Grasmücke* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 524. — Keyserl. & Blas. Wirb. LVII. — Glog. Vögel Eur. I. p. 243. — *Trädgårdssångare* v. Wright Sv. Fogl. Häft. 24.

Beskrifning: Alla öfra kroppsdelar brungrå med mer eller mindre märkbar olivgrön anstrykning. Öfver ögat ett kort hvitaktigt streck; under ögat en liten hvitaktig fläck. Ögonlocken äfven bevuxna med

korta hvita dun. Tvärt öfver halsens sidor ett rent askegrått streck. Strupen hvitaktig. Magen och undergumpen hvita. Halsen framtill, bröstet och sidorna ljusgrå med otydlig rostgul anstrykning. Vingpennorna bruna, utvändigt kantade med ryggens färg, i spetsen blekare. Stjertpennorna gråbruna, knappt mörkare än ryggen, i den något afrundade spetskanten blekare. — Näbben ofvan brun, inunder perlgrå. Benen blygrå. Iris rödbrun. 1:sta vingpennan mycket smal och spetsig, mycket kortare än närmsta vingtäckarne; 2:dra längre än 4:de och knappt kortare än 3:dje, som är längst. Längd $5\frac{3}{4}$ t.; från vingleden 3 t. 1 l.; stjerten 2 t. à 2 t. 1 l., räcker $1\frac{1}{8}$ t. utom vingarna; tarsen $6\frac{1}{2}$ l.; mellantån $5\frac{1}{2}$ l.; baktån 4 l.

Honan är nästan alldeles lik hannen.

Vistelseort och lefnadssätt: Trädgårdssångaren är allmän, icke blott i södra Sverige, utan äfven långt upp mot norden. Jag har både hört honom sjunga och skjutit honom inom polcirkeln. Löwenhjelm fann honom i Lappmarken och på somliga ställen i stort antal, såsom i dalarna vid foten af fjällen vid Qvickjock, der hela dalen genljöd af dess herrliga sång (Vet. Akad. Handl. 1843. p. 394). Han är allmän på Gottland; äfven i trädgårdarna på Skånes slättbygd är han den allmännaste, bästa och flitigaste sångare. Dess sång, som han låter höra från en lummig trädkrona, bland hvars tätaste löf han vanligen döljer sig, är munter, rask, uthållande och vacker. Man får höra den under hela sommaren från foglens ankomst i medlet af Maj, till dess ungarna äro utkläckta, då den vanligen för någon tid tystnar; men derefter får man åter höra den, ännu i första hälften af Augusti. I September och början af Oktober flyttar foglen bort.

Födoämnen: Om sommaren lefver han af in-

sekter och larver; om hösten förtär han bär. I Augusti är han stundom skadlig för trädgårdarna derigenom att han hackar sönder och förtär körsbär isynnerhet s. k. syltbär; stundom samla sig flera i ett och samma träd. Äfven äter han röda vinbär, krusbär och fläderbär. En och annan gång går han i donor på rönnbär.

Fortplantning: I täta buskar, isynnerhet i hagtorn och törnbuskar, bygger han sitt bo. Det består af torra gräsrötter och grässtrån, och är inuti belagdt med hästhår. Äggen vanligen 5, äro blekgråaktiga, beströdda med större eller mindre olivbruna fläckar. (Längd 6 l.; tjockl. 4⅔ l.). Då man nalkas dess bo eller ungar, hoppar foglen orolig från gren till gren bland löfven, och förråder sig med ett temligen sträft skrik: *gääk, gääk* eller *tack-tack-tack!*

Svarthufvad Sångare (*Sylvia atricapilla*, LATH.).

Artm. *Ofvan grå med olivgrön anstrykning; hals, bröst och sidor ljust askegrå; hufvan svart eller rostfärgad. 1:sta vingpennan något längre än närmsta täckfjädrarna; 2:dra mycket kortare än 4:de.*

Synonymi: *Motacilla atricapilla* LIN. Fn. Sv. p. 93. — RETZ. Fn. Sv. p. 260. — *Sylvia atricapilla* LATH. Ind. Orn. I. p. 508. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 202. — *La Fauvette à tête noire* BUFF. Ois. V. p. 125. t. 8. f. 1. Pl. enl. 580. f. 1. 2. — DEGL. I. p. 325. — *Black cap* LATH. Syn. IV. p. 415. — *Der Mönch* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 512. — KEYSERL. & BLAS. LVII. — GLOG. I. p. 244. — *Svarthufvad Sångare* v. WRIGHT Sv. Fogl. Häft. 19. ♂. och ♀. — KÖRN. Skand. Fogl. 18. f. 3.

Beskrifning: Hanne: Längd 6¼ t.; vingbredden 9 t.; från vingleden 3 t.; stjerten 2 t. 3 l.; utom vingarna 2 t. 4 l.; näbben 3⅓ l.; tarsen 7 l.;

mellantån 5½ l.; baktån 4 l. — Hela hufvan från pannan genom öfra delen af ögonen till nacken rent svart, glänsande. Sidorna af hufvudet och halsen samt halsryggen rent askeblå. Ögonlocken ofvan klädda med svarta, under med hvita korta dun. Rygg, skuldror, vingtäckare och öfvergump askegrå med olivgrön anstrykning. Vingpennor och stjertpennor bruna, kantade med ryggens färg; hakan och magen hvita eller hvitaktiga, bröstet och sidorna ljust askegrå. Nedre stjerttäckarne grå med breda hvita kanter. — Näbben svartaktig. Benen blygrå. 1:sta vingpennan kort, något längre än närmsta täckfjädrarna; 2:dra kortare än 5:te; 3:dje längst, något längre än 4:de. — Denna art skiljes från trädgårdssångaren äfven derigenom att stjerten är längre och stjertpennorna tillspetsade.

Honan: Hufvan rostbrun; hufvudets och halsens sidor gråaktiga; sakna den sköna askeblå färg, som pryder hannen. Halsen ofvan och ryggen gråaktigt olivfärgade. Strupen och magen hvitaktiga. Halsen framtill, bröstet och sidorna ljust askegrå med gulaktig anstrykning.

Ungarna om hösten lika honorna; men hafva dunklare hufva.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna sångare förekommer, ehuru temligen sparsamt, på hela Skandinavien, från Skåne ända till de nordligaste landskapen. Som flyttfogel återvänder han till oss i slutet af April och låter snart höra sin sång i lundar och trädgårdar. Äfven får man höra den i Juli och i början af Augusti. Denna sång, som är omvexlande och vacker, har stor likhet med trädgårdssångarens, äfven som foglarne sjelfve likna hvarandra ganska mycket; men dennes sång är ej så rask eller så uthållande. Då foglen sjunger sitter han merendels i högsta toppen af ett högt träd. Äfven häri

skiljer han sig från trädgårdssångaren, som merendels, då han sjunger, gömmer sig bland de tätaste löfven i en trädkrona eller buske.

Födoämnen: Om sommaren bestå dessa hufvudsakligen af åtskilliga slags insekter, insektlarver och puppor. Om hösten förtär han åtskilliga slags bär t. ex körsbär, vinbär, krusbär m. fl., på hvilka han på somliga ställen gör stor skada, äfven förtär han fläderbär, och i botaniska trädgården uppsöker han med begärlighet de mogna mulbären. Vanligen flyttar han bort i September; de som bli qvar till början af Oktober förtära rönnbär och fångas då ej sällan i donorna.

Fortplantning: Sitt näste bygger han i buskar, merendels i hagtorn eller någon annan taggig buske. Äggen som läggas i Juni, äro 4—5, blekt köttfärgade med rödbruna fläckar.

Ärtsångare (*Sylvia curruca*, Lin.).

Artm. *Ofvan olivgrå med askegrått hufvud och ett mörkare streck genom ögon och tinningar; inunder hvit. 1:sta vingpennan längre än närmsta vingtäckarna; 2:dra lika med 6:te; 3:dje längst. Benen mörka. Yttersta stjertpennan i yttre fanet samt i spetsens inre kant hvit.*

Synonymi: *Motacilla Curruca* Lin. Syst. I. p. 329. — *Sylvia Curruca* Lath. Ind. I. p. 509. — Nilss. Ornith. Svec. I. p. 208. — *Carruca garrula* Briss. Orn. III. p. 384. — *Fauvette babillarde* Buff. Ois. V. p. 135. — Degl. Orn. europ. I. p. 529. — *Becfin babillard* Tem. Man. d'Orn. I. p. 209. — *Babling Warbler* Lath. Syn. IV. p. 417. — *Das Müllerchen* (*Sylvia garrula*) Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 540. — — Keyserl. & Blas. LVII. 187. — v. Wright Sv. Fogl. 11. Häft. — Sk. *Möllare;* Norr. *Mölleren.*

Beskrifning: Längd 5 t. 2 l.; från vingleden 2 t. 5 l.; stjerten 2 t. 1 l.; utom vingarna 1 t. 2

l.; tarsen 7 l.; mellantån 5 l.; baktån $2\frac{2}{3}$ l. — Hufvudet ofvan askegrått; från munviken genom ögat går ett mörkare streck, som bak ögat på örontrakten utbreder sig till en dunkelt brun fläck. Halsen ofvan, ryggen, skuldrorna, vingtäckarne och öfvergumpen brungrå med olivgrön anstrykning. Vingarna mörkbruna, dess pennor kantade med gråbrunt. De nedra kroppsdelarna hvita; bröst, sidor och undergump svagt skuggade med rostgrått; strupe och mage rent hvita. Stjerten tvär; dess pennor mörkt gråbruna; den yttersta något kortare, brungrå, i hela yttre fanet hvit, äfvensom af inre fanet kanten, och långs insidan af spolen, som dock sjelf är brun. De två följande stundom i spetsen kantade med hvitt. Näbben ofvan hornbrun, inunder vid roten blek. Iris brunröd, omgifven af en hvit ring. Benen mörkt blyfärgade.

Honan, som är $\frac{1}{4}$ t. kortare än hannen, skiljes knappt derifrån. Dess färg är dock ofvan något ljusare, skuggningen på bröstet svagare och stjertpennorna ej så mörkbruna.

Vistelseort och lefnadssätt: Kring den 18:de eller 20:de Maj återvänder denna lilla sångare från sina sydliga tåg och träffas då, på genomresan, i trädgårdar, häckar och skogslundar här i Skåne. Han finnes äfven i rikets mellersta landskap både i det inre af landet och på öarna. I Norge har jag sett honom ända upp i Wärdalen. Sitt tillhåll om sommaren har han mest i unga barrskogar; äfven förekommer han i täta buskar, belägna på öppna fält eller vid skogsbryn. Här genomkryper han ständigt de tätaste, låga snåren och sätter sig sällan högt i ett träd. Dess besynnerliga sång: *klapp, klapp, klapp, klapp*, liknar nästan ljudet af en med slaga försedd väderqvarn (vindleka), som nyttjas att bortskrämma sparf ur trädgårdar eller hampland. Detta ljud har

också på vissa ställen i Tyskland förskaffat honom namn af *Weissmüller* eller *Müllerchen*. Detta är likväl icke hans enda eller egentliga sång: ty denna är melodisk och omvexlande, men så låg att man måste vara nära för att höra den. Han har äfven ett annat läte: *sza, sza*, som han endast låter höra då han tror någon fara hota honom eller dess bo. I September flyttar han bort.

Födoämnen: Insekter, larver och insektägg.

Fortplantning: Sitt bo bygger han vanligen i taggiga buskar, krusbärsbuskar o. s. v. Det består af gräsrötter och grässtrån, och är inuti merendels belagdt med svinhår eller hästhår. Äggen 4—6, hvita med blåaktiga och gulbruna fläckar, som bilda en krans kring den tjockare ändan. (L. 6 l.; tj. 4½ l.).

Grå Sångare (*Sylvia cinerea*, LATH.).

Artm.' *Inre vingpennorna med breda rostbruna kanter; strupen hvit. 1:sta vingpennan mycket smal, spetsig och kortare än närmsta vingtäckarne; 2:dra lika med 4:de eller 5:te *) och föga kortare än 3:dje; den yttersta stjertpennan utvändigt snedt öfver midten hvit; den andra med hvit spets och inkant; benen bleka.*

Synonymi: *Sylvia cinerea* LATH. Ind. Orn. I. p. 514. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 206. — *Fauvette grise* BUFF. Ois. V. p. 132. — Pl. enl. 579. f. 3. — *Bec-fin grisette* TEM. Man. d'Orn. I. p. 207. — *White-Throat* LATH. Syn. IV. p. 429. — *Die Fahle Grasmücke* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 534.

Beskrifning: Längd kring 5 t. 6 l.; vingbredden 8½ t.; från vingleden 2 t. 7 l. à 3 t.; stjerten 2 t. 4 l.; utom vingarna 1 t. 2 l.; tarsen 7 l.; mellantån 5½ l.; baktån 4 l. — Hufvudet ofvan och på sidorna askegrått, ofvan mer eller mindre stötande i

*) Vingpennornas längdförhållande varierar.

brunt. Rygg, skuldror och öfvergump grå med olivbrun anstrykning. Vingarna mörkbruna; de två eller tre yttersta vingpennorna med en smal hvit kant; de inre samt alla de större vingtäckarne med breda roströda kanter. Strupen och magen rent hvita; bröstet svagt rosenrödt; sidorna af bröst och mage rostgråaktiga. Stjertpennorna mörkbruna, den yttersta kortare än de andra, utvändigt från spetsen öfver midten snedt hvit, samt med hela yttre fanet hvitt; den andra i spetsen hvit. Näbben ofvan brun, inunder blek; iris ljust nötbrun; benen brungula.

Honan har den askegrå färgen på hufvudet mindre märkbar; stundom äro hufvud och rygg lika olivbruna; det hvita på strupen är mindre utvidgadt och rent. De yttersta stjertpennorna blekgrå med hvitaktigt utfan. Bröstet mer anstruket med rostgult.

Vistelseort och lefnadssätt: I skogar, trädgårdar, lundar och häckar, men isynnerhet i täta busksnår förekommer denna sångare mindre sällsynt. Han träffas icke blott i de södra trakterna af halfön, utan han finnes äfven i de norra, och jag har sett honom på flera ställen norr om Trondhiem. Han är en i hög grad munter och liflig fogel, som, för att söka insekter och larver, städse genomkryper de tätaste snår och buskar. Då han sjunger, sitter han merendels i toppen af en buske. Dess sång är rask, omvexlande och vacker. Den består af ett långt piano, som endast höres på nära håll, och ett kort forte, som foglen sjunger under det han höjer sig några fot i luften, svänger sig om i en liten krets och sätter sig, då han slutat, åter på sin buske. Då han blir rädd eller ond, uppreser han hufvudfjädrarna, hoppar orolig bland qvistarna och skriker temligen sträft: *gä, gä,* eller *ku-äk, qwäk, qwäk; kuh, ku-äk.* — Som flyttfogel infinner han sig i Skåne kring den 5—8 Maj och träffas då isynner-

het i trädgärdar, häckar och ensamma busksnår på fälten. I September flyttar han bort.

Födoämnen: Dessa bestå hufvudsakligen af insekter och larver. Blott i nödfall förtär han bär, såsom fläder- och vinbär.

Fortplantning: Dess bo träffar man i täta buskar ofta nära marken, stundom bland högt gräs mellan buskarne eller ock mellan rötter o. d. Det består af grässtrån och mossa, och är inuti belagdt med hästhår. Äggen 5—6, grönaktigt hvitgrå med rödbruna och olivfärgade punkter, hvilka isynnerhet äro talrika vid den tjockare ändan. (L. 6¾ l.; tj. 5 l.). — Man finner dem mot slutet af Maj och i första hälften af Juni.

Bröstvattrad Sångare (*Sylvia nisoria*, Bechst.).

Artm. *Ofvan mörkt askegrå; inunder hvit med brungrå vågiga tvärstreck; stjertpennorna gråbruna; de två yttersta med en hvit fläck vid spetsen af inre fanet.*

Synonymi: *Sylvia nisoria* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 547. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 201. t. 5. — *Bec-fin rayé* Tem. Man. d'Orn. eur. I. p. 200. — *Fauvette rayée* Degl. Orn. eur. I. p. 532. — *Sperber-Grasmücke* Glog. Vögel Eur. I. p. 237. — Kjærb. Danm. Fugle p. 155. — Körn. Skand. Fogl. 18. f. 2.

Beskrifning: Hanne: Längd 7 t.; från vingleden 3 t. 4 à 6 l.; stjerten 2 t. 6 l.; tarsen 1 t. ½ l. — Alla öfra kroppsdelar mörkt askegrå; öfvergumpens fjädrar slutande sig med en hvitaktig kant, inom hvilken ett otydligt brunt streck. De nedra kroppsdelarna hvita med mer eller mindre rostgul anstrykning och gråbruna tvärlinier eller vågor på strupen, halsen, bröstet och sidorna. Midten af magen hvit. Vingarna bruna; de inre vingpennorna och de största vingtäckarne i spetsen kantade med

hvitt. Stjerten gråbrun, nästan tvär; den yttersta pennan (som är något kortare än de andra) utvändigt med en smal hvitaktig kant och med en stor hvit fläck i inre fanet vid spetsen; den andra med en något mindre hvit fläck vid spetsen; de följande i inre spetsen blott kantade med hvitt; nedra stjerttäckarne gråbruna med breda hvita kanter. 1:sta vingpennan liten och smal, mycket kortare än närmsta vingtäckarna; 2:dra något kortare än 3:dje som är längst. Näbben brun, inunder vid roten blek. Iris skönt gul. Benen grå.

Honan ofvan med brun anstrykning; det hvita på stjertpennor, inre vingpennor, vingtäckare och sidor med rostgul anstrykning. Iris brun.

Ung fogel: Hanne: Öfra kroppsdelarna brunaktigt askegrå med hvitaktiga smala brämar i spetsen af hvarje fjäder, isynnerhet på pannan, öfver ögonen, på skuldrorna och öfvergumpen. En hvitaktig fläck mellan näsborrarna och ögat. Nedra delarna hvita med gråbruna tvärvågor, som äro tydligast på sidorna af halsen, bröstet och magen, samt mindre märkbara midt åt strupen och bröstet.

Ung hona: Fjädrarna på framrygg, skuldror och vingtäckare kantade med rostgulaktigt. Undra kroppsdelarna isynnerhet sidorna och undergumpen med rostgulaktig anstrykning utan spår till tvärvågor. Skjuten i Oktober. *Mus. Lund.*

Anmärkn. Man träffar äfven honexemplar som i Augusti, på de undre kroppsdelarna ej hafva tecken till tvärvågor. *Mus. Lund.*

Vistelseort och lefnadssätt: Denna fogel förekommer och kläcker icke sällan i skogarna i östra och mellersta Skåne: vid Wram, Osby, Ljungby m. fl. ställen samt i Blekinge, på Öland och Gottland. Han vistas helst i täta skogssnår, der han kryper bland löfven och är ofta svår att upptäcka. Liksom

gråa sångaren, brukar han, under det han sjunger, från toppen af en buske uppstiga fladdrande i nästan vertikal rigtning, till ett par famnars höjd och derifrån sjungande åter sakta nedsänka sig med utbredda vingar, nästan på samma sätt som piplärkan. Hans sång är vackert omvexlande och liknar *gråa sångarens*. Han är för öfrigt en orolig och rädd fogel, och då man nalkas det ställe, der han har sina ungar, flyger han ängsligt från en buske till en annan med ett nästan trummande läte: *tjäck, tjäck, trr, trr, trrrrrr!* (Mewes).

Födoämnen: Insekter och larver, äfven daggmaskar och stundom bär.

Fortplantning: Sitt bo bygger han i täta buskar och snår. Dess 4—5 ägg äro hvitaktiga med rödgrå eller askegrå fläckar. (Längd 7 l. tjockl. $5\frac{1}{3}$ l.).

2:o. **Busksångareslägtet** (*Lusciola*, Keyserl. & Blas.). **Rödstjertar** (*Erithacus*, Degl.). *Ficedula*, Bechst.).

Näbben *tunn, vid roten mer bred än hög, framåt något hoptryckt-trind och spetsig;* näsborrarna *ovala.*

Benen: *tarserna höga spensliga, framtill med slätt skinn, och blott ned vid roten med få inskärningar.*

Stjerten *alldeles, eller till någon del rödbrun.*

Vingarna: *1:sta vingpennan kort eller medelmåttig; 3:dje, eller 4:de (5:te) längst.*

Den rostbruna eller rostgula färgen framträder ofta. — De hafva isynnerhet sitt tillhåll i buskig mark med täta löf, mellan hvilka de helst dölja sig, äfven då de sjunga. Bland dessa finnas de herrligaste sångare i hela fogelskaran: näktergalarna och blåhaken. De lefva af insekter och larver; äfven bland dem fin-

nes en och annan, som om hösten förtär bär. De lägga sitt bo i buskar, i hål uti stubbar, mellan trädrötter m. m. Hos några äro könen olika och ungarna olika de gamla. Före första ruggningen äro ungarna beströdda med rostgula fläckar.

Nordlig Näktergal (*Lusciola Philomela*, (BECHST.).

Artm. *Ofvan dunkelt gråbrun med rödbrun anstrykning mest på vingarna, och rödbrun afrundad stjert; strupen hvit med gråbrun infattning; bröstet gråbrunt; 1:sta vingpennan liten, smal och spetsig, är mycket kortare än närmsta vingtäckarna; 2:dra nästan lika med 3:dje och längre än 4:de.*

Synonymi: *Sylvia Philomela* (*Sprosser*) BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 507. — TEM. Man. d'Orn. I. p. 196. *Motacilla Luscinia major* GMEL. Syst. Nat. I. p. 950. n:r 1. *β*. — *Motacilla Luscinia* LIN. Fn. Sv. p. 88? — *Sylvia Luscinia* NILSS. Orn. Sv. I. p. 199. — *Motacilla aëdon* PALL. Zoogr. I. p. 486. — *Erithacus Philomela* DEGL. Orn. europ. I. p. 501. — *Lusciola Philomela* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. LVIII. 489. — Sv. *Näktergal.*

Beskrifning: Denna fogel skiljes, vid jemförelse med den följande, derigenom att han är större, har dunklare mer smutsigt bruna samt mindre rena rödbruna färger. En hufvudsaklig skillnad är dessutom vingpennornas olika förhållanden. Längd 6¾—7 t.; från vingleden 3 t. 5 l.; stjerten 2 t. 5 l.; tarsen 1 t. 1 l. — Vingpennorna: 1:sta ganska kort, smal och spetsig, räcker knappt mer än till midten af de främsta vingpennornas täckfjädrar; 2:dra vingpennan litet längre än 4:de.

Alla öfra kroppsdelar äro dunkelt gråbruna med rödbrun anstrykning isynnerhet på vingarna; stjerten och dess öfra täckfjädrar mer rödbruna. Strupen åt midten hvit, med gråbrun infattning eller nästan ett

gråbrunt streck åt hvardera sidan; kräfvan, öfverbröstet och sidorna brungrå; magen hvit. Undergumpen och stjertens nedre täckfjädrar hvita med svag rostgul anstrykning. — Näbben hornfärgad, inunder blek. Munvikarne utstående gula. Näsborrarna äggformiga, ofvan omgifna med en hvälfd hinna. Munnen inuti gul. Tarserna bleka, perlfärgade; tårna något mörkare, mer blyfärgade. Iris rödbrun. *Nilss. Illum. fig. pl. 122.*

Vistelseort och lefnadssätt: Denna art, som äfven förekommer i de östliga länderna af Europa, i Ungern, Pohlen, Schweitz, Dalmatien, på Kaukasus m. fl. ställen, och som jag äfven erhållit från Pommern, är i Sverige den allmännaste och kanske numera enda näktergalen. Han förekommer hos oss i alla sydliga och östra trakter af landet, der lokalen är passande; på somliga ställen finnes han i mängd. I Norge träffas aldrig näktergalar och i vestra delarna af Sverige gå de ej längre i norr än Skåne. De öfverstiga aldrig eller högst sällan den bergås, som kallas *Hallandsås*, ehuru de i talrik mängd förekomma i de lummiga lundarna vid Engelholm, tätt nedanför södra sidan af åsen. I östra trakterna af Sverige gå de deremot längre mot norr och finnas icke blott i Skåne, utan äfven i stor mängd i vissa trakter af Blekinge, Öland, Kalmar Län och Gottland. Äfven finnes han talrikt på Bornholm och skall äfven förekomma i Danmark *).

Näktergalarna, hafva i äldre och nyare tider varit namnkunniga och beundrade för sin herrliga sång. Också kan man ej med skäl neka dem det första rummet bland skogens sångare. Väl

*) I södra Skånes med täta buskar blandade lummiga löfskogar förekommer näktergalen i mängd, helst der vatten finnes i grannskapet.

sjunga icke alla lika, men dock alla så förträffligt att de väckt uppseende. Den ena Liebhabern tycker mer om en, den andra om en annan. De två, i Europa förekommande, skiljas genom benämningen Ungerns och Italiens näktergalar. Till den förra arten hörer äfven vår, ehuru den, jemte Pommerns, lärer utgöra en egen race. De som haft tillfälle att noga jemföra denna sång med den syd-europeiskas, hafva funnit den sednares mer ren, omvexlande och sammanhängande, den förras bestående af mer afbrutna strofer, i hvilka några höga herrliga slag förekomma, men också deribland ett och annat sqvattrande läte. Den sydeuropeiska näktergalens sång är således ljufvare, mer jemn och i längden mer behaglig; den nordligas är starkare, i vissa delar tonfullare, men också ojemnare och i längden mer tröttande. Enligt Bechstein består Türingska näktergalens sång af vid pass fyra och tjugo olika strofer, hvilka han genom ord sökt uttrycka. Ehuru Bechstein tillägger dem åt följande art, finner man sådan likhet mellan dem och vår Svenska näktergals toner, att man knappt kan betvifla det de ju tillhöra denna. För dem som önska anställa jemförelse, vill jag anföra några af de första stroferna:

Tjuu tjuu tjuu tjuu,
Spe tiu zqua,
Tjō tjō tjō tjō tjō tjō tjō tix:
Qutio qutio qutio qutio,
Zquō zquō zquō zquō
Tzy tzy tzy tzy tzy tzy tzy tzy, tzy, tzi,
Quorror tiu zqua pipiquisi.

Liksom bland andra sångfoglar, så finnas äfven bland näktergalarna bättre och sämre sångare. Den ena utmärker sig i ett afseende, den andra i ett annat; och det gifves också bland dem virtuoser, som hos sig förena alla röstens och dess modulationers fullkomligheter. Man har, äfven hos

dessa små sångare, upptäckt tydliga spår till egenkärlek och afundsjuka. Den ena vill ej låta öfverträffa sig af den andra. Då flera sjunga i samma trakt eller i samma volière, skrika de sig ofta hesa, och stundom händer att de under denna täflan ansträngа sig så, att ett blodkärl springer och de falla döda ned, liksom rörda af slag (Bechst.). *). — H:r Goetze berättar i sin Europeiska Fauna V. p. 14 ett märkvärdigt hithörande exempel: En af hans vänner i Brunswig hade några år egt en näktergal, som var en bland de utmärktaste sångare. En jude, som lärt sig att med mun och tunga fullkomligt efterhärma näktergalens sång, låt höra sig i Brunswig. Denna jude blef af egaren till näktergalen anmodad att täfla med honom, och företog sig det en gång då näktergalen sjöng med fullkomlig munterhet. Juden började, — näktergalen instämde. Juden höjde stämman; äfvenså näktergalen. Juden tog än högre och näktergalen försökte, men kunde ej komma öfver honom. Då han märkte sig vara öfverträffad, teg han med ens stilla, och efter ett par dagar var han död af grämelse.

Som flyttfogel anländer näktergalen till Skåne i slutet af April eller vanligen i början af Maj, stundom ej före medlet af Maj. Hannarna komma alltid några dagar förrän honorna. De uppsöka då

*) Härpå syftar skalden Böttiger i sitt herrliga qväde *Näktergalen:* Foglarne sid. 28.

Yttre fägring har jag ringa,
Men min tonkonst må du pröfva!
Vill man sångens pris mig röfva,
Griper mig förtviflans mod;
Då, tills mina blodkärl springa,
Skola mina toner strömma,
Och mitt sista välljud tömma
Vill jag med mitt sista blod.

vanligen sina förra stamhåll och de tillkännagifva genast sin ankomst med sång, hvilken de då merendels låta höra om nätterna, för att locka till sig de antågande honorna. Sedan dessa äro anlända, sjunga en del hannar äfven om dagen, en del deremot blott eller isynnerhet om natten, och man har anmärkt att dessa olika vanor äro ärftliga. — Näktergalens tillhåll hos oss äro skuggrika trakter, der täta buskar finnas, isynnerhet i sumpig buskmark och i grannskapet af vatten. Dess sångtid är kort och varar hos oss knappt mer än 6 veckor; ty så snart ungarna blifvit utkläckta, använda de gamla sin tid på deras underhåll, och sången upphör derföre redan före eller vid Midsommar *). Efter denna tid och ända till September träffar man ännu både unga och gamla i täta löfskogar och parker. Då man nalkas dem, gifva de gamle sin närvaro tillkänna endast genom en egen och kännelig lockton: *uitt-krrr* eller då de bli rädda eller onda, ett nästan gnisslande *hy't, hy't* och dessemellan *trrr, trrr,* som de låta höra under det de ängsligt hoppa från gren till gren, eller krypa genom de tätaste buskarna vanligen lågt vid marken. Ännu kring och efter medlet af September träffas de i södra Skånes trädgårdar. Derefter försvinna de.

Födoämnen: Insekter och larver, om hösten äfven bär, såsom fläderbär, vinbär o. s. v.

Fortplantning: Dess näste träffar man merendels på låga, med täta buskar beväxta ställen. Det ligger vanligen på en tufva eller buskstubbe och är konstlöst sammansatt af gräs och torra löf, hvilka sednare ofta utgöra dess enda inre beklädnad. Ägg-

*) Någon gång får man dock höra näktergalssång in i första veckan af Juli. Det är sannolikt af sådana som mistat sin första äggkull och derefter lagt en annan.

gen 4—5, olivbruna och ofläckade. (Längd 7½ l.; tjocklek 5⅓ l.). — Begge makarna rua dem vexelvis och uppföda ungarna gemensamt med insektlarver.

Sydlig Näktergal (*Lusciola Luscinia*, (LIN.).

Artm. *Ofvan gråaktigt rödbrun med brunröd stjert; inunder hvitaktig med brungrå anstrykning på bröstet och sidorna; 1:sta vingpennan kort, lika med närmsta vingtäckarna; 2:dra nästan lika med 5:te. Stjerten starkt afrundad.*

Synonymi: *Sylvia Luscinia* LATH. Ind. Orn. I. p. 506. — *Motacilla Luscinia* LIN. Fn. Sv. p. 88.? — *Die Nachtigall* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 476. — *Becfin Rossignol* TEM. Man. d'Orn. I. p. 195. — *Lusciola Luscinia* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. 189. — *Erithacus Luscinia* DEGL. Orn. I. p. 499. — GLOG. Vögel Eur. I. p. 210.

Beskrifning: Alla öfra kroppsdelar gråbruna med en stark rödbrun anstrykning; öfvergumpen och stjerten brunröda; strupen och magen hvitaktiga; bröstet och sidorna ljust grå med gulaktig anstrykning; undergumpen och stjertens långa nedre täckfjädrar blekt rostgula. — Längd 6½ t.; stjerten 2⅝ t.; 1:sta vingpennan kort, dock lika eller litet längre än de primära vingpennornas täckfjädrar; 2:dra vingpennan något kortare än 4:de.*)

Vistelseort och lefnadssätt: Denna art tillhör de södra, mellersta och vestra delarna af Europa der den går upp till Danmark (enligt D:r Kjærb.); hos oss är den sällsynt, om den numera verkligen finnes. Dess sång säges vara mindre hög och stark än föregåendes, men mer melodisk, jemn och i långa strofer fortgående, så att den något erinrar om *trädgårdssångarens.* — Till lynne och lefnadssätt liknar fogeln eljest föregående art.

Blåhakesångare **) (*Lusciola suecica*, (LIN.).

Artm. *Ofvan mörkt gråbrun; stjertens inre hälft roströd, yttre svart; mellersta pennparet helt*

*) Det beskrifna exemplaret blef meddeladt mig af Prof. O. Svarz och uppgafs att vara Svenskt. — Kanske ett misstag.

**) Namnet är bildadt af foglens provinsbenämning: *Blåhaken.*

brunt; framhalsen himmelsblå med en brunröd eller hvit fläck; hos honan hvit med svart infattning.

Synonymi: *Motacilla suecica* LIN. Fn. Sv. p. 94. n. 259. — RETZ. Fn. Sv. p. 263. — *Sylvia suecica* LATH. Ind. Orn. I. p. 521. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 216. — *Lusciola suecica* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. I. p. LVIII. 190. — ZETTERST. Resa i Lappl. I. p. 258. — *La gorge bleue* BUFF. Ois. V. p. 206. t. 12. pl. enl. 610. f. 1, 3. — *Erithacus suecica* DEGL. Orn. eur. I. p. 513. — *Becfin gorge bleue* TEM. Man. d'Orn. I. p. 216. — *Blue throated Warbler* LATH. Syn. IV. p. 444. — YARR. Brit. Birds I. p. 254. — *Blaukehliger Sänger* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 589. — MEYER Taschenb. Deutschl. Orn. I. p. 240. — Id. Zusätze p. 241. — *Blaakjælksanger* KJÆRB. D. F. p. 177. — KÖRN. 19. 8.

Beskrifning: Gammal Hanne: Längd $5\frac{1}{2}$ à $5\frac{3}{4}$ t.; från vingleden 3 t.; stjerten 2 t. 1 l.; näbben $4\frac{1}{2}$ l.; från munviken 6 l.; bredden öfver munvikarna $2\frac{2}{3}$ l.; tarsen 1 t. 1 l.; (sål. högre än hos de andre); mellantån $6\frac{1}{2}$ à 7 l.; baktån $4\frac{1}{2}$ l. 1:sta vingpennan mycket längre än närmsta vingtäckarna; 2:dra litet kortare än eller lika med 6:te; 3:dje längst. Stjerten tvär, den yttersta pennan något kortare. Näbben från pannan lika med intån med klo; näbbryggen hoptryckt, isynnerhet baktill. — Alla öfra kroppsdelar mörkt gråbruna; hufvan framtill, isynnerhet åt sidorna, svart med rostgrå fjäderkanter. Från näsborrarna öfver ögat går ett smalt rostgulaktigt streck; mellan näbbviken och ögat en svart fläck; på tinningarna en brun. Strupen och halsen framtill glänsande och skönt azurblå, hvilken färg omgifver en större eller mindre roströd fläck, och är nedtill begränsad af en bred svart gördel, nedom hvilken stundom är ett hvitt smalt streck, hvarefter främre delen af bröstet är mer eller mindre roströd. För öfrigt äro bröstet och magen hvitaktiga; undergumpen, undre stjerttäckarna med rostgul anstryk-

ning. Vingarna, hoplagda, af ryggens färg. Stjertens två mellersta pennor äfven af ryggens färg, de öfriga från roten till midten roströda, i yttre hälften svarta, stundom med blekt rostgrå spetskanter, yttersta pennan i utkanten och spetsen blekt grå.

Gammal hona: Strecket från näsborrarna öfver ögat hvitt. Underhakan och strupen hvita; på sidorna och nedtill infattade af svarta, sammanlöpande fläckar, som bilda en svart gördel på öfra bröstet. Bakom denna är ett hvitaktigt streck och bakom detta, på bröstet mindre, bruna fläckar. Bröstet för öfrigt och magen hvita med mycket svag rostgul anstrykning. Alla öfra kroppsdelar samt vingar och stjert som hos hannen; dock äro stjertpennorna i yttre hälften stundom ej svarta utan mörkbruna.

Hanne i höstdrägt: Strupen hvitaktigt rostgul, på sidorna svart, sidorna upptill blå, nedtill en gulröd fläck och nedanför denna en tvärgående blå; nedom hvilken några svarta fläckar och öfriga bröstet roströdt. Armpennorna kantade med rostbrunt.

Yngre i höstdrägt liknar mest honan.

Unge före ruggningen: Ofvan svart, beströdd med rostgula fläckar längs fjäderspolarna. Längs strupen och magen hvitgulaktig ofläckad; bröst och halssidor, liksom ofvan beströdda, men med större rostgula fläckar. Öfra stjerttäckarna roströda, undra rostgulaktiga. Stjerten som hos förra.

Hos andra exempel före ruggningen är ryggen enfärgadt mörkbrun med olivbrun anstrykning; blott hufvan på sidorna svart med rostgula långsfläckar, framhals hvitaktig, på sidorna och nedtill svart med rostgula fläckar.

Anmärkn. Den här ofvan beskrifna är den verkliga *Motacilla suecica* Lin., sådan den finnes upptagen i dess Fauna, och sådan den i mängd förekommer i Lappland och norra Norge. I södra länderna: Tyskland,

Schweitz, Frankrike m. fl. st. förekommer en varietet eller race med en glänsande hvit fläck i stället för den roströda fram på halsen. Denna varietet, som blifvit kallad *Sylv. cyanecula* har, så vidt jag vet, hittills aldrig träffats hos oss; men jag har haft tillfälle att noga jemföra den med vår, och måste anse den endast för artförändring. Äfven finnes en *varietet utan fläck*, som BREHM gifvit namn af *Sylv. cyan. Wolfii.*

Vistelseort och lefnadssätt: Denna sångare, äfvensom dess flesta Svenska samslägtingar, finnes ganska vidt kringspridd. Han förekommer nästan öfverallt i Europa, der lokalen är passande. Han håller sig helst i sådana traker som hafva täta buskar vid floder, bäckar eller andra vatten. Han finnes vid Gibraltar, på Pyrenéerna, i Schweitz, på vissa ställen nog talrikt (Schinz), i Rhen- och Maintrakterna i mängd (Meyer), i Schlesien mycket allmän (Glog.), i hela Ryssland och Siberien (Pall.), i Frankrike och Holland (Temm.), i Österrike, på Harz, i Hessiska landet och i dalarna vid Thüringer-skogen (Bechst.), samt på flera ställen.

På Skandinavien förekommer denna fogel i fjälltrakterna i Norge och Lappland, der han finnes så långt i norr, som buskar växa. Dess sydliga gräns under sommaren, anser v. Wright vara gränsen mellan södra och norra Ångermanland. På fjällens sidor går han så högt upp som videt växer. Han finnes i temlig mängd på Dowrefjäll *), äfvensom i Helgeland och Salten, samt i det vestra och sydvestra Norges fjälltrakter. I det inre af Lappmarkerna är han äfven allmän. Liksom dess flesta samslägtingar är äfven denna en flyttfogel, som blott om

*) Här hörde jag honom i början af Juni. Isynnerhet förekom mig dess sång i dessa vilda trakter utmärkt skön om morgnarna i gryningen, då jag var ute på ripjagt. Redan kl. 1 började han, och han var den förste fogel som bröt tystnaden. Näst efter honom lät göken höra sig.

sommaren finnes på vår halfö, och som mot vintrens annalkande flyttar åt sydligare länder. Dessa vandringar synes han hufvudsakligast anställa från vestra Norge till Jutland och från Lappland öfver Finland. Dock har man i sednare åren börjat finna honom under höstvandringarna äfven här i Skåne, der han först träffades af Professor Liljeborg i September 1846 på potatisåkrarna både vid Lund och Nöbbelöf; och sedermera har han oftare träffats. Vid Götheborg är han åtskilliga gånger sedd och skjuten. I sin hembygd om sommaren är hans vanliga tillhåll vid floder och bäckar, bland vide och björkbuskar *). I lefnadssätt och lynne har denna utmärkt vackra sångare den största likhet med rödstjerten. Liksom denne är han föga sällskaplig. Hvarje par bor ensamt och tillåter ej att andra komma inom dess lilla distrikt. Sker detta, så uppkommer genast strid och den främmande blir bortdrifven. Liksom *rödstjertsångaren* skakar han ständigt stjerten, utbreder honom som en solfjäder, slår honom upp och ropar: *huit, huit,* eller *fiid, fiid.* Då hannen sjunger, sitter han merendels på en qvist eller på marken i grannskapet af boet. Nalkas man detta, så tystnar sången; foglen hoppar då ond eller ängslig på qvistarna och tillkännager sin oro genom ett ofta upprepadt: *tack, tack.* — Dess sång som i och för sig sjelf är ganska vacker, förekommer ännu skönare då den höres i de ödsliga och på sångfoglar fattiga fjälltrakterna. Den består af flera afvexlande strofer, hvilka utan afbrott fortsättas. Bechstein har karakteristiskt beskrifvit den på följande sätt: "Den har någon likhet med ljudet af en lyra, d. v. s. dess grundton är ett oafbrutet surrande, hvari några höga, angenämt klingande strofer blan-

*) J:fr äfven Löwenhj. Vet. Akad. Handl. 1843. p. 394.

das, så att det låter som om foglen gåfve två slags ljud från sig på en gång. Dess sång liknar således mindre näktergalens än ringärlans och starens, men är vida vackrare. H:r Malm har äfven beskrifvit den i sina Bidrag, sid. 20. — Foglen skall också härma andra foglars sång.

Födoämnen: Insekter, isynnerhet vatteninsekter, larver, puppor och regnmaskar. Med *rödstjertsångaren* har han äfven den vanan gemensam att stundom, liksom flugsnapparne, fånga en förbiflygande insekt i luften och att derefter återvända till sin förra plats. Oftast plockar han dock insekter på marken eller på bladen. Vatteninsekter och regnmaskar söker han begärligt på våta ställen.

Fortplantning: Dess bo träffar man i sednare hälften af Juni, vanligen vid brädden af bäckar, floder och andra vatten, i hål mellan de blottade rötterna af täta videbuskar, stundom på marken vid sidan af en tufva, stundom i en tät buske. Det består utvändigt af mossa och torra grässtrån, invändigt af finare grässtrån eller hår. Äggen 5—6 blekt grönaktiga, enfärgade eller med otydliga rödbruna fläckar beströdda. (Längd 6½ l.; tjockl. nära 5 l.).

Rödhakesångare *) (*Lusciola Rubecula*, (Lin.).

Artm. *Framhals och bröst gulröda; öfra kroppsdelarna mörkt olivgröna eller gråbruna; ving- och stjertpennor mörkbruna med rostbruna kanter.*

Synonymi: *Motacilla Rubecula* Lin. Fn. Sv. p. 95. — Retz. Fn. Sv. p. 264. — *Sylvia Rubecula* Lath. Ind. Orn. I. p. 250. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 210. — v. Wright Sv. Fogl. 9. Häft. — *Rouge-gorge* Buff. Ois.

*) Namnet är bildadt i öfverensstämmelse med föregåendes.

V. p. 196. t. 11. pl. enl. 361. f. 1. — Degl. Orn. europ. I. p. 509. — *Redbreast* Lath. Syn. IV. p. 442. Yarr. Brit. I. p. 247. — *Rothkelchen* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 579. — Glog. Vögel Europ. I. p. 214. — Sv. *Rotgel, Rödhake, Rödhane, Rödbrösta.*

Beskrifning: Längd $5\frac{1}{2}$—$5\frac{3}{4}$ t.; från vingleden nära 3 t.; stjerten 2 t. 3 l.; tarsen 1 t. $\frac{1}{3}$ l. 1:sta vingpennan dubbelt så lång som närmsta vingtäckarne; 2:dra lika med 7:de eller 8:de; 3:dje litet kortare än 4:de och 5:te som äro längst. Stjerten urnupen; sjertpennorna spetsiga. — Näbben kort, från pannan lika med intån utan klo; näbbryggen något kullrig. — *Om våren:* Hufvudet och halsen ofvan samt ryggen och vingtäckarne grå med mörkt olivbrun anstrykning. Ett streck öfver näbbroten, hufvudets sidor genom ögonen, halsen tramtill och öfra delen af bröstet gulröda. Denna färg har på halsens sidor en askeblå infattning, som isynnerhet utbreder sig på kroppens sidor och får der en olivgrön anstrykning. Mellersta delen af nedre bröstet och magen hvita. Vingpennorna mörkbruna, de inre med bleka spetskanter. Stjertpennorna bruna och deras kanter vid roten samt öfre täckfjädrarna rostbruna. De yttersta 3—5 af armpennornas längsta vingtäckare med en rostgul fläck i spetsen. Iris svartbrun. Benen bruna. Näbben svart. — Om hösten äro de öfra kroppsdelarna mindre grå och mera rent mörkt olivgröna. De rostgula spetsarna på de längsta vingtäckarne mer tydliga; om våren nästan bortnötta. *Nilss. Illum. fig. pl. 77.*

Unge före ruggningen: Alla öfra kroppsdelar gråaktigt olivfärgade, med en liten rostgulaktig fläck nära spetsen af hvarje fjäder; sjelfva spetsen brun. Strupe och bröst smutsigt rostgulaktiga med bruna kanter i spetsen af hvarje fjäder. Mage och under-

gump smutsigt hvita. Stjertpennornas utfan och öfra täckfjädrar rostbruna.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna är en af de allmännaste sångare på vår halfö. Han träffas om sommaren så väl i de sydligaste landskapen, som i de norra ända upp i granskapet af polarkretsen. Som flyttfogel lemnar denna art oss mycket sent, och vanligen försvinna ej de sista ur Skånes trädgårdar förr än stark frost i slutet af December eller i Januari bortjagar dem. De återvända tidigt, nemligen redan före slutet af Mars månad. Stundom blir en eller annan qvar under hela vintren. Äfven då det fryser starkt och marken är snöbetäckt, ser man en eller annan söka puppor i springorna af barken på träd. I England öfvervintrar han och synes talrikare om vintren än om sommaren. Det är derföre besynnerligt att han ej under sommaren går så högt upp åt norden som åtskilliga andra sångare. Om våren i April och isynnerhet om hösten i September och Oktober finnas de i mängd i Skånes trädgårdar; om sommaren vistas de i skogarna, merendels i närheten af vatten. Deras sång, som man äfven under sträcktiden, vår och höst, får höra ur trädgårdarne, men isynnerhet om sommaren ur lummiga trädkronor i skogarna, är sorglig, låg och i korta strofer afbruten. Likväl saknar den ej sina behag. Skönast och tydligast höres den i skymningen under en vacker och lugn sommarafton.

Rödhakesångaren är liflig, munter och snabb i alla sina rörelser. Ständigt flyger han från buske till buske eller hoppar från gren till gren eller springer på trädgårdsgångarna, nickar, slår stjerten upp och ropar sitt: *sits* eller *sisri*. På afstånd skiljes han från honan till *rödstjerten* derigenom att han ej, som denna, skakar stjerten då han sätter sig. Ute är han föga skygg, och i rum blir han genast

tam, samt kan der med passande föda underhållas i flera år. Liksom qvickstjertarna, är han ond och trätgirig, och tåler ingen af sina likar hos sig. Då flera finnas i samma rum eller i samma bur, slåss de ofta och stundom bita de hvarandra ihjäl.

Födoämnen: Åtskilliga slags insekter, daggmaskar, bär t. ex. blåbär, vinbär, fläderbär o. s. v. I kammaren håller han tillgodo med allt hvad man kastar för honom, såsom kött, bröd, ost, krossade hampfrön o. s. v. Men dagligen måste han ha färskt vatten, ej blott för att dricka, utan ock för att bada sig. Helst låter man honom flyga lös i rummet; sätter man honom i bur, fordras bättre föda och mer omvårdnad, om han skall bli vid lif.

Fortplantning: Sitt bo lägger han på marken bland mossan, mellan trädrötter, i en ihålig trädstock eller i något jordhål. Det består utvändigt af mossa, invändigt af grässtrån. Man träffar deri vanligen 5 ägg, som äro till grundfärgen smutsigt hvita, beströdda med rödbruna punkter, hvilka vid den tjockare ändan löpa samman. (L. 6 l.; tj. 4½ l.).

Jagt och fångst: Med blåsröret kan man lätt fälla denna fogel. Om hösten då fläderbären äro mogna, fångar man honom med dem i *spränklor*, hvilka man sätter på marken mellan buskar och snår i trädgårdarne, der den under denna årstid förekommer i mängd. Äfven fastnar han ofta i de *donor*, som man i skogen utsätter för kramsfoglar, och i hvilka man till lockmat nyttjar rönnbär.

Nytta: Köttet är läckert och sundt. Då han hålles inne i rum, rensar han det för flugor och andra insekter. Äfven värderas han för sin sång.

Rödstjertsångare (*Lusciola Phœnicurus*, Lin.)

Artm. *Stjerten roströd, det mellersta pennparet brunt.*

Hannen: *Halsen framtill svart, bröstet rost-*

rödt, pannan hvit, ryggen askegrå. Honan: *Ofvan brungrå, halsen framtill hvitaktig, bröstet rostbrunaktigt.*

Synonymi: *Motacilla Phœnicurus* LIN. Fn. Sv. p. 94. — *Sylvia Phœnicurus* LATH. Ind. I. p. 511. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 212. — *Lusciola Phœnicurus* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. LVIII. — *Erithacus Phœnicurus* DEGL. Orn. eur. I. p. 502. — *Rossignol de murailles* BUFF. Ois. V. p. 170. t. 6. f. 2. Pl. enl. 351 f. 1, 2. — *Redstart* LATH. Syn. IV. p. 241. n. 11. — YARR. I. p. 259. — *Bec-fin de murailles* TEM. Man. d'Orn. I. p. 220. — *Gartenrothschwänzen* BECHST. N. D. III. p. 607. — *Garten-Röthling* GLOG. Vögel Europ. I. p. 204. — KÖRN. Skand. Fogl. 19. a.

Honan: *Motacilla Erithacus* LIN. Fn. Sv. p. 94. — RETZ. Fn. Sv. p. 562. — Unge om hösten: *Motacilla Tithys* LIN. Fn. Sv. I. edit. p. 85. — Sv. *Rödstjert, Vippstjert, Qvickstjert.* — Fin. *Leppä-lindu.*

Beskrifning: Hannen: Längd $5\frac{1}{2}$—$5\frac{3}{4}$ t.; från vingleden 5 t. à 5 t. 2 l.; stjerten 2 t. $1\frac{1}{2}$ à 2 l.; tarsen $7\frac{1}{2}$ l. — Pannan rent hvit. Ett band öfver näbbroten, halsens och hufvudets sidor upp genom ögonen, strupen och halsen framtill rent svarta. Hjessan, nacken och främre ryggen askeblå. Öfvergumpen, bröstet och sidorna vackert roströda. Stjerten roströd; de två mellersta stjertpennorna bruna, vid roten och i yttre kanten roströda. Magen hvit. Undergumpen och stjertens undre täckfjädrar blekt roströda. Vingarna bruna med smala rostgrå pennkanter. 1:sta vingpennan längre än närmsta vingtäckarna; 2:dra lika med 6:te; 3:dje litet kortare än (eller lika med) 4:de, som är längst; spetsen af 6:te ligger närmare 7:de än vingspetsen. Näbben och benen svarta; iris mörkbrun; stjerten tvär, något kantig. *Nilss. Illum. fig. pl. 85.*

Honan är mycket olik hannen: Ofvan brungrå med rostbrun anstrykning. Strupen och halsen framtill hvitaktiga. Bröstet och sidorna smut-

sigt rostbruna. De stora vingtäckarne med rostgula kanter. Magen hvitaktig. Undergumpen och undra stjerttäckarne blekt rostgulaktiga.

Hanne om hösten: Strupen och halsen framtill svarta med hvita fjäderkanter, hvarigenom dessa delar synas liksom vattrade med svart och hvitt. Pannans fjädrar hvita, de öfra med grå kanter, hvarigenom pannan öfver näbbroten är hvitaktig, men för öfrigt af ryggens färg. Bröstet roströdt med hvita mer eller mindre tydliga brämar. Öfra kroppsdelarna askegrå med mer eller mindre rostbrun anstrykning, isynnerhet på ryggen. De stora vingtäckarne och de inre vingpennorna bredt kantade med rostgult *). Näbben svart, vid roten blek. Nästan samma färg ha de unga hannarna om våren.

Hona om hösten: Ofvan mörkgrå med ganska svag rostbrun anstrykning. Inunder, på halsen gråaktig med hvitaktigt här och der inblandadt; på bröstet och sidorna rostbrunaktig med hvitaktiga fjäderkanter. Magen hvit. Undergumpen och undre stjerttäckarne rostgula. Vingarna svartaktiga med rostgrå fjäderkanter, isynnerhet breda på de större vingtäckarne och de inre vingpennorna. Öfvergumpen och stjerten ljust roströda med de två mellersta stjertpennorna svartaktiga.

Unge före ruggningen: Ofvan grå med rostgula fläckar och till en del svarta fjäderbrämar; under rostgul med orediga bruna eller svartaktiga fjäderbrämar; på sidorna ha framkommit roströda fjädrar; vingpennornas kanter rostgula. Näbb och ben bruna.

Vistelseort och lefnadssätt: Rödstjerten finnes i alla landskap på vår halfö, från Skåne ända inom polcirkeln, och så väl i kustbygderna som i det inre af landet. H:r Löwenhjelm träffade honom i Luleå

*) Man ser tydligt att fjäderkanterna bortfalla om våren genom *bräm-fällning*, liksom hos *sparfvar*, *finkar* o. fl.

Lappmark och H:r Malm fann honom ganska allmän i Enare Lappmark, och träffade honom äfven i Utsjoki inom 70°. Helst vistas han bland buskar och träd. Han synes i flera afseenden utgöra en öfvergång till sqvättorna. Under sina flyttningar vår och höst förekommer han talrikt i trädgårdar, häckar och buskar, äfven på Skånes slättbygd. Hannarna anlända kring den 20—24 April, kring en vecka före honorna och uppehålla sig någon tid, samt sjunga äfven i de trädgårdar, hvilka de blott genomtåga och der de icke ämna stanna för att kläcka. Troligen inväntar hannen här sin maka, i hvars sällskap han sedan flyttar till någon skogstrakt för att der fortplanta sig.

Rödstjerten är en munter och liflig fogel, som ständigt är i rörelse, flyger och hoppar. Då han sätter sig, skakar han hastigt stjerten. Under sina vandringar höst och vår uppehåller han sig mest i låga buskar och häckar; om sommaren sjunger han från de högre träden. Dess sång består af korta strofer och har några vackra, men också några skärrande toner. Dess vanliga lockton är ett hvisslande *huit, huit.* — Då man nalkas dess bo eller ungar, blir han orolig och ond, flyger från det ena trädet till det andra, löper på grenarna, skakar stjerten, bockar sig, väsnas och skriker. Hans skrik, då han är i affekt, kan ungefär uttryckas med stafvelserna: *huit-ke-ke! huit-ke-ke-ke.* — Så länge ungarna ligga i boet, äro de gamla flitigt sysselsatta att samla larver åt dem, hvilka de tillföra dem i näbben. Sedan de blifvit fullväxta, spridas de småningom om hösten före afresan och finnas då talrikt, i Augusti och September, i trädgårdar och häckar. Efter medlet af September försvinna de sista. Hos oss är rödstjerten flyttfogel, men i Italien förekommer han om vintren.

Fortplantning: Sitt bo lägger han i ihåliga träd, i remnor i murar, emellan stenarna i stenrös o. s. v. Det är konstlöst sammanlagdt af grässtrån, gräsrötter, fjäder och hår. Äggen 6—8, stundom 9, ljust blågröna, ofläckade. (L. 6½ l.; tj. 4⅔ l.).

Födoämnen: Insekter, larver, puppor och regnmaskar. Äfven vinbär och fläderbär.

Svart Rödstjertsångare (*Lusciola Tithys*, Scop.).

Artm. *Stjerten roströd, det mellersta pennparet brunt.* Hannen: *Halsen framtill och bröstet svarta; hufvudet, halsen ofvan och ryggen askeblå.* Honan: *Ofvan mörkare, under ljusare askegrå. 2:dra vingpennan lika med 7:de.*

Synonymi: *Sylvia Tithys* Scopoli Ann. I. p. 157. n. 223. — Lath. Ind. Orn. I. p. 512. — Nilss. Orn. Sv. I. 215. — *Lusciola Tithys* Keysekl. & Blas. Wirb. I. p. LIX. 191. — Degl. Orn. eur. I. p. 504. — *Black redtail* Lath. Syn. IV. p. 426. n. 16. — Yarr. Brit. I. p. 264. — *Hausrothschvänzchen* Bechst. Nat. Deutschl. III. B. p. 597. — *Haus-Röthling* Glog. Vögel Eur. I. p. 203. — Körn. Skand. Fogl. pl. 19. f. 10.

Beskrifning: 1:sta vingpennan längre än närmsta täckfjädrar; 2:dra lika med 7:de; 3:dje, 4:de och 5:te nästan lika, längst. Spetsen af 6:te ligger närmare vingspetsen än spetsen af 7:de. — Näbben är tunnare, och mindre bred vid roten än hos föregående art. *Hannen:* Hufvudet och halsen ofvan samt ryggen och de mindre vingtäckarne mörkt askeblå. Ett band öfver näbbroten, hufvudets sidor genom ögonen, strupen och halsen framtill samt bröstet svarta stundom utan, stundom med mer eller mindre märkbara askegrå fjäderkanter, hvilka i bredd tilltaga nedåt bröstet, så att magen och sidorna äro helt askeblå. Öfvergumpen, stjertens öfra och nedra täckfjädrar samt stjerten roströda; det mellersta pennparet brunt. Vingpennorna bruna; de inre (armpen-

norna) i yttre fanet hvita, hvarigenom en långsgående hvit fläck på vingen. Öfver pannan och ögonen ett hvitaktigt streck.

Honan: Ofvan mörkt askegrå, inunder ljusare askegrå, hvilken färg baktill på magen öfvergår i hvitaktigt. Vingarna mörkbruna, armpennorna med bredare askegrå kanter.

Anmärkn. Kännes lätt från honan af föregående genom mycket mörkare färg på öfra och undre kroppsdelarna, och genom det olika förhållandet emellan vingpennorna.

Vistelseort: Denna är en af Sveriges sällsyntaste foglar, och det har ännu aldrig lyckats mig att få se honom på andra ställen än i kabinetterna. Kring Stockholm och Upsala har han en och annan gång blifvit fälld *). — Dess egentliga fädernesland är det södra och mellersta Europa, och dess ursprungliga stamhåll äro höga, nakna klippor, ända upp till gränsen af den eviga snön och granskapet af gletscherna, äfven på stela bergväggar, rullstenshögar och klippblock. Derifrån nedkommer han på taken och skorstenarna af torn, slott och hus i städerna. I Schlesien ökas dess antal årligen (Glog.).

Födoämnen: Insekter, larver, maskar och bär.

Fortplantning: Han säges lägga sitt näste i hål i klippor och murar; äfven under taken af höga hus, kyrkor och slott. Äggen 5—6, hvita, glänsande.

3:o) **Löfsångareslägtet** (*Ficedula* Keyserl. & Blas.). nec. Bechst. (*Phylloneuste*, Mey.).

Näbben *tunn och liten, vid roten mer bred än hög, sidobräddarna föga eller icke inböjda;*

*) Det första i Sverige iakttagna exemplar var det som H. Ex. H:r Grefve Trolle Wachtmeister för många år sedan skjöt vid Upsala. Konservatorn Mewes fångade, på hösten 1854, i Stockholm en ung hanne; och på våren 1851 skjöt Engelsmannen H:r Wheelwright en hona vid Kullen här i Skåne.

käkarna mest lika, den öfra dock med ett hak bakom spetsen.

Benen: *tarserna framtill släta eller med flera eller färre tvära inskärningar.*

Vingarna *temligen långa, gå merendels ut öfver halfva stjerten.*

Stjerten *inskuren, yttersta eller 2:dra stjertpennan längst.*

De olivgröna och gula färgerna förherrskande.

Hithörande foglar kännas lätt, äfven på afstånd, från alla andra sångare derigenom att de på undra kroppsdelarna äro mer eller mindre gula eller hvitgula, på öfra mer eller mindre grönaktiga. Med undantag af första arten, äro de alla mycket små och bland de minsta i hela familjen. De hålla sig mest bland täta löf eller barr, hvilka de ständigt genomsöka. Ytterst lifliga och oroliga äro de oupphörligt i rörelse. De lefva uteslutande af insekter, hvilka de dels plocka från bladen eller barren, dels fånga i luften. Med undantag af den första arten, lägga alla deras bo på marken vid sidan af en buske eller mellan utstående trädrötter, och med en passande ingång på ena sidan. Alla lemna oss mot den kalla årstidens annalkande.

a) **Bastardnäktergalar** (*Hippolaïs*, Bonap.).

Näbben *vid roten mycket bred och nedtryckt efter hela sin längd, med sidolinierna helt räta och käkkanterna icke inböjda. Benen i förhållande temligen undersätsiga och med flera (4—5) inskärningar.*

Bastardnäktergal (*Ficedula Hippolaïs*, (Lin.).

Artm. *Ofvan grönaktigt grå, inunder från hakan till stjerten ljusgul; armpennorna och stjertens sidopennor med hvitgrå kanter. Näsborrarna rundaktiga. Benen blygrå. 1:sta vingpennan*

lika med eller kortare än täckfjädrarna; 2:dra kortare än 4:de, längre än 5:te; 3:dje längst.

Synonymi: *Motacilla Hippolaïs* LIN. Fn. Sv. p. 90. — (Diagn.) GMEL. I. p. 954. — *Sylvia Hippolaïs* LATH. Ind. II. p. 507. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 219. — *Sylvia Hypolaïs* GLOG. Vögel Eur. I. p. 221. — *Ficedula Hypolais* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. LVI. 184. — *Sylvia polyglotta* VIEILL. Diction. d'Hist. Nat. XI. p. 200. — *Hippolaïs icterina* DEGL. Orn. eur. I. p. 561. — *La Fauvette de roseaux* BUFF. — — *Bec-fin à poitrine jaune* TEMM. Man. d'Orn. I. p. 222. — *Gelbbäuchiger Laubvogel* BECHST. III. p. 553. — *Gulbröstad Sångare* v. WRIGHT Sv. Fogl. 17. Häft. — KÖRN. 20. f. 11. — Sv. *Bastard-Näktergal, Gulmagad Sångare.*

Anmärkning vid Synonymien: Sylvia polyglotta och *icterina* hos VIEILLOT hafva mycket gemensamt och det har blifvit ifrågasatt hvilkendera hörer hit. På sid. 194 yttrar VIEILLOT: "*La lusciole* (*S. polyglotta*) a le bec déprimé depuis la base jusqu' au delà du milieu — *L'icterine* a le bec un peu déprimé, seulement à l'origine." Häraf är ej svårt att se att *S. polyglotta* är vår *Hippolaïs.* Allt hvad VIEILLOT dessutom, sid. 200—201, säger om sin *polyglotta* inträffar till punkt och prick på vår *Hippolaïs.* Endast det af VIEILL. p. 194 uppgifna förhållandet att 1:sta (d. v. s. 2:dra) vingpennan är kortare än 4:de (5:te), instämmer deremot icke med vår, utan snarare med *trochilus* och *icterina.*

Beskrifning: Längd 5 t. 1 l.; från vingleden 3 t. à 3 t. 1 l.; stjerten nära 2 t.; tarsen 7 l.; mellantån 5 l.; baktån 3½ l. — Alla öfra delar grå med olivgrön anstrykning. Trakten mellan öga och näbb samt en krets kring ögat, gula. Alla undra kroppsdelar från strupen till undra stjerttäckarne ljusgula (svafvelgula). Vingpennorna mörkbruna; de stora vingtäckarna samt de inre vingpennorna med breda gråhvita kanter. Stjerten tvär, brun; dess sidopennor kantade med hvitt.

Hufvudet framtill nedtryckt och spetsigt utlöpande i näbben, som, isynnerhet vid roten, är nedtryckt och bred, och afsmalnar småningom mot spet-

sen, utan att på sidorna vara hoptryckt; den är tvertom under hela sin längd mer bred än hög *); sedd ofvanifrån inneslutes dess sidor af räta nästan utböjda, ej (som hos de andre) af inböjda linier; ofvan köttfärgadt-brun, inunder köttfärgadt gul, med gula käkkanter och näbbvikar, öfver hvilka tre svarta borst nedstå. Käkarna lika långa. Näsborrarna rundaktiga. Munnen inuti citrongul. Iris rödbrun. Benen temligen starka, blyfärgade. 1:sta vingpennan knappt så lång som täckfjädrarna; 2:dra litet kortare än 4:de; 3:dje längst och 4:de föga kortare. Från spetsen af de längsta till de sekundära 1 t.

Honan skiljes medelst färgen knappt från hannen.

Ung fogel i slutet af Juli och början af Augusti: Längd 4 t. 2 l.; från vingleden nära 2½ t.; från de närmsta till de sekundära 4 l. Stjertens mellersta och yttersta pennor litet kortare än de andra. Undre stjerttäckarne långa, mer än ⅔ af stjerten. Näbben mycket bred, ofvan brun, under blekt köttfärgad, kanterna gula; näsborrarna rundaktiga med uppstående hudkant: några svarta hår nedhänga öfver mungipan. Ögonkretsen och en fläck mellan öga och näbb gula. Benen blygrå (blågrå) undersätsiga med omkring 4 inskärningar framtill. Färgen som hos den äldre, blott något blekare gul på strupen.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna förträfflige sångfogel anländer till oss kring medlet af Maj. Han anmäler genast sin ankomst genom en rask och omvexlande sång. Han finnes i det södra och mellersta Sverige här och der mindre sällsynt; vid Götheborg mycket allmän (M:lén); vid Christiania mycket sparsamt (Rasch). I Wermland fortplantar han sig

*) Denna näbbform tillhör ingen annan Svensk art i detta slägte, och således skulle denna fogel med allt skäl förtjena att utgöra ett eget.

här och der (Hammargr.). Under en resa i Norge träffade jag honom ännu norr om Trondhiem i Wärdalen och på gränsen af Hegeland. I Skånes lundar och trädgårdar förekommer han på många ställen, och i trädgårdsparken vid Nöbbelöf häcka årligen 3—4 par.

Han vistas nemligen helst i skogslundar, trädgårdar, skogsbryn eller på sådana ställen, som bland buskar hafva några glesa löfträd. Midt inne i stora och täta skogar träffas han sällan. Till lynnet är han ytterst munter och liflig samt ganska skygg. Dess sång, som man vanligen får höra från en tät, löfrik trädkrona eller buske, är mycket afvexlande och består af en mängd olika strofer. Man tycker den vara sammansatt af åtskilliga foglars läten: man igenkänner deri ljud, som eljest tillhöra lärkfalken, staren, svalan, hämplingen o. s. v. Nalkas man dess bo eller ungar, så kringflyga de gamla retade och oroliga, med ett sträft: *tack, tack, tack, tack;* och då de rätt komma i affekt skrika de: *tăck-tăckăhȳŏ, tackahȳŏ-hȳ.* Han lemnar oss mot slutet af Augusti eller i början af September.

Födoämnen: Endast insekter och larver.

Fortplantning: Bland alla sångare bygger denna det vackraste bo, äfven som han lägger de vackraste ägg. Dess bo finner man i Juni månad, i en buske ett par alnar från jorden, bygdt i en klyka mellan 3—4 grenar. Det är merendels omvändtkegelformigt, nedåt smalare; stundom dock nedåt lika tjockt som uppåt, men alltid mer högt än bredt. Öppningens diameter $2\frac{1}{4}$ t.; djupleken 2 t. Det är med mycken konstskicklighet sammansatt af torra grässtrån, hängen af videarter, eller torra löf, och utvändigt prydt med den tunna, hvita ytterbarken af björk, (hvarigenom det på något afstånd synes helt hvitt) och invändigt bäddadt med hästtagel. Äggen 5, blekt

rödaktiga eller rosenröda, glest beströdda med större och mindre runda svarta punkter och streck. (Längd 6 l.; tjockl. 4½ l.).

b) **Buskläs** (*Phyllopneuste*, MEY. & BONAP.).

Näbben *utåt hoptryckt tunn, med något inböjda sidolinier och käkkanter. Benen spensliga med få inskärningar.*

Grön Sångare (*Ficedula Sibilatrix*, (BECHST.).

Artm. *Ofvan grön med ett gult streck öfver och ett mörkt genom ögonen; framhalsen och hufvudets sidor gula; bröstet, magen och undre stjerttäckarna hvita. Öfvergumpen och pennkanterna ljusgröna, de innerstas blekgrå; 1:sta vingpennan kortare än täckfjädrarna; 2:dra föga kortare än 4:de; 3:dje, (stundom 2:dra), längst. Benen bruna.*

Synonymi: *Sylvia Sibilatrix* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 561. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 225. p. 7. — *Sylvia sylvicola* Transact. LIN. Soc. IV. p. 35. — *Phyllopneuste Sylvicola* DEGL. Orn. eur. I. p. 552. — *Ficedula Sibilatrix* KEYSESL. & BLAS. Wirbelth. p. LVI. 184. — *Wood-Wred* Transact. LIN. II. p. 245. — *Bec-fin siffleur* TEM. Man. d'Orn. I. p. 223. — *Grön Sanger* KJÆRB. Danm. Fugle p. 161. — KÖRN. S. F. 20. f. 12.

Beskrifning: Längd 4 t. 6 l.; från vingleden 2 t. 7 l.; stjerten 1 t. 6 l.; tarsen 6 l. — Alla öfra kroppsdelar skönt gröna; denna färg är renast och vackrast på hufvudet, och mer ljusgrön framåt pannan och på öfvergumpen. Från näsborrarne öfver ögat och örat bort mot nacken går ett gult streck; under detta genom ögat ett mörkt brunaktigt; hvarunder hufvudets sidor, strupen och halsen framtill äfvensom armhålan, vingvecket under kanten samt skenklarna, äro rent gula. Alla öfriga nedra kroppsdelarna: bröst, mage, och undre stjerttäckare rent hvita.

Vingpennor och stjertpennor, äfvensom vingtäckarne mörkbruna, vackert kantade med ljusgrönt, några af de inre vingpennorna med gråhvitaktiga kanter. Alla armpennor och de flesta handpennor, äfvensom stjertpennorna i spetsen kantade med hvitaktigt. — Näbben ofvan brun, inunder köttfärgad, vid roten mycket mer bred än hög och blott utöfver spetsen något hoptryckt. Iris brun. Benen blekbruna (gulbruna). Näsborrarna äggformiga, framtill spetsiga. 1:sta vingpennan smal, spetsig kortare än handpennornas täckfjädrar; 2:dra nästan lika med 4:de, mycket längre än 5:te; 3:dje litet längre, längst. Stjerten något klufven räcker $\frac{2}{3}$ t. utom vingarna; dess yttersta pennor längst.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna lilla vackra sångare är hos oss icke så sällsynt som man förmodat. Han träffas ej blott i alla bokskogar och en stor del björkskogar i det södra Sverige, utan han förekommer t. o. m. i det mellersta Sverige t. ex. i Haga-Parken vid Stockholm, der årligen flera par häcka. Som flyttfogel anländer han till oss i första hälften af Maj månad och låter då äfven höra sig i trädgårdarna på Skånska slättbygden. Hvarje vår får man, vid nämnde årstid, höra honom i Lund bland träden på Lundagård och i Paradislyckan *). Till storlek och färg kan han lätt förblandas med löfsångaren; men den som lärt sig att på locktonen och sången skilja fogelarter, igenkänner honom snart. Dess lockton, hvarmed han äfven vanligen börjar sin sång, är ett långdraget och ängsligt: *tjuh, tjuh;* hans sång är rask och gäll: *ipp-sipp-sipp-serrrr.* Den liknar nästan ljudet af en silfverdaler, som man låter på kanten kringlöpa och dallrande nedfalla på

*) 1832 hördes han här den 13:de Maj; 1833 sjöng han redan den 2:dre Maj och på bar qvist; 1834 den 4 Maj; 1844 den 12:te Maj.

ett bord. Under sommaren sjunger hannen nästan ständigt i den trakt, der han har sitt bo, och han tiger sällan utan för att fånga insekter, dels i luften dels på grenarna och bladen. Han finnes mest i skuggfulla skogar, der han sväfvar fritt omkring mellan de nedre bladlösa grenarna. Han är ständigt i rörelse, flyger sväfvande från ett träd till ett annat, hoppar från gren till gren, och sjunger så väl då han flyger som då han sitter. — Mot slutet af Juli och i Augusti flyttar han bort. Man hörer då åter dess lockton i trädgårdarna på Skånes slättbygd.

Födoämnen: Flugor och andra små insekter.

Fortplantning: Sitt näste lägger denna fogelart på marken vid sidan af en tufva eller mellan trädens rötter, i slutet af Juni eller början af Juli. Det är konstlöst sammanlagdt af mossa och gräsrötter samt inuti belagdt med fina grässtrån och har öppningen på sidan. Äggen 5—6, blekgrå med rödbruna och mörka fläckar och streck. — Äfven sedan ungarna äro utkläckta, hörer man hannen sjunga i grannskapet af nästet.

Löfsångare (*Ficedula Trochilus*, LATH.).

Artm. *Ofvan gråaktigt grön; framhals och bröst gulaktiga; undergumpen blekgul; 1:sta vingpennan längre än de närmsta täckfjädrarna; 2:dra kortare än 5:te, längre än 6:te. Benen gulbruna.*

Synonymi: *Motacilla Trochilus* LIN. Fn. Sv. p. 96. n. 274. — *Sylvia Trochilus* LATH. Ind. I. p. 550. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 288. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. LVI. 185. — *Le Pouillot ou Chantre* BUFF. Ois. V. p. 344. pl. enl. 651. f. 1. — DEGL. Orn. eur. I. p. 549. — *Yellow Wren* LATH. Syn. IV. p. 512. n. 147. — *Löfsångaren* v. WRIGHT Sv. Fogl. H. 10. — *Löv-Sanger* KJÆRB. Danm. Fugl. p. 159. — Sv. *Sparfkung, Skogsknett.*

Beskrifning: Längd 4 t. 5 l. till 4 t. 6 l.; från vingleden 2 t. 6 l.; stjerten 1 t. 7 l.; tarsen 6½ l. — Alla öfra kroppsdelar olivgröna, eller gråaktigt gröna, de äldre mer grå, de yngre med mer eller mindre grönaktig anstrykning. Från näsborrarna öfver ögonen går ett smalt smutsigt hvitt eller gulaktigt streck (som är mindre och kortare än hos föregående art, hos hvilken det är rent gult); från näbben genom ögat ett brunaktigt streck. Hufvudets sidor brungråaktiga med gult inblandadt. Strupen och undergumpen hvita med svag gulaktig anstrykning. Halsen framtill, bröstet och sidorna smutsigt hvita, mer eller mindre anstrukna med gult. Magen hvit, om hösten med gul anstrykning. Vingpennor, stjertpennor och vingtäckare mörkbruna, utvändigt kantade med olivgrönt (ryggens färg). 1:sta vingpennan i utbrädden hvitaktig. De flesta vingpennorne i spetsen mycket smalt kantade med hvitaktigt. — Näbben ofvan brun, inunder gulbrun. Benen ljust rödbruna eller gulbruna; tarserna med få inskärningar. Näsborrarna aflånga, jemnbreda, något uppåtböjda. — 1:sta vingpennan längre än handpennornas täckfjädrar; 2:dra längre än 6:te, kortare än 5:te; 3:dje och 4:de lika, längst. Stjerten urnupen, yttersta stjertpennan litet kortare än nästa. *Nilss. Illum. fig. pl. 86. fig. 2.*

Hannen är ofvan märkbart mörkare än honan, hvilken äfven på hufvudets sidor och frampå halsen är något ljusare; men har för öfrigt lika mycket gult som hannen.

Ungarna om hösten: *) Ofvan mera rent gröna,

*) Ett ungt exemplar, något olikt andra yngre af *Troch.* finnes här på Museum: Längd 4 t. 4 l.; från vingleden 2 t. 4 l.; stjerten 1 t. 5½ l.; tarsen 6 l. 1:sta vingpennan 4 m. m. längre än vingtäckarna; 2:dra kortare än 5:te, mycket längre än 6:te &c. Tarserna, som synas mer under-

inunder gula, isynnerhet på framhalsen, bröstet, sidorna och undergumpen. Ett kort gult streck öfver ögat. Ving- och stjertpennor mörkbruna, kantade med grönt. De flesta vingpennorna, utom de 4—5 första, i yttersta spetsen kantade med hvitaktigt.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna lilla sångare förekommer i alla trakter af halfön, der skog och buskar finnas. Han träffas lika så väl i södra Skåne som i Lappland och norra delarna af Norge. På fjällens sidor finnes han så högt upp som björken växer, men högre har jag icke sett honom. Till Skåne anländer han kring den 18—23 April *) någon vacker natt, och redan följande morgon gifver han från trädkronorna sin ankomst tillkänna genom en kort och sorglig, men likväl ljuf sång: *didi, dydy, dehi, zia, zia!* Samma sång får man äfven då och då höra under hela dagen. Han synes anlända i större sällskap, ehuru alltid spridd bland träden. Denna sångare synes föredraga björkskogarne för alla andra, och der björkar äro blandade med andra träd, uppehåller han sig helst i de förra. Dess lockton, som han ofta låter höra, är ett hvisslande: *huit, huit!* Till lynnet är han munter, orolig och liflig. Ständigt är han i rörelse bland buskarna och träden, der han plockar insekter, lockar och sjunger. I September flyttar han småningom åt söder.

Födoämnen: Smärre insekter samt insektägg och larver.

Fortplantning: Han häckar såväl i trädgårdar och parker som i skogarna. Sitt bo lägger han på marken vid en buske bland löf eller mossa. Det är

---

sättsiga, ha brungrå färg och 4 tydliga inskärningar på hela benet. Färgen eljest lik den yngre *Troch.* Skjuten den 18 Augusti vid Lund.

*) Då våren är långvarigt kall kommer han ej före början af Maj.

stort, hvälfdt som en bakugn och har på sidan en rund öppning. Det är sammanlagdt af grässtrån och torra löf samt inuti belagdt med fjäder och dun. Äggen 5—6, stundom 7, nästan runda hvita, beströdda med rödbruna prickar. (L. 5 l.; tj. 4 l.).

Nytta: Denna fogel förtär en mängd skadliga insekter och är derföre för skogar och fruktträdgårdar en nyttig gäst. Om man låter honom flyga lös inne i kammaren, så bortplockar han flitigt de flugor och andra insekter som der finnas.

Gransångare (*Ficedula abietina* *), (NILSS.).

Artm. *Ofvan gråbrun, med dragning i olivgrönt, inunder hvit med inblandadt gult; 1:sta vingpennan mycket längre än närmsta vingtäckarna; 2:dra mycket kortare än 5:te, kortare än 6:te, lika med 7:de; benen mörkbruna.*

Synonymi: *Sylvia rufa* LATH. Ind. II. p. 516. — *Sylvia abietina* NILSS. Vet. Acad:s Handl. 1819. p. 113. — GLOGER Vögel Eur. I. p. 218. — KJÆRB. Danm. Fugl. p. 260. — *Ficedula rufa* KEYSERL. & BLAS. Wirb. p. LVI. 185. — *Phyllopneuste rufa* DEGL. p. 551. — *Bec-fin veloce* TEM. Man. d'Orn. I. p. 225. — *The Chiff-Chaff* YARR. Brit. Birds I. p. 335. — THOMPSON Nat. history of Ireland I. p. 195. — *Weiden-Sänger* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 649. — *Gransångare* v. WRIGHT Sv. Fogl. 10. Häft.

Beskrifning: Längd 4 t. 4 l.; à 4 t. 5 l.; vingbr. 7 t. 2 l.; tarsen 6 l.; från vingvecket 2 t. 4½ l.; stjerten 1 t. 6 à 7 l. — Alla öfra kroppsdelar gråbruna, mer eller mindre skuggade af olivgrönt, ljusast på öfvergumpen. Från näsborrarna öfver ögat går ett blekgult streck; mellan öga och näbb står

*) Detta namn synes mig vara charakterestiskt, då deremot benämningen *Sylvia rufa* ger ett origtigt begrepp om foglens utseende; det förra har derföre också blifvit antaget af flera Ornithologer.

ett brunt streck. Tinningarna, halsens och bröstets sidor brungråaktiga med inblandadt gult. Strupen hvitaktig. Nedra kroppsdelarna hvita med gult här och der inblandadt. Vingar och stjert bruna; de yttre vingpennorna smalt kantade med grått, de andra med olivgrönt. De nedre vingtäckarne gula; undergumpen och de nedra stjerttäckarne blekgula; vingleden inunder höggul. — Näbben mörkbrun, inunder vid roten ljusbrun. Iris brun. Benen mörkbruna; tarserna med få och svaga inskärningar. — 1:sta vingpennan mycket längre än handpennornas täckfjädrar; 2:dra kortare än 6:te, stundom lika med 7:de; 3:dje lika med 4:de eller 5:te; 4:de längst. *Nilss. Illum. fig. pl. 86. fig. 1.*

Ungfoglen i September: Ofvan mycket ljusare grönaktig; under mer gulaktig; vingpennorna med smala hvitaktiga spetskanter. Liknar ungen af *F. Trochilus*, från hvilken han skiljes genom mörkare ben och annat förhållande mellan vingpennorna.

Vistelseort och lefnadssätt: Gransångaren förekommer om sommaren mest i granskogarna i de norra och vestra trakterna af vår halfö *). Här förekommer han temligen allmänt, men synes ej gå längre åt norr än upp emot polcirkeln, och på fjällens sidor stiger han ej högre än der granen bildar skog. I det södra Sverige förekommer han blott höst och vår under sina resor till och från norden. Vid Lund visar han sig i trädgårdarna redan kring den 15—20 April och sjunger i trädkronorna innan löfven börjat slå ut. Han träffas stundom här till den 3—5 Maj. Dess sång är ett lätt igenkänneligt *kipp-*

*) Under min resa 1816, blef denna lilla rekrut för Skand. Fauna först anmärkt i Stördalens, Inderöns och Nummedalens granskogar. v. Wright träffade honom mot norden först mellan Luleå och Haparanda; Löwenhj. i norra Ångermanland (63°).

kjapp, kipp-kjapp, som har någon aflägsen likhet med pilfinkens qvitter; dess lockton är ett hvisslande *huit* eller *hvid.* Liflig och munter, är han ständigt i rörelse, hoppar bland qvistarna och är ifrigt sysselsatt att plocka insekter. Om sommaren ses han sällan bland löfträd, utan sjunger vanligen från öfversta spetsen af en hög gran. Man hörer ofta flera foglar sjunga på en gång, men de sitta alltid på afstånd från hvarandra, och då den ene råkar inom den andres lilla jagtdistrikt, uppstår genast strid. — Af alla löfsångare är denne den förste som anländer och den siste som flyttar bort. I September är han ej sällsynt i trädgårdar, häckar och lundar i södra Skåne, der äfven som om våren ett par veckor åtgå för dess genomresa. Samma förhållande, eger rum vid Götheborg enligt M:lén. Äfven om hösten får man stundom höra dess välkända sång.

Födoämnen: Små insekter, insektägg och larver.

Fortplantning: Dess bo, som han säges bygga på marken eller i någon granbuske, ej högt öfver marken, skall vara klotrundt samt invändigt fodradt med fjädrar och innehålla 5—6 hvita med rödbruna punkter beströdda ägg.

4:o) **Kärrsångareslägtet** (*Calamoherpe,* Boie).

Pannan *nedtryckt och spetsigt utlöpande i näbben som är långsträckt, temligen stark, vid roten bred, utåt hoptryckt och med tydlig ryggkant; öfver mungipan några borst.*

Vingarna *medelmåttiga stundom tvärspetsiga, stundom afrundade, med tydligen böjda vingpennor.*

Stjerten *temligen lång, starkt afrundad.*

Klorna *i förhållande stora, hoptryckta och krumböjda.*

De flesta vistas vid sidan af floder, grafvar och

insjöar bland täta rör och säf, mellan hvilka de dölja sig och på hvilka de klättra. Några uppehålla sig bland buskar eller säd nära vid våta ställen. De lefva uteslutande af insekter och bygga sina nästen med mycken konst, samt fästa dem mellan rören i vassen eller bland höga gräsväxter. De förras sång är föga melodisk och mer skärrande än de flesta föregåendes; de sednares deremot vanligen utmärkt skön.

Säfsångare (*Calamoherpe Schoenobænus*, (LIN.).

Artm. *Ofvan olivgrå med bruna fläckar, som på hufvudet äro tätare och mer svarta; öfvergumpen gulaktigt rostbrun, ofläckad; ett bredt streck öfver ögonen och kroppens undra delar rostgulaktigt hvita. Armpennorna med breda blekgrå kanter. 1:sta vingpennan kortare än vingtäckarna; 2:dra lika med 3:dje, och dessa längst.*

Synonymi: *Motacilla Schænobænus* LIN. Fn. Sv. p. 89. *Sylvia Schænobænus* NILSS. Orn. Sv. I. p. 223. — *Sedge bird* PEN. Brit. Zool. I. p. 381. (god beskrifn.). — *Sedge Warbler* LATH. Syn. IV. p. 430. — *Schilfsänger* (*Sylvia phragmatis*) BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 633. — *Salicaria phragmatis* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. LIV. 182. — *Calamodyta phragmitis* DEGL. I. p. 584. — *Säfstigare* v. WRIGHT Sv. Fogl. Häft. 1.

Beskrifning: Längd 5 à 5½ t.; från vingleden 2 t. 5 l.; stjerten 1 t. 6 à 7 l.; näbben från munviken 5 l., från pannan 3½ l.; tarsen 7 l.; mellantån 5½ l.; baktån 4 l. — Hufvudet ofvan och ryggen olivgrå med en brun fläck i midten af hvarje fjäder; dessa fläckar äro på hufvudet mer tättstående och svarta, isynnerhet vid sidorna af hufvan, der de nästan bilda ett bredt svart band. Från näsborrarne öfver ögonen går ett bredt gulaktigt hvitt band och genom ögonen till tinningarne ett brunt. De större vingtäckarna och de innersta vingpennorna svart-

aktiga, kantade med blekt olivgrått. Öfvergumpen och de öfra stjerttäckarna rostbruna, ofläckade. — Vingpennorna mörkbruna, utvändigt med smala olivgrå kanter; handpennorna sabelformigt böjda; armpennorna tvära med blekgrå ändkanter. Stjerten kantigt rundad, mörkbrun med afrundade pennor, i spetskanterna blekare. Hela foglen inunder hvit med rostgul anstrykning, som är märkbarast på bröst, sidor och skenklar samt minst märkbar på strupe och mage, hvilka äro nästan rent hvita: de långa undra stjerttäckarna blekt rostgula. — Näbben ofvan svartaktig, inunder perlgrå, mungiporna rödgula. Iris rödbrun. Benen grå, stötande i köttfärg, tarserna med 3—4 inskärningar. Näsborrarna rundaktiga. Stjerten räcker 1¼ tum utom vingarna. — 1:sta vingpennan smal och spetsig, kortare än 2:dra och 3:dje, hvilka äro lika och längst.

Unge före ruggningen: Ofvan rostgul med långsgående svarta fläckar, som stå tätast på hufvudet; öfver ögonen ett blekgult streck; under blekt rostgul, stundom svarta fläckar tvärs på underhalsen; vingar och stjert svartaktiga med breda rostgula pennkanter.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna fogel uppehåller sig om sommaren bland de täta säf och rör, som finnas vid brädden af floder, insjöar, mossar och kärr. I Skåne är han icke sällsynt; han förekommer här i de flesta kärr med rör (*arundo phragmites*) och på många ställen är han talrik. Äfven finnes han i det öfra Sverige och Norge. Vid Carlstad är han allmän (Ced.) äfvensom vid Kautokeino (v.W.). Säfsångaren är en munter och liflig fogel, som alltid är i rörelse, kryper och klättrar på vassen, fångar insekter och sjunger. — Då han märker någon fara, gömmer han sig genast bland den täta vassen. Om man derföre vill skjuta honom och vet honom vara inom håll men dold, så bör man ej ändra plats, utan

stå helt stilla; ty merendels får man då, efter en liten stund, se honom klättra upp åt toppen af en säf. — Dess sång, som han sittande låter höra, är munter och rask. Man igenkänner deri ljud som likna gulärlans, svalans och lärkans; men den är blandad med egna sträfva och skärrande toner, som nästan likna rörbladens gnidning mot hvarandra i vassen då det blåser. Ej sällan höjer han sig, likt en piplärka, sjungande i luften, svingar sig om i en båge och nedsänker sig åter på vassen. Dess sång höres isynnerhet om morgnarna, samt om aftnarna ända långt in på natten. — Som flyttfogel infinner han sig hos oss i Maj och flyttar bort i September. Man träffar honom ej sällan, under sina höstvandringar, ensam bland höga gräsväxter och örter vid hafsstränderna i det södra Skåne, Öland o. s. v.

Födoämnen: Åtskilliga slags insekter, isynnerhet sådana som vistas i vassen vid vatten.

Fortplantning: Dess näste liknar en korg och är konsigt hopflätadt af torra grässtrån, säf och rörblad samt invändigt fodradt med fina gräsrötter och hår. Det är fästadt mellan några rör i vassen eller ock mellan qvistarna i en videbuske vid brädden af vattnet. Äggen 5, smutsigt hvita eller rostbrunaktigt grå med små bruna prickar och streck.

Rörsångare (*Calamoherpe arundinacea*, (Briss.).

Artm. *Ofvan oflückad, gråbrun med rostbrun anstrykning mest på den något ljusare öfvergumpen, som är ljust rostbrun; inunder hvit med rostgul anstrykning på bröst och sidor; 2:dra vingpenn. lika med 4:de, 3:dje litet längre, längst. Afstånd. mell. armpenn. och vingspets 5½ l.*

Synonymi: *Sylvia arundinacea* Lath. Ind. I. p. 540. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 221. — *Bec-fin des roseaux ou éffarvette* Tem. Man. d'Orn. I. p. 191. — Degl. Orn.

eur. I. p. 572. — *Salicaria arundinacea* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. LIII. 181. — *Red-Wren* LATH. Syn. IV. p. 615. — *Reed-Warbler* YARR. Brit. Birds I. p. 295. — *Teich-laubvogel* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 566. — *Rör-Sanger* KJÆRB. Danm. Fugl. p. 165.

Beskrifning: Längd 5 t. 2 à 3 l.; fr. vingleden 2 t. 6 l.; från vingspetsarne till de tvära armpennspetsarna 16 mm.; stjerten 2 t.; näbben fr. viken 6 l.; från pannan nära 4 l.; bredden öfver mungipan 2¼ l.; öfver midten ej fullt 1 l.; höjd öfver roten 1½ l.; öfver midten litet öfver 1 l.; tarsen 1 t., på öfra hälften utan inskärningar; framtån 5½ l.; baktån 4¼ l. — Alla öfra kroppsdelar enfärgade, utan fläckar, gråbruna, med dragning i gulaktigt rostbrunt, isynnerhet på öfvergump och öfra täckfjädrar, som äro ljust rostbruna eller nästan gulaktigt rödbruna. Från näsborrarna till öfra ögonlocket går ett smalt blekgulaktigt streck. Strupen rent hvit. Bröst, mage och undergump hvita, svagt skuggade med rostgult eller rostbrunt, som isynnerhet är märkbart på sidorna. Vingpennorna mörkbruna, de innersta bredt kantade med ryggens färg, alla med smala hvitgrå spetskanter. Stjerten mycket rundad, mörkbrun med bleka fjäderkanter, isynnerhet vid spetsen. — Näbben ofvan mörkbrun, vid roten bred, utåt hoptryckt, rät; käkkanterna inböjda; öfverkäken ryggad, i spetsen något litet nedböjd och bakom spetsen med ett hak. — 1:sta vingpennan ytterst smal och spetsig, lika med handtäckfjärdarna; 2:dra lika med 4:de, 1 l. kortare än 3:dje, som är längst *).

Vistelseort: På flera ställen i Sveriges södra och mellersta landskap förekommer denna fogel bland rör i vassarna vid sidan af floder sjöar mossar och

*) Satta bredvid hvarandra visar hannen något mörkare (intensivare) färger än honan, som stundom är nog svår att, genom färgen, skilja från följande.

grafvar. Finnes talrikt bland rören i de gamla fästningsgrafvarna vid Landskrona (Liljeb.) och Malmö (Qvens.); vid rörvassarna vid Götha elf ofvan Götheborg (M:lén). Äfven på flera andra ställen.

Födoämnen: Insekter.

Fortplantning: Nästet liknar en aflång korg, är konstigt bygdt af blad och vippor af *Arundo phragmites*, mellan några hopbundna rörstänglar, eller andra öfver vattnet uppstående växter. Äggen 4—5 grönaktigt hvita, tätt beströdda med gröna och bruna oregelbundna fläckar. (L. 18 mm.; tj. 14 mm.; stundom l. 20 mm.; tj. 14 mm.).

Kärrsångare (*Calamoherpe palustris*, BECHST.)

Artm. *Ofvan ofläckad gråbrun med grönaktig anstrykning, mest på den något ljusare öfvergumpen, som är ljust grågrönaktig; inunder hvit med smutsgulaktig anstrykning på bröst och sidor; afståndet mellan armpennor och vingspets 6½ l.; 2:dra vingpennan märkbart längre än 4:de, nästan lika med 3:dje, som är längst.*

Synonymi: *Sylvia palustris* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 639. — Pr. BONAP. Faun. Ital. H. . . . pl. fig. 1. — *Calamoherpe palustris* BOIE Isis 1826. p. 972. — *Salicaria palustris* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. LIII. 181. — *Sumpsanger* KJÆRB. Danm. Fugl. p. 164 *).

*) D:r KJÆRBÖLLING anför att han vid Naturforskaremötet i Köpenhamn 1847 förevisade ett exemplar af denna art, och att den der blef antagen att vara *Sylv. Hippolaïs*. Härvid får jag anmärka att, då jag redan beskrifvit vår Svenska *Hippolaïs* både i Ornithol. Svecica och sednast i Skand. Fauna p. 304, der jag äfven särskildt omnämnt näbbens egna form, jag icke kunde antaga KJÆRBÖLLINGS fogel att vara min eller LINNÉS *Hippolaïs*; men då flera menade att det var Tyska Ornithologernas *Hippolaïs*, och att denna således vore skild från den Svenska, hade H:r KJÆRBÖLLING

Beskrifning: Storleken af hela foglen och dess särskilta delar, samma som föregåendes. Endast i vingpennornas förhållande har jag funnit olikhet hos de exemplar jag har för mig, nemligen 5 af *C. arundinacea* och 3 af *palustris:* hos de förra har jag funnit 2:dra vingpennan lika eller föga längre än 4:de, så att spetsen af 2:dra står antingen närmare 4:des eller midt emellan 3:dje och 4:de. Hos *palustris* är 1:sta vingpennan stundom mycket kortare än handtäckarna, spetsen af 2:dra stå närmare 3:djes än 4:des. Hos *arundinacea* är afståndet mellan vingspetsen och de tvära ändarna af armpennorna $5\frac{1}{2}$ l. (kring 16 m. m.); hos *palustris* är samma afstånd $6\frac{1}{2}$ l. (kring 20 m. m.) *). — Färgen ofvan gråbrun med mer grönaktig (ej rostbrun) anstrykning; öfvergumpen något ljusare med gulgrönaktig anstrykning; undra kroppsdelarna likasom hos förra, men med smutsigt gulaktig (isabellgulaktig ej rostgul) anstrykning på bröst och sidor. De innersta vingpennorna bredt kantade med blekgrått; för öfrigt äro vingar och stjert lika föregåendes.

Vistelseort och lefnadssätt: Häri skiljer denna art sig betydligt från föregående, som han till färg och former är så lik. Denne vistas nemligen icke bland rör öfver vättnet, utan i närheten af vatten och kärr, bland låga buskväxter eller nässlor, säd, raps och högt gräs. Hos oss i södra och sydvestra Skåne vid Klågerup, Arrie och på flera ställen mellan Malmö och Ystad träffas han mest bland råg, raps och ärter från Maj till Aug. månader. Man ser honom sällan, men

---

den artigheten erbjuda mig, att för jemförelse taga exemplaret med mig till Lund; och derifrån erhöll H:r KJÆRBÖLLING sedan den anförda underrättelsen.

*) Detta af DEGLAND uppgifna förhållande har jag funnit bekräftadt på de härvarande exemplaren: vet dock icke om det är allmänt.

han förråder sig genom sin sång, som är mycket olik de andra kärrsångarnas och utmärker sig genom mer afvexlande toner och större harmoni, hvari han kan jemföras med bastardnäktergalen, hvilken han dock anses t. o. m. öfverträffa. Han sjunger flitigt, nästan hela dagen, isynnerhet efter ett ljumt regn, och äfven en del af natten. Det är derföre han i Tyskland blifvit kallad *Schönsingender Röhrsänger*. Han anländer i början af Maj och går bort i Augusti.

Fortplantning: I buskar, raps, säd, högt gräs ett stycke från vattnet lägger han sitt bo 1—3 fot från jorden. Äggen 4—5 blåaktigt hvita med askegrå något större och olivbruna eller svarta smärre runda fläckar och punkter. (L. 8½ mm.; tj. 14½ mm.).

Anmärkn. 1. *Sylvia magnirostris* (LILJEBORG) står närmast denna; isynnerhet liknar den till färgen KJÆRBÖLLINGS exemplar från Jutland äfvensom till näbbens storlek och form; men den är dock specifikt skild, och kännes lätt genom kortare mer undersättsiga och med inskärningar äfven på öfra delen försedda tarser, genom 1:sta vingpennan, som är något längre än de närmsta täckfjädrarna och genom 2:dra vingpennan som är kortare än 4:de och knappt så lång som 6:te; 3:dje och 4:de som äro längst och lika. *Mus. Lund.* Färgen ofvan dunklare, vingpennor mer enfärgade, utan gråhvita spetskanter; inunder hvit med bröstet och sidorna något dragande i gult. Afståndet mellan armpennornas ändar och vingspetsen utgör ej mer än kring 4⅓ l. (13 m. m., hos *palustris* kring 20 m. m.) — LILJEB. Vet. Akad:s Handl. 1850. p. 274. Den träffades i Ryssland mellan Kargopol och Cholmogory, der den likasom *C. palustris* annorstädes, vistades nära vatten bland buskar, och lät om nätterna höra sin utmärkt vackra sång, som enligt LILJEB. öfverträffade sjelfva näktergalens, "i tonernas mångfald, styrka och renhet."

Anmärkn. 2. *Calamoherpe media* (MALM). Då jag ej varit i tillfälle att jemföra denna med närstående samslägtingar, får jag hänvisa Faunans läsare till Vet. Akad:s Öfversigt 1851. sid. 159, der H:r MALMS be-

skrifning deraf finnes införd. Diagnosen är följande: "*Ofvan rostbrunaktig, under hvitaktig med rostgul anstrykning, bröstet och kroppens sidor med stark rostbrunaktig anstrykning, näbben straxt fram om näsborrarna 4¼ mill. hög, densammastädes 4 mill. bred: således något högre än bred. Vingens längd 82 mill.*"

Den blef skjuten den 22 Aug. 1849 af Handl. H:r A. Malmlén, i östra vassen uti Götha elf vid Götheborg, tillsammans med *C. arundinacea*.

Prof. SUNDEVALL anmärker att den är så lik *turdoides* (turdina), att man utan jemförelse, knappt skulle anse dem olika. Färgen är lika; blott storleken skiljer dem och förhållandet mellan vingpennorna.

H:r Malmlén har till härvarande Akademiska Museum förärat ett ägg, funnet i ett rörsångarebo mellan rören i vassen uti Götha elf, der *C. media* blifvit skjuten. Det tillhör hvarken *C. arundinacea* eller *palustris*; det är 23 mm. långt, 17 mm. tjockt. Färgen hvit, grönguläktig, beströdt med små och något större grå och bruna fläckar. — H:r Pastor Wallengren har skickat mig, för jemförelse, 3 ägg af *C. turdina*, tagna vid Braunschweig i början af Juni 1855. Deraf N:r 1: L. 22 mm. tj. 16. Grundfärgen nästan som hos förra, fläckarna mörkare, eljest temligen lika. N:r 2: L. 23 mm., tj. 17 mm. N:r 3: L. 22½ mm., tj. 17 mm.; fläckarna på N:r 2 och 3 mycket större än på de förra. — Häraf är påtagligt att *C. turdina* finnes och häckar i rörvassarna vid Götha elf.

Anmärkn. 3. Jag anser mig här äfven böra intaga kännemärkena på ett par andra kärrsångare.

1. **Starrsångaren** (*Calamoherpe cariceti*). *Den kommer närmast* Säfsångaren (*C. Schoenobœus*), *men skiljes genom svartbruna smala långsstreck på bröst och slaksidor; ofvan ljust grågul, svartfläckig med ett gulhvitt streck öfver hvardera ögat och ett gulgrått längs midten af pannan. Längd kring 5 t. — Vistelseort m. m.* samma som *säfsångarens*, från hvilken den äfven på afstånd kan skiljas genom de mörka långsstrecken på undre kroppsdelarna. Finnes i Danmark m. fl. st.

2. **Gräshoppsångaren** (*Calamoherpe locustella*). *Ofvan olivfärgad, beströdd med svartaktiga fläckar; under hvitgrå med gulbrun anstrykning på bröst och sidor och på de sednare med svartbruna skaftstreck. Undre*

stjerttäckarna svartfläckiga. Längd kring 5 t. 2 l.; från vingleden 2 t. 4 l.; stjerten 2 t. 2 l.; tarsen 7 l. — Vistas på sumpiga ställen bland videbuskar och starrgrästufvor. Han kännes äfven på afstånd genom sin egna besynnerliga sång, som har likhet med gräshoppans läte och består af en enda hes, men vidtljudande ton: *sssirrrrrrrr*, som ofta fortsättes oafbrutet i 1—2 minuter (Kjærb.).

Trastslägtet (Turdus, *Lin.*).

Näbben *medelmåttig, nästan rät, utåt hoptryckt, vid roten, öfver näsborrarna nästan lika bred som hög, underkäken rät, öfverkäken i spetsen något nedböjd och bakom spetsen försedd med ett hak.*

Näsborrarna *vid näbbroten på sidan, äggformiga, ofvan halftäckta af en till hälften bar hud.*

Munvikarna *ofvan försedda med några få borsthår.*

Benen: *tarsen längre än mellantån, slät, blott nedtill med några få inskärningar; uttån vid roten hopväxt med mellantån.*

Vingarna *medelmåttiga: 1:sta vingpennan lika med eller kortare än närmsta täckfjädrarna; 2:dra eller 3:dje och 4:de längst. Stjerten temligen lång, afrundad, tvär eller något urnupen.*

Honan är hos de flesta arter lik hannen. Ungarna äro mer fläckiga. De rugga blott en gång om året.

Trastarna äro af medelmåttig storlek; de vistas i stora skogar och bygga der, parvis mer eller mindre spridda, utom en enda art (snöskatan), som bygger i täta kolonier, nästan liksom råkorna. Om hösten ströfva de omkring och många draga åt sydligare länder. De flesta flytta i ganska spridda flockar eller familjer; snöskatan stryker omkring och flyttar i mer samlade skaror. Rödvingen flyttar äfven i flock, ehuru mindre sluten. Trastarna äro skygga och låta

sällan någon komma sig nära; de flyga undan med sitt vanliga skrik.

Alla trastar sjunga, men olika väl. Dubbeltrasten och taltrasten sjunga bäst och äro bland vårens första sångare. Ringtrasten sjunger sämst och snöskatan låter utom sitt sqvattrande läte och sin lockton, blott höra några sträfva toner.

Trastarna bygga sina bon med mycken omsorg; det är merendels halfklotformigt, konstigt hopflätadt af mossa och pinnar, derjemte starkt hoplimmadt med jord, lera, gödsel; samt inuti så slätt som om det vore svarfvadt. De lefva om våren och sommaren af insekter och maskar, om hösten och vintren af åtskilliga slags bär. — De fångas i donor med rönnhär om hösten och vintren. Köttet är välsmakligt och sundt.

1:o). Trastar som äro inunder småfläckiga, ofvan olivgrå eller bruna. Könen lika.

Dubbeltrast (*Turdus viscivorus*, Lin.).

Artm. *Ofvan gråbrun med olivgrön anstrykning; inunder gulaktigt hvit med svartaktiga fläckar, på halsen spetsiga, på bröstet tvärt ovala; undre vingtäckarna och inre spetskanten af de tre yttre stjertpennorna hvita. Stjerten gråaktigt brun.*

Synonymi: *Turdus viscivorus* Lin. Fn. Sv. p. 79. — Retz. Fn. Sv. p. 226. — Lath. Ind. I. p. 326. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 172. — *La Draine* Buff. Ois. III. p. 295. t. 19. f. 1. — Pl. enl. 489. — *Merle Draine* Tem. Man. I. p. 161. — Degl. Orn. eur. I. p. 467. — Keyserl. & Blas. Wirbelth. LI. 177. — Glog. Vögel Eur. I. p. 174. — *Missel Trush* Lath. Syn. III. p. 16—1. — *Mistel Drossel* Bechst. Nat. Deutschl. 3. B. p. 325. — *Dubbeltrasten* Ekstr. Tidskr. f. Jägare p. 678. — Sv. *Dubbel-Trast, Mistel-Trast.*

Beskrifning: Denna är den största af våra

Svenska trastar. Längd 12 t.; vingbredden 19 t.; från vingleden 6 t.; tarsen 1 t. 3 l.; stjerten 3 t. 4 l.; näbben från viken 1 t. 1 l.; från pannan 6 l.; vid roten bred $2\frac{1}{2}$ l. och lika hög. 1:sta vingpennan mycket kortare än vingtäckarna; 2:dra litet längre än 5:te; 3:dje och 4:de lika och längst. — Näbben mörkbrun, vid roten inunder gul; iris brun; benen smutsigt gula. — Alla öfra kroppsdelar brungrå med olivgrön anstrykning, hufvudet mer stötande i askegrått, öfvergumpen mer i gröngult. Hufvudets och halsens sidor äfvensom alla nedre kroppsdelar hvita med rostgul anstrykning på hals, sidor och undergump, samt svartaktiga fläckar, som på bröstet äro bredt trekantiga, uppåt spetsiga, på magen och sidorne tvärgående ovala; strupen midtåt hvit med mycket små eller inga fläckar. Vingarna mörkbruna; dess pennor kantade med olivgråaktigt eller hvitaktigt; de inre vingpennorna samt de större täckfjädrarna i spetsen och kanterna hvitaktiga. De undre vingtäckarne rent hvita. Stjerten tvär, brun, med askegrå anstrykning; de tre yttre stjertpennorna i inre spetskanten hvita. Stundom är den yttersta i hela yttre sidan och snedt öfver midten hvitgrå. Stjertens nedre täckfjädrar gråbruna med ett bredt hvitt band åt spolen och hvit spets. *Nilss. Illum. fig. pl. 22.*

Honan är något mindre än hannen och har färgerna något mindre rena.

Vistelseort och lefnadssätt: Om sommaren finnes denna trast i de stora skogarna i det norra och mellersta Sverige, och i Norge har jag äfven sett honom norr om Trondhiem i Stördalen. H:r Löwenhjelm såg honom vid Luleå och Lycksele. I Hallands, Bohusläns, Smålands, Blekinges m. fl. skogar, isynnerhet i barrskogar, tillbringar han sommaren och fortplantar sitt slägte. Vid Götheborg är han allmän och fortplantar sig (M:lén). Likväl träffas han ej

inne midt i skogarna utan i skogsbrynen och isynnerhet der gamla ekar finnas. På sådana ställen ser man honom under flyttningstiderna i större flockar. I lundar och trädgårdar här i Skåne infinner han sig, ehuru temligen sparsamt, under flyttningstiderne höst och vår. En och annan infinner sig redan i sednare hälften af Februari; men vanligen anländer han i slutet af Mars eller i början af April, och låter då stundom höra några vackra toner från spetsen af något högt träd *). Under fortplantningstiden har jag aldrig sett honom i Skåne. En del flyttar mot vintren åt sydligare länder; men äfven under de starkare vintrarne blifva de flesta qvar, och träffas då familjvis i skogarne i mellersta och norra Sverige, antingen ensamma eller i sällskap med snöskatan. I trakten af Götheborg qvarblifva de hela året, om ej brist på föda tvingar dem att lemna stamorten (M:lén). — Dubbeltrasten tyckes vara af fredligt lynne; ty han slåss aldrig med sina kamrater; deremot är han mycket skygg och låter svårligen jägaren komma inom skotthåll. Dess lockton, som han äfven låter höra då han blir skrämd och flyger undan, är ett fint: *iis!* hvarpå följer ett sträft nästan snarkande *arrr!* Dess sång är ganska gäll, fastän melancholisk, och består af korta afbrutna strofer. Den höres de första vårdagarna tidigt om morgonen och sent om aftonen, från öfversta toppen af något högt träd.

Födoämnen: Deras förnämsta föda består i regnmaskar, hvilka de uppsöka vid skogskärren. Äfven förtära de snäckor, gräshoppor, larver m. m. och om hösten åtskilliga slags bär, såsom rönnbär, en-

*) I allmänhet sagdt sjunga väl sångfoglarne under sina vandringar om våren; men aldrig är deras sång då så hög eller fyllig och liflig, som i deras stamhåll sedan de börjat para sig och bygga bo.

bär, blåbär m. m. De som blifva hos oss qvar öfver vintren, föda sig hufvudsakligen af enbär och lingon. De, som tidigt om våren komma från sydligare länder, söka genast kärrdragen, der snön smält undan, och der de finna regnmaskar i mängd.

Fortplantning: Deras näste träffar man oftare på barrträd än löfträd. Det står än lägre, än högre från jorden, på en gren, och är bygdt af risqvistar, mossa och lafvar. Äggen 5 grönaktigt hvita, med violetta fläckar och rödbruna prickar, hvilka äro större på den tjockare ändan. — Ungarna uppfödas med insekter och daggmaskar.

Jagt och fångst: Denna fogelart är mycket skygg och således svår att få inom skotthåll. Om man döljer sig och efterhärmar dess snarkande lockton, skall man dock kunna locka honom, under höst och vår. Om hösten och vintren fångas han i *donor* eller *sprängklor* med rönbär. Här i Skåne har jag dock sällan sett honom fångas i de *donor*, som på flera ställen i talrik mängd utsättas för kramsfoglar.

Nytta: Dess kött är ganska välsmakligt; dess sång angenäm, och han förtär skadliga insekter och maskar.

Anmärkn. Jag anser mig här böra införa ett par exotiska trastarter, af hvilka den ena redan en gång blifvit funnen inom Sveriges landamären, den andra uppgifves vara dödad i nära belägen trakt, nemligen:

1. *Turdus varius*, (Pall. & Sundev.).

Artm. *Ofvan gulaktigt brungrå, under hvit, hvarje fjäder ofvan och under kroppen med en svart bred spetskant i form af halfmåne; stjerten bestående af 14 pennor; 2:dra vingpennan lika med 4:de, 3:dje längst; längd från vingleden 6 t. 4 l.*

Synonymi: *Turdus varius* Pall. Zoograph. Rosso-Asiat. I. p. 449. — Sundev. Vet. Akad. Handl. 1840. p. 36.

— BONAP. Conspect. gen av. I. p. 269. — *Turdus Whitei* EYTON Rarer Brit. Birds p. 92. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. I.II. 179. — YARR. Brit. Birds I. p. 192. (nemligen Lords MALMESBURY's Bird, the Japan Thrush, och the Hamburgh-specimen). — *Turdus aureus* DEGL. Ornith. europ. I. p. 468.

Beskrifning: Längd kring 11½ t.; från vingleden 6 t. 4 l. (160 mm. Sund.); tarsen 1 t. 4 l. à 1 t. 2 l. (33 mm. S.); näbben fr. viken 1 t. 2 l. (105 mm. S.); mellantån 1 t. 2½ l. (33 mm. S.); baktån nära 1 t. (24 mm. S.). Hela ryggen har ända till stjerten samma färg, gulaktigt brungrå med talrika halfrunda eller halfmånformiga breda (2—3 mm.) svarta fläckar, emedan hvarje fjäder slutas med en sådan; dessa bilda på bakrygg och öfvergump svarta tvärstreck. Handtäckfjädrarna svarta, med yttre fanet till midten rostgult. Ofvan på hufvudet äro fjädrarna svartaktiga med en gul fläck och svart spets. Undre kroppsdelarna hvita med rostgulaktig anstrykning på kräfva och bröstsidor, samt talrika dylika svarta tvärfläckar som ofvan; dessa stå tätast på bröst och slaksidor, nästan inga på den skärt hvita magen. På de hvita undre stjerttäckarna blott få och små svarta tvärstreck. Vingpennorna svartaktiga med rostgula utkanter. Undre vingtäckarna hvita med ett svart (1 t. bredt) band, midt öfver dem. Stjerten gulgrå; 3:dje till 5:te paren mot spetsen bredt svarta; 6:te till större delen svartaktigt; yttersta pennan något kortare grå med hvit spetskant; 2:dra gråbrun med hvit spets, äfven de 2 följande svartaktiga med hvit spetsfläck. Näbben mörkt brun, under vid roten blek. Fötter och klor bleka.

Vistelseort och lefnadssätt: Enligt Pallas förekommer denna art i bergiga trakter i sydliga Siberien; enl. andra bebor han bergiga trakter på Japan. Han har ett par gånger förekommit i England, en gång

i Frankrike, några gånger i Tyskland vid Hamburg m. fl. ställen. Det här beskrifna exemplaret blef dödadt i Jemtland i November 1837 och förvaras på Zoologiska Riksmuseum i Stockholm.

2. *Turdus lunulatus*, (LATH.)

Artm. *Ofvan gulbrun, öfvergump ljusare brungul, under hvit; hvarje fjäder ofvan och under med smalare svarta spetskanter; stjerten bestående af 12 pennor; 2:dra vingpennan lika med 6:te; 3:dje, 4:de och 5:te nästan lika, dock 4:de längst; från vingleden 5 t. 2 l.*

Synonymi: *Turdus lunulatus* LATH. Suppl. 2: dum. & Suppl. Indicis n. 13. — *Turdus varius* HORSF. LIN. Transact. XV. p. 218. — BONAP. Consp. gen. av. p. 268? — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. LII. 179? — YARR. Brit. Birds. I. p. 193. neml. Bigges specimen?

Beskrifning: Betydligt mindre än *T. viscivorus*, men något större än *T. musicus*. Längd 9 t. 5 l.; fr. vingl. 5 t. 2 l. (130 mm.); stjerten 3 t. 3 l.; tarsen 1 t. 1½ l.; mellant. 1 t.; baktån 6½ l.; näbben fr. viken 1 t. 2½ l. (33 mm.); fr. pannvinkeln 1 t. (25 mm.); höjd öfver näsborr. 2½ l.; bredd 2 l., utåt hoptryckt. 1:sta vingp. lika med närmsta handtäckfjädr.; 2:dra lika med 6:te; 3:dje, 4:de och 5:te nästan lika dock 4:de litet längre och längst. Alla öfra kroppsdelar skönt gulbruna glänsande, öfvergump och öfra stjerttäckare ljusare brungula, alla tecknade med svarta ändkanter på hvarje fjäder, bredast på ryggen, men ingen öfver ⅔ l. (2 mm.) bred. Vingpennorna mörkbruna, utfanen mest af ryggens färg och alla, utom de 6 yttersta, i spetsen tecknade med en liten blek grågulaktig fläck. Armpennornas närmsta täckfjädrar med en blekt gulgrå fläck i spetsen, och handpennornas täckfjädrar i utfanet grågulaktiga med ett bredt svart band vid spetsen. Stjerten något urnupen, bestående af 12 pennor, den yttersta längst, de mellersta rostgulbruna (kanelfärgade) de andra svartbruna, de yttersta gråbruna med en lång hvit fläck i ändan af infanet, den 2:dra med en mindre och 3:dje än mindre hvit fläck i spetsen. Nedra kroppsdelarna hvita (på bröstet med rostgul anstrykning) tecknade med svarta ändkanter, som på hvarje fjäder bilda halfmånformiga tvärfläckar, på bröst och mage smala, knappt 1 linia, på sidorna breda 2 l. (6 mm.). Strupen hvitaktig ofläckad, magen

hvit, undre stjerttäckarna hvita, med få knappt märkbara mörka tvärstreck. Undre vingtäckarna hvita med ett bredt svart band midt öfver dem.

Vistelseort m. m.: Denna art skall bebo Java och Australien, på höga berg, liksom förra. Han skall ha blifvit skjuten i Hampshire i England. Det här beskrifna exemplaret uppgifves hafva blifvit dödadt på Fyen. Det är skänkt af H:r Öfverstekammarjunkaren m. m. Baron Gyllenkrok till Lunds Zool. Museum, der det förvaras. I Malmös Mus. finnes ett något mindre exemplar, förmodligen hona.

Sångtrast (*Turdus musicus*, Lin.)

Artm. *Ofvan olivbrun; de nedra vingtäckarne rostgula; framhalsen, bröstet, sidorna och magen tecknade med äggformiga eller ovala svartbruna fläckar.*

Synonymi: *Turdus musicus* Lin. Fn. p. 79. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 173. — Lath. Ind. Orn. I. p. 327. — Bonap. Consp. gen. av. p. 270. — *La Grive* Buff. Ois. III. p. 280. Pl. enl. 406. — *Merle grive* Degl. Orn. I. p. 465. — *Throstle* Lath. Syn. III. p. 18. — *Singdrossel* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 349. — Keysekl. & Blas. Wirbelth. p. 177. — Glog. Vögel Eur. I. p. 175. — Yarr. Brit. Birds I. p. 202. — v. Wright Sv. Fogl. H. ... — Körn. Skand. Fogl. 16. f. 3. — Sv. *Taltrast, Sångtrast, Klädra, Fjällstare, Kramsfogel, Gäddtrast;* Sm. *Klera;* Skånska fogelfängare: *Kramsful;* Norr. *Maaltrost;* Werdal *Natvuku* (Nattvaka); *den Norske Nattergal.*

Beskrifning: Hanne: Längd 9 t. à 9 t. 4 l.; vingbr. 14¼ t.; från vingl. 4 t. 5 à 6 l.; stjerten 3 t. 1 l.; stjertspetsen utom vingarna 1⅝ t.; näbben 5 l.; tarsen 1 t. 2½ l. 1:sta vingpennan mycket kortare än närmsta vingtäckarne; 2:dra lika med 5:te; 3:dje längst.

Hanne och hona i vårdrägt: Hela fogeln ofvan olivbrun med svag askegrå anstrykning, som på öfvergumpen är märkbarast och på ryggen mest intager fjäderkanterna. Från näsborrarna till ögat samt kring ögat en gulaktigt hvit fläck; hufvudets sidor bruna tecknade med hvitgulaktiga prickar. Hela

foglen inunder hvit med svag rostgul anstrykning på halsen (eller frambröstet); denna samt bröstet och sidorna beströdda med talrika omvändt hjertformiga svartbruna fläckar; strupen ofläckad, omgifves på hvardera sidan af ett svartaktigt kortare eller längre streck. Magen hvit, på sidorna med större, midtåt med mindre eller inga ovala svarta fläckar. Vingpennorna svartbruna, i yttre fanen olivbruna; de nedra täckfjädrarne rostgula; de öfra olivbruna; den näst närmaste raden med en kantig rostgul fläck i spetsen; de närmaste i spetskanten bleka; handtäckarna i utfanet ljust olivfärgade i spetsen bredt svartaktiga; stjerten tvär, dess pennor olivbruna, enfärgade med rostbrun anstrykning, kantigt tillspetsade. — Näbben mörkbrun, inunder från roten till midten blekt köttfärgad. Munvikarne gula. Iris brun. Ögonlockens kanter bruna. Benen perlgrå; tårna något mörkare; klorna bruna.

Könen lika; jemförda är hannen litet längre, mera rent hvit på mage och bröst; honan med svag gulaktig anstrykning.

Unge före första ruggningen: Ofvan gråbrun med en gulaktig fläck och svart spets på hvarje fjäder. Nedunder hvitgul, beströdd med svarta fläckar.

Vistelseort och lefnadssätt: Sångtrasten bebor så väl de sydligaste som de norra landskapen af vår halfö; och både det norra Sveriges och Norges tallskogar genljuda ofta af dess sång, isynnerhet under de ljusa sommarnätterna. Löwenhj. såg honom ända till Jockmock; han fans isynnerhet i stor mängd i Gestrikland, Helsingland och Ångermanland. På sednare resan sågs sångtrasten vid Lycksele m. fl. st., på fjällens sidor vid Hornafvan &c. En del blifva qvar i skogarna i det södra Sverige under lindriga vintrar; men de mesta flytta om hösten åt varmare länder. De besöka under genomtåget Skånes med

täta buskar blandade löfskogar, och mot slutet af September samt i hela Oktober infaller här deras egentliga sträcktid. Genomtåget börjar märkas i det södra Skånes parker och trädgårdar kring den 15—20—21 September efter olika år, hvarefter den ena mer eller mindre talrika, men alltid glesa, familjen eller flocken följer efter den andra. Kring d. 10—12 Oktober falla de flesta i donorna, hvarefter antalet aftager, likasom det börjat. Kring den 14:de börja rödvingtrastarna infinna sig. Från medlet af Mars, i hela April och till medlet af Maj sker deras återtåg åt norden. Under denna tid träffas de i trädgårdar, parker, häckar och buskmark, eller vid sidan af vatten samt på våta ängar der snön bortsmält. Näst snöskatan är han hos oss den talrikaste trastart, och jemte dubbeltrasten den bästa sångare i slägtet. Dess muntra och afvexlande sång får man redan höra i slutet af Mars och derefter under hela våren, från toppen af ett högt träd, tidigt om morgonen och sent om aftonen. I den högre norden höres den under större delen af de ljusa sommarnätterna, isynnerhet efter ett mildt regn *). Denna egenskap att under de tysta men ljusa nätterna i norden med sina herrliga toner lifva de eljest ödsliga skogarna, har isynnerhet derstädes tillockat honom allmogens uppmärksamhet och gifvit honom derpå syftande benämningar: *Nattvaka* **), *Taltrast*, *Nor-*

*) Böttiger har äfven egnat denne utmärkte sångare några vackra verser. Här ett kort utdrag:

"Andra må prisa rymdens fria slätter,
Middagens hetta, stadens qvafva bur;
Skogarnas skald, de ljusa sommarnätter,
Qväder sin sång i enslig björk och fur."

**) I Wärdalen och flera ställen i Norge *Natvuku*; vid Norska gränsen i Wermland *Nattvaka* eller *Waka*. — Dennas i norden likså allmänna och likså frejdade sång, som

disk Näktergal m. fl. I åtskilliga trakter har allmogen genom ord sökt härma dess sång *).

Taltrasten är liflig och skygg. Ofta löper han tyst bland de nedfallna löfven under buskarna, eller hoppar bland de lägre grenarna. Dess lockton, som man isynnerhet får höra under sträcktiderna, och hvarmed de likom uppmuntra hvarandra till afresan, är ett fint *zipp, zipp;* skrämda låta de stundom höra ett högljudare *jack-jack-jack.* — Till denna fogels charakteristik hör äfven en egenhet som prosten Ekström på följande sätt berättar: "Denna fogel har äfven det egna i sitt lefnadssätt, att han mycket älskar vatten, icke endast att deraf dricka och bada sig deruti, han nyttjar det äfven till spegel. Halfva timman kan han stå i en klar vattenpuss och beskåda sig sjelf, som det synes, med särdeles förnöjelse. Han ställer härunder kroppen i åtskilliga ställningar, liksom han ville underrätta sig i hvilken posityr han är mest behaglig. Härunder gör han åtskillige språng och synes innerligen road af detta tidsfördrif **). — Äfven denna trastart ströfvar kring och flyttar i större sällskap, men dessa äro spridda och utgöra aldrig så tätt samlade skockar, som björktrastens.

Födoämnen: Taltrasten är, jemte sidensvansen, en af de största frossare i hela fogelskaran; ty om han efter behag får tillfredsställa sin aptit, skall vigten af det han dagligen förtär öfverstiga vigten af honom sjelf. Ofta lärer han dock få nöja sig med mindre. Om sommaren förtär han metmaskar, lar-

näktergalens i södern, har, liksom *den*, ofta af skalderna fått en *mention honorable*, än under namn af *Waka*, än af *Nordens Näktergal.*

*) Den som vill se hur allmogen på ett och annat ställe i Sverige, Finland och Tyskland härmar Taltrastens sång, hänvisas till *Tidskr. för Jägare II. sid. 684.*

**) Ekström i *Tidskr. för Jägare II. sid. 683.*

ver, sniglar, snäckor; om hösten bär af åtskilliga slag, isynnerhet rönnbär.

Fortplantning: Dess näste bygges vanligen på grenarna af granar och tallar, stundom på löfträd; mera sällan finnes det på en busk-stubbe. Det består utvändigt af smärre qvistar, invändigt af hvitmossa och murket trä, som med våt jord och lera är så sammanfästade att nästet är ganska hårdt och fast. Äggen 4—6, blågröna med glesa svarta prickar. (Längd 1 t. 1 l.; tjockl. 7 l.).

Jagt och fångst: Äfven denna trastart är svår att skjuta, och sällan får man skjuta mer än en i skottet; men om hösten fångar honom i mängd i donor med rönnbär, och isynnerhet för denna fogel utsätter man i vissa trakter i Skåne ett stort antal snaror *).

*) I Luggude Härad i Skåne, der jag blifvit uppfödd och som ung gosse hvarje höst fångat en mängd kramsfoglar i donor, är förhållandet med fogelfångsten följande: Så snart rönnbären äro väl mogna, samlar man af dem en tillräcklig mängd. Man låter dem sitta förenade i klasarne och borttager derifrån endast löfven. I medlet af September utsätter man *donorna*, hvilka dels äro *lösdonor*, dels *hängdonor*. Dessa utsättas i en rad i skogen, mer eller mindre aflägsna från hvarandra, allt som lokalen är mer eller mindre passande. Man låter helst sin donkedja stryka genom buskiga trakter, isynnerhet ung björkskog; och fogelfångaren låter denna kedja börjas och slutas så nära dess boning, som lokalen tillåter. En eller två gånger om dagen vittjar han sina donor. Den första kramsfogelart, som om hösten faller i donorna, och som här fångas i största mängd, är *sångtrasten*, hvarföre denna af fogelfångaren företrädesvis kallas *kramsfogel*. Jemte honom fastnar ofta *rödhake-sångaren* och några *mes*-arter, samt derefter en och annan *koltrast* (solsvärta). Sednare infinner sig *rödvingen*; men hvarje år sparsammare än sångtrasten. Jemte honom får man vanligen *domherrar*, och då nattfrosten tilltager, falla *björkdrosslar* i mängd, samt jemte dem *sidensvansar*, hvarmed fogelfångsten för året slutas.

Nytta: Dess kött är läckert och sundt. Med skäl räknas denna trast bland de bästa sångfoglar och hålles derföre stundom i bur.

Rödvingetrast (*Turdus iliacus*, LIN.).

Artm. *Ofvan olivbrun; de nedre vingtäckarne och sidorna brunröda; öfver ögonen ett bredt hvitaktigt streck. Framhalsen tecknad med svartaktiga, bröstet och sidorna med gråbruna långsgående fläckar.*

Synonymi: *Turdus iliacus* LIN. Fn. Sv. p. 79. — RETZ. Fn. p. 228. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 475. — *Le Mauvis* BUFF. Ois. III. p. 309. — *Merle Mauvis* DEGL. I. p. 473. — KEYSERL. & BLAS. p. 176. — Pl. enl. 51. — *Redving* LATH. Syn. III. p. 22. — *Rothdrossel* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 360. — *Wein-Drossel* GLOG. Vögel Europ. I. p. 178. — *Rödvinge* v. WRIGHT Sv. Fogl. H. — KÖRN. Sk. F. 16. f. 4. — Sv. *Rödvinge.*

Beskrifning: Hanne: Längd 8 t. 2 l.; vingbredden 14 t. 4 l.; från vingleden 4 t. 5 l.; stjerten nära 3 t.; utom vingarna 1½ t.; tarsen 1 t. 1½ l.; mellantån med klo 1 t. 1 l.; näbben rent svart; underkäkens bakre hälft och munvikarna rödgula. Iris och ögonlockens kanter bruna. Benen perlgrå; tårna dunklare. Hela fogeln ofvan olivbrun, på öfvergumpen något stötande i grått. Från näsborrarna öfver ögat går ett bredt hvitaktigt streck bort mot nacken; mellan näbb och öga står en svartaktig fläck. Halsen framtill och bröstet hvita med eller utan svag rostgul anstrykning, och svarta långsgående fläckar, som isynnerhet äro tättstående vid sidorna af halsen och på öfra bröstet; på sidan af halsen en gulaktig fläck och ett streck af samma färg under ögat fram till underkäkens rot. Bakre delen af bröstet och sidorna af magen med gråbruna fläckar, som äro mörkare åt spolarna. Magen hvit. Vingarnas nedra täckfjädrar och kroppens sidor brunröda. Vingpen-

norna och de större vingtäckarne mörkbruna med mer eller mindre märkbara breda olivgrå kanter. Stjerten olivbrun; dess yttersta penna vid ändan inåt med en smal hvit kant. 1:sta vingpennan mycket smal och kortare än de närmsta täckfjädrarna; 2:dra lika med 5:te; 3:dje längst.

Honan har strecket öfver ögat smalare och gulaktigt (hos hannen är det bredare och nästan rent hvitt, dock om hösten mer gulaktigt). Näbben svartbrun, endast gul på underkäkens rotgrenar; strupen ofläckad. Halsens längsfläckar svartbruna. Den gula fläcken på sidan af halsen tydligare. Benen något mer stötande i köttfärg. — Eljest alldeles lika. *Nilss. Illum. fig. pl. 24.*

Unge före ruggningen: Kalotten svart; ett blekgulaktigt streck bak öfver ögat; rygg och vingtäckare bruna, hvarje fjäder har en gulaktig fläck och slutas med svart. Undre kroppsdelarna blekgula med talrika svarta fläckar på hals, bröst och sidor. Strupen ofläckad.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna trast, som är den minsta af våra inhemska, tillhör mera de norra och nordligaste än de södra trakterna af vår halfö. I Lappland är han allmän, så långt upp som barrskog växer. I Skåne förekommer han nästan endast under sträcktiderna, vår och höst, och äfven då mindre talrikt än sångtrasten. Sällan ser man någon enslig midt under vintren. I slutet af Mars och i förra hälften af April infinner han sig under sin förbifart i trädgårdar, parker och skogar i det södra Skåne stundom i mer samlade flockar än föregående; men efter nämde tid har han försvunnit och synes här icke mer förr än vid och efter medlet af Oktober, då han åter stryker genom provinsen och flyttar åt sydligare länder. Han kommer då sednare än sångtrasten och vanligen ej förr än några starka frostnätter föregått.

Denna art liknar till vanor och lefnadssätt, liksom till färgen, mest sångtrasten. Liksom denne hoppar han gerna på marken mellan buskar och snår, men han skiljes lätt derifrån, äfven på afstånd, genom märkbart mindre storlek och genom sitt breda, hvitaktiga streck öfver ögonen. Då han sjunger sitter han i toppen af ett träd; men man får sällan höra dess sång i dessa södra trakter, åtminstone aldrig så hög och ren som i dess egentliga hembygd. Der, nemligen i den högre nordens, Lapplands, Norrlands och det nordliga Norges skogar tillbringar han sommaren och fortplantar sitt slägte. Han söker då merendels lågländta, af buskskog tätt beväxta kärr. I dessa trakter är han under sommaren icke sällsynt; men han lefver blott parvis. På fjällens sidor har jag träffat honom så högt upp som granen växer. Dess sång, hvilken stundom förekommer vandraren i dessa ödemarker så melancholiskt skön, består af några rena flöjttoner, åtföljda af ett kort och hastigt qvitter, hvilket sednare endast höres då man är fogeln helt nära.

Födoämnen: Liksom dess samslägtingar lefver äfven denna om sommaren af insekter och maskar, om hösten af bär.

Fortplantning: Dess näste träffar man vanligen kring medlet af Juni månad, lågt ned mot marken i täta björkbuskar. Äfven har jag funnit det på en tufva vid en buske. Äggen 5—6 grönaktiga med bruna fläckar. Ungarna uppfödas med insekter och larver.

Fångst: I donor med rönnbär om hösten.

Nytta: Köttet är läckert.

Björktrast (*Turdus pilaris*, Lin.).

Artm. *Hufvud, halsrygg och öfvergump askegrå; rygg och skuldror kastanjbruna med eller utan svarta fläckar; undra vingtäckarna hvita.*

Synonymi: *Turdus pilaris* LIN. Fn. Sv. p. 78. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 177. — Lath. Ind. Orn. I. p. 320. — *La Litorne* BUFF. Ois. III. p. 301. t. 19. Pl. enl. 490. — *Fieldfare* LATH. Syn. III. p. 24. — *Wachholderdrossel* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 336. — *Snöskata* EKSTR. Tidskr. f. Jäg. p. 680. — Sv. *Snöskata, Björkdrossel*; Sk. fogelfängare: *Berkedrösla*; Norr. *Graatrost, Fjeldtrost.* — KÖRN. Skand. Fogl. 15. f. 4.

Beskrifning: Längd 10½—10¾ t.; vingbredden 17¼ t.; från vingvecket nära 6 t.; stjerten 4¼ t.; utom vingarne 2 t.; tarsen 1⅜ t.

Hanne i sommardrägt: Hufvud och hals ofvan askeblå, kalotten med talrika större svarta fläckar; från näsborran öfver ögat ett hvitt streck; mellan näbb och öga en svart fläck, som sträcker sig äfven under ögat. Rygg, skuldror och vingtäckare svarta med rostbruna fjäderkanter: på skuldror och några vingtäckare med askegrå spetskanter. Öfvergumpen ljust askeblå, enfärgad. Halsen framtill rostgul med täta svarta fläckar; främre bröstet svart med rostgula fjäderkanter; sidorna svarta med breda hvita kanter. Magen hvit. Stjerten rent svart; dess yttersta penna litet kortare kantad med hvitt. Nedre stjerttäckarna mörkgrå med ett bredt hvitt streck åt spolen, och i spetsen med en bred kant af samma färg. Vingpennorna svartaktiga med gråaktiga kanter; nedra vingtäckarna snöhvita. — Näbben ljusgul, spetsen svart, hvilken färg går litet uppåt näbbryggen och är skarpt begränsad. Iris mörkbrun. Ögonlockens kanter gulaktiga. Benen bruna.

Honan: Kalotten har mindre och glesare svarta småstreck; ryggen och skuldrorna kastanjbruna med grå fjäderkanter. Halsen och främre bröstet rostgula med svarta fläckar; hakan och strupen nedåt nästan ofläckade. Sidorna hvita med pillika fläckar. Stjerten svartaktig; dess mellersta pennor med breda,

de andra med smala grå kanter. Näbbens färger ej så rena eller skilda. Storleken lika.

Hanne i vårdrägt: Rygg, skuldror och vingtäckare kastanjbruna; de förra enfärgade, de sistnämnda med askegrå kanter. Halsen framtill och bröstet rostgula med större svarta långsgående fläckar; sidorna med breda svarta fläckar o. s. v.

Unge, som nyligen lemnat boet: Näbben brun; munvikarna hvita; benen gråbruna. Rygg och skuldror mörkt olivbruna med ett hvitgult streck åt spolen af hvarje fjäder. Hufvudet ofvan olivbrunt med små svarta prickar; halsrygg och öfvergump grå; hals och öfverbröst gula med täta svarta fläckar; strupen ofläckad; underbröst, mage, sidor och nedre vingtäckarne hvita med glesare svarta fläckar på bröstet och sidorna. Vingarna svartaktiga med brun anstrykning och grå kanter.

Varierar tillfälligtvis med hufvudet, halsen och några vingtäckare hvita (Vet. Acad. Handl. 1808. p. 197. t. 5); stundom helt hvit, mer eller mindre fläckig. Se Briss. Orn. II. p. 218 & 218. A. & B.

Vistelseort och lefnadssätt: Af alla trastarter synes denna förekomma i största antal på Skandinaviska halfön. Dess egentliga stamhåll om sommaren äro nordens barrskogar. Han förekommer äfven allmän i björkregionen, öfver barrskogarna (Löwenhj.). I dessa sednare har jag träffat honom fläcktals i förvånande mängd; och i det skogshult, der en skara valt sitt kläckställe, finnes han, nästan på hvartenda träd, stundom flera i hvardera. Åt norr förekommer denna art långt upp i polarländerna och sträcker sig derifrån ned i Smålands och Blekinges barrskogar, der han årligen fortplantar sitt slägte, ehuru ej på långt när i så stor mängd som i den högre norden. I skogarna kring Stockholm, i Wermland och andra trakter af det mellersta Sverige, är han talrik; han är

äfven allmän på Gottland (Andr.). Om hösten samlar han sig i flockar, som stryka kring i skogarna, och som mot vintrens annalkande betydligt ökas och äfven infinna sig, i Skåne. Nästan öfverallt anses denna fogels sammanskockning i stora skaror vara säkert förebud till köld och snö. Detta, i förening med foglens sqvattrande läte, dess temligen långa stjert och dess vana att liksom vissa *kråkfoglar* vid boet föra larm och skrän, har vållat att han fått öknamnet *snöskata*, hvarmed han i hela Sverige vanligast benämnes. Ehuru en mängd under nämde årstid flyttar åt sydligare länder, och träffas då i tallösa skaror i Tyskland, Frankrike och Italien, märkes dock denna förlust föga i våra skogar, som ofta under vintren hvimla af denna trastart. De qvarblifvande skarorna stryka då från en trakt till en annan och förekomma isynnerhet i sådana skogar och på sådana fält, som äro beväxta med enbuskar, hvilkas bär, under vintertiden, utgöra deras hufvudsakliga föda. Från medlet af Oktober och i början af November faller han ofta i donor här i Skåne. Mot vårens annalkande draga skarorna sig åter mot norden och de ersättas snart af andra, hvilka såsom flyttfoglar återkomma från sydligare länder. Vid denna årstid slå de sig vanligen ned på sanka ängar, der snön är bortsmält, för att der plocka regnmaskar. I Februari eller Mars månader, och ännu i början t. o. m. mot slutet af April, träffas vanligen stora spridda skaror i skogarna i södra Skåne, samt på slätterna och fältträden vid Lund.

Björktrasten är en munter, orolig och skygg fogel. Dess lockton, hvarmed han kallar sina likar, är ett fint *quiqui*, och det skrik, hvarmed han manar dem till uppbrott, är ett sqvattrande *schaschaschak*. Då en enda låter höra detta läte och tager till vingen, bryter genast hela skaran upp och af-

lägsnar sig, under upprepande af samma skrik. Under fortplantningstiden skräna och skärra de i trädkronorna, der kolonien valt sin kläckort, samt förfölja med hugg och skrik de kråkor o. d., som komma i granskapet af deras bo. Under denna tid har hannen ett slags sång. Nästan liksom *piplärkorna* och *gråa sångaren*, lyfter han sig några fot öfver det träd, på hvilket han satt, slår några slag och sänker sig åter med utbredda vingar på trädtoppen. Dess sång är föga behaglig, emedan den ofta afbrytes genom den sqvattrande locktonen.

Födoämnen: Om sommaren lefver björktrasten af larver, småsnäckor och regnmaskar; om hösten och vintren förtär han bär, såsom rönnbär, enbär lingon, kråkrisbär o. s. v. Om våren, då snön smälter och marken blir bar, uppsöker han genast snäckor och regnmaskar.

Fortplantning: Redan i Mars börjar björktrasten fördela sig parvis vid kläckställen, och kring medlet af Maj finner man redan utflugna ungar. Han häckar flera gånger om året, mest kolonivis i ett skogshult af gran, asp och björk, eller i ett alkärr, der, inom en liten krets, flera hundrade par hafva sina bon, hvaraf stundom 4—5 finnas i ett och samma träd. Boet, som vanligen lägges på grenar och qvistar i trädkronorna, är nästan klotformigt och konstigt hopflätadt af fina qvistar, sammansmetade med lera m. m., samt inuti häddadt med gräsrötter, fint hö och andra mjuka ämnen. Äggen 5—6, blekt grönaktiga, beströdda med bruna fläckar. (Längd 1 t. 1 l.; tjockl. 6½ l.). Till grundfärg och fläckar, ha de ej obetydlig likhet med kråkslägtets.

Jagt och fångst: Som snöskatan är ganska skygg, kommer man henne svårligen inom håll, om man ej döljer sig. I skygd af träd eller buskar kan man stundom smyga sig i håll. Bäst är att från

skottkoja skjuta foglen i de rönnar, der han om vintren i mängd plägar infinna sig för att äta rönnbär. Äfven fångar man honom med snaror eller nät. Om hösten samlar man för det ändamålet en mängd rönnbär, och om vintren, då björkdrosslarne anlända, utlägger man en hop åt gången på ett passande ställe, samt sätter dervid ett stort *slagnät*, hvilket man med ett snöre i kojan kan öfverdraga. — Bland enbuskar, der denna art infinner sig, utsätter man äfven tagelsnaror. I Skåne fångar man honom med rönnbär i *donor* jemte dess samlägtingar. Han är bland de sista kramsfoglar, som stryka öfver denna provins; och då fogelfängaren träffar björkdrosslar i sina donor är han säker att donfångsten för året är nära sitt slut *).

Nytta: Dess kött är utmärkt läckert och skall vara mest närande af alla kramsfogelarters.

2:o) Enfärgade, eller hvilkas färger äro fördelade i större fält.

Ringtrast (*Turdus torquatus*, LIN.).

Artm. *Svartaktig med en stor halfmånformig, hvit eller rostgrå fläck och på öfra delen af bröstet.*

Synonymi: *Turdus torquatos* LIN. Fn. Sv. p. 80. — LATH. Ind. I. p. 343. — NILSS. Orn. Sv. p. 181. — *Merle à plastron blanc* BUFF. Ois. III. p. 340. t. 31. Pl. enl. 516. — DEGL. Orn. eur. I. p. 458. — KEYSERL. & BLAS. I. p. 177. — *Ring-Ouzel* LATH. Syn. III. p. 46. n. 49. — YARR. Brit. Birds I. p. 218. — *Ringdrossel* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 369. — GLOG. Vögel Eur. I. p. 183. — Sv. *Ringtrast, Ringdrossel;* Norr. *Ringtrost.*

Beskrifning: 1:sta vingpennan mycket kort räcker litet mer än till hälften af vingtäckarna; 2:dra

*) Donfångsten här i Skåne är nemligen endast beräknad på de åt södern flyttande kramsfogelskarorna. Om vintren vittjas här ej donorna. Se sid 355.

längre än 5:te eller 6:te; 3:dje och 4:de längst. Stjerten afrundad. — *Gammal hanne i vårdrägt:* Hela fjäderklädnaden svart, med breda blekgrå kanter på utfanet af vingpennorna samt de större vingtäckarna hvarigenom den hoplagda vingen synes långs åt hvitgrå; dylika men smalare kanter på bröstet och stundom äfven på sidorna och magen. Öfra delen af bröstet omgifven af en halfmånformig hvit fläck. De undre vingtäckarna mörkbruna eller svartgrå med breda hvita kanter. Stjerten svart; dess yttersta penna vid spetsen smalt kantad med hvitgrått. De undre stjerttäckarne svarta med hvita spolar och kanter. — Näbben blekgul, i spetsen och mellan näsborrarne svartaktig; munnen och tungan gula. Iris brun. Benen mörkbruna. Stjerten lång, tvär; den yttersta pennan något kortare. — Längd 11 t.; vingbredden 17 t.; från vingleden $5\frac{6}{8}$ t.; stjerten $4\frac{6}{8}$ t.; tarsen 1 t. t. 3 l.; mellantån 1 t. 2 l.

Honan: Hela fjäderklädnaden ofvan brun, under svartaktig, med breda grå kanter på vingarna, och smalare hvitgrå på magen och bröstet; hvitaktiga småfläckar på underhakan och strupen; undre stjerttäckarna svarta med hvita kanter och oftast hvita fläckar vid spolarna. Bröstfläcken blekt rostgrå, stundom föga märkbar; hvarje dess fjäder slutande sig med sotbrunt. Näbben svartbrun, roten af underkäken och midten af öfverkäken ljusare brun. Munvikarna gula. Iris brun. Benen bruna, mer eller mindre mörka. Längd $10\frac{3}{4}$ t.

Hanne (yngre?) *om våren:* Ofvan svartbrun, stjerten svart; halsfläcken hvit med rostgrå fjäderkanter; alla öfriga undre kroppsdelar svartaktiga med smala hvita fjäderkanter. Näbben svartbrun, inunder till midten gul.

Unge före första ruggningen: Svartaktig; de mellersta vingpennorne och vingtäckarna med breda

rostgula utkanter, som bilda ett långsgående band på den hoplagda vingen. Vingtäckare och skuldror med ett rostgult bakåt bredare streck längs spolen af hvarje fjäder. Strupen gulaktig med svarta fläckar. Undre kroppsdelarna svarta med orediga hvitaktiga fläckar eller tvärstreck. Undre stjerttäckarne svarta med ett hvitt streck längs spolen. Näbben svart med hvit spets och gula munvikar. Benen gråbruna, baktill gula.

Anmärkn. Honan kännes redan i denna drägt från hannen derigenom att hon är mer brun och mindre svart.

Vistelseort och lefnadssätt: Ringtrasten har äfven sitt stamhåll i de nordligare och nordligaste trakterna af vår halfö, och han visar sig aldrig i de sydligaste vid annan årstid än höst och vår, under sina färder till och från det södra Europas länder. Han kommer då enslig eller parvis och hvarje par vistas ej länge på hvarje ställe, som det valt till hviloplats. Här, vid Lund i Skåne, visa sig årligen några par i trädgårdar, fältträd och häckar. Genomtåget om våren varar från medlet af April till den 20 Maj; om hösten sker utflyttningen i Oktober, men då visar han sig här högst sällan. Han tyckes då oftare förekomma i nordöstra Skåne. — I fjälltrakterna bland branta bergshällar är han om sommaren icke sällsynt. Mest förekommer han der uppe i björkens och videts regioner, t. o. m. öfver dessa på snöfjällen, i samma trakter som *fjällripan.* Han bor der i klippfulla fjällbranter, helst der vatten finnes i närheten. Här, äfvensom på de inre delarna af de klippiga öarna i ishafvet, kläcker han i branterna. På Lofoden är han allmän och häckar inne i de om sommaren ledigstående fiskarehusen (Esmark). Äfven häckar han vid Götheborg och i sidan af branta berg på Tjörn och Oroust i Bohuslän. Då man nalkas dess bo eller utflugna ungar, gör han genast larm, fly-

ger hit och dit, sätter sig, slår den långa stjerten upp, utbreder honom, nickar och ropar sitt *tack, tack, tack.* Han är den skyggaste af alla trastarter.

Till lynne och lefnadssätt liksom till färgen liknar han således mest koltrasten, hvars ställföreträdare i den högre norden han synes vara. På sina flyttningar, då han mest träffas i häckar och buskar, flyger han lågt åt jorden, dock snabbt. Dess sqvattrande *tack tack* låter han höra då han blir rädd och någon gång får man under genomfarten äfven höra dess sång. Den är mellankolisk, fåtonig och liknar nästan skriket af en kyckling, som blifvit vilse från sin mor: den består af ett långdraget och sorgligt men gällt: *kīp kīp, kjapp.* Så har den förefallit mig. Gloger har funnit dess sång angenäm, mer lik sångtrastens än koltrastens.

Födoämnen: Insekter, maskar och bär.

Fortplantning: Nästet lägges bland stenskraffvel eller i klippspringor, eller ock på marken vid sidan af en buske; mer sällan på en stubbe eller buske, några fot från marken. Äggen 4—6 ljusgröna, eller grönaktigt blå, tecknade med rödbruna fläckar och punkter. I början af Juli har jag sett flygväxta ungar.

Fångst: Om hösten fångas han i donor med rönnbär, dock mycket sällan här i Skåne *).

---

*) Deremot förekommer han under höstflyttningen talrikt på andra ställen. I ett manuscript af numera aflidne Ornithologen E. Hage läses följande: "Major v. Wöldecke "har meddelat mig att han i sin trädgård vid Brunsbüttel, "en gång på en eftermiddag fångade 160 st. i donor. Så "vidt jag minnes tillade v. W. att det var i stark dimma, "efter ett oroligt och stormigt väder i Oktober. Ensliga fån-"gas hvart år i donorna. Jag vill anmärka att hans träd-"gård, som ligger tätt vid Elben, är mycket passande för "vandrande skogsfoglar, isynnerhet som der finnas nästan "inga träd eller buskar i närheten."

Nytta: Äfven af denna art är köttet förträfflig.

Koltrast *Turdus merula*, LIN.).

Artm. Hannen *svart med gul näbb;* honan *brun eller mörkbrun.*

Synonymi: *Turdus merula* LIN. Fn. Sv. p. 80. — RETZ. Fn. p. 230. — LATH. Ind. I. p. 340. — *Le Merle* BUFF. Ois. III. p. 330. t. 20. — Pl. enl. 2. (Hanne) 555 (Hona). — DEGL. I. p. 456. — *Blackbird* LATH. Syn. III. p. 43. — Suppl. p. 141. — *Schwarzdrossel* BECHST. N. D. III. p. 376. — GLOG. Vögel Eur. I. p. 185. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. 178. — *Koltrast* v. WRIGHT Sv. F. Häft. 23. 24. ♂. ♀. — EKSTR. Tidskr. f. Jäg. p. 686. — KÖRN. Skand. Fogl. 16. f. 6. — Sv. *Koltrast;* Sk. *Solsvärta;* Norr. *Sorttrost, Solsort.*

Beskrifning: Gammal hanne: Längd 10½ t.; vingbredden 17 t.; stjerten 4 t. 2 l.; utom vingarna 2 t.; från vingleden 5 t. 2 l.; tarsen 1 t. 3 l.; mellantån 1 t. 2 l. — Näbb och ögonlockskanter rödgula (pomeransfärgade); ben och iris bruna. — Hela fjäderbeklädnaden rent svart, utan särdeles glans.

Yngre hanne har fjäderklädnaden mindre rent svart, nemligen med bruna kanter på framhalsen; vingarna mer bruna med otydliga grå utkanter. Näbben med brun spets och rygg.

Honan mörkbrun; ofvan mörkare enfärgad; inunder blekare, mer stötande i rostbrunt med mer eller mindre tydliga mörkbruna fläckar. Underhakan och strupen blekare med tydligare svartbruna fläckar. Näbben brun, ibland gulspräcklig. Ögonlockens kanter och munvikarna gula. Benen bruna.

Ungarna ofvan bruna med ett gult streck åt hvarje fjäderspole på hufvud, hals, framrygg och skuldror. Nedra kroppsdelarna rostgula med svartbruna tvärfläckar, som bildas af ändkanter på alla fjädrarna. Näbb och ben bruna.

Varierar tillfälligtvis: 1) hvit eller fläckig af denna färg. 2) grå eller chokoladfärgad (skjuten af H:r Malmlén).

Vistelseort och lefnadssätt: Denna trastart tillhör mera de sydliga och mellersta, än de norra trakterna af vår halfö. Dock förekommer han temligen långt åt norden och träffas ej blott upp i Wärdalen norr om Trondhjem, utan äfven i Lappland; H:r Lövenhjelm fann honom ända upp i Lycksele Lappmark, äfven vid Hornafvans strand vid foten af fjället Issjak, der dess herrliga sång hördes i Juni månad. I den högre norden förekommer han dock sparsamt och här har ringtrasten intagit dess plats. I det södra och mellersta Sverige träffas han under alla årstider, och i Skåne synes han vara talrikare om vintren än om sommaren, samt vistas då äfven på slättbygden i trädgårdarna. Dess tillhåll i skogarna äro de tätaste och mest buskiga ställen, isynnerhet i bergiga trakter, och han förekommer talrikare i barrskogar än i löfskogar. I sådana bergiga skogar, som hafva höga och täta enbuskar, vistas han oftast. Under de täta snåren hoppar han bland löfven på marken eller döljer sig bland de tätaste grenarna. Nalkas man honom, flyger han endast från en buske till en annan, merendels lågt, men dock snabbt. Då han sätter sig, slår han stjerten upp, rör vingarna, nickar och bockar sig. Blir han skrämd, flyger han vanligen upp i träd och låter höra ett smackande läte: *tack-tack-tack;* stundom skriker han *tjuck, tjuck, tjuck, — hit, hit.* Han ses i trädgårdarna vid Lund ännu den 20—25 April och om hösten börjar han visa sig här kring den 20:de Oktober. Dess sång är mindre rask och mer melankolisk samt mindre afvexlande än sångtrastens. Dock finnes den vacker, isynnerhet under en stilla sommarafton efter ett mildt regn.

Födoämnen: Om sommaren förtär han daggmaskar och insekter, och dermed uppföder han äfven sina ungar. Om hösten och under vintren lefver han af bär, såsom rönnbär, enbär o. s. v.

Fortplantning: Tidigt om våren bygger koltrasten sitt bo. Det är skålformigt, består utvändigt af tunna qvistar och mossa, som invändigt är sammansmetadt af lera och annan fet jord. Man finner det i de tätaste snår, oftast lågt ned. Äggen 4—6 grågröna, beströdda med ljusbruna fläckar. (Längd 1 t. 2 l.; tjockl. 7½ l.).

Fångst: Han fångas om hösten i *donor* med rönnbär, tillsammans med de andra kramsfogelarterna.

Strömstareslägtet (Cinclus, *Bechst.*).

Näbben *medelmåttig, tunn, rät, starkt hoptryckt med inböjda käkkanter; öfverkäken i spetsen litet nedböjd med inskärning bak spetsen; underkäken rät, spetsig.*

Näsborrarna *vid näbbroten på sidan, bilda en springa och kunna tillslutas af en öfver dem liggande, till en del bar hud.*

Hufvudet *temligen litet, framåt spetsigt; ögonen temligen små.*

Benen: *tarsen längre än mellantån, slät, blott vid roten med några få inskärningar; sidotårna nästan lika, skilda; klorna hoptryckta, krökta; mellantåns klo i inbrädden tandad, lika stor som baktåns.*

Stjerten *temligen kort, bestående af 12 pennor.*

Vingarna *korta; 1:sta vingpennan af de närmsta vingtäckarnas längd; 2:dra lika med 4:de, knappt kortare än 3:dje som är längst.*

De vistas vid bäckar, åar och strömmar, isyn-

nerhet vid vattenfall. De hemta sin föda ur vattnet, hvari de dyka med utmärkt skicklighet, oaktadt de ej hafva minsta spår till simmhud mellan tårna. Kroppen är nedplattad och bred, liksom simmfoglarnes; fjäderbeklädnaden mycket stark och med så täta dun, att skinnet ej synes sedan alla fjädrar äro afplockade. De rugga ej mer än en gång om året. Könen äro föga olika.

Anmärkn. Strömstaren vistas vid vatten och hemtar derur sin föda. Detta lefnadssätt har utbildat en del af hans yttre former till någon likhet med de egentliga *vattenfoglarnas.* Kroppen är nemligen nedplattad, fjäderklädnaden tät och dunrik. Detta är märkvärdigt derföre att det bevisar lefnadssättets stora inflytande på det vegetativa lifvets former. Men om någon på dessa grunder skilde strömstaren från trastarnas och sångfoglarnas grupp, och förenade honom med vattenfoglarnas, så beginge han utan tvifvel ett stort misstag. En stor del grupper bland landtfoglarna hafva i kedjan af sina arter en eller annan länk, som mer eller mindre uteslutande hemtar sin näring ur vattnet t. ex. bland örnarna *Aquila albicilla* och *Pandion*, bland hökarna *kärrhökarna*, bland sångarna *kärrsångarna*; *Troglodytes* lefver om vintren vid små vakar under isbädden vid bäckar o. s. v. *Svalorna* störtdyka ofta, likasom tärnorna; *snöskatan* vistas om vintren på samma sanka ängar som brockfoglen och alldeles i samma afsigt. Ett system för foglarna, hvari vistelseorten antoges som sträng indelningsgrund, skulle således skilja det mest naturenliga och förena det mest stridiga. Vistelseorten intrycker visserligen sin stämpel på allt lefvande och således äfven på foglen; men mest på dess lägre vegetativa del. Detta bevisar äfven den till vattenfogel metamorphoserade *sångfogel*, vi här afhandla. Han har behållit tillräckligt många och tydliga egenskaper för att visa, att han står på en vida högre utvecklingsgrad, än de slöa vattenfoglarna, i hvilkas element han vistas. *Ingen vattenfogel bygger ett med omsorg och konst förfärdigadt bo; ingen vattenfogel sjunger.* Jag behöfver blott antyda detta för att visa, att strömstaren ej kan grupperas bland vattenfoglarna, oaktadt han vistas vid vatten.

Strömstare (*Cinclus aquaticus*, BECHST.).

Artm. *Svartaktig, halsen framtill och bröstet hvita.*

Synonymi: *Sturnus Cinclus* LIN. Fn. Sv. p. 78. — Syst. I. p. 290. — RETZ. Fn. p. 225. — *Turdus Cinclus* LATH. Ind. I. p. 343. — *Cinclus aquaticus* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 808. — *Le merle d'eau* BUFF. Ois VIII. p. 134. t. 11. Pl. enl. 940. — *Cincle plongeur* DEGL. I. p. 447. — *Water Ouzel* LATH. Syn. III. p. 48. id. suppl. p. 142. — YARR. I. p. 181. — *Der Wasserschwätzer* BECHST. l. c. — *Wasseramsel* KEYS. & BLAS. XLVII. 171. — *Strömstare* v. WRIGHT Sv. Fogl. H. 19. — KÖRN. Skand. Fogl. 16. f. 0. — Sv. *Vattenstare, Strömstare*; Norr. *Fossekald, Elvkonge, Strömstär.* — Fin. *Koski-Karainen.*

Beskrifning: Längd 7 t. 6 l.; från vingleden 3 t. 5—6 l.; stjerten nära 2 t.; tarsen 1 t. 1½ l.; näbben från pannskelet 5½ l.; från näsgropen 4 l. — Hufvudet och halsen ofvan och på sidorna sotbruna; alla andra öfra kroppsdelar: rygg, skuldror, öfvergump och de mindre vingtäckarne askegrå, med breda svarta fjäderbrämar, hvarigenom dessa delar synas svarta och beströdda med askegrå fjällika fläckar. Strupen, halsen framtill och bröstet ända till midten af bröstbenet rent hvita. Bröstet bakom det hvita, samt magen åt midten svarta med föga märkbar rostbrun anstrykning. Sidorne och undergumpen mörkt askegrå. Vingarna svarta, korta, räcka blott öfver ¼ af stjerten; armpennorna och deras täckfjädrar i utkanten med askegrått eller brunt, och i spetsen med mycket smalt hvitt. Stjerten tvär, dess pennor svarta, stundom med askegrå infattning. — Näbben svartbrun, ofvan mörkare. Benen framtill perlgrå, baktill och på tålederna bruna. Iris ljusbrun. Ögonlocken hvita.

Honan vid pass 1 halft t. kortare, är mest lik hannen; dock på hufvudet och halsen stundom något mer rostbrun; det hvita frampå halsen och bröstet något mindre rent. Bakre bröstet och magen

ljusare och med mer rostbrun anstrykning, samt på magen rostgrå fjäderkanter.

Ungarna före ruggningen äro ofvan askegrå med orediga svartaktiga fläckar tätt beströdda; inunder på hals, bröst och mage hvita med gulaktig anstrykning och orediga svartaktiga fläckar. Undre stjerttäckarne blekt rostgula med smala svartaktiga ändkanter. Alla vingpennorna och de längsta vingtäckarne med hvita spetskanter. (I medlet af Juli).

Vistelseort och lefnadssätt: Strömstaren är den enda fogel hos oss, som oupphörligt vistas vid rinnande vatten och helst vid forsar och fall. Dess egentliga stamhåll under sommaren äro de bergiga trakterna med sina strömmar och forsar i norden. På sådana ställen träffar man honom så väl i Norge som i Lappland. Äfven högt uppe bland de oförgängliga drifvorna, så långt ännu något af dem smälter till bäckar, har jag om sommaren sett strömstaren än på stenar, än på drifvan; men alltid tätt vid forsen, hvars dån och skum han synes högeligen älska. H:r Löwenhielm såg strömstaren i Lappland i skogsregionen i granskapet af fjällen; H:r Malm fann honom vid Utsjoki. Med vintren och snön begifver han sig ned från fjällen, några bli qvar i norden, några infinna sig då i sydligare landskap, äfven de sydligaste i Sverige. Han sitter äfven då vid forsen i åar, bäckar, qvarndammar m. m., der vattnet ej fryser. Merendels finnes ej mer än en enda vid samma öppna vak och denne tillåter ej andra att besöka hans fiskvatten. Stundom träffar man dock ett större antal samlade vid en och samma vak *).

*) Med *vak* förstå vi här i södra Sverige en öppning i isen, vare sig af ström, tö, vind (vindvak) eller upphuggning. Jag har aldrig här sett strömstaren på andra ställen än vid vakar. I den lilla ån, som kommer ur Ifö-

Dessa äro då nästan ständigt i rörelse, löpa på isen, jaga hvarandra, bitas, qvittra och sjunga. Finnas träd öfver det öppna vattnet, sätta de sig äfven deri. Stundom svinga de sig högt i luften med täta vingslag och kasta sig åter ned i vattnet, dyka i ögonblicket, uppkomma på annat ställe och sätta sig upp på isbrädden. Från sidan af det öppna vattnet dyka de ned deruti, löpa på bottnen mot strömmen och uppkomma efter en stund vid andra sidan med en *grundmerla* i näbben, utan att det synes på deras fjädrar att de varit i vatten. Stundom kasta de sig ned i de mest skummande forsar och dyka der omkring vid bottnen eller nära ytan.

Strömstarens sång är liflig och munter; man hör den äfven midt under den kallaste vinter, från ett isstycke, en klippa eller ett träd vid det brusande vattenfallet, och den synes ha större likhet med *sångarnes* än med *trastarnes*. Då vintren nalkas sitt slut, flyttar strömstaren åter till sina nordliga hemvist; blott få blifva qvar i mer sydliga trakter. Han häckar, ehuru i mindre antal, såväl i det inre af Småland, som i Kalmar län och den del af Westergöthland, som gränsar till Småland. Äfven på en mils afstånd från Götheborg (M:lén). Vid Torsebro och stundom vid ån mellan Ifösjö och Östersjön (Wgr.). I största antal häckar han vid fjällbäckarna i norden.

Födoämnen: Vatteninsekter, krustacéer och fiskrom.

Fortplantning: Bygger i stenklyftor vid sidan af forsar; äfven i brokistor, i bjelklaget under vattenverk o. s. v., fäster han sitt bo på någon stock.

---

sjön, går förbi Årup och kastar sig åter ut i Östersjön, träffades för några år sedan om vintren en mängd strömstarar samlade i de vakar, som uppkommit af strömdragen;

Det är stort, rundt eller nästan kegelformigt, med en rund öppning på ena sidan och ganska konstigt sammansatt mest af grön mossa samt bäddadt med fjäder och dun. I Mars eller början af April lägger honan 4—6 rent hvita ägg (L. 1 t. ½ l.; tj. 6 l.). — I början af Maj kläckas ungarna (Jemf. *Tidskr. f. Jägare sid. 671*). — Hanne och hona rua vexelvis och bära föda till ungarna. Dessa träffar man länge vid fjällbäckarna i sällskap med föräldrarna. Om de komma i fara innan de kunna flyga, störta de sig i vattnet och dyka: de trycka sig fast till en sten på bottnen och ligga der, liksom vildandungar, orörliga, tills de förmoda faran vara öfverstånden.

Ärleslägtet (Motacilla, *Lath.*).

Stjerten *mycket lång, tvär.*
Näbben *rät, mycket tunn syllik, trind, med underkäkens kanter framåt hoptryckta.*
Vingarna: *1:sta vingpennan ingen eller mycket liten. 2:dra, 3:dje och 4:de ungefär lika och längst; en af de innersta (den 17:de) är lika med eller längre än öfriga vingen.*
Benen *höga och spensliga; baktåns klo lika med, kortare eller längre än baktån och krökt.*
Näsborrarna *vid näbbroten på sidan, äggformiga, ofvan täckta af en hvälf framtill bar hinna.*
De längsta armpennorna *räcka till vingspetsen.*
Färgerna *hjärta: gula, hvita, svarta, gröna, blå m. m. i stora fält; aldrig lärkegrå.*

Ärlorna vistas merendels på öppna fält, vid kärr, vid sidan af vatten, på ängar och betesmarker bland boskapen o. s. v. De röra ständigt den långa stjerten upp och ned; de löpa snabbt på marken efter insekter, hvilka jemte maskar utgöra deras enda nä-

ring. De lägga sitt bo på marken, bland gräs eller i hål bland stenar. De rugga två gånger om året höst och vår och den sednare ruggningen är icke blott brämfällning*). Om våren och sommaren äro hannarne olika honorna; om hösten få de alla, äfven ungarna, lika drägt. De äro flyttfoglar.

1:o) *Bakklon ej längre än tån och mycket krökt; stjerten så lång som hela öfriga kroppen. Motacilla,* RECENTT.

Ringärla (*Motacilla alba*, LIN.).

Artm. *Hjessan och nacken svarta; pannan hvit. De två yttersta stjertpennorna på utsidan öfver hälften hvita. Vingtäckarne med breda hvita kanter.*

Synonymi: *Motacilla alba* LIN. Fn. Sv. p. 92. — RETZ. Fn. Sv. p. 265. — LATH. Ind. I. p. 501. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 234. — *La Lavandière* BUFF. Ois. V. p. 251. t. 14. f. 1. Pl. enl. 652. f. 1. (hanne i vårdrägt), f. 2. (i höstdrägt). — *White Wagtail* LATH. Syn. IV. p. 395. — YARR. Brit. I. p. 403. — *Die weisse Bachstelze* BECHST. N. D. III. p. 446. — KEYSERL. & BLAS. Sp. XLIX. 174. — GLOG. Vögel Eur. I. p. 253. — Sv. *Ringärla, Sädesärla;* Norr. *Linerle.* — Fin. *Katrikka.*

Beskrifning: 1:sta vingpennan ytterst kort, smal och spetsig; 2:dra, 3:dje och 4:de nästan lika, 5:te något kortare än 4:de, 6:te mycket kortare än 5:te. *Hanne i vårdrägt:* Pannan, hufvudets och halsens sidor samt de nedre kroppsdelarne rent hvita; hjessan, nacken, en del af halsryggen, strupen och halsen framtill samt öfra bröstet rent svarta. Ryggen, skuldrorna och kroppens sidor askeblå. De större vingtäckarne och de innersta vingpennorna svarta

*) Vårruggningen är vanligen redan slutad då de anlända till oss. De som någon gång anlända i Mars, äro stadda i ruggning.

med breda hvita yttre sidokanter, hvaraf hvita streck öfver vingen uppkomma. Vingpennorna svartaktiga med smala hvitaktiga utkanter; de minsta täckfjädrarne askegrå. Stjerten svart; dess två sidopennor öfver midten utvändigt snedt hvita. — Näbb och ben svarta. Iris mörkbrun. Längd 7½ t.; vingbredden 11 t.; från vingleden 3 t. 3 à 5 l.; stjerten 3 t. 2 à 4 l.; utom vingarna nära 2½ t.; tarsen 1 t.; mellantån 5½ l.; baktån 4½ l., hvaraf tån nära 3 l. *Nilss. Illum. fig. pl. 68.*

Hona i vårdrägt: Pannan och hufvudets sidor ej så rent hvita; hjessan och nacken svartaktiga; vingtäckarnes kanter grå. Stundom saknas den svarta färgen på hufvudet, och dess färg liknar ryggens.

Ungarna: De öfra kroppsdelarna askegrå med olivgrön anstrykning, som är starkast på hufvan; minst på öfvergumpen; ett blekt streck bak öfver hvardera ögat. Inunder hvitaktig med gulaktig anstrykning; ett smalt svartaktigt, stundom som fläckar afbrutet, streck på hvardera sidan af strupen och en större halfmånformig svart fläck på öfra delen af bröstet. De' två yttersta stjertpennorna, som hos förra. Vingtäckarna och de långa armpennorna med breda gråhvita kanter. Näbb och ben svartbruna. I September.

Unga och gamla i vinterdrägt: Ofvan askegrå, med hvitaktig panna, hvarifrån ett hvitt streck går öfver ögonen; strupen och halsen framtill rent hvita; på underdelen af halsen står en stor månformig svart fläck, hvars hörn fortsätta sig med en fläck åt hvardera sidan af strupen. Tinningarna gråbruna.

Hit hör: *Motacilla cinerea* Gmel. Syst. p. 961. — *La Bergeronette grise* Buff. Ois. IV. p. 261. Pl. enl. 644. fig. 1.

Svartryggig Ringärla (*Motacilla Yarrellii*, Gould).

Ryggen hos hannen svart, hos honan mörkgrå. I allt annat mer eller mindre lik den vanliga. Hit

hörer *Motacilla Yarrellii* Temm. Man. IV. p. 260. — Gould Birds of Europ. vol. 2. t. 141. — Yarr. Brit. Birds I. p. 395. — *Motacilla lugubris* Vieill. — *Motacilla alba variet.* Keyserl. & Blas. Wirb. p. XLIX. — Degl. Orn. europ. I. p. 435. Är en *lokalrace* liksom svarta kråkan sid. 195. — *Albinovarietet:* Hela hufvudet och halsen samt alla undra kroppsdelar, de två mellersta stjertpennorna och några vingpennor rent hvita. Ben och näbb hvitaktiga. *Mus. Lund.*

Vistelseort och lefnadssätt: Som flyttfogel anländer ringärlan vanligen till Skåne under de första dagarna i April; stundom redan kring den 20 Mars; stundom ej förr än en månad derefter*). Hannen som är tecknad med renast hvita och svarta färger, anländer först och kommer alltid enslig, aldrig i sällskap. Merendels hör man dess qvittrande lockton i luften, innan man ser honom; men man upptäcker då snart den från söder antågande, och man igenkänner honom lätt på hans bågformiga flygt och långa stjert. Till Skåne synes han komma öfver Danska öarne, dit jag redan (t. ex. på Seland) sett honom anlända efter medlet af Mars. Till det mellersta Sverige synes han återvända lika tidigt, som till det södra Skåne, — kanske stundom en och annan dag förr. Han måste således komma dit från annat håll än öfver Skåne. Vanligen infinner han sig der då sjöarna bryta upp, hvarföre han på några orter fått namn af *Isspjärna*, d. v. s. den som sparkar undan isen. Äfven kallas han *Kokärla*, emedan han vistas bland kokorna (jordklimparne) på de nyplöjda åkrarne.

*) År 1824 anlände hon den 3:dje April; år 1834 något tidigare; andra år något sednare. 1836 såg jag henne ej förr än den 20:de April. 1841, då vintren varit ovanligt sträng och snödiger, skjöts hon redan den 20:de Mars, men det blef snart vår och varm sommar. År 1851 skjöts hon vid Götheborg den 17:de Mars af H:r Malmlén.

För längre tid sedan förekom denna fogel i Skåne talrikare än för 20 år sedan; och vid Götheborg och Stockholm var han då allmännare än vid Lund; nu har han åter här några år förekommit i större antal. I de nordliga och nordligaste trakterna af vår halfö förekommer han nästan öfverallt vid menniskors boningar (Löwenhj., Malm.).

Vid sin ankomst om våren infinner han sig snart på nyplöjda åkrar, på gator, tomter och gårdar; om sommaren träffas han äfven vid sjöar och bäckar, på ängar och betesmarker. Dock kommer han mer än gulärlan i grannskap af menniskors boningar. Han är en munter fogel och för menniskor föga skygg. På sina höga spensliga ben löper han snabbt och fångar under loppet insekter. Sittande rörer han oupphörligt den långa stjerten upp och ned. Dess flygt sker ryckvis i bågar, och derunder låter han nästan alltid höra sin lockton: *qui, qui, quirriri;* dess egentliga sång är qvittrande men låg. Då han varseblifver en roffogel, förföljer han honom genast med skrik och blir stundom, men sällan, ett offer för denna instinkt. Om hösten i Augusti och September träffas dessa foglar familjvis, på gärden ängar och lägre stenhallar, äfven spridda på strandängarna i södra Skåne; ty före afresan slå sig flera familjer tillsammans och stryka oroliga kring i glesa skaror. I Oktober lemna de oss småningom och i November försvinna de sista.

Enligt H:r Ekströms anmärkning är det af vigt för åkerbrukaren att iakttaga denna fogels ankomst och bortflyttning. Om han kör sin åker före ringärlans ankomst eller efter dess afresa, kan man vara säker att det skett i otid och att det är skadligt. H:r Ekström har lärt detta af lång erfarenhet *).

*) Detta må gälla om mellersta Sverige; men visst

Svartryggiga ringärlan är en lokalrace, som förekommer och fortplantar sig icke blott i England, utan äfven i vestra trakterna af Skandinaviska halfön och någon gång också i vestra Frankrike (Degl.) samt i Danmark (Kjærb.). — I Skåne är hon sedd vid Trollenäs och Landskrona (C. M.). Vid Götheborg finnes hon och fortplantar sig årligen. H:r Malmlén yttrar sig derom: "Om våren är hon mera sällsynt; deremot "om hösten innan affärden, vid slutet af September, "träffas ofta 6—7 st. tillsammans i härvarande vas-"sar. Som jag sett nära utvuxna ungar blifva ma-"tade af modren, häckar den ock säkert här."

Födoämnen: Då ringärlan om våren följer plogen, sker det för att plocka insektlarver och puppor; frampå sommaren förtär hon brömsar, flugor, myggor och andra insekter, som uppehålla sig hos boskapen på betesmarkerna eller vid bäckar, dammar och vattenpussar.

Fortplantning: I början af Maj drager hon strå till sitt bo, som hon lägger i en stenhög, i en stenbro, i en springa uti en klippa, i ett ihåligt träd, i ett hål vid brädden af något vatten o. s. v. Det är konstlöst sammanlagdt af gräsrötter och strån samt invändigt fodradt med hår. Äggen 4—8 hvita eller gråhvita och beströdda med större eller mindre bruna och grå fläckar (L. $6\frac{1}{2}$ l.; tj. $4\frac{2}{3}$ l.). — I början af Juni äro ungarna utflugna.

Gråärla (*Motacilla Boarula*, Pen.).

Artm. *Öfvergumpen gul; den yttersta stjertpennan helt hvit, de två följande hvita med svart ut-*

---

icke om södra Skåne. Här höstdrifver man klöfver- och thimoteistubben äfven långt efter ringärlans bortflyttning. År 1841 började ej vårarbetet förr än efter ärlans ankomst, men 1854 hade man redan börjat så ärter och vickor då hon anlände.

fan; armpennorna från roten utåt hvita. Strupen hos hannen svart.

Synonymi: *Motacilla Boarula* PEN. Brit. Zool. I. p. 492. GMEL. Syst. I. p. 597. — LATH. Ind. II. p. 602. — *Bergeronette jaune* TEMM. Man. I. p. 257. — *Motacilla sulphurea* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 459. — *Graue Bachstelze* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. XLIX. 174. — *Gray Wagtail* YARR. Brit. Birds I. p. 407. — *Bergeronette boarule* DEGL. Orn. europ. I. p. 436.

Beskrifning: Längd 8 t., deraf stjerten 4 t.; från vingleden 3 t. 4 l.; tarsen 6⅔ l.; mellantån 5 l.; baktån 4 l., hvaraf den mycket krökta klon 2 l. Stjerten längre än hos någon annan af våra ärlarter. *Hanne om våren:* Öfra kroppsdelarna askegrå med olivfärgad anstrykning; öfvergumpen gröngul; strupe och framhals svarta; bröst, mage och undre stjerttäckare skönt citrongula. Öfver och bakom ögat ett hvitt streck; vingarna svartaktiga; armpennorna från roten ett stycke utåt hvita, de innersta långa med hvitaktiga kanter. Den yttersta stjertpennan rent hvit; de två följande hvita med utfanet till ut mot spetsen svart; de 6 mellersta svartaktiga. Näbb och ben svartaktiga. *Honan* har det svarta på strupen och framhalsen mindre rent, svartaktigt; strecket öfver ögat hvitaktigt.

Hanne i öfvergång: Strupe och framhals svarta, blandade med grått och med ett hvitt streck på sidorna.

Hanne och hona om hösten: Strupen hvitaktig; strecket öfver ögat och öfra bröstet med rostgul anstrykning; magen och undre stjerttäckarne gula; benen bruna; de långa armpennorna kantade med blekgrått; de 6 mellersta stjertpennorna med gröngult. *Mus. Lund.*

Vistelseort m. m.: Denna art tillhör egentligen södra och mellersta Europa, norra Afrika, södra och mellersta Asien; i England förekommer hon om som-

maren, i Irland under hela året (Thomps. I. p. 219); är redan i norra Tyskland sällsynt, träffas under vandringstiderna på Helgoland, men kommer ytterst sällan öfver till oss. Ett exemplar, det enda som hittills hos oss träffats och tillvaratagits, blef skjutet den 4:de December 1843 vid Krapperup af Löjtnanten Baron Erik Gyllenstjerna och föräradt till Lunds Museum. Der foglen vistas om sommaren, träffas han mest vid vatten, hvari han ofta ses vada för att plocka vatteninsekter och små musslor, hvarmed han föder sig.

2:o. *Bakklon längre än tån och föga krökt; stjerten kortare än öfriga kroppen. Budytes.* Cuv.

Gulärla (*Motacilla flava*, Lin.).

Artm. *Ofvan olivgrön, inunder gul; de två yttre stjertpennorna öfver hälften utåt hvita; hufvudet askegrått, svart eller grönt.*

Synonymi: *Motacilla flava*, Lin. Fn. Sv. p. 92. — Retz. Fn. Sv. p. 257. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 237. — Lath. Ind. Orn. I. p. 204. — *Bergeronette de printemps* Buff. Ois. V. p. 265. t. 14. f. 1. Pl. enl. 674. f. 2. — *Gelbe Bachstelze* Bechst. Nat. Deutschl. 3. B. p. 466. — Keyserl. & Blas. Wirbelth. p. XLIX. 175. — — *Motacilla neglecta* Gould Birds of Eur. III. t. 146. — Yarr. Brit. Birds I. p. 412. — *Bergeronette printanière* Tem. Man. I. p. 260. — Degl. Orn. eur. I. p. 438. — *Gulärla* v. Wright Sv. F. H. 1. — Norr. *Saaerle.*

Beskrifning: Längd 6 t. 5 à 6 l.; från vingleden 3 t. 1 à 2 l., stjerten nära 3 t.; utom vingspetsen 1 t. 5 à 6 l.; tarsen $7\frac{1}{2}$ l.; mellantån $6\frac{1}{3}$ l.; baktån $5\frac{3}{4}$ l., hvaraf klon 3 l. *Hanne i vårdrägt:* Hufvudet ofvan och halfva halsryggen rent askeblå. Från näsborrarne öfver ögat bort mot nacken går ett hvitt streck; från munviken till ögat ett svartaktigt; bakom ögat på örontrakten en brun fläck, under ögat blandadt med hvitt. Öfriga halsryggen, ryg-

Lappland. Det är isynnerhet, men ej uteslutande *) den svarthufvade racen som der förekommer. H:r Löwenhjelm fann den i stora flockar i Qvickjock och Jockmock. Prof. Liljeborg träffade den vid Archangel, och förmodligen var det äfven denna race, som H:r Malm träffade "långt upp i fjällen på myror och mossar." Liljeborg sköt den i Gulbrandsdalen 1834 **). Vårt Museum har äfven exemplar deraf, skjutet på Helgoland, förmodligen under genomtåget åt norden ***). Beträffande den *grönhufvade racen*, som är den allmännaste i England, så har jag anledning förmoda, att den äfven träffas i vestra Norge och måhända i vestra kusttrakterna af Sverige; ty hon förekommer på Helgoland under sina flyttningar till och från norden. *Mus. Lund.*

Om våren ser man gulärlan parvis följa plogen eller spatsera på ängarna; om sommaren bebor hon isynnerhet kärraktiga ängar, betesmarker o. d. der hon ständigt löper på marken för att fånga insekter. Om hösten slå sig ofta flera familjer tillsammans och träffas då, fastän alltid spridda, bland den betande boskapen och på sumpiga ängar, m. m. I början af Oktober flyttar hon småningom åt sydligare länder. I Schweitz blir en och annan qvar öfver vintren, hvilket äfven lärer inträffa i Italien. De flesta gå dock längre åt södren; i Persien tillbringar hon vintren. I flygt, vistelseort, läte m. m. har hon en icke obetydlig likhet med piplärkan.

Födoämnen: Insekter och larver, isynnerhet sådana, som uppehålla sig hos boskapen och på sumpiga ställen.

---

*) H:rr v. Seth skjöto den vanliga, gråhufvade, i Mora, Elfdalen, vid Ulfsjö, Hall m. fl. st.

**) Vid Götheborg träffas den under flyttiderna (M:lén).

***) Intressanta uppgifter öfver dess förekommande i och utom Skandinavien har Prof. SUNDEVALL samlat och meddelat i Vet. Akad. Handl. 1840. p. 48.

Fortplantning: Boet lägges på marken bland gräset eller säden, på en tufva, i ett hål o. s. v. Det är utan särdeles konst hoplagdt af grässtrån och gräsrötter, samt inuti fodradt med hår eller ull. Hon kläcker i Skåne, men äfven i videregionen på fjällen. Äggen 5—6 gråaktigt gröna eller gulgrå, otydligt brunspräckliga. (L. 6 l.; tj. 5 l.).

Piplärkslägtet (Anthus, *Bechst.*).

Färgen *lärkegrå.*

Näbben *rät, tunn, syllik, trind, utåt hoptryckt; vid roten med ryggkant; käkkanterna i midten merendels inböjda; öfverkäken bakom den något nedböjda spetsen, med ett hak.*

Näsborrarna *vid näbbroten, äggrunda, ofvan halftäckta af en bar, hvälfd hinna.*

Benen: *temligen höga; tarserna längre än mellantån; bakklon mer eller mindre krumböjd, oftast af samma längd som, eller längre eller kortare än tån.*

Vingarna: *1:sta vingpennan försvunnen; 2:dra, 3:dje och 4:de nästan lika och längst; några af armpennorna nästan eller fullt lika långa som de längsta handpennorna.*

Stjerten *temligen lång, inskuren bestående af 12 pennor.*

De hithörande foglar blefvo länge räknade till *lärkorna,* med hvilka de bland annat hafva den gråspräckliga färgen gemensam. De skilja sig vid första påseendet, från dem genom spensligare kroppsform, längre stjert, kröktare bakklo, spetsigare hufvud, obetäckta näsborrar och olika näbbform. Häri komma de närmare *ärlorna,* med hvilka de hafva lika födoämnen och till en stor del lika sedvanor gemensamma. De lefva endast af insekter, samt uppehålla

sig vanligen på öppna skoglösa fält och vid vatten. Blott en enda art bebor skogarna. På marken löpa de snabbt, liksom ärlorna, och likasom dessa röra de den långa stjerten upp och ned. De sjunga flygande, liksom lärkorna. Under fortplantningstiden stiger hannen sjungande i luften, svingar sig der i båge och nedsänker sig merendels på samma ställe hvarifrån han flög upp. Denna luftfärd upprepas ofta. Sitt bo lägga de på marken; och då man nalkas det, låta de höra ängsliga, pipande läten.

1:o). Baktåns klo längre än eller lika med tån.

Richards Piplärka (*Anthus Richardi*, VIEILL.).

Artm. *Baktåns klo längre än halfva tarsen; de två yttersta stjertpennorna från spetsen utvändigt öfver midten hvita; ett bredt rostgult streck öfver och bakom ögat. Undra kroppsdelarna rostgula med svarta fläckar på bröst och sidor.*

Synonymi: *Anthus Richardi* VIEILL. Nouveau Diction. d'hist. Nat. Tom. XXVI. (1818) p. 191. — TEM. Man. I. p. 263. 3:dje del. p. 185. — ZANDER Naumannia IV. 1. — YARR. Brit. Birds I. p. 436. — DEGL. Orn. eur. I. p. 416. — *Anth. macronyx* GLOG. I. p. 219.

Beskrifning: Längd 7 t. à 7 t. 2 l.; från vingleden 3 t. 5½ l.; stjerten 2 t. 5 l.; tarsen 1 t. 1½ l.; mellantån med klo 1 t. ½ l.; baktån med klo 1 t. 1½ l., deraf klon 5½ l. — Näbben jemförelsevis undersättsig, 1⅔ l. hög, käkkanterna i midten inböjda, den öfra bakom den nedböjda spetsen inskuren. Längd från mungipan 6 l.; från pannan 4½ l.; från näsgropen 3 l.; tarserna temligen höga, med 4—5 inskärningar; tårna långa och isynnerhet bakklon mycket lång och temligen rät. Hela foglen tyckes ha näbb, storlek, färg och klor af en lärka, om man ej blir mer uppmärksam derpå. Hufvan och ryggen svart-

bruna med rostgrå fjäderkanter; hålsen ofvan mer gråaktig. Öfver ögat och bak öfver hörselgången ett gult streck; under ögat ett kortare svartaktigt streck och ett dylikt på hvardera sidan af strupen. På hörselgången (tinningen) en rostgrå fläck. Undra kroppsdelarna blekt gulaktiga med rostgul anstrykning och svarta fläckar på hals, bröst och sidor. Vingtäckarna svartbruna med hvitaktiga brämar; de långa spetsiga armpennorna och de två mellersta stjertpennorna med rostgula eller (de inre) hvitaktiga kanter. Den yttersta vingpennan har hvit utkant. De två yttersta stjertpennorna från spetsen öfver midten mycket snedt utvändigt hvita, den yttersta mest och med hvit spole, den 2:dra med brun spole; 3:dje knappt i yttersta spetsen hvitgrå, för öfrigt är stjerten svartbrun. Näbben ofvan brun, under gul; ben och tår grönaktiga. *Mus. Lund.*

Ung hona på senhösten: Baktån 1 t. 1 l. deraf klon 5 l., nästan rät. — Ofvan olivfärgad med svårtaktiga fläckar; under starkt rostgul, starkast på bröst och sidor, med svarta fläckar på frambröstet. Hakan hvitaktig. Öfver ögat ett gult streck. De inre långa vingpennorna med bred hvit utkant. Vingtäckarna, de närmsta med olivfärgad utkant och hvit spets. *Mus. Stockh.*

Ställe: Denna art tillhör egentligen södra Europa: Italien, Spanien och Frankrike, men förekommer äfven i nordligare trakter; den har flera gånger blifvit funnen i England, äfven nära London; vårt Musei-exemplar är från Helgoland, dit foglen under flyttiderna anländer; och den 8:de Oktober 1856 blef ett ungt hon-exemplar taget lefvande på ett ångfartyg, som låg stilla för dimma i Calmarsund. Han säges häcka på marken och lägga 4—5 ägg af smutsig hvit färg med rostbruna fläckar. Till lefnadssättet skall han mest likna följande art.

Fältpiplärka (*Anthus campestris*, BECHST.).

Artm. *Baktåns klo af tåns längd, utgör en tredjedel af tarsens. Ofvan rostgrå med blekt bruna fläckar, under ockragul med små bruna streck på bröst och strupsidor. Ett hvitaktigt streck öfver ögonen. De två yttersta stjertpennorna utvändigt till eller öfver hälften snedt hvita. Benen bleka.*

Synonymi: *Anthus campestris* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 722. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 248. — *Pipi rousseline* DEGL. Orn. eur. I. p. 417. — *Alauda Novalium* FRISCH Vögel Deutschl. tab. 15. f. 2. — *Brachpieper* BECHST. III. 722. — GLOG. Vögel Eur. I. p. 267. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. XLVIII. 173. — *Anthus rufescens* TEM. Man. I. p. 267. — Sv. *Fältlärka.*

Beskrifning: Längd 7 t.; vingbredden 11½ t.; från vingleden 3 t. 4—5 l.; tarsen 1 t. ½ l.; mellantån 6 l.; baktån 5 l., deraf klon 2½ l.; stjerten 2 t. 4 à 5 l. De öfra kroppsdelarne grå med rostgul anstrykning, och bruna, bakåt spetsiga fläckar, som äro tydligast på hufvudet, mindre tydliga på ryggen och försvinna på öfvergumpen. Denna är gråbrun med rostgul anstrykning. Från näsborrarna öfver ögat åt sidan af nacken löper ett bredt smutsigt hvitt streck; genom ögat går ett brunt streck och på tinningarne står en brun fläck. Strupen hvit; alla andra nedre kroppsdelar blekt ockragula. På hvardera sidan af strupen står en liten svartaktig linia, som nedgår från underkäkens rot, och från munviken på sidan af hufvudet går stundom en dylik något bredare. Frampå bröstet finnas några gånska små bruna streck. Vingarna bruna; dess armpennor och täckfjädrar bredt kantade med blekt rostgult. Stjerten svartaktig; den yttersta pennan utvändigt snedt öfver midten hvit eller gulhvit med hvit spole; den andra med dylikt utfan och en lång smal hvit

eller rostgulaktig fläck längs inre sidan af den bruna spolen. De två mellersta bruna med rostgrå kanter.

Näbben ofvan mörkbrun, inunder och vid roten ofvan blék. Näsborrarne runda. Iris brun. Benen bleka dragande i köttrödt eller perlgrått, tårna brunaktiga. Baktåns klo lika med tån och ganska litet krökt*). 2:dra, 3:dje och 4:de vingpennan lika och längst; 5:te något kortare. De långa armpennorna af vingens längd.

Anmärkn. Några exemplar hafva nästan alldeles inga bruna fläckar på ryggen eller småstreck på bröstet, och den svartaktiga linien på sidorna af strupen har äfven till större delen försvunnit. De äro gamla.

Foglen om hösten, i September: Ofvan svart med hvitgrå fjäderkanter på rygg och hufvud. De närmsta armtäckarna, de långa armpennorna och de två mellersta stjertpennorna med breda rostgula utkanter. Undra kroppsdelarna hvitaktiga med svag rostgul anstrykning på bröstet, ett svart streck längs sidan af den hvita strupen och svartaktiga äggformiga fläckar på bröstet. Det hvita på stjertpennorna rostgul-hvitt.

Ungarna: Ofvan mörkbruna med rostgula kanter på hvarje fjäder; de inre vingpennorne, de stora täckfjädrarne och de mellersta stjertpennorna hafva breda roströda kanter. Från underkäksgrenen nedgår på sidan af strupen ett svart streck, som nedåt sidan af halsen blir bredare. Öfver ögonen ett hvitgult band. På bröstet och sidorna stå svartaktiga, breda, uppåt spetsiga fläckar. Näbben svartbrun, inunder ljust köttfärgad. Benen perlgrå, tårna något dunklare.

Vistelseort och lefnadssätt: På torra fält och sandhedar i det södra Sverige, är denna piplärka

*) Man träffar gamla hannar, som ha klon betydligt längre än tån och i spetsen krökt.

icke sällsynt, och på somliga ställen förekommer hon talrikt. I Skåne träffar man henne på de flesta högländta och sandiga, med ljung eller enris glest bevuxna hedar och allmänningar, så väl i kustbygderna, som i det inre af landet. Äfven har jag sett henne i Halland, i Blekinge och på Öland. Också träffas hon på Gottlands södra udde (Wlgr.) men aldrig i det öfra Sverige eller i Norge. Som flyttfogel anländer hon i början af Maj, och bortflyttar i September. — På marken löper hon snabbt, liksom ärlorna, och fångar under loppet insekter. Nästan ständigt rörer hon stjerten upp och ned. Dess flygt liknar trädpiplärkans, och alla dess sedvanor, samt dess spetsiga och smalare kroppsform, skilja henne, äfven på afstånd, tillräckligt från sånglärkan, med hvilken hon har lika vistelseort och nästan lika färg. Någon egentlig sång har hon icke; men en egen lätt igenkännelig hastig lockton: *zir-ly! zir-ly-huit!* som hon dels flygande, dels sittande på en sten eller stör, ofta upprepar. I September under bortflyttningen träffas hon i mängd på de sandiga strandängarna vid Trelleborg o. fl. st.

Födoämnen: Insekter.

Fortplantning: I Maj eller Juni finner man hennes bo på marken bland gräs, under en buske eller vid en sten. Det är bygdt af torra grässtrån och mossa samt invändigt belagdt med hår. Äggen 4—6 blåaktigt hvita med rödbruna och violetta fläckar och streck. I Juli har hon flygga ungar; men synes åter värpa till ny kull.

Skärpiplärka (*Anthus rupestris*, Nilss.) *).

Artm. *Ofvan mörkt askegrå med mörkbruna fläc-*

*) Denna är mörkare än någon af våra andra Skandinaviska arter, och kunde i detta hänseende förtjena nam-

kar isynnerhet på ryggen; inunder hvitaktig, på bröst och mage med rostgulaktig anstrykning och gråbruna fläckar; blott yttersta stjertpennan utåt snedt hvitaktig; 2:dra i utkanten och spetsen hvitaktig; bakklon böjd af tåns längd eller längre. Benen mörka.

Synonymi: *Anthus rupestris* NILSS. Orn. Sv. I. p. 245. t. 9. — FABER Isis. — BREHM Isis. — GRABA Reise nach Ferö, p. 56. — Hit hör äfven *Anthus littoralis* BREHM, Lehrb. p. 239. 965. — *Alauda obscura*, LATH. Ind. Orn. I. p. 494. (yngre). — YARR. I. p. 432. — *Anthus obscurus* & *immutabilis* DEGL. Orn. eur. I. p. 428. 429. — ZANDER Naumann. IV. p. 8. — *Skärpiplärka* v. WRIGHT Sv. Fogl. 8. Häft. — Sv. *Strandlärka, Klipplärka.* — KÖRN. pl. 17. f. 1.

Beskrifning: Hannen om sommaren: Öfra kroppsdelarna dunkelt askegrå med en mörkbrun fläck i midten af hvarje fjäder, isynnerhet på ryggen. Skulderfjädrarna med olivgrön anstrykning. Ett hvitaktigt streck öfver ögonen. Nedre kroppsdelarne hvitaktiga med svag rostgulaktig anstrykning på bröst och sidor. Hakan och strupen åt midten ofläckade; sidorna af strupen, halsen framtill samt bröstet och kroppssidorna beströdda med bruna eller gråbruna fläckar. Vingpennorna bruna, kantade med blekgrått. De små vingtäckarne mörkbruna med askegrå eller olivgrå kanter, de stora med hvitgrå ändkanter, hvarigenom två hvitgrå band uppkomma öfver vingen. Stjerten tvär, litet klufven. Stjertpennorna svartaktiga, den yttersta i yttre kanten och snedt öfver åt spetsens inre sida hvitaktig; de två mellersta brungrå. — Näbben svart, vid roten inunder brunaktig.

---

net *obscurus*; men sedan man nu funnit att 5 arter eller racer förekomma med denna mörka dräkt, nemligen: *A. spinoletta, obscurus, aquaticus, immutabilis,* och *rupestris,* anser jag bäst att för vår Skandinaviska Fauna bibehålla den redan för mer än 40 år sedan gifna benämningen.

Näsborrarna ovala med en kullrig hinna ofvan. Iris brun. Benen mörkbruna; tårna svartaktiga. Bakklon stundom något längre än baktån och temligen krökt. 1:sta vingpennan försvunnen; de 4 följande nästan lika långa, och längst. — Längd 6¾ t.; vingbredden 11½ t.; från vingleden 3½ t.; tarsen 7½ l.; baktån 6 l., deraf klon 3 stundom 3½ l.

Honan är lik hannen och skiljer sig blott genom ett större antal fläckar på de undra kroppsdelarna.

Ungarna om hösten: Ofvan mörkbruna med olivgrön anstrykning och mer eller mindre tydliga svarta fläckar på hufvudet och ryggen; ögonlocken hvitaktiga; ett oredigt gulgrått streck öfver ögonen och en dylik fläck under tinningarna. Nedra kroppsdelarna smutsgrå med gulaktig anstrykning och mörkbruna fläckar på bröstet och kroppssidorne, samt dylika streck på magen. Vingar och stjert svarta med olivgröna pennkanter och två gråaktiga sneda streck öfver vingen. Yttersta stjertpennan utvändigt snedt öfver midten hvitgrå, den 2:dra med en dylik viggformig fläck i spetsen. Näbben ofvan brun, inunder vid roten gulaktig. Benen blekbruna, fotsålorna gula; klorna bruna med bleka spetsar.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna fogelart, som länge blifvit öfversedd eller misskänd, är alldeles icke sällsynt på vår halfö. Han träffas här, på stenar, skär och klippor, vid alla hafskuster, och på några ställen är han talrik. Vid vestra kusten förekommer han från Kullabergs udde på alla skär och klippiga stränder ända upp till och förbi nordkap; vid östersjöns stränder träffas han äfven från det sydligaste Skåne, på de ställen der stränderna äro steniga t. ex. vid Ö. Torp, långs öar och skär, troligen så långt upp som skärgårdarna sträcka sig. Utom Skandinavien finnes han vid Danska, Skottska och Färöiska

kusterna. Men han förnimmes ingenstädes i det inre af landet; öfverallt är han inskränkt till de steniga hafsstränderna, samt till skären och klipporna i hafvet *). Som flyttfogel anländer han om våren och far bort om hösten. Han synes af naturen vara bestämd att med sin sång och qvitter lifva de kala och dystra klipporna, på hvilka ingen annan sångfogel trifves. Ofta låter han höra sin drillande sång, under det han raskt höjer sig i luften och med styft utbredda vingar åter sakta nedsänker sig på en klippa. Dess sång har någon likhet med *gröna löfsångarens.* I sitt lefnadssätt har han mesta likhet med *ängpiplärkan*, med hvilken han lätt kan förblandas, men från hvilken han, äfven på afstånd, skiljes derigenom att han är större och mörkare till färgen. Han är temligen skygg och flyger, då man nalkas honom, från en klippa eller sten till en annan, med ett hest *ist, ist.*

Födoämnen: Insekter och larver, som han mest söker i tången.

Fortplantning: På klippor i hafvet och vid dess kuster bygger denna piplärka sitt konstlösa näste i en remna i klippan, mellan klippblock eller bland gräset och mossan. Nästet består af torrt gräs eller tång. Äggen 5 grå brunspräckliga (l. $7\frac{1}{3}$ l., tj. $5\frac{1}{2}$ l.). — I Juli träffas flygga ungar, som följa föräldrarna, hvilka mata dem. De träffas då på stengärdsgårdar vid betesmarker, äfven på några hundra alnars afstånd från hafvet, som denna art eljest aldrig lemnar.

Nytta: Af fiskarena i Blekinge och andra Östersjökuster anses *skärpiplärkan* som en mycket nyt-

*) Enligt Magr Hammargren förekommer dock *skärpiplärkan* och åtskilliga andra hafsstrandsfoglar vid klippfulla stränder af Wenern.

tig fogel, emedan hon, då vattnet faller, säges infinna sig i ebben och uppäta med begärlighet *grundmärlan* (Cancer pulex LIN.), som tillfogar fiskgarnen betydlig skada, och som på en enda höstnatt skall kunna förstöra ett helt garn *).

Ängpiplärka (*Anthus pratensis*, BECHST.).

Artm. *Ofvan svartaktig med grå eller olivgröna fjäderkanter; inunder hvit med mer eller mindre rostgul anstrykning på hals, bröst och sidor, samt med talrika svarta fläckar på nämde delar; näbben smal, syllik; bakklon längre än tån och föga krökt. Benen bleka.*

Synonymi: *Alauda pratensis* LIN. Fn. Sv. p. 76. — *Anthus pratensis* BECHST. Nat. D. III. p. 732. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 241. — TEM. Man. d'Orn. I. p. 269. — *Wiesen-Pieper* GLOG. Handb. I. p. 264. — ZAND. Naum. IV. p. 16. — *Meadow Pipit.* YARR. Br. Birds I. p. 427. — *Ängpiplärka* v. WRIGHT Sv. Fogl. Häft. 25. — Sv. *Änglärka.*

Beskrifning: Hanne i vårdrägt: Längd 6 t. 1 l.; vingbredden 10¼ t.; från vingleden 3 t. ½ l.; stjerten 2 t. 3 l.; tarsen 6½ à 7 l.; mellantån med klo 6 l.; baktån 5½ l., deraf klon 3½ l. eller tån 6½, hvaraf klon 4 l. **). Hela fogeln ofvan mörkbrun eller svartaktig med gråaktiga, eller olivfärgade fjäderkanter, som äro smalast på ryggen, tydligast på hufvud och halsrygg; öfvergumpen olivgrå utan tydliga fläckar. Ett hvitaktigt streck går från näbben öfver ögat och tinningarna; framom och under ögat ett svartaktigt; på tinningarna en brun fläck. Alla

*) Sedan man numera förfärdigar sina sillgarn af tvist (bomullsgarn) undviker man denna olägenhet.

**) Hos denna art, äfven som hos de andra i detta slägte, varierar bakklons längd, samt vingarnes och stjertens, något.

nedra kroppsdelar hvita med svagare eller starkare rostgul anstrykning, mest på strupen och bröstet, minst på hakan och magen. Halsen framtill, bröstet, och sidorna tecknade med långsgående svarta fläckar. På halsen äro dessa fläckar små och utgöra från hvardera underkäksgrenen ett upptill smalt nedlöpande streck (för öfrigt är strupen ofläckad); på bröstet äro fläckarne mer skilda (utom midt på bröstet, der de stundom sammanlöpa till en stor fläck), ovala eller upptill spetsiga, och på sidorna bilda de smala streck. De minsta vingtäckarna olivbruna, de större svartaktiga; de näst längsta och de längsta med hvit spetskant, hvaraf uppkommer *ett* tydligt och *ett* mindre tydligt, smalt, hvitt tvärstreck öfver vingen. Vingpennorna svartbruna, den yttersta med hvit utkant, de långa armpennorna med bleka breda utkanter. Stjerten tvär, något klufven, svartaktig; den yttersta pennan till hälften snedt utåt hvit, ofta med hvit spole, den andra med en vigglik hvit fläck i spetsen; de två mellersta kantade med grått. — Näbben svart, vid roten inunder gul. — Näsborrarna ovala, ofvan med en hvälfd hinna. Iris svartbrun. Benen blekt bruna, stundom mer gulbruna; tårna mörkare. *Nilss. Illum. fig. pl. 80.*

Hónan är ofvan svartbrun der hannen är svartaktig; inunder smutsigt hvit med föga märklig gul anstrykning.

Unga och gamla i höstdrägt: Hela fjäderklädnaden är yfvig och foglen synes större. Alla öfra kroppsdelar grönaktiga med svarta fläckar, eller kanske rättare, svarta med gröna fjäderkanter. Ögonlocken hvitaktiga; från näbbviken ett svartaktigt streck under ögat; öfver ögat ett gulaktigt streck. Hela foglen inunder ockragul, beströdd med svarta fläckar på halsen, bröstet och sidorna. Vingarna svartaktiga med gröngrå pennkanter; den yttersta i utkan-

ten hvit. De inre vingpennorna och de större vingtäckarne med breda hvitaktiga kanter. Stjerten svart; dess två mellersta pennor med breda hvitaktiga eller grå kanter; den yttersta till hälften snedt hvit; den följande med en hvit fläck i spetsen. Ett par af de längsta nedre stjerttäckarna äro svarta med ockragula kanter. Näbben ofvan brun, inunder vid roten köttfärgad, gulaktig. Benen blekt brunaktiga.

Anmärkn. I denna drägt är foglen mycket lik trädpiplärkan i höstdrägt, men skiljes derifrån genom: tunnare näbb, längre bakklo än baktå, svartfläckig öfvergump, mindre tillspetsade stjertpennor, hvitaktiga kanter på det mellersta pennparet, större fläckar på halsen, bröstet och isynnerhet på sidorna, mer ockergul mage, o. s. v. — I denna drägt är foglen äfven beskrifven i Orn. Sv. I. p. 244.

Varietet: **Rödstrupig Ängpiplärka** (*Anthus cervinus*, (Pall.) i sommardrägt): *Ofvan svartaktig med grå fjäderkanter, inunder på hakan, strupen och halssidorna starkt rostgul, ofläckad, öfver ögat ett rostgult streck och på tinningarna en brunaktig fläck; bröst och sidor något blekare rostgula, beströdda med svarta fläckar. I allt annat fullkomligt lika den vanliga* Anthus pratensis.

Synonymi: *Alauda cervina* Pall. Zoograph. I. p. 511. — *Anthus cervinus* Degl. Orn. europ. I. p. 421. — Keyserl. & Blas. XLVIII. 132. — Liljeb. Vet. Akad. Handl. 1850. p. 379. — Zand. Naum. IV. p. 18. — *Anthus rufogularis* Brehm, Tem., Schinz &c. — *Anthus pratensis variet. cervina* Sundev. Vet. Akad. Handl. 1842. p. 44. 46. — *Anthus pratensis rufigularis* Schleg. Revue XXXVI.

Anmärkn. Denna form utgör påtagligt blott en lokalvarietet eller race, och förhåller sig till den vanliga *A. pratensis* som *Sitta cæsia* till *Sitta europæa*. Jag har för mig de samma exemplaren, som Prof. Liljeborg skjutit vid Schuretskaja i Juli 1848, och som han deponerat i härvarande Museum; jag har äfven för mig exemplar i sommardrägt af den vanliga *A. pratensis* som på öfra kroppsdelarna äro likså svartaktiga som

de ryska, och som sakna all olivgrön färg. Undra kroppsdelarna äro hos somliga exemplar mer eller mindre dragande i rostgult; och en hanne, skjuten här vid Lund den 3:dje Maj 1832 har framhalsen, och bröstet så rostgula att han tydligen utgör en öfvergång från *pratensis* till *cervinus*. Att de två längsta undre stjerttäckarne ha en svart fläck, hvarvid DEGLAND och ZANDER fästa sig, är icke eget för *A. cervinus*, utan träffas, åtminstone ofta, äfven hos den vanliga *pratensis*. Dessutom varierar längden af vingarna, bakklon m. m.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna piplärka bebor kärraktiga eller tufviga ängar och betesmarker. Hon förekommer om sommaren allestädes på vår halfö, der lokalen är passande, så väl i det södra Skåne som på Lapplands och Norges fjäll, äfven inom polcirkeln, och till och med högt öfver trädgränsen. H:r Malm såg henne äfven på Vardö, Nordkyn o. fl. st. Ehuru visst icke sällsynt i de södra trakterna, är hon dock talrikare i de norra. I vestra Norrige är hon äfven allmän vid kärren på fjällsidorna. Hon är utomordentligt talrik i videregionen, isynnerhet der dvergbjörken växer (Rasch). Hos oss är hon allestädes flyttfogel. Redan i medlet af Mars månad börjar man se smärre sällskap deraf på Skånes sanka ängar vid sidan af det upptödda vattnet och den smälta snön. Småningom infinna sig flera och större sällskap och dessa fortfara under nämde och följande månad att flytta till och genom provinsen. De första, som anlända äro hannar; honorna infinna sig sednare. På Skånes ängsmarker och Norges fjällmyror visar foglen samma skaplynne. Då man nalkas dess stamhåll, blir man vanligen mottagen af ett eller flera par, som med ett hest *'st-'st-'st!* eller *hist-hist-hist!* och med en, för hvarje upprepadt läte, höjd och sänkt flygt, gifva sin närvaro tillkänna. Under fortplantningstiden stiger hannen, från en tufva eller en låg buske, med ange-

nämt klingande toner: *ticke, ticke, ticke!* högt i luften, sväfvar der omkring i en cirkel och nedsänker sig åter med en raskare sång. Han är den bästa sångfogel på de fuktiga och ödsliga hedarna. — Om hösten i Augusti och September träffas de familjvis på åkrarna och i pilhäckarna i Skåne. De hafva då en egen lockton: *gick! gick!* som man ej får höra under sommaren, och de sätta sig då äfven i träd, hvilket sällan sker under någon annan årstid. I September och Oktober flytta de bort. I Italien är fogelen allmän under vintren från Oktober till våren. — Den *rödstrupiga* varieteten förekommer i nordligaste trakterna af vår halfö, der dock äfven den vanliga träffas. Äfven förekommer hon i södra Ryssland, Dalmatien, Egypten m. m.

Födoämnen: Insekter, larver och insektägg.

Fortplantning: På sumpiga, med tufvor belagda eller med låga enbuskar glest beväxta ängar och hedar lägga de sitt bo på en tufva bland säf och gräs, eller under en buske. Boet är bygdt af grässtrån och invändigt belagdt med hår. Äggen 5—6, grå, fint brunspräckliga. (L. $6\frac{1}{3}$ l.; tj. $4\frac{2}{3}$ l.).

2:o). Bakklon kortare än tån.

Trädpiplärka (*Anthus arboreus*, Bechst.).

Artm. *Ofvan olivgrönaktigt grå med mörkbruna fläckar; bröstet ockragult och tecknadt med svarta fläckar; yttersta stjertpennan i yttre hälften snedt hvit, den andra med en spetsig hvit fläck; baktåns klo kortare än tån och krökt.*

Synonymi: *Anthus arboreus* Bechst. N. D. III. p. 706. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 251. — Tem. Man. d'Orn. I. p. 271. — *Alauda trivialis* Lath. Ind. Orn. I. p. 493. — *Field lark*, Pen. Brit. Zool. I. p. 358. — Lath. Syn. IV. p. 275. — *The tree pipit* Yarr. Brit. Birds

I. p. 422. — *Baum-Pieper* Glog. Vögel Eur. I. p. 266. *Trädpiplärka* v. Wright Sv. Fogl. Häft. 15. — Körn. pl. 17. f. 3. — Sv. *Piplärka.*

Beskrifning: Hela fjäderbeklädnaden ofvan olivgrönaktigt grå med en mörkbrun fläck åt midten af hvarje fjäder. Dessa fläckar äro märkbarast på hufvudet och ryggen, stundom nästan omärkliga på halsryggen och öfvergumpen. Öfver ögat går ett smalt hvitgult streck och öfver vingen tvenne tvärband, af hvilka det främre är tydligast hvitt. De närmsta täckfjädrarna och de innersta vingpennorna med bredare rostgrå kanter och stundom blekare spets. Hela foglen inunder hvit med ockragul anstrykning, som är starkast på halsen och bröstet, svagast eller nästan ingen på hakan och magen. Halsen framtill och bröstet tecknade med svarta fläckar, hvilka på främre delen af bröstet äro störst och ovala; på halsen äro de mindre och bilda på hvardera sidan af den ofläckade strupen en smal rad, som börjar vid underkäkens grenar; på kroppens sidor bilda de smala streck. På kinderna står en brunaktig fläck. Vingpennorna mörkbruna, de yttre utvändigt smalt, de inre bredt, kantade med olivgrått. Stjerten något klufven; dess pennor mörkbruna; den yttersta nästan till hälften utvändigt snedt hvit med brun spole, den andra med en liten vigglik hvit fläck i spetsen. — Näbben mer undersättsig än hos föregående, ofvan brun, inunder vid roten blekt köttfärgad. Iris brun. Näsborrarna rundaktiga. Benen bleka, gulaktiga; tårna något skuggade med brunt. Bakklon krökt, kortare än baktån. Längd $6\frac{1}{2}$ t.; från vingleden $3\frac{5}{8}$ t.; vingbredden $10\frac{3}{4}$—11 t.; tarsen 7 l.; baktån $5\frac{1}{2}$, deraf klon $2\frac{1}{2}$ l. *Nilss. Illum. fig. pl. 64.*

Unga och gamla i höstdrägt äro så olika foglen i sin vårdrägt att man lätt kunde anse dem för skilda arter. Hela fjäderbeklädnaden är yfvigare och

foglen synes större. Hufvudet och halsen ofvan samt ryggen och skuldrorna ljust gröna med svarta långsgående fläckar; bakre ryggen och öfvergumpen af samma grundfärg, men stötande i grått, och utan fläckar. Från näsborrarna öfver ögat ett gult streck. Ögonlocken gulaktiga. Underhakan och magen hvita ofläckade; halsen framtill, bröstet och sidorna gula; bröst och halssidor beströdda med talrika svarta fläckar; kroppssidorna med glesa smala linier; på båda sidor af strupen nedgår vanligen från underkäken en fläckrad eller ett svart streck. Undergumpen och de nedre stjerttäckarne hvita, ofläckade, med gulaktig anstrykning. Vingarna svartaktiga med gröngrå fjäderkanter och två gulaktigt hvita tvärstreck. Stjerten svart med grönaktiga pennkanter och tillspetsade pennor. 1:sta pennan utvändigt till hälften snedt hvit; 2:dra med en vigglik fläck i spetsen. — Näbben ofvan svartaktig, inunder vid roten köttfärgad, benen bleka. *Nilss. Illum. fig. pl. 64.*

Anmärkn. I denna drägt är foglen äfven antydd i Orn. Sv. I. p. 243, under rubriken: *Avis junior.* Hvarigenom denna skiljes från *Ängpiplärkan* i höstdrägt, se sid. 396.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna piplärka bebor skogarna och förekommer der, så väl i Skåne som i de norra trakterna af halfön, ända inom polcirkeln. I den högre norden finnes hon likväl icke så talrik som föregående art, och på fjällens sidor går hon ej högre upp än skogslandet räcker. H:r Löwenhielm fann henne der och hvar i skogsregionen vid Lycksele, Qvickjock; Malm träffade henne i Enare Lappmark; men ej vid Utsjocki. Prof. Liljeborg fann henne vara allmän vid Tromsö.

Som flyttfogel anländer hon sednare och går tidigare bort än föregående art. Mot slutet af April eller vid början af Maj ser man henne först i Skåne.

Hon träffas då bland träden i trädgårdarna. Snart öfvergifver hon dem och flyttar till skogarna. Från toppen af ett träd eller en hög buske uppstiger hannen i luften med hastigt rörda vingar och ett raskt *kipp-kipp-kipp;* och då han hunnit en viss höjd, sänker han sig åter sväfvande ned med orörda vingar och ett ömt klagande: *zia, zia, zia!* Då man nalkas boet gifva hanne och hona från sig egna sorgliga läten, *zip, zip!* hvilka de endast låta höra under fortplantningstiden. Under de andra årstiderna hafva de en annan lockton, ungefär: *ist, ist!* — Om hösten lemna de skogarna och träffas familjvis på fälten, på åkrarna och i pilhäckarne på Skånska slättbygden. I September lemna de oss oförmärkt.

Födoämnen: Insekter och larver.

Fortplantning: Boet träffar man på marken bland gräs, ljung, o. s. v. under gamla trästockar och stubbar, eller under en buske. Det är bygdt af torra grässtrån. Äggen 5, grå, stundom hvitaktiga, stundom stötande i rödt, alltid marmorerade af bruna och grå fläckar och streck. L. 6½ l.; tj. 4 l.).

Jernsparfslägtet (Accentor, *Bechst.*).

Näbben *temligen undersättsig, medelmåttigt lång, rät, kägelformig, trind, vid roten föga mer bred än hög; öfverkäken vid spetsen knappt nedböjd och med föga märkbart hak; käkkanterna starkt inböjda.*

Näsborrarna *nakna, ofvan halftäckta af en bar hinna.*

Benen *temligen undersättsiga; tarserna framtill med inskärningar; bakklon störst och mest krökt.*

Vingarna: *1:sta vingpennan ganska kort; 2:dra något kortare än 3:dje, som jemte 4:de är längst.*

Stjerten *tvär, temligen lång, bestående af 12 pennor.*

Af detta slägte känner man nu tre arter i Europa och af dessa tillhör den ena äfven vår Nord. Dessa foglar äro icke blott insektätande, utan de förtära äfven växtfrön, bär o. d. Om sommaren bebo de bergstrakter, om vintren gå de ned på slätterna och en del af dem öfvervintra hos oss. Hannar och honor likna hvarandra mycket. De synas ej rugga mer än en gång om året.

Jernsparf (*Accentor modularis*, Koch).

Artm. *Ryggen rostbrun med svarta fläckar; hufvud, hals och bröst askeblå med bruna fläckar på hufvudet: 1:sta vingpennan något längre än närmsta vingtäckarna.*

Synonymi: *Accentor modularis* Koch Bay. Zool. — Cuv. Regne anim. I. p. 588. — Tem. Man. d'Orn. I. p. 249. — Degl. Orn. eur. I. p. 520. — *Sylvia modularis* Lath. Ind. I. p. 521. — Yarr. Brit. Birds I. p. 243. Nilss. Orn. Sv. I. p. 217. — *Motacilla modularis* Lin. Fn. Sv. p. 89. — *Traine-buisson* Buff. Ois. V. p. 451. pl. enl. 615. f. 1. — *Die Braunelle* Bechst. N. D. III. p. 616. — Glog. Vög. Eur. I. p. 287. — Norr. *Blaairsk.*

Beskrifning: Hufvud och hals ofvan askegrå med mer eller mindre tydliga bruna långsfläckar. Halsen framtill och på sidorna samt bröstet askeblå, ofläckade. På tinningarna en brun fläck med hvitaktiga fjäderspolar. Rygg och skuldror rostbruna med en stor svart fläck i midten af hvarje fjäder. De stora vingtäckarna svartaktiga med rostbruna kanter och en liten gulaktigt hvit fläck i spetsen af hvardera. Vingpennorna mörkbruna, de inre med breda de yttre med smalare rostbruna kanter. Kroppens sidor och öfvergumpen gråaktigt rostbruna. Magen hvit. Nedre stjerttäckarne bruna med breda hvita

kanter. Stjerten tvär, brun. Näbben om våren svart, vid roten inunder och på sidorna gulaktig; om hösten gulaktig, i spetsen svart. Iris rödbrun. Benen brungula. — Längd 6 t.; vingbredden 8½ t.; från vingleden 2 t. 6 l.; stjerten 2 t. 1 l.; tarsen 6½ l.; baktån 4 l. *Nilss. Illum. fig. pl. 105.*

Honan har flera och tydligare bruna fläckar på hufvudet.

Varierar tillfälligtvis: Helt hvit. *Mus. Lund.* Exemplaret skjutet vid Uddarp i Nov. 1847 af Grefve Chr. Dücker och skänkt till Museum.

Vistelseort och lefnadssätt: Jernsparfven bebor om sommaren de nordligare trakterna af vår halfö, och träffas under denna årstid ej sällan långt inom polcirkeln. Dess stamhåll äro då bergiga och med skog beväxta trakter. Dock är han om sommaren allmän vid Götheborg, der han äfven häckar (M:lén). Han anländer dit i Mars eller April och går bort i slutet af Oktober eller November. Eljest är förhållandet att han först mot vintrens annalkande lemnar de skogiga bergstrakterna och begifver sig ned i dalbygderna och på slätterna. Han infinner sig då på Skånes slättbygd, der han, äfven som i Halland och i flera af Sveriges södra landskap, ej sällan öfvervintrar. En del af arten flyttar likväl åt sydligare länder, och dessa återvända till oss i Mars och April månader. De uppehålla sig då någon tid i trädgårdar, buskar och pilhäckar; men de försvinna alla utan undantag före sommarens annalkande. Vid flyttningstiderna, höst och vår, i Maj och Sept., förekommer han i mängd på Tjörn (Ekstr.) och vid Christiania (Rasch). — Jernsparfven är en munter och liflig fogel, som ständigt är i rörelse och hoppar eller kryper bland de tätaste grenarna i häckar och snår. Dess lockton är ett temligen skarpt: *issri!* och dess sång, som han merendels låter höra från öfversta

spetsen af en ung gran, är ganska melodisk och vacker.

Födoämnen: Insekter, larver, puppor och regnmaskar utgöra om våren och sommaren hans mesta föda; om hösten och vintren lefver han hufvudsakligen af granfrön och andra växtfrön, samt af bär.

Fortplantning: Sitt bo bygger jernsparfven i täta buskar, 2—4 alnar från marken. Det består af mossa, små pinnar och rötter, och är inuti fodradt med hår. Äggen, 5—6 blågröna, rufvas vexelvis af begge könen. (Jemf. vidare texten till *Illum. fig. 14. Häft.*

Gärdsmygslägtet (Troglodytes, *Vieil.*).

Näbben *medelmåttigt lång, mycket tunn, hoptryckt spetsig och något böjd efter hela sin längd, med hela käkkanter, och öfverkäksspetsen knappt böjd.*

Näsborrarna *vid roten bara, aflånga, ofvan täckta med en hvälfd hinna.*

Vingarna *korta, afrundade, nästan trubbiga, undertill urgröpta; 1:sta vingpennan medelmåttig; 2:dra kortare än 3:dje, som jemte 4:de är längst.*

Tarserna *temligen undersättsiga med inskärningar. Klorna krökta, hoptryckta; bakklon störst och starkt krökt.*

Stjerten *kort, mjuk, bäres upprätt.*

De hithörande arter vistas i täta busksnår, gamla ihåliga trädstubbar, i hål uti gärdsgårdar och på andra mörka och dolda ställen. Hos dem äro ben och näbb mest utbildade. Den enda Svenska arten blir qvar hos oss och sjunger både sommar och vinter.

Gärdsmyg (*Troglodytes europæus*, LEACH.).

Artm. *Ofvan brun med mörkare tvärlinier på rygg, vingar, stjert och undergump; de yttersta vingpennorna i utfanet med afvexlande bruna och hvita fläckar; ett hvitaktigt streck öfver och bakom ögonen. Stjerten afrundad, ungefär så lång som hufvud och näbb.*

Synonymi: *Troglodytes europæus* BONAP. Syn. p. 93. — *Motacilla Troglodytes* LIN. Fn. Sv. p. 95. — RETZ. Fn. Sv. p. 264. — *Sylvia Troglodytes* LATH. Ind. I. p. 547. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 231. — v. WRIGHT Sv. Fogl. Häft. 26. — *Le Troglodyte* BUFF Ois. V. p. 352. t. 16. f. 1. pl. enl. 661. f. 2. — DEGL. Orn. eur. I. p. 597. — *Troglodytes parvulus* KEYSERL. & BLAS. 170. GLOG. Vögel Eur. I. p. 334. — *Wren* LATH. Syn. IV. p. 506. — YARR. Brit. Birds II. p. 169. — *Der Zaunkönig* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 232. — *Gärdsmyg* NILSS. Illum. fig. 2. Band. pl. 152. med text. — Sv. *Gärdsmyg, Tummeliten*; Norr. *Pernonsmat, Thomas i gärdet.*

Beskrifning: Längd 4 t.; vingbredden 5 t. 4 l.; från vingleden nära 2 t.; stjerten 1 t. 2 l.; tarsen nära 6 l.; isynnerhet baktån med sin klo starka och utbildade. — Alla öfra delar bruna, mer eller mindre rostbruna med smala svartaktiga tvärlinier på rygg och öfvergump. Öfver ögat står ett hvitaktigt streck. Vingpennorna mörkbruna, de yttersta i yttre kanten med afvexlande hvitaktiga och bruna fläckar; de öfriga samt stjertpennorna rostbruna med svartaktiga tvärstreck. Strupen och bröstet hvitaktiga, stötande i askeblått. Magen och undergumpen rostbrunaktiga med svarta tvärstreck. — Näbben hornbrun, vid roten inunder hvitaktig. Benen framtill blekbruna, baktill samt tårna bruna.

Honan är ofvan mera rödbrun med otydligare svartaktiga streck.

Vistelseort och lefnadssätt: Gärdsmygen förekommer i alla landskap i Sverige och Norge, från Skåne

till Lappland. Om sommaren vistas han i skogarna, isynnerhet i låga, täta snår, i grannskapet af vatten. Om hösten, redan i medlet af September, infinner han sig i trädgårdarne i städer, byar och torp, och qvarblifver der under hela vintren. Han har då sitt tillhåll i täta häckar och andra busksnår samt i gärdsgårdar mellan stenar o. s. v.; äfven träffar man honom ofta vid tillfrusna bäckar med fall, der han, sedan vattnet sjunkit undan, kryper ned genom hål under isen, för att plocka vatten-insekter. Han är en ytterst munter och liflig fogel som ständigt är i rörelse, hoppar från qvist till qvist och genomkryper alla hål, vinklar och springor. Bröstet är framstående, stjerten upprätt och de korta vingarna något nedhängande, hvarigenom han får ett eget, temligen komiskt utseende. Han är ytterst nyfiken och då han ej märker fara, temligen orädd, men hvarje främmande föremål väcker hans farhåga, och han söker undkomma genom vinklar och smyghål. Dess sång hörer man både sommar och vinter, äfven då djup snö fallit, blott solen skiner. Denna sång är i jemförelse med den lilla sångaren, ganska stark; den har flera afvexlande strofer, och deribland några rätt vackra; en del strofer likna gråsiskans. Hans lockton är ett starkt: *zrr, zrr, zezererr!*

Födoämnen: Insekter, små maskar och larver. Insekterna fångar han icke i flygten som kunsgfoglen *). Äfven säges han om hösten förtära fläderbär. Om vintren förtär han spindlar, insektägg, puppor och vatteninsekter.

Fortplantning: Dess näste finner man i rishögar, mellan trädrötter, i hål i träd, under taklister m. m. Det är ganska fast och konstrikt bygdt, utvändigt af grön mossa, invändigt af fjäder, ull och

*) Duger derföre icke att ha i rum, för att fånga flugor.

bår; det är mycket stort, till formen klotrundt, och har på sidan en rund öppning, så stor att foglen jemnt kan gå in och ut. Äggen 6—10, små, runda, gulaktigt hvita med små rödaktiga prickar, som sitta i en krans kring den tjockare ändan.

Sjunde familjen: **Kägelnäbbar** (*Conirostres*, Cuv.).

Näbben *mer eller mindre tjock och kägelformig, med hela käkkanter.*

1:o). **Mesfoglar** (*Ægithali*, Vieill.).

Näbben *kort, syllikt-kägelformig, mer eller mindre hoptryckt.*

Alla hithörande foglar äro små till växten, och mer eller mindre brokiga till färgen. De vistas alla i skogar, buskmark och träd; de äro utmärkt lifliga och oroliga, haka sig fast med klorna vid undra sidan af grenar, qvistar, blad och barrtofsar, hvilka de genomsöka på alla sidor och i alla rigtningar för att uppleta insekter, som om sommaren utgöra deras enda föda; några lefva om hösten derjemte af bär, frukter och frön; men de flesta äro i sjelfva verket omnivorer som icke försmå kött, talg, fett; stundom angripa de och förtära sjuka eller i snaror fastnade foglar. De flesta häcka i ihåliga träd och lägga ett stort antal ägg. Deras sång är föga melodisk. Sedan ungarna äro fullväxta, samlas unga och gamla i stora spridda skaror, som under höst och vinter ströfva kring i skogarna. De flytta sig en i sender från träd till träd, från buske till buske, och den som flyttar sig skriker under flygten, hvarigenom hela skaran sammanhålles och småningom framtågar under fortsatt skrik. — Könen äro föga olika; men ungarna mer eller mindre olika de gamla.

Messlägtet (Parus, *Lin.*).

Näbben *kort, rät, smalt-kägelformig, något hoptryckt, ofvan och under nästan lika tillspetsad; med hela käkkanter och kring roten täckt med framåtliggande fjädrar.*

Näsborrarna *på sidorna vid näbbroten små, runda täckta af framåtrigtade hårlika fjädrar.*

Tarserna *undersättsiga: framtill och på sidorna tvärt inskurna, baktill hela; tårna, den yttersta och mellersta vid roten hopväxta; klorna hoptryckta krökta och spetsiga; bakklon starkast.*

Vingarna: *1:sta vingpennan af medelmåttig längd eller temligen kort (hos alla Svenska arter); 2:dra mycket kortare än 3:dje; denna något kortare än 4:de och 5:te, som äro längst.*

Stjerten, *bestående af 12 pennor, är alltid betydligt längre än vingarna.*

Talgmes (*Parus major*, Lin.).

Artm. *Hufvudet och framhalsen svarta, tinningarne hvita, ryggen olivgrön, bröstet och magen gula med ett långsgående svart band.*

Synonymi: *Parus major* Lin. Fn. Sv. p. 96. — Retz. Fn. p. 268. — Lath. Ind. I. p. 562. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 268. — *La grosse Mesange ou Charbonniere* Buff. Ois. V. p. 892. 17. — Pl. enl. III. f. 1. — *Great Titmouse* Lath. Syn. IV. p. 536. — Gloger Vögel Europ. I. p. 365. — *Die Kohlmeise* Bechst. Nat. D. III. p. 834. — Yarr. Brit. Birds I. 358. — *Talgmes* v. Wrght Sv. F. 5. Häft. — Körn. S. F. p. 21. f. 5. — Sv. *Talgoxe*; Norr. *Kjödmeise.*

Beskrifning: Längd 5 t. 4 l.; från vingleden 3 t.; näbben 3 l.; tarsen 6½ l.; mellantån 4½ l.; baktån 3 l., stjerten 2 t. 5 l. Hufvudet, strupen och halsen framtill glänsande svarta, isynnerhet öfra de-

len af hufvudet med blå glans. Från näbbviken på sidan af hufvudet en stor trekantig rent hvit fläck. Ryggen olivgrön; nacken gröngul; vingtäckarne och öfvergumpen askeblå. Bröstet och magen gula, med ett bredt långsgående svart band. Vingpennorna svartaktiga, de första utvändigt smalt kantade med askeblått; de innersta med en bredare gulaktigt hvit infattning. De närmsta vingtäckarne med hvita spetsar; deraf ett hvitt tvärstreck öfver vingen. 1:sta vingpennan räcker nära hälften af 2:dra; denna betydligt kortare än 3:dje, denna litet kortare än 4:de som jemte 5:te (lika) längst. Stjerten något rundad; dess pennor i inre fanet svartaktiga, i yttre askeblå; de två mellersta helt askeblå eller mörkt askegrå; den yttersta utvändigt till hälften snedt hvit eller blott utfanet hvitt; den andra i spetsen hvit. De nedra stjerttäckarne hvita och svarta. Benen blygrå; näbben svartaktig. Iris brun. *Nilss. Illum. fig. pl. 101.*

Honan lik hannen, utom deri, att det svarta långsgående bandet på de nedra delarna, hos henne är smalare, stundom afbrutet och sträcker sig blott till midten af magen.

Ungarna tecknade som de gamla, men med mattare färger: hufvudet ofvan med olivfärgad och dess hvita sidor med gulaktig anstrykning. Näbbroten under och käkbräddarna gula.

Vistelseort och lefnadssätt: I de södra och mellersta trakterna af halfön är denna fogel mycket allmän; i de norra trakterna träffas han deremot mer sparsamt och norr om fjällryggen förekommer han sällan. Här synes *kärrmesen*, som är temligen talrik, hafva intagit hans plats. Likväl har jag äfven sett talgmesen på några ställen norr om Trondhiem; och vid nordöstra sidan af landet går han (enl. H:r v. Wright) upp till Matarängi vid Öfver-Torneå. H:r

Löwenhielm har funnit honom i skogslandet vid Arvidsjaur och Jockmock. Hans tillhåll äro skogarna, såväl i jemna som i bergiga trakter, och så väl löfskogar som barrskogar. Om hösten samla sig flera familjer och stryka omkring från en skog eller trädgård till en annan. Samma lefnadssätt föra de under hela vintren, och de flytta icke bort under denna årstid. De synas under vintren vara talrikare på slättbygden än i skogarna. Först mot sommaren upplösa de sig parvis, och söka ett passande ställe för sin fortplantning. Deras sång om våren är ej oangenäm, men fåtonig, och består nästan blott af: *Sĭzĭdā, Sĭzĭdā!* hvilket de ofta upprepa *). Deras lockton är ett gällt: *fink, fink* eller *zizerrh!* — Liksom alla deras samslägtingar, äro de modiga, lifliga och i ständig rörelse; men de utmärka sig framför de andra genom grymhet och rofbegär. Sjuka foglar anfalla de ej sällan; de öppna med sin spetsiga näbb hufvudskålen, och uthacka hjernan. Vid foglar, som fastnat i snaror, samla de sig stundom i stort antal och uppäta dem **). Då de äro i bur eller kammare inspärrade hos andra småfoglar, anfalla de dem ej sällan och döda dem, isynnerhet om de lida brist på föda. Om man kastar kött till dem i fångenskapen, så flyga de dermed till en upphöjd plats, der de, hållande det mellan klorna, hacka det sönder och förtära det.

Födoämnen: Om sommaren förtära de en mängd insekter, larver och insektägg; om hösten och vintren förtära de äfven växtfrön: hafra, fruktkärnor, fur-

*) Skånska landtmannen tycker sig i denna sång höra orden: *litet hö, litet hö!* emedan han vanligen har litet foder qvar, då han får höra detta läte.

**) Jag har en gång sett dem nästan helt och hållet uppäta en orre, som var inlagd i en med linväf omgifven ostbur.

och granfrön, bokollon, nötter o. s. v. Ofta gå de äfven på kadaver. De skala ej fröna, utan de hålla dem mellan tårna och hacka ut kärnan. I fångenskapen äta de allt hvad man lägger för dem, så väl af växt- som djurriket; isynnerhet tycka de om talg och kött, både rått och kokt.

Fortplantning; I ihåliga träd, i springor eller hål i murar o. s. v. bygger talgmesen sitt bo. Balen består af mossa, grässtrån, ull, tistelfjun och fjäder. Äggen 10—13, hvita, beströdda med brunröda prickar. (Längd 6 l.; tj. $4\frac{3}{4}$ l.). — Hanne och hona rufva dem vexelvis, och uppföda ungarna med insekter och larver.

Fångst: Om hösten och vintren fångar man dem lätt i *talgox-buren* (mesfällan). Äfven fångas de med limspön. De gå också stundom i donor på rönnbär. — De bli lätt tama. Man har exempel på att, då de under en vinter vistats i ett rum och blifvit om våren utsläppta, de om hösten återvändt till samma ställe och der ånyo tillbringat vintren. Jfr *Tidskr. f. Jäg. sid. 757.*

Svartmes (*Parus ater*, Lin.).

Artm. *Hufvudet och halsen svarta med en stor hvit fläck på sidorna och en mindre i nacken; ryggen askeblå; bröstet hvitt; mage och sidor med grå anstrykning.*

Synonymi: *Parus ater* Lin. Fn. Sv. p. 97. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 276. — *La petite charbonnière* Buff. Ois. V. p. 400. — *Colemouse* Lath. Syn. IV. p. 540. — *The Cole Tit* Yarr. Brit. Birds I. p. 369. — *Mesange noire* Degl. Orn. eur. I. p. 284. — *Tannenmeise* Bechst. Nat. Deutschl. 3. B. p. 853. — *Svartmes* v. Wright Sv. F. 6. Häft. — Körn. Skand. F. pl. 21. f. 6. — Sv. *Kolmes.*

Beskrifning: Den minsta af våra mesarter, håller i längd 4 t. 2 l.; vingbredden 7 t.; från vingleden

2 t. 4 l.; stjerten 1 t. 6 l., utom vingarna 1 t.; tarsen nära 6 l.; näbben 2½ l. Hufvudet ofvan och halsryggen samt strupen och halsen framtill glänsande svarta. Från munviken under ögat på sidan af hufvudet och halsen finnes en stor aflång hvit fläck och ett streck eller mindre fläck af samma färg från nacken långs åt halsryggen. Ryggen, skuldrorne och de mindre vingtäckarne askeblå; de större svarta; bröstet hvitt. Magen, undergumpen och sidorna hvitaktiga eller grå med gulaktig anstrykning. Öfver vingarne två hvita fläckrader, bildande tvärstreck. Stjerten föga klufven. Näbben svart, temligen spenslig, spetsig och hoptryckt. Iris brun. Benen blyfärgade. *Nilss. Illum. fig. pl. 25. f. 1.*

Honan liknar hannen, men det svarta framtill på halsen går mindre långt ned, och det hvita på dess sidor är mindre och mindre rent hvitt.

Vistelseort och lefnadssätt: Svartmesen bebor om sommaren de stora barrskogarne i rikets nordliga och isynnerhet mellersta landskap, och på fjällens sidor ses han knappt öfver granens region. I Skåne har jag icke sett honom under denna årstid; men han infinner sig der om hösten och stundom ser man honom der äfven om vintren och våren. Under dessa ströftåg har han merendels i sitt sällskap kungsfoglen eller kärrmesen. Munter och liflig är han ständigt i rörelse, klättrar på grenarna och genomletar barren eller löfven på alla sidor, för att finna insekter och puppor. I fångenskapen är han likaså ondsint som den föregående, men mindre stark och således för de andra foglarna mindre farlig.

Födoämnen: Insekter, larver och puppor; äfven förtär han frön af tall och gran m. m.

Fortplantning: Sitt bo bygger svartmesen i ihåliga träd, i gamla kullfallna trädstammar, i gamla råtthål i marken o. s. v. Balen består af mossa och

hår. Äggen 6—8 hvita, öfverallt beströdda med lefverbruna prickar.

Fångst: Svartmesen är icke skygg; han kan derföre lätt fällas med *puströret.* Äfven kan man fånga honom med ett limspö, som man fastbinder på ändan af en stång och sticker till honom.

Tofsmes (*Parus cristatus*, Lin.)

Artm. *Hufvudet med en spetsig fjädertofs. Strupen, framhalsen och halsbandet svarta. Kroppen ofvan rödbrunaktigt grå, inunder hvitaktig.*

Synonymi: *Parus cristatus* Lin. Fn. Sv. p. 97. — Lath. Ind. Orn. I. p. 567. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 275. — *La mésange huppée* Buff. Ois V. p. 447. — Degl. I. p. 290. — Pl. enl. 502. f. 2. — *Crested Titmouse* Lath. Syn. IV. p. 545. — Yarr. Brit. Birds I. p. 366. *Haubenmeise*, Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 859. — *Tofsmes* v. Wright Sv. F. 7. H. — Körn. Skand. F. pl. 22. f. 3. — Sv. *Tofstita, Meshatt, Toppmes;* Norr. *Top-meise.*

Beskrifning: Längd 4 t. 4—5 l.; vingbredden 4 t. 4. l.; tarsen 6½ l.; från vingleden 2 t. 5 l.; stjerten 1 t. 7 l. eller nära 2 t. Hjessan försedd med en rakt uppstående tofs af långa spetsiga svarta fjädrar med gråhvit infattning; hela öfriga kalotten af samma färg, hvarföre pannan, der de hvita fjäderkanterne äro breda, synes gråhvit. Kinder, tinningar och halsens sidor, gråhvita. Strupen och framdelen af halsen svarta. Från nedra delen deraf går ett svart band tillbaka uppåt till nacken, der det förenar sig med ett dylikt från andra sidan. Bak örat en böjd svart fläck. Rygg och skuldror rödbrunaktigt grå. Bröst och mage hvita, på sidorne och undergumpen med rödbrunaktig anstrykning. Vingar och stjert gråbruna. Näbben svart, smal, hoptryckt. Iris brun. Benen blyfärgade.

Honan: Det svarta på strupen och framhalsen är mindre, och fjädertofsen på hufvudet kortare.

Vistelseort och lefnadssätt: Tofsmesen har en inskränktare lokal på Skandinavien än dess flesta samslägtingar. Han är allestädes inskränkt till barrskogarna. I dessa är han icke sällsynt i Småland, Blekinge, Halland, Upland, Wermland, Dalarna o. s. v.; men han förekommer ingenstädes i mängd; Ångermanland är hans gräns åt norden (v. Wright) och norra Skånes barrskogar, åt södren *). På fjällens sidor i Norge har jag ej sett honom öfver granens region. Han är mer stationär än de öfriga; och till Skånes löfskogar eller trädgårdar anställer han aldrig ströftåg, som hans flesta samslägtingar. I barrskogarne, som han aldrig lemnar, stryker han väl, om hösten och vintren, familjvis omkring, men han flyttar icke till sydligare länder. Oftast ser man honom på sådana ställen, der många enbuskar finnas. Dess lockton är ett gällt: *krrr-it!* hvarigenom han äfven på afstånd lätt röjer sig. "Om hösten och vintren finner man denna och svartmesen vanligen i sällskap med kärrmesar och kungsfoglar. Toppmesen synes då vara det blandade sällskapets anförare, och hans kommandorop, en skirrande lockton, håller skaran samlad." (Rasch).

Födoämnen: Insekter, larver och insektägg, samt enbär och frön af fur och gran.

Fortplantning: I hål uti träd, stockar och stenar m. m. Balen består af lafvar, ull och hår. Äggen 8—10 hvita, kring den tjockare ändan tecknade med blodröda fläckar.

Siberisk Mes (*Parus sibiricus*, Gmel.).

Artm. *Hufvan gråaktigt brun; strupen och fram-*

*) Han skall dock äfven vara skjuten i barrskogsplanteringen vid Saxtorp.

halsen svarta; tinningarna och halsens sidor hvita; magen och undergumpen rostgrå; stjerten afrundad lång, omkring 3 gånger så lång som tarsen.

Synonymi: *Parus sibiricus* GMEL. Syst. I. 2. p. 1013. — n. 24. — LATH. Ind. Orn. I. p. 571. n. 25. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. XLIII. 166. — *La Mesange à ceinture blanche de Sibirie* BUFF. Ois. V. p. 446. — — Pl. enl. 708. f. 3. — *Siberian Titmouse* LATH. Syn. IV. p. 556. — *Mesange sibérienne* DEGL. Orn. eur. I. p. 294. — *Parus lugubris* ZETTERST. Resa i Lappm. I. p. 249. *) 250. tab. 3. — *Siberiska Mesen* v. WRIGHT Sv. F. Häft. 26. — Tidskr. f. Jäg. 290. — *Parus lapponicus* M. v. WRIGHT ... pl. 1. f. 1. — Fin. *Warpiainen;* Lapp. *Cicapas, Kada-pija.*

Beskrifning: Längd 5 t. 2—4 l.; från vingleden 2 t. 6 l.; stjerten nära 2 t. 4 l.; näbben 3 l.; tarsen nära 6 l. Ofvan rödbrunaktigt grå, hos hannen betydligt mörkare, nästan sotbrun på hufvudet och halsryggen. Strupen och framdelen af halsen svarta, nedtill med hvita fjäderkanter. Kinderna, tinningarna och sidorna af halsen hvita. De framliggande fjädrar, som täcka näsborrarna, rostgrå. Bröstet hvitt; mage sidor och undergump med rostgrå eller rödaktigt rostgul anstrykning. Vingpennorna och stjertpennorna mörkbruna, utvändigt kantade med askegrått. Stjerten lång, rundad eller något vigglik, isynnerhet är den yttersta pennan betydligt kortare än de andra. Näbben svart, något hoptryckt, temligen tunn, spetsig, litet mer kullrig ofvan än nedtill. Benen blyfärgade.

Honan stundom lik hannen; stundom har hon

*) *P. sibiricus* bör ej kunna förblandas med *P. lugubris,* som är mycket större, öfver 6 t. lång, har mycket gröfre brunaktig näbb med bleka käkkanter, kalotten mörkbrun och mörkare än den gråbruna strupen; bröst, mage m. m. hvita med svag gråaktig anstrykning, äfven benen gröfre och längre.

kalotten blekare brunaktigt rostgrå, det svarta på strupen mindre och den rostgula anstrykningen på mage och sidor mindre märkbar.

Vistelseort och lefnadssätt: Siberiska mesen förekommer om sommaren och kläcker i de norra delarna af vår halfö, och i fjälltrakterna i de vestra. I Lappmarkerna är han allmännast och der fann H:r W. v. Wright honom (1832) talrikast mellan 67° och 69° n. b. H:r C. G. Löwenhielm fann honom (1845) allmän i hela skogsregionen från gränsen af Lycksele Lappmark till fjällen, der han förekom upp i björkregionen. H:r Malm fann honom under sommaren allmän så långt tallskog växer till och med vid Passvig-elfvens mynning (i Warangerfjorden). — Åt vester finnes han om sommaren på fjällryggen, som han synes följa från norden ända ned till 61°—60° n. b. ned i vestra Norge.

Mot vintren flyttar åtminstone en del ned till mycket sydligare trakter än der foglen har sina sommarstationer. Under senhösten och vintren $\frac{1839}{1840}$ skjöt H:r Löwenhielm flera stycken vid Upsala, och under samma senhöst (Oktober och November 1839) skjöt H:r D:r C. W. König flera vid Grimmestorp i Westergöthland, 4 mil vester om Jönköping, det sydligaste ställe, hvartill foglen hittills hunnit framtränga. Om senhösten då han ströfvar kring, sker det merendels i sällskap med kärrmesen; och under dessa ströftåg kommer han stundom ut på öarna i Bohuslän. Så har han blifvit skjuten af W. v. Wright på Orust och H:r Carl Ekström såg honom i flock på Paternoster-skären i Oktober 1842; samma år på senhösten skjötos flera st. vid Upsala.

De som stanna qvar i norden besöka om senhösten och vintren gårdarna, särdeles då slagttiden inträffar, emedan denna mesart, liksom talgoxen, har ett särdeles begär efter kött och annat afskräde, som

utkastas kring husen (v. Wr.). Sitt Lappska namn, som skall betyda klöfhackare, har han fått deraf att då Lapparna slagta renar om hösten är denna fogel framme och hackar på renklöfvarna efter fettet (Löwenhj.). — Om sommaren bebor han skogarna, så väl löfskogar som barrskogar och på fjällens sidor har jag sett honom så långt upp som björken bildar skog. Som redan nämdes anställer han sina ströftåg i sällskap med kärrmesen, hvilken han mest liknar både i färg och lefnadssätt. Äfven har hans lockton någon likhet med dennes, men den är mer hög och gäll.

Födoämnen: Insekter och växtfrön; förtär äfven kött, fett och annat afskräde, som utkastas.

Fortplantning: Sitt bo lägger han i ihåliga träd. Balen består af mossa, renhår o. s. v. Äggen 7—9 skola vara till formen lika *trädkryparens*, hvita med ljusröda fläckar och punkter (Malm).

Kärrmes (*Parus palustris*, Lin.).

Artm. *Hufvan svart; kinder och tinningar hvita; halssidor hvitgrå; rygg och vingtäckare grå; bröst och mage hvitaktiga; stjerten något klufven, dock yttersta pennan litet kortare än de följande.*

Synonymi: *Parus palustris* Lin. Fn. Sv. p. 98. — Retz. Fn. p. 270. — Lath. Ind. I. p. 563. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 277. — *La Mesange de marais* Buff. Ois. V. p. 403. — Pl. enl. 3. f. 3. — *Mésange nonnette* Degl. Orn. I. p. 291. — *Marsch-Titmouse* Lath. Syn. IV. p. 541. n. 8. — *Die Sumpmeise* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 973. — Keyserl. & Blas. Wirbelth. XLIII. 166. — *Kärrmes* v. Wright Sv. F. 5. Häft. — Sv. *Entita;* Norr. *Téte, Hångetite.*

Beskrifning: Längd 4 t. 6 l. till 5 t.; vingbredden 7 t. 3 l.; från vingleden 2 t. 4 à 5 l.; tarsen 6 l.; stjerten 2 t. à 2 t. 1 l.; utom vingarna

1 t. 2 l.; näbben 2½ l. Hela kalotten från näbbroten genom ögonen, samt en del af halsryggen rent svarta. Ryggen och vingtäckarne askegrå, med svag dragning i olivgrönt. Hakan och strupen svarta, med hvita fjäderkanter nedtill. Hufvudets sidor under kalotten hvita; halsens sidor samt undra kroppsdelarna hvita, stötande i grått. Ving- och stjertpennorne bruna, kantade med ljust askegrått. De närmsta största vingtäckarna med bleka ändkanter. Stjertpennorna tillspetsade, de yttersta kortare än de följande och lika med eller kortare än de mellersta. Näbben svart, ofvan och under nästan lika tillspetsad: iris brun; benen blyfärgade.

Honan har mindre svart på strupen.

Ungarna ha kalotten svart med olivfärgad anstrykning. Näbben med bleka käkkanter. Strupfläcken hos hanungen större, hos honungen liten och blott på hakan.

Varierar tillfälligtvis: Helt hvit. *Mus. Lund.*

Vistelseort och lefnadssätt: Entitan träffas i Sverige och Norge, från de sydligaste trakterna ända inom polcirkeln. På fjällens sidor går hon upp så långt som björken växer; dock synes hon i den högre norden blifva glesare och ersättas af föregående art. I mellersta och södra Sverige är hon icke sällsynt. Hon vistas såväl om sommaren som om hösten i trädgårdar, buskar och löfskogar; isynnerhet träffas hon i alkärr och bland enbuskar i gles skogsmark. Om hösten slå sig flera familjer tillsamman och ströfva omkring under hela vintren i skogar och trädgårdar, oftast i sällskap med sina samslägtingar. Mot våren upplösa de sig parvis och hvarje par söker sig ett passande ställe för sin fortplantning. Till lynnet är denna fogel ytterst munter och liflig. Dess lockton låter ungefär: *Dia, dia, hitzi-äh-äh.*

Födoämnen: Insekter, larver och puppor samt växtfrön och bär. I trädgårdarna och i skogarna befriar han träden från många skadliga insekter; äfven förtär han frön af tistel, kardborrar, kål, solblommor m. fl. växter. Af bär tycker han isynnerhet om rönnbär, hvarföre han ofta fångas i de donor som om hösten utsättas för kramsfoglar.

Fortplantning: I gamla ihåliga träd i skogar och trädgårdar lägger han sitt bo. Det består af mossa och gräs samt är fodradt med hår, ull och fjäder. Äggen 10—12 hvita, beströdda med brunröda prickar; således till färgen alldeles lika talgmesens, blott något mindre och ovala. (L. 16½ mm.; tj. 13 mm.).

Nordisk Mes (*Parus borealis*, De Selys).

Artm. *Hufvan svart, utan glans; kinder, tinningar och halssidor rent hvita; rygg och vingtäckare askegrå; den yttersta stjertpennan mycket kortare än de mellersta, som äro lika med de längsta.*

Synonymi: *Parus borealis* De Selys Revue Zool. 1843. p. 213. — Degl. Orn. eur. I. p. 293. — Wallengr. Vetensk. Akad. Öfvers. 1849. sid. 311—5. — Liljeb. Vetensk. Akad. Handl. 1850. s. 283.

Beskrifning: Denna art står så nära föregående, att han af några anses deraf vara blott en form eller race. Storleken är lika, äfvensom näbbformen befinnes vara lika om flera jemföras; äfvenså är tarsernas längd lika. Men stjerten, som hos *P. borealis* merendels är något längre, befinnes alltid vara af en annan konstruktion; den yttersta stjertpennan vid hvardera sidan är omkring 2 till 2½ à 3 l. kortare än de mellersta, hvilka sjelfva äro lika eller nästan lika så långa som de längsta i stjerten. Denna är således tvär med yttersta pennan betydligt, (och den

följande något mindre) kortare än de öfriga; hos *P. palustris* deremot äro de yttersta stjertpennorna merendels af samma längd som de mellersta och alltid blott kring 1 l. kortare än de längsta i stjerten, som således är nästan dubbelt afrundad, då deremot den andres är enkelt afrundad.

Färgen: Hufvan och halsryggen svarta utan glans; sidorna af hufvudet, och af halsryggen rent hvita; den hvita färgen är således här både mer utbredd och mer ren än hos föregående. Ryggen och vingtäckarna äro grå med knappt märkbar olivfärgad anstrykning; haka och strupe svarta, med hvita fjäderkanter nedtill; undra kroppsdelarna för öfrigt lika föregåendes; vingpennorna gråbruna med blekgrå utkanter, bredare och ljusare på armpennorna, smalare på handpennorna och inga på de två yttersta. Stjertpennorna gråbruna, de två mellersta mörkare bruna med askegrå, de yttersta med blekgrå utkant. För öfrigt är fjäderklädnaden yfvigare.

Ungfoglen är ofvan något mörkare än de gamla och med mer olivfärgad anstrykning.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna art eller form tillhör egentligen norden och synes vara bland dem, som först i sednare åren från norr och nordost, inkommit till sydligare trakter af halfön. Nu har han icke blott framträngt till nordöstra Skåne, der Pastor Wallengren funnit honom vara om sommaren mera sällsynt, men om vintren mer allmän, utan de sista åren har man äfven sett honom i ännu sydligare trakter af Skåne, och förliden höst sågs ett exemplar vid Nöbbelöf. I Småland skall han förekomma i somliga trakter talrikt (Liljeborg, Wallengren); vid Stockholm är han lika allmän som *P. palustris* (Sundevall). Samma förhållande är vid Upsala. I Norrland och Lappland, der han är

högst allmän, förekommer den förra sällan eller aldrig *).

Professor Liljeborg träffade honom vid Archangel, och Pallas har under namn af *P. palustris* beskrifvit honom (Zoogr. I. p. 557) såsom förekommande i hela Ryssland och Siberien. Beträffande lefnadssättet, skall äfven det förete olikheter: denna förekommer mest i barrskog, och der den är blandad med löfskog, vistas han endast bland barrträden, der *P. palustris* deremot sällan förekommer. Lätet af dem är så olika att om man blott en gång blir uppmärksam derpå, kan man lätt skilja dem äfven på afstånd; dennes läte är skarpare, sträfvare och mer långdraget (Liljeb., Wallengr.). Det kan uttryckas med: *tji-tji-tääähh* (Wallengr.).

Anmärkn. Jag har ej haft tillfälle att iakttaga denna fogel lefvande; men jag anser mig böra, åtminstone för vidare undersökning, uppföra honom som egen art, oaktadt protest af flera bland våra högt värderade yngre Ornithologer. Att foglen har yfvigare fjädrar och synes större, äfvensom att det hvita på hufvudets och halsens sidor är mer utveckladt och rent, samt färgen på ryggen ljusare, kan visserligen blott antyda en nordligare form; men olikheten i vistelseort och läte, som är så skarpt åtskildt, och hos *P. borealis lika vid Archangel och i Skåne,* synes mig antyda skilda arter. Också vore det besynnerligt, om den olika konstruktionen af stjerten, som träffats hos alla de

*) Dock bör anmärkas att flera af våra unga naturforskare, som berest den högre norden, enstämmigt uppgifva att ju längre man kommer åt norr, dess talrikare blir *P. sibiricus* och dess mindre allmän *P. borealis* (som benämnes *P. palustris*). *P. sibiricus*, som ganska bestämdt under sista halfseklet hit inkommit från norra Ryssland, sprider sig äfven mer och mer åt södra trakterna och det bör icke förvåna om äfven han, efter några år, också träffas inom Skånes gränser. Det förhåller sig i detta afseendet med mesarna som med råttdjuren m. fl. Jfr Faun. I. p. XVI. 384. 649.

exemplar jag undersökt, blott skulle vara tillfällig för dessa.

Blåmes (*Parus cœruleus*, Lin.).

Artm. *Hjessan blå; pannan hvit; kroppen ofvan olivgrön, inunder gul.*

Synonymi: *Parus cœruleus* Lin. Fn. Sv. p. 97. — Retz. Fn. Sv. p. 266. — Lath. I. p. 566. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 269. — *La Mesange bleue* Buff. Ois. V. p. 413. — Pl. enl. 3. f. 2. — Degl. Orn. europ. I. p. 285. — *Blue Titmouse* Lath. Syn. IV. p. 543. — Yarr. Brit. Birds I. p. 36. — *Die Blaumeise* Bechst. Nat. Deut. III. p. 860. — *Blåmes* v. Wright Sv. F. 13. Häft. — Sv. *Blåmes.*

Beskrifning: Hanne: Längd 4 t. 4 l.; från vingleden 2 t. 5 l.; stjerten 2 t.; näbben $2\frac{1}{3}$ l.; tarsen $5\frac{1}{2}$ l. — Hjessan skönt azurblå, glänsande; pannan, ett streck som går öfver ögonen och omgifver nacken, samt kinderne och tinningarne hvita. Från den svarta strupen går ett smalt svart blåaktigt streck under tinningarne till nacken; ett dylikt går genom ögonen till nacken, der de båda förena sig i ett bredt mörkblått tvärband. Ryggen och skuldrorna olivgröna. Bröstet, sidorne af ryggen och undergumpen gula; magen åt midten hvitaktig med ett svartblått långsstreck. Vingtäckarne skönt ljusblå med bred hvit spets, hvaraf ett hvitt tvärstreck öfver vingen. Vingpennorne i inre fanet svartaktiga, i yttre blå; de yttersta utvändigt smalt-, de innersta i spetsen bredt kantade med hvitt. Stjerten något klufven, dess pennor blå, de yttersta utvändigt uppåt mer eller mindre kantade med hvitt. Näbben undersättsig, hoptryckt, ofvan och under lika tillspetsad, svartaktig, med hvita käkkanter. Iris brun. Ben och klor blyfärgade. *Nilss. Illum. fig. 25. fig. 2.*

Honan litet mindre, har den blåa färgen mindre ren, och långsstrecket åt magen mindre tydligt. Hos ungarne finnes ej spår dertill.

Vistelseort och lefnadssätt: Blåmesen är icke sällsynt i det södra och mellersta Sverige. Deremot förekommer han sparsamt i Norge, och i norra trakterna af halfön träffas han alls icke. Om sommaren vistas han i skogarna; om hösten, redan mot slutet af Juli, och under vintren infinner han sig i trädgårdarna, och träffas då äfven just icke sällsynt i pilträden på Skånes slättbygd. Vid Götheborg är han allmän året om (M:lén) äfven vid Carlstad (Cederstr.). Dess lockton är: *hyt-hyt, kerrerekékê!* Till skaplynne liknar han sina samslägtingar.

Födoämnen: Om sommaren insekter, larver och puppor; om hösten derjemte bär, kärnor och växtfrön; om vintren insektägg och puppor, genom hvilkas förstörande han isynnerhet är nyttig för trädgårdarna.

Fortplantning: Foglen häckar i södra och mellersta Sverige: i Skåne och vid Götheborg m. fl. st. I skogarna lägger han sina ägg i hål uti träd. Balen består af mossa, hår och fjädrar. Äggen 8—10 hvita med rödbruna prickar, till form och färg lika talgmesens, men mindre. (L. 5 l.; tj. 4 l.).

Asurmes (*Purus cyanus*, Pall.).

Artm. *Stjerten starkt afrundad, dess mellersta pennor blå och långa som hela kroppen; hufvudet hvitt med ett svartblått band genom ögonen och öfver halsrgggen.*

Synonym: *Parus cyanus* Pall. Nov. comm. Petrop. 14. p. 588. n. 8. t. 23. f. 3. Zoograph. I. p. 552. — Gmel. Syst. I. p. 1007. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 271. — *Parus sæbyensis* Mus. Carlsh. I. t. 25. — *La grosse Mesange bleue* Buff. Ois. V. p. 455. — Degl. Orn. eur. I. p. 287. — *Azure Titmouse* Lath. Syn. IV. p. 538. — *Lazur-Meise* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 865. — Keyserl. & Blas. Wirbelth. XLIII. 165. — Körn. Skand. Fogl. pl. f. 7.

Beskrifning: Längd 5¼ till 5½ t. Pannan, ningarna, en stor fläck i nacken och alla ne kroppsdelar rent hvita; på hjessan stöter den h färgen i azurblått. Från näbben genom ögonen sidan af halsen går ett mörkblått streck; på ha ryggen står ett bredt mörkblått tvärband. Rygge öfvergumpen och vingarna vid roten ljusblå. Vi garna mörkblå med hvita spetsar på de inre ving pennorna och de långa täckfjädrarna, hvar af ett bre hvitt tvärband öfver vingen uppkommer. De mel lersta stjertpennorna azurblå; sidopennorna utvändig till hälften snedt hvita. Stjerten lång, starkt afrundad. Näbben tjock och hoptryckt, svartaktig. Benen uppgifvas vara mörkblå.

Ett annat exemplar: Hufvudet och halsen hvita med ett svartblått smalare streck genom ögonen, *och* ett bredare band af samma färg tvärs öfver halsryggen. Ryggen ljust askeblå, bakryggen hvit. *Vingarna* blå; de stora täckfjädrarna i yttre hälften rent hvita, bilda ett bredt tvärband öfver vingen; *äfven* de innersta vingpennorna samt spetsarne af armpennorna hvita. Stjertpennorna skönt blå; de mellersta enfärgade, de följande från spetsen hvita, hvilket tilltager så att de yttersta äro helt hvita, blott vid roten i infanet gråbruna. Undre kroppsdelarne hvita. Näbben temligen grof, af samma form som hos *coeruleus*, men större. *Mus. Lund.*

Vistelseort: Denna mesart bebor egentligen trakterna öster om Volgafloden och hela Siberien. I Europa är han sällsynt; dock visar han sig under senhösten ibland vid Petersburg. En enda gång, förmodligen äfven om vintren, är han skjuten i öfra Sverge, i Södermanland; och man uppgifver också att han ett par gånger blifvit skjuten i Skåne; men jag har ej sett exemplaren. I lefnadssätt synes han närma sig *stjertmesen.* Han skall mest före-

komma bland pilar och videbuskar längs floder och insjökuster.

Födoämnen och *fortplantning* okända.

Stjertmes (*Parus caudatus*, LIN.).

Artm. *Stjerten vigglik, dess mellersta pennor svarta och mycket längre än hela kroppen; hufvudet, halsen och bröstet hvita; ryggen svart; skuldrorna och undergumpen rödaktiga.*

Synonymi: *Lanius biarmicus* LIN. Fn. Sv. p. 29. (Beskrifningen sänd af LECHE, från Skåne; Diagnosen hörer ej hit) *). — *Lanius caudatus* LIN. Fn. Sv. p. 28. (Beskrifningen gjord efter RUDBECKS något för granna figur; se fol. 114. DE GEERSKA exempl.). — *Parus caudatus* RETZ. Fn. Sv. p. 271. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 274. — *Mecistura caudata* LEACH, BONAP. Birds p. 20. — *La Mésange à longue queue* BUFF. Ois. V. p. 427. t. 10. — Pl. enl. 502. f. 3. DEGL. Orn. eur. I. p. 396. — *Longtailed Titmouse* LATH. Syn. IV. p. 550. n. Suppl. I. p. 190. — YARR. Brit. Birds I. p. 376. — *Die Schwanzmeise* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 879. — GLOG. I. p. 369. — Sv. *Altita, Stjertmes.*

Beskrifning: Näbben mycket kort, roten gömd i framåt liggande dunlika fjädrar; öfverkäken i spetsen litet nedböjd. *Hanne:* Hela hufvudet och halsen samt de nedre kroppsdelarne ända till magen rent hvita. Ryggen svart; skuldrorna, sidorna, magen och undergumpen rosenröda, hvilken färg är starkast på skuldrorna. Stjerten är mycket lång, vigglik, svart; de tre yttersta pennorna i yttre fanet, och snedt öfver hela spetsen, hvita; den 4:de kantad med hvitt. Vingarna svarta; de inre vingpennorna bredt kantade med hvitt. Näbb och ben svarta. L. 6 t.; vingl. 2 t. 5 l.

Anmärkn. Man träffar exemplar om sommaren, som ha de hvita fjäderkanterna ofvan på bakhufvudet afslitna, då dessa delar synas svarta.

---

*) *Parus biarmicus* hörer alldeles icke till Skandinaviens Fauna. — Äfvenså är *Parus bicolor* LIN. ännu aldrig funnen inom Skandinaviens gränser.

Honan har stundom ett bredt svart band öfver ögonen.

Ungarna hafva hufvudet ofvan, trakten mellan ögon och näbb, samt strupen och bröstet hvitaktiga; hufvudets sidor samt nacken sotbruna eller svartaktiga. Det rödaktiga på skuldrorna mindre tydligt. Stjerten 4 t., är absolut, ej blott relativt, längre än hos de äldre, som ha den 3 t. 5 l. à 3 t. 6 l. lång.

Anmärkn. Stjertmesen har helt annan färg i södren än i norden. I Frankrike har han svarta eller rödbrunaktiga fläckar och band på hufvudet och halsen.

Vistelseort och lefnadssätt: Stjertmesen bebor täta och buskiga skogar i Sverige och Norge, åtminstone ända till Dowrefjäll; men allestädes nog sparsamt. I det södra Sveriges skogar är han om sommaren temligen sällsynt; han förekommer likväl och häckar på åtskilliga ställen i Skånes löfskogar. Jag har träffat honom parvis om sommaren i björkskogarna i Fridlefsstads och Allerums socknar. Enligt C. Möller häckar han vid Billinge och enligt Malmlén vid Götheborg. Om hösten och vintren, då han kringstryker familjvis eller flockvis, träffas han mindre sällan, isynnerhet i alkärren. Under dessa ströftåg från en skogspark till en annan, hörer man ständigt dess skrik: *Ii, Ii, gegegeh!* Han flyger långsamt, och, som det synes, med mycken ansträngning förmedelst den långa stjerten. Han är den mest sällskapliga af alla mesarter; under ströftågen hålla de sig i tätare flockar än de andra och ropa hvarandra ständigt.

Födoämnen: Små insekter, spindlar, larver och insektägg.

Fortplantning: På en tjock gren tätt vid trädstammen eller i tätt busksnår bygger han merendels sitt bo. Det är stort, ovalt eller aflångt och stundom mer än en half fot högt. Utvändigt består det af träd- och bergmossa, liknande grenen vid hvilken

det är fästadt; invändigt är det fodradt med fjädrar; på sidan finnes ett litet rundt hål till ingång. Stundom skall finnas ett hål på hvar sida midt för hvarandra, för att ej behöfva vända sig och bryta den långa stjerten då foglen skall gå i och ur redden. — Sällan träffas boet i ett ihåligt träd. Äggen ända till 15, hvita, glänsande med mer eller mindre tydliga rödbruna fina punkter beströdda. (L. nära 5 l.; tj. nära 4 l. L. 15 mm.; tj. 11 mm.).

Kungsfogelslägtet (Regulus, *Ray*).

Näbben *rät, tunn, syllik, kort, utåt hoptryckt, spetsig, med hoptryckt smal ryggkant och något inböjda käkbräddar; den öfra bakom spetsen knappt inskuren; munvikarna kantade med borsthår.*

Näsborrarna *ovala täckta med en eller två framåtliggande glesstråliga fjädrar.*

Benen *tunna; tarsen längre än mellantån med helt skinn, blott ned vid leden på tvärs inskuret; sidotårna nästan lika; klorna hoptryckta krökta, spetsiga; bakklon störst.*

Vingarna *medelmåttiga; 1:sta vingpennan kort dock mycket längre än täckfjädrarna, 2:dra betydligt kortare än 3:dje, som är litet kortare än 4:de och 5:te, hvilka äro längst.*

Stjerten *bestående af 12 pennor, inskuren.*

Alla arter äro små och hit höra de minsta foglar i Europa. De hafva glesstrålig, yfvig fjäderklädnad, olivgröna färger, med ett gult eller rödgult af svart omfattadt streck på hjessan, hvars fjädrar hos de flesta kunna resas och bilda tofs. Könen äro föga olika, men ungarna olika de gamla. I lefnadssätt likna de mesarna, lefva större delen af året i spridda flockar, som under ständiga skrik, ströfva

kring i skogar och trädgårdar. De föda sig af insekter, som de plocka, under det de, liksom mesarna, på alla sidor genomsöka löfven och barren. De bygga bland grenarna ett stort, upptill öppet bo och lägga ett större antal ägg.

Kungsfogel (*Regulus cristatus*, WILLUG.).

Artm. *Längs kalotten ett saffrangult band, med på hvardera sidan ett svart. Hufvudets sidor grå, utan streck.*

Synonymi: *Regulus cristatus* WILLUGBY Orn. 163. t. 41. — RAY. Av. 79. — *Motacilla Regulus* LIN. Fn. Sv. p. 95. — RETZ. Fn. Sv. p. 265. — *Sylvia Regulus* LATH. Ind. I. p. 548. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 230. — *Roitelet ordinaire* TEM. Man. I. p. 229. — *Gold crested Wren* LATH. Syn. IV. p. 508. — *Das goldhähnchen* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 655. — GLOG. I. 396. — *Kungsfogel* v. WRIGHT Sv. F. Häft. 26. — NILSS. Illum. fig. II. pl. 152. f. 1. — Sv. *Kungsfogel; Fogelkung.* Anledn. till namnet se text. till Illum. fig.

Beskrifning: Längd 3 t. 4—6 l.; vingbredden 6 t. 2 l.; näbben 3 l.; från vingleden 2 t.; tarsen $5\frac{2}{3}$ l.; mellantån nära 3 l.; baktån 2 l.; dess klo nära 2 l. — Fjädrarna på hufvudet äro långa och kunna uppresas till en tofs. Hjessan med en långsgående saffrangul, i midten rödgul fläck, omgifven på begge sidor af ett svart band, som går ända till nacken. Ögat, hvars lock äro svartaktiga, ligga i en ljusgrå fläck; från munviken nedgår ett smalt, otydligt brunt streck. Hufvudets sidor för öfrigt blekt askegrå. Fjädrarna öfver näbbroten och på strupen hvitaktiga. Halsens sidor grå med tunn olivgrön anstrykning. Rygg, skuldror och vingtäckare olivgröna, hvilken färg på öfvergumpen öfvergår i gulgrönt. Undra kroppsdelarna ljusgrå med olivgrön anstrykning; magen mer hvit. Vingarna svartbruna med två hvitaktiga tvärband, samt bakom det bakre en rund, rent

svart fläck, stor som en ärt; utom denna äro vingpennorna utvändigt smalt kantade med gröngult. Stjerten något klufven, dess pennor mörkbruna, kantade utvändigt från roten utåt med olivgrönt eller gröngult. — Näbben svart, mycket tunn, syllik, utåt starkt hoptryckt, ofvan med ryggkant, inåt mer bred än hög. Munvikarna öfverhängda med borst. Näsborrarna aflångt äggformiga, baktill slutna med en hvälfd hinna, täckta af en enda styf, svart fjäder med hårlika, skilda strålar. Benen bruna. Baktån stark, dess klo temligen stor, hoptryckt.

Honan: Hjessan citrongul, dess sidoband smalare. Benen något blekare, bruna. För öfrigt alldeles lik hannen.

Unge vid Midsommarstiden: Hufvud och rygg enfärgadt grå med grönaktig anstrykning. På hufvudet finnes intet gult; kring ögonen hvitt; undra kroppsdelarna hvitaktiga med grå anstrykning. En hvitaktig tvärfläck öfver vingen och bakom denna en svart fläck; vingfjäder-kanterna gröngula, de innersta med hvita spetskanter.

Vistelseort och lefnadssätt: Isynnerhet i barrskogarna träffas denna lilla sångare både sommar och vinter. Han finnes så långt åt norden som barrskog växer, och han förekommer således äfven inom polcirkeln. Under senhösten, redan i September, slå sig flera familjer samman och stryka då omkring äfven i Skånes löfskogar. Troligen häckar han äfven på några ställen i Skåne. En del flytta åt sydligare länder, och dessa träffas under senhösten i September och Oktober månader i stor mängd i trädgårdarna i södra Skåne; och om våren från slutet af Mars och ända till mot slutet af April träffas han åter der familjvis. Hannarna anlända förr än honorna. Han uppehåller sig då i buskar och häckar, samt i kronorna af löfträden och han genomkryper

gerna de täta krusbärs-buskarna. Om sommaren sjunger han temligen afvexlande, ehuru lågt.

Födoämnen: Små insekter, larver, insektägg och puppor. Dessa plocka de från grenarna och deras yttersta spetsar, hvilka de på alla sidor undersöka.

Fortplantning: Denna art säges bygga ett klotrundt, vackert näste på yttersta ändan af grenarna i en fur eller gran. Det består utvändigt af fin mossa och invändigt af fjäder, med öppningen ofvan. Äggen 8—10 rosenfärgade och svagt vattrade med starkare färg. Jfr vidare texten till *Illum. fig. p. a. st.*

Anmärkn. I Tyskland och andra sydliga länder af Europa förekommer ännu en art af detta slägte, hvilken dock hittills icke är funnen hos oss. Kanhända likväl att den äfven träffas här. Dess kännemärken äro följande:

Brandkronad Kungsfogel (*Regulus ignicapillus*, NAUMANN.).

Artm. *Längs kalotten ett pomeransgult (brandgult) band; genom ögonen ett svart streck, ofvan och under dem ett hvitt.*

Detta är den minsta af alla Europas foglar. Han finnes i barrskogarna i Tyskland, Frankrike och Nederländerna. På sina vandringar har han äfven träffats en och annan gång i Danmark (Kjærböll. sid. 192.); men, som nämdes, ännu icke hos oss. Dess hushållning liknar föregåendes.

2:o). **Sparffoglar** (*Passerini*, ILLIG.).

Näbben *kort eller medelmåttig, kägelformig, mer eller mindre tjock och stark, med hela käkkanter.*

Näsborrarna *vid näbbroten, oftast täckta af framåtrigtade små fjädrar.*

Benen *med temligen korta tarser; uttån förenad med mellantån till första leden.*

Vingarna: *Armpennorna i spetsen inskurna, de innersta aldrig så långa som handpennorna.*

De vistas på fälten eller i skogarna och större delen af dem sjunga med stark och melodisk röst. De äro ej så lifliga som de föregående; några äro bland de trögaste af alla landtfoglar. Deras hufvudsakliga föda består i växtfrön, korn, kärnor o. s. v. Under fortplantningstiden förtära de äfven insekter och de uppföda dermed sina ungar. De lefva under denna tid parvis (i engifte); om hösten slå sig flere familjer sammans, stundom i stora, mer eller mindre täta flockar, och stryka kring på åkerfälten eller i skogarna. De flesta arter flytta (åtminstone till större delen) mot vintren åt sydligare länder; andra qvarblifva under hela året i sin hemort; andra tillbringa sommaren i de norra och vintren i de södra trakterna af halfön. De rugga ej mer än en gång om året, nemligen om hösten, men hos en stor del inträffar om våren en *brämfällning*, hvarigenom sommardrägten blir mycket olik vinterdrägten och hannen långt vackrare än honan. Om hösten och vintren äro könen nästan lika. De häcka på marken eller på träd, och isynnerhet de sednare, bygga merendels vackra bon. — Köttet kan ätas och är sundt; men det är stundom till smaken något bittert eller aromatiskt.

Lärkslägtet (Alauda, *Lin.*).

Näbben *medelmåttig eller kort, rät eller sylliktkägelformig, trind, vid roten knappt mer hög än bred; öfverkäken ofvan något kullrig, dess rygg något böjd; dess kanter hela, icke inböjda.*

Näsborrarna *vid näbbroten på sidorna, rundaktiga, omgifna af en i kanten uppstående hinna, mer eller mindre skylda af borstfjädrar.*

Benen: *tarserna med inskärningar framtill, längre än mellantån; denna vid roten hopvuxen med uttån; bakklon rät och längre än baktån, stundom ganska lång.*

Vingarna *långa; 1:sta vingpennan mycket kort och smal; 3:dje och 4:de längst; de inre armpennorna längre än de mellersta, dock ej så långa som de längsta handpennorna.*

Hona och ungar äro, efter första ruggningen föga olika gamla hannen. Fjädrarna på hufvudet mer eller mindre förlängda och resbara.

De flesta arter vistas på fälten under hela året; de som kläcka i skogarna besöka fälten under hösten och vintren. De häcka på marken och lägga 4—6 ägg. Under fortplantningstiden stiger hannen sjungande upp i luften nästan i en lodrät rigtning, och uppehåller sig der med fladdrande vingar, en längre eller kortare tid. Deras föda, som de söka på marken, utgöres af sädeskorn och andra växtfrön. De röra ej stjerten som piplärkorna, och de bada sig i torr mull och sand, som hönsen; dock äfven i vatten. De äro hos oss flyttfoglar.

Sånglärka (*Alauda arvensis*, Lin.).

Artm. *Ofvan rostgrå med svarta fläckar; inunder rostgulaktigt hvit med små svarta fläckar på bröstet; stjertens yttersta penna från spetsen snedt öfver midten utvändigt hvit, den följande samt 2:dra vingpennan i yttre fanet hvita; 1:sta vingpennan ytterst kort och smal.*

Synonymi: *Alauda arvensis* Lin. Fn. Sv. p. 76. — Retz. Fn. Sv. p. 202. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 255. — Lath. Ind. Orn. I. p. 491. — *L'Alouette ordinaire* Buff. Ois. V. p. 1. t. 1. — pl. enl. 363. f. 1. — Tem. Man. I. p. 281. — *Alouette des champs* Degl. p. 390. — *Sky-Lark* Lath. Syn. IV. p. 368. — Pen. Brit. I. p.

353. f. 55. — YARR. Brit. Birds I. p. 447. — *Lärka* EKSTR. Jägarf. Tidskr. p. 426. — *Die Feldlerche* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 755. — *Sanglærke* KJÆRB. Danm. Fugle p. 193. — Sv. *Lärka, Sånglärka*; kring Ystad: *Himmelslärka*. Norr. *Sanglärke*. Kallas stundom, men orätt, *Topplärka* både här, i Norge och i Danmark.

Beskrifning: Längd 7½ t.; vingbredden 14½ t.; från vingleden 4 t. 4 à 5 l.; stjerten 2⅝ till nära 3 t. räcker 1½ t. utom vingarna; tarsen nära 1 t.; mellantån ⅜ t.; baktån kring 1 t., hvaraf klon 4½ l.; stundom tån 1 t. 1 l.; hvaraf klon 6 l. Näbben, som bildar en rät kägla, dock något mer kullrig ofvan, med näbbsömmen litet böjd, är från viken 5 l.; från pannan 3½ l.; vingpennorna 2:dra och 3:dje lika och längst, 4:de föga kortare och mycket längre än 5:te. Hjessans fjädrar breda, rundade, kunna uppresas till en tofs, som dock ej synes då fjädrarna äro nedfällda. Alla öfra kroppsdelar svartaktiga med gråbruna mot spetsen blekare fjäderkanter. Öfvergumpen med rostbruna bredare fjäderkanter och svartbruna fläckar. Från näsborrarna öfver ögat går ett gulaktigt streck. Tinningarna bruna. Vingpennorna svartaktiga med rödbruna kanter; den yttersta (2:dra) i utfanet hvit; handpennorna från 7:de, och de följande armpennorna, i spetsen klufna och bredt kantade med hvitaktigt; de följande långa, spetsiga, kantade med rostgrått. Stjerten klufven. Stjertpennorna svartaktiga, den yttersta från roten utvändigt, och snedt öfver, mer än till hälften, rent hvit; den följande i yttre fanet hvit; de två mellersta med breda brungrå kanter. Halsen framtill och öfra delen af bröstet med rostgul anstrykning, samt med täta svartaktiga fläckar, som på sidorna bilda långa streck. Öfriga delen af bröstet samt magen hvita med svag ockragul anstrykning, ofläckade. Undergumpen med rostbrun anstrykning, Näbben ofvan brun, inunder blek, vid roten gulaktig. Benen ljust köttfärgade;

tårna mer gulaktige, öfver ledgångarna bruna. *Nilss. Illum. fig. pl. 99.*

Foglen i vårdrägt: har något ljusare färger, nemligen: på öfra kroppsdelarne äro fjädrarna i midten svartbruna och kantade med rostgult eller rostgrått. Tinningarna rostbruna. Halsen framtill och frambröstet med rostgrå anstrykning och talrika svarta fläckar, större på frambröstet, små på halsen, nästan inga på strupen. Bakre delen af bröstet, magen och undergumpen smutsigt hvita ofläckade.

Honan, som är något mindre än hannen, är eljest föga skild. Foglen varierar dessutom mycket efter årstid och individuelt.

Tillfälliga varieteter: 1) Helt hvit, något dragande i gult. Denna sköna varietet blef skjuten nära Lund, hösten 1834. Benen äfven hvitaktiga. Bakklon dubbelt så lång som tån. *Mus. Lund.* 2) Helt svart eller sotbrun. Tillkommen i bur. *Mus. Lund.* 3) Rostgul med de flesta vingpennor från spetsen uppåt hvita. Skjuten vid Lund. *Mus. Lund.*

Vistelseort och lefnadssätt: Sånglärkan förekommer på åkerfälten, öfverallt på vår halfö, från Skåne till Norrland. Kring Trondhjem och i Stördalen finnes hon ännu talrikt, och i kustbygderna af det norra Norge har jag sett henne ända upp till Ranenfjorden. Hon sjunger och häckar äfven i Lappland i Stensele socken, 65° n. br. (Löwenhj.), vid Karesuando m. fl. st. (Malm).

I det södra Sverige är hon mycket allmän. Som flyttfogel anländer hon till Skåne mycket tidigt, och i blida vintrar får man under vackra solskensdagar redan höra hennes sång mot slutet af Januari månad. Under kalla vintrar kommer hon sednare. Till det öfra Sverige sker dess ankomst äfven sednare, nemligen från omkring den 25:te Febr. till början af April; till Norrbotten anländer hon i början af Maj.

(Jfr *Jägarf. Tidskr. 1833. tab. till sid. 448.*). Från Skåne är hon vanligen borta blott en tid af 2—3 veckor; hon flyttar i December och återvänder i Januari. En och annan blir stundom qvar här i södra delen af landet. Af alla flyttfoglar är lärkan den första som återkommer och bådar vårens snara ankomst. Hon är derföre en af alla efterlängtad och med glädje helsad gäst. Och hvem känner sig ej lifvad då han, en vacker molnfri dag, första gången på året hör den lilla älskeliga sångaren från den blåa luften neddrilla sitt muntra qväde. Det är en morgonhelsning från den gryende våren; ett bådskap att vintren är öfverstånden och att nytt lif begynt vakna i naturen *).

Då lärkan sjunger, sitter hon stundom på marken på en tufva, men vanligen uppstiger hon med utbredd stjert och fladdrande vingar i en lodrätt eller spiralformig riktning högt i luften, och låter derifrån ljuda sin raska och skönt omvexlande sång **). Hon

*) Men den sånglärka, som till omgifningen af Sveriges hufvudstad först frambär detta bådskap, måste derföre plikta med sitt lif. "Den på året först skjutna lärkan, upplemnad på Hofvet, betales med en dukat." Att den Höge Gifvaren ej vill ändra ett genom århundrade häfdvunnet, ehuru i en råare tid tillkommet bruk, kan hafva sina skäl; men mindre förklarligt är att någon verklig jägare kan, för att erhålla detta pris, förmå sig att döda vårens första oskyldigt glada bådbärare. Något vetenskapligt intresse är icke fästadt dervid, och det är ingen stor jagtbragd att visa sig kunna skjuta en lärka, isynnerhet som det ej en gång lärer vara föreskrifvet att hon skall skjutas i flygten.

**) Man erinrar sig Taubmanns bekanta distichon:

Ecce, suum *tirili, tirili, tiritirliri* tractim
Candida per vernum cantat alauda solum. —

Skalden Böttiger har äfven egnat denna fogel vackra verser. Här ett utdrag:

"Du ser ej den jublande fröjden,
Du hör ur den blånande höjden,

sjunger från de första dagarna af sin ankomst, då blidt väder inträffar, ända in uti Augusti. Under parningstiden om våren sjunger äfven honan några melodiska strofer. Under denna årstid ser man ofta hannen uppresa de långa fjädrarna till en tofs på hufvudet, och deraf har han i somliga trakter blifvit kallad *topplärka*. Dess lockton om våren är ett ömt *tirl!* om hösten liknar det mera: *drüt*. — Om hösten i September och Oktober månader samla sig lärkorna och stryka kring i spridda flockar från ett åkerfält till ett annat. Småningom försvinna de; dock träffar man en och annan ända fram i December, då vädret är blidt, och de sista flytta ej bort förr än stark frost eller snö bortjagar dem.

Födoämnen: Sädeskorn och åtskilliga slags växtfrön samt insekter. I bur förtär lärkan söndersmuladt bröd, som i mjölk blifvit uppmjukadt, korngröpe, stötta hampfrön, vallmofrön o. s. v. hvari man stundom blandar sönderhackad källkrasse, kål och sallat. Om våren ger man dem grön våtarf, hvaraf de gerna äta bladen och blomknopparna. Buren bör vara rymlig och klädd ofvan med linväf, eljest kan lärkan sönderstöta hufvudet, då hon är van att flyga upp. (Bechst.)

Fortplantning: Bland säden på åkrarna eller bland gräset på ängarna träffar man lärkans bo i en

---

Der ofvan de öfversta skyar
Min sång hvarje vår sig förnyar.

Jag sjunger min skapares ära,
Hvars ljus och hvars värme är nära
Det minsta såväl som det största,
Det sista så väl som det första.

Jag sjunger hans kärlek till jorden,
Och fattar du än icke orden,
Gack ut i den vaknande våren,
Du kommer hans kärlek på spåren!" — o. s. v.

liten fördjupning, vanligen vid en jordklimp eller annan upphöjning. Det är utan mycken konst sammanlagdt af torra grässtrån och hår. Äggen 4—5 gråaktiga, beströdda med bruna, oregelbundna fläckar, som på den tjockare ändan sammanflyta. (L. 1 t.; tj. 6 l.). Hon lägger vanligen två kullar om året. Ungarna uppfödas blott med insekter.

Nytta: Hon sjunger angenämt äfven i bur. Köttet är läckert och sundt.

Jagt och fångst: Hos oss idkas lärkjagt ingenstädes i stort. I andra länder t. ex. i Tyskland drifves den på flera ställen och enligt Goetze infördes till Leipzig på en månad 404,304 fångade lärkor. — Denna jagt, sålunda drifven, är både nöjsam och lönande. En utförlig uppsats derom finnes i *Tidskr. för Jäg. 2. sid. 426.*

Tofslärka (*Alauda cristata*, Lin.).

Artm. *Ofvan brungrå med svartaktiga fläckar; stjerten saknar allt rent hvitt, den yttersta pennan i utfanet, den följande i utkanten, rostgul; 1:sta vingpennan temligen bred räcker till ⅔ af täckfjädrarna; 2:dra i utfanet rostgul.*

Synonymi: *Alauda cristata* Lin. Syst. I. p. 288. — Gmel. Syst. I. II. p. 796. — Lath. Ind. II. p. 499. — *Alouette Cochevis* Buff. Ois. V. p. 66. — Degl. Orn. I. p. 400. — Pl. enl. 503. f. 1. — Tem. Man. d'Orn. I. p. 277. — *Crested Lark* Lath. Syn. IV. p. 389. — *Haubenlerche* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 791. — Schinz. Schweitz p. 134. — Brehm, Lehrb. p. 229. — Keyserl. & Blas. Wirb. p. XXXVI. 151. — *Toplærke* Kjærb. Danm. Fugl. p. 195. — Sv. *Topplärka, Tofslärka.*

Beskrifning: Hanne: Till storleken liknar hon mest sånglärkan, men är undersätsigare, och har något kortare stjert, men längre och större näbb.

Längd 7⅝ t.; vingbredden 14 t.; från vingleden 4 t. 1 à 4 t. 2 l.; stjerten 2 t. 3 à 2 t. 4 l.; utom vingarna 1 t. 1 l.; tarsen 1 t.; mellantån 6½ l.; baktån 6¾ l., hvaraf klon utgör 4 l.; benen mycket bleka, stötande i köttfärg, tårna mer brunaktiga, klorna blekbruna. *Näbben* från viken 7 l.; från pannan 5 l., långdragen, temligen undersätsig, utåt hoptryckt, något böjd (nästan trastlik), hornbrun mot spetsen mörkare, vid roten inunder blekare. Näbbvikar och mun invändigt gula. Näsborrarna små, runda, mest täckta af öfverliggande borst. Iris brun. Vingpennorna 3:dje—4:de lika och längst; 2:dra litet kortare och olika med 5:te; 6:te mycket kortare. Stjerten urnupen.

Till färgen liknar hon mest sånglärkan, men är blekare, mer grå och har aldrig de rent svarta fläckarna ofvan som hon.

Hjessans fjädrar smala, spetsiga svarta med *grå* kanter, bilda öfver nacken en tofs, som kan uppresas och synes äfven då han är nedfälld. Ett blekgulaktigt streck öfver ögat till sidan af nacken; ett mörkbrunt genom och under ögat, och svartaktiga fläckar, på hvardera sidan om den hvita ofläckade strupen, från hvilken derunder går ett hvitgulaktigt tvärband på hvardera sidan af halsen. Frambröstet blekgulaktigt med större, nästan hopgående svarta fläckar. Öfra kroppsdelarna brungrå eller gulgrå med svartaktiga fläckar; öfvergump och stjerttäckare enfärgade rostgrå; de yttre vingpennornas kanter rostgula, de inres bredt askegrå; 1:sta stjertpennan i utfanet rostgul; 2:dra i utkanten af samma färg; de två mellersta brunaktigt askegrå; för öfrigt svarta. *Nilss. Illum. fig. pl. 102.*

Vistelseort och lefnadssätt: Tofslärkan tillhör egentligen det mellersta och södra Europa, der hon innerhet vistas i bördiga korntrakter, vid landsvä-

gar samt i närheten af gårdar och torp. Hon liknar i detta fall gråspinken. I Preussen har jag sett henne på flera ställen; men i Sverge och i allmänhet i norden är hon ännu sällsynt och har, så vidt jag vet, först i sednare åren börjat visa sig här. Äfven i England och Irland är hon sällsynt. (Jfr Yarr. Brit. Birds I. p. 455. med fig.). Dock har hon åtskilliga gånger blifvit skjuten i Sverige, så väl midt under vintren, som om våren och hösten. Så blef ett exemplar skjutet vid Hög den 25:te April 1833, af Hofpredikanten Cronsjö; ett vid Lund den 13:de Januari 1842, af Dokt. Fr. Wahlgren; ett mellan Qviinge och Nöbbelöf kring den 15:de Mars 1841, af Kandid. Wetterberg; ett vid Upsala den 10:de December 1840 (Liljeborg) och ett af mig vid Trelleborg den 8:de September 1855. Hon förekommer äfven någon gång vid Helsingfors, enl. M. v. Wright. Hon är en stannfogel i de länder, der hon har sitt egentliga hem. I Tyskland, Schweitz, Frankrike och Italien blir hon qvar under hela året. Hon håller sig nästan alltid på marken och flyger i allmänhet litet. Då hon blir uppjagad sätter hon sig snart åter. Dess flygt har mesta likhet med trädlärkans; men mest springer hon på marken, isynnerhet på vägarna och är föga skygg. Dess sång skall vara angenäm, dock mindre afvexlande. Dess födoämnen bestå af sädeskorn, frön och insekter. Hon häckar bland säd eller högt gräs och lägger 4—6 temligen stora ägg af blekgrå färg, beströdda med dunkelbruna fläckar.

Trädlärka (*Alauda arborea*, Lin.).

Artm. *Ofvan rostgrå med svarta fläckar och ett hvitt band öfver ögonen kring nacken; handpenntäckarna svarta med hvita spetsar och hvit fläck vid roten. Öfra stjerttäckarna roströda. Stjerten kort, svart, yttersta pennan utåt*

grå, de två eller tre följande med hvit spetsfläck; inunder hvitaktigt rostgul med svarta fläckar på hals och bröst.

Synonymi: *Alauda arborea* LIN. Fn. Sv. p. 77. — GMEL. Syst. I. p. 793. — LATH. Ind. I. p. 492. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 258. Illum. fig. II. pl. 154. — *Alauda nemorosa* GMEL. Syst. I. p. 797. — *Alauda cristatella* LATH. Ind. I. p. 499. — *Le Lulu* BUFF. Ois. V. p. 74. — Pl. enl. 503. f. 2. — *Wood Lark* och *Lesser crested Lark* LATH. Syn. IV. p. 371. och 391. — YARR. Brit. Birds I. p. 459. — *Baumlerche* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 781. — *Haide-Lerche* GLOG. Vögel Eur. I. p. 275. — Sv. *Skogslärka.*

Beskrifning: Till kroppsformen synes hon kortare och tjockare än *sånglärkan*, och isynnerhet är stjerten kortare. Fjädrarna på hufvudets öfra del äro långa, men ej tillspetsade. De öfra kroppsdelarna, hufvudet, ryggen och skuldrorna, svartbruna eller svarta, med breda rostgrå fjäderkanter. Öfvergumpen och öfra stjerttäckarne rostgrå eller roströda, ofläckade. Från näsborrarna öfver hvardera ögat går *ett* hvitaktigt band och förenar sig i nacken med det motsvarande från andra sidan. På tinningarna står en mörkt rödbrun fläck, som ofvan är svart. Nedra kroppsdelarna hvita med gulaktig anstrykning; halsen och bröstet tecknade med smala långsgående svartbruna eller svarta streck. Vingpennorna svartbruna; den yttersta något kortare än de närmsta täckfjädrarna; de följande 4:de—5:te kantade med hvitt; några följande i spetsen urnupna och der kantade med hvitaktigt; de innersta svartbruna med rostgrå kanter och spetsfläckar; handpennornas täckfjädrar svarta med bred hvit spets och vid roten en hvit fläck, äfven som en dylik på vingvecket. Stjerten tvär svart; den yttersta stjertpennan snedt öfver spetsen samt utvändigt blekgrå, de tre följande med en kantig hvit fläck i spetsen; det mellersta pennpa-

ret rostgrått, blott åt spolen brunt. Näbben ofvan mörkbrun, inunder blek. Benen bleka; bakklon gulaktig. Längd 6—6¼ t.; vingbredden 12—12½ t.; från vingleden 3 t. 6 l. à 4 t.; näbben 3½ l.; tarsen nära 7 l.; baktån nära 8 l., hvaraf klon nära 5 l., eller tån 7 l. hvaraf klon 4½ l.; stjerten 2 t. räcker blott ¼ t. utom vingspetsarna.

Honan har nedra kroppsdelarna mera rent hvita, samt fläckarne på bröstet talrikare.

Anmärkn. Om hösten efter ruggningen äfvensom om våren äro fläckarna på kroppens öfra delar svarta, och fjäderkanterna mer rostbruna; nedra kroppsdelarne mer ockragula, och de svartaktiga fläckarna på halsen och bröstet större; fram mot hösten äro färgerna mer utblekta.

Vistelseort: Trädlärkan är en flyttfogel, som om sommaren har sitt tillhåll i skogarna, isynnerhet uti barrskogarna nära ängar och fält, i Sveriges mellersta landskap. På Gottland är hon sällsynt; i några trakter i Norge talrik (Rasch), vid Carlstad sparsamt (Cederstr.). I den högre norden är hon icke antecknad.

I norra Skåne kläcker hon äfven der och hvar i barrskogarna; men i södra Skåne träffas hon ej under sommaren. Endast vår och höst flyttar hon öfver Skånes slätter, och träffas då på åkrarna. Redan vid Mars månads slut infinner hon sig här och höres då äfven sjunga i Skånes skogstrakter. Då hon i September månad åter tågar åt sydligare länder, slå sig ofta flera familjer tillsammans och träffas flocktals på åkerstubben. Under dess vandringar, nämnde årstider, har jag sällan sett henne sätta sig i träd, mest löper hon på marken, utom då denna, vid hennes ankomst är snöbetäckt. Dess lockton som hon flygande låter höra, är ett välljudande: *dadigoj!* Hennes flyt är bågformig, samt ryckvis lägre

och högre. Härigenom, och äfven genom den korta stjerten, skiljes hon på afstånd lätt från sånglärkan. — Om sommaren, då hon vistas i skogarne, stiger hannen ofta från toppen af ett träd ganska högt i luften och uppehåller sig der sjungande, med utbredd stjert och fladdrande vingar, en lång stund på samma fläck. Dess sång är melodisk och skön. Då hon sitter på ett träd eller löper på marken, uppreser hon ofta de långa hufvudfjädrarna till en tofs.

Födoämnen: Om hösten förtär hon åtskilliga slags växtfrön och sädeskorn; om sommaren insekter och maskar. I bur underhålles hon med samma slags födoämnen som sånglärkan.

Fortplantning: Sitt bo lägger hon på marken bland högt gräs eller ljung, stundom under en enbuske. Det består af torra grässtrån, hopflätade med mossa, ull och hår. Äggen 4—5 grå med bruna fläckar, isynnerhet vid den tjockare ändan.

Berglärka (*Alauda alpestris*, Lin.).

Artm. *Strupe och ögonbryn gula; ett svart band under ögat; en stor svart tvärfläck på framhalsen. Ofvan gråbrun, under hvit; stjerten svart, yttersta pennan i utfanet, den följande i utkanten hvit; de två mellersta rostbruna.*

Synonymi: *Alauda alpestris* Lin. Syst. Nat. I. p. 289. — Lath. Ind. II. p. 498. — *Alouette à hause-col noir* Tem. Man. I. p. 279. — Cuv. Regn. anim. I. p. 400. — Vieill. Nouv. Dict. d'Hist. Nat. I. p. 362. — *Short Lark* Wils. Amer. Ornith. I. p. 85. pl. 5. f. 4. — Yarr. Brit. Birds I. p. 440. — *Alauda nivalis* Pall. Zoograph. I. p. 519. — *Phileremos alpestris* Bonap. Birds p. 37. — Keyserl. & Blas. Wirb. XXXVII. p. 152. — Sv. *Berglärka*, *Strandlärka*, *Sandlärka*; Lapp. *Ruossaalap.*

Beskrifning: Hanne: Längd 7 t. 4 l.; från vingleden 4 t. 4 l.; stjerten 2 t. 6 l., utom vingarna

1 t.; tarsen 7 l.; mellantån 6 l.; baktån 6½ l.; dess klo 4 l. Näbben jemförelsevis kort och tjock; 1:sta vingpennan mycket kort, smal, och spetsig; 2:dra och 4:de föga kortare än 3:dje som är längst; 5:te och följande mycket kortare. Stjerten nästan tvär utom de 2 mellersta pennorna, som äro märkbart kortare än de öfriga. Strupen, pannan, ett streck öfver och bakom ögonen, höggula; öfver pannan ett svartaktigt tvärband och öfver ögonbrynen ett svart streck, som baktill slutas med en spetsig fjädertofs, som kan uppresas. Näsborrarna täckta med framåtliggande svarta borst; från näbbviken går ett svart band under ögat och utvidgar sig på sidorna bakåt. På öfra bröstet (kräfvan) står en stor trekantig svart tvärfläck. Öfra kroppsdelarna rostgrå med otydliga bruna fläckar på ryggen. Vingpennorna svarta; den yttersta med hvitt utfan, de följande handpennorna med smala hvita utkanter; armpennorna med hvita spetskanter. De längsta och näst längsta vingtäckarna med hvitaktiga spetskanter. Bröstet, isynnerhet på sidorna rostgrått; för öfrigt äro undra kroppsdelarna samt undre ving- och stjerttäckarna hvita. Stjerten svart: den yttersta pennan i utfanet, den följande i utkanten, den 3:dje merendels i spetsen hvita; de två mellersta rostgrå, åt spolen svartbruna. Näbben brun, vid roten inunder blek. Benen svarta.

Honan något mindre och med mindre rena färger.

I *vinterdrägten* är det gula blekt och det svarta med grå fjäderkanter.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna fogelart är ett påtagligt bevis för fogelfaunornas småningom skeende förändringar; den har, så långt man kan följa dess historia tillbaka i tiden, allt jemt dragit sig mer och mer åt vester. Då den först antecknades af Linné (1758) och Brisson (1760) var han känd en-

dast som Amerikansk fogel. Sedan blef han känd som tillhörande de trakter af Asien hvilka ligga närmast Amerika; och Pallas underrättar oss att berglärkan på hans tid var mycket talrik i hela Siberien. Härifrån har hon småningom inflyttat i Europas nordöstra trakter, genom Ryssland till Lappland. Men ännu för vid pass 20 år sedan var knappt något enda exemplar funnet inom Skandinaviska halföns gränser. Den som först såg och skjöt henne här lärer varit Professor S. Lovén, som träffade en flock deraf vid Wadsö i Ostfinmarken (i Augusti?). Sedermera fanns hon af H:r Löwenhjelm häckande vid Qvickjock, och af H:r Malm på åtskilliga sumpiga fjällmossar mellan Mortensnäs och Wadsö (1841—43). Sedan foglen fått sina sommarstationer och häckställen så långt i vester, har han äfven börjat visa sig under flyttningstiderna i trakter, som ligga i sydlig rigtning från dessa, och der han aldrig förr varseblifvits. Redan under 1840-talet skjötos åtskilliga gånger ensliga vid Kalmar, Ystad, Lund o. s. v. Och 10 år derefter eller 1849—50 började den här i Skåne visa sig i flock. Således skjöt Engelsmannen H:r Wheelwright, under sistnämnde vinter, ett stort antal deraf vid Höganäs, dels ensamma och dels blandade med snösparfven. Enligt bref af den 28 Januari 1856 från numera aflidne Kapten A. J. Uggla, förekommer berglärkan som flyttfogel nu *hvarje vinter* i stora skaror vid Böke (i trakten af Widtsköfle, Christianstads Län), der H:r Uggla skjutit många, och äfven insändt deraf till härvarande Museum. H:r Uggla gick nästan aldrig ut då marken var snöbetäckt, utan att träffa henne. Dylika underrättelser har H:r C. Möller lemnat från en annan trakt af Skåne, nemligen Landskronatrakten. I December 1854 såg H:r Möller 6 stycken vid hafsstranden mellan Saxtorp och Barsebäck; under vin-

tren $\frac{1855}{1856}$ började den visa sig först i familj, sedan i flock; äfvenså visade den sig i mängd $\frac{1856}{1857}$, då H:r Möller skjutit öfver 40 st. på Dagstorps backar, der stora skaror deraf träffades. Den sista som skjöts af H:r Möller fälldes den 10:de Mars. Enligt af H:r Möller benäget meddelad underrättelse, finnes berglärkan blott på sandig mark och håller sig der i spridda flockar; på lerig jordmån träffas hon aldrig. Samma förhållande eger rum i Amerika, der hon i i trakten af Philadelphia, under hela vintren uppehåller sig i spridda flockar på sandiga planer och öppna torra slätter (Wils.). Detta instämmer äfven med hennes Ostfinmarkska namn *sandlärka*, äfven dermed att hon ofta träffas på sandiga hafsstränder, hvilket i Amerika gifvit henne namn af *strandlärka* (Shorelark). Der hon under flyttningen åt söder först börjar visa sig, sker det enslig eller i familj; på detta sätt har hon redan för 5—6 år sedan framträngt till Danmark (D:r Kjærb. sid. 196.). Man kan vara viss på att den familj af 5—6 st. som i Januari 1850 träffades vid Greenaa, midt för Torekow, kommit från Lappland öfver Skåne; ty det var just vid samma tid som Wheelwright träffade henne i stor mängd vid Höganäs. Mot våren tågar hon åter mot norden. Enligt H:r Malm inträffar hon i Juckasjerfvi i början af Maj. Dock skjöts ett exemplar vid Carlstad den 4:de Maj (Hammargr.).

Hvad hennes lefnadssätt för öfrigt beträffar, så har hon deri åtskillig likhet med sånglärkan. Hon vistas på ängar bland gräset eller i lägre granittrakter bland mossa och lafvar.

Enligt H:r Audubon, som beskrifvit denna fogels lefnadssätt i Norra Amerika vid Labradors kuster, häckar hon i ödsliga granittrakter i granskapet af hafvet. Hon lägger sitt bo bland mossor och lafvar, hvilka hafva samma färg som hon sjelf, så

att den liggande foglen svårligen kan upptäckas. Redden är djupt inbäddad i mossan och fodrad invändigt med fjädrar. Äggen 4—5 gråaktiga med talrika blekblå och bruna fläckar. Redan i början af Augusti förena sig flera familjer till ett antal af 40—50, som efter hand begifva sig till öarna vid kusten, der de uppehålla sig till början af September, då de flytta mot söder. (Samma förhållande eger rum hos oss; Jfr H:r Malm p. 24.). De äro under sina migrationer så skingrade att de knappt kunna sägas flytta i flock: på samma sätt som sånglärkan, då hon under början af vintren ströfvar kring. I början af Juni återvända de till Labrador. Hannen sjunger flygande, men hans sång är jemförelsevis kort. Från mossan eller den nakna klippan stiger han snedt upp i luften, gör der några oregelbundna svängningar, börjar och slutar sin korta visa, och återvänder till marken. Audub. hos Yarr. (Jfr äfven Malm p. a. st. sid. 23.).

Anmärkn. Jag vill här lemna några vidare underrättelser, benäget meddelade mig af H:r Carl Möller, rörande denna intressanta fogels historia under dess vintertillhåll i södra Sverige: Den 13:de November 1855 sågos 3 st. på sandfälten vid Särslöf; den 20:de November 8 st. flygande öfver Allarp; den 3:dje December 2:ne st. bland en stor flock snösparfvar; de höllo sig dock alltid skilda från dessa. Den 19:de December 50—60 st. i en flock nära Dagstorps kyrka — följande dag inträffade stark frost och snö. Berglärkorna påträffades nu i spridda flockar af 8—10 st. i hvarje. Efter den 24:de December syntes de ej mer det året. Följande året 1856 syntes de åter den 14:de Februari på höjderna mellan Dagstorp och Norrhveddinge, der de uppehöllo sig till den 18:de s. m., hvarefter de ej sågos förr än den 10:de Mars $\frac{1}{8}$ mil östligare. — I December 1856 insände H:r Möller flera, då skjutna, till Museum i Lund.

Foglen sågs aldrig sitta på annan jordmån än sandig, antingen marken var snöbetäckt eller bar. De

öfverblifna visade mycken ömhet för de fällde, och vanligen satte sig honan bredvid den nedskjutne hannen. (Jfr AUDUB. om deras förhållande under sommaren, YARR. l. c.). Ju mer man förföljde dem, dess bättre skotthåll fick man, och ofta kunde man skjuta 3—4 skott utan att flocken aflägsnade sig, om man ej borttog de fällda. — Trätgirighet visade de både mot eget slägte och andra, som kommo dem nära (bekräftas äfven af AUDUBON l. c.). Berglärkan skiljes från snösparfven genom hastigare gång och annan lockton. Brämfällningen på hufvudet försiggår med de äldre för det mesta, i Februari. På bestämda tider anträffas hon på de ställen, der hon söker föda. — I bur kan hon födas med gräsfrön o. d. som harpas från säden.

Sparfslägtet (Emberiza, *Lin.*).

Näbben *kort, kägelformig, spetsig; underkäken vid roten bredare än öfverkäken och utåt med inböjda skarpa kanter, som bilda en vinkel vid roten; öfverkäken utåt smal hoptryckt; på undra sidan (gomen) försedd med en benknöl eller långsgående ribba. Ögonen små.*

Näsborrarna *rundaktiga, belägna vid näbbroten tätt vid hvarandra, omgifna ofvan af en hud, obetäckta eller täckta af framliggande små hårfjädrar.*

Benen: *tarserna med glesa tvärringar; uttån vid roten förenad med mellantån; baktåns klo merendels kort och krökt; stundom lång och temligen rak.*

Vingarna *medelmåttiga eller temligen långa; 1:sta har nästan eller alldeles försvunnit; 2:dra, 3:dje och 4:de nästan lika och längst, räcka hos några på $\frac{1}{3}$, hos andra på $\frac{2}{3}$ af stjerten.*

Stjerten *klufven, bestående af 12 pennor.*

Sparfvarna nära sig hufvudsakligen af mjöliga växtfrön; äfven förtära de om sommaren insekter.

De flesta vistas i skogarna, isynnerhet bland buskar, uti eller under hvilka de bygga sina bon. Några få bebo odlade fält, och besöka aldrig skogarna; några vistas på fjällen bland de nakna klipporna och kläcka der; andra bland kärr och rör.

De äro alla sångfoglar; men deras sång är kort och fåtonig. Då de sjunga; sitta de på en upphöjd plats: en sten, gren, stör eller trädtopp. Hannarna äro om sommaren olika honorna; om hösten ikläda de annan drägt och då äro könen nästan lika. Likväl rugga de ej mer än en gång om året. — De flesta äro flyttfoglar, isynnerhet de, som bebo den högre norden.

Anmärkn. Man vet nu med visshet att en stor del arter af detta och följande slägten, hvilkas sommardrägt är mycket olik vinterdrägten, likväl icke rugga mer än en gång om året, om hösten. De hafva nemligen på en del af de nya fjädrar, som då framkomma, olikfärgade, merendels olivgrå eller rostgrå kanter, hvilka mot våren försvinna, så att de mer lifligt färgade delar, som om vintren lågo dolda under nämnde kanter, framkomma i dagen. Det synes mig föga troligt att detta försvinnande af ifrågavarande kanter, vid fortplantningsperiodens annalkande, skulle vara en följd af mechanisk afnötning och gnidning (frottement) eller luftens åverkan, som man föregifvit. Ty om så vore, skulle väl det samma inträffa med alla andra foglar, hvilkas fjädrar äro utsatta för lika åverkan af luften och lika gnidning. Säkert skulle då icke kanterna afnötas så reguliert som nu sker, eller hos alla till samma art hörande på samma tid och samma sätt. Sannolikare synes det mig att denna *brämfällning åstadkommes genom en egen lifsprocess. Att en sådan verkligen eger rum i fjädrarna, kan man sluta deraf att foglar, utan att fälla, undergå åtskilliga märkbara förändringar.* Jag har sett en *domherre* i bur småningom blifva helt svart; en *lärka* småningom få flera större hvita fläckar på vingpennorna; en *tallbit* från röd blifva mer gul o. s. v. allt utan ruggning, hvilket påtagligt måste bevisa en fortsatt vitalitet i fjädrarna. Då denna, mot våren, upphör i brämarna, torka de, blifva spröda och falla af; då den fortsättes, undergå

de ofta förändring t. ex. hos kornsparfven, der de från lergula bli askegrå.

Detta skrefs redan för 23 år sedan, och jag vet icke om man förut hade fästat uppmärksamhet på detta intressanta ämne: vitaliteten i fjädrarna, äfven sedan de blifvit fullväxta; men TEMMINCK trodde att denna brämfällning skedde genom ett "frottement," och DEGLAND yttrar sig ännu 1849 att den sker *par l'usure des barbes*. Det förstås af sig sjelf att den del af fanet till hvilken ingen näring föres, måste torka bort, brytas och falla af, t. o. m. utan "frottement." Att åtskilliga nyare antagit och bestyrkt mina ofvannämda åsigter, gläder mig. Jag vill blott tillägga att jag sett steglitzar, som i bur blifvit svarta mellan ruggningarna, hvilket, jemte hvad jag förut yttrat, ådagalägger att färgen kan ändras, blifva mattare eller *intensivare*, just i de delar af fjädrarna, som ej falla bort genom brämfällning.

A) *Egentliga sparfvar. Baktåns klo krökt och lika med eller kortare än tån. Gomen med knöl. Vingarna räcka ej halfva stjerten. Färgen mest lärkelik.*

De vistas i skogar och buskmarker eller på odlade fält.

Kornsparf (*Emberiza miliaria*, LIN.).

Artm. *Ofvan brungrå med svarta långsfläckar; under hvitaktig med svarta småfläckar eller långsstreck på hals och bröst; stjerten utan hvit spetsfläck.*

Synonymi: *Emberiza Calandra* LIN. Fn. Sv. p. 83. — *Emberiza miliaria* LIN. Syst. Nat. I. p. 308. — LATH. Ind. I. p. 402. — RETZ. Fn. Sv. p. 239. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 162. — *Le Proyer* BUFF. Ois. IV. p. 335. t. 16. pl. enl. 233. — *Bruant Proyer* DEGL. I. p. 270. — *Common Bunting* LATH. Syn. III. p. 171. — YARR. I. p. 479. — *Der Grauammer* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 262. — GLOG. I. p. 290. — KEYSERL. & BLAS. p. XXXIX. 96. 155. — *Kornsparf* NILSS.

Illum. fig. pl. 98. — *Kornverling* Kjærb. sid. 198. — Sk. *Kornlärka;* Sv. *Kornsparf.*

Beskrifning: Hannen: Längd 7 t. 6 l.; vingbredden 13 t. 4 l.; tarsen 1 t.; stjerten 2 t. 7 l. — *Vårdrägt:* Hufvudet ofvan, halsen, ryggen och skuldrorna askegrå, stötande i rostbrunt, med en långsgående svart fläck i midten af hvarje fjäder; bakre ryggen och öfvergumpen af samma grundfärg, nästan utan fläckar. Öfver ögonen åt sidan af nacken går ett hvitaktigt band med bruna småstreck; på tinningarna en stor brunaktig fläck; hakan hvit, ofläckad; halsen framtill hvit med små, kantiga, på sidorna af strupen och frampå bröstet sammanlöpande svarta fläckar; sidorna af kroppen med smala streck af samma färg; magen och undergumpen mer eller mindre rent hvita, ofläckade. Vingarna och stjerten svartbruna med grå fjäderkanter; de näst sista vingtäckarne vid spetsen kantade med hvitaktigt. — Näbben gul, dess näbb och spets svarta. Iris mörkbrun. Benen bleka, gulaktiga. Stjerten något klufven, räcker $1\frac{1}{8}$ t. utom vingarna.

Honan litet mindre: Längd 7 t. 2 l.; tarsen $7\frac{1}{2}$ l.; stjerten 2 t. 5 l.; färgen lika utom det att hon har något större svarta fläckar på strupen; och att fläckarna på bröstet äro mindre sammanlöpande.

Ungarna före ruggningen: Hufvudet ofvan svart med smala tegelgula fjäderkanter, som nästan bilda ett streck längs hjessan; halsrygg och öfvergump tegelgula med svarta småfläckar; ryggen svart med rostgula brämar; strupen rostgulaktig; en svartaktig fläck under öronen och en krans af dylika öfver kräfvan. Vingpennor och stjertpennor svartbruna med blekt tegelfärgade brämar; den yttersta stjertpennan med en blekgrå vigglik fläck i infanet, och utfanet af samma färg.

Foglen i höstdrägt, efter ruggningen i slutet

af Augusti och September: Alla öfra kroppsdelar gulbruna eller rostgrå (lerfärgade) med en svart fläck i midten af hvarje fjäder; dessa äro smalast på hufvudet, störst på ryggen. Strecket öfver ögat samt alla undra kroppsdelar rostgula med samma teckning som hos föregående, men med bruna fläckar i stället för svarta. Kanterna på vingar och stjert äro äfven mer gulbruna, mindre blekgrå än hos föregående. Stjertpennorna svartbruna kantade med rostgrått; yttersta pannan snedt utåt till hälften *otydligt* rostgrå, och den följande har i inre fanet vid spetsen en fläck af samma färg. — Näbben blek, perlgrå, ofvan brunaktig. Benen bleka, svagt stötande i köttfärg.

Anmärkn. Unga och gamla hafva om hösten efter ruggningen denna färg. — Äfven kornsparfven undergår om våren en brämfällning; ty alla fjädrar äro om hösten i spetsen mer breda och afrundade, om våren tillspetsade och i kanterna mer naggade; men dessutom ombytas kanternas färg från lergult till askegrått, och grundfärgen på halsen, bröstet och ögonbrynen från rostgult till hvitt. Detta kan ej ske endast genom blekning. Visserligen kan fjädrarnas nötning och luftens inverkan på dem vid allt detta hafva något inflytande; men att hela orsaken till förändringen skulle ligga utom foglen, och dennes lifskraft dervid förhålla sig passivt, är ganska otroligt, isynnerhet som näbb och ben undergå förändringar, hvilka tydligen härleda sig från inre orsaker. (Skrifvet 1834).

Varierar tillfälligtvis: 1) helt hvit med hvitgula ben och näbb. Skjuten den 18:de Febr. *Mus. Lund.* 2) med flera eller färre inströdda hvita fjädrar bland de vanliga. En sådan blef skjuten den 15:de Sept. och var en gammal fogel, inbegripen i ruggning. 3) blekgrå, på hufvudet brungrå. Skjuten den 10:de Jan. *Mus. Lund.*

Vistelseort och lefnadssätt: Kornsparfven tillbringar hela året, så väl sommar som vinter, på

slättlandet bland sädesfälten. Det slättland, till hvilket han en gång kommit, lemnar han aldrig. Han har alldeles icke den instinkten som Husfinken, att i ödemarker uppsöka nybyggen och odlade platsar; ty han flyttar aldrig öfver någon skog. Endast denna omständighet kan förklara den märkvärdighet att, oaktadt denna art finnes i oräknelig mängd på Skånes slättbygd, der han hela året vistas, han dock aldrig förekommer hvarken på Östergöthlands bördiga slätter eller på det nästan likadana Hedemarken i Norge, eller Fahlbygden i Westergöthland *). I östra trakterna går han ej längre än Skåne; men i vestra trakterna förekommer han i Halland ända upp kring Warberg; vid Götheborg är han sällsynt, dock åtskilliga gånger anträffad der (M:lén); H:r v. Wright skall ha skjutit honom på Oroust. På Tjörn förekommer han icke. Dess sång är qvittrande, kort och liflig, men sträf. Den kan uttryckas med stafvelserna *toj, toj, toj; tiritz!* Sedan ungarna äro utkläckta

*) Ömtålighet för ett nordligare klimat kan ej vara orsaken härtill; ty han är så litet ömtålig för kölden, att han icke blott qvarblifver hos oss under hela vintren, utan äfven sjunger glad och rask under den strängaste köld. Jfr Orn. Sv. I. p. 164. not. — I Thüringen är kornsparfven flyttfogel. H:r Bechst. tror derföre att de individer deraf, som öfvervintra i det norra Tyskland, äro sådana som komma från nordligare länder, och att de infödda flytta åt södren. Men denna förmodan synes mindre grundad. I Skåne, som ligger ännu nordligare, blifva merendels de samma qvar om vintren som om sommaren. I vanliga vintrar flytta inga härifrån och inga komma hit. Det sednare är klart deraf att de icke finnas i mängd i någon nordligare provins, hvarifrån de kunde komma hit om vintren; det förra deraf att de äro lika eller mera talrika om vintren än om sommaren. Blott då vintren är ovanligt kall, tyckes en del försvinna vid Juletiden, eller något derefter. Märkligt är att äfven i norra Frankrike flytta en del till sydligare trakter. (Degl. 271—272).

tystnar sången och höres ej åter förr än uppfostrings-omsorgerna äro slutade. Efter denna tiden får man stundom om hösten åter höra den, likväl mer sällan, samt mindre munter och stark än om vintren och våren. Denna fogel har det egna att han flyger på helt annat sätt under fortplantningstiden än under de andra årstiderna. Vid nämnde tid låter han under flygten benen hänga, slår vingarna högt upp och rörer dem hastigt, samt liksom släpar sig på detta sätt långsamt från en plats till en annan. Han träffas under denna årstid blott ensam eller parvis. Om hösten slå sig flera familjer tillsammans och ströfva i stora skaror från ett åkerfält till ett annat. Om vintren, då snön betäcker marken, infinna de sig på gödselhögarne, på vägarna vid hästspillningen, vid lador och sädesstackar m. m. Deras flygt är då utmärkt hastig, och de gifva under flygten ett eget smackande läte med näbben. De bada sig i vatten, äfven om vintren, och de hvila sig oftast i större eller mindre flockar i trädkronorna vid vägar och gårdar.

Födoämnen: Deras hufvudsakliga näring består i korn, hafra och andra sädesslag, samt växtfrön. Om sommaren förtärå de insekter och larver, och dermed uppföda de äfven sina ungar.

Fortplantning: Sitt bo bygga de på marken bland mossa och gräs eller bland säd, på åkrar, åkerrenar och ängar. Det är konstlöst sammanlagdt af torrt gräs samt inuti fodradt med hästhår. Äggen 5—6 blekgrå stundom stötande i rostbrunt med bruna och svarta fläckar och streck, som oftast äro störst och sammanlöpande på den tjockare ändan. De variera otroligt och man träffar sällan i samma bo två fullkomligt lika ägg. (L. 1 t.; tj. $5\frac{2}{3}$ l.).

Jagt och fångst: Om vintren då marken är snöbetäckt, blottar man en plats vid en lada eller

svarta fläckar och med gröngula fjäderkanter; inunder smutsigt gröngul, med talrika svartaktiga fläckar på hals, bröst och sidor. Öfvergumpen rödbrun med svarta fläckar. De inre vingpennorna och de mellersta stjertpennorna med breda rödbruna kanter; de yttersta med smala gula. Näbben ofvan brun, inunder samt benen köttfärgade.

Varierar tillfälligtvis: 1) helt blekgul, enfärgad. I denna drägt liknar han på afstånd en *kanariefogel.* 2) Inunder blekgul, ofvan hvit med rostbrun öfvergump, rostgul rygg och gul hjessa och nacke. *Mus. Lund.* 3) Hufvud och hals höggula, ofläckade och en hvit vingpenna; eljest af vanlig färg. *Mus. Lund.* 4) Med ett hvitaktigt band öfver vingpennorna och bakom spetsen af stjertpennorna. *Mus. Lund.* der ännu flera finnas.

Vistelseort och lefnadssätt: Gulsparfven bebor om sommaren skogsbryn, lundar och busktrakter, som gränsa till fält. Mera sällan förekommer han midt inne i stora och bergiga skogar; och aldrig under denna årstid på kala och från all skog blottade fält. I Skånes skogstrakter är han allmän; äfven förekommer han i det mellersta Sverige och i Norge ända till fjällryggen. Norr om denna är han mindre allmän, men träffas dock äfven norr om Trondhiem, samt något inom polcirkeln *). Enligt H:r Löwenhjelm är han ännu allmän vid Lycksele och Qwickjock. Prof. Liljeborg fann honom allmän vid Archangel. Denna sparfart flyttar ej ur landet, utan blott ur skogarna till fälten, samt åter om våren till skogarna. Om hösten, i September månad, börjar han att infinna sig på Skånska slättbygden, och qvarblifver der under hela vintren, i sällskap med kornsparfven och husfinken. Liksom dessa träffas han

*) Enligt v. Wrights iakttagelser går han till 67° 40'.

på gödselhögar, gator och vägar, vid lador, stall, sädesstackar m. m. Under denna årstid sjunger han icke som föregående art; men redan i medlet af Mars, stundom mot slutet af Februari, och innan foglen ännu fördelat sig parvis, börjar han från någon trädtopp sin bekanta sång, ehuru i början mer låg och mindre liflig än längre fram på våren. Den består blott af ett par slag, med slutstrofen, men under våren och sommaren är den mer välljudande och höres isynnerhet mot aftonen, från ett träd eller från toppen af en buske; den består då af följande toner: *tŭtŭ-tŭtŭ-tŭtŭ-tȳ-ȳ!* Om sommaren uppehåller sig foglen gerna i de tätaste buskar och hoppar ofta bland löfven under dem, liksom sångtrasten. Han är föga skygg.

Födoämnen: Om hösten och vintren lefver gulsparfven af sädeskorn och åtskilliga slags växtfrön; hvilka han stundom uppsöker i hästspillningen på vägar och gödselhögar. Om sommaren förtär han derjemte insekter och larver, och dermed föder han äfven sina ungar.

Fortplantning: I en låg buske nära marken, eller ock under en buske bland gräs och mossa, bygger gulsparfven sitt bo. Det består af gräshalm, och är inuti belagdt med hår. Äggen 4—5 gråaktigt hvita eller blekgrå, med bruna och svarta ådror, samt merendels fläckar af samma färg. (L. 7½ l.; tj. 5½ l.).

Fångst: Man fångar honom på samma sätt som föregående. Emedan han är mindre skygg, kan man äfven om vintren, der man strött hafra o. d. fånga honom under ett såll, som man uppställer med en pinne, i hvilken man bundit ett snöre, och hvarmed man, då man behagar, kan nedfälla sållet. — Med limspön fångar man honom äfven lätt.

Nytta: Köttet är välsmakligt.

le andra
å rena
Hanne
äckare
ämnda
röstet
ar; sid
Unge
unvikar
or mörk
n af hva
nå svart
ils och
rupen o
ngtäckar
et och
rykning
Var
ägra vi
97. t.
ig. S
Vi
ynes d
iska h
ro no
nän i
dess
ånan
alt s
råd,
enn
erifi
er
ing
sk
ak

frön, bokollon, nötter o. s. v. Ofta gå de kadaver. De skala ej fröna, utan de hålla llan tårna och hacka ut kärnan. I fangen- äta de allt hvad man lägger för dem, så väl som djurriket; isynnerhet tycka de om [illegible] t, både rått och kokt.

ortplantning; I ihåliga träd, i springor eller murar o. s. v. bygger talgmesen sitt re. Bo- står af mossa, grässtrån, ull, tistelfjun och [illegible] Äggen 10—13, hvita, beströdda med [illegible] prickar. (Längd 6 l.; tj. 4¾ l.) — Hon er rufva dem vexelvis, och uppfoda [illegible] ter och larver.

Fångst: Om hösten och vintren fånga [illegible] lätt i *talgox-buren* (mesfällan). Äfven [illegible] limspön. De gå också [illegible] nbär. — De bli lätt tama. Han er [illegible] då de under en vinter vänjas [illegible] fåt, om våren utsläppta, de [illegible] samma ställe och der åter [illegible] *Tidskr. f. Jäg. sid. 151.*

[illegible]

Svartmes (*Par* [illegible]

Svartm. *Hufvudet och halsen* [illegible] *hvit fläck på* [illegible] *ryggen askblå;* [illegible] *med grå* [illegible]

Synonymi: *Parus* [illegible]
Orn. Sv. I. p. [illegible]
Ois. V. p. [illegible]
— *The Coal Tit* [illegible]

Brunhufvad Gulsparf (*Emberiza aureola*, PALL.).

Artm. *Hufvudet ofvan hos hannen kastanjbrunt, hos honan brunt, svartstreckadt; inunder gul; hannen med svart strupe och en brun bröstbindel; på vingen ett hvitt streck.*

Synonymi: *Emberiza aureola* PALL. Zoograph. II. p. 52. — *Fringilla pinetorum* LEPECH. Reis. II. p. 188. — *Emberiza aureola* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. XXXVIII. 154. — SCHLEGEL Revue critique des oiseaux d'Europe LXX. — LILJEB. Vetensk. Akad. Handl. 1850. sid. 292.

Beskrifning: Hannen: Längd 6 t.; från vingleden 3 t. 1 l.; stjerten 2 t. 2 l.; utom vingen 1 t. 2 l.; tarsen 6½ l. Hufvudet ofvan mörkt kastanjbrunt; halsrygg, öfvergump och små vingtäckare rödbruna; rygg svart med rostgrå fjäderkanter; haka, kinder och tinningar svarta; strupe, bröst och mage höggula med ett kastanjbrunt band öfver frambröstet. På vingen ett bredt hvitt tvärband. 1:sta vingpennan ytterst smal, spetsig och kort, 2:dra, 3:dje och 4:de nästan lika, dock 2:dra längst; handpennorna med smala, armpennorna och deras täckfjädrar med breda rostgrå kanter. Stjerten något klufven, yttersta pennan *med* ett bredt hvitt band snedt öfver pennan, följande med ett smalt sreck längs inre fanet.

Honan: Längd 5 t. 4 l.; från vingleden 2 t. 7 l. Hufvud och rygg gråbruna med svarta långsfläckar; halsrygg ofläckad med någon rostbrun anstrykning; ett gråaktigt streck längs hjessan från näbbroten till nacken. Hakan och ett streck öfver ögonen till nackesidan hvitaktiga. Hörseltrakt blekgrå omgifven af ett svartaktigt streck; strupe och bröst gula; det hvita bandet på vingen smalare och mindre rent. Stjerten tecknad som hos hannen.

Anmärkn. Likasom berglärkan, siberiska mesen m. fl. lemnar äfven denna sparf intressanta bidrag till historien om fogelarternas småningom skeende framträngande från öster mot vester. I förra århundradet då LEPECHIN, PALLAS m. fl. Zoologer bereste norra Ryssland, var denna fogel känd blott som Asiatisk, från Kamtschatka till Ural, och han var på PALLAS' tid ännu talrikare i de östra än vestra trakterna af denna vidsträckta zon (PALL. l. c. p. 53). Ural var således i förra seklet denna fogelarts vestliga gräns. Nu har denna gräns redan blifvit framryckt till Dwina,

t. o. m. Onega-floden. Prof. LILJEBORG fann den under sin resa i norra Ryssland 1848 *ganska talrik* på nämnda ställen och vid Archangel. Det synes derföre icke vara något tvifvel underkastadt att den, efter ett eller annat decennium, kanske förr, kommer att utbreda sina sommarstamhåll till Lappland, och sina vintervandringar i söder nedåt Skandinaviska halfön, likasom han i sednare åren börjat sträcka dem åt söder från Dwina till Moskwa och Krim.

Vistelseort: På öppna fuktiga fält med strödda buskar, isynnerhet af videarter. Från toppen af ett träd eller buske, låter han höra sin fåtoniga, men dock ganska behagliga och melodiska sång (LILJEB.). Han lägger sitt bo på marken i Maj månad &c. (PALL.).

Ortolansparf (*Emberiza Hortulana*, LIN.).

Artm. *Hufvudet och halsen ofvan askegrå med eller utan fläckar och olivgrön anstrykning; strupen gulaktig; mage och bröst brunröda; näbb och ben köttröda.*

Synonymi: *Emberiza hortulana* LIN. Fn. Sv. p. 84. — LATH. Ind. Orn. I. p. 399. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 164. — *Emberiza Mælbyensis* SPARRM. Mus. Carlss. t. 21. — *Ortolan* BUFF. Ois. IV. p. 395. t. 14. — Pl. enl. 247. f. 1. — DEGL. Orn. I. p. 254. — *Ortolan-Bunting* LATH. Syn. III. p. 166. — *Gartenammer* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 283. — GLOG. Vögel Europ. I. p. 295. — *Ortolan* KEYSERL. & BLAS. Wirb. XXXVIII. 155. — Sv. *Ortolan* v. WRIGHT Sv. Fogl. 2. Häft. (Hanne) 18. Häft. (Hona). — *Hortolan Werling* KJÆRB. Danm. Fugl. p. 200.

Beskrifning: Längd 6 t. 2 l. till 6 t. 4 l.; från vingleden 3 t. 3 l. till 3 t. 4 l.; stjerten 2 t. 3 à 4 l.; utom vingarna 1 t. 3 l.; näbben $3\frac{1}{3}$ l.; tarsen $6\frac{1}{2}$ à 7 l.; mellantån med klo $6\frac{1}{2}$ l.; baktån $4\frac{1}{2}$ l. hvaraf klon 2 l. — *Hanne i sommardrägt:* Hufvudet och halsen ofvan och på sidorna samt bröstet upptill askegrå med olivgrön anstrykning. En fläck kring ögonen, samt strupen gula, ett streck från hvardera näbbviken har samma färg

och skiljes från den gula strupen genom ett grågrönaktigt streck. Ryggen gråaktigt rödbrun med långsgående svarta fläckar; öfvergumpen gråaktigt rostbrun med eller utan svartaktiga långslinier på stjerttäckarna. Bröst, mage, sidor och undergump brunröda med eller utan gråktiga fjäderkanter. Vingpennorna och deras större täckfjädrar svarta, kantade med rostgrått. Stjerten svartaktig; dess två yttersta pennor i inre fanet från spetsen nästan till midten hvita, eller ock bildar den hvita färgen ett band, som går mycket snedt från spetsen af inre fanet till midten af det yttre. — Näbben köttfärgad, ofvan mörkare, inunder ljusare. Benen blekare köttröda. Iris brun.

Honan har talrika svarta streck eller fläckar åt fjäderspolarna på hufvudet, halsen och ryggen. Ögonkrętsen, strupen och en del af framhalsen blekgula med ett svart streck längs hvardera strupsidan. Bröstet upptill tecknadt med svartaktiga streck, för öfrigt blekt rödbrunt; magen ännu blekare.

Ungarna ofvan svarta med tegelgula fjäderkanter, isynnerhet breda och bleka på de stora vingtäckarne och de innersta vingpennorna. Underhaka och kinder citrongula med ett af svarta fläckar bildadt streck längs sidan af strupen. Öfriga undre delarna tegelfärgade tätt beströdda med fläckar på kräfva och bröst.

Vistelseort och lefnadssätt: Ortolanen förekommer och fortplantar sig mycket talrikt i vissa trakter af halfön. Isynnerhet tycker han om bergsryggar af granit eller eljest stenig mark med glesa träd och buskar; äfven träffas han stundom i tätare björkskogar samt i skogsbrynen. Han förekommer talrikt på vissa ställen i Skåne t. ex. vid Höör, Billinge, Bårslöf, Engelholmstrakten o. s. v.; i Halland t. ex. vid Fröllinge, på Asahed m. m. samt hela kusttrak-

ten uppföre; i Bohuslän, i Norge kring Christiania och på Hedemarken; äfven ses han hela vägen uppåt ända till Dowrefjäll. I vestra Norge träffas han äfven i dalbygderna ända upp vid fjällryggens fot, talrikt. Ingenstädes har jag sett honom i större mängd än i Hemsedalen vid Gohls kyrka; äfven vid Åhl i Hallingdalen o. s. v. Norr om fjällryggen har jag icke träffat honom i Norge. I det inre af landet går han långt åt norr: i Wermland förekommer han i vissa trakter (Ham:gr.). I Dalarna är han allmän (v. Seth, Lundb.); i Lappland är han allmän ända upp till fjällen (Löwenh., v. Wright). Men deremot är han i östra kusttrakterna och derofvanför på öarna sällsynt t. ex. på Gottland; i nordöstra Skåne är han vissa år ganska allmän, i andra deremot förekommer han sparsamt och stundom finnes han alls icke (Wallengr.) *). — Som flyttfogel anländer ortolansparfven till södra Skåne och höres sjunga, i början af Maj, och vid Christiania sjunger han redan före medlet af Maj. Då han sjunger sitter han på grenen af ett träd eller i toppen af en buske. Dess sång är ganska välklingande och har likhet med gulsparfvens; men på sista tonen skiljer man den lätt. Den kan igenkänneligt uttryckas med stafvelserna: *tink, tink, tink, tink, tjöhrr!* Den sista tonen *tjöhrr* är djup och grof, samt skiljes ganska lätt från gulsparfvens ljudande: *ty-y!* Äfven de första tonerna äro mindre raska, mer ensliga, men också mer lena och ljufva än gulsparfvens. Man hörer dess sång så väl om dagen som långt in på natten, och under hela som-

*) Märkligt är att denna sparf, som är allmän i norra Afrika och sydvestra Asien, äfvensom i Italien, Sicilien och Frankrike, men deremot sällsynt redan i Tyskland och än mer i England och Danmark, förekommer i så stor mängd i Skandinavien och så långt upp åt norden. Många fenomener inom fogelverlden kunna *ännu icke* förklaras.

maren, med undantag af den tid då ungarna uppfödas. Sedan dessa äro utflugna och kunna föda sig sjelfva, hör man åter de gamla sjunga. — I Augusti och September flyttar han bort.

Födoämnen: Under den tid han uppehåller sig hos oss, lefver han isynnerhet af insekter och larver, hvarmed han äfven uppföder sina ungar. Eljest förtär han också åtskilliga slags växtfrön och säd.

Fortplantning: Sitt bo lägger han bland gräset under en buske. Det består af grässtrån och hyser 4—5 blekgrå ägg, glest beströdda med större och mindre svarta punkter eller fläckar, samt *andra* otydliga gråaktiga. (L. nära 7 l.; tj. 5 l.). I Juli har han flygga ungar.

Nytta: Om hösten äro Ortolanerne mycket feta och deras kött utmärkt läckert. I Italien och Frankrike fångas de om hösten i mängd. De mesta fångas likväl på Cypern, förvällas i hett vatten, inläggas derefter i kryddor och ättika, samt skickas på fat inlagda till Europas större städer.

Anmärkn. I Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 291. läser man att "Ortolanen blir i Sverige, för sin förträffliga smak, stundom betald med en dukat." Dermed menas kanhända dem, som köpas inlagda från Cypern eller södra Italien; ty hos oss fortplantar sig väl foglen i mängd, men blir aldrig så fet och läcker som på nämnde ställen.

Säfsparf (*Emberiza Schœniclus*, Lin.).

Artm. *Ofvan svart med rostgula fjäderkanter; under hvit med bruna streck på sidorna; hufvudet och framhalsen hos* hannen *svarta; med ett hvitt band kring halsryggen;* honan *har kalotten svartaktig med rostgrå fjäderkanter; ett hvitt streck öfver ögonen och ett från munviken. En svartaktig fläck genom ögonen och på sidan af strupen.*

Synonymi: *Emberiza Schoeniclus* LIN. Fn. Sv. I. p. 84. Syst. Nat. 311. n. 17. — LATH. I. p. 402. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 168. — *Ortolan de roseaux* BUFF. Ois. p. 315. pl. enl. 247. f. 2. (hannen och 497. f. 2. (honan). — *Reed Bunting* LATH. Syn. III. p. 173. n. 9. — *Bohrammer* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 369. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. XXXIX. 156. — GLOG. Vögel Eur. I. p. 299. — KÖRN. Skand. Fogl. pl. 24. f. 4. — *Säfsparf*, Norr. *Rörspurf*.

Beskrifning: Hanne: Längd 6 t.; vingbredden 9½ t.; från vingleden 3 t. 2 l.; stjerten 2 t. 4 l.; utom vingarna 1 t. 6 l.; näbben 3 l.; tarsen nära 7 l.; mellantån med klo 6 l.; baktån 5 l.; dess klo 2½ l. — *Hanne i sommardrägt:* Hela hufvudet samt halsen framtill rent svarta, med ett smalt hvitt streck, som uppkommer vid underkäksroten, löper nedåt sidan af halsen och förenar sig med ett bredare hvitt band, som omgifver halsryggen och den svarta framhalsen. Ryggen, skuldrorne och vingtäckarne svarta med rödbruna eller rostgula fjäderkanter. Öfvergumpen askegrå med små svarta fläckar. Bröstet, magen och undergumpen hvita med långsgående bruna streck på frambröstet och sidorna. Vingpennorna svartbruna, deras täckfjädrar svarta med rödbruna fjäderkanter, hvilka isynnerhet på vingtäckarne och de inre pennorna äro mycket breda, på de yttre smala och på de yttersta stundom hvitaktiga; de små vingtäckarna skönt brunröda; 3:dje och 4:de vingpennan lika och längst; 2:dra och 6:te något kortare och lika långa: 1:sta ytterst kort. Stjerten svart, något klufven; den yttersta stjertpennan i yttre hälften snedt hvit, dock i yttre fanet nära spetsen brun; den andra med en vigglik hvit fläck; det mellersta paret med breda rostgrå kanter. Näbben svart. Iris mörkbrun. Benen ljusbruna; fötterna svartbruna.

Anmärkn. Då foglen om våren anländer äro ofta hufvudet och framhalsen försedda med blekgrå fjäderkanter.

Hannen om sommaren: Ofvan svartaktig med fjäderkanterna på hufvudet rostbruna, på halsen askegrå, på ryggen och vingtäckarne rostgulaktiga. Öfvergumpen askegrå med bruna långsfläckar. Öfver ögat nedåt nacksidan ett rostgulaktigt streck; genom och under ögat ett bredare svartbrunt band; från underkäken på hvardera sidan under det sistnämda ett hvitt band och under detta vid strupen ett svart. Undre kroppsdelarna hvita, framhalsen och sidorna med rostgul anstrykning och svartaktiga långstreck. På de två yttersta stjertpennorna en lång hvit vigglik fläck. — Näbben ofvan svartbrun, under blek; benen blekbruna, fötterna mörkbruna.

Äldre hona har, hufvudet ofvan svart med smala rostgrå fjäderkanter, hvitaktig halsrygg; strupen och bringan svarta med en hvitgrå fläck.

Gamla foglen i höstdrägt: Hela hufvudet samt halsen framtill svarta, med rödbruna fjäderkanter på hufvudet och rostgrå på strupen och halsen, hvilka nästan helt och hållet betäcka det svarta. Ett gulbrunt band går öfver ögonen, och en mörkbrun fläck genom ögonen utvidgar sig på tinningarna. Ett hvitaktigt streck börjar från underkäken, böjer sig kring tinningarna och omgifver ehuru otydligt halsryggen, der hvarje dess fjäder slutas med en rostbrunaktig kant och en liten brun fläck. Öfvergumpen rödbrun. För öfrigt lik hannen om våren.

Ungen om hösten: Hufvudet ofvan rostgrått med svarta långsstreck; halsryggen nästan ofläckad; ryggen mer rostbrun med större svarta fläckar; de smärre vingtäckarna och öfvergumpen rödbruna; vingarna med dylika bruna utkanter. Halsen framtill hvitaktigt rostgrå med ett svartaktigt streck vid hvardera sidan af strupen, hvarimellan denna är hvitaktig med ett streck af samma färg från underkäksroten under och bakom tinningen; under ögat ett

smalt streck af samma färg. Benen blekbruna, stötande i köttfärg; näbben af samma färg med öfverkäkens spets svart.

Vistelseort och lefnadssätt. Säfsparfven är vidt kringspridd på den Skandinaviska halfön, der lokalen för honom är passande, från Skåne till de nordligaste trakterna af Lappland och Finmarken. Han förekommer endast på sumpiga ställen i kärr och mossar eller vid sidan af vatten bland buskar, isynnerhet videbuskar, eller rör och vass, ofta tillsammans med säfsångaren. I södra Skåne förekommer han och häckar i Allarps och Trääs mosse, inom Norrhviddinge socken, äfven som i Wesums och Nöbbelöfs mossar nära Lund (C. Möll.). I östra och nordöstra delarna af Skåne har Prof. Liljeborg funnit honom bosatt, och enligt Wallengren häckar han, ehuru sparsamt, vid Ljungby. I de mellersta trakterna af landet förekommer han också; han är mycket allmän och häckar i vassarna vid Götheborg (M:lén), äfven som vid Carlstad, Upsala m. fl. st. I de norra landskapen förekommer han talrikt i alla fjälltrakter, samt inom och i grannskapet af polcirkeln, isynnerhet på fjällens sidor upp i björk- och videregionen bland buskar vid fjällbäckarna; ännu vid Archangel är han allmän.

Då han sjunger sitter han vanligen i högsta toppen af en buske. Hans sång har likhet med ortolanens: *zi, zi, zi, zi;* men då denna slutas med ett gröfre *zörr!* slutas säfsparfvens deremot med ett qvitter. Om hösten och våren flyttar han från och till norden. Om våren från den 20:de April och till början af Maj träffas han parvis i pilhäckarne och busktrakterna i Skåne. Om hösten mot slutet af September och i Oktober träffas han åter familjvis i pilhäckar och buskar, äfvensom bland potatisen på åkrarna och bland kålen i kåltäpporna, i det södra

Skåne. Han har således vid denna årstid ofta samma vistelseort som ängpiplärkan, hvilken han äfven i storlek, färg och flygt temligen liknar, så att han på något afstånd är svår att skilja derifrån. Men locktonen förråder honom snart. Denna består i ett långdraget, ängsligt: *kiiv*, då ängpiplärkans är ett hastigare och raskare: *zit-zit-zit!* eller *'st, 'st, 'st!*

Födoämnen: Växtfrön, isynnerhet af sådana växter, som finnas vid sidan af vatten. Ungarna uppfödas med insekter.

Fortplantning: Boet lägges bland rör eller högt gräs nära marken; stundom mellan trädrötter vid sidan af vatten. Äggen 4—5 grå, något stötande i grönt med svartbruna fläckar och streck.

Videsparf (*Emberiza, rustica,* Pall.).

Artm. *Hufvudet ofvan och på sidorna svart (eller svartaktigt) med ett hvitaktigt streck längs hjessan, och ett dylikt öfver och bakom ögonen; kroppen ofvan rödbrun (eller gråbrun) med svarta fläckar på ryggen; under hvit med rödbruna fläckar på bröstet.*

Synonymi: *Emberiza rustica* Pall. Reise durch Russl. III. Th. s. 698. n. 21. (hannen). — Ejusd. Zoograph. Rosso-Asiat. II. p. 43. — Gmel. Syst. I. II. p. 871. n. 29. — Lath. Ind. I. p. 413. — Nilss. Skand. Faun. Keyserl. & Blas. Wirbelth. XXXIX. 155. — Degl. Orn. eur. I. p. 267. — Schlegel Revue p. LXXI. — *Der Bauern-Ammer* Lath. Syn. Übers. v. Bechst. III. p. 210. n. 68. — *Emberiza borealis* Zetterst. Resa genom Lappm. I. p. 107. t. 1. och 2. — *Emberiza lesbia* Tem. Man. I. p. 317. — Nilss. Illum. fig. II. pl. 131. — Körn. Skand. Fogl. pl. 24. f. 5.

Beskrifning: Längd kring 5 t. 6 l.; från vingleden 3 t. 1 l.; stjerten 2 t. 3 l.; näbben från pannan 3¼ l.; från roten på sidan af underkäken nära 4 l.; från näsborrarna 2½ l.; dess höjd vid roten 2

l.; underkäkens bredd vid roten 2 l.; tarsen 6½ l.; mellantån med klo 6 l.; baktån 5 l.; dess klo 2 l., krökt. Näbben något större och mer långdragen än hos föregående, och näbbryggen, som hos säfsparfven är bågböjd, är hos denna rät och nästan litet sänkt framom näsborrarna. Dessa äro rundaktiga, ofvan begränsade af en hud. Öfver munviken nedsticka några svarta hår. Näbben blek (gulaktig) med brun spets, hvilken färg går tillbaka på sidorna af öfverkäken, men blir blekare. Benen brungula (?). *Hanne i vårdrägt:* Hufvudet ofvan och på sidorna svart med rostgrå fjäderkanter i pannan och ett från näbbroten längs hjessan till nacken gående smalt hvitt streck, som i nacken utvidgar sig till en bredare fläck; från näsborrarna öfver ögat och öfver örontrakten står ett bredare hvitt band. Halsryggen, framryggen, de små vingtäckarne samt öfvergumpen vackert brunröda, ofläckade. Öfra ryggen, de större vingtäckarne och de innersta vingpennorna svarta med rostgrå fjäderkanter. De två större raderna af vingtäckare i spetsen kantade med hvitaktigt, hvarigenom ett dubbelt hvitaktigt tvärstreck öfver vingen uppkommer. Underhakan, halsen framtill, samt alla undre kroppsdelar hvita med brunröda nästan sammanflytande fläckar på främre delen af bröstet och på sidorna. Vingpennorna mörkbruna; de af 1:sta ordningen utvändigt smalt kantade med grått; 3:dje längst; 2:dra och 4:de nästan af samma längd; 5:te föga kortare. Stjertpennorna svartaktiga; den yttersta i yttre hälften snedt hvit ända till roten, dock i yttre fanet vid spetsen brun; den andra med en smal, vigglik, lång, hvit fläck från spetsen framåt; det mellersta paret med breda rostgrå kanter.

Honan har mindre rena färger: Hufvudet ofvan svartaktigt med smala rostbruna fjäderkan-

ter *) och ett blekt rostgrått långsgående streck från pannan till nacken. Bandet öfver ögat till nacken samt fläcken i nacken äro smutsigt hvita. På tinningarna en stor fläck, midtuti rostgrå, i kanterna svart. Strupen smutsigt hvit med små svartaktiga fläckar på sidorna; på bröstet och kroppssidorna stå rödbruna fläckar. Halsryggens, de små vingtäckarnes och öfvergumpens rödbruna färg mindre liflig än hos hannen. Ryggfjädrarnes kanter mer rostgrå. Näbben ofvan hornbrun, under gulaktig.

Hanne i höstdrägt: Hufvudet svart med rostbruna fjäderkanter och tre rostgulaktiga streck: ett öfver hjessan till nacken, samt ett öfver och bakom hvardera ögat; på tinningarna en stor gråbrun i kanterna svartbrun fläck; de små vingtäckarne rödbruna; framrygg, skuldror och öfvergump af samma färg, men med rostgrå kanter; öfriga ryggen rostgrå med större aflånga svarta fläckar. De större vingtäckarnes breda utkanter (mellan de hvitaktiga vingbanden) äfven som de sekundära vingpennorna utvändigt rödbruna; de primäras utkant samt de innerstas brämar blekare rödbruna. Strupen samt ett bredt band från underkäksroten, under kinder och tinningar svafvelgula ofläckade; mellan dem ett smalt streck af små bruna fläckar, frambröst och sidor rostgula med rödbruna fjäderkanter; de öfriga nedre kroppsdelarne hvita. *Nilss. Illum. fig. 131* **).

Unge skjuten den 6:te September: Ofvan olivgrå med svarta fläckar, på hufvudet smalare, på ryggen bredare. I nacken en hvitaktig fläck och bak ögonen ett hvitgult streck. Närmsta vingtäckarna svarta

*) Man vet icke om ej dessa fällas frampå sommaren.

**) Beskrifningen och figuren äro gjorde efter ett i Berliner-Museum af PALLAS sjelf deponeradt original-exemplar, som H:r Geheime-Rådet Lichtenstein haft den godheten att för ändamålet låna mig.

med hvitaktiga spetskanter. Inunder hvit med på halsen gul anstrykning och svartaktiga fläckar, som bilda rader vid båda sidor om strupen och förena sig på frambröstet. *Mus. Stockh.*

Vistelseort och lefnadssätt: Denna sparfart är, liksom säfsparfven, en af dess närmaste anförvandter, en flyttfogel, som mot vintren begifver sig åt södren och om våren återvänder till sitt nordliga hem. Han tillbringar sommaren i de nordligare delarna af Europa och Asien, der han isynnerhet uppehåller sig bland videbuskarna. Redan i Mars månad infinner han sig, enligt Pallas, i sällskap med säfsparfven, bland videt i de trakter af Ryssland, som ligga på andra sidan om Baikalsjön, och tillbringar sommaren der i mängd i grannskapet af floderna; och Steller träffade honom i Kamtschatka i Maj. I sednare åren har äfven denna spridt sig mera långt åt vester och blifvit en invånare af den Skandinaviska halfön. Han synes häcka i Lappland, der D:r Sahlberg skall hafva skjutit honom under sommaren. Om vår och höst träffas han i Westerbotten, der Prof. B. Fries skjöt ett par, hanne och hona vid Haparanda i Maj 1821, och Ingeniör J. Wahlberg skjöt en ung fogel af denna art vid Luleå den 6:te September 1835 *). Om våren sjunger han, dels sittande på marken dels i träd. Han kan uppresa kalottens fjädrar, nästan som lärkan (Pall.).

Födoämnen: Om våren växtfrön.

Fortplantning: Okänd.

Dvergsparf (*Emberiza pusilla*, Pall.).

Artm. *Hufvudet ofvan svart med ett brunrödt band*

*) Han är således *numera* icke blott tillfällig i Europa, som Schlegel menar, hvilket omdöme H:r Schlegel äfven yttrar om följande art.

längs hjessan; hufvudets sidor brunröda. Öfra kroppsdelarna svarta med rostgrå fjäderkanter; de undra hvita med svarta fläckar på bröst, sidor och hals.

Synonymi: *Emberiza pusilla* PALL. Zoograph. II. p. 42. — SCHLEGEL Revue p. LXXI. och 84. (vinterdräkt). — LILJEB. Vetensk. Akad. Handl. 1850. p. 294. — DEGL. Orn. eur. I. p. 268. — *Emberiza Schoeniclus, varietà minor* NILSS. Orn. Sv. I. p. 170.

Beskrifning: Hanne: Längd 5 t. 3 à 4 l.; från vingleden 2 t. 7 l.; stjerten 2 t. 2 l.; tarsen $5\frac{3}{4}$ à 6 l.; mellantån med klo $5\frac{1}{2}$ l.; baktån 4 l.; klon $1\frac{3}{4}$ l. Näbben syllikt kägelformig, begge käkarna ytterst spetsiga och räta; den öfra snarare litet sänkt framom näsborrarna (liksom hos *E. rustica*). Hufvudet ofvan med ett bredt brunrödt band längs hjessan från näbbroten till nacken och ett något smalare eller stundom lika bredt svart på hvardera sidan om det förra, från näsborrarna till halsryggen; under detta, bakom ögat, står ett rostgulaktigt streck; trakten mellan näbb och öga samt kinder och börseltrakt brunröda; den sistnämda omgifven af ett svart band ("*Latera capitis feruginea, fascia circa aures nigra.*" Orn. Sv. l. c.). Ryggen svart med rostgrå eller rostbruna fjäderkanter; öfvergumpen rostgrå med bruna fläckar. Vingtäckarne svarta, de närmaste med breda rostbruna utkanter och hvitaktiga spetskanter, de näst närmaste med hvita spetskanter, hvaraf uppkommer ett hvitt och ett hvitaktigt tvärstreck snedt öfver vingen. Vingpennorna mörkbruna, de främsta med smala hvitaktiga, de mellersta med rostgrå utkanter. Stjerten klufven; stjertpennorna mörkbruna; den yttersta hvit utvändigt snedt till upp mot roten, dock i yttre fanet vid spetsen brun; den följande med ett långt hvitt streck från spetsen längs insidan af spolen; det mellersta paret med rostgrå kanter. Undra kroppsdelarna hvita,

hakan rödbrun ofläckad; hals, bröst och slaksidor beströdda med svarta långfläckar, som på hals och öfverbröst äro kortare, på slaksidorna smalare och längre; från hvardera underkäksgrenen förena de sig till ett, upptill smalt, nedlöpande streck på sidorna af den ofläckade strupen; hvilket allt gifver foglen en påfallande likhet med *ängpiplärkan* sid. 395. (hvilket också i Orn. Sv. är anmärkt).

Honan har hakan hvit (kanske får den hos gamla honor en blekt rostbrun anstrykning ("*gula rufescenti-alba*" Ornith. Sv.); eljest ser jag ingen märkbar skillnad.

Ungen: Ofvan svart med rostgula fjäderkanter, som på armpennorna och öfvergumpen äro mer brunröda. Långs hjessan ett otydligt blekare svartfläckigt band, och öfver hvardera ögat till nacken ett dylikt. Hörseltrakten rostgul, omgifven af ett svart streck. Undra kroppsdelarna hvita med rostgul anstrykning samt på bröst, sidor och hals beströdda med svarta fläckar, som på sidorna af strupen bilda ett smalt streck.

Anmärkn. Märkligt är att denna unge, liksom den i Orn. Sv. beskrifna gamla honan, saknar allt hvitt på 2:dra stjertpennan.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna fogel fann Pallas (under sin resa 1776) vara talrik i östra Siberien bortom Baikalsjön. År 1848 fann Prof. Liljeb. samma fogel ganska talrik på vestra sidan om Dwinafloden, och vid Archangel var han den allmännaste af alla sina samslägtingar. Äfven denna art synes således under tiden ha utbredt sin zon åt vester.

Under den kalla årstiden flyttar han åt söder. I April månad 1815 blef en hona af denna art skjuten i en pilhäck vid Lund, i sällskap med säfsparfven; och 1842 den 18:de November fångades vid Leiden likaledes en hona af samma art. Beträffande dess

lefnadssätt, har Prof. Liljeborg derom meddelat, att den håller sig gerna på fuktiga, med buskar tätt bevuxna ställen: att locktonen liknar rödhakesångarens och att sången som är omvexlande, liflig och ganska vacker har mycken likhet med sången af en *sylvia*. Enligt så väl Pallas som Liljeborg lefver den af insekter, under vår och sommar — säkert dock af frö om hösten och vintren.

B) *Baktåns klo vanligen längre än tån, och temligen rak* *). *Gomknölen föga utbildad.*

De vistas på skoglösa fält eller på nakna berg.

Lappsparf (*Emberiza lapponica*, (LIN.).

Artm. *Hufvudet och framhalsen hos hannen svarta med hvitt streck öfver ögonen och nedåt halssidan; hos honan svartaktiga med hvitgrå fjäderkanter. Halsryggen hos hannen brunröd, hos honan brungul.*

Synonymi: *Emberiza lapponica* QUENSEL Svensk Zool. I. pl. 2. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 157. — DEGL. Orn. eur. I. 278. — *Fringilla lapponica* LIN. Fn. Sv. p. 86. — FABRIC. Fn. Grœn. p. 119. — *Fringilla calcarata* PALL. Resa II. p. 710. n. 20. t. E. — *Passer calcaratus* PALL. Zoogr. II. p. 18. — *Grauer Sporner* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 246. — *Plectrophanes calcaratus* MEY. Zusätze zum Taschenb. p. 57. — *Plectrophanes lapponica* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. XXXVIII. 154. — *Lapland Bunting* YARR. Brit. Birds I. p. 465. — KÖRN. Sk. Fogl. pl. 24. f. 7.

Beskrifning: Längd kring 6½ t.; från vingleden 3 t. 5—6 l.; stjerten 2 t. 4 l.; tarsen 7 l.; baktån 2½ l.; klon 3½ l. — *Hanne i sommardrägt:* Hufvudet ofvan och på sidorna, underhakan och halsen framtill ända ned till och på öfra delen af bröstet

*) Baktåns klo varierar betydligt i längd och form, isynnerhet hos *snösparfven*.

rent svarta. Från näsborrarna öfver ögat till sidan af nacken går ett hvitt band, som böjer sig derefter nedåt och omfattar den svarta framhalsen. Sidorna af bröstet och kroppssidorna med stora svarta, stundom sammanlöpande fläckar. I nacken några hvitaktiga fläckar. Halsryggen och dess sidor vackert brunröda. Ryggen, skuldrorna och vingtäckarne svarta med rostgrå eller rostbruna fjäderkanter. Undre delen af bröstet, magen och undergumpen hvita. Vingpennorna mörkbruna; handpennorna isynnerhet den yttersta, utvändigt kantad med hvitt; armpennorna i den urnupna spetsen med något bredare hvitaktig infattning. Vingtäckarna svarta med rostbruna breda utkanter och de två närmsta raderna med hvitaktiga spetskanter. Stjerten klufven, dess pennor mörkbruna, den yttersta utvändigt snedt hvit med en gråbrun fläck vid spetsen; den andra med en smal och lång hvit fläck från spetsen uppåt insidan af spolen; de två mellersta kantade med grått. Iris brun; benen svarta. Näbben gul med svart spets. Vingpennorna 2:dra, 3:dje och 4:de längst, nästan lika långa; baktåns klo lång och föga krökt, liknar en lärkas. — Tidigt om våren är strecket bak ögat och fläckarne i nacken gula.

Honan: Hufvudet ofvan svartaktigt med rostgula fjäderkanter och ett oredigt blekgrått streck längs hjessan. Öfver ögonen ett rostgulaktigt hvitt band; på hufvudets sidor en svart, inuti rostgrå fläck. Halsryggen brungul med svartaktiga småfläckar; sidor under hörseltrakten hvita. Kräfvan och strupsidorna upp till tinningfläcken svarta med hvitgrå fjäderkanter. Öfriga undra kroppsdelarna hvita med rostgul anstrykning samt på sidorna af frambröstet större och på slaksidorna smalare svartaktiga fläckar. Ryggen, vingarna och stjerten som hos hannen.

Ungfoglen har fjäderkanterna på hufvud, rygg

och vingar mer rostfärgadt sotbruna; ett bredt band af samma färg, från näsborrarna öfver ögonen nedåt sidan af halsen, omgifver den mörkbruna hörseltrakten. Det svartfläckiga strecket långs hjessan rostgult *). De hvita undre kroppsdelarna med svag rostgul anstrykning.

Vistelseort och lefnadssätt: Lappsparfven tillbringar sommaren i de nordöstra och nordöstligaste trakterna af vår halfö; i de nordvestra trakterna har jag icke träffat honom. — Likasom sånglärkan, med hvilken han i flera hänseenden delar lefnadssätt, undviker han skogarna och vistas endast på skoglösa öppna fält. Mot vintren flyttar han åt sydligare länder och om våren i April och Maj månad återvänder han till sin nordliga hembygd. Dess tåg från och till Lappland tyckes för det mesta gå öfver Finland och Ryssland; ty han träffas högst sällan under flyttningstiden i det sydligare Sverige. — Under denna tid förekommer han i flockar på åkrarne i Norrland och det södra Lappland. Blott en enda gång hittills har en fogel af denna art blifvit skjuten i mellersta Sverige. Den 9:de sistl. Maj vingskjöts en hanne vid Klockhammar, nära Örebro. Han träffades på en större slätt, löpande på åkerjorden, och visade föga skygghet (Löwenhj. i bref). En gång, den 27:de April, har ett exemplar blifvit skjutet på Etterstadsslätten och ett annat vid Christiania i början af Maj (Rasch). Lappsparfven träffades först i södra Helsingland af H:r v. Wright den 24:de April, säkert stadd på resan till Lappland, likasom H:r v. Wright sjelf. Här förekommer han enligt öfverensstämmande uppgifter af H:rr Löwenhj., v. Wright, Malm m. fl.) talrikt och häckar på passande ställen. Dessa äro

*) Detta, ehuru ej fullt utbildade hjesse-streck visar äfven en frändskap med flera af polarzonens Emberizor.

gräsrika jemna och sumpiga fjällplaner i *videregionen* närmast under snögränsen. Han skall ej en gång finnas bosatt i öfversta delen af björkregionen (Löwenhj.). Äfven enligt H:r Malm kläcker lappsparfven öfver allt på de högre fjällmyrorna så väl i Utsjoki som i Finmarken. Också kläcker han i Juckasjärfvi och Karesuando Lappmarker, men mindre allmänt. Äfvensom han i mindre antal kläcker på de högre fjällen (Löwenhj.).

Dess gång är ej hoppande som de egentliga sparfvarnes och finkarnes, utan han löper på marken liksom lärkorna. Dess lockton, som han under flygten låter höra, är ett kort pipande eller hvissling (Qvens.). Dess flygt liknar hämplingens. Dess sång säges äfven hafva likhet med hämplingens och vara vacker. Under sången sitter foglen icke på marken, utan fladdrar i luften, liksom lärkorna (Fabr.). H:r Löwenhj. har flera gånger sett honom med ryckvis fladdrande vingslag höja sig högt i luften och derunder neddrilla sina klara och fylliga toner. Likväl sjunger han äfven i bur, hvilket både omtalas af H:r Qvensel p. a. st. sid. 3. och af H:r Löwenhj. som har sitt vingskjutna exemplar lefvande i bur. I slutet af September och början af Oktober flyttar han mot sydligare trakter.

Födoämnen: Växtfrön.

Fortplantning: Nästet bygges på någon tufva i sumpiga trakter. Det är konstlöst sammanlagdt af gräs och mossa samt inuti fodradt med fjädrar. Äggen 5—6 blekt ockragula, liknande trippel, med mörkare bruna fläckar.

Snösparf (*Emberiza nivalis*, Lin.).

Artm. *De mellersta vingpennorna och de tre yttersta stjertpennorna hvita med eller utan svart fläck i spetsen.*

Synonymi: *Emberiza nivalis* LIN. Fn. Sv. p. 82. — FABRIC. Fn. Grœnl. p. 117. — RETZ. Fn. Sv. p. 237. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 160. — PALL. Zoogr. II. p. 32. — FABER Prodrom. der Isländ. Orn. p. 15. — *Emberiza mustelina* GMEL. Syst. p. 867. n. 8. — *Emberiza borealis* & *nivalis* DEGL. Orn. p. 273. och 275. — *L'Ortolan de neige* BUFF. Ois. IV. p. 329. Pl. enl. 497. f. 1. — *Snow-Bunting* LATH. Syn. III. p. 161. — — EDW. Av. t. 126. — *Der Schneeammer* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 305. — *Snösparf* v. WRIGHT Sv. Fogl. 25. Häft. — *Plectrophanes nivalis* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. XXXVIII. 154. — Fin. *Pulmu*; Lapp. *Alap*; Sv. *Snösparf*, *Snölärka*, *Sjölärka*; Dal. *Illvärsfogel*; Upl. *Hårdvärsfogel*; Norr. *Sneefugl*, *Snee-Spurj*, *Sneetiting*.

Anmärkn. Snösparfven varierar mer än någon annan sparf, icke blott efter ålder, kön och årstider, utan äfven individuelt. Häraf har kommit, att de, som ej sjelfva haft tillfälle att studera denna fjällfogel i naturen, hafva varit benägna att deraf bilda flera arter. Sednast har H:r DEGLAND uppställt 2:ne: *Emberiza borealis* och *nivalis*. Då jag haft tillfälle att under alla årstider undersöka denna fogel och nu har för mig ett stort antal deraf, anser jag mig böra upptaga och granska de skiljemärken H:r DEGL. uppgifvit för sina 2:ne förmodade arter. Dessa äro: 1:o) *Näbben rät* eller *näbben kort, litet böjd ofvan från roten.* Härvid får jag anmärka att näbben hos snösparfven varierar både till form och storlek; den är längre hos hannen, och *synes* betydligt längre hos foglen i sommar- än vinterdrägt, emedan näbbroten då är mindre betäckt af småfjädrar; dess rygglinia synes derföre också litet mer böjd än hos vinterfoglen. Men härmed står på intet sätt i sammanhang: 2:o) *Baktåns längd i förhållande till mellantåns.* Hos *snösparfven*, som hos alla foglar med lång bakklo: *Lärkorna*, vissa *Piplärkarter* m. fl. varierar dennas längd individuelt ganska betydligt; ja ej sällan är samma klo hos samma fogel längre på den ena foten än på den andra. Hur bakklons längd varierar hos snösparfven, både i förhållande till baktån och mellantåns klo, kan ses af följande:

Baktån utan klo:	Baktåns klo:	Mellantåns klo:
8 mm.	10 mm.	på ena foten 8, på andra $6\frac{1}{2}$ mm.
7 —	12 —	
8 —	8 —	6 —
8 —	6 —	6 *) —
8 —	13 —	7 —

3:o) *Ett svart band går öfver det hvita på vingen.* De exemplar, som ha det hvita på vingen afbrutet af ett svart band, ha armpennornas närmaste, längsta, täckfjädrar svarta med hvita spetskanter; deraf bandet. Det är en qvarlefva af ungfogeldrägten och träffas blott hos yngre hannar i 2:dra, kanske äfven i 3:dje året.

Beskrifning: Längd $6\frac{3}{4}$ t.; vingbredden 13 t.; från vingleden 4 t. 3 l.; stjerten 2 t. 4 à 5 l.; utom vingarna 1 t.; tarsen 7 l.; baktån 3 l.; dess klo vanligen längre och bågböjd, stundom lika med, någon gång kortare än baktån.

Hanne i sommardrägt: Hela hufvudet, halsen, öfra stjerttäckarna och alla undre kroppsdelar hvita med svag rosenröd anstrykning **); de mellersta vingpennorna och deras täckfjädrar, så väl större som smärre, rent hvita. Ryggen och skulderfjädrarna glänsande svarta, stundom med spår tilll hvitgrå fjäderkanter ***). De 2—3 innersta vingpennorna och lillvingen svarta; de 6—7 eller 8 första vingpennorna jemte deras närmsta täckfjädrar, från roten hvita, derefter svarta; de mellersta hvita med en svart fläck vid spetsen, två helt hvita. De tre yttersta stjertpennorna hvita med en svart långsfläck i yttre fanet

*) Denna har således kaktåns klo kortare än baktån och lika med mellantåns klo, och skulle således vara Deglands *E. borealis;* men den har alls intet svart band öfver det hvita på vingen. (Se *Mus. Lund.* "gammal hanne i sommardrägt, skjuten i Norge den 26:te Juli 1826").

**) Alla fjädrar på dessa delar äro från roten till midten svarta.

***) Alla fjädrar på dessa delar äro tillspetsade och man ser tydligt att kanterna hafva bortfallit.

vid spetsen; den fjerde svart med yttre fanet och stundom rothalfvan hvita; den följande med utfanet vid roten hvitt, de öfriga rent svarta. — Näbben svart, munvikarna gula; benen svarta; iris mörkbrun. 1:sta vingpennan ytterst kort smal och spetsig, 2:dra och 3:dje längst och lika; 4:de litet kortare; 5:te mycket kortare.

Hona i sommardrägt: Hufvud, hals och rygg svarta med grå fjäderkanter, hvilka äro bredast på hufvudet och isynnerhet halsen, som derigenom äro mest grå, och halsryggen nästan hvitgrå. De små vingtäckarna svarta med breda hvitaktiga kanter; de längsta vingtäckarna äfven svarta med bredt hvita spetsar. En hvit fläck längs den hoplagda vingen. Undra kroppsdelarna hvita med rosenröd anstrykning. Stjertens mellersta 6 pennor svarta; de 3 sidopennorna hvita med svart i yttre fanet vid spetsen. Näbb och ben bruna. Munvikarna gulaktiga.

Nyss flygg unge: Längd $5\frac{1}{2}$ t. Hufvud, halsrygg och rygg gråblack med svartaktiga otydliga fläckar och gulbrunaktig anstrykning. Vingtäckarna de smärre svartaktiga med breda hvitaktiga spetskanter; de närmsta armpennorna svarta med breda blekt rostgula spetsar. De innersta vingpennorna svarta med breda roströda ändkanter. De yttersta vingpennorna svarta; de mellersta hvita. Hakan hvitaktig. Hals och bröst grå med rostgul anstrykning; magen hvit. Stjertpennorna, de 2 yttersta hvitaktiga med svartaktigt utfan, den 3:dje med svartaktig spets och rostgrå utkant.

Anmärkn. Dessa tre: hanne, hona och unge blefvo skjutna på samma dag, den 8:de Juli, och samma ställe, bland stenklammer vid Augenshoug, på Norefjället i Krösered socken. De höra således till samma hjonelag.

Något sednare i Juli skjöts en större unge: Längd nästan som den gamle foglens. Färgen

lik den mindre ungens, blott det hvita på vingen och stjerten hade något ökats.

Hanne under fällning i slutet af Juli: Hufvudets hvita fjädrar fällas och andra med sotbruna kanter framkomma. Öfvergumpens svarta fjädrar fällas och andra roströda vid roten svarta utväxa o. s. v.

Ungarna första vintren: Ofvan dunkelt rödbruna med svarta fläckar på ryggen och skuldrorna; hufvudet ofvan kastanjbrunt; halsens sidor och strupen brungrå; öfra bröstet, isynnerhet på sidorna, kastanjbrunt; det öfriga bröstet samt magen och undergumpen hvitaktiga med rostbrun anstrykning; vingtäckarne svarta, de smärre med hvitaktig infattning, de största samt de innersta vingpennorna och öfra stjerttäckarna med breda brunröda kanter. Vingpennorna mörkbruna; de af andra ordningen hvitaktiga, i yttre fanet och mot spetsen bruna med hvitaktig infattning. Stjertpennorna svartbruna; de två yttersta hvita, i infanet vid roten och i utfanet vid spetsen bruna; den tredje brun med ett hvitt streck långs åt spolen; de öfriga kantade med gråbrunt.

Äldre hanne i vinterdrägt: Hufvud och halsrygg rostbruna, hjessan mörkast, kastanjbrun. Rygg- och skulderfjädrar svarta med breda rostgula eller blekgrå kanter. Armpennornas alla täckfjädrar rent hvita; handpennornas närmsta hvita med eller utan svarta spetsar. Lillvingen svart. Undra kroppsdelarna hvita; strupen med blekgul anstrykning och bröstet skuggadt med kastanjbrunt. Näbben gul med eller utan svartaktig spets. Benen svarta.

Hona i vinterdrägt skiljes från hannen derigenom att de små vingtäckarna äro svarta med hvitgrå kanter; de långa (närmsta) äfven svarta med bred hvit spets. Hjessans med kastanjbruna brämar försedda fjädrar äro hos honan *svarta,* hos han-

nen deremot *hvita;* dock vid roten svarta. — Fram på våren i Mars och April fällas småningom de rostgula brämarna på hufvudets och halsryggens fjädrar, och de hvitgrå kanterna under dem framträda på de svarta fjädrarna.

Anmärkn. Från Oktober till Mars varar vinterdrägten; från April till September sommardrägten.

Vistelseort och lefnadssätt: Snösparfven tillbringar sommaren i de nordliga trakterna af vår halfö, på Lapplands och Norges fjäll *). Mot vintren, stundom redan före medlet af November, infinner han sig i stora skaror i de södra landskapen, och träffas der, på fälten och vägarna, merendels under hela vintren. Ännu i medlet af Mars och någon gång i medlet af April, ser man, under kalla vintrar, i södra Skåne smärre flockar eller en och annan enslig fogel **). Ju kallare och mer snödiger vintren är, desto talrikare förekomma de; men under mycket lindriga vintrar ser man dem sällan. Sällan sätta de sig, under denna årstid, i träd eller på tak; vanligen löpa de på marken och plocka frön af fältväxterne eller sädeskorn af hästspillningen på vägarna. Vid vårens annalkande återvända de till norden ***). Här tillbringa de sommaren och fortplanta sig på fjällen bland de nakna klipporna eller stenrasen och urdarna vid sidorna af de stora fjällarna, och de finnas ända upp bland drifvorna af den ständigt qvarliggande snön. De bebo således regionen öfver den föregåendes, öfver videregionen och öfver all träd-

*) Han förekommer och kläcker t. o. m. på Spetsbergen.

**) 1849 skjöts några vid Lomma den 14:de April, och vid Lund den 16:de April. I träden funnos då ännu domherrar qvar.

***) Dock lemna ej alla sina nordliga sommarstationer om vintren. Jfr Faber p. a. st. och Leem. Lappm.

vegetation. Redan i början af Mars begynner hannen att qvittra på snön, och om sommaren sjunger han angenämt (Faber); dess sång har mycken likhet med lärkans (Boie). Jag har träffat foglen på alla de snöfjäll jag besökt i vestra och norra Norge; och samma förhållande eger rum i nordöstra trakterna af halfön.

Födoämnen: Om sommaren lefver han mest af insekter och larver; om hösten och vintren förtär han frön och sädeskorn.

Fortplantning: I Maj och i början af Juni finner man dess näste i stenklyftor bland bergen. Det består utvändigt af gräs och är inuti fodradt med fjädrar och hår. Äggen 5, hvitaktiga beströdda med bruna och grå fläckar, isynnerhet kring den tjockare ändan. Man träffar fullväxta ungar redan före medlet af Juli.

Nytta: Köttet är läckert.

Finkslägtet (Fringilla, *Illig.*).

Näbben *kort, kägelformig, längre än hög, rät, spetsig: öfverkäken med, eller utan ryggkant, lika bred, eller bredare än underkäken och den förras kanter gående utom den sednares: käksömmen rät eller föga böjd, bildar i underkäkens rotbrädd en mer eller mindre märkbar vinkel stundom genom ett hak delad i 2:ne flikar; gommen urgröpt, utan knöl, men med eller utan långsgående smala ribbor.*

Näsborrarna *vid näbbroten, små, runda, täckta med småfjädrar från pannan.*

Benen *korta, tarsen föga längre än mellantån.*

Vingarna: *1:sta pennan ytterst smal, spetsig och kort; 2:dra, 3:dje och 4:de nästan lika, dock merendels 2:dra eller 3:dje längst.*

Stjerten *merendels urnupen eller klufven.*
Ögonen *smd.*

Könen äro om sommaren olika; om vintren mest lika och ungarna efter första ruggningen lika de gamla. De rugga om hösten, men undergå om våren brämfällning. De lefva isynnerhet af växtfrön och kärnor, hvilka de förut med näbben afskala. En del förtära derjemte, om sommaren, insekter, och uppföda dermed sina ungar. De flesta bebo skogar, som gränsa till fält, andra uppehålla sig vid husen och gårdarna. De häcka i träd, buskar eller hål, och bygga sina bon oftast med utmärkt konstdrift. Vanligen lägga de flera kullar om året. Om hösten samla de sig i täta flockar och stryka mer eller mindre vidt omkring. De kunna lätt tämjas. De flesta sjunga angenämt.

Detta slägte kan skäligen delas i följande underordnade:

1. **Siskor** (*Acanthis*, Keyserl. & Blas.).

Näbbkäglan *mindre eller mer långdragen och i sednare fallet i spetsen något böjd, på sidorna isynnerhet mot spetsen mycket hoptryckt och med smal näbbrygg; sedd ofvanifrån innesluta sidorna af inböjda linier; käkarna mycket spetsiga.*

Tarserna *korta, dock längre än mellantån (utom hos steglitsen), framtil med tvära inskärningar.*

Vingarna *temligen långa; 1:sta vingpennan mycket kort, smal och spetsig; 2:dra och 3:dje längst; stjerten klufven.*

Gråsiska (*Fringilla linaria*, Lin.).

Artm. *Hjessan glänsande karmosinröd eller gulröd; pannroten, tyglarna och hakan svarta; öfver vingen två hvita tvärband; öfvergumpen*

hvitaktig med flera eller färre svarta fläckar och, likasom bröstet, hos hannen med rosenröd, hos honan med gulaktig anstrykning. Underkäksbräddarna nära rotvinkeln genom ett hak delade i två flikar.

Synonymi: *Fringilla Linaria* LIN. Fn. Sv. p. 87. — BETZ. Fn. Sv. p. 248. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 149. — LATH. Ind. I. p. 458. n. 83. — BECHST. Übers. III. p. 295. — PEN. Arct. Zool. II. p. 262. — GUNNER. i LEEMS Lappm. p. 292. not. — *Bergzeisig* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 231. — Sv. *Gråsiska, Iris, Vinterhämpling;* Norr. *Graasiske, Mo-Irisk.*

Anmärkn. Af denna art finnas racer, som af de flesta blifvit ansedda för arter. Af dessa vill jag upptaga:

a) **Långnäbbad Gråsiska.**

Näbben ($3\frac{1}{2}$ l). lika lång som baktån med hela klon. Öfverkäken längre än underkäken och i spetsen litet nedböjd. Hårfjädrarna från pannan täcka näsborrarna, men knappt näbbroten ofvan. Från vingleden 3 t. 2 l.; tarsen 5 l.; längd kring 5 t. 4 l. à 5 t. 6 l.; stjerten 2 t. 2 à 3 l.

Hanne i sommardrägt: Hjessan karmosinröd; pannan öfver näbbroten, tyglarna och underhakan svartaktiga. Hufvudets sidor, halsrygg, rygg och vingar mörkbruna eller sotbruna, med der och hvar knappt synliga bruna eller grå fjäderkanter. Två hvita streck öfver vingen, ytterst smala. Öfvergumpen hvit med svarta småfläckar och röd anstrykning. Framhalsen, bröstet och sidorna karmosinröda; bröstet åt midten samt magen hvita. Undre stjerttäckarna gråbruna med hvitaktiga kanter. Näbben mörkbrun, vid roten inunder och käkkanterna blekare. Benen bruna *). Skjuten af Prof. Liljeborg vid Archangel den 28:de Juli 1848. *Mus. Lund.*

*) Tarshuden afgniden, och näbbspetsen bruten på detta exemplaret.

Hanne i vinterdrägt: Hjessa, tyglar, haka, som hos förra. En brunaktig fläck på tinningarna; för öfrigt är hufvudets sidor, halsryggen och ryggen mörkbruna med hvitaktiga eller gulbruna fjäderkanter; öfvergumpen hvitaktig med svartaktiga fläckar. Af de två hvita strecken öfver vingen, är det bakre bredast. På de innersta vingpennorna breda hvitaktiga kanter, på de yttersta mycket smala, rostgula. Stjerten klufven; dess pennor svartaktiga med hvitaktiga utkanter, bredast på de mellersta. *Näbben* gul, med svart långsstreck ofvan och under, till formen lik steglitsens, utom deri att ryggkanten är skarpare och sträcker sig ända till roten. Benen bruna. Skjuten vid Stockholm i slutet af December. *Mus. Lund.*

Honan: Det röda på hjessan mindre och blekare; bröst och öfvergump hvita, brunfläckade med blekgulaktigt öfverdrag.

Synonymi: *Fring. Linaria Alnorum* SUNDEV. Vet. Akad. Handl. 1840. sid. 59. — Id. *Alsiska* Sv. Fogl. pl. 3. f. 4. 5.

b) Kortnäbbad Gråsiska.

Näbben ($2\frac{2}{3}$ l.) lång som baktån och $\frac{2}{3}$ af klon. Käkspetsarna helt räta; hårfjädrarna från pannan täcka näbben ofvan till midten af dess längd; hakefläcken smalare; från vingleden 3 t. à 3 t. 1 l.; tarsen 5 l., tunnare.

Hanne i vinterdrägt: Det svarta på pannan och stundom det röda på hjessan med grå fjäderkanter. Hufvudets och halsens sidor grå med små orediga brunaktiga fläckar. Halsryggen och ryggen mörkbruna med breda gulaktiga eller hvitaktiga fjäderkanter, öfvergumpen hvit med små aflånga svarta fläckar och svag rosenröd anstrykning. Vingarna mörkbruna med två hvita tvärband, det bakre bredast, och de innersta vingpennorna med breda, hvita utkanter, de andra med smala hvitaktiga spetskan-

ter, de främsta handpennorna med smala gråhvita utkanter. Stjerten mörkbrun, klufvén, alla dess pennor med hvitaktiga kanter, på de mellerste bredast. Undre kroppsdelarna hvita, med smala svartaktiga långsfläckar på sidorna och röd anstrykning på framhals, bröst och sidor. — Näbben gul med brun spets och rygg. Benen bruna. Längd kring 5 t. 2 l.; från vingleden 3 t. 1 l.; stjerten 2 t. 2 l.

Honan har lergulaktig anstrykning på framhals, bröst och sidor, men brungula fjäderkanter på ryggen och större svartaktiga fläckar på den hvitgulaktiga öfvergumpen. Längd 5 t.; från vingleden 3 t.; stjerten 2 t.

Varietet: Mycket blek, nästan hvit med grå anstrykning på ryggen och svarta långsfläckar; under med svag gulaktig anstrykning och smala långsfläckar på sidorna. Från vingleden 2 t. 7½ l.

Ungfoglen liknar mest honan. Stundom är hakefläcken större.

Varierar tillfälligtvis: 1) Hvit med hjessan och bröstet röda. 2) Hvitaktig med små bruna långsfläckar, som ofvan äro talrikare, inunder glesare; hjessan ljust blekröd.

Synonymi: *Fringilla Linaria betularum* SUNDEV. Vet. Akad. Handl. 1840. p. 59. — Id. *Gråsiska* Sv. Fogl. pl. 3. f. 6. — *Acanthis linaria* BONAP. Monographie des Loxiens p. 48. pl. 52. — *The mealy Redpoke* (Linota canescens) YARR. Brit. Birds I. p. 556. (nb. efter storleken p. 560. 5¼ eng. t., = kring 5 t. 3 l. sv.; från vingleden 2⅞ eng. t. = nära 3 t. sv.). — *Linaria borealis* DEGL. Orn. I. p. 237.

Anmärkning vid Synonymien: Acanthis canescens BONAP. p. 47. pl. 51. som är 5½ fr. t. = 6 t. sv. och har vingen 3 t. 3 l.; stjerten 2 t. 5½ l. och "*näbben liten,*" hörer hvarken till denna eller föreg. form. — *The lesser Redpole* YARR. Brit. Birds I. p. 562, som håller i längd blott 4¼ eng. t. = 4 t. 3 l. sv. och har från vingl. 2⅝ eng. t. = 2 t. 5½ l. sv.; äfven som *Linaria rufescens* DEGL.

Orn. I. p. 239, har, så vidt jag vet, ännu icke träffats hos oss. Den skall ha öfvergumpen af samma färg som ryggen, neml. en blandning af mörkare och ljusare brunt eller rödbrunt och brunt. Alla dem jag sett ha öfvergumpen mer eller mindre hvit med flera eller färre svartaktiga fläckar. Till vår Svenska art hörer således *Le Sizerin boreal* VIEILL. Dict. 31. p. 341. som har: *le croupion tacheté de brun sombre sur un fond blanc*, och undre vingtäckarne hvita; men hans *Sizerin cabaret* (Linaria rufescens VIEILL.), som har *le croupion roux et brun sur sa partie supérieure, ensuite d'un rougeatre pale* "och undre vingtäckarna rödbrunaktiga," har jag icke sett hos oss. Den Grönländska *Fring. canescens*, som har näbben mycket tjock och kort, är märkbart skild från våra Skandinaviska gråsiskor.

Vistelseort och lefnadssätt: Gråsiskan tillbringar sommaren och fortplantar sig i de norra trakterna af vår halfö, inom och i grannskapet af polcirkeln. Äfven kläcker hon i mängd bland vestra Norges fjällar. Mot vintrens annalkande lemnar hon dessa hemvist och flyttar åt sydligare trakter. Hon förekommer då flocktals i Skåne och uppehåller sig isynnerhet i alträden, eller bland fröbärande örter på fälten. Mot våren flyttar hon åter mot norden och man träffar henne aldrig om sommaren i det södra Sverige *). I norden vistas hon under denna årstid stundom i barrskogar, men mest i den låga björkskog, som ligger högre än tallskogen och som ofta hvimlar af henne och norrqvinten. Äfven förekommer hon, enligt H:r Löwenhj., upp bland öfversta videt. Dess lockton är: *pii-wit!* och dessa ljud

*) I Thüringerskogen i Tyskland öfversomrar hon dock stundom och fortplantar sig, enligt BECHSTEINS försäkran. — I Skåne finnes hon ofta familjvis ända ut efter medlet af Mars. Man ser henne då och då ännu den 25:te April. — Den 26:te April 1847 såg jag en mängd i skogarna i mellersta Skåne, der de sutto i träden i stora täta skockar och höllo concert om morgnarna.

förekomma ofta i dess sång, som är låg, men angenäm och kan uttryckas med: *zi-zi-zörr*. I dess hembygd är hon mindre skygg än under sina vandringar.

Det är anledning förmoda att den *långnäbbade gråsiskan* om sommaren bebor de nordligaste och nordöstligaste trakterna af vår halfö, och sträcker sina vintertåg sällan längre än till mellersta Sverige; ty kring Stockholm skall hon vara allmän under vintren; men i Skåne har jag ännu aldrig träffat henne bland de hundratals, som jag granskat. Så många jag här sett ha alla hört till den kortnäbbade racen.

Födoämnen: Växtfrön af åtskilliga slag. Om vintren isynnerhet frön af al, tistel, åkerkål m. m.

Fortplantning: Sitt bo lägger han vanligen i mindre björkar, tallar eller björkbuskar. Det är sammansatt af gräs, grässtrån m. m., blandade med ängull, och invändigt fodradt med ripfjädrar och renhår. Äggen likna till form och färg hämplingens, men äro mindre, 4—5 blåaktigt hvita, glest beströdda med lefverbruna och grå prickar, isynnerhet vid den tjockare ändan. (L. 5½ l.; tj. 4 l.).

Fångst: Om vintren fångas hon lätt med limspön eller med slagnät.

Grönsiska (*Fringilla Spinus*, LIN.).

Artm. *Ofvan grönaktig med gul öfvergump, och mer eller mindre märkbara svartaktiga fläckar; hufvan hos hannen svart.*

Synonymi: *Fringilla Spinus* LIN. Fn. Sv. p. 87. — RETZ. Fn. Sv. p. 246. — NILSS. Orn. Sv. I p. 158. — LATH. Ind. I. p. 452. — *Le Tarin* BUFF. Ois. IV. p. 221. Pl. enl. 485. f. 3. — *Siskin* LATH. Syn. III. p. 289. — *Erlenzeisig* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 220. — *Grönsiska* v. WRIGHT Sv. Fogl. 14. Häft. ♂. och ♀. — *Carduelis Spinus* DEGL. Orn. I. p. 227. — *Acanthis Spinus* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. XLI. 160. —

Sundev. Sv. Fogl. pl. 4. f. 3. 4. — Körn. Skand. Fogl. pl. 26. f. 10. — Sv. *Grönsiska.*

Beskrifning: Längd 4 t. 3 l.; från vingleden 2 t. 7 l.; stjerten 1 t. 6 l., näbben fullt 3 l.; tarsen 4½ l.; mellantån med klo 4½ l.; baktån med klo 3½ l. *Hannen:* Hufvan och hakan svarta; den förras fjädrar om vintren kantade med grått, den sednares med gult, så att den svarta fläcken stundom knappt är synlig. Halsen ofvan, ryggen, skuldrorna, de små vingtäckarna och de öfra stjerttäckarna gröna, blandadt med askegrått och med otydliga svartaktiga långsfläckar. Ett bredt band öfver ögonen, halsen framtill och på sidorna samt bröstet och öfvergumpen gula; en grön fläck på tinningarna. Magen hvit; sidorna och undergumpen hvita, blandadt med gult och tecknade med svarta långsstreck. Vingpennorna svartaktiga, de yttre utvändigt med en smal grönaktig kant, de inre med en bred hvitaktig; alla, med undantag af de tre yttersta, vid roten gula. De större täckfjädrarna svarta, i spetsen bredt gula; hvaraf två gula tvärstreck öfver vingen. Stjerten klufven; dess pennor i yttre tredjedelen svartaktiga, för öfrigt gula; de två yttersta utvändigt nästan till roten, och de två mellersta helt och hållet svartaktiga. — Näbben hvitgrå, mot spetsen brun. Iris och fötterna bruna. Näbben utåt starkt hoptryckt och efter hela sin längd med tunn, något böjd ryggkant. *Nilss. Illum. fig. pl. 95. fig. a.*

Honan ofvan gråaktigt grön med tydliga svarta fläckar. Öfvergumpen gul med svarta fläckar. Två blekgula tvärstreck öfver vingen, dess inre pennor i utkanten bredt kantade med hvitt, de yttre med smalt grönt. Inunder hvit med gulaktig anstrykning på bröstet och aflånga svartaktiga fläckar på bröst, sidor och undergump. Magen längs midten hvit ofläckad. *Nilss. Illum. fig. pl. 95. fig. b.*

Varierar tillfälligtvis: 1) Helt hvit, eller mer och mindre brokig af hvita fjädrar. 2) Svartaktig, beströdd med gulgröna glänsande fläckar, ofvan glesa, under sammanlöpande. — Denna sistnämda varietet uppkommer endast i bur.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna fogel finnes om sommaren parvis i barrskogarna och de höga enbuskarne, i Sveriges mellersta landskap, från Halland och Småland ända till Norrland; äfven i Norge har jag sett honom t. o. m. norr om Trondhjem i Stördalen. På fjällens sidor har jag ej träffat honom längre upp än i granregionen, och enligt H:r Löwenhjelm finnes han sparsamt i skogsregionen i Lycksele, Sorsele och Qvickjock. I Finmarken förekommer han troligen icke. Icke heller har jag sett honom i södra Skåne under sommaren *); men om hösten och under hela vintren träffas han här i stora skaror. Om hösten stryker han kring i björkskogarna; om vintren uppehåller han sig isynnerhet i alträden. Han flyger gerna i täta flockar, och hela flocken slår merendels ned i en och samma trädtopp. Liksom mesarna, kan grönsiskan klättra förträffligt, och på alla sidor undersöka fröhusen. Dess sång är ett angenämt qvitter; dess lockton är ett starkt: *dillah!*

Födoämnen: Frön af åtskilliga slags träd och örter t. ex. af björk, fur, gran, al, tistel, m. m. I bur underhålles han med vallmo- och krossade hampfrön.

Fortplantning: Grönsiskan häckar i skogstrakterna, så väl i Skåne t. ex. vid Rönneholm, vid Ljungby m. fl. st. som vid Götheborg och i mellersta samt norra Sverige, helst i barrskog, men äfven

*) I trädkronorna vid Lund ser man honom dock ännu i början af Maj.

i löfskog. Redden består utvändigt af fina qvistar, rötter, skägglaf, videhängen, ängull; inuti är det fodradt med fina rötter. Äggen 5—6 gråhvita med rödaktigt purpurbruna små fläckar och punkter, isynnerhet på den tjockare ändan.

Fångst: Denna är en af de foglar, som man lättast fångar på limspön med lockfogel. Stundom slår sig en hel flock på limspöträdet. Denna fångst anställes höst och vinter.

Steglits (*Fringilla Carduelis*, Lin.).

Artm. *Vingarna svarta med en stor höggul fläck öfver midten; de två yttersta stjertpennorna med en hvit fläck i infanet.*

Synonymi: *Fringilla carduelis* Lin. Fn. Sv. p. 86. — Retz. p. 245. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 151. — Lath. Ind. I. p. 449. — *Le chardonneret* Buff. Ois. IV. p. 187. t. 10. Pl. enl. 4. f. 1. — *Goldfinch* Lath. Syn. III. p. 281. — *Distelzeisig* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 200. — *Steglits* v. Wright Sv. Fogl. 2. Häft. — *Carduelis elegans* Degl. Orn. I. p. 225. — *Stieglitz* Keyserl. & Blas. Wirbelth. p. XLI. 160. — *Steglitsa* Sundev. Sv. Fogl. pl. IV. f. 1. 2. — Körn. Skand. Fogl. pl. 26. f. 11. — Sv. *Steglits, Steglitsa;* Norr. *Stilits.*

Beskrifning: Längd kring $5\frac{1}{2}$ t.; från vingleden 3 t. 2 l.; stjerten 2 t.; tarsen $4\frac{1}{3}$ till $4\frac{3}{4}$ l. *Hanne:* Panna, kinder och strupe skönt karmosinröda. Trakten mellan öga och näbb samt underhakan och ett streck kring näbbroten rent svarta. Hjessan och nacken svarta; från denna nedlöper ett svart band bak örat och på sidorna af halsen. Bak om nacken står en hvitaktig tvärfläck, och bakom ögat öfver tinningarna nedgår på hvardera sidan ett bredt hvitt band, som förenar sig framtill på halsen. Rygg och skuldror ljust kastanjbruna, hvilken färg från halsryggen nedstiger vanligen något ljusare på sidorna af brö-

stet. Eljest är bröst, mage och undergump samt stjertens öfra och undra täckfjädrar hvita. Vingpennorna svarta med en hvit fläck i spetsen, som är störst på de innersta; den yttersta ofläckad; de andra i yttre fanet från roten till midten skönt gula, hvilket i förening med de innersta vingpennornas långa täckfjädrar, bildar ett långsgående höggult streck och ett dylikt bredt band öfver vingen. Vingtäckarne för öfrigt svarta. Stjerten något klufven, svart; de 2 eller 3 sidopennorna med en stor hvit fläck i inre fanet bakom spetsen; de öfriga med hvit spets. Näbben temligen lång, spetsig och hoptryckt (af samma form som hos den långnäbbade gråsiskan, utom det att ryggen vid roten är trindad), hvitaktig med svartaktig spets; iris kastanjbrun; benen ljusbruna. *Nilss. Illum. fig. pl. 118.*

Honan har det karmosinröda på pannan, kinderna och strupen ej så bredt eller skönt. Kinderna med ljusbrunt inblandade. Kapsonen och de små vingtäckarne bruna; i nacken gråaktiga fläckar; vingarnes svarta och gula färg mindre liflig.

Unge före ruggningen har hufvudet ofvan och ryggen gråbruna med mörkare bruna fläckar; i nacken några hvitaktiga fläckar; undre kroppsdelarna hvitaktiga, bröstet med gulbrunaktig anstrykning, beströdda med runda svartaktiga fläckar.

Vistelseort och lefnadssätt: Steglitsen bebor vår halfö ända upp till Norrland och Dowrefjäll; han skall äfven förekomma Nordanfjälls, ehuru sällsynt, och enligt Leem *) t. o. m. i Finmarken. I det södra Sverige finnes han under alla årstider, parvis, familjvis eller i flock. Om sommaren träffas han i skogsbryn, som gränsa till åkerfält; om hösten och vintren in-

*) Lappm. sid. 258. Ingen af våra, i sednare åren resande Ornithologer har sett steglitsen i den högre norden.

finner han sig på sådana ställen, der en mängd tistlar och karborrar växa. Kring Lund har han under de sednare åren märkbart tilltagit i mängd, och han kläcker nu årligen här både i trädgårdarna och på Lundagård. Då blidt vårväder inträffar, hör man honom sjunga redan i början af Mars.

Steglitsen är en munter och liflig fogel, som ständigt är i rörelse, hoppar på qvistarna och vrider kroppen än åt en sida, än åt en annan. Dess lockton är ett välljudande *ziflit* eller *sticklik*, hvarifrån dess namn härleder sig. I bur blir han snart tam, och underhålles utan mycken omsorg. Man kan lätt lära honom en hel hop artiga konster, som roa en liebhaber t. ex. att medelst ett snöre eller kedja med näbben och klorna sjelf upphissa till sig ett litet embar med föda och dryck, att äta ur handen, eller ur munnen, att flyga ut och åter vända tillbaka på handen då man ropar honom, att sjunga sittande på fingret, o. s. v. Dess sång är hög, fyllig och angenäm samt fortsättes i bur under alla årstider undantagande ruggningstiden. Utom dess egna sång, lärer han äfven att efterpipa vistoner o. d., dock ej med den lätthet som hämplingen och kanariefoglen.

Födoämnen: Frön af tistel, karborre, grodblad, lejontand, vägvårda, salat, kål m. fl. Om vintren förtär han äfven alfrön. I bur underhålles han med hampfrön och vallmofrön. Man gifver honom derjemte stundom litet grönt, s. s. sallat, kål, källkrasse o. s. v. Hvarje dag bör han hafva friskt vatten att dricka.

Fortplantning: I skogar, isynnerhet i löfskogar, äfven i trädgårdar bygger steglitsen sitt bo på grenarna i en trädkrona. Det består af fin mossa, lafvar, fina rötter, ängull, tistelfjun m. m. och är invändigt fodradt med ull och hår. Äggen 4—6 ovala,

blekt blågröna, glest beströdda med blekröda små fläckar och streck.

Med kanariefoglen frambringar steglitsen fruktbar afföda. De ungar sägas blifva bäst, som födas af kanarihona med steglitsbanne. De äro ofta utmärkt vackra och sjunga vanligen mycket väl. Ett sådant bastard-exemplar står på *Museum i Lund.*

Fångst: Man fångar steglitsen om vintren på limspön med lockfogel. Äfven fångas den på limspön, som man lägger öfver tistlar och karborrar, der denna fogel brukar infinna sig; i slagbur eller med spränklor, då man nyttjar karborrar till lockmat.

2. Hämplingar (*Cannabina*, Degl.).

Näbbkäglan *kort och tjock, med föga skillnad mellan längden och höjden vid roten. Käkarna spetsiga, helt räta; näbbsömmen rät.*

Vingarna *medelmåttiga, räcka ungefär eller knappt till midten af stjerten; denna är klufven.*

Hämpling (*Fringilla cannabina*, Lin.).

Artm. *De yttre vingpennorna och stjertpennorna svarta, med hvita kanter; yttersta stjertpennans hvita inkant bredare än det svarta; strupen fläckig; näbben lång som baktån med halfva klon; om sommaren hornbrun, om vintren blekgrå.*

Synonymi: *Fringilla cannabina* Lin. Fn. Sv. p. 87. — Retz. p. 247. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 144. — Lath. Ind. Orn. I. p. 258. — *Fringilla Linota* Lath. Ind. I. p. 457. — *La grande Linote de vignes* Buff. Ois. IV. p. 58. Pl. enl. 458. f. 1. & 151. f. 1. 2. — *Greater redheaded Linnet or Redpole* Lath. Syn. III. p. 304. Suppl. p. 176. — *Gemeiner Hämfling* Bechst. Nat. D. III. p. 141. — Brehm Lehrb. p. 191. — *Bluthänfling* Keyserl. & Blas. Wirbelth. p. 161. — *Cannabina Linota* Degl. Orn. I. p. 230. — *Hämpling* v. Wright Sv. Fogl. 24. Häft. — Sundev. pl. III. fig. 1. 2. — Sv. *Hämpling*; Norr. *Torn irisk.*

bryn och buskmarker; om hösten mot slutet af September samlar han sig i stora täta skaror och ströfvar kring åkerfälten; då skarorna sitta äro de tysta; men flygande skrika de ständigt. Om vintren träffar man äfven en del qvar; men största delen tyckes under denna årstid lemna oss och flytta åt sydligare länder. Dessa återvända i medlet af Mars månad och låta redan då, från träden i trädgårdar och lundar, höra sin behagliga sång, som består af höga, rena flöjttoner och har flera afvexlande strofer.

Födoämnen: Dessa bestå i växtfrön af åtskilliga slag, äfven hampfrön och linfrön. Om vintren förtära de derjemte trädknoppar. I bur underhållas de med frön af åkerkål, åkersenap, roffrön o. s. v. Hampfrön skada dem. De böra ej fodras för starkt, eljest blifva de allt för feta, och dö. De bada *sig* i sand och vatten. Salt är för dem ett godt præservativ för åtskilliga sjukdomar.

Fortplantning: De bygga sitt bo i buskar och häckar. Det är väl bygdt och består utvändigt af grässtrån, mossa, fina gräsrötter, tistelfjun m. m. och är invändigt fodradt med ull och hår. Äggen 5—6 blåaktigt hvita, på den tjockare ändan tätt beströdda med köttröda punkter. Sällan äro äggen ofläckade. Vanligen läggas två kullar om året *och* ungarna uppfödas med växtfrön. Hämplingen parar sig i bur med kanarifoglen och frambringar bastarder.

Fångst: Om våren kan man fånga dem på limspön med lockfogel; om vintren strör man frön af tistel, åkerkål m. m., anlägger dervid ett slagnät och sätter en lockfogel i bur. De samlas då ofta på lockmaten och fångas med nätet.

Nytta och skada: Deras sång är angenäm, hvarföre de ofta underhållas i bur. De gagna äfven genom att förtära en mängd ogräsfrön. De skada

köksväxterne, lin- och hamplanden, genom att uppäta frön.

Gulnäbbad Hämpling (*Fringilla flavirostris*, LIN.).

Artm. *Ofvan svartaktig med rostgulaktiga fjäderkanter; strupen rostgul, ofläckad; ett hvitaktigt streck öfver vingen; öfvergumpen (hos de äldre) röd; den yttersta stjertpennans hvita inkant smalare än det svarta; näbben lång som baktån utan klo, om sommaren hornbrun, om vintren gul.*

Synonymi: *Fringilla flavirostris* LIN. Fn. Sv. p. 87, hvartill beskrifningen är tagen af RUDBECKS Av. pic. fol. 58, der foglen kallas "*Fringilla fusca rostro flavicante.* Svedis *Riska.*" — *Fringilla flavirostris* NILSS. Orn. Sv. I. p. 146. t. 4. — PALL. Reise II. p. 710. — MÜLLER Prodrom. p. 32. — MEYER Zusätze u. Berichtig. p. 54. — *Fr. flavirostris* GLOG. Vög. Eur. I. p. 336. — *Berghäfling* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. 162. — *Cannabina flavirostris* DEGL. Orn. I. p. 237. — *Mountain Linnet* YARR. Brit. Birds I. p. 569. — THOMPSON Nat. hist. of Ireland I. p. 272. — *Graa Irisk* (*Fringilla flavirostris*) GUNNER. i LEEMS Lappm. p. 256. not. — *Fringilla montium* TEM. Man. d'Orn. I. p. 366. *) — *The Twite* PEN. Brit. Zool. I. p. 346. t. 53. — Arct. Zool. II. p. 380. C. — Sv. *Riska, Siserönnika, Gulnäbba, Skjäska;* Norr. *Gulnæbbed Irisk.*

Beskrifning: Längd 5 t. 4 l.; från vingleden 3 t.; stjerten 2 t. 2 l., räcker utom vingarna 1 t. 2 l.; näbben $2\frac{1}{2}$ l.; tarsen $5\frac{1}{4}$ l. — Näbben, rät, trind, spetsig; käkarna af lika längd, näbbsömmen fullkomligt rät. *Hanne i sommardrägt:* Hufvudet, ryggen och skuldrorna svartaktiga med matt rostgulaktiga fjäderkanter; öfvergumpen ponceauröd. Öfver

*) Men GMELINS *Fringilla montium* "gutture et pectore nigricantibus" Syst. I. p. 917. N:r 68. hörer ej hit, ehuru en del af de anförda synonymerna tillkomma vår art, som ganska bestämdt är LINNÉS *Fr. flavirostris.*

ögat ett rostgult streck och ett dylikt kortare under ögat. Strupen, halsen framtill och på sidorna, bröstet och kroppssidorna samt de fjädrar som omgifva näbbroten, rostgula; bröstet och sidorna blekare, tecknade med bruna fläckar, magen och undergumpen hvita ofläckade. Vingpennorna svarta; de fyra yttersta med en ganska smal hvitaktig utkant; de följande fem (5—9) med en bredare hvit kant: de af andra ordningen med bredare hvitaktiga spetsar; de mindre vingtäckarne mörkbruna, fint kantade med rostbrunt; de större (närmaste) mörkbruna, i spetsen bredt kantade med rostgulaktigt hvitt. Stjerten klufven, dess pennor svarta, i yttre kanten med en smal, i inre med en bred hvit bräm, dock mycket smalare än det svarta; de två mellersta på båda sidor kantade med rostgrått. Näbben blekt hornfärgad med brun spets; benen svarta.

Hona i sommardrägt: Ofvan svartaktig (sotfärgad) med grå fjäderkanter på hufvudet, bredare på halsryggen hvitgrå, och otydliga bruna fläckar på ryggen. Öfvergumpen svartbrun med grå fjäderkanter. Hufvudets sidor, halsen framtill och bröstet rostgula, haka och strupe ofläckade, bröst och sidor med bruna fläckar; mage och undergump hvita ofläckade. Vingar som förra; mindre vingtäckare svartaktiga; de största med hvitaktig spetskant, deraf ett hvitaktigt streck öfver vingen. Stjert som förra. (Skjuten vid Tromsö den 11:te Aug. af Liljeborg. *Mus. Lund.*

Äldre hanne i vinterdrägt: Näbben blekgul med svartaktig spets; benen mörkbruna. Öfra kroppsdelarna svarta med blekt rostgula eller grå kanter. Öfvergumpen hvitaktig med svartaktiga fläckar och ponceauröd anstrykning. Vingarna svartaktiga, med rostgrå kanter, på de yttre smala, på de inre breda; de närmsta vingtäckarna med breda hvitgrå spetskanter. — *Honan* lik hannen, utom deri att öfver-

gumpen är blekgulaktig och fläckig, utan minsta spår till rödt.

Unge i Augusti: Fjäderkanterna rostgulbruna och breda, äfven på vingtäckarna. Öfvergumpen svartfläckig med lergula fjäderkanter. Undre kroppsdelarna hvita med lergulaktig anstrykning och på bröstet talrika svartaktiga fläckar.

Vistelseort och lefnadssätt: Gulnäbbade hämplingen bebor om sommaren de norra trakterna af Skandinaviska halfön. Han förekommer der i de lägre regionerna, isynnerhet bland småbuskar och de stenblock som ligga strödda vid foten af bergen och fjällen. Prof. Liljeborg fann honom vara allmän vid Tromsö i Augusti, och skjöt då både gamla och ungar. I vestra Norge såg jag honom 1826; men besynnerligt är att ingen af våra resande Ornithologer träffat honom i de nordligaste trakterna af halfön. Han synes egentligen tillhöra mer vestliga trakter. Enligt Yarrell häckar han såväl i England som Skottland, och på de öar, som ligga norr och vester om England. På Hebriderna skall han förekomma i mängd. Äfvensom på Orkaderna. På ljunghedarna i norra trakten af Irland, från norr till söder, häckar han hvarje år (Thompson). Hos oss i södra och mellersta Sverige, äfven som i sydliga Norge, visar han sig ej förr än mot vintren. Vid Götheborg är han, enligt H:r Malmléns benägna meddelanden, allmän från början af September till slutet af April eller början af Maj. Till oss i södra Skåne kommer han vanligen något sednare och går förr bort. Han träffas då i mindre eller större skaror, ensam eller blandad med andra närslägtade arter. I sin hembygd är han om sommaren skygg; men under sina vandringar är han dum och spak, och låter lätt fånga sig. Hans lockton liknar *twit;* hans sång är skärrande och sträf.

Födoämnen: Växtfrön af åtskilliga slag; troligen om sommaren larver och insekter.

Fortplantning: Redden lägges på marken bland låg ljung eller småbuskar, utvändigt af torrt gräs, invändigt fina rötter, hår och ull. Äggen blåaktigt hvita med ljusbruna och purpurröda fläckar vid den tjockare ändan.

3. Finkar (*Fringilla*).

Näbbkäglan *något långdragen, bildar en ordentlig kägla, som inneslutes på alla sidor af räta linier, och har rät näbbsöm; öfverkäken föga längre än underkäken, och äfven i spetsen helt rät; gomen urgröpt med tre långsgående skarpa kanter.*

Bofink (*Fringilla cœlebs*, Lin.).

Artm. *En dubbel hvit fläck öfver vingen; öfververgumpen grönaktig.*

Synonymi: *Fringilla cœlebs* Lin. Fn. Sv. p. 85. — Retz. Fn. p. 243. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 138. — Lath. Ind. I. p. 437. — *Le Pinçon* Buff. Ois. IV. p. 109. f. 4. Pl. enl. 54. f. 1. — *Pinson ordinaire* Degl. Orn. I. p. 216. — *Chaffinch* Lath. Syn. III. p. 257. Suppl. I. p. 165. — Yarr. Brit. Birds I. p. 507. — *Gemeiner Fink* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 75. — Bechst. Lehrb. p. 188. — Keyserl. & Blas. Wirbelth. XLII. — *Der Buch-fink* Glog. Vögel Eur. I. p. 311. — *Bofink* v. Wright Sv. Fogl. Häft. 18. — Sundev. tab. IV. f. 5, 6. — Sv. *Bofink*; Smål. *Hamptätting*; Norr. *Bogfink*; Fin. *Peiponen*.

Beskrifning: Längd 6½ t.; från vingleden 3 t. 4 l.; stjerten 2 t. 5 l.; näbben 4 l.; tarsen 6 l. — *Gammal hanne i sommardrägt:* Pannan svart, hufvudet och halsen ofvan samt de minsta vingtäckarna rent askeblå; ryggen och skuldrorna ljust kastanjbruna, hvilken färg på bakryggen öfvergår i ljusgrönt. Hufvudets sidor, strupen och frambröstet röd-

bruna, hvilken färg blir blekare på öfriga bröstet och sidorna, der den öfvergår i vinrödt, samt i hvitt på mellersta delen af magen och undergumpen. Vingarna och stjerten svarta. På vingarna två hvita tvärband, af hvilka det främre, som är bredast, kommer af de närmsta små täckfjädrarna; det bakre smalare gulaktigt, härrör af de närmsta armpennornas spetskanter. Den yttersta sjertpennan hvit, snedt utåt, dock utfanet mot spetsen svart; den 2:dra med en lång vigglik fläck i infanet från spetsen till midten; den 3:dje stundom med en liten fläck i yttersta spetsen; de mellersta brunaktigt askegrå. De närmsta täckfjädrarna askeblå. Näbben gråblå, i spetsen svart; iris kastanjbrun; benen bruna. *Nilss. Illum. fig. pl. 35. fig. 1.*

Honan är något mindre: pannan icke svart, utan liksom öfriga kalotten, ryggen och skuldrorna, gråbrun, med olivgrön anstrykning; hufvudets sidor, halsen och bröstet grå med olivgulaktig anstrykning; strupen gulgrå; magen och mellersta delen af bröstet hvita. Af tvärbanden öfver vingen är isynnerhet det främre mindre rent hvitt än hos hannen; näbben gråbrun. *Nilss. Illum. fig. pl. 35. fig. 2.*

Hannen efter höstruggningen: De svarta fjädrarna på pannan hafva gråbruna, de askeblå på hufvudet och halsen kastanjbruna och de kastanjbruna på ryggen askegrå kanter. Äfven de undre kroppsdelarne hafva bleka rostgrå kanter, det bakre vingstrecket gulaktigt. Näbben om vintren hvitaktig med svart spets. Först mot våren, då nämde fjäderkanter fällas, får foglen den först beskrifna sköna sommardrägten. Ruggningen sker i Augusti.

Vistelseort och lefnadssätt: Bofinken tillhör mera de södra och mellersta än de norra trakterna af vår halfö. I den högre norden har norrqvinten, dess närmaste anförvandt, intagit dess plats. Likväl före-

kommer bofinken temligen allmänt ända upp mot polcirkeln; men inom denna träffas han sällan eller aldrig. På fjällens sidor går han ej öfver granens region. I det södra Sveriges skogar förekommer han allestädes, så väl i barrskogar som löfskogar. Redan mot slutet af September börjar han att samla sig i flockar på Skånes åkerfält, och i Oktober stryker han kring i stora skaror, ofta i sällskap med norrqvinten. Då vinterkölden börjar, flytta de flesta åt sydligare länder; men några qvarblifva, åtminstone i Skåne, äfven under de strängaste vintrar och träffas i trädkronorna uti trädgårdarne, vid husen och på vägarna. Dessa ha vinterdrägt som liknar honans. Deraf troddes att blott ena könet flyttade, och deraf namnet *Cœlebs*. De som flytta bort om hösten, återvända till södra Skåne mot slutet af Februari eller i Mars, allt efter vårens tidigare eller sednare ankomst. Liksom hos flera fogelarter flytta de olika könen i skilda flockar. Hannarna flytta förr bort och återvända tidigare än honorna. Redan kring medlet af sistnämde månad, då någon vacker solskensdag inträffar, får man här höra bofinkens sång från trädkronorna, och af denna raska och muntra sång genljuda, under de följande månaderna, alla skogar och lundar i södra och mellersta Sverige. I hela April och början af Maj ses han i flock i trädgårdarna i Skåne, men derefter flytta de flesta åt skogarna och fördela sig parvis. Till trakten kring Stockholm kommer bofinkhannen vanligen kring medlet af April; honan 8 dagar sednare. Under fortplantningstiden intager hvarje par sitt eget lilla distrikt och tåler ej att andra besöka det; sker detta så uppkommer genast strid, hvarunder de stundom rätt illa bita hvarandra. Bofinken sjunger äfven stundom om senhösten i vackert väder. Ännu i medlet af Oktober höres den då och då, men kort, i trädgårdarna.

Födoämnen: Insekter, isynnerhet skalinsekter, larver, men framför allt oljaktiga och mjöliga frön och korn: frön af gran, fur, al och björk, hafra, hampa, och åtskilliga slags vilda växtfrön m. m. hvilka de merendels upplocka på marken. Om vintren flyga de på rönnträden och förtära de ännu qvarsittande bären; äfven uppsöka de hafrekorn i hästspillningen på vägar, vid stall och lador m. m.

Fortplantning: Bofinken bygger sitt bo i skog eller trädgård, på grenarne af ett träd, än högre än lägre. Det är halfklotformigt och ganska skickligt sammansatt af mossa, lafvar, grässtrån, fina rötter, ull och växtfjun, samt inuti fodradt med hår eller fjäder. Nedtill är det med spindelväf, hår m. m. fästadt till grenarne. Äggen 3—4 blekt gråaktiga eller blåaktiga med glesa svartbruna större punkter och streck. (L. 21 mm. tj. 15 mm.), eller grundfärgen blekt grågrön, med streck och fläckar, mest runda, svarta, stundom med rostfärgad omgifning. — Hanne och hona bygga boet, rufva äggen och uppföda ungarna gemensamt, och med lika sorgfällighet. De lägga två kullar om året, och man har gjort den anmärkning att nästan blott hannar finnas i den första kullen och honor i den sednare. Äggen rufvas fjorton dagar.

Fångst: Om våren fångas de på limspön med lockfogel; om vintren med slagnätet på gårdar o. s. v. der man utströtт hafra.

Nytta och skada: Köttet är läckert; om hösten äro de fetast. Deras sång är angenäm och de hållas derföre ofta i bur. På hampfrön samt frön af trädgårdsväxter göra de stundom skada.

Bergfink (*Fringilla montifringilla*, Lin.).

Artm. *Strupe, bröst och skuldror rostgula; öfvergump, mage och ett smedt streck öfver vingroten, hvita.*

Synonymi: *Fringilla montifringilla* LIN. Fn. Sv. p. 85. — RETZ. Fn. Sv. p. 244. — LATH. Ind. Orn. I. p. 439. — *Carduelis Lulensis* RUDB. av. pict. fol. 88. öfra figuren; derifrån: *Fringilla Lulensis* LIN. Fn. p. 86. RETZ. Fn. Sv. p. 245. samt tab. f. 2. — *Pinçon d'Ardennes* BUFF. Ois. IV. p. 123. Pl. enl. 54. f. 2. — DEGL. Orn. eur. I. p. 219. — *The Brambling* LATH. Syn. III. p. 261. — *Mountain Finch* YARR. Brit. Birds I. p. 512. — *Der Bergfink* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 97. — GLOG. Vögel Eur. I. p. 313. — Sv. *Bergfink*, *Norrqvint*, *Qväkare*, *Bräkfogel*, *Gräk*; Norr. *Qväker*; Lapp. *Vintan*.

Beskrifning: Längd 6½ t.; vingbredden 11 t.; från vingleden 3 t. 5—6 l.; stjerten 2 t. 4 l.; tarsen 6½ à 7 l.; näbben 4 l. — *Hanne i sommardrägt:* Hufvudet och halsen ofvan och på sidorna samt främre ryggen svarta med blå glans; stundom synas spår efter rostbruna kanter på ryggfjädrarna och ofta dylika på hufvudet samt hvita på halsryggen. Skuldrorna, bröstet och strupen rostgula. De minsta öfra vingtäckarne skönt brandgula; de undra skönt gula. Bakre delen af bröstet samt magen och undre sjerttäckarna hvita; slaksidorna med svarta fläckar. Undergumpen hvit, stötande i rostgult. Öfvergumpen hvit, på sidorna svart. Öfre stjerttäctäckarne svarta med askeblå eller hvitaktiga brämar. Vingarna svarta med två sneda tvärband, af hvilka det främre, som är bredast och hvitt, bildas af de närmsta små täckfjädrarna; det bakre smalare blekgult bildas af armpennornas närmsta täckfjädrar; de inre vingpennorna med bredare, de yttre med smalare blekgula eller hvita utkanter; de tre yttersta för öfrigt helt svarta; de följande med en hvit fläck i yttre fanet framom midten. Stjerten klufven, svart; den yttersta stjertpennan utvändigt hvit ett stycke från roten och snedt genom infanet; den 2:dra med hvit smal utkant; de två mellersta kantade med hvit-

grått eller askegrått. Näbben svartblå med svart spets. Iris brun. Benen brunt köttfärgade.

Honan: Hufvudet ofvan rostgrått med ett bredt svart band på hvardera sidan af hufvan från näsborrarne till och på halsryggen. Halsen ofvan och på sidorna för öfrigt askegrå. Ryggens fjädrar svartbruna med rostgrå kanter. Strupen och öfra delen af bröstet gråaktigt rostgula. Skuldrorna och två band öfver vingen rostgula. Det öfriga nästan som hos hannen.

Anmärkn. Om hösten efter ruggningen äro alla svarta fjädrar på de öfra kroppsdelarne hos hannen försedda med breda rostgrå kanter, och dess rostgula fjädrar äro kantade med grått, hvarigenom vinterdrägten är helt olika, och på långt när ej så vacker som sommardrägten. Näbben är om vintren gul med svart spets. Fjäderkanterna fällas småningom i April och Maj. I Juli är foglen i full sommardrägt.

Vistelseort och lefnadssätt: Norrqvinten lefver om sommaren i skogarna i de norra trakterna af vår halfö. Endast höst och vår under sina vandringar, samt stundom under vintren, träffas han i Sveriges sydliga landskap. Eljest tillbringar han vanligen vintren i Tyskland och Frankrike, och någon gång blir ett eller annat par qvar i Thüringerskogen under sommaren och fortplantar sig der. I April och i början af Maj återvänder denna fogel till vår halfö, familjvis eller flocktals. Redan i början af Juni har han parvis skilt sig i skogarna på fjällens sidor i Norge, Lappland och Norrland. I den af smärre björkar bestående skog, som finnes öfver barrskogen, är dess egentliga stamhåll. Här träffas han vanligen i oräknelig mängd och upprepar sitt qväkande läte nästan ur hvarje buske och hvarje träd. Han häckar således i stort antal nära tillsammans. Också under hösten och vintren träffas han i täta skaror. (Jfr p. 241. not). Dess läte, som skaffat honom namn af

Qväkare och *Bräkfogel*, är ett illa låtande *qväk*. Man hörer det äfven här i Skåne under foglens genomresa om våren. Dess lockton är eljest *Svoinz*. I sitt lefnadssätt har han största likhet med bofinken, hvars ställe han i norden synes hafva intagit; och han är i sin hembygd ännu mindre skygg än denna. Redan i medlet af September samlar han sig i stora skaror på Skånes åkerfält, isynnerhet i skogstrakterna. Vanligen flyttar han bort före vintrens annalkande; men under vintren $\frac{1819}{1820}$, då väderleken i November och December var ganska lindrig och en ovanlig mängd bokollon fanns, qvarblefvo tallösa skaror af bergfinken i Skånes bokskogar och gjorde otrolig skada genom att uppäta ollonen för de redan på skogarna fördelta svinkreaturen. Om aftnarne sökte foglarne sig hviloplats i någon skog eller lund af barrträd, och om morgnarna återvände de till bokskogarna. Efter nyåret 1820, då snö och stark frost inföll, försvunno de alla nästan på en gång *). Vid samma tid som bokskogarne härjades, hemsöktes äfven sädesstackarna vid gårdarna på slättbygden, af denna fogelart.

Födoämnen: Dessa äro de samma som bofinkens, nemligen om sommaren insekter, om hösten frön, korn m. m., om senhösten och vintren isynnerhet bokollon.

---

*) Ingen, icke en gång de äldsta landtmän, kunde påminna sig att någonsin hafva sett dessa foglar i *sådan* mängd i bokskogarna om vintren. Deras qvarstannande här kunde ej hafva till grund den lindriga vintren; ty den har ofta varit lindrigare. Men i mannaminne hade ej en sådan mängd bokollon funnits i Skånes skogar. Det var således tydligt derföre som foglen blef qvar. Äfven i Tyskland och Frankrike tillbringar han vintren blott i de skogar, der ollon finnas. Han förekommer således ej *alla år* i samma trakt.

Fortplantning: I Juni och Juli månad finner man dess bo, vanligen på grenarna af en lägre björk. Det liknar bofinkens, är bygdt af mossa, lafvar, fina grässtrån, fina ljungpinnar m. m. samt inuti stundom belagdt med hår, fjäder eller ull. Äggen 5—6, lika bofikens, blekgrå stötande i grönt, med glesa, svartbruna eller svart-rödaktiga fläckar och isynnerhet i krans kring tjockare ändan, större prickar och stundom krokiga streck. (L. $6\frac{1}{3}$ l. = 21 mm.; tj. 5 l. = 15 mm.). Honan har, under liggtiden, samma smäcktande lockton som bofinken. Ungarna uppfödas med insekter.

Fångst: Under flyttningstiden kunna de fångas med lockfogel på limspö. Då de flyga i stora täta skaror kunna de i mängd nedskjutas med fogeldunst.

Nytta och skada: Köttet är bittert; men finnes af somliga icke just oangenämt. — Den skada de göra på bokskogarna under goda ollonår, är förut nämd.

4. Grönfinkar (*Chlorospiza*, Bonap.).

Näbbkäglan *tjock efter sin längd, utåt något hoptryckt, ofvan litet kullrig, under bredtrindad, helt rät; näbbsömmen föga märkligt böjd. Tarsen kortare än mellantån med klo. Stjerten klufven.*

Grönfink (*Fringilla Chloris*, Lin.).

Artm. *De yttre vingpennorna och stjertpennorna i utkanten skönt gula;* hannen *grön;* honan *gråbrun med grön anstrykning.*

Synonymi: *Loxia chloris* Lin. Fn. Sv. p. 82. — Retz. Fn. Sv. p. 236. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 131. — Lath. Ind. I. p. 382. — *Fringilla chloris* Meyer Vögel Liv- u. Esthl. p. 76. — *Chlorospiza chloris* Degl. Orn. eur. I. p. 199. — *Le Verdier* Buff. Ois. IV. p. 172. t. 15.

Pl. enl. 267. f. 2. — *Greenfink* LATH. Syn. III. p. 134. Suppl. p. 152. — *Grüner Kernbeisser oder Grünling* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 45. — BREHM p. 179. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. XLII. 162. — Sv. *Svenska, Svenska kanarifoglen*; Sk. *Gröning*; Norr. *Svensk Irisk.*

Beskrifning: Hannen: Längd 6 t.; vingbredden $10\frac{1}{2}$ t.; från vingleden 3 t. 5 l.; stjerten 2 t. 2 l.; tarsen 6 l.; mellantån med klo $6\frac{1}{2}$ l.; näbben $3\frac{2}{3}$ l. hög, och $3\frac{1}{4}$ l. bred. — *I vårdrägt* är hufvudet, halsen, ryggen och skuldrorna samt alla undre kroppsdelar gröna med gul anstrykning, som är starkast på bakryggen och undra kroppsdelarna; öfvergumpen och magen gröngula; halsens sidor skuggade med askegrått. De större vingtäckarne, de närmsta stjerttäckarne och yttre fanet af de innersta vingpennorna askegrå. Vingleden, de yttre vingpennornas yttre kanter samt stjertens sidopennor från roten öfver midten skönt gula. För öfrigt äro stjert- och vingpennor svartbruna. Undergumpen blekgul eller hvit med gul anstrykning. Näbben brun, stötande i köttrödt *); benen blekt köttröda. Iris brun.

Honan brungrå, ofvan mörkare, inunder blekare, med grönaktig anstrykning; öfvergumpen, de mindre vingtäckarne, bröstet och magen med gröngul anstrykning; stjertens sidopennor vid roten och de yttre vingpennorna i yttre kanten blekt gula.

Vistelseort och lefnadssätt: I det södra Sverige är denna fogelart om sommaren temligen sällsynt; dock har han, under sednare åren, börjat visa sig på flera ställen, äfven i trädgårdarna vid Lund, der han förr ej fanns. Mot vintren infinner han sig här oftare, likväl aldrig i mängd. Sommaren tillbringar han

*) Näbbformen lik gråsparfvens, men med mindre svälld öfverkäk, rakare contourer och mindre inböjda käkkanter.

mest i barrskogarna i halföns mellersta och nordliga trakter och han förekommer äfven norr om fjällryggen. Vid Christiania skall han vara allmän. Han vistas hellre i skogsbryn och busktrakter, som gränsa till fält, der han brukar söka sin näring, än inne midt i stora och höga skogar. Om hösten och vintren, då han mest infinner sig i Skåne, uppsöker han merendels frön af tistel, karborrar och andra fröbärande växter. Vid denna årstid är han föga skygg och föga liflig; om sommaren deremot är han mer vild och rädd. Dess flygt är tung och han skriker derunder *jäck, jäck.* Dess lockton är ett bräkande läte, som något liknar norrqvintens. Hannen sjunger i grannskapet af sitt bo ganska flitigt, och dess sång är icke oangenäm.

Födoämnen: Alla slags oljaktiga frön, såsom hampfrön, linfrön, rofvefrön, kärnorna af enbär, frön af tistel m. m. Om vintren förtär han äfven trädknoppar.

Fortplantning: Han skall lägga två kullar om året. Sitt bo bygger han i buskar, träd eller häckar. Det är konstigt bygdt af mossa eller lavar och ull, samt invändigt belagdt med fina rötter och hår. Äggen 4—6 aflånga, silfverfärgade, med ensliga svarta och grå prickar. (L. 7 l.; tj. 5 l.).

Fångst: Med limspön, som man om vintren lägger öfver karborrar m. m. Äfven med lockfogel på limträd.

Nytta: Denna art blir i bur och volière ganska tam och kan lära att flyga ut och in samt att efterpipa arier m. m.

5. **Gråfinkar** (*Passer Antiqu.*).

Näbbkäglan *något mer lång än hög (nästan som 5 till 4), tjock, kullrig ofvan och vid roten*

på sidorna. Underkäken från hakbrädden mer lång än bred. Näbbsömmen litet böjd, äfvensom öfverkäkens spets.

Tarsen *föga längre än, eller lika med mellantån; dennas och baktåns klo nästan lika långa. Stjerten tvär eller klufven.*

Gråspink (*Fringilla domestica*, Lin.).

Artm. *Hufvudet ofvan hos* hannen *askeblått, hos* honan *brungrått; öfver vingen ett hvitt eller hvitaktigt band; 1:sta (2:dra) vingpennan längre än 4:de (5:te).*

Synonymi: *Fringilla domestica* Lin. Fn. Sv. p. 88. — Retz. Fn. p. 249. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 140. — Lath. Ind. I. p. 432. — *Le moineau* Buff. Ois. III. p. 474. t. 29. f. 1. Pl. enl. 6. f. 1. 2. — *House Sparow* Lath. Syn. III. p. 248. Suppl. p. 163. — Yarr. Brit. Birds I. p. 521. — *Haussperling* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 107. — Glog. Vögel Eur. I. p. 317. — *Sparf* v. Wright Sv. Fogl. 20. Häft. — *Passer domesticus* Keyserl. & Blas. Wirbelth. p. 157. — Degl. Orn. I. p. 204. — Sv. *Gråsparf, Gråspink, Husfink*; Norr. *Hus-spurf, Huskald.*

Beskrifning: Längd kring $6\frac{1}{4}$ t.; från vingleden 5 t. 1 l.; stjerten 2 t. 2 l., räcker 1 t. 2 l. utom vingarna. Näbben från näsborrarna 3 l.; tarsen 7 l.; mellantån $4\frac{1}{2}$ l.; baktån 3 l. — *Hannen:* Hufvan och halsryggen askeblå. Bakom ögonen åt sidan af nacken ett kastanjbrunt band, som utbreder sig baktill vid sidan af halsryggen. Bak ögat en liten hvit fläck. Trakten mellan ögon och näbb, samt strupen och halsen framtill svarta med hvitgrå fjäderkanter ned på halsen. Tinningarna askegrå; hufvudets och halsens sidor under dem hvitaktiga. Ryggen, skuldrorna och vingarna svarta med breda rödbruna fjäderkänter. De mindre täckfjädrarna enfärgade, skönt kastanjbruna. Den öfra raden af de större vingtäc-

täckarne vid roten svarta, i yttre hälften hvita, hvarigenom uppkommer ett bredt hvitt tvärband öfvevingen. Öfvergumpen grå. Bröst och sidor asker gråaktiga. Mellersta delen af bröstet och magen hvitaktiga. Stjertpennorna svartbruna, kantade med rödbrunt. Stjerten något litet klufven; vanligen äro 1:sta och 2:dra vingpennorna lika och längst; 3:dje litet kortare o. s. v. Näbben svart. Benen ljust köttfärgade. *Nilss. Illum. fig. pl. 96.*

Honan gråbrun på hufvud, halsrygg och öfvergump. Öfver ögat till nacken går ett matt rostgult band. Tvärbandet öfver vingen smalare och ej så rent hvitt. Kinderna, halsen framtill och sidorna blekt askegrå med rostgulaktig anstrykning; strupen och magen hvitaktiga. Näbben ofvan gråbrun, inunder ljusare och vid roten gul.

Hanne i vinterdrägt: Hufvudets och halsryggens askegrå färg mindre ren med grönaktig anstrykning; öfvergumpen är mer mörkt grå och det kastanjbruna bandet bak ögonen har gulaktiga fjäderkanter. Hufvudets och halsens sidor mer grå.

Varierar tillfälligtvis: 1) Helt hvit med hvita ben och näbb. *Mus. Lund.* Är *Fring. candida* Mus. Carlss. I. t. 20. — 2) Hvit, på hufvud, rygg och vingar skuggad med brunaktigt; näbb och ben bleka, dock stötande i brunt med flera eller färre hvita fjädrar, inströdda bland de vanliga. — 3) Gulaktigt hvit med de vanliga färgerna svagt antydda. — 4) Svartbrun. — Albino-varieteter äro mindre sällsynta af denna art än de flesta andra fogelarter.

Vistelseort och lefnadssätt: Gråspinken träffas alltid i närheten af menniskors boningar vid torp, gårdar, byar och städer i Europa från Alperna och Pyrenéerna *) till Lappland och Norlanden. Äfven

*) På södra sidan af Alperna och i hela Italien skil-

förekommer han i norra Asien, på alla de ställen der åkerbruk drifves; och på Skandinaviska halfön finnes han allmänt i alla bebodda och odlade trakter ända till polcirkeln. Inom denna träffas han mer sparsamt; men han förekommer dock ännu vid pass en breddgrad nordligare. På Bodön finnes han och man har sagt mig att Wågön i Salten skall vara dess nordligaste egentliga hemvist i denna kustbygd. I Saltdalen förekommer han icke; men på gården Udvig i Skersted socken skall länge ha funnits några par, utan att fortplanta sig *). I Lappmarken skall han upphöra vid 67° 40′ (v. Wright). H:r Malm fann den bosatt i Juckasjervi; men ej inom tallregionen. Det händer högst sällan att någon enslig gråspink förvillar sig till Mårtensnäs i Östfinmarken **). I Bohusskären träffas han så långt ut som hus finnas t. ex. på Klädesholmen, der ej minsta jordbruk drifves. I de södra orterna af landet är han stannfogel; ty de utflygter, han om hösten gör till fälten och fältträden, äro allt för inskränkta för att tillägga honom namn af sträckfogel. Men i den högre norden synes han mera böjd att anställa utfarter, troligen derföre att han vid hemmet har mindre förråd af födoämnen. Endast härigenom kan man förklara att han träffas vid alla ensliga skogstorp äfven inne midt i stora skogar och att han genast förmår uppsöka hvarje bebodd plats, der säd sås och bergas. Man har försäkrat mig att sällan något nybygge finnes, om det också är anlagdt midt i den vildaste

---

jer sig *gråspinken* från vår, derigenom att hela kalotten och halsryggen äro kastanjbruna. Man har kallat den *Fringilla cisalpina;* andra antaga den blott för lokalförändring af samma art som vår. — Den Spanska hussparfven (*Fringilla hispaniolensis*) skiljes genom svarta fläckar på sidorna.

*) Sommerfelt Trond. Handl. 1827. p. 87.

**) Keilhau Reis. p. 17.

skogstrakt, vid hvilket ej i första eller andra året ett par gråspinkar infinna sig och inrätta sin bostad. Vid alla de fjällgårdar i vestra Norge, der åkerbruk drifves, förekomma de i mängd och de hafva utan allt tvifvel med åkerbruket flyttat allt högre mot norden och på fjällen *). Talrikast förekomma de dock vid städer och byar i det mellerta och södra Sverige, och här qvarstanna de i samma trakt sommar och vinter. Om hösten slå de sig stundom sammans i större flockar och besöka de närbelägna åkerfälten, samt vid dem växande häckar och buskar. Deras flygt är snabb, men deras gång ovig och hoppande, och de nästan släpa dervid magen på marken. Hos dessa foglar är parningslusten ganska stark, börjar tidigt om våren och fortsättes under flera repriser ända till sena hösten. Den yttrar sig först genom ett eget qvitter: *djip, djack, djack, zitschischi*, som man här vid Lund stundom får höra redan efter medlet af Januari, då vackra dagar inträffa. I Februari höres det oftare, men ännu oftare och högljuddare i Mars. Hela sällskapet, sittande i en buske, uppstämmer då med full hals denna enformiga sång; flera hoppa vanligen kring i flocken med fällda vingar och höjd stjert, och med tydlig föresats att skrika öfver de andra. Under sommaren tillbringar foglen nätterna bland qvistarna i täta buskar eller i uthusen o. s. v., men om vintren väljer han alltid sitt nattqvarter i sitt bo. I November samlar han derföre flitigt strå och fjäder, för att dermed fodra sin sofkammare.

Födoämnen: Om våren förtär gråspinken mest

*) Pallas anför i Zoogr. II. p. 29. att gråspinken icke fanns vid Tobolsk förr än Ryssarna der började drifva åkerbruk; att han först visade sig vid Beresow 1735 och vid Naryn 1739, då första åkren der plöjdes, samt att han på alla dessa ställen nu är talrik.

insekter och dermed föder han också sina ungar. Han har då (i April) den seden att från en trädtopp eller häck flyga upp och ut i luften, liksom *flugsnapparen*, för att knipa flygande insekter. Om sommaren förtär han trädgårdsväxter, ärter, bönor m. m. så snart de uppsticka ur jorden; äfven åtskilliga frön samt körsbär, vinbär, gröna sockerärter m. fl. trädgårdsväxter. När säden börjar mogna, infinner han sig på åkerfälten och förtär i mängd de mogna kornen. Om vintren föder han sig af frön och säd, som han uppsöker på gårdar, i logor, lador sädesstackar m. m. Äfven plockar han de korn som finnas i hästspilluingen.

Fortplantning: Gråspinken fortplantar sig flera gånger om året. De gamla börja redan i Jan. eller Febr. månad att para sig och tillreda sitt bo. Man känner ingen fogel och i allmänhet intet djur, som är så brunstigt som gråspinken *). Sitt bo lägger han under halmtaken mellan sparrverket, i hål i murar, i takrännor, under takskägget, i ihåliga träd o. s. v. Det består af hö och halm samt är inuti fodradt med fjäder och hår. Stundom bemäktigar han sig ett svalbo, hvilket han då inreder på sitt vis. Man ser lätt om en gråspink bebor ett sådant; ty då hänga alltid långa halmstrån utom öppningen, liksom ur

*) En sådan gråspink-kurtis är rätt rolig att åse. Det är i dag den 18:de Januari. På kroppåsen af taket på andra sidan af gatan, midt för mina fönster, hoppar en gråspinkskavaljer framför sin sköna, och gebärdar sig på allt sätt för att behaga henne: han låter vingarna sänkas, slår upp och utbreder stjerten, bugar sig och qvittrar sina vackraste kärleksömma toner, under det han dansar från sida till sida framför henne — allt för att uppmana henne till älskog. Hon deremot sitter tyst och blygsam, och synes likgiltigt åse hans kurtis, tills hon i hast flyger bort, men han genast efter, till ett annat tak, der kurtisen fortsättes och förmodligen bröllopet firas.

gråspinkens egna nästen. Äggen 4—6 hvitaktiga, stötande i grönt och tätt beströdda med askegrå och bruna prickar. (L. 7½ l. tj. 5½ l.). — De rufvas vexelvis af begge makarna. Så länge ungarna ligga i boet, bäras till dem af föräldrarna, larver, maskar och insekter. I Juni då de flugit ut, matas de ännu af modren, som stoppar födan in i näbben på dem. Den består af larver och uppmjukade korn, som hon finner på våta platser. Ungen mottager födan af modren med skakade vingar, för att uttrycka sin tacksamhet. Han flyger först från stället, och modren följer honom dit, der han åter sätter sig. — Der gråspinkar häcka i kolonier (många under samma halmtak), slå de sig sammans i större skaror sedan ungarna äro fullt utväxta.

Jagt och fångst: Om hösten då de samlat sig i flock kan man med ett skott fogeldunst nedlägga ett stort antal. Om vintren då snön betäcker marken, beströr man en plats på gården med agnar och hafra; gråspinkarna samlas då snart och sätta sig mycket tätt tillsammans, så att man med passande hagel och med en bössa af temlig grof kaliber kan fälla 40—50 i skottet. Äfven om man anlägger ett slagnät vid en sådan med agnar och hafra beströdd plats, kan man fånga en mängd gråspinkar, gulsparfvar, kornsparfvar, bofinkar m. fl. Har man ej slagnät, så kan man nyttja ett såll, hvilket man uppställer med en pinne under kanten, och i pinnen binder man ett snöre, hvarmed man på afstånd kan nedfälla sållet. — I lador och stall fångar man dem om natten på det sätt att en person ställer sig i en vrå med en lyckta, som har glas endast på *en* sida; en annan person drifver med en stång gråspinkarna fram ur sina gömställen. De flyga då efter ljusskenet, dit detta kastas och der en tredje griper dem. — Med limspön kan man enligt min

erfarenhet, lätt fånga dem på följande sätt: Man tager ett träd, t. ex. en pilgren af 3—4 alnars längd och med många samt utspärrade smågrenar och qvistar. Dessa bortskär man en tum från deras ursprung och tillspetsar stubbarne. Derefter tager man några årsskott af fläder, skär dem i tums långa stycken och fästar ett stycke på hvarje stubbe efter de bortskurna qvistarna. Sedan tillspetsar man sjelfva trädet, gör hål med en jernstång, (om marken är frusen) och sätter det fast i jorden på en gård eller annat ställe der gråspinkar vistas. Derefter tager man raka tunna pilqvistar af 10—12 tums längd, tillspetsar dem i den tjockare ändan, bestryker dem med ett starkt fogellim och sätter dem mycket fast in i de nämnda fläderstycken. Sedan drifver man gråspinkarna sakta mot trädet och det lyckas merendels snart att få en eller annan att sätta sig derpå. Det behöfves ej mer än en; ty så snart denne vill hoppa från den qvist, der han satt sig, och märker sig sitta fast, skriker han genast af alla krafter och flaxar med vingarna. De andra spinkarne, som höra dessa nödrop, vilja veta hvad som felas kamraten, och samlas kring honom på trädet. Hvar och en, som der sätter sig, blir fast, och börjar genast på lika sätt skrika med full hals. Inom ett par minuter samlas allt hvad i grannskapet finnes af gråspinkar, gulsparfvar m. m. Det gräsliga skriket ditlockar äfven skator, kråkor m. fl. som i sin mån bidraga att öka larmet. Limspöträdet blir slutligen så fullt att ej flera spinkar kunna rymmas derpå *).

*) Till fogellim kan man nyttja *linolja*, som man låter koka i flera timmar tills hon blifvit tjock och seg. Den kokas på glöder utan låga; ty lågan itänder den genast. Om detta sker, släcker man medelst ett lock eller en botten som man lägger öfver kärlet. Att förekomma det fo-

Nytta och skada: Genom sitt enormt stora antal, gör denna lilla fogel både stor nytta och stor skada; de gagna genom att om sommaren rensa fruktträden och sädesfälten från en mängd skadliga insekter och larver; men de skada genom att förtära eller förderfva nyttiga växter. Om vintren och första våren afbita de och förtära knopparna på körsbärsträd och röda vinbärsbuskar. Om våren då krusbärsbuskarna börja slå ut, afbita de blomknopparna, och refvorna på vinbärsbuskarna. På trädgårdssängarna uppgräfva de de lagda sockerärterna, eller afbita de späda plantorna, då dessa uppkommit. I Juli och Augusti samla de sig i tallösa skaror på sädesfälten, isynnerhet hvete och korn, äfven ärter m. m. och göra stor skada derpå. Under vintren förtära de säd i stackar och lador m. m. Deras stora nytta torde dock uppväga den skada de göra. Likväl bör en förståndig landthushållare söka förekomma deras allt för starka tillväxt. Då de fått vana att besöka vinbärsbuskarna eller körsbärsträden, eller de besådda trädgårdssängarne, har man ej säkrare medel att förekomma den skada de der kunna göra, än att kasta ett nät öfver hvarje träd, och äfven spänna nät öfver sängarna. De skrämmas också af pennfjädrar, som bindas på streck, hvilka spännas öfver det stycke, man vill freda. Dessa pennor röra sig och löpa om för hvarje vindfläckt. Vid andra

---

gellimmet ej må bli för tjockt och hårdt, neddoppar man tid efter annan i den kokande oljan en pinne, låter honom kallna i luften och försöker derefter med fingrarne om limmet är segt och starkt. Med detta fogellim fångar man de flesta slags mindre foglar. Vanligen sätter man lockfogel under limspöträdet och låter spöna sitta så löst att de genast nedfalla, så snart en fogel sätter sig på dem. Han slår då äfven vingarne fast, och fångas så mycket säkrare.

skräckbilder eller så kallade hampspöken, som uppställas för att afvärja dem, vänja de sig snart.

Pilspink (*Fringilla montana*, Lin.).

Artm. *Hufvudet ofvan mörkt rödbrunt; strupen och örontrakten svarta; öfver vingen två hvita tvärstreck; 1:sta (2:dra) vingpennan lika med 4:de (5:te).*

Synonymi: *Fringilla montana* Lin. Fn. Sv. p. 88. — Retz. Fn. Sv. p. 250. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 142. Lath. Ind. I. p. 433. — *Le Friquet* Buff. Ois. III. p. 489. t. 29. f. 2. Pl. enl. 27. f. 1. — *The treesparrow* Lath. Syn. III. p. 252. Suppl. I. p. 163. — Yarr. Brit. I. p. 516. — *Feldsperling* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 124. — *Fringilla campestris* Glog. Vögel Eur. I. p. 320. — *Passer montanus* Keyserl. & Blas. Wirb. p. 157. — Degl. Orn. eur. I. p. 211. — Sv. *Fältsparf, Trädsparf*; Sk. *Pilsparf, Tysk sparf.*

Beskrifning: Längd kring 5½ t.; från vingleden 2 t. 7 l.; stjerten 2 t.; tarsen 6 l.; näbben 3 l. — *Hanne i sommardrägt:* Hufvudet och halsen ofvan mörkt rödbruna eller kopparröda; trakten mellan näbb och öga, en fläck på tinningarna, samt ett band på underhakan och strupen ända ned mot bröstet, der det blir bredare, svarta. Hufvudets sidor för öfrigt rent hvita med ett halsband af samma färg, endast på halsryggen afbrutet. Ryggen och skuldrorna rödbruna med svarta fläckar. Vingarna och stjerten svarta med rödbruna fjäderkanter; de smärre vingtäckarna och de större breda utkanter skönt brunröda, men med hvita spetsar, hvaraf två hvita tvärband öfver vingen uppkomma. Bröstet askegrått; magen hvit; näbben helt svart; iris brun; benen grå eller blekt köttfärgade. 1:sta vingpennan litet kortare än 2:dra, som jemte 3:dje är längst. Stjerten tvär, räcker 1⅜ t. utom vingarna.

Honan har tinningfläcken mindre och det svarta

bandet nedåt strupen vida kortare. *Nilss. Illum. fig. pl. 74.*

Varierar tillfälligtvis: Med flera eller färre hvita fjädrar bland de vanliga; stundom helt hvit. Stundom de vanliga färgerna svagt antydda: hufvudet ofvan samt strupen bruna; rygg, skuldror och öfvergump rostbruna med bleka kanter; vingar och stjert hvitaktiga, vingpennorna med rostbruna kanter. *Mus. Lund.*

Om vintren äro färgerna mindre rena, och näbben vid roten blek gulaktig.

Vistelseort och lefnadssätt: Trädspinken förekommer mycket allmänt i de södra trakterna af vår halfö. Äfven finnes han i de nordliga, der han ännu förekommer en breddgrad norr om gråsparfvens norra gräns. H:r Malm fann honom vara sällsynt, äfven som *Emb. citrinella*, i Enare Lappmark; vid Juckasjerfvi är han något mer allmän. Vid Christiania sällsynt. På Gottland häckar han icke; förekommer der blott tillfälligtvis. I Skåne ser man honom öfverallt i trädgårdarna, i buskarne och häckarne vid åkerfälten, i skogsbrynen och i de vid vägarne planterade pilträden. Vid byarne och städerna förekommer han äfven; icke blott om vintren, då han träffas talrikare än föregående, utan äfven om sommaren, då han kläcker midt inne i städerna *). — Denna art är ganska sällskaplig. Om hösten slår sig ett stort antal tillsammans och ströfvar kring i skockar vid byar, gårdar och städer. Då de ej äro sysselsatta att på marken upplocka födoämnen, hvila de sig bland

*) Under planklisten kring min trädgård, belägen midt i Lund, häckade årligen 4—5 par. För några år sedan undanträngdes de af husfinken. — Flera par häcka i ihåliga träd på Lundagård. — H:r Temmincks uppgift i Man. d'Ornith. I. p. 355, att trädspinken aldrig förekommer i städer eller byar, inträffar således icke med dess lefnadssätt hos oss.

ris och buskar. Isynnerhet tycka de om att sitta i täta hagtorns- eller slånbuskar, som ligga mot solsidan. Redan i Februari, då vackra solskensdagar inträffa, börja de sin harmonilösa concert, som består deri, att hvarenda individ skriker med full hals sitt *kipp-kip-kjack*, och det låter som om hela sällskapet vore i stark träta. Han är muntrare och lifligare än den föregående; dess flygt är snabb, men dess gång hoppande och oskicklig. Dess lockton liknar gråspinkens, och äfven dess nämde vårqvitter har mycken likhet med dennes. Hos oss qvarblifver han hela året och flyttar icke bort.

Födoämnen: Om våren och sommaren förtär han en mängd skadliga insekter och larver, om hösten begifver han sig i stora flockar ut på åkerfälten och föder sig af korn, hafra, hvete o. s. v. Äfven förtär han frön, s. s. hampfrön, tistelfrön o. s. v. Om vintren besöker han, i sällskap med gråspinken, ladugårdarna och upplockar vid stall och logar de korn han finner. Äfven besöker han alträden i sällskap med siskan och förtär alfrön.

Fortplantning: Äfven denna gråspink fortplantar sig flera gånger om året och man finner dess ägg från April till slutet af September. I ihåliga träd, isynnerhet gamla pilträd, lindar eller fruktträd, tillreder han sitt bo. Äfven bland riset i större fogelnästen t. ex. i sidorna af gamla storkbon kläcka stundom flera par. På ett underlag af strån, mossa, fjäder och hår lägger honan 5—6 grå med mörkgrått och brunt marmorerade ägg. (L. 7 l.; tj. 5¼ l.). — De rufvas vexelvis af begge könen och dessa uppföda äfven gemensamt sina ungar med insekter och larver.

Nytta och skada: I trädgårdarna förtär trädspinken en mängd skadliga insekter och larver, isynnet der han uppföder sina ungar. Men på de åker-

fält, som äro belägna vid häckar och skogsbryn, gör han stundom stor skada på säd, hampa m. m. I allmänhet är han lika skadlig för trädgårdar och sädesfält, som föregående.

Jagt och Fångst: Om vintren då de äro samlade i stora täta skaror, kan man lätt med fogeldunst nedlägga ett stort antal i hvarje skott, isynnerhet om man på en fläck undansopar snön och strör agnar och korn. Äfven fångar man dem då med slagnätet. Med limspön fångas de liksom föregående art.

Rödhufvad Gråspink (*Fringilla erythrina*, MEY.).

Artm. *Hufvud, framhals och öfvergump hos hannen karmosinröda; honan ofvan brungrå, under hvitaktig med bruna fläckar. 1:sta vingpennan lika med 3:dje och litet kortare än 2:dra som är längst* *).

Synonymi: *Fringilla erythrina* MEYER Vögel Liv- und Esthland p. 77. fig. ... — *Loxia cardinalis* BESEKE Vög. Curl. p. 77. — *Loxia erythrina* GMEL. Syst. I. p. 864. — *Pyrrhula erythrina* PALL. Zoogr. II. p. 8. — TEM. Man. I. p. 336. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. 159. — DEGL. I. p. 189. — LILJEB. Vet. Akad. Handl. 1850. p. 289. — *Carpodacus erythrinus* BONAP. Monographie des Loxiens p. 12. pl. 14. m. & f. **).

Beskrifning: Hanne: Längd kring 5½ t.; från vingleden 3 t. 3 l.; stjerten 2 t. 1 l.; utom vingen 6 à 7 l.; tarsen 6 l.; mellantån med klo 6¼ l. hvaraf klon 1¾ l.; bakklon af samma längd men mer krökt; näbben från pannan 3¼ l.; dess höjd öfver roten 2¾ l.; underkäken från hakebrädden 2½ l. lång, och

*) Härvid tages ej i betraktande den abortiva pennan.

**) Vanligen föres *Fringilla flammea* hit; men om den veta vi ej mer än de få ord som stå i LINNÉS Fauna p. 87: "*fusca crista flammea*," ty den figur, bland RUDBECKS *Aves pictæ*, hvarur LINNÉ tagit den, finnes numera icke.

der 2¼ l. bred. Till formen mest lik gråspinkens, med samma bredd vid roten (2½ l.) och knappt kortare, men sedd ofvan, med ej fullt så smal spets, sidolinierna räta ej inböjda; näbbsömmen något böjd efter hela sin längd, och således spetsen litet nedböjd *). Vingpennorna: den yttersta kort, smal och spetsig räknas icke; och då är 1:sta och 3:dje lika, och litet (½ l.) kortare än 2:dra, som är längst; 4:de står med sin spets närmare 3:dje än 5:te och denna närmare 6:te än 4:de. Stjerten klufven. — *Färg:* Hufvudet och dess sidor bakom underkäken, samt hakan, strupen och framhalsen ned på bröstet skönt karmosinröda; öfvergumpen af samma färg, men något ljusare. Halsrygg, rygg och vingtäckare gråbruna med mer eller mindre märkbara röda fjäderkanter; de två längsta raderna af vingtäckare med blekgrå ändkanter. Magen midtåt hvit, öfriga undre kroppsdelar gråhvita med gulaktig anstrykning. Vingar och stjert bruna; de yttre vingpennorna med gulgrå utkanter. Näbb brun; ben rödbruna.

Hona: litet mindre. Öfra kroppsdelarna, hufvud, halsrygg, rygg och öfvergump gråbruna med olivfärgad anstrykning och en mörkbrun fläck i midten af hvarje fjäder. Undra kroppsdelarna hvita med mörkbruna långsfläckar; magen i midten ofläckad.

Vistelseort och lefnadssätt: Enligt Pallas förekommer denna fogel i hela Siberien. Sedermera har man funnit honom i Östersjöländerna: Kurland, Lifland, Estland och Finland, äfvensom genom Ryssland från Petersburg och Wuitegra upp till Archangel. Äfven har man funnit ett par häckande på ön

*) Näbbformen står mycket närmare *Gråspinkens* än *Domherrens*, till hvilken sednare, foglen i intet afseende synes kunna hänföras; rättast torde han räknas till slägtet *Carpodacus*.

Sylt, utanför Schlesvigs vestkust, och en hona har hösttiden blifvit fångad på Gottland och af D:r Andrée skänkt till Mus. i Stockh. (Vet. Akad. Handl. 1840. s. 39. och 1841. sid. 212). — Han är således en af Sveriges sällsyntaste foglar; men man kan ej betvifla att han ju oftare skall påträffas. Han uppehåller sig i skogig eller buskig mark, äfven i trädgårdar merendels i grannskapet af vatten. Prof. Liljeborg fann flera par häckande på ett med smärre barrträd och buskar af löfträd tätt bevuxet ställe, nära en ström vid Wuitegra. Honorna visade sig mer skygga och dolde sig mer än hannarna. Sången bestod af några få, mycket skarpa toner (Liljeb.). Andra ha funnit sången mycket behaglig och liksom sammansatt af hämplingens och rörsparfvens sång. — Jag har antecknad, efter hvem minnes jag icke, att locktonen skall något likna gråspinkens. Då han sjunger sitter han på de högsta qvistarna af en buske och i upprätt ställning, liksom hämplingen.

Födoämnen: Frö och andra växtämnen.

Fortplantning: I skog eller buskmark. Redden står i en buske lågt ned mot marken; det liknar hämplingens. Äggen 5—6, grönaktiga med röda prickar.

Domherreslägtet (Pyrrhula, *Briss.*).

Näbben *mycket tjock och kort, lika hög som lång; ofvan och på sidorna starkt kullrig. Ofverkäken något längre och i spetsen nedböjd. Underkäkens bredd vid roten mycket större än längden från hakekanten.*

Näsborrarna *små rundaktiga, dolda af framåtliggande borstfjädrar; dylika något större hänga ned öfver mungiporna.*

Benen: *tarserna korta, ungefär af mellantåns längd.*

Vingarna *medelmättiga, räcka knappt till midten af stjerten, som är temligen lång, tvär och något urnupen. 1:sta vingpennan ytterst kort och smal.*

Honorna äro mycket olika hannarna. Dessa foglar tillbringa sommaren i stora bergiga skogar. Deras föda består i frön och kärnor, hvilka de merendels skala innan de förtära dem; äfven förtära de trädknoppar. De hafva i sitt lefnadssätt mycket gemensamt med arterna af föregående slägte. De äro dock mindre lifliga än dessa; men också mindre tröga än arterna i det följande. De bygga i buskar och lägga 4—6 ägg.

Domherre (*Pyrrhula vulgaris*, TEMM.).

Artm. *Hufvudet, vingarna och stjerten svarta; öfvergumpen hvit; ryggen askegrå; ett blekgrått band öfver vingen; de undra kroppsdelarna hos* hannen *röda, hos* honan *grå.*

Synonymi: *Loxia Pyrrhula* LIN. Fn. Sv. p. 81. — RETZ. p. 235. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 129. — LATH. Ind. I. p. 387. — *Pyrrhula vulgaris* TEM. Man. d'Orn. I. p. 338. — BRISS. Orn. III. p. 308. — SUNDEV. Sv. Fogl. II. f. 4. 5. — *Coccothraustes sanguinea* KLEIN Histor. avium Prodrom. p. 95. — LILJEB. Vet. Akad. Handl. 1852. — *Le Bouvreuil* BUFF. Ois. IV. p. 372. t. 17. — Pl. enl. 145. — *Bulfink* LATH. Syn. III. p. 145. — Suppl. p. 152. — YARR. Brit. Birds I. p. 574. — *Der rothbrüstige Gimpel* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 53. — *Pyrrhula rubicilla* PALL. Zoogr. II. p. 7. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. XL. 158. — *Pyrrhula europæa* DEGL. Orn. I. p. 185. — *Fringilla Pyrrhula* GLOG. Vögel Eur. I. p. 326. — *Domherre* v. WRIGHT Sv. Fogl. 3. Häft. ♂. ♀. — Sv. *Domherre;* Norr. *Dompap;* Fin. *Lievo.*

Beskrifning: Längd 6½ t.; från vingleden 3 t. 7 l.; stjerten 2 t. 7½ l.; räcker utom vingarna 1 t. 4 l.; tarsen 6 l.; mellantån 5½ l.; baktån 4 l. *Han-*

nen har hela hufvan ned genom ögonen samt ett streck kring undre näbbroten rent svarta med blå glans på hufvan. Halsen ofvan, ryggen, skuldrorna och de mindre vingtäckarne blåaktigt askegrå. Öfvergumpen och de undre stjerttäckarne rent hvita. Halsen framtill och på sidorna, bröstet, magen och kroppssidorna sinoberröda. Vingarna svarta; de inre vingpennorna och de långa vingtäckarne lysande med blå glans; de sednare i ändarne blekgrå eller gråhvita, hvarigenom ett bredt tvärband af nämde färg uppkommer på vingen. Stjerten och dess öfra långa täckfjädrar svarta med blå glans. Näbben svart; benen svartgrå; iris brun. *Nilss. Illum. fig. pl. 46. fig. 1.*

Honan har ryggen grå med brunaktig anstrykning; kinder och undre kroppsdelar rödaktigt askegrå. *Nilss. p. a. st. fig. 2.*

Ungen har intet svart på hufvudet, är ofvan rödaktigt brungrå, inunder rödaktigt gulgrå; tvärbandet öfver vingen med gulaktig anstrykning (Glog., Liljeb.).

Varierar tillfälligtvis: 1) Hvit med karmosinröd anstrykning på hufvudets öfra del; på dess och halsens sidor samt på de undre kroppsdelarna. Näbbroten omgifven nedtill af ett svartaktigt streck; bakre ryggen der och hvar skuggad af mörkgrått; några af vingpennorna samt spetsarna af de närmaste stora täckfjädrarna svartbruna. Stjertpennorna utvändigt smutsgrå. Näbben och benen hvita. *Loxia Flamengo*, Mus. Carls. t. 17. *Nilss. Illum. fig. pl. 20.* 2) Hufvudet ofvan helt svart; dess sidor och halsen framtill svarta med inströdda grå fjädrar. Halsen ofvan, ryggen och undergumpen grå med svart der och hvar anstruken. Undra delarna rödgrå, svartfläckiga. En del af de undre stjerttäckarne glänsande svarta, en del hvita. *Hona.* — 3) Helt svart

Födoämnen: Frön af åtskilliga slags träd, såsom af fur, gran, rönnbär, enbär, njupon, hagtornbär, ollon m. m. Äfven förtär han trädknoppar och åtskilliga örtfrön. Bären bortkastas, endast frön eller kärnorna förtäras. Deraf synes lätt om domherrar eller kramsfoglar ätit rönnbären ur donorna. I fångenskapen underhåller man honom med hampfrö och rofvefrö, hvaribland man kan smula uppmjukadt bröd.

Fortplantning: I träd eller buskar i skogarna bygga de med konst ett näste i form af en bägare, sammanlagdt af qvistar, grässtrån, håriga rötter, inuti klädt med litet hår. Äggen 3—6 blåaktigt hvita med violetta och brunaktiga fläckar kring den tjockare ändan. Begge könen rufva dem vexelvis i femton dagar.

Fångst: De fångas på vanligt limspöträd, under hvilket man antingen sätter en lockfogel, eller i brist derpå sjelf ditlockar dem genom att efterhärma deras lockton. Äfven fälles här vid Lund årligen ett stort antal med *puströr*, ett instrument som på an-

---

diska toner, än afbrötos de hastigt genom några sträfva och skärrande läten, som förstörde hela musiken. — Då han önskade få något: mat eller vatten, satte han sig på en gren med ett ihållande fint nästan bedjande läte: *pick-pick-pick-pick-pick-pick;* eljest var locktonen det bekanta hvisslande: *tjuh, tjuh.* Och hjelpte det icke, så flög han surrande omkring granen flera hvarf. Öppnades då dörren till det rum, der han först vistades, så störtade han dit med pilens snabbhet, och kastade sig först på buren och sedan ned i fönstret, der vatten och föda stodo för hans räkning. I allmänhet var han glupsk efter mat och ofta hungrig. Han gick tidigt till hvila, och sökte då antingen sitt gamla ställe öfver en gardinhållare, der han kunde sitta dold, eller om han ej kom dit, satte han sig i de tätaste grenarna och barren, tätt vid stammen, så att han var svår att upptäcka. — Jag förmodar att foglen i vilda tillståndet förer ungefär samma lefnadssätt.

dra ställen i Sverige lärer vara föga begagnadt, men vid Lund åtminstone *varit* mycket i bruk, och hvarmed alla slags smärre foglar kunna fällas.

Nytta och skada: Köttet är smakligt och sundt. Hannarna värderas mest för sitt vackra utseende. — De skada stundom trädgårdarna om vintren, derigenom att de äta knoppar af fruktträden.

Tallbitslägtet (Corythus, *Cuv.*).

Näbben *kort, dock mer lång än hög, tjock, hoptryckt, kägelformig, mer hög än bred, kullrig; öfverkäken längre, ofvan försedd med tydlig näbbkant och i spetsen nedböjd till en hake.*

Näsborrarna *vid näbbroten, små, runda, täckta med framåtliggande korta hårlika fjädrar.*

Benen: *tarserna något längre än mellantån, framtill med inskärningar.*

Vingarna *räcka ungefär till halfva stjerten, som är lång och klufven. Yttersta vingpennan, som är blott rudimentär (räknas här icke); 2:dra och 3:dje vingpennorna längst; 1:sta kortare än 4:de; 5:tes spets står närmare 4:des än 6:tes.*

Hithörande foglar, af hvilka ej mer än *en* art är känd i Europa, komma i lefnadssättet och kroppsformen närmast *Korsnäbbarna*, hvilka de äfven till färgombytet mest likna *). Hannarna äro olika honorna och de få ej sin beständiga färg förr än i tredje eller fjerde året. De lefva af frön och kärnor.

*) Till samma slägte som korsnäbbarna kunna de ej räknas derföre att ej käkspetsarna korsa hvarandra, och från domherrarna skilja de sig betydligt genom färgförändringen. De synes bäst utgöra ett eget slägte.

Tallbit (*Corythus Enucleator*, Cuv.).

Artm. *Vingar och stjert svartaktiga med två hvita tvärstreck öfver de förstnämda; kroppsfärgen hos* hannen *röd eller gul; hos* honan *gråbrun eller gulaktig.*

Synonymi: *Loxia Enucleator* Lin. Fn. Sv. p. 81. — Retz. Fn. Sv. p. 234. — Lath. Ind. I. p. 372. — Lin. Syst. I. p. 299. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 125. — *Pyrrhula Enucleator* Tem. Man. d'Orn. I. 333. — *Fringilla Enucleator* Mey. Vög. Liv- u. Esthl. p. 77. — *Corythus Enucleator* Cuv. Regne anim. I. p. 415. — Nilss. Faun. I. p. 427. — Bonap. Loxiens p. 9. pl. 11. & 12. — Sundev. Sv. Fogl. pl. 11. fig. 23. — *Grosbec du Canada* Buef. Ois. III. p. 457. pl. enl. 135. f. 1. — Edw. tab. 423. 134. — *Pine Gorsbeak* Pen. Brit. Zool. I. p. 317. n. 114. — Wilson Amer. Orn. I. p. 80. pl. 5. f. 2. (yngre hanne). — Arct. Zool. II. p. 348. Suppl. p. 64. — Lath. Syn. III. p. 111. n. 5. Suppl. p. 148. — *Haaken-Kreutzschnabel* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 28. — *Svenskan* Zetterst. Lapp. Resa I. p. 243. — *Tallbiten* Ekstr. Jägarförb. 711. — Sv. *Tallbit, Svenska, Svensk papgoja, Nattvaka;* Smål. *Waktel.*

Beskrifning: Längd kring 8 t.; från vingleden 4 t. 3—4 l.; stjerten 3 t. 3—4 l.; tarsen 1 t.; näbben från pannan $4\frac{1}{2}$—5 l. — *Hanne yngre, dock fortplantningsskicklig:* Vingar och stjert svarta; de två närmaste täckfjäderraderna med breda hvita spetskanter, hvaraf två hvita tvärstreck öfver vingen; de innersta vingpennorna med breda hvita utkanter. Näsborrarnas täckfjädrar och ett streck genom ögonen svarta. Alla öfra kroppsdelar karmosinröda med mer eller mindre tydliga mörkbruna fläckar, isynnerhet synliga på ryggen; ty hvarje fjäder är mörkbrun med bred karmosinröd bräm; undra kroppsdelarna: hals, bröst och sidor något ljusare karmosinröda; mage och undergump askegrå; äfven skulderfjädrarna, bakryggen och sidorna med askegrå fjädrar; undre stjerttäckarne med hvitaktiga brämar.

Hanne, äldre: Hufvud, hals, öfvergump och alla undra kroppsdelar pomeransgula, och hos ännu äldre ljusare nästan citrongula. Rygg och skuldror mörkbruna med gröngula fjäderkanter. Magen åt midten samt undergumpen askegrå. Under det svarta strecket är en hvitgrå fläck mellan näbben och ögat. Stjerten och vingarna som hos den yngre. Benen mörkbruna; näbben ofvan brun, inunder blek, stundom hvitaktig.

Anmärkn. Att den röda färgen hos hannen småningom öfvergår i den här beskrifna gula, på så sätt att alla röda delar först blifva rödgula (mörkt pomeransfärgade) och sedan ljusare gula, derom har jag haft tillfälle att, genom flera gånger förnyad erfarenhet, öfvertyga mig. Redan då jag förestod Zool. Riksmuseum i Stockholm, 1828—1831, hade jag åtskilliga exemplar i bur, hvilka der undergingo ifrågavarande förändring; och på Museum här i Lund står en uppstoppad hanne, som var *röd* då han, hos Konservatorn Kjellman insattes i bur den 10:de Februari 1841, och då han dog den 18:de Juli 1842 var han och är *gul.* Denna färgförändring intygas äfven af Prosten Ekström i Jägareförb. Tidskr. sid. 712 och 713, af Prof. Rasch i Nyt Magas. for Naturvid. I. sid. 372. — Det är derföre besynnerligt att ännu en och annan vill bestrida eller ignorera en sak, hvarom man så lätt skulle kunna förvissa sig. Så är, i Bonapartes Loxiens pl. 12, som säges vara *hona,* en förträfflig figur af *gamla hannen, fullkomligt* lik det ofvannämnda exemplaret på Museum i Lund.

Honan litet mindre: från vingleden 4 t. 2 l.; sjerten 3 t. 2 l. Ofvan gråbrun med blekare grå fjäderkanter på ryggen, gul anstrykning på hufvudet och öfvergumpen; inunder askegrå, med gul anstrykning, som stundom är starkare på hals och bröst. Vingarna och stjerten som hos hannen.

Varierar tillfälligtvis: Hvit, hufvudet ofvan samt halsryggen och öfvergumpen stötande i gult. Vin-

garna svartaktiga med hvita fläckar och streck. Stjerten svartaktig.

Anmärkn. Loxia Flamengo SPARRM. hörer icke till denna utan till *Pyrrhula vulgaris;* se sid. 525.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna fogel tillhör de norra skogstrakterna af vår halfö och visar sig endast under vintren i de mellersta och södra delarna af landet. Han föredrager barrskogar för löfskogar, och vistas om sommaren endast i de förra. Till mellersta Sverige nedflytta spridda individer alla år i början af November, och vissa år infinna de sig der i stora skaror. Till Skåne komma de mer sällan; men dock får man stundom se dem äfven der i myckenhet, likväl blott en kortare tid och före stränga vintrar *). De besöka då rönnträden, hvilkas bär de särdeles tycka om. Efter Julen visa de sig väl knappt i Skåne, och från det mellersta Sverige flytta de redan i Februari tillbaka till sitt nordliga hem. I Lapplands skogar, i Juckasjervi och Enare barrskogar, tillbringa de sommaren och fortplanta sig. Dock synas de under denna årstid mera tillhöra det inre af landet än kusttrakterna. — Utom Skandinavien kläcka de äfven i norra Skottland, norra Amerika, och i hela norra Asien finnas de talrikt **).

Till lynnet är denna fogel utomordentligt dum och trög; han låter utan möda fånga sig och blir i fångenskapen genast tam. Dess sång, som består af

*) De äro mera sällsynta i Skåne nu än för 40—50 år sedan. I förra hälften af November 1827 infann sig en mängd i skogarna vid Krapperup, och i medlet af samma månad sågos några i Paradislyckan vid Lund. Derefter följde stark vinter med mycken snö. Under vintren $\frac{1845}{1846}$ infann den sig i stor mängd vid Carlstad, der den, äfvensom vid Götheborg, sällan visar sig. I det inre Smålands barrskogar säges han oftare, om vintren, infinna sig.

**) Se PEN. Arct. Zool. II. p. 348. — BONAP. Synops. p. 115. — PALLAS Zoograph. Rosso-Asiat. Tom. II. p. 6.

rena flöjttoner, är ganska omvexlande och utmärkt vacker; dess färg skön, och han blir snart sin ägare ganska tillgifven. För dessa sednare egenskaper skull, har man honom ofta i bur, och han hör i sanning till de angenämaste sångfoglar; men han tåler ej värma. Om man derföre vill behålla honom vid lif, måste man låta honom ständigt vistas i kallt rum, och stundom flyga fritt omkring.

Födoämnen: Frön af fur och gran, samt kärnor af rönnbär, oxelbär, enbär m. m. I fångenskapen kan man underhålla honom med samma födoämnen, samt med hafra, gryn, m. m. Af hampfrön blir han allt för fet och dör snart.

Fortplantning: Sitt bo bygger tallbiten på trädens grenar invid stammen, i täta barrskogar 4—6 alnar från marken. Det är förfärdigadt af risqvistar och strån samt stundom fodradt med fjäder. I Juni månad lägger honan 3—4 ägg, stora som kornsparfvens, blekt grönaktiga med större och mindra svarta, lefverbruna och grå punkter, isynnerhet kring den tjockare ändan.

Jagt och fångst: Med hagel kan man lätt skjuta denna fogelart, emedan han alldeles icke är skygg. I Småland och på flera ställen i norra och mellersta Sverige, der han stundom om vintren i mängd infinner sig och besöker rönnträden, fånga gossar honom på det sätt att de vid ändan af en lång käpp fästa en tagelsnara, som de träda öfver hufvudet på honom, samt neddraga på detta vis den ena efter den andra ur trädet.

Nytta: Köttet är ätligt. Hans sång är melodisk, omvexlande och vacker; äfven härmar han andra foglars sång, hvarföre han ofta som sångfogel hålles i bur.

Korsnäbbslägtet (Loxia, *Briss.**).

Näbben *medelmåttig, stark, på sidorna hoptryckt, ofvan och under kullrig; båda käkarne krökta, den öfra nedåt, den nedra uppåt, så att spetsarne korsa hvarandra; underkäkens kanter inböjda.*

Näsborrarna *vid näbbroten, små runda, täckta med framåtliggande borstlika fjädrar.*

Benen *temligen undersättsiga, uttån vid roten hopvuxen med mellantån; klorna temligen starka och krumböjda.*

Vingarna *medelmåttiga; 1:sta pennan försvunnit; 2:dra, 3:dje och 4:de nästan lika. Stjerten klufven.*

Könen äro mycket olika och ungarna olika de gamla. De rugga ej mer än en gång om året, men de undergå betydlig färgförändring, äfven utan ruggning. De vistas om sommaren i barrskogarna såväl i halföns nordliga som sydliga landskap, således i norr ända inom polcirkeln, och i söder ned i norra Skånes barrskogar. Om hösten och mot vintren stryka de familjvis eller i stora skaror omkring i skogarna i det sydligare Sverige, och nedkomma då ej sällan till södra Skånes löfskogar, trädgårdar och lundar, isynnerhet der rönnbär växa, som här, vid nämde årstid, utgöra deras hufvudsakliga föda. I barrskogarna lefva de nästan endast af fur- och granfrön, till hvilkas utplockande ur kottarne deras ovanliga näbbform synes synnerligen danad. De häcka på obestämda tider, så väl midt i sommaren som midt

*) Rörande dessa foglars så väl färgförändringar som lefnadssätt har H:r Prosten Ekström vänskapsfullt meddelat mig åtskilliga intressanta uppgifter, grundade på mångårig erfarenhet, i grannskapet af hans dåvarande boning på Mörkön, der foglen årligen i mängd kläcker.

i kallaste vintren *) och hannarna äro fortplantningsskickliga redan innan de erhållit ständig drägt. Man finner derföre så väl röda som gula hannar i parning. De häcka i barrträdens kronor, lägga ett af skägglafvar förfärdigadt stort bo med ingången på sidan. Äggen 3—4.

Anmärkn. I anseende till den nämde *färgförändringen* visa dessa foglar märkvärdiga egenheter. Deras ruggning inträffar allmännast i September månad; dock finner man både i Augusti och Oktober sådana som då rugga. Utom den större förändring, som isynnerhet hännarna undergå genom hvarje ordentlig ruggning, förändra de sig äfven ganska mycket *mellan* hvarje ruggning. Då hannen vid första ruggningen aflagt ungens grönaktiga drägt, är han *zinoberröd.* Under året förändrar sig denna färg *utan ruggning,* så att foglen mot andra hösten är mycket blekare. Efter andra ruggningen är han *mynjeröd,* hvilken färg under tiden intill tredje ruggningen undergår en ännu märkbarare förändring, så att den småningom öfvergår från blekt tegelröd till gul, och denna färg blir allt jemnt ljusare i samma mån som foglen blir äldre. (Se texten till *Illum. fig.* 3:dje Häft.).

Större Korsnäbb (*Loxia pityopsittacus*, Bechst.).

Artm. *Näbben jemnt så hög som längden af underkäken; dennes spets kort och temligen tvärböjd, hinner vanligen icke ryggen af öfverkäken.*

Synonymi: *Loxia pityopsittacus* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 21. — Mey. *Zusätze* 43. — *Crusirostra pinetorum* Mey. Vögel Liv- u. Esthl. p. 71. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 120. — *Loxia alia species* Rudb. av. pict. fol. 100. — *Loxia curvirostra major* Gmel. Syst. I. p. 843. — *Loxia pityopsittacus* Degl. Orn. I. p. 179. — Keyserl. & Blas. Wirbelth. p. ... — Bonap. Loxiens pag. 3. pl. 1. — Sundev. Sv. Fogl. pl. 1. fig. 1. 2. — Körn. Skand. Fogl. tab. 27. fig. 1.

*) Som yttermera bevis meddelas ett par erfarenhetsrön i Vet. Akad:s Öfvers. 1845. sid. 131.

Beskrifning: Längd 7—7½ t.; vingbredd. 12½—13 t.; från vingleden 4 t. 2 l.; stjerten 2 t. 3 l.; tarsen 6 l.; mellantån med klo 1 t.; baktån 6 l.; näbben 6 l. lång, 5 l. hög, 4½ bred; underkäken 5 l. lång. Näbben mörkt hornfärgad med ljusare käkkanter (som hos de yngre äro gulaktiga), mycket undersättsig och tjock, något kortare än mellantån, då klon räknas. Käkarne som bibehålla sin tjocklek ett stycke från roten, äro trubbigare tillspetsade och mer krökta i spetsarne, så att öfverkäkens spets fortsatt skulle bilda en rät vinkel med hufvudets longitudinella axis. Underkäkens spets öfverstiger sällan näbbryggen *). Underkäken inunder mycket kullrig, dess rotgrenar starkt utspärrade. — Hufvudet är äfven större än hos följande art, och synes nästan fyrkantigt. Ögonen små. Iris kastanjbrun. Benen bruna; hos de yngre gråbruna.

Unge som nyss lemnat boet: Hufvudet mörkgrönt eller nära svart, med gråhvita fjäderkanter; ryggen och vingtäckarne ljusare och grågröna med bleka kanter. Vingpennorna mörkt gråbruna, likasom de större täckfjädrarna. Öfvergumpen ljusgrå med smutsigt gulgrön anstrykning och en mörk olivgrön fläck utåt midten af hvarje fjäder; hals, bröst och mage under ljust grå med en mörkt gråbrun fläck utåt hvarje fjäder. Öfverkäken svart; underkäken ljusare isynnerhet på midten; munvikarna gula; tarsen gråbrun.

Ung hanne efter första ruggningen: Zinoberröd med mörkare rygg. Vingtäckarna mörkbruna med knappt märkbar röd anstrykning. Hufvudet, hal-

*) Dock händer det ibland att han verkligen öfverstiger den; liksom det stundom hos följande art, och alltid hos ungarna, inträffar att underkäkens spets icke hinner näbbryggens horisontella plan. Exempel på båda fallen har jag haft för mig.

sen och kroppen under ljusare röda, öfvergumpen ännu ljusare med skärare färg och glans; på tinningarna en brun fläck; magen i midten hvit, med smutsigt gulaktig anstrykning åt sidorna. Ving- och stjertfjädrar svartaktiga med smala rödaktiga utkanter. *Nilss. Illum. fig. pl. 17.*

Hanne efter andra ruggningen: Tegelröd; ryggen med gulgröna mot spetsen mörka fjädrar. Hufvudet, halsen och bröstet ljusare röda, med gula fjäderspetsar här och der. Slaksidorna rödgula, nästan enfärgade. Öfvergumpen rödgul (den gula färgen der den rådande). Ving- och stjertpennor gråbruna med hvitgula utkanter; de närmaste och näst närmaste vingtäckarna med gulaktigt hvita spetsar, som bilda två smala tvärband på den hoplagda vingen.

Hanne efter tredje ruggningen: Gulgrön eller grön, ofvan mörkare med gröngula fjäderkanter och ljusare hufvud; under ljusgrå; magen hvitaktig; öfvergumpen samt ving- och stjertpennornas kanter gulgröna.

Anmärkn. Färgförändringen hos hannarna sker efter hand på det sätt att den röda färgen småningom försvinner på hvarje fjäder och liksom uttränges af den gula, hvilken blir ljusare i samma mån som foglen blir äldre, på samma sätt som hos tallbiten.

Hona: Grå, ofvan mörkare med mer eller mindre tydliga grönaktiga fjäderkanter; inunder ljusgrå med grönaktig anstrykning på bröst och sidor. Öfvergumpen gröngul. Ving- och stjertpennor svartbruna, smalt kantade med grönaktigt eller grått.

Anmärkn. Honan undergår ingen märkbar färgförändring, utan är sig i alla åldrar lik.

Vistelseort och lefnadssätt: Större korsnäbben vistas i barrskogarna så väl i de sydligare som norra trakterna af halfön. Under vissa årstider träffas han ännu talrikare än följande art. Man finner honom

familjvis eller i större skaror kringsvärma i barrskogarna i norra Skåne, Blekinge, Småland, Upland m. m. I Skånes löfskogar träffar man dem endast höst och vinter, då de stundom i smärre familjer eller större flockar kringstryka i skogar och trädgårdar. De besöka då rönnträden, hvilkas bär då utgöra deras hufvudnäring. Likväl har jag, under denna årstid, sett dem förtära frön af åtskilliga örter. I Sveriges mellersta och nordliga landskap förekomma de i barrskogarna under alla årstider, och jag har ofta sett dem derstädes i större skaror, redan i Juli och Augusti. De år, då korsnäbben i större skaror infinner sig i Södermanland, sker alltid ankomsten mot hösten i Oktober eller November månader. Mot våren i Mars eller April flyttar större delen i skaror tillbaka, troligen åt norden. Endast de individer qvarstanna, som under sitt vistande der, tillredt sitt bo, rufva sina ägg eller hafva så späda ungar, att de icke kunna följa de flyttande *). Man har anmärkt att den större korsnäbben föredrager tallskogarna, då deremot den mindre hellre vistas i granskogarna och man har trott att detta skedde derföre att dennas näbb är starkare, så att han lättare kan öppna de hårda tallkottarna. Men Prosten Ekström, som i lång tid haft tillfälle att noga iakttaga dessa foglars lefnadssätt, har aldrig sett dem förtära tallfrön, blott granfrön. Deras glupskhet gör att de vanligen äro föga skygga. Då en skara slagit sig ned i kronorna af en granskog för att äta frön, sitta de helt stilla och man kan gå inunder utan att upptäcka deras närvaro på annat än de nedfallande kottarna. Foglen låter då t. o. m., liksom tallbiten, fånga sig med en vid ett spö fästad snara, som trädes på hans hals. Deremot är han svår att komma inom skott-

*) Prosten Ekströms iakttagelse.

håll då han är mätt eller sitter och hvilar sig. Vanligen sitter då en gammal hanne i toppen af trädet liksom på utkik. Så snart denna märker någon fara, gifver han det genast tillkänna genom ett skarpt ljud: *köp, köp* eller *tjuck, tjuck,* hvilket med lika ljud besvaras af hela truppen, som ock straxt tager till flygten.

Födoämnen: Isynnerhet gran- och tallfrön; äfven alfrön, kärnorna i rönnbär samt andra kärnor och frösorter. Då foglen vill äta, fattar han först kotten med klorna, afbiter qvisten tätt invid kotten, fattar den sedan med näbben och äntrar utåt den svigtande grenen tillbaka mot stammen, der han åter griper kotten med klorna och utbryter fröna. Sådan är foglens vanliga sed. Någon gång, ehuru ganska sällan, fäster han sig på kotten, medan denna ännu sitter på qvisten, eller fortsätter att äta på marken, om han råkat att fälla kotten. Då naturligtvis många frön, under det foglen genomletar kotten, falla ut ur densamma på marken, ser man ofta större delen af fogelsvärmen lemna trädet, och från marken upplocka de frön som nedfallit. Då han förtär alfrön, fattar han alltid först qvisten med klorna, innan han börjar att utplocka fröna.

Fortplantning: Man träffar denna fogel häckande under alla årstider: i Februari, April, Juni o. s. v. Dock är parningen allmännast i Februari och ungarna framkomma allmännast i April. Parningen sker under foglarnas måltider mest om morgnarna i klart väder. Man ser såväl röda som gula hannar i parning. Boet som vanligen lägges på 2:ne smalare grenar i någon mindre gran eller på spetsen af en lummig gran- eller tallgren, oftast högt från marken, är rundt, sammanflätadt af fina torra granqvistar och skägglafvar samt så stort att diametren är en aln och deröfver. Ingången är cirkelrund och

så liten att foglen nödvändigt måste tränga sig igenom den; men sjelfva balen eller liggstället är så stort att den rymmer en knytnäfve. Sådant är det bo, som lägges för att hysa ungar om vintren. De bon som foglen begagnar under sommaren, äro mycket mindre och tunnare. Han inrättar således sina bon efter årstiden och luftens värmegrad. Äggen 3—4, temligen små, smutsigt hvita med täta bruna fläckar. — När ungarna lemna boet, åtfölja de modren, som matar dem, men vid denna tid öfvergifver hannen familjen; man ser aldrig hanne i sällskap med hona, som har nyss utflugna ungar. Då dessa följa modren, hålla de ett gräsligt larm, skrika erbarmligt, gapa och rista på vingarna. Vid matningen fäller honan vanligen ned kotten på marken; ungarna åtfölja modren ned till kotten, ur hvilken hon plockar fröna och räcker dem åt de henne omgifvande, skrikande ungarna.

Fångst: Skjutes lätt med fina hagel.

Mindre Korsnäbb (*Loxia curvirostra*, LIN.).

Artm. *Näbben mindre hög än längden af underkäken; dennes långdragna spets öfverstiger vanligen öfverkäkens rygg.*

Synonymi: *Loxia curvirostra* LIN. Fn. Sv. p. 81. — *Meyers Zusätse* p. 45. — *Crucirostra abietina* MEY. Liv- u. Esthl. p. 72. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 122. — *Loxia curvirostra* NILSS. Illum. fig. 3:dje Häft. pl. 12:a. (gammal hanne). — BONAP. *Loxiens* pag. 4. fig. 2. hannar; fig. 3. (hona och unge). — KÖRN. Skand. Fogl. pl. 27. fig. 2. c. d. — SUNDEV. Sv. Fogl. pl. 1. fig. 3, 4. — *Kreuzschnabel* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 5. — Sv. *Mindre Korsnäbb, Kegelrifvare, Krumsnabel.*

Beskrifning: Längd $6\frac{1}{2}$ t.; vingbredden $11\frac{1}{2}$ t.; från vingleden 3 t. 6—7 l.; stjerten 2 t. 2 l.; tarsen $5\frac{1}{2}$ l.; näbbens längd nära 6 l.; höjd $3\frac{1}{2}$ l.; underkäkens längd 5 l. — Näbben mindre undersätt-

sig, hornfärgad; käkarna, afsmalnande ända från näbbroten, äro svagt krökta och mer långsträckta, så att underkäkens spets merendels öfverstiger öfverkäkens rygg; båda bilda med hufvudets långslinia, om den utdrages, spetsiga, ej räta vinklar; deras kanter bleka; underkäkens i midten uppstående och skarpa. — Iris brun. Benen gråbruna.

Unge som nyligen lemnat boet: Ofvan mörkbrun med gröngulaktiga, otydliga fjäderkanter, som på hufvudet äro bredare och ljusare; inunder hvit med gulaktig anstrykning och talrika långsgående svartaktiga fläckar. Ving- och stjertpennor svartaktiga med smala hvitaktiga kanter. På öfvergumpen och på sidorna af halsen gulgrön. — Käkspetsarna korsa hvarandra icke; ty underkäkens spets är föga uppböjd.

Ungarna under ruggningen: Ofvan mörkbruna med gulgrönt der och hvar inblandadt, samt med grå eller hvitaktiga fjäderkanter. Öfvergumpen samt kroppens undra delar hvitaktiga äfven med mer eller mindre gulgrönt samt med långsgående svartbruna fläckar och streck. De begge raderna af stora vingtäckare samt de innersta vingpennorna kantade med hvitaktigt.

Ung hanne efter ruggningen: Röd, på hufvudet, halsen och hela kroppen; ofvan mörkare, isynnerhet på ryggen och skuldrorna; något ljusare på hufvudet och på kroppens undra delar, och ännu ljusare på öfvergumpen. På tinningarna en mörkbrun fläck, som synes sträcka sig framåt genom ögonen; och spår till bruna fläckar finnas äfven i nacken. Magen åt midten hvitaktig. Vingar och stjert svarta med smala rödaktiga pennkanter, och röd anstrykning på de små vingtäckarne. Stjertens undra täckfjädrar svartgrå med breda, hvita fjäderkanter.

Gammal hanne: Grön eller gröngul på alla de delar, der föregående är röd: ryggen och skuldrorna mörkast eller bruna med gröna fjäderkanter; hufvudet, halsen och kroppens undra delar grönaktigt gula; öfvergumpen gul. På tinningarna en mörkbrun fläck, och äfven i nacken finnas dylika. Ving- och stjertpennor svartaktiga med smala grönaktiga kanter. De små vingtäckarne med bredare gröna kanter. De närmaste vingtäckarne och de innersta vingpennorna med bredare hvitgråaktiga spetskanter, hvarigenom ett dylikt smalt streck öfver vingen uppkommer.

Anmärkn. Den beskrifna hannen blef dödad i medlet af Maj. En röd hanne, som för några år sedan fångades midt i vintren och insattes i bur, öfvergick der småningom till den starkt citrongula färg, hvarmed han blef målad i NILSS. *Illum. fig. pl. 19.* — Det strider således mot min erfarenhet, hvad några Ornithologer antagit, och bland andra, Prins BONAPARTE anför i *les Loxiens* p. 2. att hannarnes färg öfvergår småningom från gul till gulrödaktig och derefter till ponceau- och karmosinröd.

Honan: Ofvan gråbrun med gröna fjäderkanter på hufvud och rygg. Öfvergumpen gröngul. Undra kroppsdelarna grå med gröngul anstrykning på bröst och sidor. Pannan, hufvudets och halsens sidor askegrå, med en brun fläck på tinningarna. Strupen och mellersta delen af magen gråhvitaktiga. — På andra individer är den gröna och gula färgen mer utvecklad, så att de mest likna den beskrifna gamla hannen.

Vistelseort och lefnadssätt: Dess egentliga stamhåll äro tall- och granskogarna, så väl i Sverige som Norge. Åt norr äfvensom åt söder på vår halfö förekommer han så långt som barrskog växer. I norra Skånes äfvensom i Gottlands barrskogar är han dock långt mindre allmän än föregående art. Om hösten träffar man honom familjvis kringstrykande i barrskogarna, der han söker sin näring. Redan i medlet af Juli

infinner han sig stundom familjvis i trädgårdarna på södra Skånes slättbygd. Han sitter då vanligen tyst bland löfven, och hänger under grenarna liksom mesarna. Man träffar då så väl spräckliga ungar, som yngre röda, och gamla gula foglar. Utom sin vanliga lockton: *tjuck, tjuck, tjuck,* låter han höra låga drillande ej obehagliga ljud.

Denna korsnäbb är, liksom föregående, ganska glupsk och derföre, då han är hungrig och gjort ett godt fynd, alldeles icke skygg. I barrträden ser man honom stundom hela timman sittande på en och samma kotte, af hvilken han utplockar fröna och hvilken han med uppmärksamhet genomletar på alla sidor och sittande i alla rigtningar. Han blir lätt tam, men fägnar icke sin egare genom någon särdeles angenäm sång. Går han lös i kammaren, så söndergnagar han allt hvad han kommer åt; ty han har i näbben en otrolig styrka. Sätter man honom i bur, så måste denna vara af jern, ty en träbur söndergnagar han snart. Han klättrar i buren med tillhjelp af näbben, liksom en papegoja.

Födoämnen: Korsnäbben lefver endast af kärnor och frön, isynnerhet af granfrön, hvilka han, med sin på sidorna vigglikt hoptryckta näbb och dess krumböjda spetsiga käkar, lätt kan framleta mellan de på hvarandra lagda fjäll, hvaraf kotten består. Vid detta arbete fasthåller han sig på kotten med de hvassa, krökta klorna, och klättrar kring honom på alla sidor, ofta hängande inunder honom som en mes. Blir kotten lös och nedfaller, så följer foglen med och fortsätter sitt arbete på marken. Äfven förtär han alfrön, rönnbär, och trädknoppar. I fångenskapen kan man föda honom med hampfrön.

Fortplantning: Denna är icke bunden till någon viss årstid, utan man finner dess näste så väl midt om vintren som midt om sommaren. Detta

bygger han på de höga grenarna af barrträden. Det består utvändigt af fina qvistar, hvarpå följer ett tjockt underlag af mossa, och invändigt är det vanligen fodradt med skägglafvar. Äggen 3—4 gråaktigt hvita med röda och bruna fläckar och streck.

Jagt och fångst: Korsnäbben kan lätt skjutas med hagel eller fällas med puströr, då han ej är skygg. Äfven fångas han på limspön med lockfogel.

Nytta och skada: Köttet kan ätas. Foglen gör i vilda tillståndet, ingen annan skada än att han förtär en mängd trädfrön.

Bändel-Korsnäbb (*Loxia bifasciata*).

Artm. *Två hvita tvärband öfver de svarta vingarna.*

Synonymi: *Loxia bifasciata* Nilss. Illum. fig. I. Band pl. 20. — Bonap. Loxiens p. 7. pl. 8. — Sundev. Sv. Fogl. pl. 1. fig. 5. pl. 2. fig. 1. — Id. Vet. Akad. Öfvers. 1846. p. 37. — Körn. Skand. Fogl. pl. 27. fig. 3. — Degl. Orn. eur. I. p. 180. — *Crucirostra bifasciata* Brehm Ornis III. p. 85. Isis 1827. p. 820. — *Loxia tæniopterä* Glog. Isis 1828. p. 411. Vögel Europ. I. p. 354. — *White-winged crossbill* Yarr. Brit. Birds II. p. 28. — *Loxia leucoptera* Tem. Man. 3. part. p. 243. — Sv. *Pipkrums, Norsk Korsnäbb.*

Anmärkn. Några Ornithologer, deribland Sundevall, Bonaparte m. fl., anse denna vara till arten skild från den nordamerikanska *Loxia leucoptera* Gmel. I. II. p. 884, Wilson Amer. Ornith. IV. p. 48. pl. 31. fig. 3; andra hålla dem för att vara blott lokalracer af samma art, hvilken mening äfven delas af De Selys Longchamps i Naumannia VI. 1856. p. 388, Liljeborg Vetensk. Akad. Handl. 1850. p 291, hvilket äfven jag anser vara antagligast.

Beskrifning: Denna art är den minsta i sitt slägte, samt mycket smalare och spensligare än de föregående; isynnerhet är näbben mindre och spensligare än hos någondera af dem. Fogelns längd

6—6½ t.; från vingleden 3 t. 6 à 7 l.; näbben vid roten $\frac{7}{16}$ t. hög, och $\frac{5}{16}$ t. bred; öfverkäken $\frac{6}{8}$ t. lång, dess spets starkt hoptryckt lång och spetsig; underkäken $\frac{9}{16}$ t., dess spets kort; stjerten 2 t., nära 2 t. 3 l., klufven, räcker nära 1 t. utom vingspetsarna; tarsen $\frac{5}{8}$ t.; mellantån utan klo nära ½ t., med klo 5½ l. De 3 yttersta vingpennorna lika långa. Näbben brun, med bleka käkkanter. Benen bruna.

Äldre hanne har följande färg: hufvud, hals och framrygg, samt de undra kroppsdelarna pomeransgula, blandade med grått, lifligare på öfra, mattare på de undra delarna. Alla fjädrarna på dessa delar äro dock mörkt askegrå, men i kanten pomeransfärgade. Pannan mörkbrun, hakan blek, hvitaktig. Näsfjädrarne gulbruna. En brun fläck genom ögonen till örontrakten. Ryggen med mörkbruna fläckar och rödgula fjäderkanter. Skuldrorna mörkbruna med grönaktiga fjäderkanter. Bakryggen blekt rostgul. Vingarna svarta, med två breda hvita tvärband, af hvilka det främre bildas af de näst-största och af några små vingtäckare, samt är bredast utåt och der ⅜ t.; det bakre bildas af de största vingtäckarne och är bredast inåt, samt der ½ t.; äfven hafva 3 af de innersta vingpennorna breda, hvita spetsar; de öfriga, äfvensom lillvingen, med smala, hvita spetskanter. De små vingtäckarne med smala, grönaktiga kanter. Stjertpennorna svarta med smala kanter, på de innersta hvitaktiga, på de yttre mer grönaktiga. Öfra stjerttäckarne svarta, med breda rostgrå, de undra med än bredare hvita kanter.

En annan äfven äldre hanne: Hufvud och halsrygg gula; på mellersta ryggen en rödgul fläck. Öfvergump och öfra stjerttäckare ljusgula med smala långsgående svarta fläckar; för öfrigt rygg och vingar svarta med två hvita band på vingarna. Undra kroppsdelarna gula med rödaktig anstrykning på brö-

stet. Från Helgoland, i Gyllenkrokska samlingen på *Mus. Lund.*

Yngre hanne: Karmosinröd ofvan och under med bakrygg mer ljusröd. Vingarna svarta med två breda hvita band och de innersta vingpennorna med breda hvita spetsar. Det ena exemplaret, troligen det minst gamla, har framryggen svartaktig, magen hvit, undre stjerttäckarna svartaktiga med breda hvita kanter. Det förra af H:r Baron Gyllenkrok från Helgoland; det sednare från Bjersgård af D:r C. Ask. *Mus. Lund.*

Äldre Hona: Ofvan brun med grönaktig anstrykning på ryggen och blekgul öfvergump. Undre kroppsdelarna brunaktigt grå med gul anstrykning på bröst och sidor. *Mus. Lund.*

Unge: Ofvan mörkbrun med hvitaktiga fjäderkanter; öfvergumpen samt undra kroppsdelarna hvitaktiga med gulaktig anstrykning och talrika långsgående svarta fläckar och streck. Vingarna svarta med två hvita tvärband och hvita spetskanter på de innersta vingpennorna. *Mus. Lund.*

Anmärkn. Denna och nästföregående fångades i dona på rönnbär i parken vid Nöbbelöfs prestgård den 18:de Oktober 1845 af Thora Mar. Nilsson och deponerades i Lunds Zool. Mus. Den här beskrifna ungen har säkert varit utkläckt vida närmare än Siberien eller Ryssland.

Vistelseort och lefnadssätt: Bändelkorsnäbben är en bland de nordöstra fogelarter, som först i sednare tider börjat något oftare visa sig i det mellersta och södra Sverige. Det första, som Svenskt tillvaratagna exemplar, fångades vid Stockholm 1792 och kallades af fogelfängarne *Norsk korsnäbb* (*Illum. fig. 3:dje Häft.*) till ett bevis att de förr sett samma fogelart och att de ansågo den ha kommit från norden. Derefter fångades ett exemplar på Mörkön i

Oktober 1830 (?) och insändes till Stockholms Museum af Prosten Ekström; 1840 blef en hanne skjuten på Tjörn af H:r Ferd. v. Wright. Samma höst skjöts äfven en hanne vid Christiania af H:r Siepke; 1844 den 4:de Juli sågs en röd hanne i prestgårdsträdgården på Tjörn. Men följande året, hösten 1845, visade sig denna fogelart mer kringspridd och långt mera talrik än, så vidt man vet, före eller efter denna tid. I Oktober och November nämda år, 1845, skjötos af Pastor Wallengren i furen mellan Årup och Gualöf 12 st. mest yngre, blandade med *Loxia pityopsittacus* och *curvirostra*. Den 18:de Oktober s. å. fångades i donor i parken vid Nöbbelöfs prestgård, ¾ mil från Ystad, 2 st. en gammal hona och en unge; och kring den 20:de fångades der ännu ett exemplar tillsammans med *Loxia curvirostra*. Några dagar förut hade en mindre flock af dessa foglar blifvit sedd utan för parken, och ungefär vid samma tid hade en mindre flock synts sittande på karborrar, på Helgonbacken vid Lund. Den 16:de November skjöts en hanne vid Årup och i Oktober erhölls en ung hanne från Bjersgård. Under samma år i November och December månader blefvo två exemplar fångade vid Stockholm, och Professor Sundevall berättar att från Oktober till Jul hade åtminstone 12 exemplar blifvit fångade kring hufvudstaden. Enligt uppgift af H:r Mesch fälldes åtminstone 7 vid Götheborg ungefär under samma tid (Öfvers. 1846. p. 37). Det är således påtagligt att en utvandring af dessa foglar skett under hösten 1845, liksom året förut af *nötkråkan* (sid. 219). Hvarifrån dessa flockar, som samtidigt visade sig på vidt skilda ställen, utgått, är svårt att bestämma; troligen icke från *en* trakt, utan från flera; ty åtskilliga af dem voro så unga att de sannolikt blifvit kläckta i barrskogarna uti det inre af landet. Eljest synes deras egentliga

stamhåll vara barrskogarna i det nordöstra Ryssland; ty der, vid Archangel, fann Professor Liljeborg dem vara allmänna. Han såg flera smärre flockar deraf i Juli månad. (Vet. Akad. Handl. 1850. p. 201). Efter år 1845 och Januari 1846 hafva åter ensliga exemplar blifvit sedda i åtskilliga trakter af landet, t. ex. vid Ljungby flera gånger fångad af H:rr Gadamer och Wallengren (Wallengr.); vid Norrköping skjöts en hanne den 29:de November 1856 (Lundborg i bref).

En dylik utvandring som den, hvilken här inträffade 1845, synes hafva inträffat i Tyskland 1826, då foglen på en gång visade sig i större antal än någonsin förrut eller sednare, i Schlesien, Sachsen, Lausitz, på Harz och vid Wien; han kom till många orter i betydlig mängd, äfven i släta landskap; och har för öfrigt efter ett par månader redan åter försvunnit. (Glog. Vög. Eur. I. p. 355). Förhållandet var då liksådant der, som hos oss 1845.

Hvad dess lefnadssätt beträffar, så liknar det de andra korsnäbbarnes; han är icke skygg och förtär frön såväl af tall som gran.

Dess *fortplantning* känner man icke. Dess läte är olikt de andras: det liknar icke deras: *köp, köp* eller *tjuck, tjuck*, utan kan uttryckas med *krit, krit* eller *gött, gött;* och detta finare läte har gifvit fågelfångarna anledning att, då de kalla de andra blott *Krums* (en förkortning af *krumsnabel*) kalla denna *Pipkrums.* I Archangel hållas hannarna tama för deras vackra färg skull (Liljeb.).

Stenknäckslägtet (Coccothraustes *Klein*).

Näbben *bildar en utomordentligt grof kägla, lika hög öfver roten som lång från näsborrarna;*

näbbsömmen något böjd; käkkanterna inböjda; öfverkäken något längre och i spetsen litet nedböjd, i kanterna med en flik framom roten.

Benen *korta; mellantån vid roten förenad med uttån; tarserna med tvära inskärningar; klorna svagare än hos föregående slägten.*

Stjerten *kort. Vingarna medelmättiga med de 4 främsta pennorna mycket längre än de följande.*

Mellan könen finnes någon skillnad, men ännu större mellan ungarna och de gamla. Näbbens färg ändras efter årstiderna mer än fjädrarnas. De vistas i skogarna; men äro temligen sällsynta. De hafva sitt namn deraf att då de förtära stenfrukt t. ex. körsbär, bortkasta de sjelfva bäret, knäcka stenen och äta kärnan.

Stenknäck (*Coccothraustes vulgaris*, KLEIN).

Artm. *De mellersta vingpennorna i spetsen tvära, breda, kantiga; ryggen brun; vingpennorna i infanet och stjertpennorna i spetsen med en hvit fläck.*

Synonymi: *Loxia Coccothraustes* LIN. Fn. Sv. p. 80. — NILSS. Orn. Sv. I. p. 127. — LATH. Ind. I. p. 371. — *Coccothraustes vulgaris* PALL. Zoogr. II. p. 12. — KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. XLII. 164. — DEGL. Orn. I. p. 196. — *Le Grosbec* BUFF. Ois III. p. 444. t. 27. f. ... — Pl. enl. 99—100. — *Grosbeak* LATH. Syn. III. p. 103. n. 4. — Suppl. p. 148. — EDW. av. t. 188. — *Hawfinch* YARR. Brit. Birds I. p. 531. — *Kirsch-kernbeisser* BECHST. Nat. Deutschl. III. p. 35. — KÖRN. pl. 24. fig. 1. — Sv. *Stenknäck.*

Beskrifning: Längd kring 7 t.; vingbredden 12½ t.; från vingleden 4 t. 2 l.; stjerten 2 t. à 2 t. 2 l.; utom vingspetsen 1 t.; tarsen 7 l.; mellantån 6 l.; baktån 3½ l. (utom klorna); näbben från pannskelet 6½ l.; från näsborrarna 5½ l. och vid ro-

ten lika så hög och lika bred. Näbben om sommaren ljust blå, underkäken inunder hvit, om vintren perlmofärgad eller hvitaktig med eller utan brunaktig spets. Ungarna hafva, första sommaren, näbben blekt köttfärgad med brunaktig spets. Ögonen små med perlfärgad iris. Benen blekt köttfärgade.

Hela foglen utmärkt undersättsig, tjock och kort. Stjerten temligen kort, och i spetsen något urnupen. Vingarna medelmåttiga; 1:sta vingpennan nästan lika med 2:dra och 3:dje, som äro längst; 4:de något kortare, 5:te mycket kortare.

Gammal hanne om sommaren: Öfvergumpen, de öfra stjerttäckarne samt hufvudet ofvan och på sidorna brungula, framåt pannan blekare, åt nacken mörkare. En smal infattning kring näbbroten, en fläck mellan näbb och öga (tyglarna) samt en stor fläck under hakan, rent svarta. Ett bredt rent askegrått band kring halsryggen. Rygg, skuldror och de tre innersta vingpennorna mörkbruna. Halsen framtill, bröstet och magen askegrå med rostbrun anstrykning. Vingarna svarta med en stor aflång hvitaktig eller gråhvit fläck, som härrör af täckfjädrarna. Vingpennorna med en stor hvit fläck i midten af inre fanet och mot spetsen glänsande stålblå med undantag af de yttersta; de 4 första spetsiga; de följande 5 till 16 i ändarne liksom afhuggna, breda, kantigt utskurna och svart stålblå, glänsande; stjertpennorna från roten till öfver midten samt i yttre fanet svarta; för öfrigt i spetsen och infanet, hvita. De mellersta i yttre fanet rostbruna. De undre stjerttäckarna och undergumpen hvita. *Nilss. Illum. fig. 119.*

Honan har ryggen och skuldrorna blekare bruna; dess vingfläck är gråaktigt hvit; *på de inre vingpennornas utfan en askegrå fläck;* hufvudet brungrått (ej brungult); ingen svart infattning öfver näbb-

roten; undre kroppsdelarne blekare grå än hos hannen.

Ungarna före ruggningen: Panna, kinder och haka blekgula; ett svart streck eller en rad af svarta småfläckar från hvardera sidan af underkäkroten nedgår på sidorna af strupen. Äfven öfra bröstet hos han-ungen gulaktigt. Hufvud och rygg hos hanungen mer mörkbruna, hos hon-ungen mer grå; ryggen hos båda svartfläckig. På den hoplagda vingen har hanungen redan en stålblå, hos honungen dessutom en askegrå fläck. Undra kroppsdelarna beströdda med små rundaktiga svarta fläckar. Näbben gråbrun, under och på sidorna blekare hvitgråaktig; benen blekgrå; iris gråhvit.

Vistelseort och lefnadssätt: Stenknäcken är en mycket undersättsig fogel och har, i förhållande till sin storlek, gröfre och tjockare näbb än någon annan europeisk fogelart. Han förekommer blott i de södra och mellersta trakterna af halfön, och äfven der är han temligen sällsynt. Hittills har jag blott sett honom i Skåne och Halland, men han skall i sednare åren vara skjuten vid Stockholm, äfvensom han ett par gånger blifvit skjuten i södra Norge. Han är i allmänhet flyttfogel och anländer till Skåne i första hälften af April då han träffas enslig eller i mindre sällskap i trädkronorna. Äfven infinner han sig stundom i mindre flockar i trädgårdarna vid Lund i början af Maj; och om hösten, kring den 20:de Augusti, infinna sig derstädes stundom nyss utflugna ungar i familj. Ännu kring den 20:de November träffas han stundom der i större sällskap, hvilka derefter försvinna. Likväl flytta icke alla; ty man träffar en och annan midt under vintren. Om sommaren vistas han och fortplantar sig i skogarna, och mot hösten, då körsbären mogna, besöker han åter familjvis de trädgårdar i hvilka dessa finnas.

Dess flygt är temligen snabb, oaktadt han är utomordentligt undersättsig och tjock, samt har korta vingar; men han flyger med täta vingslag och synes under flygten använda mycket bemödande. De i spetsen utbredda och tvära vingpennorna kunna äfven bidraga att öka styrkan i de korta vingarna. Om våren sätter han sig ofta i högsta trädtoppen, vänder sig än hit än dit och lockar på honan. Om hösten och under sträcktiden hoppar han merendels bland grenarna. Dess lockton är ett pipande: *its* eller *tziss*, och då han flyger, ropar han *zick, zick!* Han är ganska skygg och låter ej gerna skytten komma nära.

Födoämnen: Dessa bestå i åtskilliga slags frön och kärnor t. ex. frön af ask, lönn, fur och gran; hampfrön, rofvefrön, kålfrön o. s. v.; kärnor i rönnbär, oxelbär m. m. Då körsbären mogna går han med begärlighet efter dem. Likväl förtär han ej sjelfva bären eller det s. k. köttet, utan han låter det falla och behåller stenen, hvilken han med sin starka näbb skickligt klyfver för att derur uttaga och förtära kärnan; dock har jag ej märkt att han, liksom nötkråkan nyttjar skalbitarna till krossningsmedel.

Fortplantning: På träd och buskar, isynnerhet i bokskogarna, bygger han sitt bo i en klyka mellan några grenar. Han häckar i skogen vid Osbyholm. Boet är konstigt sammanflätadt af risqvistar och invändigt fodradt med fina rötter, ull och hår. Äggen 3—5 askegrå, stötande i grönt, med svartaktiga fläckar och ådror. (L. $7\frac{2}{3}$ l.; tj. $5\frac{1}{2}$ l.).

Nytta och skada: Dess kött säges vara godt. Ett litet sällskap af denna fogelart kan på en kort tid bortplocka alla körsbären på ett träd. Under detta arbete sitter foglen helt tyst bland löfven och man märker dess närvaro blott på de nedfallande bären.

Attonde familjen: **Dufvor** (*Columbini*, Illig.).

Näbben *medelmåttig, hoptryckt; öfverkäken vid midten tunnare, mot spetsen tjockare, hvälfd med bräddarna skjutande öfver underkäken, i spetsen nedböjd, vid roten täckt med en tjock naken uppsvälld hud.*

Näsborrarna *på sidan vid midten af näbben, bilda en långsgående springa under den uppsvällda näbbhuden.*

Benen: *tarserna korta: framtårna skilda; baktån liggande med dem i samma plan.*

Vingarna *temligen långa; 1:sta vingpennan litet kortare än 2:dra, som är längst.*

Dufvorna utgöra öfvergången mellan sparffoglarna och hönsen; i somliga fall liknande de förra, i andra de sednare. Baktån ligger hos dem i samma plan som framtårna, och stjerten har blott 12 pennor. De vistas merendels bland stora höga träd i skogarna eller i branta bergsklippor ofta vid stränderna; de bygga sig ett af rispinnar gjordt näste på ett upphöjdt ställe i träd eller bergsskrefvor och lägga deri blott två enfärgade, hvita ägg; men de lägga flera kullar om året. Deras föda består i sädeskorn, skidfrukter, frön o. s. v., som de uppmjuka i kräfvan. De bada sig i vatten (ej i sand). Ungarna qvarblifva i boet tills de äro flygväxta och matas ur kräfvan. — Dufvorna lefva i engifte; men mot hösten slå de sig sammans i stora skaror och stryka kring på fälten. De rugga blott en gång om året och könen äro temligen lika; men ungarna olika de gamla.

Af denna familj hafva vi på Skandinavien blott *ett* slägte:

Dufslägtet (Columba, *Lin.*)

hvilket igenkännnes af de för familjen anförda kännetecken. Detta slägte innefattar hos oss 5 vilda arter.

Af dessa äro de 4 flyttfoglar och af dessa besöka oss de 2 oregelbundet, de 2 återkomma regelbundet hvarje vår och lemna oss hvarje höst. Dessa uppehålla sig om sommaren parvis i skogarna och göra derifrån utflygter till fält och åkrar i deras grannskap. Om hösten slå sig ofta flera kullar tillsammans i stora skaror och strōfva om dagarna kring på åkerfälten: om aftnarna återvända de till skogarna och hvila der om nätterna i träd. Den femte arten bebor bergsskrefvor vid hafskusten.

I motsats mot förhållandet hos hönsen, äro vingarna hos dufvorna mycket utbildade, men fötterna föga: de flyga snabbt och med klatschande buller då de uppflyga; men de kunna ej löpa fort eller uthållande, utan flytta sig ofta med tillhjelp af vingarna, äfven då de beta i flock på fälten. Under parningstiden kallar hannen från en trädtopp sin maka genom kuttrande läte. Hon lägger 2 kullar om året; men vanligen ej mer än 2 ägg i hvarje kull; desse rufvas vexelvis af begge makarna.

Ringdufva (*Columba Palumbus*, Lin.).

Artm. *Blågrå, med en lång hvit fläck på vingen och ett hvitgrått band under den långa stjerten, framom dess svarta spets.*

Synonymi: *Columba Palumbus* Lin. Fn. Sv. p. 75. — Lath. Ind. II. p. 601. — *Le Pigeon ramier* Buff. Ois. II. p. 531. t. 24. — Pl. enl. 316. — *Ring-Pigeon* Pen. Brit. Zool. I. p. 296. — *Ringeltaube* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 949. — Brehm Lehrb. p. 410. — *Ringdufva* v. Wright Sv. Fogl. Häft. 12. — Sv. *Ringdufva*; Öl. *Sjutut.*

Beskrifning: Gammal hanne om våren: Längd 17 t., hvaraf näbben $\frac{7}{8}$ t. och stjerten nära 7 t. — Näbben blekgul, öfverkäken i spetsen trubbig, nedböjd; underkäken med en knöl bakom spetsen. Näbb-

huden uppsväld, mjuk, köttröd. Ögonkretsen bar, gråblå. Iris ljusgul. Benen blåaktigt köttröda. — Kroppen ofvan mörkblå med hufvud och öfvergump ljust askeblå. Halsryggen starkt glänsande af svartgrönt, grönt och blått; på hvardera halssidan en hvit glänsande, oval fläck, stor som ett dufägg. Strupen ljust askeblå; framhalsen och främre bröstet rödaktigt grå, hvilken färg småningom på bakre bröstet och magen öfvergår i hvitt. Slaksidorna och vingens undra täckfjädrar ljust blågrå. Vingpennorna svartgrå och de främre i yttre kanten hvita. De främre vingtäckarna, så större som mindre, rent hvita, hvarigenom en långsgående hvit fläck uppkommer vid brädden af den hoplagda vingen. Stjerten vid roten gråblå, vid spetsen svart med ett bredt hvitaktigt band inunder midten.

Honan föga mindre, med något blekare bröst. Halsfläcken något mindre.

Ungarna hafva mörka rödaktiga näbbar och ben, samt hvitgrå iris; smutsiga färger och ingen fläck på halssidorna.

Vistelseort och lefnadssätt: Ringdufvan är flyttfogel och infinner sig här i Skåne redan i slutet af Mars eller i början af April *). Hon träffas då parvis, ehuru temligen sällan, i lunder och trädgårdar i det södra Skåne. De flesta synas ej här under nämnde årstid, utan flytta troligen annan väg till de nordligare provinsernas barrskogar, der de flesta para sig och uppföda sina ungar. Få par af denna art stanna qvar i Skåne öfver sommaren; dock häckar hon stundom äfven i Skånes löfskogar s. s. vid Silfåkra, Öfvedskloster m. m. Äfven häckar hon sparsamt i nordöstra Skåne och samma förhållande eger rum i Blekinge. Ännu vid Norrköping förekommer

*) År 1832 infann hon sig i södra Skåne den 23:dje Mars.

denna sparsamt, men följande är allmän (Lundb. i bref). Äfven vid Götheborg, mindre allmän (M:lén). Samma förhållande eger rum vid Christiania som i Dalarna, att denna är allmännare än följande. Dess gräns åt norden på Skandinaviska halfön, är ännu ej bestämd; men säkert är att hon äfven förekommer i norra Ångermanland samt i Norge, t. o. m. norr om fjällryggen. Jag har sett henne vid Gällebeck, på Hedemarken, i Gulbrandsdalen, i Herjedalen samt i Stördalen norr om Trondhjem *), och enligt Löjtnant Leigh infinner hon sig då och då vid Aal, öfverst i Hallingdalen.

Ringdufvan vistas om sommaren i stora täta barrskogar, mer sällan i löfskogar. Först då ungarna äro flygga, träffas hon familjvis i Skånes löfskogar, och småningom slå sig flera familjer tillsammans och bilda mindre eller större flockar. Någon gång träffas hon här med ungarna redan vid slutet af Juli; vanligen anländer hon dock ej hit förr än i Aug. och Sept. Från medlet af sistnämde månad träffar man ringdufvor i stora skaror uti Skånes bok- och ekskogar. Härifrån göra de utflygter på åkerfälten, på inbergade hvete-, råg-, korn- och ärtåkrar, der de upplocka de bland stubben nedfallna sädeskornen.

Äfven infinna de sig begärligt på de nysådda rågåkrarna. På de åkerfält der en flock får vanan att beta, infinner han sig regelbundet två gånger dagligen kring klockan 8 föremiddagen och kring klockan 4 eftermiddagen.

---

*) Man har påstått att denna art icke ginge så långt åt norr som till Norge, samt att han i den högre norden skulle sakna sin föda. Detta är misstag. Att norden är rik på barrskogar, vet hvar och en; och att ringdufvan finnes i Norge, kan jag genom egen flerfaldig erfarenhet intyga. Dock går hon, enligt Löwenhjelm, ej till Westerbotten eller Ume Lappmark.

Ringdufvan är en rask och skygg fogel. I skogen har hon merendels sina bestämda träd, på hvilka hon sitter. Vanligen sitter hon antingen i högsta toppen af en hög gran eller på torra grenar af en ek eller bok. Dess flygt är snabb och lätt; då hon uppflyger klatschar hon starkt med vingarna. Handufvan eller durken har ett kuttrande starkt läte: *ruckucku-kuku*, genom hvilket han, mest under parningstiden, från en trädtopp kallar sin maka. Mot slutet af September och i början af Oktober lemna de oss samfält.

Födoämnen: Frön af fur och gran, samt åtskilliga sädesslag, såsom hvete, råg, ärter m. m., äfven gräsfrön, bär och regnmaskar; om hösten också bokollon.

Fortplantning: Ringdufvan bygger sitt bo på grenarna af träd, dels löfträd dels barrträd. Det består af ris och pinnar, är platt och illa bygdt. Stundom begagnar hon ett gammalt ekorrebo eller ett kråknäste. Äggen 2, hvita, glänsande. Första kullen lägges i Maj; den andra i Juli. Båda makarna rufva dem. Blifva de störda under rufningen, öfvergifva de boet. Ungarna näras i början genom ett ostlikt ämne som afsöndras i de gamlas kräfva; och sedan de fått fjädrar, fodras de med frön, som äfven blifvit uppmjukade i föräldrarnes kräfva.

Jagt: Som ringdufvan är mycket skygg och grannsynt, lyckas man sällan att skjuta henne då hon sitter i träd, om man ej kan smyga sig i håll bakom täta buskar eller tjocka trädstammar.

Här i södra Sverige skjuta vi ringdufvor mest om hösten i September och i början af Oktober, då de i större eller mindre flockar beta på åkerstubben eller på de nysådda rågåkrarna. De sitta dervid ej stilla, utan framskrida, ömsom gående och flygande, småningom från den ena ändan af åkern till den an-

dra. Man närmar sig dem inom skotthåll bakom en gärdsgård, vall, åkerren, buske e. d., och man kan då stundom nedlägga 4—6 i skottet. Som förut är nämdt, är denna jagt bäst om f. m. efter kl. 8, och om e. m. kring kl. 4. Den öfriga delen af dagen tillbringa dufvorna merendels i skogen. Stundom taga de till nattqvarter någon tufvig fälad eller mosse der de sitta på sjelfva marken.

Nytta och skada: Ungarna stekta äro möra och läckra; de gamla deremot mer sega och torra. — På säden göra de i vissa trakter stor skada: äfven derigenom att de uppäta de utsådda råg- och hvetekornen.

Skogsdufva (*Columba Oenas*, Lath.).

Artm. *Blågrå med metallgrön glans på sidan af halsen; ljust askeblå bakrygg och ett par svarta fläckar på vingen.*

Synonymi: *Columba Oenas* Lin. Fn. Sv. p. 75. (men Diagnosen är oriktig). — Lath. Ind. II. p. 589. — Tem. Man. I. p. 445. — Degl. Orn. II. p. 6. — *Stock-Dowe* Pen. Brit. Zool. II. Append. p. 767. — Lath. Syn. IV. p. 605. — *Skogsdufva* v. Wright Sv. Fogl. 7. Häft. — *Hohltaube* Bechst. Nat. Deutschl. III. p. 957. — Glog. Vög. Eur. I. p. 485. — Keyserl. & Blas. Wirbelth. p. 197. — Körn. Skand. Fogl. t. 28. f. 2. — Sv. *Skogsdufva, Vilddufva.*

Beskrifning: Längd 12—12½ t.; vingbredden kring 2 fot; näbben 6 l.; tarsen 1 t.; mellantån 1 t. 2 l.; baktån 6 l.; stjerten nära 5 t., utom vingarna 1 t. — 2:dra vingpennan längst; 3:dje litet kortare; 1:sta än kortare, dock längre än 4:de. — Näbben blekgul; näbbhuden rödaktig och svälld; iris brun; ögonlocken nakna, blekt köttfärgade; fötterna dunkel-köttröda; tårna vid roten genom en kort hud förenade. — Hela grundfärgen askegrå-blå, halsen på sidorna präcktigt glänsande af metallgrönt, hvil-

ken färg äfven sträcker sig bak på halsen; framhalsen och öfverdelen af bröstet med skön rödaktig anstrykning; de andra undra kroppsdelarna samt vingtäckare, öfvergump och stjerttäckare ljust askeblå. Vingpennorna svartaktiga, de mellersta i yttre fanet, från roten utåt, ljust askeblå, i spetsen svarta. På de 2—3 innersta samt på några af de större täckfjädrarna finnas svarta fläckar, hvilka på de sednare bilda ett kort svart tvärband. Stjerten askeblå, i spetsen svart; den yttersta stjertpennan i yttre fanet från roten utåt hvitaktig. Det askegrå halftumbreda bandet framför den svarta spetsen är isynnerhet märkbart på undre sidan. *Nilss. Illum. fig. pl. 28.*

Honan har dunklare, brunare anstrykning på öfra kroppsdelarna, och de svarta fläckarna på vingarna äro mindre rena och mindre tydliga.

Ungarna hafva svartaktigt köttfärgade näbbar; brun iris; smutsigare fjäderfärger och ingen glans på halsfjädrarna; men det svarta afbrutna bandet öfver vingen finnes redan.

Vistelseort och lefnadssätt: Denna vackra dufva är den allmännaste hos oss. Så väl denna som ringdufvan finnas hos oss i stort antal; men om sommaren vistas de merendels i olika trakter. I allmänhet bebor ringdufvan mer de nordligare, och skogsdufvan mer de sydligare trakterna af halfön. I det södra och mellersta Sverige är hon på vissa ställen ganska talrik; men åt norr har jag icke sett henne högre upp än till 60:de eller 61:sta breddgraden. I det södra Norge har jag träffat henne, äfvensom i Sverige under samma bredd: men jag tviflar på att hon förekommer norr om fjällryggen *).

*) De dufvor som, enligt GUNNERUS hos LEEM, förekomma i Ostfinmarken, äfvensom de hvilka BOIE såg vid Trondhiem, höra troligast till föregående art.

Skogsdufvan träffas om sommaren mest i ek- och bokskogar: isynnerhet tyckes hon föredraga glesa ekskogar med stora, till en del torra träd, i hvilkas ihåliga stammar hon kläcker, och på hvilkas grenar hon helst hvilar.

Som flyttfogel anländer skogsdufvan till oss i slutet af Mars, stundom något förr, och i början af April, då man får höra henne kuttra i skogarna. Äfven träffas hon i små familjer på de sådda åkrarna. I Oktober flyttar hon åter bort. Efter inbergningen infinner hon sig i stora skaror på åkerfälten, ofta i sällskap med föregående art; och mot slutet af September besöker hon isynnerhet de med vinterråg nyligen besådda åkrarna.

Skogsdufvan är mindre vild och skygg än ringdufvan, hvilken hon för öfrigt i lefnadssätt och sedvanor nästan liknar. Äfven hon sätter sig helst i de högsta träden, isynnerhet sådana som hafva torra grenar och topp. Hannen kuttrar: *huhu, huhu,* och sitter derunder stilla på en gren, merendels i grannskapet af sin maka eller sina ungar. Vid parningstiden kuttrar han starkast. Dess flygt är snabb och ofta pipande; vid uppflygandet klatschar hon långt mindre än ringdufvan.

Födoämnen: Dessa bestå mest i säd, och andra frön, såsom korn, hafre, råg, hvete, ärter m. m., samt gräsfrön och stundom granfrön. Likasom föregående, flyger hon 2:ne gånger om dagen ut för att proviantera, nemligen om f. m. kring kl. 8 och om eftermiddagen kring kl. 4; vid middagstiden och om aftonen söker hon vatten.

Fortplantning: Denna dufva lägger alltid sina två hvita ägg i ett ihåligt träd, ek, bok, asp o. s. v. Hon bäddar under dem med ris, mossa eller löf; och de rufvas ömsom af begge makarna. Hon lägger vanligen två kullar om året. I April lägger hon

den första kullen och i Juli den andra. Redan i början af Juni träffar man de första flygga ungarna.

Jagt och fångst: Man kommer henne stundom inom håll då hon sitter i träd, isynnerhet om hon är ensam och ej i flock. I granskapet af boet kan man äfven lätt smyga sig på henne. Då hannen kuttrar, kan man smyga sig inom håll på honom. De flesta skjutas dock hos oss på åkerfälten, på samma sätt som ringdufvan.

Nytta och skada: Köttet är finare och mörare än ringdufvans. — Der de finnas i mängd göra de skada på säden.

Klippdufva (*Columba livia*, Briss.).

Artm. *Blågrå; halsen skönt glänsande af purpur- och metallgrönt; bakryggen hvit; två svarta band öfver de hoplagda vingarna.*

Synonymi: *Columba livia* Briss. Orn. I. p. 82. — Nilss. Fauna III. s. 131. — *Columba domestica* Gmel. Syst. I. 769. n. 2. — Lath. Ind. Orn. II. p. 589. n. 2. var. B. — Nilss. Orn. Sv. I. p. 295. — *Le Biset et Pigeon de roche* Buff. Ois II. p. 498. — Degl. Orn. II. p. 8. — Pl. enl. 510. — *Common Pigeon* Pen. Brit. Zool. I. 290. n. 101. (med figur). — *Colombe Biset* Tem. Man. II. p. 416. — *Feldtaube* Keyserl. & Blas. Wirbelth. p. 198. — *Felstaube* Glog. Vög. I. p. 482. — *Rockdove* Yarr. Brit. II. p. 288.

Beskrifning: Längd kring 14 t.; näbben till näbbviken 1 t., till pannan $\frac{6}{8}$ t.; från vingleden $9\frac{1}{2}$ t.; tarsen $1\frac{2}{8}$ t.; mellantån $1\frac{1}{2}$ t.; stjerten $4\frac{6}{8}$ t., afrundad, föga längre än vingarna. Näbben svart; näbbhuden hvitaktig; iris gulröd. Benen köttröda. Hufvudet, bröstet, magen samt öfra och undra stjerttäckarna gråblå. Halsen på alla sidor starkt metallglänsande af koppargrönt, eller, i en viss rigtning mot solljuset, af purpurrödt, isynnerhet på krofven. Bakryggen och undre vingtäckarna hvita. Framryg-

gen och vingarna ljust askeblå, med två breda svarta, upptill hopgående tvärband öfver hvardera vingen. Vingpennorna (de främre) grå med svarta spetsar; den första i yttre fanet svart med smal hvitaktig utkant. Stjerten gråblå, slutas med ett bredt svart band. Den yttersta stjertpennan i yttre fanet, från roten till det svarta bandet, hvit. *Nilss. Illum. fig. pl. 11.*

Honan är något mindre, eljest lik hannen.

Ungarna hafva äfven hvit öfvergump.

Anmärkn. De här beskrifna exemplaren af hanne och hona äro skjutna vårtiden på Rennesön vid Stavanger i Norge. Bland den mängd, som der finnas, skola några få vara mörkare blå än dessa.

Vistelseort och lefnadssätt: Såsom stammoder för våra tama dufvor, och såsom inhemsk i norden, är denna vilda art af dubbel märkvärdighet *). Hon

*) Man vet att den folkstam, som nu bebor största delen af Europa, medfört sina flesta tama däggdjur och foglar från de delar af Asien, från hvilka han utvandrat. Hästen och åsnan äro från Tartariets slätter, fåret från Asiens bergsryggar, geten från Persien, tuppen från Java och Hindostan, påfoglen från Ostindien o. s. v.. Men man skulle dock misstaga sig om man i nämnde trakter af Asien ville söka stammarne för *alla* våra husdjur och hemfoglar. Uroxen, som sannolikast utgör stammen för den hornboskap, hvilken nu är husdjur i största delen af Europa, har bevisligen fordom funnits vild i de flesta länder, i hvilka han nu finnes tam. Det samma gäller om svinet, som fordom lefvat i vildt tillstånd, äfven på Skandinavien. De vilda stammarna för tama gåsen och ankan äro också inhemska. Man irrar sig derföre om man äflas att leta efter stammen till vår vanliga tama dufva i Orienten; isynnerhet då föga eller ingen skillnad finnes mellan vissa varieteter af våra tama dufvor och den vilda, som bebor strandklipporna i norden. Att denna emellertid är *samma art* som den, hvilken bebor strandklipporna i södra Europa, visar genast en jemförelse mellan Brissons, Pennants och min beskrifning.

bebor en stor del af strandklipporna och de klippfulla kusterna och öarna i Medelhafvet, Atlantiska hafvet och Nordsjön. Pennant har sett henne i mängd häcka i strandklipporna vid Wales och på Hebriderna *); Lucas Debes **) och J. Landt ***) anföra henne bland Färöarnes foglar, och Biskop Pontoppidan visste redan att hon bebodde det sydvestra Norges strandklippor ****). För närvarande skall hon, i sistnämnda trakt, ej kläcka mer än på tre i närheten af Stavanger liggande öar: Rennesö, Omö och Mosterö †). På dessa öar finnes hon i stor mängd, flyger mest i flockar och har sina bon i åtskilliga fjäll, såsom Wige- Säls- Dele- och Kistefjället, der hon uppehåller sig i de mest otillgängliga klyftor och bergsskrefvor. Hon flyttar ej mot vintren, som andra Skandinaviska vilddufvor, utan vistas här hela året ††).

---

*) Pen. Brit. Zool. I. p. 292.

**) *Færoa reserrata* p. 124, der dufvan räknas bland de vilda foglar, som *qvarblifva hela året:* således hör hon till denna art.

***) *Beskrifvelse over Færöarne* p. 270, der det heter att den vilda dufvan bygger inne i mörka hål i bergen m. m.

****) Pontopp. Norriges Nat. Hist. II. p. 132 (tyska öfversättningen). Detta märkvärdiga ställe har jag redan anfört i Ornith. Sv. I. 295**, såsom bevis för klippdufvans tillvarelse i Skandinavien. För första gången lemnades dock i första upplagan af Skandinavisk Fauna beskrifning öfver en Skandinavisk klippdufva, för hvilken jag står i förbindelse hos Professor J. Esmark i Christiania. Jfr text. till *Illumin. fig. 2. Häft.*

†) Det synes mig troligt att dessa öar (som jag ej besökt) bestå af Trappbergarter, likasom Færöarna och Hebriderna. Det synes troligast att denna dufva *endast* bebor Trappberg (och Kritberg), emedan dessa äro mest stela och fulla af hål och remnor. Om så förhåller sig, inser man hvarföre hon vid Skandinavien bebor så få strandklippor.

††) En enda har Prosten Ekström sett på Tjörn bland en flock skogsdufvor, i slutet af Augusti.

Från fjällen nedkommer hon på åkrarna, på Rennesö och kringliggande öar, dels i flockar och dels ensam. Som hon sällan eftersättes, är hon föga skygg, och kommer stundom ända fram till husen. Dess

Födoämnen bestå i frön, säd och bär. Om våren besöker hon de nysådda åkrarna.

Fortplantning: Hon bygger sitt bo i hål och springor i klipporna.

Från denna vilda art synas de flesta artförändringar af *tama dufvan* härleda sig, såsom:

A) *Månadsdufvan* (Columba domestica). Af olika färg: blå, skiffersvart, hvit, brokig m. m. merendels med hvit bakrygg.

De mesta tama dufvor som träffas i kustbygderna i norden äro blå och föga olika de vilda. — I Tyskland och det sydligare Europa lefver denna dufva i ett slags halfvildt tillstånd, i torn och gamla murar. Äfven hos oss i Skåne förekommer hon der och hvar i samma tillstånd i kyrktornen, och kallas då *kyrkdufva.*

B) *Kropperten* (Columba gutturosa) med uppblåst, utstående krofve.

Denna dufva har den besynnerliga vanan att uppblåsa krofven, så att han blir större än hela öfriga kroppen. Dess färg varierar i oändlighet.

C) *Tummeletten* (Columba gyratrix) tumlar om i luften under flygten.

D) *Slagdufvan* (Columba Percussor) tumlar om i luften under flygten och slår dervid vingarne med starkt klatschande ljud tillsammans.

E) *Fjösbenta dufvan* (Columba Dasypus) har fötterna fjäderklädda.

F) *Jakobindufvan* eller *Perukdufvan* (Columba cucullata). Fjädrarna i nacken och på bakre halsen krusiga, uppåt böjda.

G) *Meffikan* (Columba turbita).

Fjädrarna på bröstet krusiga, uppåtböjda. Nästan oräkneliga andra förekomma, till hvilkas beskrifning en hel tom knappt skulle förslå.

Jag vill blott anföra:

Postdufvan eller *Brefdufvan* (Columba tabellaria) med en mycket stor hvit knöl på näbben och kring ögonen, samt karmosinröd iris.

Bruket att använda dufvor som kurirer mellan vidt skilda ställen, är ganska gammalt och användes ännu i Orienten och Spanien, samt der och hvar i England, Frankrike, Belgien m. m. För att till denna förrättning inöfva en dufva, tager man en ung stark postdufva, bär henne i en korg eller låda kring en $\frac{1}{16}$ mil från hemmet och släpper henne der lös: sedan man upprepat detta 2 eller 3 gånger, förer man henne bort småningom längre och längre, tills hon slutligen återvänder från de största afstånd. Sålunda dresserade dufvor skickar man till de ställen, derifrån man vill ha snabba underrättelser. Då de skola användas, binder man, med en tråd, ett bref under vingen. Innan hon utsläppes, hålles hon i mörker och utan föda kring 8 timmar; då hon derefter kommer lös tager hon genast höjden genom en spiralformig svängning rundt omkring, för att iakttaga trakten, och sätter derefter pilsnabbt af mot sitt hem.

Man har många bevis på den snabbhet, med hvilken dessa postbud verkställas. Yarrell har i sin *History of British Birds II. p. 294.* anfört åtskilliga, af hvilka jag här vill upptaga följande:

Ett sällskap af dufälskare i Gent utsätta årligen ett pris för den bästa brefdufvan. Ar 1833 verkställdes denne täflan den 24:de Juni, då tjugufyra dufvor utsläpptes från Rouen, dit de varit skickade från Gent. Afståndet i rät linia utgör kring 150 engelska mil, vid pass 26 svenska. Dufvorna lössläpptes

i Rouen 55 min. efter kl. 9 om morgonen. Den första som inträffade i Gent, hade gjort öfverfarten på *en och en half timme*, således flugit 1 svensk mil på ej fullt 3½ minuter; 16 kommo på 2½ timmar, 3 under dagens lopp, och 4 gingo förlorade.

Vid belägringen af Modena underhöllo Hirtius, som var utom, och Brutus som var inom vallarna, en oafbruten korrespondence, genom dufvor; utan att den belägrade Antonius, med all sin slughet kunde hindra det*). Under korstågen användes äfven dufvor till dylika bruk vid belägringar. Enligt Ariosto var det genom dufvor som Guvernören i Dalmiata utspridde underrättelsen om Orillos död o. s. v. Skalden Anakreon lät dufvor föra kärleksbrefven mellan honom och den sköna ynglingen Bathyllus.

Vistelseort m. m.: Tama dufvor finnas i städerna och hos ståndspersoner på landet, i hela Skandinavien ända upp mot Nordkap.

Det skulle vara för vidlyftigt att här afhandla deras ekonomi. Jag vill derföre blott i korthet nämna deras:

Nytta och skada: Köttet af unga dufvor är ett sundt och kraftigt födoämne, både för friska och sjuka. Äfven kan man begagna de gamla, helst till soppa, som blir välsmaklig och kraftig. På landet isynnerhet, lemna de ständigt tillfälle att vid hastigt påkommande behof hafva färskt att tillgå. Deras förökande är ganska starkt, ehuru de ej lägga mer än två ägg i hvarje kull. Men det gifvas de som lägga 9 kullar om året. Således skulle ett par, i första året möjligen kunna föröka sig till 10 par eller 20 dufvor; i andra året till 100 par eller 200

*) Quid vallum & vigil, obsidio atque etiam retia amne pretenta, profuere Antonio, per coelum eunte nuntio! Plin Lib. X. e. 37.

stycken; i tredje året till 1000 par, och i fjerde året utgöra en skara af 20,000 stycken. — Dufspillning skall vara ett förträffligt gödningsmedel, isynnerhet på kall jord. *Skada* göra dufvorna isynnerhet på nysådda eller mognade åkerfält, och på halmtak.

Turturdufva (*Columba Turtur*, LIN.).

Artm. *Stjerten afrundad svart med bred hvit spets; vingkanten askegrå; underbröst och mage hvitaktiga. Hufvud och hals grå; rygg och öfvergump bruna. Stor som* Björktrasten.

Synonymi: *Columba Turtur* LIN. Syst. Nat. I. p. 284. LATH. Ind. II. p. 605. — TEM. Man. t. II. p. 448. — *Turtle Dove* YARR. Brit. Birds II. p. 299. med fig. af hanne och unge. — *Turteltaube* KEYSERL. & BLAS. Wirbelth. p. 198. — GLOG. Vög. Eur. I. p. 488. — *Turtel Duen* KJÆRB. Danm. Fugle p. 230. — Sv. *Turturdufva.*

Beskrifning: Denna vackra dufva, den minsta i Europa, håller i längd 10½ till 11 t.; från vingleden kring 7 t.; stjerten nära 4 t.; näbben från pannan 5 l.; tarsen 7 l.; mellantån 1 t. 1½ l.; baktån 4¾ l. Kring ögat en bar, röd fläck.

Gammal hanne: Hufvud och hals grå med brunaktig anstrykning på hjessan; på sidorna af halsen en större svart fläck med hvita snedtliggande tvärstreck; ryggen brun; skuldror och vingtäckare med svarta fläckar och breda roströda fjäderkanter; yttre vingkanten, dess närmsta täckfjädrar, undre vingtäckarna och kroppssidorna blågrå. Halsen framtill och bröstet grå med rödlätt anstrykning, som är starkast på bröstet; denna färg öfvergår småningom på underbröstet i magens, undergumpens och undre stjerttäckarnas hvita färg. Stjerten ofvan svartgrå, under svart, dess yttersta penna i utfanet hvit; denna och de följande med bred hvit spets; de två mellersta bruna enfärgade. *Mus. Lund.*

Honan något mindre än hannen, med mindre lifliga färger.

Ungen ofvan dunkelbrun med rostgrå fjäderkanter isynnerhet på vingtäckare och skuldror; hals framtill och öfverbröst brungrå med smala blekgrå fjäderkanter. Vingpennorna med rostgrå spetskanter. *Mus. Lund.*

Vistelseort och lefnadssätt: Turturdufvan, som egentligen tillhör det södra Europas skogar, der hon dock äfven är flyttfogel och blott vistas om sommaren, har flera gånger förekommit inom Skandinaviens gränser, utan att man ännu vet om hon här någonstädes häckar. Det första exemplar som, så vidt jag vet, blifvit skjutet i Skåne, fälldes vid Ahlnarp, nära Malmö, kring 1813, af dåvarande Studeranden A. Cronsjö. Den 16:de Oktober 1847 insändes till Lunds Mus. af Magister v. Gegerfeldt ett vid Rydsgård skjutet ungt exemplar. "1848, den 2:dre Juni observerade skogsförvaltaren Gadamer turturdufvan i furuskogen vid Ljungby." "Följande året 1849 träffades ett par af samma art uti skogen vid Waljö gård nära Sölvesborg; dock kunde H:r Gadamer ej utröna huruvida de häckade der." (Wallengr. i bref).

År 1811 på hösten skjötos vid Qvickjock, i Luleå Lappmark 2 exemplar, af Pastorn Björkman, efter hvars uppgift denna dufva äfven sedermera hvarje höst visar sig der i smärre flockar, då något starkt oväder med snö inträffat i fjällen. De komma från nordvest, uppehålla sig en liten tid i Qvickjockdalen och försvinna derefter. (Löwenhj. Vet. Akad. Handl. 1843. sid. 399. — 1845. sid. 453). Äfven har turturdufvan blifvit skjuten vid Enontekis i Torneå Lappmark och vid Hudiksvall, samt vid Hallsta Bruk i Westmanland, på sistnämnda ställe den 12:te Nov. 1838. (Sundev. Vet. Akad. Handl. 1840. sid. 40. Jfr vidare Öfvers. 1851. sid. 184). — Enligt Pro-

fessor Rasch har turturdufvan åtskilliga gånger äfven blifvit skjuten i Norge. (*Nyt Magas. for Naturv. IV. sid. 170*).

I lefnadssätt skall turturdufvan mest likna ringdufvan. Dess lätt kännliga läte, som gifvit henne namn, är ett kuttrande ofta upprepadt *turrturr, turrturr*. Hon bygger af pinnar ett konstlöst näste, på grenarna af något träd. Äggen 2 hvita.

Större Turturdufva (*Columba Gelastes*, TEM.).

Artm. *Lik föregående, men den rödgråaktiga färgen på underbröstet går ända till fötterna; och storleken är vida större, mellan skogsdufvans och ringdufvans.*

Synonymi: *Columba gelastes* TEMM. Pl. color. 550. — SCHLEGEL Faun. Japan. 100. tab. 60, b.; enl. SUNDEV. Vet. Akad. Öfvers. 1851. sid. 183.

Beskrifning: Äldre: Längd kring 13—14 t.; från vingleden 8 t. På sidorna af halsen en svart fläck med fyra hvita tvärränder. Vingarna ofvan svartaktiga med roströda breda fjäderkanter, som gifva dessa delar ett fjällikt utseende. Stjerten rundad, svart, med hvitgrå breda spetsar och den yttersta med hvitgrått utfan, de mellersta nästan utan hvita spetsar. Rygg och bakrygg blå. Hufvud och bröst gråblå med rostgul anstrykning, isynnerhet på bröstet. Undre stjerttäckarna hvitblå. *Mus. Stockh.*

Ung: Stjerten svart med breda hvitaktiga spetsar, som saknas på de mellersta pennorna. Vingarna m. m. mörkbruna med blekt rostgula ändspetsar. Halssidornas svarta fläckar knappt synliga. *Mus. Stockh.*

Vistelseort: Denna dufva, som förut endast från Japan varit med säkerhet känd, har under sednare åren blifvit funnen inom Sveriges landamären. År 1842 i

Dec. blef ett ungt exemplar köpt i Stockholm i ett fogellass från Herjeådalen, der det blifvit fångadt på hösten. Ett äldre exemplar nedsändes lefvande till Riksmuseum af Skeppsbyggmästaren J. Pettersson i Piteå, der det i Oktober 1850 blifvit fångadt i en skogstrakt 1½ mil vester om staden. Det hölls länge lefvande i Stockholm, men dog den 20:de December 1853 och står nu, som en af de raraste och vackraste Svenska foglar, i Riksmuseum. Enligt Professor Sundevall är lätet alldeles likt en turturdufvas (således icke skrattande, hvilket man kunde förmoda af benämningen *Gelastes*) och i allmänhet är likheten så stor mellan dem, att man kunde vara frestad att anse den för en större varietet af turturdufvan; men storleken är alltför olika. Professor Sundevall förmodar att hon, utom Japan, bebor nordöstra Asien, och att den i Herjeådalen fångade årsungen blifvit framkläckt i nämde provins eller i tillgränsande delen af Lappland. (Sundev. Vet. Akad. Öfvers. 1851. sid. 183). I sitt hemland bebor hon berg och klippor.

Rättelser och tillägg:

Sidan 23 raden 32 Carlshamn. Sid. 27 r. 12 — ser man honom sällan. Sid. 32. Dvergfalken häckar äfven på Gottland (LILJEB.). Sid. 34 r. 3 tillägg: i Finland af Alopæus (Notiser &c. 1. Häft. s. 306); r. 6 — hos oss. bör tilläggas: Detta har redan inträffat: den 26:te Maj 1857 blef en hona af *Rödbenta Falken* skjuten af Studeranden H:r Otto Möller vid en Furulund nära Trä i Norrhveddinge socken af Onsjö härad. Sid. 43 r. 13 *Astur Nisus* (LIN.). Sid. 50 r. 23 tillägg i en not: Ett herrligt poem till denna majestätiska fogels ära finnes i Professor Böttigers *Foglarne* s. 15. Sid. 76 efter r. 27 *Varierar* ganska mycket, likasom föregående art. Sid. 91 r. 18 *Kjærhög*. Sid. 93 r. 2 här i Skåne; r. 4 mer sällan. Sid. 96 r. 33 Släthufvade ugglor. Sid. 100 r. 29 Jemf. äfven GADAMER Naumannia

1857. s. 85. Sid. 118 r. 2 Brachyura. Sid. 129 r. 20 tillägg som not: Af de skrockfulle anses dess läte *klähvitt, klähvitt*, utanför fönstren under en regnig och mörk natt, bebåda dödsfall i huset. Härpå syftar BÖTTIGER *Foglarne* s. 32. Sid. 153 Kläcker i skogen vid Trolleholm (C. MÖLLER). Sid. 172 r. 1 *Kantnäbbar* — äfvenså s. 174 o. 176. Sid. 206 *Monstrositeter* af skatan med öfverkäken mycket lång och i spetsen nedhängande, äro icke mycket sällsynta. Sid. 207 tillägges: Sägen är allmän i trakten af Kalmar och derefter rätta sig bönderna för såningstiden. Sid. 212. r. 23 Häckar äfven på grenar ungefär midt inne i trädkronorna. Boet bygdt af qvistar och balen af torrt gräs och något fjäder. Äggen *tätt* beströdda &c. Sid. 222 r. 30 häcka *äfven;* r. 36 Under hösten 1845 skjötos eller fångades åtskilliga vid Årup. De som fastnat i donorna funnos sittande helt lugnt på donans båge med snaran om halsen. De blefvo snart tama, flögo ut och kommo åter. För öfrigt visade de mycken roflystnad och expedierade, i ett ögonblick och med stor begärlighet, en sparf eller råtta. (Utdr. ur ett bref). Sid. 239 *Hvit varietet* af Sidensvansen, se Vet. Akad. Öfvers. 1846. s. 42. Stundom isabellgul eller hvitbrokig. Sid. 241 r. 4 (*sporadiskt*) utstrykes. Sid. 242 Angående *Sidensvansens fortplantning*, har Professor A. v. NORDMANN i Helsingfors, i bref af den 10:de Okt. 1857 meddelat mig följande (hvilket kanske redan på något ställe är tryckt): Engelska Ornithologen JOHN WOLLEY upptäckte dess bo i Ounasjoki i Kittila Lappmarken 1856. Med. Kand. EDVIN NYLANDER har i år medfört ett annat bo från Ajosholmen vid Kemiflodens utlopp 3 mil söder om Torneå. Foglen bygger i granar, tallar och björkar, boet är något stort, sammansatt af torra qvistar och finare trådar af Usnea barbata, saknar alla jordpartiklar, och är inuti bäddadt med fint hö och några fjädrar. Äggen 5, 25 mm. långa och 16 mm. breda, smutsigt gråhvita med stora och mindre svartbruna fläckar och prickar. De läggas i början af Juni. De unga foglarna äro svartfläckiga på underkroppen". Sid. 275 r. 6 tillägg: Pastor WALLENGREN sköt en äldre och en yngre hanne vid Ljungby i Maj 1857. Sid. 298 r. 23 med 5:te eller 6:te. Sid. 309 tillägg: H:r GADAMER har hört honom den 22:te Juli. Sid. 314 r. 10 Professor LILJEBORG har skjutit honom i Sept. nära Åhus, i en potatisåker. Sid. 323 r. 13 H:r LÖVENHJELM såg honom vid Örebro den 6:te Juni 1857; han sjöng från hus-

taken. Sid. 331 r. 21 Näsborrarna ofvan täckta med en hvälfd hud; benen och klorna rödbruna, fötterna gulbruna, inunder gula. Sid. 337 I vassarna vid Upsala talrikt; i Finland i alla med tjock vass beväxta hafsvikar, M. v. WR.; BOIE såg honom på Bodön. Sid. 338 Äggen: L. 20 mm. tj. 14 mm. grågula, fint spräckliga af något mörkare brunaktigt. Sid. 341 r. 34 sedan underrättelsen, att det var *Sylvia palustris*. Sid. 342 r. 16 L. 18½ mm. Sid. 387 Det första i Skandinavien funna exemplar af *Anthus Richardi* har blifvit skjutet i Augusti 1843 vid Fredrikshall af Theol. Kand. Krefling och beskrifvit af Professor RASCH i Nyt Magasin for Naturv. V. sid. 37 o. f. Sid. 389 r. 8 2:dra vingpennan kortare än 4:de, mycket längre än 5:te; r. 11 *alldeles* utstrykes. Sid. 396 r. 18 *Rödstrupig Ängpiplärka* är sannolikt en egen art; r. 33 påtagligt, läs kanske. Sid. 416 r. 5: År 1821 sköts han af B. Fries i Westerbotten; 1826 den 17:de Juli af mig i barrskogen vid Aal i Hallingdalen. Han har först under 1:sta eller 2:dra decennium af detta sekel inkommit i Skandinavien. I förra seklet var han känd blott som Siberisk. Sid. 423 r. 24 *Parus*. Sid. 428 r. 7 *cristatus*. Sid. 430 *Regulus modestus* förekommer ofta på Helgoland och torde således äfven finnas hos oss. Han har ingen tofs, men 3 gula band på hufvudet och 2 på vingen. Sid. 438 *Unge om hösten:* Ljusare än de äldre och med hvitaktiga spetskanter på en stor del af fjädrarna. Skjuten en af de första dagarna af Sept. 1857 nära Krapperup af Kustv. Lindgren. Sid. 452 Kornsparfven kläcker i spridda par på Öland i södra delen (WEST.). Sid. 469 r. 30 *Fortplantning:* SCHRADER fann denna fogels redde i Ostfinmarken. Den stod på fuktigt ställe på marken, var mindre än säfsparfvens, eljest bygd på samma sätt. Äggen 5, lika de minsta bland säfsparfvens, äro tunnskaliga, glanslösa och hafva, på gråaktig botten, ljust chokoladfärgade stora fläckar, jemte kastanjbruna småfläckar och streck. I teckningen likna de åtskilliga varieteter af äggen till *Emberiza Lapponica*. (CABAN. Journ. 1853. s. 256). Sid. 471 r. 37 H:r Gätke har 10—12 gånger fått Dvergsparfven på Helgoland. (CABAN. Journ. 1856. s. 71. 1853. s. 67). Sid. 472 Det första i Skåne iakttagna exemplaret af *Emb. lapponica* blef skjutet d. 28:de Jan. 1858 nära Lund. *Beskrifning: I vinterdräkt:* Längd 6 t. 5 l.; från vingl. 3 t. 5 l.; stjerten 2 t. 4 l.; utom vingarna 1 t. 1 l.; tarsen 7 l.; mellantån 6 l.; baktån 6½

l.; klon nära 4 l. Näbben köttfärgad, spetsen isynnerhet ofvan svart. Benen mörkbruna; klorna svarta, baktåns spets blek. — Hufvudet ofvan svart med rostbruna fjäderkanter, långs hjessan något blekare och bredare. Halsrygg och dess sidor brunröda med bleka fjäderkanter. Öfver ögonen till nackesidan ett rostgult band, på hörselgången en dylik fläck; under detta bakom hörselgången en svart fläck. Strupe och framhals svarta med hvita fjäderkanter, som nästan dölja det svarta; på sidan af halsen en hvit fläck. Rygg och öfvergump svarta med rostgula fjäderkanter. Vingtäckarna, de näst närmsta svarta med hvita ändkanter, som bilda ett snedt streck öfver vingen; de närmsta brunröda, infanen svarta, spetsarna hvita. Vingpennorna svartbruna, 1:sta i utkanten hvit; armpennorna med urnupen hvit spetskant; de innersta svarta med bred brunröd utkant. Stjerten klufven; stjertpennorna svartaktiga, den yttersta utvändigt snedt hvit med en brun långsfläck på spolen vid spetsen; den 2:dra med en smal och lång hvit fläck från spetsen uppåt insidan af spolen; de öfriga kantade med grått. Bröst och mage hvita; sidorna med långsgående större svarta fläckar. — Sid. 522 r. 32 Förekommer och kläcker i trädgårdarna i och omkring Helsingfors (W. v. Wr.). Sid. 523 r. 16 H:r v. Wright säger att foglens lockton är behaglig och kan uttryckas med *Ti-hu-tiu* ofta upprepadt. Sid. 568 r. 25 läs: 1841. — I Öfversigten sid. XXXIII och XXXIV sättes * framför *Larus eburneus* och *leucopterus*, samt *Lestris cataractes* och *Colymbus glacialis*.

Register.

Sid.

Accantis Linaria . . . . . 485.
„ Spinus . . . . . 487.
Accentor modularis . . . . 402.
Acridotero roseo . . . . . 230.
Alauda alpestris . . . . . 442.
„ arborea . . . . . 439.
„ arvensis . . . . . 432.
„ cervina . . . . . 396.
„ cristata . . . . 437, 572.
„ Cristatella . . . . . 440.
„ nemorosa . . . . . „
„ Novalium . . . . . 388.
„ obscura . . . . . 391.
„ pratensis . . . . . 394.
„ trivialis . . . . . 398.
Alcedo Ipsida . . . . . 172.
Allika . . . . . 200.
Alsiska . . . . . 484.
Altita . . . . . 425.
Ampelis Garrulus . . . . . 238.
Anthus aquaticus . . . . . 391.
„ arboreas . . . . . 398.
„ campestris . . . . . 388.
„ cervinus & rufogularis . . . . . 396.
„ littoralis . . . . . 391.
„ macronyx . . . . . 386.
„ obscurus & immutabilis . . . . . 391.
„ pratensis . . . . . 394.
„ Richardi . . . 386, 572.
„ rufescens . . . . . 388.
„ rupestris . . . . . 390.
Aquila albicilla . . . . . 56.
„ borealis . . . . . „
„ Chrysaetos . . . . . 47.
„ Clanga & nævia 53, 54.
„ fulva . . . . . 47.
Astur Nisus . . . . . 43.
„ palumbarius . . . . 39.
Backsvala . . . . . 262.
Bergfink . . . . . 503.
Biätare . . . . . 175.

Sid.

Björkdrossel . . . . . 359.
Blåfot . . . . . 7.
Blåhake . . . . . 310.
Blåkråka . . . . . 235.
Bofink . . . . . 500.
Bombycilla Garrula . 238, 571.
Brefdufva . . . . . 565.
Busksqvätta, Hvithakad . . 288.
„ Svarthakad . 291.
Buteo Lagopus . . . . . 75.
„ vulgaris . . . . . 70.
Calamodyta phragmitis . . 336.
Calamoherpe arundinacea 338.
„ Cariceti . . . . 345.
„ Locustella . . 911.
„ media . . . . . 342.
„ palustris . . . 340.
„ Turdina . . . 343.
„ Schoenobænus 336.
Canabina linota . . . . . 943.
„ flavirostris . . . . 497.
Caprimulgus europæus . . 246.
Carduelis Spinus . . . . . 487.
Carpodacus erythrinus . . 521.
Caryocatactes guttatus 117, 571.
Certhia familiaris . . . . . 181.
Chlorospiza Chloris . . . . 507.
Cinclus aquaticus . . . . . 371.
Circus æroginosus . . . . . 82.
„ cineraceus . . . . . 87.
„ cyaneus . . . . . 90, 91.
„ pallidus . . . . . 85.
„ pygargus . . . . . 91.
„ Strigiceps . . . . . 90.
Coccothraustes sanguinea . 524.
„ vulgaris . . 549.
Columba domestica 561 till 567.
„ Gelastes . . . . . 569.
„ livia . . . . . 561.
„ oenas . . . . . 558.
„ Palumbus . . . . 554.
„ Turtur . . . . . 567.
Coracias Galbula et Oriolus 232.

Sid.
Coracias Garrula . . . . . 235.
Corvus caryocatactes . . . 217.
„ clericus . . . . . 197.
„ Corax . . . . . 188.
„ Cornix . . . . . , . 192.
„ Corone . . . . . 195.
„ frugilegus . . . . . 196.
„ infaustus . . . . . 213.
„ lapponicus . . . . . 205.
„ leucophæus . . . . . 189.
„ Monedula . . . . . 200.
„ Pica . . . . . 204.
„ Tornensis . . . . . 205.
Corythus Enucleator . . . 530.
Cuculus canorus . . . . . 160.
„ Carolinensis . . . . 170.
„ hepaticus & rufus 163.
Crucirostra abietina . . . . 540.
„ bifasciata . . . 544.
„ pinetorum . . 535.
Cypselus apus . . . . . 250.
Domherre . . . . . 524.
Drossel, Rosenfärgad . . . 229.
Dufhök . . . . . 39.
Emberiza aureola . . . . . 458.
„ borealis & nivalis . . . . . 449.
„ Calandra . . . . 449.
„ Citrinella . . . . 454.
„ Hortulana . . . 459.
„ Lapponica 472, 575.
„ Lesbia . . . . . 466.
„ Mælbyensis . . . 459.
„ Miliaria . . . . . 449.
„ Mustelina . . . . 476.
„ nivalis . . . . . 475.
„ pusilla . . . . . 469.
„ rustica . . 466, 572.
„ Schoeniclus . . 462.
Entita . . . . . 417.
Erithacus Luscinia . . . . . 310.
„ Phoenicurus . . 319.
„ Philomela . . . . 305.
Falco æruginosus . . . . . 83.
„ Aesalon . . . . . 28.
„ Albicilla . . . . . 56.
„ albidus . . . . . 72.
„ apivorus . . . . . 78.
„ arcticus . . . . . 13.
„ Buteo . . . . . 70.

Sid.
Falco candicans . . . . . 7.
„ Chrysaëtos . . . . . 47.
„ cineraceus . . . . . 88.
„ cyaneus et pygargus 91.
„ dubius . . . . . 80.
„ fulvus . . . . . 48.
„ fuscus . . . . . 7.
„ Gallinarius . . . . . 39.
„ gentilis . . . . . „
„ groenlandicus . . . . 7.
„ Gyrfalco . . . . . 6.
„ Haliaetus . . . . . 63.
„ Islandicus . . . . . 7.
„ Lagopus . . . . . 75.
„ Lanarius . . . . . 19.
„ Lapponicus . . . . . 64.
„ Lithofalco . . . . . 28.
„ maculatus & nævius 53, 54.
„ Milvus . . . . . 66.
„ Nisus . . . . . 43.
„ Ossifragus . . . . . 56.
„ Palumbarius . . . . 39.
„ peregrinus . . . . . 21.
„ Rufipes . . . . . 32. 570.
„ rufus . . . . . 83.
„ rusticolus . . . . . 7, 13.
„ Strigiceps . . . . . 91.
„ Subbuteo . . . . . 25.
„ Tinunculus . . . . . 34.
„ Umbrinus . . . . . 7.
„ Vespertinus . . 32. 570.
Falk, Dverg . . . . . 28.
„ Grå . . . . . 75.
„ Hvit . . . . . 7.
„ Jagt . . . . . 6.
„ „ Mindre . . . . . 21.
„ Islands . . . . . 7.
„ Lärk . . . . . 25.
„ Pilegrims . . . . . 21.
„ Rödbent . . . . . 32.
„ Slag . . . . . 19.
„ Torn . . . . . 34.
Ficedula abietina & rufa . 333.
„ Hippolais . . . . 324.
„ Sibilatrix . . . . 328.
„ Trochilus . . . . 330.
Fiskhök . . . . . 63.
Fiskljuse och Fisktjuf . . . 62.
Flugsnappare, Grå . . . . . 265.
„ Hvithalsad . 273.

Sid.
Flugsnappare, Liten . . . . 268.
„ . Svart o. hvit 269.
Fogelkung . . . . . 428.
Fringilla Cœlebs . . . . . 500.
„ calcarata . . . . . 472.
„ campestris . . . . 508.
„ Cannabina . . . . 493.
„ Carduelis . . . . . 490.
„ Chloris . . . . . 507.
„ domestica . . . . 510.
„ . Enucleator . . . . 530.
„ erythrina . . . . . 521.
„ flavirostris . . . . 497.
„ lapponica . . . . . 472.
„ linaria . . . . . 482.
„ „ betularum 485.
„ Linota . . . . . 493.
„ Lulensis . . . . . 504.
„ montana . . . . . 518.
„ Montifringilla . . 503.
„ Montium . . . . . 497.
„ Pyrrhula . . . . . 524.
„ Spinus . . . . . 487.
Garrulus glandarius . . . . 210.
„ infaustus . . . . . 213.
Glada . . . . . 66.
Gracula rosea . . . . . 229.
Gråsiska . . . . . 482, 483.
„ Kortnäbbad . . . 484.
„ Långnäbbad . . . 483.
Gröngöling . . . . . 142.
Grönfink . . . . . 507.
Gröning . . . . . 454, 508.
Grönsiska . . . . . 487.
Grönspett . . . . . 142.
„ Gråhöfdad . . . 145.
Gulnäbba . . . . . 497.
Gulspink . . . . . 454.
Gultrast . . . . . 232.
Gyllenränna . . . . . 142.
Gylling . . . . . 232.
Gärdsmyg . . . . . 405.
Gök . . . . . 160.
„ Rödbrun . . . . . 163.
Göktita, Göktyta . . . . . 157.
Hackspett, Gråhöfdad . . . 144.
„ Grön . . . . . 141.
„ Hvitryggig . . . 146.
„ . . Liten . . . . . 152.
„ . Större . . . . . 148.

Sid.
„ Svart . . . . . 139.
„ Tretåig . . . . . 154.
Hippolais icterina . . . . . 325.
Hirundo apus . . . . . 250.
„ riparia . . . . . 262.
„ rustica . . . . . 253.
„ urbica . . . . . 261.
Husfink . . . . . 510.
Hussvala . . . . . 261.
Hårdvärsfogel, illvärsfogel 476.
Hämpling . . . . . 493.
„ Gulnäbbad . . . 497.
„ Vinter . . . . . 483.
Härfogel . . . . . 178.
Hönshök . . . . . 39.
Iris . . . . . 483.
Isfogel, Blåryggig . . . . . 172.
Iynx Torquilla . . . . . 157.
Jernsparf . . . . . 402.
Jordsvala . . . . . 262.
Kaja . . . . . 200.
Kegelrifvare . . . . . 540.
Klippdufva . . . . . 561.
Klädra . . . . . 351.
Kornskrika . . . . . 210.
Korp . . . . . 188.
Korsnäbb, Bändel . . . . . 544.
„ Mindre . . . . . 540.
„ Norsk . . . . . 544.
„ Större . . . . . 535.
Kramsfogel . . . . . 357.
Krumsnabel . . . . . 540.
Kråka, Grå . . . . . 192.
„ Svart . . . . . 195.
Kungsfogel . . . . . 428.
„ brandkronad . . 340.
Kärrgylta . . . . . 246.
Kärrhök, blek . . . . . 85.
„ med halskrage . 90.
„ mindre . . . . . 87.
„ rostbrun . . . . . 82.
Ladusvala . . . . . 253.
Lafskrika . . . . . 213.
Lanius biarmicus & caudatus . . . . . 425.
„ Collurio . . . . . 281.
„ Excubitor . . . . . 276.
„ Garrulus . . . . . 238.
„ glandarius . . . . . 210.
„ Italicus . . . . . 279.

Sid.
Lanius infaustus . . . . . 213.
„ minor . . . . . 279.
Linaria alnorum . . . . . 484.
„ borealis . . . . . 485.
„ rufescens . . . . . „
Loxia bifasciata . . . . . 544.
„ Cardinalis . . . . . 521.
„ Chloris . . . . . 507.
„ Coccothraustes . . . 549.
„ Curvirostra . . 535, 540.
„ Enucleator . . . . . 530.
„ Erythrina . . . . . 521.
„ leucoptera . . . . . 544.
„ pithyopsittacus . . . 535.
„ Pyrrhyla . . . . . 524.
„ tænioptera . . . . . 544.
Lusciola Luscinia . . . . . 310.
„ Philomela . . . . 305.
„ Phoenicurus . . 308.
„ Rubecula . . . . 315.
„ Svecica . . . . . 310.
„ Tithys . . . . . 322.
Lärka, Berg . . . . . 442.
„ Himmels . . . . . 433.
„ Klipp . . . . . 391.
„ Korn . . . . . 450.
„ Sand . . . . . 442.
„ Snö, Sjö . . . . . 476.
„ Skogs . . . . . 440.
„ Strand . . . . . 391, 442.
„ Sång . . . . . 432.
„ Tofs . . . . . 437.
„ Pip . . . . . 399.
„ „ Fält . . . . . 388.
„ „ Richards . . . . 386.
„ „ Skär . . . . . 390.
„ „ Träd . . . . . 398.
„ „ Ång . . . . . 394.
„ „ „ rödstrupig 396.
Mellanspett . . . . . 150.
Merops apiaster . . . . . 175.
Mes, Azur . . . . . 423.
„ Blå . . . . . 422.
„ Kol . . . . . 411.
„ Kärr . . . . . 417.
„ Nordisk . . . . . 419.
„ Siberisk . . . . . 414.
„ Stjert . . . . . 428.
„ Svart . . . . . 411.
„ Talg . . . . . 408.

Sid.
Mes, Tofs, Topp . . . . . 413.
Mecistura caudata . . . . . 425.
Milvus regalis . . . . . 66.
Motacilla alba . . . . . 375.
„ atricapilla . . . . 296.
„ Boarula . . . . . 379.
„ Curruca . . . . . 298.
„ flava . . . . . 381.
„ „ melanocephala . . . 383.
„ Hippolais . . 294, 325.
„ lugubris . . . . . 377.
„ Luscinia . . 305, 310.
„ „ Major . . 305.
„ modularis . . . . 402.
„ neglecta . . . . . 381.
„ Oenanthe . . . . 286.
„ Phoenicurus . . . 319.
„ Raji . . . . . 383.
„ Regulus . . . . . 428.
„ Rubecula . . . . 315.
„ Rubicola . . . . . 291.
„ Rubetra . . . . . 288.
„ Salicaria . . . . . 294.
„ Schoenobænus . . 336.
„ Scolopacina . . . 181.
„ Svecica . . . . . 311.
„ sulphurea . . . . 380.
„ Tithys . . . . . 319.
„ Trochilus . . . . 330.
„ Troglodytes . . . 405.
„ Yarrellii . . . . . 376.
Muscicapa albicollis . . . . 273.
„ atricapilla . . . 269.
„ collaris . . . . . 273.
„ Grisola . . . . . 265.
„ luctuosa . . . . 270.
„ Muscipeta . . . . „
„ parva . . . . . 268.
Musvråk, Musvåg . . . . . 71.
Möllare . . . . . 298.
Nattblacka, Nattskärra . . 246.
Nattskräfva . . . . . „
Nattvaka . . . . . 353, 530.
Norrqvint . . . . . 504.
Nucifraga Caryocatactes . . 217.
Nötkråka, Nötknäcka 217, 218.
Nötskrika . . . . . 210, 218.
Nötväcka . . . . . 184.
Näktergal, bastard . . . . . 324.

Sid.
Näktergal, Nordlig . . . . . 305.
„ Sydlig . . . . . 310.
Oriolus Galbula . . . . . 232.
Ormvåka . . . . . 66.
Ormvråk . . . . . 70.
Pandion Haliætus . . . . . 62.
Parus ater . . . . . 411.
„ Bombycilla . . . . . 238.
„ borealis . . . . . 419.
„ caudatus . . . . . 425.
„ coeruleus . . . . . 422.
„ cristatus . . . . . 413.
„ cyanus . . . . . 423.
„ lapponicus . . . . . 415.
„ lugubris . . . . . „
„ major . . . . . 408.
„ palustris . . . . . 417.
„ sibericus . . . . . 414.
„ sæbyensis . . . . . 423.
Passer calcaratus . . . . . 472.
„ montanus . . . . . 518.
Pastor roseus . . . . . 230.
Pernis apivorus . . . . . 78.
Phyllopneuste rufa . . . . . 333.
„ sylvicola . . 328.
Pica caudata . . . . . 204.
Picus canus . . . . . 144.
„ leuconotus . . . . . 146.
„ major . . . . . 148.
„ Martius . . . . . 139.
„ medius . . . . . 150.
„ minor . . . . . 152.
„ Norvegicus . . . . . 144.
„ Tridactylus . . . . . 154.
„ viridicanus . . . . . 144.
„ viridis . . . . . 141.
Pipkrums . . . . . 544.
Plectrophanes calcaratus . 472.
„ lapponica . „
Pyrrhula enucleator . . . . 530.
„ erythrina . . . . . 521.
„ rubicilla, vulgaris 524.
Qvickstjert . . . . . 319.
Qvidfogel . . . . . 71.
Qväkare . . . . . 504.
Ravn . . . . . 188.
Regulus cristatus . . . . . 428.
„ ignicapillus . . . . 430.
„ modestus . . . . . 572.
Ringdrossel . . . . . 363.

Sid.
Ringdufva . . . . . 554.
Ringsvala . . . . . 250.
Riska . . . . . 497.
Rotgel . . . . . 316.
Råka . . . . . 196.
Rödbrösta, Rödhake, Rödhane . . . . . 316.
Rödstjert . . . . . 318.
Rönnbärshane . . . . . 238.
Salicaria arundinacea . . . 339.
„ phragmitis . . . . 336.
Saxicola Œnanthe . . . . . 286.
„ Rubetra . . . . . 288.
„ Rubicola . . . . . 291.
Siberiska Mesen . . . 414, 415.
Sidensvans . . . . . 238.
Siserönnika . . . . . 497.
Sitta cæcia . . . . . 184.
„ europæa . . . . . „
Sjöhök . . . . . 63.
Sjutut . . . . . 554.
Skjäska . . . . . 497.
Skata . . . . . 497.
„ Skogs . . . . . 210.
„ Snö . . . . . 359.
Skogsdufva . . . . . 558.
Skogsknarr . . . . . 148.
Skogsknett . . . . . 330.
Slaghök . . . . . 39, 71, 78.
Sommargylling . . . . . 232.
Spansk Kråka . . . . . 235.
Sparf, brunhufvad gul . . 458.
„ Dverg . . . . . 469.
„ Fält . . . . . 518.
„ Grå . . . . . 510.
„ Gul . . . . . 454.
„ Korn . . . . . 449.
„ Lapp . . . . . 472.
„ Ortolan . . . . . 459.
„ Pil . . . . . 575.
„ Snö . . . . . 475.
„ Säf . . . . . 462, 463.
„ Träd . . . . . 518.
„ Vide . . . . . 466.
Sparfhök . . . . . 43.
Sparfkung . . . . . 330.
Spillkråka . . . . . 139.
Spink, Grå . . . . . 510.
„ „ Rödhufvad . . . 514.
„ Hus . . . . . 510.

Sid.
Spink, Pil . . . . . 518.
Stare . . . . . 223, 229.
Steglits, Steglitsa . . . . . 490.
Stengölp . . . . . 286.
Stenknäck . . . . . 549.
Stensqvätta . . . . . 286.
Stjertmes . . . . . 425.
Strandsvala . . . . . 262.
Strigiceps pallidus . . . . . 85.
„ pygargus . . . . 91.
Strix acadica . . . . . 107.
„ aluco & stridula . . 126.
„ barbata . . . . . 120.
„ brachyura . . . . . 118.
„ brachyotus . 95, 117, 133.
„ Bubo . . . . . 110.
„ cinerea . . . . . 120.
„ Dasypus . . . . . 130.
„ flammea . . . . . 133.
„ funerea . . . . . 101, 129.
„ lapponica . . . . . 120.
„ Lindrothii . . . . . 125.
„ litturata . . . . . 124.
„ Macroura . . . . . „
„ Nisoria . . . . . 101.
„ nivea . . . . . 96.
„ Noctua . . . . . 107, 129.
„ nudipes . . . . . 104.
„ Nyctea . . . . 95, 96, 101.
„ Otus . . . . . 95, 115.
„ passerina . . . . 104, 107.
„ Psilodactyla . . . . . 104.
„ pygmæa . . . . . 107.
„ Scandiaca . . . . . 96.
„ Tengmalmi . . . . 75, 129.
„ tota flammea . . . . . 117.
„ Ulula . . . . . 101.
„ Uralensis . . . . . 124.
Svartspett . . . . . 139.
Svenska . . . . . 508, 530.
Svensk kanarifogel . . . . 508.
„ papegoja . . . . . 530.
Sylvia abietina . . . . . 333.
„ arundinacea . . . . 338.
„ atricapilla . . . . . 296.
„ cinerea . . . . . 301.
„ curruca . . . . . 298.
„ Hippolais . . . . . 325.
„ hortensis . . . . . 244.
„ Icterina . . . . . „

Sid.
Sylvia luscinia . . . . 305, 310.
„ magnirostris . . . . 342.
„ modularis . . . . . 402.
„ Nisoria . . . . . 302.
„ Oenanthe . . . . . 286.
„ palustris . . . . . 340.
„ Philomela . . . . . 305.
„ Phoenicurus . . . . 319.
„ Phragmitis . . . . . 336.
„ Polyglotta . . . . . 325.
„ Regulus . . . . . 428.
„ rubetra . . . . . 288.
„ Rubicola . . . 291, 315.
„ rufa . . . . . 333.
„ Schoenobænus . . . 336.
„ Sibillatrix . . . . . 328.
„ Svecica . . . . . 311.
„ Sylvicola . . . . . 328.
„ Tithys . . . . . 322.
„ Trochilus . . . . . 330.
„ Troglodytes . . . . 405.
Sångare, Blåhake . . . . . 310.
„ Bröstvattrad . . . 302.
„ Gran . . . . . 333.
„ Grå . . . . . 300.
„ Grön . . . . . 328.
„ Gräshopp . . . . . 333.
„ Gulbröstad . . . . 395.
„ Gulmagad . . . . . „
„ Kärr . . . . . 340.
„ Löf . . . . . 330.
„ Rödhake . . . . . 313.
„ Rödstjert . . . . . 318.
„ „ Svart . . 322.
„ Rör . . . . . 338.
„ Starr . . . . . 343.
„ Säf . . . . . 336.
„ Trädgårds . . . . 294.
„ „ Svarthufvad . . 296.
„ Ärt . . . . . 298.
Säfstigare . . . . . 336.
Talgoxe 408
Tallbit . . . . . 530.
Tillkråka . . . . . 139.
Tofstita . . . . . 413.
Tornsvala . . . . . 250.
Trast, Björk . . . . . 358.
„ Dubbel . . . . . 345.
„ Gädd . . . . . 351.

Sid.
Trast, Kol . . . . . 367.
„ Mistel . . . . . 345.
„ Ring . . . . . 363.
„ Rödvinge . . . . . 356.
„ Sång, Tal . . . . . 357.
Troglodytes europæus . . . 405.
Trädkrypare . . . . . 181.
Trädsvala . . . . . 270.
Tummeliten . . . . . 405.
Turdus aureus . . . . . 349.
„ Cinclus . . . . . 371.
„ Iliacus . . . . . 356.
„ lunulatus . . . . . 350.
„ Merula . . . . . 350.
„ musicus . . . . . 351.
„ pilaris . . . . . 358.
„ roseus . . . . . 229.
„ torquatus . . . . . 363.
„ varius . . . . 348, 350.
„ Viscivorus . . . . . 345.
„ Whitii . . . . . 349.
Turturdufva . . . . . 567.
„ större . . . . . 559.
Törnskata, Brunryggad . . 281.
„ Större . . . . . 276.
„ Svartpannad . . 279.
Uf-Berg . . . . . 110.
„ Horn . . . . . „
„ Kortörad . . . . . 117.
„ Skogs . . . . . 113.
Uggla, Fjäll . . . . . 96.
„ Horn . . . . . 114.
„ Hök . . . . . 101.
„ Katt . . . . . 126.
„ Kärr . . . . . 118.

Sid.
Uggla, Lapp . . . . . 120.
„ Minervas . . . . . 104.
„ Natt . . . . . 126.
„ Perl . . . . . 129.
„ Skrik . . . . . 126.
„ Slag . . . . . 124.
„ Snö . . . . . 96.
„ Sparf . . . . . 107.
„ Torn . . . . . 133.
Upupa Epops . . . . . 178.
Vattenstare . . . . . 371.
Vilddufva . . . . . 558.
Vippstjert . . . . . 319.
Waktel . . . . . 530.
Warfogel . . . . . 277.
Wesphök . . . . . 78.
Wråk, Bi . . . . . „
„ Fjösbent . . . . . 75.
„ Orm . . . . . 70.
Ållonskrika . . . . . 210.
Ärla, Grå . . . . . 319.
„ Grönhufvad . . . . . 383.
„ Gul . . . . . 387.
„ „ Svarthufvad . . . 383.
„ Ring . . . . . 375.
„ „ Svartryggig . . . 376.
„ Sädes . . . . . 378.
Örn, Gull . . . . . 48.
„ Hafs . . . . . 57.
„ „ Vanlig . . . . . 56.
„ Kungs . . . . . 47.
„ Landt . . . . . 48.
„ Skrik . . . . . 54.
„ Små eller Fläckig . . 53.

Tillägg till *Rättelser:* Sid. IX r. 7 afföda; sid. XII r. 7 Blackwall; sid. XV r. 2 står: tanken på, läs: tanken från.